

The entire cover is framed by a highly detailed, ornate border. This border is composed of intricate, symmetrical scrollwork, acanthus leaves, and classical motifs, rendered in a light beige or cream color against a dark teal background. The central area of the cover is a large, vertically oriented oval, also filled with the same dark teal color. Within this oval, the text is printed in white. At the bottom of the cover, there is a smaller, horizontally oriented decorative element, resembling a stylized cloud or a piece of draped fabric, which also contains white text.

Гліб ЮХИМЕЦЬ
Діна ФОМЕНКО
Ірина ЦИНКОВСЬКА
Петро СКРИПНИК

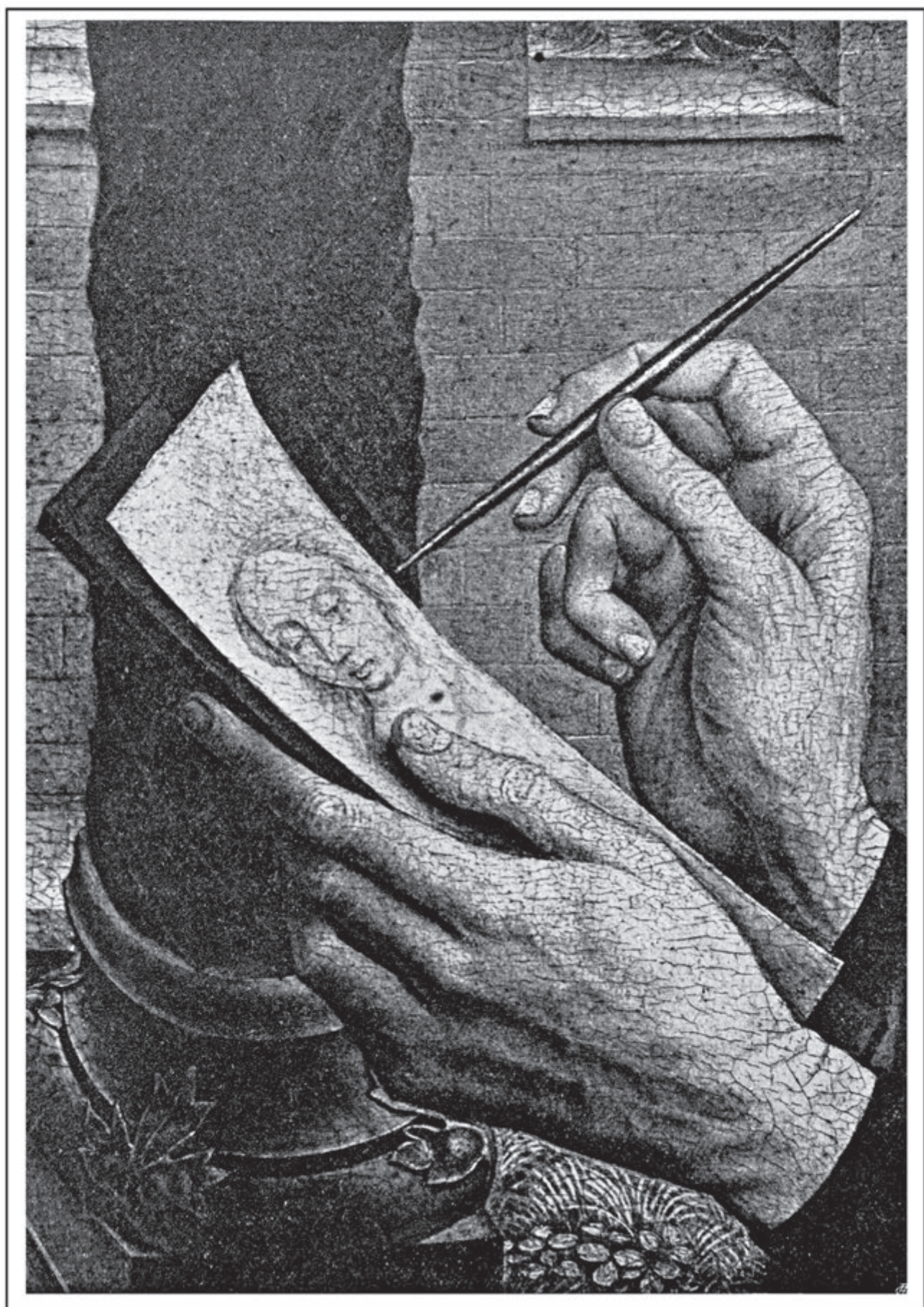
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ
ГРАВІРОВАННИЙ
ПОРТРЕТ
XVI – XIX ст.

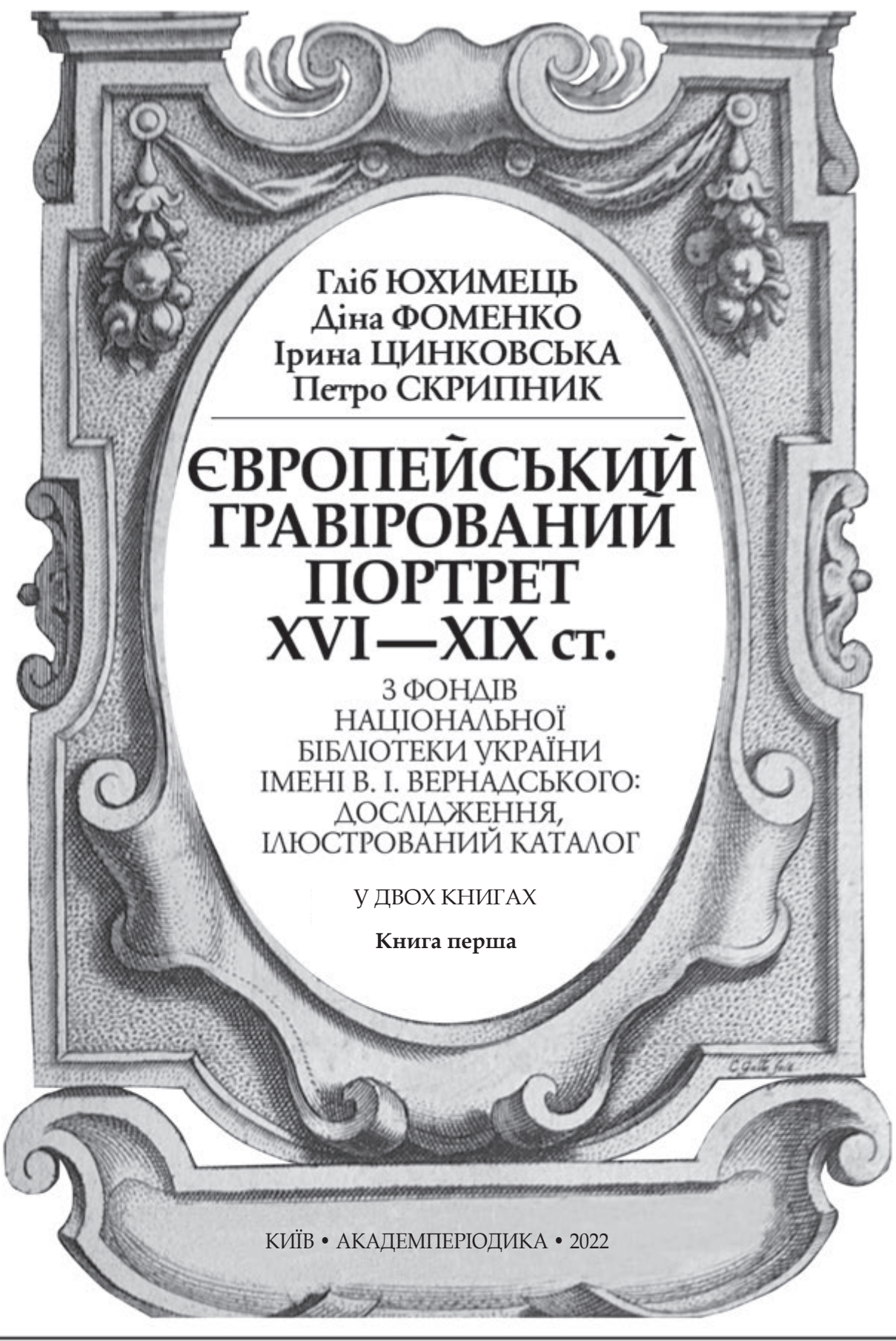
З ФОНДІВ
НАЦІОНАЛЬНОЇ
БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО
ДОСЛІДЖЕННЯ,
ІЛЮСТРОВАНИЙ
КАТАЛОГ

КНИГА ПЕРША

НАЦІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ НАУК
УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА
БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
імені В. І. ВЕРНАДСЬКОГО

Гліб ЮХИМЕЦЬ
Діна ФОМЕНКО
Ірина ЦИНКОВСЬКА
Петро СКРИПНИК

**ЄВРОПЕЙСЬКИЙ
ГРАВІРОВАННИЙ
ПОРТРЕТ
XVI—XIX ст.**

З ФОНДІВ
НАЦІОНАЛЬНОЇ
БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО:
ДОСЛІДЖЕННЯ,
ІЛЮСТРОВАННИЙ КАТАЛОГ

У ДВОХ КНИГАХ

Книга перша

Рецензенти

Дмитро СТЕПОВИК, доктор філософії, доктор мистецтвознавства,
доктор богословських наук, професор, академік Національної академії наук
вищої освіти України, член-кореспондент Національної академії наук України

Аліна КОНДРАТЮК, кандидат мистецтвознавства, доцент,
начальник науково-дослідного відділу вивчення мистецької спадщини
Національного заповідника «Києво-Печерська лавра»

Ірина ЦИБОРОВСЬКА-РИМАРОВИЧ, кандидат історичних наук

Бібліографічна редакція

Людмила ГУТНИК, науковий співробітник

Відповідальний редактор

Гліб ЮХИМЕЦЬ, кандидат мистецтвознавства, доцент

*Рекомендовано до друку Вченою радою Національної бібліотеки України
імені В. І. Вернадського, протокол від 08.09.2021 № 6*

*Видання здійснено за кошти Цільової комплексної програми НАН України
«Наукові основи функціонування та забезпечення умов розвитку
науково-видавничого комплексу НАН України»*

Юхимець Г.

Ю94 Європейський гравірований портрет XVI—XIX ст. з фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: дослідження; ілюстрований каталог: у 2 кн. Кн. 1 / Гліб Юхимець та ін.; Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. — Київ: Академперіодика, 2022. — 496 с., іл.

ISBN 978-966-360-468-8

ISBN 978-966-360-469-5 (Кн. 1)

Запропонований ілюстрований науковий каталог європейського гравірованого портрета XVI—XIX ст. (понад 800 од. опису) є першим довідковим виданням зібрання НБУВ, що презентує образи історичних осіб (імператорів, королів та можновладців, політичних, державних, релігійних діячів, військовиків, учених, філософів, істориків, письменників, поетів, композиторів, музикантів, акторів, художників, у т. ч. української еліти, в портретах, створених відомими і маловідомими граверами і рисувальниками європейських країн. Каталог адресовано широкому колу фахівців — історикам, культурологам, мистецтвознавцям, дослідникам європейської біографістики, працівникам музеїв, бібліотек і усьому колу шанувальників мистецтва.

УДК 76.041.5(4)"15/18"

ПЕРЕДМОВА

У

сучасному інформаційному просторі важливого значення набувають візуальні засоби інформації. Як показують дослідження з фізіології, до 85 % інформації, яку сприймає людина, становить візуальна¹. У цьому зв'язку в історії візуалізації інформації важливу роль відіграв західноєвропейський портрет XVI—XIX ст. Саме на цю особливість звернули увагу автори пропонованого дослідження.

У фондах Відділу образотворчих мистецтв Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського зберігається значна кількість оригіналів гравірованих портретів авторства європейських мистців XVI—XIX століть. Зібрання складається з відбитків на окремих аркушах та двох саморобних альбомів з оригінальними гравюрами, що здебільшого були вирізані зі старовинних книг і наклеєні на аркуші. Обидва саморобні альбоми були сформовані у XIX ст.² і належали до родової приватної книгозбірні «Бібліотека Загінецька», що засвідчує екслібрис «BIBLIOTEKA ZAHINECKA» на форзаці альбому.

1921 р. «Загінецька бібліотека» у складі книг і бібліотечного майна графині Олександри Браницької потрапила до Всенародної Бібліотеки України (ВБУ)³, а два альбоми з портретами — до Відділу образотворчих мистецтв.

З початку 2000-х рр. науковці Відділу образотворчих мистецтв розпочали підготовку до систематизації фонду портретної гравюри, який зберігався окремими розрізненими масивами. Визначені художня та інформаційна цінність зібрання загалом й кожної окремої одиниці зберігання спонукали до розуміння необхідності системного підходу дослідження зібрання з метою підготовки до детального наукового опису гравюр і в подальшому створення наукового каталогу зібрання європейської портретної гравюри. Виконання поставленої мети — завдання надзвичайно

¹ Маланчук-Рибак О. Візуальна культура як дослідницький об'єкт. URL: [http:// www.irbis-nbuv.gov.ua](http://www.irbis-nbuv.gov.ua). С. 100.

² Старший науковий співробітник Відділу стародруків та рідкісних видань НБУВ Ірина Ціборовська-Римарович, за візуальним аналізом паперу, на який наклеєно вирізки гравюр та каліграфії написів колекціонера, висловила припущення, що альбоми були сформовані у XIX ст. (з бесіди авторів каталогу 09.09.2019 р.).

³ Рабчун О. С. Бібліотека Загінецька. Москва: Апробация: Перо, 2017. С. 88—90.

складне, пов'язане з визначенням складу зібрання, встановленням хронологічних меж і періодів, проведенням атрибуції та детальним дослідженням кожної окремої пам'ятки й визначенням її приналежності до певної школи, стилю тощо.

Атрибуція творів образотворчого мистецтва, зокрема, гравірованого портрета, потребує комплексного дослідження: визначення походження твору мистецтва, авторства (рисувальника, гравера та використаних ними іконографічних джерел), дати створення портрета, проведення порівняльного аналізу зображення портретованого з іншими наявними його зображеннями (особливо прижиттєвими), здійснення стилістичного аналізу, прочитання написів, гербів, символіки тощо. Атрибуція — це копітка й тривала робота, пов'язана не лише безпосередньо з об'єктом дослідження, а й з джерелами, що містять або можуть містити необхідну інформацію.

Дослідження гравірованих портретів з фондів НБУВ пов'язане з певними труднощами — насамперед недостатнім інформаційним ресурсом. Доступний авторам каталогу Інтернет-ресурс не завжди надійний і має особливо прискіпливо перевірятись. Опублікованих каталогів зібрань і колекцій гравірованих портретів, у порівнянні з наявністю наукових каталогів зібрань і колекцій інших видів і жанрів образотворчого мистецтва, обмаль (хоча в музеях і великих бібліотеках європейських країн, приватних колекціях зберігається чимало станкових гравірованих портретів XVI—XIX ст., а також і стародруків, ілюстрованих портретами).

Дослідження гравірованих портретів зібрання НБУВ ускладнюється відсутністю будь-яких документів і матеріалів щодо їх походження та, часто, будь-якої додаткової інформації на аркушах. На жаль, далеко не всі колекціонери, котрі зібрали й зберегли для майбутніх поколінь цінні пам'ятки культури і мистецтва, супроводжували їх необхідними відомостями. Дуже багато гравюр дійшли із обрізаними полями, або під край відбитка вирізані із аркуша книги, на якому могла бути додаткова й надзвичайно важлива (а може, й ключова) для дослідника інформація — прізвище гравера, рисувальника, зображеної особи, дата створення тощо. На полях і звороті гравюри, а також на аркушах з наклеєним відбитком гравюри (перебільшено обрізаною під самий слід від фаски кліше) колекціонери часто-густо дописували від руки свою інформацію (переважно прізвище портретованої особи), яка не завжди підтверджується у процесі дослідження.

Атрибуція кожної окремої пам'ятки є ключовим завданням дослідження, а найважливішим її «інструментом», який активно застосовано авторами наукового каталогу, є порівняльний аналіз, що використовується насамперед для визначення авторства і дати твору.

Для визначення прізвища зображеної портретованої особи головним інструментом є іконографічне дослідження: пошук максимальної кількості інших її зображень (живописних, скульптурних, графічних, фотографічних, атрибуція яких не викликає сумнівів) і порівняльний аналіз з портретом зібрання.

У процесі атрибуції гравірованих портретів неважливих деталей у зображенні немає. Будь-що — одяг, прикраси, зачіска, зброя, ордени і медалі, герби, архітектура, меблі, книга, мапа, символи — кожна, здавалося б, навіть незначна деталь, може допомогти зорієнтуватися щодо часу створення гравюри, соціального стану зображеної особи, роду її діяльності, стилю життя, уподобань та ін.

Підготований науковцями ілюстрований каталог «Європейський гравірований портрет XVI—XIX ст. з фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» є першим науковим виданням, що розкриває склад і зміст зібрання оригіналів гравюр авторства європейських майстрів — граверів і рисувальників Австрії, Англії, Бельгії, Голландії, Данії, Іспанії, Італії, Німеччини, Польщі, Росії, Угорщини,

України, Франції, Чехії, Швейцарії, Швеції. Усього до каталогу увійшло понад 800 гравірованих портретів.

Під час роботи над каталогом було проведено систематизацію великого масиву гравірованих портретів зібрання, наукову атрибуцію досліджуваних артефактів. Авторами встановлено або підтверджено авторство і дату виконання, прізвища портретованих осіб, списано без скорочень і правок усі підписи і написи на лицевому боці та звороті аркуша, встановлено техніку гравірування, розміри зображення, дошки-кліше та аркуша відбитка, стан збереження гравюри. Наукове дослідження та аналітичний опис кожної окремо гравюри здійснено безпосередньо, тобто *de visu*. Одночасно визначалася мистецька та історична цінність зібрання європейського гравірованого портрета та стратегія системного підходу до нагромадження необхідної інформації для детального наукового каталожного опису кожної гравюри та вибору структури каталогу за пріоритетом іконографічного дослідження. На відміну від традиційної схеми каталожного музейного опису (прізвище автора, назва, дата, техніка, розміри), було прийнято рішення поміняти місцями перші дві позиції. Тобто опис гравюри в каталозі починається з портретованої особи. Така схема вже використовувалася в європейських та світових виданнях музейних каталогів гравірованих портретів іконографічного спрямування. Вона довела свою доцільність.

Об'єктом наукового опису стали гравюри — зображення та написи, що містяться на них. Атрибуція гравірованих портретів здійснювалася на основі дослідження іконографії портретованої особи на базі інформації з наукових та довідкових видань, літературних джерел, онлайн-публікацій.

Науковий каталог складається з передмови, текстової частини «Європейський гравірований портрет XVI—XIX століть», каталожної частини, післямови та покажчиків. У частині «Європейський гравірований портрет XVI—XIX століть» висвітлено історію виникнення та розвитку європейського гравірованого портрета, його провідних майстрів, а також і авторів портретів у зібранні НБУВ. Каталогну частину побудовано за алфавітом прізвищ портретованих осіб. Кожний окремий опис з ілюстрацією має визначену послідовність викладу позицій:

- ім'я портретованої особи, дати життя, стисла біографія;
- дата створення гравюри;
- автори (гравер та рисувальник);
- техніка виконання, розміри, положення (обличчя, зображення погрудне, поясне, поколінне, на повний зріст; поворот голови: профіль, фас, три чверті; розвиток торсу...) тощо;
- підписи, написи, печатки тощо на лицевому боці аркуша та на звороті;
- примітки;
- стан збереження;
- інвентарний номер та номер ББД гравірованих портретів;
- іконографія (насамперед прижиттєві зображення у різних видах образотворчого мистецтва і фотографії).

Науковий каталог розрахований на дослідників європейської історії та культури, а також на мистецтвознавців, художників, працівників музеїв, бібліотек, культурологів, на дослідників європейської біографістики, на широке коло шанувальників мистецтва.

Автори висловлюють щире подяку співробітникам Відділу бібліотечних зібрань та історичних колекцій НБУВ, Відділу стародруків та рідкісних видань, зокрема директору Інституту книгознавства, докторові історичних наук, професору

Галині Ковальчук та старшому науковому співробітникові, кандидату історичних наук Ірині Ціборовській-Римарович, науковому співробітникові Відділу образотворчих мистецтв Людмилі Гутник, співробітникам Відділу бібліотечних зібрань та історичних колекцій, зокрема Зої Афанасьєвій, Ірині Шекері, Ніні Васькевич та очільниці відділу Олені Заєць, мистцеві-графіку Георгію Сергєєву, історику, археологу, знавцеві спеціальних історичних дисциплін Володимирі Назарчуку, філологу, іспаністу, відомому знавцеві романських мов Людмилі Капустиній — за вагому допомогу в роботі над каталогом. Щиро дякуємо кандидату мистецтвознавства Аліні Кондратюк за наукові консультації під час підготовки видання.

Особливу вдячність авторський колектив висловлює доктору мистецтвознавства, доктору філософських наук, доктору богословських наук, професорові Дмитрові Степовику за наукові консультації щодо атрибуції творів колекції та інші цінні поради, надані під час роботи над створенням каталогу.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ
ГРАВІРОВАННИЙ
ПОРТРЕТ
XVI—XIX СТОЛІТЬ

Історія виникнення й подальшого розквіту жанру портрета в європейській гравюрі XV—XVIII століть визначається кількома основними чинниками: винайденням й розвитком книгодрукування та мистецтва книжкової ілюстрації; розповсюдженням видавничої справи; попитом у певних верствах населення на авторські гравіровані портрети і виконані за малюнками або живописними полотнами відомих художників, мода на колекціонування гравюр.

У середині XV ст. в європейських країнах (Німеччині, Голландії) гравюра на дереві досягла високого технічного й мистецького рівня. Саме ксилографія, тобто технологія й можливості високого друку могли стати основою винаходу Йоганна Гутенберга. З ксилографічних дощок-кліше друкувалися гравюри на окремих аркушах із зображеннями святих, біблійних і євангельських сцен та ін., як без тексту, так і з супроводжуючим текстом. Поступово текст, що відігравав допоміжну роль, стає самостійним. З таких аркушів, надрукованих з дощок-кліше, виготовляли книгу. Геніальний винахід Гутенберга полягає в тому, що він запропонував кардинально інший спосіб підготовки тексту шляхом набору сторінки книги з окремих літер багаторазового використання¹ і тим самим відкрив шлях для подальшого вдосконалення технології книгодрукування.

Щодо структури перших друкованих книг та їхнього зовнішнього вигляду, то вони мало відрізнялися від рукописних. Першодрукарі Європи свідомо прагнули, аби їх видання були схожими на рукописні книги. Сторінки, надруковані різними шрифтами, схожими на почерк переписувачів, були багато прикрашені намальованими вручну вишуканими орнаментами і мініатюрами. Таким є один з примірників виданої Йоганном Гутенбергом у 1452—1455 рр. Біблії (1282 сторінок) з текстом у дві колонки по 42 рядки в кожному стовпчику².

Після винайдення Гутенберга книгодрукування надзвичайно швидко розповсюджується в багатьох європейських країнах: Італії (1465), Швейцарії (1468), Фран-

¹ Життя і діяльність Гутенберга, його геніальний винахід друкування книг детально висвітлені у фундаментальному дослідженні: Немировский Е. Л. Изобретение Иоганна Гутенберга. Из истории книгопечатания. Технические аспекты. Москва: Наука, 2000. 659 с.

² Саме цей, єдиний примірник прикрашений чудовими мініатюрами, який належав Німецькому музею книги і шрифту в Лейпцигу, тепер знаходиться у Російській державній бібліотеці в Москві.

ції, Бельгії, Угорщині, Польщі (1470), Англії (1474), Чехії (1476), Австрії і Данії (1482), Швеції (1483), Португалії (1487). 1491 розпочала діяльність перша друкарня кириличного шрифту в Кракові. В Європі у XV ст. вже працювало близько півтори тисячі друкарень, де було підготовлено і видано майже сорок тисяч найменувань книг загальним накладом до дванадцяти мільйонів примірників.

Перші кроки художнього оздоблення книги друкарським способом з використанням ксилографічних кліше гравюр можна простежити у Псалтирі, виданій у Майнці 15 серпня 1457 р. Йоганном Фустом і Петером Шеффером. Ініціальні літери у дві фарби (чорна і червона) друкувалися, вірогідно, після друку основного тексту. В одному з десяти примірників Псалтирі, що збереглися, є відбиток друкарської марки, розташованої під колофоном. Частина дослідників схильна до думки, що видання додруковане не раніше 1462 р.³

З початку 1460-х рр. книги вже прикрашали сюжетними ілюстраціями, надрукованими з дерев'яних дощок. Першість у цьому важливому зачинанні належить друкарю з Бамберга Альбрехту Пфістеру. У виданні «Богемський землеорач» (1461, 1463) ілюстрації, надруковані з ксилографічних дощок, у книзі розташовані на окремих аркушах і були розраховані для розфарбування вручну⁴. А вже у «Біблії бідних» (1462) Пфістер розмістив ілюстрації в тексті й, вірогідно, друкував текст та ілюстрації одночасно. Відтоді ілюстрації, надруковані з гравірованих дощок-кліше, стали одним з важливих елементів друкованої книги⁵.

Уже на початку книгодрукування власники європейських друкарень значну увагу приділяли не лише тематиці та змісту видань, а й поступово стали залучати до їх ілюстрування кращих мистців, які були знайомі з технікою різьблення гравюри й пильно слідували за переведенням їхніх малюнків у кліше⁶. Мистецьке оздоблення й ілюстрування друкованих видань висунуло завдання «зображення великої кількості зовсім нових сюжетів»⁷, у т.ч. і портретів.

На відміну від рукописних книг, де зображення конкретних осіб зустрічається майже лише в сюжетних композиціях, у друкованих книгах портретний жанр (в його сучасному розумінні) досить швидко стає рівноправним із сюжетними ілюстраціями. Портрети авторів наукових праць, трактатів, літературних творів, замовників видань зустрічаються на титулах та авантитулах книги. Портрети історичних осіб та сучасників можна побачити на окремих сторінках книги і всередині текстової сторінки.

Перша відома в Європі друкована книга із портретним зображенням конкретної історичної особи — ілюстроване видання «Божественної комедії» Данте Аліґ'єрі датоване 1481 роком, — була видана флорентійським майстром німецького походження Ніколло ді Лоренцо⁸. Щоправда, й ініціальна літера, вертикальні штамби якої сприймаються рамкою профільного портрета поета, і сам портрет намальовані від руки у місці, залишеному вільним у надрукованому тексті сторінки.

Особливості проникнення портрета в європейську друковану книгу кінця XV ст. можна простежити на прикладі видання «Про знаменитих жінок» Фра Фі-

³ Немировский Е. Л. Изобретение Иоганна Гутенберга. Из истории книгопечатания... С. 88.

⁴ Там само. С. 88.

⁵ Там само. С. 90.

⁶ Кристеллер П. История европейской гравюры XV—XVII века. Москва: Искусство, 1939. С. 39.

⁷ Там само. С. 39.

⁸ Про діяльність й новації Нікколо ді Лоренцо див.: Немировский Е. Л. Изобретение Иоганна Гутенберга. Из истории книгопечатания... С. 105–109.

ліппо Форесті з Бергамо (1497)⁹ та «Книги хронік» Гартмана Шеделя. Останнє з назованих видань з небувалим розмахом було здійснено у 1493 р. Антоном Кобергером — власником однієї з найбільших європейських друкарень. До ілюстрування залучені відомі німецькі гравери Михаель Вольгемут та Вільгельм Плейденвурф, а серед учнів, які їм допомагали, був і юнак Альбрехт Дюрер. Для ілюстрування «Книги хронік» використано 650 ксилографічних дощок, з яких надруковано 1809 ілюстрацій¹⁰. В ілюстраціях є чимало портретних зображень історичних осіб. Портретами (в сучасному розумінні цього жанру) їх вважати можна лише умовно, адже проблему схожості в зображенні конкретної особи гравери не лише не вирішували, а й не ставили. «Тому у виданні Кобергера один й той самий малюнок часто-густо зображує і біблійного героя, і римського воєначальника, й середньовічного вченого. Для 198 портретів римських пап друкар використав лише 28 гравірувальних дощок, а для портретів 224 королів — 44»¹¹. Але це перші кроки на шляху утвердження жанру портрета в ілюструванні друкованих книг у Західній Європі. Саме і завдяки розповсюдженню й розвитку видавничої справи, технічному вдосконаленню ілюстрування книг, підвищенню уваги до їх оздоблення, портретний жанр у європейській гравюрі в XVI–XVIII ст. динамічно розвивається і досягає високого художнього рівня.

З початку XVI ст. в ілюстраціях європейських видань усе частіше зустрічаються історичні портрети та зображення портретів сучасників. До таких належить ілюстрація у книзі Джованні Людовіко Вівальді «Opus regale» (1507) — портрет Салуццо Лодовіко II (*Lodovico II del Vasto*; 1438–1504), виконаний технікою гравюри на дереві. Погруддя маркграфа, зображене чітко окресленим виразним профілем на чорному тлі, відзначається надзвичайно високою якістю лінійного малюнка¹². 1440–1450 рр. датована гравюра на міді роботи невідомого флорентійського майстра «Портрет знатної дами». Традиційне для доби італійського кватроченто профільне зображення вражає витонченістю контурної лінії обличчя, легкістю прозорого штрихування у тінях, і як контраст — багатотою орнаментики в зображенні розкішного бургундського жіночого строю, модного в Італії.

Кращі здобутки в історії європейського гравірованого портрета XVI ст. пов'язані з творчістю геніального німецького художника Альбрехта Дюрера (*Albrecht Dürer*; 1471–1528). У гравюрі на дереві і металі він досяг неперевершеної технічної і художньої майстерності. «Мистецька система, — зауважив Пауль Крістеллер, — в якій він [Дюрер] довів до прозорості ясності численні експерименти й шукання своїх попередників, отримала широке розповсюдження й мала вплив на всю епоху»¹³.

Альбрехт Дюрер був одним з найвпливовіших майстрів портретного жанру. Його численні малюнки, часто-густо виконані з натури, живописні і гравіровані портрети цілком відповідають переконанню художника, який вважав «найважливішим завданням мистецтва збереження обличчя людей для нащадків»¹⁴. Гравірований портрет, що міг бути розмножений завдяки друку, Дюрер розглядав як своєрідний пам'ятник зображеній людині¹⁵. У блискучих й надзвичайно виразних

⁹ Крістеллер П. История европейской гравюры XV–XVII века... Іл. 61.

¹⁰ Немировский Е. Л. Изобретение Иоганна Гутенберга. Из истории книгопечатания... С. 94.

¹¹ Там само. С. 94.

¹² Крістеллер П. История европейской гравюры XV–XVII века... Іл. 63.

¹³ Там само. С. 169.

¹⁴ Нессельштраус Ц. Г. Альбрехт Дюрер. 1471–1528. Ленинград — Москва: Искусство, 1961. С. 159.

¹⁵ Там само. С. 159.

і правдивих гравірованих портретах імператора Максиміліана (1519); ініціатора Реформації богослова Мартіна Лютера (1520); кардинала Альбрехта Бранденбурзького (1519 і 1523); гуманістів Вілібальда Піркхеймера (1524), Еразма Роттердамського (1525) та Філіппа Меланхтона (1526) було сповна реалізоване завдання увічнення пам'яті видатних сучасників художника.

Альбрехт Дюрер разом з іншими талановитими німецькими мистцями Лукасом Кранахом Старшим («Лютер в образі юнкера Йєрга», 1521), Гансом Гольбейном Молодшим («Портрет Еразма Роттердамського», 1520—1530), Гансом Бургмайром («Портрет Йоганна Паумгартнера», 1512; «Портрет Якоба Фуггера», бл. 1511—1512), Бартелем Бехамом («Портрет імператора Фердинанда I, бл. 1530; «Портрет Леонарда фон Ека», 1527) підняли планку портретного жанру у гравюрі до надзвичайно високого мистецького рівня, суттєво збагатили композиційні схеми й технічні засоби гравірування.

Серед німецьких граверів XVI ст., які створювали портрети, можна назвати також граверів: Якоба Бінка (*Jakob Binck (Bink)*; 1495—1568/69) — автора портретів фламандського мистця Лукаса Гасселя (*Lucas Gassel*; бл. 1500—1570) та данського короля Крістіана II, а також портрет німецького друкаря Зигмунда Фейєрабенда авторства Йоста Аммана (*Jost Amman*; 1539—1591)¹⁶.

Надзвичайно плідним майстром гравірованого портрета був Тобіас Штіммер (*Tobias Stimmer*; 1539—1584) — автор портретів графа Отто Генріха фон Шварценбурга, ювеліра і каліграфа Стефана Брехтеля, сатиричних портретів антипапського спрямування¹⁷. Тобіас Штіммер награвірував також 34 портрета відомих учених до видання «*Contrafacturbuch. Ware und Leben dige Bildnussen etlicher weitberhümbten und Hochgelehrten Männer in Teutschland*» Ніколаса Рейснера (1587) та 130 портретів знаменитих історичних осіб для книги Паоло Джовіо (1483—1552) «Про знаменитих мужів» («*Elogium virorum literis illustrium*», 1575)¹⁸. «*Contrafacturbuch...*» — це альбомне видання (в сучасному розумінні), в якому на окремих аркушах відтиснено портрети відомих учених із супроводжуючим стислим текстом красивого готичного шрифту: угорі, над зображенням, обрамленим лінійною прямокутною рамкою — ім'я портретованої особи, унизу під зображенням — чотири рядки тексту-присвяти. Зовнішня вузька декоративна прямокутна рамка дуже проста і не заважає сприйняттю надзвичайно живих образів, котрі монументальною пластикою й динамічними рухами нагадують барокову скульптуру. У посмертних виданнях італійського історика-гуманіста Паоло Джовіо, що зібрав приватну колекцію портретів, — «*Elogium virorum literis illustrium*» (1575, 1577) — портрети історичних осіб також відзначаються різноманітністю композиційних рішень, але перевантажені символікою; до того ж, пишна архітектоніка барокових картушів, що обрамляють портретні зображення, занадто важка й багатослівна¹⁹.

¹⁶ За двадцять чотири роки плідної співпраці з книговидавцем Зигмундом Фейєрабендом Йост Амман створив чимало чудових ілюстрацій для його видань.

¹⁷ Кристеллер П. История европейской гравюры XV—XVII века... С. 212.

¹⁸ У виданні «*Elogium virorum literis illustrium*», вірогідно, мало бути розміщено 140 портретів, принаймні, у примірнику, доступному для перегляду авторам каталогу, 10 надрукованих рамок у визначених місцях на сторінках книги, залишилися без портретних зображень. Це також доводить, що сторінки з ілюстрацією щонайменше друкувалися у два прогони (спочатку текст з рамкою для портрета, а потім портрет).

¹⁹ Кристеллер П. История европейской гравюры XV—XVII века... С. 212.

У країнах Західної Європи у XVI ст. вийшло у світ чимало видань (життєписів, історичних праць), де події минулого і сучасного життя, біографії відомих можновладців, політиків, учених, художників проілюстровані портретами. Пауль Крістеллер саме із друкованою книгою пов'язує «новий підйом» італійської гравюри на дереві у 30-х — 40-х рр. XVI ст. «Особливою гостротою й вишуканістю відзначається різьба, приміром, у портретах Петрарки (у виданні Маріньєро 1536 р.), Франческа Прішанезе (“Della lingua romana”, 1540, вид. Дзанетті), Язона Майнуса або Франческа Алунно (“Fabrica del mondo”, 1548). Дещо у розкутішому стилі виконані портрети Аріосто (“Negromante”, 1535) і Джованні Джакомо Сальваторіо (“Thesoro di sacra scrittura”). Деякі з цих портретів взагалі належать до кращих творів гравюри на дереві і посідають почесне місце і в сенсі портретної виразності та схожості»²⁰.

Яскравим прикладом ілюстрування книжкових видань портретами є славетна праця відомого італійського живописця і архітектора середини XVI ст. Джорджо Вазарі «Життєписи найславетніших живописців, скульпторів та архітекторів». До першого видання (датоване 1550) увійшло 133 біографії митців — від Чімабуе (*Cimabue*; бл. 1240 — бл. 1300) і до Мікеланджело Буонарроті (*Michelangelo Buonarroti*; 1475—1554) та Тиціана Вечелліо (*Tiziano Vecellio*; 1488/90—1576). Через вісімнадцять років, після ґрунтовного доопрацювання та значних доповнень, вийшло у світ друге видання, в якому міститься 161 біографія митців, а також додано: трактат «Вступ до трьох мистецтв малюнка, а саме: архітектури, живопису і скульптури», «Присвяту Козімо Медічі», «Присвяту майстрам у мистецтвах малюнка», «Вступ до всього видання» і «Вступ до життєписів». Перше видання було ілюстровано численними портретами, награвірованими Крістофором (Крістофаном) Коріолано, а для другого розширеного видання Вазарі залучив й невідомого гравера венеційської школи, який виконав і картуші для портретів²¹. Надзвичайно важлива для нас оцінка самого Вазарі цих портретів: «Якщо зображення і портрети, що їх я вмістив у цей твір, іноді не зовсім схожі з дійсністю і не всі мають ті якості і подібність, що їх звичайно надає живість фарб, все ж і малюнок, і окреслення взяті з натури, відповідають дійсності і є натуральні, незважаючи на те що не всі вони намальовані вмілою рукою, бо більшу частину їх прислали мені друзі»²². Гравіровані портрети, розміщені у «Життєписах...», витримані в одному стилі: голова портретованого у профіль або три чверті, обрамлена овальною рамкою²³, вміщена у пишний бароковий картуш, що складається з архітектурних елементів та символічних зображень.

На ті часи ідея єпископа Паоло Джовіо²⁴, озвучена під час бесіди у кардинала Фарнезе в присутності Римського Папи Павла III та Джорджо Вазарі, щодо створення й видання життєписів відомих художників уже у колах учених, колекціонерів і

²⁰ Кристеллер П. История европейской гравюры XV—XVII века... С. 235—236.

²¹ Там само. С. 249.

²² Джорджо Вазарі. Життєписи найславетніших живописців, скульпторів та архітекторів / Вступ. ст. Ю. С. Асеев, упоряд. коментарі Ю. С. Асеев, Л. М. Сак. Київ: Мистецтво, 1970. С. 18.

²³ В усіх портретах текст з ім'ям портретованої особи розташований у нижній частині картуша під овальною рамкою, і лише у портреті Джорджо Вазарі по овалу широкої рамки; під портретом текст замінений зображенням краєвиду Флоренції із кафедральним собором Санта-Марія-дель-Фйоре в центрі.

²⁴ Паоло Джовіо (*Paolo Giovio*; 1483—1552), відомий італійський гуманіст — лікар, історик, біограф, географ, — залишив колекцію портретів (484 од. зб.) видатних особистостей минулого і сучасників: правителів, державних діячів, літераторів, більшість з яких були написані з натури. По його смерті колекція розійшлася по приватних зібраннях.

митців «витала у повітрі». Нідерландський гуманіст, історик мистецтва, поет і живописець Домінік Лампсоніус (*Dominicus Lampsonius*; 1532–1599)²⁵, який досконало був ознайомлений з працею Джорджо Вазарі, листувався з ним та з відомим італійським гуманістом Лодовіко Гвічардіні (1521–1589). У листах до Вазарі Лампсоніус докоряв йому за недооцінку талановитих нідерландських митців та пропонував організувати їм допомогу, аби покращити ілюстрації у виданні²⁶. З листування Домініка Лампсоніуса стає зрозумілим, що його не влаштовувало таке ставлення з боку Джорджо Вазарі до нідерландських митців і рівень ілюстрацій у його «Життєписих...». Вірогідно, це й вплинуло на рішення Лампсоніуса підготувати своє видання і прославити відомих митців своєї Батьківщини. На відміну від Вазарі, Лампсоніус бачив у виданні лише портрети художників, які пішли з життя і закінчили свій творчий шлях. Така позиція була свідомою — аби вибір персоналій був обґрунтованим і об'єктивним. До першого прижиттєвого видання Домініка Лампсоніуса «*Pictorum aliquot celebrium Germaniae inferioris effigies*» (1572) увійшло двадцять три портрета видатних художників: від Губерта та Яна ван Ейків і до Франса Флоріна та Ієронімуса Кока (*Hieronymus Wellens de Cock*; 1518–1570)²⁷. Авторство декількох гравюр належить особисто Домініку Лампсоніусу, який залучив до роботи молодого талановитого гравера Йоханнеса (Яна) Вірікса (*Johannes (Jan) Wierix*; 1549 — бл. 1620) та відомого південнонідерландського мистця, гравера і найактивнішого у Північній Європі видавця гравюр Ієроніма Кока (бл. 1510–1570). У процесі роботи над гравірованими портретами їх автори зверталися до існуючої іконографії — найчастіше до автопортретів (аби більш гарантовано передати схожість із портретованою особою), а також до рисунків Альбрехта Дюрера. Портрети зовсім не мають (як у Вазарі) пишного декоративного оформлення. На аркуші прямокутного вертикального формату зображено поясні портрети, більшість з яких носять жанровий характер. Відомі мистці часто-густо зображені в майстерні, вони не позують, а знаходяться у творчому процесі: обдумують, вдивляються у модель, малюють на полотні, ведуть розмову з уявленим співбесідником. Саме завдяки майстерно відтвореній гравером активної дії в момент творчого процесу, кожний із зображених митців сприймається як творча особистість. Під кожним портретом розміщена віршована присвята латиною панегіричного змісту, написана Домініком Лампсоніусом.

Досвід Джорджо Вазарі та Домініка Лампсоніуса — уславлення у життєписах «найславніших» митців Італії та Нідерландів — надихнув іншого художника і письменника Карела ван Мандера (*Karel (Carel) van Mander*; 1548–1606) з Нідерландів, який здобув славу «північного Вазарі». Як і Вазарі, Карел ван Мандер прикрасив свою працю (перше видання побачило світ за життя автора у 1604 р., а друге, суттєво доповнене, у 1618 р.) гравірованими портретами²⁸, які, на відміну від «панегірич-

²⁵ Домінік Лампсоніус навчався живопису у знаного нідерландського художника Ламберта Ломбарда (1505–1566), добре знав історію мистецтва, був знайомий з багатьма сучасними художниками. На прохання Вазарі збирав матеріали про нідерландських художників для його «Життєписів...». Поема Лампсоніуса, присвячена нідерландським художникам, була опублікована Ієронімом Коком у виданні «*Pictorum aliquot celebrium Germaniae inferioris effigies*» (1572). Див.: Мандер К. ван. Книга о художниках. Санкт-Петербург: Азбука-классика, 2007. С. 54.

²⁶ Див.: URL: http://self.gutenberg.org/articles/dominicus_lampsonius

²⁷ Друге, значно об'ємніше видання 1610 р., що вийшло після смерті Домініка Лампсоніуса та видавця й автора гравюр Ієроніма Кока, нараховувало 68 портретів, включно і такі, що були у виданні 1572 р.

²⁸ В ілюструванні видання портретами були використані гравюри з видання «*Pictorum aliquot celebrium Germaniae inferioris effigies*» (1572): у більшості випадків у портретах для ви-

них» портретів у книгах Вазарі, відзначаються життєвістю образів. Мистці зображені за роботою в інтер'єрі своїх майстерень, часто з пензлем та палітрою, з картинами на стінах або краєвидом за широким вікном і навіть із учнем, який старанно розтирає фарби. Композиції гравірованих портретів у виданні Кареля ван Мандера оживляються елементами, притаманними жанровому живопису, традиційному в Нідерландах. Під портретними зображеннями вишуканим курсивом награвіровані чудові вірші латиною Домініка Лампсоніуса²⁹.

Повертаючись до італійської гравюри, необхідно згадати Маркантоніо Раймонді (*Marcantonio Raimondi*; бл. 1480 — бл. 1534), головною заслугою якого в гравюрі на міді було започаткування своєрідної італійської системи техніки. «На противагу графічному стилю більш старих італійських і німецьких гравюр на міді, що апріорі приводив форми до їх лінійних елементів, тут вперше свідомо ставилося завдання передати твори монументального мистецтва із збереженням їх специфічних ефектів».³⁰ У подальшому репродукційна гравюра базується на техніці Маркантоніо, який став незаперечним авторитетом для італійських майстрів. У його майстерні в Римі працювали талановиті художники Агостіно Венеціано (*Agostino Veneziano*; справжнє ім'я — Агостіно де Музі, 1490—1540), Марко Денте з Равенни (*Marco Dente*; 1493—1527), гравер, що підписував свої твори монограмою «В» або «В.V.», а також найбільш самостійний гравер Джованні Якопо Каральо (*Giovanni Jacopo Caraglio*; 1500/1505—1565) — автор гравірованого портрета відомого італійського письменника пізнього Відродження П'єтро Аретіно.

З другої третини XVI ст. попит на гравюру в Італії призвів до комерціалізації і, як наслідок, зниження художнього рівня творів. У середині XVI ст. вже в Римі була налагоджена системна торгівля гравюрами. Антоніо Саламанка з Мілана, Антоніо Лафрері з Бургундії, Джованні Джакомо Россі, Томмазо Барлаккі, Ніколо Неллі, Клаудіо Дукетті та ін. купували старі гравірувальні дошки, ставили на них свої підписи і відбитки з них поставляли на ринок³¹. Видавці, які уважно стежили за попитом їхньої продукції, все більше приділяли уваги підготовці видань, які мали комерційну перспективу: серії репродукцій пам'яток античної архітектури і скульптури, краєвидів міст і місцевостей, картини історичних подій і портретів визначних історичних осіб і сучасників. Серед італійських майстрів варто назвати вправного гравера Андреа Скіявоне (*Andrea Schiavone*; справжнє ім'я Андреа Медулич; 1510/15—1563), який був учнем відомого живописця Парміджаніно. Йому належать чимало портретів та міфологічних сцен, виконаних манерами офорту і сухої голки.

Талановитим послідовником відомого італійського мистця доби маньєризму та бароко Федеріко Бароччі (*Federico Barocci*; 1526/35—1612) був римський гравер і рисувальник Оттавіо Леоні (*Ottavio Leoni*; 1574/78—1630). Він майстерно володів технікою різцевої гравюри на металі і пунктиром й застосовував їх з витонченим смаком. Добре відомі награвіровані Оттавіо Леоні у 1623—1625 рр. портрети учених і художників, зокрема: видатного італійського ученого Галілео Галілея (1624), відомих представників італійського бароко — живописця Гверчіно (Джованні Франческо Барб'єрі), видатного скульптора і архітектора Джованні Лоренцо Берніні, маля-

дання Кареля ван Мандера гравери змінювали лише нейтральне тло на зображення інтер'єру майстерні художника або пейзажу, іноді постать відтворювали у дзеркальному вигляді відносно зразка, а портрет Рогіра ван дер Вейдена взагалі був або надрукований з дошки першого видання 1572 р. авторства Йоганнеса Вірікса, або є точною копією його гравюри.

²⁹ Мандер К. ван. Книга о художниках. Санкт-Петербург: Азбука-классика, 2007. С. 49

³⁰ Кристеллер П. История европейской гравюры XV—XVII века... С. 222.

³¹ Там само. С. 225.

ра і гравера Антоніо Темпесті, художника-маньєриста Кристофоро Ронкаллі (всі 1623 р.), портрет батька — медальєра Лодовіко Леоні, поетів Пьєрфранческо Паулі та Габріеле Чіабрера, художника, письменника, теоретика та історика мистецтва Джованні Бальоне, а також автопортрет (всі 1625 р.).

Після Маркантоніо Раймонді у вирішенні проблеми відтворення колористичних і фактурних ефектів малярства засобами техніки різцевої гравюри ключову роль відіграв Тиціан, залучивши до репродукування своїх живописних полотен надзвичайно талановитого голландського гравера Корнеліса Корта (*Cornelis Cort*; 1533/36—1578). Тиціан власноруч виконував підготовчі малюнки для гравюр³², поступово підводячи Корта до передачі власної живописної манери засобами техніки різцевої гравюри на міді. Під впливом Тиціана Корт винайшов і довів до віртуозної досконалості нову манеру гравірування, і в багатьох аркушах, виконаних за полотнами геніального маестро, блискуче відтворив у гравюрах монументальність стилю, колористичні й фактурні ефекти його живописних творів.

Досвідом Корта у техніці різцевої гравюри блискуче скористався маляр, рисувальник і гравер, один із засновників Болонської академії Агостіно Каррачі (*Agostino Carracci*; 1557—1602). Його шедевр — «Портрет Тиціана» (1587) — це великого формату аркуш (32,2×23,3 см), на якому віртуозно відтворено засобами техніки різцевої гравюри на міді майже у натуральну величину фрагмент живописного «Автопортрета» (бл. 1652 р.) венеційського маестро.

Італійська гравюра на міді суттєво позначилася на творчості граверів Північної Європи. В Нідерландах, приміром, гравюрами Маркантоніо Раймонді захоплювався один з найталановитіших мистців XVI ст. Лукас ван Лейден (*Lucas van Leyden*; 1489/94—1533) — автор чудового гравірованого портрета імператора Максиміліана (1520), в якому вперше був вдало застосований технічний засіб поєднання різця із травленням.

Наприкінці XVI — початку XVII ст. у жанрі портрета успішно працював відомий представник маньєризму німецький майстер Хендрік Гольціус (*Hendrick Goltzius*; 1558—1616), який досконало володів технікою різцевої гравюри на міді. Йому належать віртуозно виконані репрезентативні портрети Вільгельма I, принца Оранського (1577), Яна ван Дувенроде, Жака де ла Файл (бл. 1580), «Великий собака» (портрет сина художника Фрізіуса з собакою). Але в них немає тої простоти, розкутості й гостроти спостережень, що властиві портретам нідерландської інтелектуальної еліти: видатного лікаря, відомого як голландський Гіппократ «*Dutch Hippocrates*», Пітера ван Фореста (1586); майстра вітражу Йоханнеса Гелазіуса; математика і астронома з Амстердама Ніколауса Петрі ван Девентера (1583 та 1595); антверпенського майстра Філіппа Галле з династії граверів Галле (1582); фламандського маляра, рисувальника, мініатюриста і графіка Ханса Бола; голландського гуманіста, поета і художника Домініка Лампсоніуса (1565).

У зібранні НБУВ зберігаються награвіровані у 1610—1650-х рр. молодшим сином Філіппа Галле Корнелісом чотири портрета відомих церковних діячів: середньовічного теолога, філософа, ученого, ідеолога державної і церковної політики, вчення якого було визнане офіційною доктриною Ордену пустельників святого Августина Егідія Римського (Колони) (Інв. № Ал. 598/25); християнського каббаліста, однодумця видатних учених Джованні Піко делла Мірандоли та Йоганна

³² «Першим великим художником, який розпочав систематично виконувати малюнки спеціально для їх розмноження у гравюрі іншими майстрами був Пітер Брейгель-старший». Див.: Флекель М. И. От Маркантонио Раймонди до Остроумовой-Лебедевой: очерки по истории и технике репродукционной гравюры XVI—XX веков. Москва: Искусство, 1987. С. 79.

Рейхліна кардинала Егідія з Вітербо (Інв. № Ал. 598/24); папського легата, пріора Ордену єремітів святого Августина, архієпископа Солерно кардинала Ієроніма Серіпанди (Інв. № Ал. 598/23); генерального адміністратора папського двору і суперінтенданта власності й прибутків папського престолу кардинала Алессандро Оліві (Інв. № Ал. 598/26)³³. Портретні зображення в овалі виконані за нідерландською традицією. Ніхто з зображених не позує: Егідій Римський тримає книгу і водночас уважно дивиться на свого уявного співбесідника. Егідій з Вітербо пристрасно молиться перед Розп'яттям Ісуса Христа. Масивні різьблені рами одразу асоціюються із багатим скульптурним декором римського бароко.

Плідно працювали у жанрі портрета й гравери кола Хендріка Гольціуса (*Hendrik Goltzius*; 1558–1617) — Якоб Матам (*Jacob Matham*; 1571–1631), Ян Санредам (*Jan Saenredam*; 1565–1607), Бартоломеус Долендо (*Bartholomeus Willemsz Dolendo*; бл. 1570–1626), Якоб де Гейн (*Jacob de Gheyn*; бл. 1565–1625), Ян Мюллер (*Jan Myulier*; працював у 1598–1625 рр.), сини Абрахама Блумарта (*Abraham Bloemaert*; 1566–1651) Фредерік (*Frederick Bloemaert*; 1614/19–1690) і Корнеліс (*Cornelis Bloemaert*; 1603–1680).

В історії нідерландської гравюри другої половини XVI–XVII ст. значну роль відіграли династії художників і видавців. Одна з таких типових династій, яку заснував Кріспін де Пасс Старший (*Crispijn van de Passe de Oude*; 1565/70–1637), надзвичайно активно працювала на ринок гравюри. Батько і його сини Кріспін Молодший, Симон, Віллем, дочка Магдалена, онук Кріспін гравірували в одному стилі і відрізнити їх аркуші надзвичайно складно. Всі вони разом награвірували величезну кількість ілюстрацій і титулів, алегоричних зображень, жанрових сцен, а також портретів: флорентійського мореплавця Америкго Веспуччі, фламандського гуманіста, філолога і поета Карела фон Утенхове, нідерландського гуманіста Еверноута ван Бюхеля, королеви Англії Єлизавети I (гравер Кріспін де Пасс), богослова і архієпископа Кентерберійського Джорджа Еббота, короля Англії Едварда VI, портрет індіанської принцеси Матоаки (Покахонтас) племені поухатанів (гравер Симон де Пасс)³⁴.

У зібранні НБУВ зберігаються дві гравюри Кріспіна де Пасса: портрети маркграфа Ернста Бранденбурзького та пфальцграфа Нейбурга Вольфганга Вільгельма, підписані монограмою з вертикально скомпонованих літер **CVP** (*Crispin Van Passe*). Обидві гравюри мають ідентичну композиційну будову — аркуш прямокутного вертикального формату поділений на дві частини: квадрат (горішня площа) і видовжений по горизонталі прямокутник (долішня площа). У горішній частині в площині, окресленій простою круглою рамкою з текстом по її колу, на нейтральному тлі з різною густотою штрихування, розміщено погруддя портретованої особи. У долішній частині вишуканими каліграфічними літерами награвіровані чотири рядки тексту панегіричного змісту³⁵. Портрет маркграфа Ернста Бранденбурзького, датований першою третьою XVII ст., вірогідно, виконаний Кріспіном де Пассом, є майже точною дзеркальною копією з гравюри 1610 р. невідомого художника. Невелика різниця — лише в композиції: у невідомого гравера портретована особа зображена в овалі, а не у колі, і прізвище портретованого написано не на рамі, а під

³³ У зібранні гравюри Рейксмузею в Амстердамі усі чотири відбитки названих портретів датовані 1636 р.

³⁴ Kulturgeschichtliches Bilderbuch aus Drei Jahrhunderten Herausgeben von Georg Hirth Herausgeber des «Formehrschatz», des «Deutschen Zimmers» etc. Dritten Band Verlag Leipzig & München G. Hirth Druck Rnorr & Hirth München. Табл. 1415; 1419–1422; 1424–1435; 1437–1438; 1440–1441; 1446–1447; 1607; 1632; 1642; 1646; 1647–1652.

³⁵ Ідентичну композицію і монограму бачимо у портреті принца Мориція Оранського, який був виконаний Кріспіном де Пассом також у першій третині XVII ст.

портретом у межах овалу. У гравюрі Кріспіна де Пасса, за рахунок контрасту світлотіні, більше експресивності й емоційності трактування образу.

Іконографія пфальцграфа Нейбурга Вольфганга Вільгельма значно багатша. Його портретні зображення можна побачити у гравюрах відомих майстрів, як-от: фламандець Лукас Востерман (*Lucas Vorsterman*; 1595–1675), Пітер де Йоде Старший (*Pieter de Jode der Ältere*; 1570–1634) з Антверпена, Вольфганг Кіліан (*Wolfgang Kilian*; 1581–1662) з Аугсбурга, Абрахам Хогенберг (*Abraham Hogenberg*; бл. 1585 – бл. 1653) з Кельна, Якоб Виллемс Делфт (*Willem Jacobsz Delff II*; 1580–1638) з Делфта та ін. У створенні гравірованого портрета пфальцграфа Нейбурга з колекції НБУВ Кріспін де Пасс, вірогідно, використав як іконографічне джерело портрет пфальцграфа у капелюсі 1614 р. роботи Х. Якопсена (*H. Jacopsen*; працював наприкінці XVI ст. — початку XVII ст.). На обох гравюрах у зображенні обличчя пфальцграфа багато схожих рис. Залишається питання: чи мав можливість Кріспін де Пасс звернутися до найкращого портрета пфальцграфа Нейбурга, награвірованого в середині або наприкінці 1630-х рр. Лукасом Востерманом за малюнком Антоніса ван Дейка, який у 1630–1632 рр. написав (найвірогідніше з натури) великий (205 × 132 см) живописний портрет Вольфганга Вільгельма із собакою³⁶.

У Франції в XVI ст. різцева гравюра на міді, звільняючись від залежності італійських впливів, поступово набуває національних рис: схильність до малого формату, тяжіння до витонченості форм і орнаментів, мода на зображення пишної архітектури³⁷. У 1530–1540-х рр. у жанрі портрета працювали ліонські майстри — послідовники базельської школи, наприклад, Бернар Саломон (бл. 1508–1561), який виконував гравюри на замовлення видавця Жана де Турна, був не лише автором ілюстрацій до творів Франческо Петрарки, збірника «Емблеми» Андреа Альчіаті (1547), «Метаморфози» Овідія (1557), а й автопортретів, що належать до кращих творчих здобутків гравера.

Наприкінці XVI ст., окрім ліонських граверів, у творчій практиці яких портрет був проміжним, у Франції з'являються гравери, котрі або досягають найбільших успіхів у цьому жанрі, або майже цілком присвячують свою творчість мистецтву портрета. Найпомітнішою постаттю серед французьких граверів-портретистів цього періоду вважається Жан Рабель (*Jean Rabel*; 1545–1603) з Бове, який наслідував технічні й формальні засоби гравера Мартіно Рота (*Martino Rota*; бл. 1520–1583)³⁸ — автора гравірованих портретів імператорів Священної Римської імперії Фердинанда I та Максиміліана II (обидва — кінець XVI століть), шведського короля Густава Вази (бл. 1570), нідерландського гуманіста, ученого, ботаніка, лікаря, натураліста Карла Клузіуса (1575). На відміну від офіційних профільних портретів імператора Фердинанда I та короля Густава Вази, які нагадують овальні медальйони у картуші, погрудні портрети Фердинанда I і Карла Клузіуса мають вертикальний прямокутний формат і просту лінійну рамку — вся увага Мартіно Рота зосереджена на об'єкті зображення.

Високим рівнем технічного і художнього виконання відзначаються «Автопортрет» 1597 р. Теодора де Брі (*Theodor de Bry*; 1528–1598) — гравера з Бургундії, який з 1570 р. працював у Франкфурті та численні гравіровані портрети роботи французького майстра Тома де Лью. Загалом дослідники французького мистецтва вва-

³⁶ Риси обличчя портретованого, нахил і розворот голови в обох портретах надзвичайно схожі. Відомо, що Антоніс ван Дейк, працюючи над підготовчими рисунками для гравірування портретів «Іконографії...» часто звертався до власних живописних полотен.

³⁷ Кристеллер П. История европейской гравюры XV–XVII века... С. 275.

³⁸ Там само. С. 287.

жають XVI ст. періодом становлення гравірованого портрета на шляху до його розквіту в наступних двох століттях.

Французький гравер фламандського походження Тома де Лью (*Thomas de Leu*; бл. 1560 — бл. 1612), який майстерно володів технікою гравюри на металі, у зібранні НБУВ представлений дев'ятьма гравірованими портретами (авторство одного з них під питанням). Більшу частину свого життя він працював у Парижі і, можливо, навчався у Жана Рабеля з Бове — видатного французького портретиста кінця XVI ст.³⁹ Портрет знаменитого англійського мореплавця Френсіса Дрейка, награвірований Тома де Лью саме за малюнком Жана Рабеля (Національна галерея мистецтв, США). Творчість Тома де Лью, що припадає на початковий період розквіту французького гравірованого портрета, як і творчість багатьох його співвітчизників, позначена відчутним впливом традицій блискучих майстрів камерного олівцевого портрета XVI ст. Жана і Франсуа Клуе, Етьєна Дюмустьє, Жана Декура, П'єра Дюмустьє-старшого, Франсуа Кенеля, Франсуа Бюнеля, Данієля Дюмустьє та інших, чії малюнки часто слугували іконографічною основою чималої кількості гравірованих портретів. Спадщина Тома де Лью, надзвичайно плідного майстра, лише у жанрі портрета складає понад двісті (за іншими джерелами — майже триста) гравюр, переважно виконаних різцем на міді. Серед них портрети монархів, членів королівської родини, французької знаті: графа де Дамвіль — коннетабля Франції, третього герцога Монморансі Анрі (Генріха I); фаворитки короля Генріха IV — дочки маршала Антуана д'Естре герцогині де Бофор Габрієли д'Естре; кардинала та архієпископа Руанського Шарля де Бурбона; короля Франції Карла IX; кардинала Лотаринзького Луї де Гіза; короля Франції Генріха III; французької королеви Марії Медічі (гравюра виконана за малярським портретом Франсуа Кенеля); французького воєначальника герцога Філіппа Еммануеля Лотаринзького та інші. Попри певну сухість та композиційну одноманітність, що притаманна портретам персон вищого світу, твори Тома де Лью відрізняються високою технічною майстерністю, чіткістю рисунка, вмінням тонким штрихуванням, м'яким невимушеним натиском різця досягати глибоких виразних тіней, відтворювати блиск і твердість сталі лицарських обладунків, вишукані взори багатого одягу, м'які шовкові кучері, зберігаючи, водночас, загальну сріблясту тональність зображення. Більшість творів майстра відзначаються виразною гостротою й правдивою характеристикою портретованих осіб. Подібно до більшості французьких граверів свого часу він звертався до олівцевих та живописних портретів, не раз використовуючи їх як іконографічну основу. Так, образ короля Наварри Антуана де Бурбона (Інв. № Ал. 598/77) був награвірований за малярським портретом 1575 р. пензля відомого французького живописця й рисувальника Франсуа Клуе. Тома де Лью майже скопіював живописний портрет, але в дзеркальному зображенні, дещо загостривши риси й вираз обличчя портретованого, що обумовлено особливостями стилістики гравера й техніки різцевої гравюри на металі. Портрет засновника французького роду Конде принца Людовіка I де Бурбон-Конде (Інв. № Ал. 598/97) так само награвірований за малярським твором невідомого мистця французької школи XVI ст., що зберігається у музеї Конде⁴⁰. На відміну від малярського поясного портрета, вписаного у прямокутний формат, на

³⁹ Кристеллер П. История европейской гравюры XV—XVIII века... С. 287.

⁴⁰ У Версальському палаці зберігається інший, датований XVI ст. живописний портрет принца роботи невідомого майстра французької школи, подібний до портрета з музею Конде, який різниться лише ледь м'якішими рисами обличчя та костюмом (на портреті з Версаля принц одягнений у колет з чорного оксамиту, а на портреті з музею Конде, як і на гравюрі, бачимо портретованого у лицарському панцерному обладунку). Custos Dominicus. Atrium heroicum Caesa-

гравюрі бачимо погруддя в овальній рамі з текстом: *LOYS de BOURBON PRINCE de CONDE*. У малярському портреті торс і голова розгорнуті у 3/4 повороті ліворуч, а на гравюрі голова зображена так само, а торс — фронтально. Риси обличчя ідентичні, щоправда у гравюрі передані експресивніше.

Найвиразнішою з гравюр Тома де Лью у зібранні НБУВ є прижиттєвий портрет короля Іспанії Філіппа II (Інв. № ал. 672/22), датований 1589 р., який відзначається не лише високою майстерністю гравірування (чистота штрихування, впевнене моделювання форми об'ємів), а насамперед гостротою образної характеристики. Відчувається твердий, авторитарний характер у вольових рисах обличчя і пронизливому погляді. Відомий також надзвичайно виразний гравірований портрет Філіппа II, виконаний нідерландським художником і видавцем Домініком Кустосом (*Dominicus Custos*; 1560—1612)⁴¹. Обидва гравера, вірогідно, використали одне іконографічне джерело, але кожний по-своєму. Портрет роботи Кустоса більш експресивний, погляд широко розкритих очей іспанського монарха не твердий і пронизливий, як у гравюрі Лью, а здивований і дещо обурений.

Іконографічним джерелом для створення портрета військового і державного діяча Франції, кавалера ордена Святого Духа герцога Генріха I Лотаринзького (Інв. № Ал. 598/79), найвірогідніше, були: намальований невідомим мистцем малярський портрет герцога (бл. 1580 р.) з Музею Карнавале (міський музей історії Парижа) та малюнок олівцем кінця XVI ст. з Лувра. Гравюра зібрання НБУВ не містить авторського підпису Тома де Лью, тож її авторство встановлено за стилістичними ознаками в результаті порівняльного аналізу з іншими портретами, підписаними гравером, зокрема гравюрою 1588 р. Можна також припустити, що працюючи над портретом герцога Лотаринзького Генріха II Доброго (Інв. № Ал. 598/87), Тома де Лью використав гравюру фламандського художника і гравера Домініка Кустоса, котра була вміщена у виданні: *Custos, Dominicus: Atrium heroicum Caesarum...* (Аугсбург, 1600—1602 рр.). Тома де Лью повторив композицію погруддя у широкій овальній рамі та майже точно відтворив обличчя герцога (але у дзеркальному зображенні), змінив розташування тексту у полі овальної рами та зробив деякі зміни у деталях костюма.

Гравіровані роботи Тома де Лью зазвичай мають сталі композиційні рішення: вписані у прямокутний вертикальний формат погрудні або поясні, розгорнуті у три чверті портретні зображення в овальній рамі. Тінями навколо фігури гравер створює відчуття глибини простору. Кути прямокутника за межами овальної рамки мають штрихування горизонтальними тонкими лініями і тінями в окремих місцях відділяють овальну рамку від нейтрального прямокутного тла. Під овальною рамкою портрета у полі, виділеному для тексту, вишуканим каліграфічним письмом награвіровані вірші, що прославляють чесноти представників французької знаті. Іноді, як у портреті офіційної фаворитки короля Франції Генріха IV Великого — герцогині де Бофор і де Верней маркізи де Монсо Габріель д'Естре — прямокутне поле навколо овалу рами заповнене зображеннями квітів.

П'єр Даре де Казаньов (*Pierre Daret de Cazeneuve*; бл. 1604—1678) — один із плодовитих майстрів гравірованого портрета в історії французького мистецтва XVII ст. Гравер, маляр, письменник, член королівської Академії малярства і скульптури (з 1663 р.), автор понад 400 гравюр, більшість з яких — портрети європейських мо-

rum, regum, [...] imaginibus [...] illustr[at]um]. Pars 1—4. Augsburg: M. Manger, J. Praetorius, 1600—1602. 191 Bl.; 169 (von 171) Porträts.

⁴¹ *Custos Dominicus. Atrium heroicum Caesarum, regum...*

нархів та вищої знаті, частину награвіровано за малярськими полотнами фламандських майстрів Пітера Пауля Рубенса, Антоніса ван Дейка та інших художників. У стилістиці гравірування різцем по металу Даре зазнав суттєвого впливу найвідомішого французького майстра гравірованого портрета Робера Нантейля, якому він поступається чіткістю і прозорістю штрихування, тонкощами моделювання форми, майстерністю ілюзорного відтворення фактури тканини одягу, мережива комірців, шовкових кучерів. Як портретист П'єр Даре де Казаньов — майстер достатньо високого технічного і мистецького рівня. Його портрети маршала Франції Жана Кайлара д'Андуже де Сен-Боннет, маркиза де Тойрас (1646), створений за гравюрою Клода Меллана; губернатора Парижа, обер-єгермейстера Франції герцога Монбазона Еркюля де Рогана; кардинала Франції герцога де Рішельє (1655); відомого французького політика і дипломата Шарля де л'Обеспіна (*Charles de L'Aubespine*; 1580–1653); принцеси Крістіни Французької; маркиза Франсуа Потье та ін. відзначаються виразністю образної характеристики зображених осіб.

Гравірований 1652 р. П'єром Даре портрет видатного французького полководця принца Людовіка II де Бурбон-Конде (1621–1686) на прізвисько Великий Конде, що зберігається у НБУВ (Інв. № Ал. 598/98), за іконографією близький до малярських полотен із зображенням принца авторства яскравого представника фламандської школи Давида Тенірса Молодшого (*David Teniers*; 1610–1690)⁴² та маляра Юстуса ван Егмонта (*Justus van Egmont*; 1601–1674) — учня Пітера Пауля Рубенса. На відміну від малярських портретів, у гравюрі П'єра Даре обличчя принца більш напружене і зосереджене — він немов оцінює обстановку, що складається на полі битви. Варто згадати ще два портрета Великого Конде зібрання НБУВ. Один з них — роботи невідомого французького гравера XVII ст., а другий (Інв. № Ал. 598/86) — авторства Бальтазара Монкорне (*Balthasar Moncornet*; бл. 1600–1668), який вирізаний колекціонером з видання «*Theatrum Europaeum...*» (див. с. 40) 1647 р. Принц зображений у сталевому лицарському панцирі, його красиве обличчя обрамляє розкішне густе волосся, що хвилями спадає на білий кружевний комір. На дальньому плані зображена панорама битви 1643 р. біля Рокруа, в якій французи під командуванням Людовіка II принца Конде розгромили іспанське військо. Іконографічною основою награвірованого у 1643 р. П'єром Даре портрета короля Людовіка XIII (Інв. № Ал. 598/85), найвірогідніше, є живописний портрет французького монарха, намальований придворним майстром Філіппом де Шампенем. Даре відмовився від традиційної для гравюри схеми погрудного зображення портретованого в овальній рамі і додав традиційні для живописного парадного портрета атрибути. Максимально наближене до переднього краю погруддя короля у багатому лицарському обладунку зображено крупним планом на тлі завіси з важкої тканини і королівського герба на розгорнутому сувої. У живописному полотні Шампеня на обличчі короля грає ледь помітна посмішка, він перебуває у доброму настрої. У гравюрі Даре король виглядає дещо напруженим, його важкий погляд серйозний і насторожений⁴³.

⁴² Картина «Людовік II де Бурбон. Великий Конде» (1653) зберігається у музеї Конде Замку Шантії (Франція).

⁴³ Детальніше про іконографію Людовіка XIII див.: Цинковська І. І., Юхимець Г. М. Іконографічні дослідження як інструмент атрибуції гравірованих портретів XVI–XVIII ст. зібрання Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. *Бібліотека. Наука. Комунікація: актуальні тенденції у цифрову епоху*. Матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 8–10 жовт. 2019 р.). К., 2019. Т. 1. С. 257–261.

В історії нідерландського портрета помітно виділяється постать гравера на міді Ніколаса де Клерка (Clerc (Clerck), Nicolas de; бл. 1570—після 1617), який був ще й письменником і займався видавничою справою. Його ранні портрети близькі за композиційною схемою до портретів роботи Тома де Лью та інших західноєвропейських граверів кінця XVI — початку XVII ст. Композиційну схему погрудного портрета у широкій обвальній рамі, вписаного у прямокутну раму, встановлену на постамент, бачимо і у другій половині XVII ст. в гравюрі «Портрет Людовіка XIV» (1662) роботи найвизначнішого майстра французького гравірованого портрета Робера Нантейля (1623? — 1698). Ніколас Клерк працював у Делфті (1615—1617) і видав два альбоми гравірованих портретів. Його авторству належать численні портрети європейської знаті. У зібранні НБУВ зберігаються гравіровані портрети штатгальтера Іспанських Нідерландів Альбрехта VII Австрійського (Інв. № Ал. 672/51), курфюрста Саксонії Йоганна Георга I (Інв. № Ал. 672/53) та курфюрста Бранденбурзького Георга Вільгельма (Інв. № Ал. 672/66), які мають композиційну схему вписаного у прямокутну раму погрудного портрета у широкій овальній рамі з текстом у її полі. Гравюра Ніколаса Клерка зібрання НБУВ дає більш правдиве уявлення про зовнішність молодого вельможі. Портрет Георга Вільгельма гравером не підписаний, але у зібранні НБУВ є два портрети, виконаних за такою ж композиційною схемою, підписаних Клерком. Це портрети Альбрехта VII Австрійського (бл. 1600 р.) та курфюрста Саксонії Йоганна Георга I (між 1611—1617), техніка виконання і стилістика яких видають руку одного майстра.

Портрети, виконані Ніколасом де Клерком за звичною композиційною схемою (погруддя зображеної особи в широкій овальній рамці з текстом вписане у просту глибоку прямокутну раму), здебільшого оформлені додатковою декорованою прямокутною рамкою. Зовнішні декоративні прямокутні рамки, прикрашені зображеннями зброярських натюрмортів, коронами, сурмами, лавровими вінками, книгами, скрижальми, головою Медузи Горгони, лицарськими обладунками гравірувались окремо і відтискувались другим (або першим) прогоном на аркуші з відбитком портрета. У вісьмох портретах зібрання НБУВ з додатковою рамкою — три підписані Ніколасом Клерком. В їх оформленні було використано три різних за наповненням символічними зображеннями кліше рамки (портрети архієпископів Йоганна Швайкарда фон Кронберга, курфюрста Бранденбурзького Георга Вільгельма (Інв. № Ал. 598/48) та Лотаря фон Метерніха (Інв. № Ал. 598/55), а також другий портрет Альбрехта VII Австрійського (Інв. № Ал. 672/88). У п'яти не підписаних гравером портретів, автором яких за стилістичними ознаками можна із впевненістю вважати Ніколаса Клерка, використано два типи кліше з трьох. Залишається питання: хто був автором цих рамок-кліше і чи використовували їх інші гравери?

Не підписаний гравером портрет короля Іспанії Філіппа III (Інв. № ал. 672/29) був виконаний Ніколасом Клерком бл. 1625 р.⁴⁴ Риси обличчя, вбрання портретованого майже в усіх деталях майстерно відтворені засобами техніки різцевої гравюри. Мистець моделюванням форми об'ємів перехресним тонким штрихуванням дещо пом'якшив риси обличчя у порівнянні з портретом, награвірованим 1614 р. нідерландським штихарем Хансом Якобсеном (*Hans Jacobsen*; 1596—1620?).

⁴⁴ У зібранні зберігаються ще дві гравюри із портретним зображенням Філіппа III (Інв. № ал. 672/27; Інв. № ал. 672/28) у віці тридцяти п'яти — сорока років. Основні риси обличчя в цих гравюрах впізнаються у прижиттєвих портретах двадцятирічного короля, написаних придворним портретистом Пантохою де ла Крузом та фламандським художником Франсом Поурбусом Молодшим (*Frans Pourbus II*; 1569—1622), в перші роки після коронації 1598 р.

Портрет Філіппа III оздоблений широкою гравірованою прямокутною рамкою із зображеннями угорі символічного зброярського натюрморту (перехрещені гармати на тлі розгорнутої книги і по сторонах символ влади давньоримського легата — лікта, списи, корони нанизані на посох); унизу в центрі зображено вовка, по сторонах — книги і скрижалі, а по боках сурми, корона і лаврові вінки⁴⁵. Все це мало звеличувати Філіппа III як визначного політика і державника. Насправді ж король може й мав амбіції самостійно управляти країною, але не відзначався державною мудрістю.

Щодо вже згаданого підписаного Ніколасом Клерком портрета Лотаря фон Метерніха (бл. 1614 р.) — архієпископ-курфюрста Тріра (так званого Північного Рима), найстарішого німецького міста землі Рейнланд-Пфальц, то у порівнянні з портретами 1620 р. роботи гравера «Zeitgenössischer Steche» та 1659 р. авторства французького гравера і живописця Бальтазара Монкорне (*Moncornet Balthasar*; 1600–1668), портрет авторства Клерка (Інв. № Ал 598/55) видається найбільш переконливим за психологічною характеристикою. Виразність образу вольової, розумної людини постає в бездоганному малюнку і впевненому моделюванні форми крупними об'ємами. Майстерне володіння технікою штрихування дало змогу граверу ефектною світлотіньовою градацією переконливо передати внутрішню активність образу Лотаря фон Метерніха. У традиційній композиції гравюри (погруддя портретованого у 3/4 розвороті, овальна широка рама з текстом) нічого зайвого, окрім нарочитої другої зовнішньої помпезної рами із символічними зображеннями, яка була відтиснута окремо з кліше, що використовувалося й для оформлення гравірованих портретів інших осіб.

У європейських країнах у XVII ст. зростання попиту на гравюри з малярських полотен відомих мистців сприяло розвитку репродукційної гравюри (в т.ч. у жанрі портрета). Провідна роль у цьому належить видатним живописцям Тиціану Вечелію, Пітеру Паулю Рубенсу та Антонісу ван Дейку, які були особисто зацікавлені у популяризації своєї творчості. Під їх прискіпливим наглядом чимало молодих талановитих художників опановували високу майстерність гравірування.

У Нідерландах у XVII ст. портретний жанр у гравюрі за популярністю вже не поступався малярському портрету. Світлотіньові й фактурні можливості гнучкої техніки офорта, якою досконало володіла більшість із відомих нідерландських малярів, сприяли динамічному розвитку графіки й зокрема гравірованого портрета. Тим більше, що у майстернях таких видатних художників, як фламандець Пітер Пауль Рубенс, працювали не лише малярі, а й талановиті гравери. Всі вони гравірували за ескізами та малюнками, що їх створив маєстро власноруч і під його наглядом. Для виконавців творчих задумів Рубенса це була чудова школа художньої і технічної досконалості. Частина з граверів майстерні Рубенса працювали також і в портретному жанрі: Корнеліс Галле (*Cornelis Galle*; 1547–1606) — портрети нідерландського гуманіста, історика, філолога, філософа Юста Ліпсія та брата Пітера Пауля Рубенса — ученого і знавця історії античного Риму Філіппа Рубенса; Якоб Матам (1571–1631) — «Портрет Фредеріка Генрі, принца Оранського у 1602 р.». Активно працював у жанрі гравірованого портрета відомий голландський живописець і гравер Пітер Саутман (*Peter Sautman*; 1580–1657). Відомі його гравюри зі сценами полювання, на міфологічні сюжети («Викрадення Прозерпіни») награвіровані за полотнами Рубенса. Після візиту до Антверпена у 1624 р. принца Владислава Вази,

⁴⁵ Дивно, але усі ці символи зображені надзвичайно реалістично, а не як рельєфи на площині рами.

Пітер Саутман відправився до Польщі й, вірогідно, за рекомендацією Рубенса був призначений королівським придворним живописцем Сигізмунда III Вази. Мистець повернувся до Харлема після 1628 р. і очолив місцеву гільдію Святого Луки. Пітер Саутман був не лише блискучим живописцем, а й творцем багатьох майстерно гравірованих портретів, частина з яких була виконана власноруч, а частина — за його підготовчими рисунками. Вірогідно, серію з 13 портретів королів та імператорів Священної Римської імперії (1640 р.) награвірували за малюнками Пітера Саутмана талановиті майстри Лукас Востерман (*Lucas Vorsterman*; 1595–1667) та Пітер ван Сомпель (*Pieter van Sompel*; бл. 1600–1643).

Пітер Саутман, який займався й видавничою справою, підготував у 1650 р. й видав серію гравірованих історичних портретів: «Портфоліо: графи і графині Голландії, Зеландії и Вест-Фрізіуса». До підготовки серії були залучені гравери Корнеліс Вісхер (*Cornelis Visscher*; 1629–1658), Пітер ван Сомпель й голландський письменник та історик Петрус Скріверіус (*Petrus Scriverius*; 1576–1660). За спеціально намальованими Пітером Саутманом ескізами Корнеліс Вісхер та Пітер ван Сомпель гравірували дошки-кліше. Портрети серії виконані за однією композиційною схемою: у полі прямокутного вертикального формату, окресленого вузькою рамкою, декорованою листям дуба, укомпоноване в овальній рамці зображення портретованої особи. Під овальною рамкою по центральній вісі розміщено герб. У вільних від зображення площинах над гербом, у нижній частині овалу та прямокутних горизонтальних площинах праворуч і ліворуч від герба розміщено панегіричні тексти. Майстерно виконані технікою різця і травлення історичні портрети Флоріса II Товстуна, який першим був удостоєний титула графа Голландії, Віллема III Доброго — графа Ено і Голландії, його сина й спадкоємця Віллема IV, герцога Нідерландів і короля Іспанії Філіппа II та ін. У трактуванні образів домінує значимість і достоїнство державників — представників вищого панівного класу в історії минулого країни.

В історії європейського гравірованого портрета особлива роль належить видатному фламандському малярові, графіку, блискучому портретисту Антонісу ван Дейку (*Anthonis van Dyck*; 1599–1641). У 1627 р. ван Дейк повернувся в Антверпен і працював придворним художником іспанської інфанти Ізабелли Клари Євгенії до свого від'їзду 1632 р. до Лондона. Із самого початку перебування в Антверпені він задумав амбітний проєкт — велику серію гравірованих портретів знаменитих сучасників авторства одного художника — Антоніса ван Дейка. Видання цієї серії увійшло в історію портретного жанру в гравюрі під назвою «Іконографія». Серія була спланована з трьох частин: 1) монархи і полководці, 2) державні діячі і філософи, 3) художники і колекціонери. Всього було виконано вісімдесят портретів, відповідно — шістнадцять, дванадцять і п'ятдесят два. Робота була розпочата не пізніше 1628 р. і продовжувалася ще у 1636 р.⁴⁶ Над підготовчими малюнками для гравірування ван Дейк використовував надійні іконографічні джерела: власноручні замальовки з натури та малярські полотна й малюнки, виконані ним раніше, і, лише за відсутності власного іконографічного матеріалу, звертався до творів інших художників⁴⁷. Антоніс ван Дейк залучав до здійснення свого проєкту талановитих

⁴⁶ У листі 1636 р. Антоніс ван Дейк звертається до Франциска Юніуса (бібліотекаря графа Ерендела) із проханням надіслати йому текст для гравюри з портрета англійського дипломата, філософа, алхіміка і винахідника сера Кенелма Дігбі. Див.: Браун К. Ван Дейк. Москва: Искусство, 1987. С. 132.

⁴⁷ Так, гравірований портрет сера Кенелма Дігбі з серії «Іконографія» був виконаний бл. 1636 р. за живописним портретом роботи Роберта ван дер Вурста, а відомий живописний портрет сера Дігбі Антоніс ван Дейк написав бл. 1640 р.

граверів, які вже мали досвід роботи в майстерні його вчителя Пітера Пауля Рубенса: Схельте Больсверта, Востермана, Пітера Йоде Старшого і Пітера Йоде Молодшого, Ніколаса Лоуверса, Віллема Якобса Дельфа, Віллема Хондіуса, ван дер Вурста, Теодора Галле, Пауелла Понціуса та ін.⁴⁸ Всі вони блискуче володіли технікою офорта і старанно дотримувалися вимог ван Дейка. Але все одно, відбитки з дощок, награвірованих особисто маестро, на відміну від інших, якимось дивом зберігають свіжість віртуозного малюнка з натури й відзначаються особливою витонченістю ліній і легкістю штрихування. Це портрети художника та арт-ділера Яна Снеллінкса (*Jeanes Snellinx*; 1548/49–1638), художників Йооса де Момпера Молодшого (*Judocus de Momper*; 1564–1635), Юстуса Суттерманса (*Iustus Suttermans*; 1597–1681), Пітера Брейгеля Молодшого (*Petrus Breugel*; 1564/65–1638), Адама ван Ноорта (*Adamus van Noort*; 1562–1641)⁴⁹ та ін. Встановити точну кількість підготовлених ван Дейком до видання дощок-кліше дослідникам допоки не вдалося. Відомо, що після смерті художника антверпенський видавець Гілліс Хендрікс придбав у свого співвітчизника, друкаря Мартіна ван Емдена, вісімдесят дощок і додав до них ще двадцять. 100 гравірованих портретів з цих дощок були ним видані окремим альбомом: «*Icones principum virorum doctorum... numero centum ab Antonio van Dyck...*», Antverpiæ, 1646, відомим під назвою «*Centum Icones*» («Сто зображень»).

Серед нідерландських граверів XVII ст., які зазнали впливу шкіл Рубенса і ван Дейка, плідно працювали у жанрі портрета в техніках різцевої гравюри та офорту: Віллем Якобс Делф (*Willem Jacobsz Delff*; 1580–1638) — учень Петера Саутмана; Еразм Квеллін (*Erasmus Quellinus II*; 1607–1678) — учень Рубенса; Корнеліс Вісхер (*Cornelis Visscher*; 1629–1658) — працював у майстернях Рубенса і ван Дейка; Пауль Понтіус (*Paulus Pontius*; 1603–1658) та Корнеліс Галле II (*Cornelis Galle*; 1615–1678), які співпрацювали з ван Дейком над здійсненням його задуму «Іконографія» та ін.

Визначна роль в історії європейського гравірованого портрета належить видатному маляру і неперевершеному майстру техніки офорта Рембрандту вен Рейну (*Rembrandt Harmenszoon van Rijn*; 1606–1669). Саме гнучка техніка офорта, порівняно з ксилографією та різцевою гравюрою, яка відкрила необмежені можливості передачі світлотіні, найбільш органічно відповідала такому глибоко індивідуальному генію психологічного портрета, як Рембрандт. Його дивна властивість надзвичайно природно відтворювати зображальними засобами малярства, рисунка, гравюри внутрішній стан людини, її переживання і настрої, в офортах отримала нові можливості в досягненні «просторового та психологічного ефекту одним лише вправним розподілом світла і тіні»⁵⁰. У ранніх офортах — «Портрет матері» (1628), автопортретах «Здивований Рембрандт», «Рембрандт з відкритим ротом», «Рембрандт, який дивиться через плече» (усі 1630 р.), «Рембрандт із кошлатим волоссям», «Рембрандт у хутрянному капелюсі» (обидва 1631 р.), «Автопортрет у капелюсі, насунутому на чоло» (бл. 1630), «Начерки з автопортретом» (бл. 1632), «Начерки з головою Саскії» (1636) — майстер, через зображення експресивної міміки живих облич, відтворив багатство виразних відтінків настрою моделі. В подальшому подібність швидкому начерку пером, притаманна раннім офортам Рембрандта, поступово змінюється трохи детальнішим моделюванням форми, дещо більш м'якою передачею густим штрихуванням світлотіньових відтінків: «Автопортрет — Ремб-

⁴⁸ Див.: Браун К. Ван Дейк. Москва: Искусство, 1987. С. 133–134.

⁴⁹ У цьому переліку гравірованих портретів прізвище портретованої особи подається українською мовою; далі у дужках курсивом зазначається прізвище зображеного так, як воно награвіроване під портретом.

⁵⁰ Кристеллер П. История европейской гравюры XV–XVII века... С. 322.

рандт у біретті» (1633), «Рембрандт, який обперся на бар'єр» (1639), «Автопортрет біля відчиненого вікна» (1647).

У 1640—1650-х рр. Рембрандт створив неперевершені шедеври в жанрі портрета, де знайомі майстра зображені в інтер'єрі, сповненому світла і повітря. Так виглядає у повсякденному житті лікар Ефраїм Бонус, який думає про щось своє і, поклавши руку на поруччя, спускається сходами. Кремезної статури міністр Корнеліс Клас Ансло сидить за столом з книгами і, повернувши голову до уявного співбесідника, із зацікавленістю слухає його. Торговець творами мистецтва Абрахам Франсен, сидячи у кріслі за столом, накритим скатертиною з важкої тканини, уважно розглядає гравюру. А гравіровані портрети, виконані у техніці офорта (Рембрандт, котрий малює, сидячи за столом біля вікна; ювелір Ян Лютма, який відпочиває у кріслі; чинovníк боргового відділення в Амстердамі Пітер Хірінг Молодший) сприймаються як закінчені картини⁵¹ й вражають глибиною характеристики психології образу. В жанрі гравірованого портрета мабуть ніхто, окрім Рембрандта, не заглиблювався так у душу людини та самий процес її духовного життя.

У Франції популярність портретного жанру (в т.ч. і гравірованого портрета), пов'язана із давньою традицією. В XVII—XVIII ст. нове світосприйняття людини як особистості, особливе ставлення до індивідуальності, прагнення до самоствердження виявилися найважливішим імпульсом подальшого розвитку портретного жанру. Портрет став невід'ємною складовою життя й побуту французького суспільства, а індивідуальність людини сприймалась як найвища цінність. У літературних салонах, що мали суттєвий вплив на формування мистецьких смаків, замовлення портрета було ознакою «bonton» і серед інших жанрів мистецтва часто-густо саме йому віддавали перевагу. «Портрети дарували, колекціонували, портретами короля, державних діячів й вищого духовенства прикрашали тези, що виносилися на публічне обговорення з питань економіки, юриспруденції, теології тощо. Чимало французьких аристократів влаштовували у своїх маєтках портретні галереї. Однією з найзнаменитіших серед них була "Галерея знаменитих людей" першого міністра, кардинала Рішельє, сформована з робіт уславлених того часу художників, як-от Філіпп де Шампень і Симон Вує. Видавалися численні ілюстровані життєписи знаменитих людей і просто портретні сюїти, присвячені відомим теологам, лікарям, полководцям, ученим, художникам»⁵².

Розквіт французького гравірованого портрета XVII ст. багато в чому став можливим завдяки блискучим досягненням французьких майстрів олівцевого портрета, який був одним з визначних явищ європейської художньої культури XVI ст. Звісно, французькі майстри гравірованого портрета правління Людовіка XIV, виходячи з вимог абсолютизму, відходять від камерного характеру олівцевого портрета, але й не відкидаючи притаманні йому вишуканість й витончений смак, зберігають свіжість і безпосередність олівцевого малюнка. До того ж, відчутний вплив на формування французького гравірованого портрета мав живописний репрезентативний портрет. Саме оригінали полотен відомих французьких живописців Філіппа де Шампеня, П'єра Мін'єра, Нікола Ларжильєра, Гіацинта Ріго, в творчості яких з утвердженням класицизму «живописно-колористичні якості відходили на другий план і домінуюче значення набував строгий малюнок»⁵³, отримували до-

⁵¹ Кристеллер П. История европейской гравюры XV—XVII века... С. 331.

⁵² Французский гравированный портрет XVII века. Эстампы из собрания Эрмитажа: Каталог выставки. Ленинград: Искусство, 1985. С. 5—6.

⁵³ Флекель М. И. От Маркантонио Раймонди до Остроумовой-Лебедевой: очерки по истории и технике репродукционной гравюры XVI—XX веков. Москва: Искусство, 1987. С. 75.

стойну інтерпретацію у репродукційних гравюрах французьких майстрів. Репрезентативності гравірованим портретам додавало його декоративне оформлення. Найбільш поширеним варіантом був медальйонний тип обрамлення зображеної особи: овальною, круглою або восьмигранною рамою, з текстом або без тексту на її полі, з оздобленням рослинним орнаментом, з гербом або без герба, без постаменту, на постаменті з текстом і багато інших варіантів. В обрамленні портретних зображень зустрічаються також різноманітні символи і геральдичні мотиви, картуші, декоративні елементи архітектури тощо.

Характерним зразком нового стилю є гравіровані портрети, створені одним із його засновників Жаном Мореном (*Jean Morin*; 1605/10—1650/1666), який гравірував здебільшого за живописними портретами свого вчителя Філіппа де Шампеня та Антоніса ван Дейка. Морен добре засвоїв і часто застосовував техніку офорта у чистому виді. Награвіровані ним портрети короля Франції Людовіка XIII (за живописним оригіналом Філіппа де Шампеня); відомого французького історика і державного діяча Жака Огюста де Ту; історика, дипломата, інквізитора кардинала Гвідо Бентівольо видають досконале володіння різними технічними засобами гравірування на металі та високий художній рівень.

Блискучим майстром техніки різцевої гравюри на міді був Клод Меллан (*Claude Mellan*; 1598—1688) — автор знаменитої роботи «Плат святої Вероніки». У її створенні мистець застосував оригінальний й досить складний та ефектний технічний засіб зображення. Однією безперервною лінією (що розпочинається з кінчика носа зображеного Христа і продовжується спіраллю) Меллан, завдяки віртуозному регулюванню заглиблення різця у поверхню мідної пластини, детально відтворив форму, об'єм голови та риси обличчя. Відповідно до місця, де безперервна лінія глибша і ширша, в зображенні утворюється необхідної густоти тінь, а де тонша — світло. Тобто форма і об'єм, усі деталі обличчя Христа, тканина відтворені виключно світлотінню. У портретах, на відміну від експеримента зі спіральною лінією, Клод Меллан застосовував значно багатший арсенал технічних засобів і гравірував здебільшого за власними малюнками. Бездоганна чистота штрихування паралельними лініями за формою та об'ємом зображення надавала його гравюрам світлоносності й створювала відчуття простору, наповненого світлом й повітрям. Переважна більшість награвірованих Мелланом портретів відзначаються ясністю і простотою композиції. Портрети археолога Пейреска (1639), музиканта і буффона двору Папи Урбана VIII Рафаеля Менікуччі (1625), італійського аристократа і банкіра Ватикану, колекціонера антики і живопису Вінченцо Джустініані (1631), дружини відомого художника Симона Вуе В'єрджинії да Веццо (1626) та інші відзначаються глибиною психологічної характеристики образів і є характерними зразками класицизму в європейській гравюрі.

Видатною особистістю серед майстрів французького гравірованого портрета XVII ст. був Робер Нантейль (*Robert Nanteuil*; 1623?—1678). На початку опанування мистецтва портретного жанру він зазнав відчутного впливу Клода Меллана, згодом у школі Філіппа де Шампеня сформувався як цілком самостійний рисувальник і гравер, котрий в роботі над портретом найчастіше відмовлявся від репродукування технікою гравірування живописних оригіналів, а працював безпосередньо з натури. Нантейль прославився також як блискучий майстер портретів, виконаних пастеллю. «З 234 виконаних ним аркушів не менше 216 є портретами його сучасників; портрет кардинала Мазаріні він награвірував чотирнадцять разів, портрет Людовіка XIV — одинадцять разів»⁵⁴. У роботі над портретами Нантейль пере-

⁵⁴ Кристеллер П. История европейской гравюры XV—XVII века... С. 370.

важно обмежувався гравіруванням голови, все інше: одяг, декоративне оздоблення (рама, постамент, тексти, тло) гравірували його помічники. Більшість портретів авторства Нантейля — це в овальній рамі погруддя портретованого без зображення рук, з поворотом голови у три чверті. Серед кращих творів Нантейля — гравіровані портрети (приміром, Анни Австрійської) виконані самим маестро без участі помічників. Робер Нантейль надзвичайно тонко відчував особливості кожної портретованої особи різних соціальних прошарків суспільства того часу, їх психологію, індивідуальні риси характеру, манеру поведінки тощо. У створенні гравірованого портрета церковного діяча, Першого міністра Франції кардинала Джуліо Мазаріні, Нантейль використав як іконографічне джерело живописний погрудний портрет 1658 р. пензля П'єра Мін'єра й, кардинально змінивши композицію, «перетворив» його на розкішний бароковий парадний портрет. На першому плані композиції зображений на повний зріст Перший міністр Франції, який сидить біля столу у кріслі, накритому драпуванням. Завіса з важкої тканини, велика мапа на стіні, на столі — годинник і мапи на окремих аркушах, на підлозі — великий глобус, кілька книг та циркуль, ліворуч — перспектива довгої галереї розкішного палацу із численними скульптурами на постаментах і картинами на стінах підкреслюють значущість кардинала як впливового політика і державного діяча, знавця й шанувальника високого мистецтва.

Близький за ідейною концепцією портрет французького письменника і філософа, члена Французької академії наук і вихователя короля Людовіка XIV Франсуа де Ла Мот Ле Вайє, награвірований 1775 р. Етьєном Фіке (*Etienne Fiquet*; 1719—1794) за підготовчим малюнком Робера Нантейля. Встановлений на постамент погрудний портрет письменника у широкій овальній рамі, що прикрашена драпуванням і гілкою рослини з квітами і плодами, оточують предмети символічного змісту: світильник, книги у розкішних оправах, каламар із гусячим пером.

Більшість гравюр Робера Нантейля мають характерну для раннього класицизму строгу композицію — портрети-погруддя в широкій овальній або восьмигранній рамі з гербом (або без герба), на постаменті (або без постаменту), в яких основну увагу художник приділяє розкриттю внутрішньої характеристики образів. Серед таких творів Нантейля, виконаних на надзвичайно високому художньому і технічному рівні, варто назвати портрети: президента французького парламенту Помпона де Бельєвра (награвірований бл. 1657 р. за Шарлем Лебреном); письменника Жана Лоре (1658); французького політика, міністра Луї Філіппа де Лаврієра (1662); проповідника, теолога, письменника, члена Французької академії Жака-Беніня Боссюе (1674); французького археолога, філософа, канцлера Паризького університету Жана Фронта (1663); політичного діяча Андре Лефевра д'Ормессона (1654); французького поета і літературного критика, члена Французької академії наук, одного з укладачів французького академічного словника Жана Шаплена (1655). Сьогодні надзвичайно важко стверджувати щодо абсолютної портретної схожості (яка у практиці образотворчого мистецтва апіорі неможлива)⁵⁵, але кожен із зображених Нантейлем портретованих відзначається тонкою психологічною характеристикою й переконливою індивідуальністю образу. Твори Нантейля вирізняють аристократична стриманість, композиційна строгість, точність зовнішних рис у збереженні

⁵⁵ Щодо проблеми схожості у жанрі портрета див.: Евреинов Н. Н. Оригинал о портретистах (к проблеме субъективизма в искусстве). Москва: Госиздат, 1922. 113 с.: илл.; Вишпер Б. Р. Проблема сходства в портрете / Введение в историческое изучение искусства. Москва: Изобразительное искусство, 1985. С. 206—214; Андронникова М. И. Портрет. От наскальных рисунков до звукового фильма. Москва: Искусство, 1980. 423 с.; ил.

тонких нюансів психологічної характеристики. Важко знайти когось із впливових осіб Франції другої половини XVII ст., яскравий образ якого не залишив би для історії Робер Нантейль.

Вплив Робера Нантейля у жанрі гравірованого портрета достатньо відчутний, але більшості з його послідовників не вистачає художньої виваженості, а технічна віртуозність стає для них самоціллю⁵⁶. Це стосується й такої значної постаті в історії французького гравірованого портрета, як Антуан Массон (*Antoin Masson*; 1636–1700), який досконало володів технікою гравірування. Серед кращих його досягнень — датований 1665 р. гравірований портрет відомого політичного і державного діяча Олів'є Лефевра д'Ормессона (сина Андре Лефевра д'Ормессона, чудовий портрет якого був награвірований Робером Нантейлем). Антуан Массон гравірував портрети як за творами Нікола і П'єра Міньярів, Шарля Лебрена (Ле Брена), так і за власними рисунками. Портрети художника П'єра Дюпюї (1663), радника й особистого лікаря французького короля Людовіка XIII, члена Французької академії Марін Кюро де ла Шамбре (1665), графа Анрі де Лоррена (1667), награвіровані за творами П'єра і Нікола Міньярів, відзначаються густотою штрихування як основного засобу відтворення у гравюрі ефектів живописного оригіналу.

Поруч із Робером Нантейлем найпомітнішою постаттю в історії французького гравірованого портрета другої половини XVII ст. був надзвичайно талановитий гравер Жерар Еделінк (*Gerard Edelinck*; 1640–1707). Саме цьому художнику фламандського походження судилося додати нові творчі імпульси у розвиток мистецтва гравірованого портрета. «Еделінка, — читаємо у Пауля Крістеллера, — можна назвати першим великим майстром репродукційної гравюри, тому що він без остатку заглиблюється у дух оригіналу і піклується не про відтворення його безпосередньо, як такого, а немов про його реконструкцію...», ставиться до оригіналу самостійно і критично. Справедливо відзначалося, що його гравюри з картин полотен Ле Брена виглядають свіжішими і привабливішими за оригінали»⁵⁷.

Техніку гравірування Еделінк опанував у майстерні Корнеліса Галле Молодшого (*Cornelis Galle II*; 1615–1678). З двадцяти шести років він працював у Парижі разом із Нантейлем, у якого навчився багатьом тонкощам гравірування різцем на міді. Але на відміну від свого колеги, художника більш самостійного і надзвичайно гармонійного, Еделінк майже виключно гравірував за творами відомих майстрів — Рафаеля, Рубенса, Філіппа де Шампеня, Гіацинта Ріго, Шарля Лебрена. Працюючи здебільшого за оригіналами французьких живописців, Еделінк, за влучним визначенням Пауля Крістеллера, «привніс у техніку французької гравюри на міді школи Рубенса певну долю здорового натуралізму і мальовничості»⁵⁸. Насамперед до таких належать твори Еделінка, які відзначаються віртуозною технічною майстерністю гравірування і блискучим відтворенням колористичного багатства оригіналу. Це награвіровані Еделінком за рисунками Жана-Батиста Нат'є (*Jean-Baptist Nattier*; 1678–1726) портрети великої княгині Тоскани Йоанни Австрійської та її чоловіка Франческо I Медічі — великого герцога Тоскани з циклу 24-х полотен Рубенса, присвяченому життю французької королеви Марії Медічі. Сповнений барокової експресії і театральності портрет фаворитки короля Франції Людовіка XIV герцогині

⁵⁶ Крістеллер П. История европейской гравюры XV–XVII века... С. 372.

⁵⁷ Еделінк виконав близько 450 аркушів; близько 200 з них — портрети. Він є автором портретів майже усіх видатних осіб кола Людовіка XIV, в т.ч. чотирнадцяти портретів самого короля. Див.: Крістеллер П. История европейской гравюры XV–XVII века. Москва: Искусство, 1939. С. 374–375.

⁵⁸ Крістеллер П. История европейской гравюры XV–XVII века... С. 374.

де Лавальєр в образі Магдалини, що кається, блискуче виконаний мішаною технікою різця і офорта за живописним полотном Шарля Лебрена. У бароковому стилі награвіровані портрети французького поета Жана-Батиста Сантейля (1630—1697), зображеного у мить творчого натхнення та живописця Філіппа де Шампеня з його автопортрета на тлі пейзажу.

Чимало гравюр Жерара Еделінка мають усталену композиційну схему медальйонного погрудного портрета: герцог Анжуйський (1698) — майбутній король Іспанії Філіпп IV (за оригіналом Франсуа де Труа); молодий французький король Людовік XIV (друга половина XVII ст.); чиновник Міністерства культури Франції, президент Рахункової палати Гедеон Барб'є дю Мец (1702; за живописним полотном Гіацинта Ріго); головний королівський стаєнний, автор наукових праць, присвячених конярству та організації кавалерії Жак де Соллейсель (1700). Ці твори відзначаються високим художнім рівнем та блискучим володінням різцевою гравюрою, офортом та пунктиром. У зібранні НБУВ зберігається чудовий портрет Жерара Еделінка (Інв. № 575/159 ин.). Його автор Жан П'єр Дюпен (*Dupin Jean Pierre*; 1690 — бл. 1751) технікою гравюри на металі майстерно відтворив малярський портрет Еделінка, написаний близько 1680 р. Франсуа Тортебатом (*François Torteбат*; бл. 1616—1690).

Французький гравер і видавець П'єр Франсуа Басан (*Basan Pierre-François*; 1723—1797)⁵⁹ — послідовник Робера Нантейля і Жерара Еделінка у портретному жанрі, представлений у зібранні НБУВ п'ятьма гравюрами в стилі раннього класицизму, які мають однаково чітку, врівноважену композиційну схему: погрудне зображення портретованої особи в широкій овальній рамі, встановлене на постамент з текстом каліграфічного письма. Басан творчо використовував доступну йому іконографію. У гравюрі із зображенням короля Великої Британії Георга I (Інв. № 165 ин.) легко простежується її іконографічна основа — бароковий парадний портрет пензля придворного живописця Годфрі Неллера (*Sir Godfrey Kneller, 1st Baronet*; 1646—1723), написаний у 1714 р. — час коронації у Вестмінстерському абатстві. Монарха зображено у розкішному королівському вбранні в інтер'єрі багатого палацу. На гравюрі Басана бачимо погрудний портрет Георга I у лицарському металевому панцирі. Але поворот голови, розкішна модна перука майже точно повторені, а риси й вираз обличчя зображено з певним відхиленням. На відміну від більш правдивого, хоча й «театрально постановочного» парадного портрета, у гравюрі король представлений вольовою й розумною людиною, а в історії він залишився як байдужий до державних справ правитель. У роботі Басана над портретом Річарда Кромвелля (Інв. № 161 ин.) — сина відомого державного діяча та першого лорда-протектора Англії, Шотландії та Ірландії Олівера Кромвелля, у гравера навряд чи був значний вибір прижиттєвих зображень другого лорда-протектора. Можна припустити, що він скористався живописним портретом, що зберігається в Національній портретній галереї в Лондоні, — це робота відомого англійського портретиста Роберта Уокера (*Robert Walker*; 1599—1658) під назвою «Портрет Джентельмена (Річард Кромвель)». Біографії маляра і портретованого вказують лише на одну дату створення портрета — 1658 р. Але риси обличчя зображеного Робертом Уокером «Джентельмена» значно ближчі до відомих прижиттєвих портретів Олівера Кромвелля і зовсім несхожі з портретом його сина на мініатюрі невідомого майстра з Національної

⁵⁹ П'єр Франсуа Басан — французький гравер, видавець. Навчався у Жана Долле та Етьєна Фуссара у Парижі. Автор гравюр за творами Караваджо, Веронезе, Джордано, Дольчі, Рембрандта та ін. Чимало виконав гравірованих портретів; більше 450 з них увійшли в чотири томи фоліо.

портретної галереї в Лондоні, датованою 1650—1655 рр. Більш вірогідно, що П'єр Франсуа Басан скористався портретом Річарда Кромвеля роботи невідомого аквареліста, але зобразив його значно старшим.

У портреті відомого французького історика Поля Рапіна де Туаре (Інв. № 162 ін.) П'єр Франсуа Басан виконав бл. 1750 р. за малюнком англійського гравера і антиквара Джорджа Вертью (*George Vertue*; 1684—1756), що засвідчує напис *Vertue del.* на горизонтальній плиті постаменту. Вертью є автором портрета Поля Рапіна де Туаре 1734 р., який відрізняється більшою витонченістю відтворення рис обличчя зображеної моделі.

В створенні П'єром Франсуа Басаном портрета видатного англійського філософа Ніколя Мат'є Тіндалля (Інв. № 594 142 ін.) чітко простежуються іконографічні джерела: гравюра 1733 р. Бернарда Пікарта (*Bernard Picart*; 1673—1733) за малюнком англійського мистця Джорджа Наптона (*George Knapton*; 1698—1778) — автора малярського портрета Тіндалля (бл. 1735 р.) з Національного морського музею у Грінвічі. На відміну від гравюри Бернарда Пікарта та живописного портрета пензля Джорджа Наптона із зображенням філософа на тлі завіси та шафи з книгами, у гравюрі Басана бачимо дзеркальну копію фрагмента з них: погруддя на нейтральному тлі у простій широкій овальній рамі на постаменті. Всю увагу глядача Басан сконцентрував на психологічній характеристиці образу.

У зібранні НБУВ зберігається один з небагатьох в творчості П'єра Франсуа Басана жіночих портретів (Інв. № 163 ін.). На ньому зображено знамениту французьку письменницю-казарку Марі-Катрін Ле Жюмель де Барневіль, графиню д'Олнуа (*Marie-Catherine Le Jumel de Barneville, countess d'Aulnoy*; 1650/51—1705). Окрім підпису гравера, вказано і прізвище відомої французької мисткині (емальєрки, мініатюристики, граверки) Елізабет-Софі Шерон (*Élisabeth-Sophie Chéron Le Hay*; 1648—1711), твір якої (а це міг бути прижиттєвий портрет графині) був іконографічною основою для Басана. Слід зазначити, що портретів Марі-Катрін Ле Жюмель, які створені на основі зображень за її життя, вкрай мало.

У Німеччині після періоду розквіту гравюри на дереві, у наступному XVII ст. спостерігається процес оволодіння й застосування художниками-граверами більш гнучкої техніки різцевої гравюри на міді, що сприяло розвитку й широкому розповсюдженню гравірованого портрета. Опанування технікою мідерита, що відкривала нові художні можливості, відбувалося під безпосереднім впливом відомих нідерландських майстрів, зокрема, брюссельської династії граверів Саделерів: Йоганна, його молодшого брата Рафаеля і його синів Рафаеля та найталановитішого з них Егідія II (*Aegidius Sadeler II*; бл. 1570—1629)⁶⁰, через яких німецькі гравери пізнали нідерландську манеру Віріксів (Антон, Ієроніма, Яна) та де Пассів⁶¹ (Кристіна, Симона, Віллема, Магдалени).

У портретах, награвірованих Яном Віріксом у 1694 р., образну характеристику оживляють елементи, притаманні традиційному у Нідерландах жанровому живопису. Увага гравера сконцентрована на зображенні портретованого, який не позує, а перебуває в активному творчому процесі. Надзвичайно живі й різноманітні за постановкою портрети мистців Квентіна Массейса (одного з лідерів Антверпенської школи живопису), Лукаса ван Лейдена (видатного представника нідерландського Відродження)⁶², Маттейса Кока (фламандського пейзажиста і рисувальника), Яна

⁶⁰ Егідій II працював у Празі при дворі імператора Священної Римської імперії Рудольфа II та його спадкоємців.

⁶¹ Кристеллер П. История европейской гравюры XV—XVII века... С. 380.

⁶² Награвірований за блискучим рисунком Альбрехта Дюрера.

Скореля (голландського маляра, архітектора, музиканта, письменника), Франса Флориса (фламандського маляра доби Пізнього Відродження і маньєризму) мають традиційний вертикальний прямокутний формат без рами та будь-якого декору, а також панегіричний текст.

Переконливою образною характеристикою зображених осіб відзначаються гравіровані Егідієм II Саделером портрети імператора Священної Римської імперії Рудольфа II Габсбурга (1603 р.; за живописним портретом Ханса фон Аахена); іспанського воєначальника, фельдмаршала, генерал-лейтенанта графа Карла Бонавентури де Лонгвіль (бл. 1621 р.); відомих художників Пітера Брейгеля Молодшого (1606 р.; за портретом Бартоломеуса Спранглера); південнонідерландського живописця і гравера Мартена де Воса (1590; за його автопортретом). У цих репрезентативних портретах дотримана складна композиційна схема: площа видовженого по вертикалі прямокутника в центрі заповнена зображеннями алегоричних фігур та символів, майстерно й вишукано награвірованих тонкими лініями та штрихуванням. У центрі цієї динамічної, дещо перевантаженої барокової композиції — погруддя портретованої особи у широкій овальній рамі (з текстом або без тексту).

У манері Егідія II Саделера в жанрі портрета працював Пітер Іссельбург (*Peter Isselburg*; бл. 1568—1630) родом з Кельна, який засвоїв нідерландську школу і як портретист мав у Нюрнберзі великий попит. Його репрезентативні портрети європейських правителів («Парний портрет імператора Священної Римської імперії Маттіаса і його дружини Анни Тірольської» (1613), «Портрет Фердинанда II — імператора Священної Римської імперії» (1619), «Портрет Фрідріха V — курфюрста Пфальцського й короля Богемії») відзначаються високою технічною майстерністю в зображенні лицарських обладунків, одягу з дорогої тканини та декоративних елементів.

Портрети іспанського короля Філіппа II (не пізніше 1624 р.; Інв. № Ал. 672/25), бургундського герцога Філіппа II Сміливого (бл. 1567 р.; Інв. № Ал. 598/70), французького короля Франциска I (бл. 1567 р.; Інв. № Ал. 598/72) авторства відомого голландського гравера кінця XVI — першої чверті XVII ст. Крістоффела ван Сіхема I (*Christoffel van Sichem*; 1546—1624) є іншим типом гравірованого парадного портрета із зображенням портретованої особи на повний зріст з усіма обов'язковими атрибутами символічного змісту. В таких портретах особливо відчувається залежність гравера від побажань замовника, а також наявних живописних парадних портретів. Інакше чим можна пояснити в портретах короля Іспанії Філіппа II (збірка НБУВ) та Великого герцога Альба Фернандо Альвареса де Толедо ідентичність композиції і майже точне повторення пози портретованих у лицарському сталевому панцирі, зображення жезла полководця в руці, тумби, прикрашеної гербом з короною, на тумбі — шолом із плюмажем і лицарська рукавиця тощо. В портреті бургундського герцога Філіппа II Сміливого поза портретованого змінена на майже фронтальну з широко розставленими ногами, але зображення прикрашеного розкішним плюмажем лицарського шолома і лицарської рукавиці на тумбі, краєвид міста на дальньому плані залишаються майже обов'язковими атрибутами парадного портрета.

Помітна роль в історії гравірованого портрета належить сину антверпенського маляра, гравера і поета Пітера Балтена — фламандському малярові, друкареві та граверу різцем на міді, який працював під ім'ям Домінік Кустос (*Dominicus Custos*; 1560—1612). 1584 р. він переїхав до Аугсбурга, одружився з вдовою місцевого гравера Бартоломео Кіліана (*Bartolomeo Kilian*; 1548—1588) і потім працював разом із пасинками Лукасом і Вольфгангом, яких навчив гравіруванню. Домінік Кустос блискуче володів технікою різцевої гравюри на міді. Засновник династії граверів Кіліанів, як гравер і видавець він сприяв розповсюдженню у Німеччині техніки різцевої гравю-

ри на міді. Кустос залишив після себе чимало високомистецьких портретів. Переважна більшість з них була виконана для видань «*Icones institutorum seu illusrium ordium*» (1597), серії князівських портретів замку Амбрас (1599), колекції фамільних портретів знаменитої купецької й банкірської родини Фуггерів з Аугсбурга (1593),⁶³ «*Atrium heroicum Caesarum, regum, [...] imaginibus [...] illustr[at]um*» (1600—1602) та ін. У роботі над серією портретів Фуггерів Кустосу допомагав його талановитий пасинок Лукас Кіліан, який разом із братом Вольфгангом після смерті вітчима розширили колекцію, замінили портрети окремих представників роду новими їх зображеннями в старшому віці й видали її у 1618 р. Для видання гуманіста Маркуса Хеннінга та Домініка Кустоса «*Tirolensium principum comitum*» (1599) було награвіровано 28 портретів тірольських графів від Альберта IV (1190—1253) до Рудольфа II (1552—1612). Усі портрети меморіальні і виконані за однією композиційною схемою — тірольські графи представлені у лицарському або єпископському облаченні, на повний зріст у вигляді скульптур, установлених в арковій ніші порталу, прикрашеного рельєфами гербів у горішніх кутах.

Репрезентативні портрети колекції родини Фуггерів мають зовсім інший формат. Погрудні, поясні, поколінні зображення портретованих осіб вміщено у площину, обмежену широкою овальною рамкою (з текстом і без тексту), або в арковий чи прямокутний отвір пишного порталу, прикрашеного алегоричними скульптурами та рельєфами. У декоративному оздобленні, розфарбованих яскравими фарбами портретів родини Фуггерів, у тематиці, алегоричних скульптурах, рельєфах та орнаментах домінують ренесансні та барокові мотиви й стилістика. Всього для видань 1593 та 1618 років було виконано 138 гравірованих портретів впливових німецьких торговців та банкірів, які походили від ткача з Аугсбурга Ганса (Йоганна) Фуггера (1348—1408) й домінували у європейській комерції та зберігали свій неабиякий політичний вплив упродовж двох століть, надаючи кредити монархам, від короля Англії Генріха VIII і до Габсбургів.

У чотирьох частинах видання «*Atrium heroicum*» представлено 171 портрет європейських і східних державників, правителів, воєначальників XVI ст. Серійні портрети здебільшого виконані в єдиному форматі. У виданні «*Atrium heroicum Caesarum...*» — це вертикальний прямокутний формат аркуша, портретне зображення, обрамлене широкою овальною рамкою, у полі якої розташовано текст з ім'ям зображеної особи, тло — нейтральне, з натяком на глибину простору. У виданні представлені гравіровані портрети іспанських королів Карла V Габсбурга та Філіппа II, імператора Священної Римської імперії Максиміліана II, короля Франції Генріха IV, курфюрста Баварії Максиміліана I, ерцгерцога австрійського з династії Габсбургів Максиміліана III, герцога баварського Вільгельма V Побожного, короля Польщі та Швеції Сигізмунда III Вази. У портреті князя-єпископа Вольфа Дітріха фон Райтенау замість нейтрального тла бачимо зображення колони і на дальньому плані на високому пагорбі фортецю та герб у горішньому куті композиції.

У зібранні НБУВ зберігаються три гравірованих портрета з видання «*Atrium heroicum Caesarum...*» — курфюрста Священної Римської імперії Фердинанда Баварського (1577—1650; Інв. № ал. 672/60), курфюрста Бранденбурга Йоахима II Гектора (1505—1571; Інв. № ал. 672/59) та кардинала Священної Римської імперії Андреаса Австрійського (1558—1600; Інв. № ал. 598/64). На жаль, невідомий колекціонер, майже усі зібрані ним у альбомі гравюри обрізав з чотирьох боків, залишивши лише відбитки з кліше, які наклеїв на аркуші білого паперу. Тому тек-

⁶³ Див.: Кристеллер П. История европейской гравюры XV—XVII века... С. 381.

сти, надруковані за межами відбитка з кліше, які містять важливу для дослідників інформацію, були втрачені⁶⁴.

Чільне місце в історії німецької портретної гравюри XVII — початку XVIII ст. посідає започаткована Домініком Кустосом династія граверів і видавців Кіліанів, про що вже йшлося вище. Не всі з цієї великої родини були граверами. Так, Магнус, вірогідно, брат Вольфганга, був маляром, син Вольфганга Йоганн (1623—1697) та Йоганн Фрідріх (1681—1747) — ювелірами. А в більшості Кіліани були вправними майстрами різцевої гравюри на міді. З них найбільш відомі — рисувальник і гравер Лукас (1579—1637) та маляр і гравер Вольфганг (1581—1662). Брати навчалися гравіруванню у вітчима, гравера, друкаря й видавця Домініка Кустоса, а потім в Італії, де оволодівали репродукційною гравюрою за малярськими полотнами видатних італійських майстрів Тінторетто, Веронезе, Боссано. Лукасу належать також гравюри із зображеннями відомої скульптури Мікеланджело «Геркулес вбиває Какуса» та бронзової статуї «Ангел» portalу єзуїтської церкви Святого Михаїла у Мюнхені, а Вольфгангу — гравюри «Свято, влаштоване в Аугсбурзі пфальцграфом Карлом-Густавом у 1649 р. на честь Вестфальської мирної угоди» та «Заснування міста Аугсбурга». Брати Кіліани активно працювали у жанрі портрета. Серед численних робіт Лукаса Кіліана можна згадати гравіровані портрети принцеси Клавдії Медічі (1629) — доньки великого герцога Тоскани Фердинанда I; Леопольда V Фердинанда (1629) — ерцгерцога Австрійського, князя-єпископа Пассау і Страсбурга; німецького військового і поета Георга Фрідріха фон Гогенлое-Ноєнштайн-Вайкерсгайм (1632), московського царя Димитрія II (Лжедимитрія), польського шляхтича, урядника Єжи Мнішека. А Вольфганг Кіліан є автором двох портретів Якова I — короля Англії і Шотландії (один з них виконаний за малярським портретом Антоніса ван Дейка), єзуїта-місіонера Томаса Вайтбрета та інших. Після смерті гравера Домініка Кустоса брати Кіліани продовжили роботу над створенням колекції родових портретів Фугтерів з Аугсбурга, замовленої 1593 р. Вони розширили першу версію колекції і замінили декілька портретів на нові, на яких окремі члени родини Фугтерів зображені старшими ніж у першому виданні. Нове видання колекції вийшло 1618 р. Брати Кіліани та їхні родичі мали чимало учнів зі Східної Європи, в т.ч. українських граверів Олександра та Леонтія Тарасевичів.

У зібранні НБУВ гравірованих портретів з колекції Фугтерів немає. Але є по дві підписані роботи Лукаса і Вольфганга Кіліанів, які дають певне уявлення щодо їх технічної майстерності та стилістичного спрямування в портретному жанрі. В гравюрі із зображенням короля Речі Посполитої Владислава IV (Інв. № 291 ин), виконаній 1625 р. в стилі бароко, Лукас Кіліан демонструє віртуозну майстерність володіння різцем — вражають блиск твердої сталі лицарського панцира, переливи безкінечних зборок плаща з м'якого густого хутра, накинутого на плечі короля. Погрудний портрет Великого герцога Тоскани Козімо II Медічі (1609 р.; Інв. № ал. 672/6), на відміну від портрета Владислава IV, відзначається певною теплотою образної характеристики. Лукас Кіліан сконцентрувався на зображенні обличчя — відкритий високий лоб, обрамлений густим шовковим волоссям, гостре підборіддя, масивний з горбинкою ніс, чуттєві масні губи, великі розкосі очі і задоволений погляд створюють образ молодого людини-життєлюбця. Іконографічною основою вірогідно, був живописний поясний портрет Великого герцога Тоскани в розкішному лицарському панцирі, написаний бл. 1608—1610 рр. відомим флорентійським художником доби

⁶⁴ У каталожних описах зазначених портретів втрачені тексти наводяться за виданням Домініка Кустоса «Atrium heroicum Caesarum...».

маньєризму Крістофано Аллорі (*Cristofano Allori*; 1577–1621). Пізніше надзвичайно популярний в Італії фламандський художник Юстус Сустерманс (*Justus Sustermans*; 1597–1681) у живописному парадному портреті Великого герцога майже точно повторив риси його обличчя, як на картині Крістофано Аллорі, так і на гравюрі Лукаса Кіліана.

Творчість Вольфганга Старшого (1581–1662) та Вольфганга Філіппа Молодшого (1654–1732) Кіліанів представлена у зібранні НБУВ портретами курфюрста бранденбурзького, герцога Пруссії з династії Гогенцоллернів Йоганна Сигізмунда III (між 1608 – 1619; Інв. ал. № 672/9) та архієпископа і курфюрста Майнца Йоганна Філіппа I Шерборна (не пізніше 1732; Інв. № 215 ин.) Обидві гравюри, хоча і схожі за форматом погрудного зображення портретованої особи в овальній рамі, суттєво відрізняються за композицією та стильовими ознаками декоративного оформлення. Основна увага граверів зосереджена на зображенні обличчя, що обумовлено завданням не лише досягти портретної схожості, а й бажанням переконливо відтворити особливі риси характеру й внутрішній світ поважних осіб. У вольових обличчях і курфюрста Йоганна Сигізмунда III⁶⁵, і архієпископа Йоганна Філіппа I Шерборна відчувається твердість характеру і готовність боротися до кінця заради досягнення бажаної мети.

У XVII ст. у стилі Віріксів і Саделерів працював фламандський гравер, видавець, маляр Якоб ван дер Гейден (*Jacob van der Heyden*; 1572/73–1636/45). Він навчався в майстерні Рафаеля Коксі (*Raphael Coxcie*; 1540–1616) у Брюсселі, працював у Франкфурті, Страсбурзі, Лейпцігу. 1616 р. створив серію гравюр для книги «Шахи, або Королівська гра» Густава Селенуса (псевдо Августа Молодшого, герцога Брауншвейг-Вольфенбюттельського), яку її автор подарував імператору Священної Римської імперії⁶⁶ та монархам великих німецьких князівств. Якоб ван дер Гейден передусім відомий гравірованими репрезентативними портретами політичних та військових діячів часів Тридцятирічної війни, що були виконані у бароковому стилі. Всі портрети мають схожу композиційну схему. У площині, обмеженій широкою овальною або круглою рамою з текстом, переважно в центрі пишної архітектурно-скульптурної композиції з алегоричними фігурами: гербами, вазами, рельєфами та картушами з панегіричними текстами, вкомпоновані портрети: Фрідріха I — герцога Вюртемберзького, його сина Йоганна Фрідріха — герцога Вюртемберзького; Франца Померанського — єпископа Камінського і князя Штеттінського; Яна Радзивілла — Великого гетьмана Литовського.

У іншій нідерландській традиції виконаний гравірований портрет Йоганнеса Штурма (1617) за малярським портретом Тобіаса Штіммера (*Tobias Stimmer*; 1539–1584). Відомий гуманіст і педагог XVI ст. зображений в момент глибоких роздумів. Жодних алегоричних зображень та декоративних прикрас — увага гравера зосереджена на розкритті духовності представника німецької інтелектуальної еліти.

У зібранні НБУВ зберігаються два гравірованих портрета легендарного кардинала католицької церкви, міністра Франції Армана-Жана дю Плессі де Рішельє. Автором одного з них вважають Якоба ван дер Гейдена (Інв. № ал. 598/68). Саме його гравюра, вірогідно виконана у 1632–1634 рр., відтиснена на сторінці 165 у виданні «*Theatrum Europaeum...*» (1646). Другий портрет Рішельє (Інв. № ал. 598/34), який

⁶⁵ У зібранні НБУВ зберігається награвірована Маттеусом Меріаном Старшим зменшена дзеркальна копія з портрета курфюрста Йоганна Сигізмунда роботи Вольфганга Кіліана, яка надрукована у трьох випусках «*Teatrum Europaeum ...*» (1633, 1637, 1662).

⁶⁶ Вірогідно, це був Матіас I — імператор Священної Римської імперії (1612–1619) з династії Габсбургів.

є майже дзеркальною збільшеною копією згаданого зображення, не виключено, награвірований Маттеусом Меріаном Старшим. Основним іконографічним джерелом зображення кардинала Рішельє вважаються прижиттєві малюнки Симона Вує та Данієля Дюмонтє, датовані бл. 1630 р.⁶⁷ До основних іконографічних джерел належать і прижиттєві парадні портрети кардинала пензля Філіппа де Шампеня, які стали еталоном зображення Рішельє. Обидві гравюри зібрання ближче до малюнка Дюмонтє, аніж до полотен Шампеня та гравюр згадуваного вище Робера Нантейля, який технікою гравірування на міді точно відтворив риси обличчя кардинала з парадних портретів пензля придворного живописця. Залежність Якова ван дер Гейдена і Маттеуса Меріана Старшого від малюнка Данієля Дюмонтє чітко простежується в основних деталях: синхронному розвороті у 3/4 голови і плечей, рисах обличчя (надбровні дуги, ніс з горбинкою, овал лиця, вуса і борідка), формах комірця та біретти. Ці гравюри суттєво поступаються витонченості й глибині психологічної характеристики в рисунку Дюмонтє, який залишив для історії надзвичайно колоритний образ могутнього державника і впливового політичного діяча часів зміцнення французького абсолютизму.

У другій половині XVII ст. серед німецьких мистців, які відіграли помітну роль в історії гравірованого портрета, виділяються Йоахим фон Зандрарт Старший (*Joachim von Sandrart d. Ä.*; 1606—1688) та його племінник і учень Якоб фон Зандрарт (*Jacob von Sandrart*; 1630—1708). Йоахим фон Зандрарт мав дворянське походження і був не лише живописцем та графіком, а й істориком мистецтва і перекладачем. Він отримав ґрунтовний художній вишкіл — спочатку навчався у Нюрнберзі, потім у Егідія Саделера в Празі та Герріта ван Гонтхорста в Утрехті. Шість років разом із Гонтхорстом подорожував Англією та Італією. Після повернення на батьківщину мешкав і працював у різних європейських містах, виконував на замовлення картини на різноманітні сюжети та численні портрети. Йоахим фон Зандрарт відомий як продовжувач справи Джорджо Вазарі та автор ґрунтовної праці з історії мистецтва «Німецька академія архітектури, скульптури та малярства», яка була видана декількома частинами у 1675—1679 рр. Для ілюстрування тексту портретами мистців було залучено досвідчених майстрів Якоба фон Зандрарта, Філіппа Кіліана, Річарда Колліна (*Richard Collin*; 1626—1698), Йоганна Георга Вальдрейха (*Johann Georg Waldreich*; р. н. невід. — 1680), котрі гравірували ілюстрації за самостійними малюнками і за малюнками Йоахима фон Зандрарта. У видання увійшли гравіровані портрети відомих європейських мистців XIII—XVII ст. — від Чімабує та Джотто і до Тиціана, Рубенса, Антоніса ван Дейка. На кожній сторінковій ілюстрації розміщено здебільшого по шість мініатюрних портретів. Погруддя зображених осіб укомпоновані в площину, обмежену різними за формою рамками: прямокутною, овальною, круглою, шестигранною, восьмигранною, прямокутною із заокругленою нижньою стороною. На окремих аркушах овальна рамка має форму барокового картуша, на інших — портретні зображення в овалі начебто розміщені на аркуші пергаменту із закрученими кутами або кожний з шести портретів в овалі зображений на окремому квадратному аркуші пергаменту. Але більшість мініатюр — на нейтральному чистому або рівномірно тонованому штрихуванням прямими горизонтальними лініями тлі. Кожний портрет супроводжує напис прізвища портретованої особи, а в окремих випадках і дати життя. Творче кредо Йоахима фон Зандрарта — в насліду-

⁶⁷ У Музеї красних мистецтв Канади (Монреаль) малюнок Данієля Дюмонтє атрибутований як портрет кардинала Рішельє. Дослідники, які більш обережно ставляться до визначення портретованої особи, дали назву малюнку «Портрет кардинала у червоній біретті».

ванні нідерландській традиції й концептуальній відмові від «портрета-маски», від портрета офіційного. Створені ним і його помічниками портретні образи завдяки майстерному відтворенню рухливої міміки облич сповнені творчого темпераменту і відзначаються яскраво вираженою індивідуальністю рис характеру.

У зібранні НБУВ зберігаються три гравюри Єреміаса Фалька (*Jeremias Falck*; 1609/1610–1677) — відомого художника польського походження, придворного гравера шведської королеви Крістіни. Це портрети відомого воєначальника і державного діяча Швеції фельдмаршала графа Густава Горна (1651; Інв. № 288 ин.), знаного живописця і портретиста голландського походження Хелміха Твенуссена (1650–1660 рр.; Інв. № 293 ин.) та гравюра із зображенням королеви Крістіни в образі Паллади (1649; Інв. № 281 ин.). Перших два портрета виконані за широко розповсюдженою у першій половині XVII ст. строгою композиційною схемою: погрудне зображення портретованого в овальній рамі вписано в аркуш прямокутного вертикального формату. В долішній частині аркуша, під портретом розміщено текст, що репрезентує зображену особу та її чесноти. Увага автора зосереджена на портретній схожості.

Зовсім інше завдання, вірогідно, було поставлене художникові замовником портрета королеви Швеції Крістіни. Єреміас Фальк мав зобразити королеву в образі давньогрецької богині Афіни Паллади⁶⁸. Зазвичай у мистецтві стародавньої Греції найчастіше зустрічається зображення Афіни на повний зріст зі списом та іншими атрибутами. Фальк зобразив королеву Швеції у вигляді скульптурного бюста, встановленого на невисокий постамент, стилізований під базу античної колони. Але природна матеріальність у зображенні обличчя, золотих кучерів, тіла, тканини пеплосу, шкіряної егіди, металевого шолома ніяк не асоціюються з мармуровою скульптурою. Портрет не виглядає як скульптура з каменю або відлита з бронзи. Зображена жінка сприймається як «жива» конкретна особа, представлена в образі давньогрецької богині з усіма її атрибутами і символікою. Її плечі й груди захищає шкіряна егіда із зображенням змієголової медузи Горгони, шолом прикрашений сфінксом — емблемою божества мудрості (з головою і бюстом жінки та крилатим тілом лева). Поруч з «бюстом» королеви — священне дерево оливи, подароване Афіною грекам, а на книгах сидить сова — символ мудрості. Таке нагромадження і поєднання реалістичних та символічних елементів є характерним для стилю бароко.

У 1640–1680-х рр. у Лейпцигу працював німецький гравер Йоганн Ульріх Дюрр (*Johann Ulrich Dürer*; 1600–1633). Разом зі своїми учнями Каспаром Хьокнером та Йоганном Паравічіні виконував на замовлення портрети сучасників та історичних осіб за живописними творами відомих німецьких художників. У довідкових виданнях згадуються портрети професора ботаніки Лейпцизького університету Августа Рівінуса (1650), засновника німецької правничої науки професора Бенедикта Карпцова (1652), лютеранського богослова, професора Абрахама Калова, лютеранського теолога Йоганнеса Кромайєра (1636) та ін. У зібранні НБУВ зберігається портрет ландграфа Гессенського Філіппа I Великодушного (бл. 1650; Інв. Ал. 672/41), іконографічною основою якого вважається прижиттєвий (1534 р.) живописний парадний портрет ландграфа пензля Ганса Крелля (*Hans Krell*; бл. 1490–1565/1586). Гравер майже точно скопіював риси обличчя портретованого, вніс несуттєві відмінності в зображенні берета, розкішного колета і безрукавного шаубе, але досить суттєво змінив композицію і формат портрета. На відміну від живописного оригінала, в

⁶⁸ У каталозі гравюр Королівської бібліотеки Швеції у Стокгольмі ця гравюра зазначена як: Єреміас Фальк. «Королева Крістіна в образі Мінерви» (1649).

якому поколінню зображення Філіппа I Великодушного цілком заповнює (йому навіть тісно) площину прямокутного вертикального формату, а напис і родовий герб є тлом навколо його голови, на гравюрі бачимо погруддя в овалі (а не поколінне зображення), складені руки зображені повністю (а не обрізані прямокутною рамою), родовий герб розміщений унизу під широкою овальною рамою в центрі барокового картуша з текстом (а не майже впритул до голови портретованого). На жаль, нам невідомо, як виглядала рама живописного портрета. Але Йоганн Дюрр, завдяки пишній декоративній композиції навколо портретного зображення, максимальному використанню символіки, декору й відповідного панегіричного тексту, в якому прославляються чесноти Філіппа I Великодушного, надав гравюрі пишної репрезентативності барокового парадного портрета.

В історії європейського портрета XVII ст. гравери й видавці династії Меріанів залишилися як організатори й творці великої портретної галереї визначних історичних осіб: правителів, воєначальників, церковних ієрархів, впливових політиків, учених та ін. Засновник династії — відомий швейцарський живописець, гравер і видавець, уродженець Базеля Меріан Маттеус Старший (*Merian Matthäus der Ältere*; 1593—1650)⁶⁹. Він навчався техніці мідериту в Цюриху, а потім до 1615 р. вдосконалював майстерність і гравірував у Страсбурзі, Нансі й Парижі. Впродовж 1616—1619 рр. працював у франкфуртського видавця Йоганна Теодора де Брі, з дочкою якого 1617 р. одружився. У 1620 р. разом з дружиною повернувся у Базель, а 1623 р., після смерті Йоганна Теодора де Брі, успадкував його видавництво, остаточно оселився у Франкфурті й розпочав діяльність незалежного видавця. Насамперед Меріан завершив і видав розпочату 1590 р. його тестем серію «Grand Voyages» та «Petits Voyages» (подорожі до Америки, західної та східної Індії). А вже 1633 р. закінчено підготовку до друку й видано «Historischer Chroniken Continuation oder Warhafft Beschreibung aller denckwürdigen Geschichten, so sich hin und wider in der Welt von 1629 biß in das Jahr 1633 zugetragen» Йоганна Людвіга Готфріда, яка фактично стала першою книгою унікального багатотомного видання, наступні томи якого вийшли під назвою «Theatrum Europaeum, oder ausführliche und warhafftige Beschreibung aller und jeder denckwürdiger Geschichten» (далі по тексту — *Theatrum Europaeum...* — Прим. ред.). За життя Маттеуса Старшого всього було підготовлено й надруковано вісім томів цього видання. А з 1650 р. розпочату справу батька продовжили його старші сини — Каспар Меріан (1626—1686) та Маттеус Меріан Молодший (1621—1687), який був не лише гравером, а й успішним майстром малярського портрета. Його пензлем належать парадні портрети воєначальників і державних діячів Швеції: фельдмаршалів Арвіда Віттенберга, Густава Адольфа Левенгаупта, Ханса Крістофа фон Кьонігсмарка, адмірала Карла Густава Врангеля, ландграфа Гессен-Ешвеге Фрідріха.

Найкращі часи видавничої діяльності династії Меріанів припадають на кінець XVII — початок XVIII ст. Родинний видавничий бізнес у 1687 р. очолив син Меріана Молодшого, талановитий і відомий на ті часи живописець, гравер і портретист Йоганн Маттеус фон Меріан (*Johann Matthäus von Merian*; 1659—1716). За період його діяльності продовжувалася робота над виданням «Theatrum Europaeum...», яке користувалося великим попитом. Останній 21-й том цього проекту побачив світ 1738 р., вже після припинення у 1727 р. діяльності видавництва Маттеуса Меріана. Популярність багатотомної праці династії Меріанів «Theatrum Europaeum...» по-

⁶⁹ Меріан Маттеус Старший також відомий як автор живописних парадних портретів: короля Швеції Густава II (1632), ландграфа Фрідріха Гессен-Ешвеге (1650) та ін.

яснюється не лише докладністю висвітлення подій європейської історії великого хронологічного періоду, а й привабливістю художнього оздоблення численними гравюрами відомих художників, які були залучені до цього проєкту. Ними були майстерно награвіровані титули, композиції батальних та церемоніальних сцен, мапи та численні портрети відомих історичних осіб: монархів, представників вищої правлячої знаті, церковних ієрархів, воєначальників, політиків, учених та ін.

У каталозі ілюстрацій багатотомного серійного з другої половини XVII — початку XVIII ст. видання Меріанів «Theatrum Europaeum...», укладачами описано 1260 гравюр, з них 613 гравірованих портретів⁷⁰, які мають не лише значну художню, а й історичну та культурну цінність і є унікальним джерелом іконографічних і біографічних досліджень. Частина з гравірованих портретів має авторські підписи, що дає можливість впевнено окреслити коло художників, твори яких були використані у виданнях «Theatrum Europaeum...»⁷¹. Гравюри з авторським підписом мають надзвичайно важливе значення для атрибуції не підписаних творів методом порівняльного стилістичного аналізу. «Theatrum Europaeum...» є результатом роботи багатьох авторів, які висвітлювали переважно перебіг військово-політичних подій, час від часу переходячи до розповіді про придворне життя монархів та надзвичайні події (пожежі, потопи, різні чудеса). Текст кожного тому цього видання супроводжується великою кількістю ілюстрацій із зображенням планів міст, битв, мап, церемоніальних сцен, портретів монархів та їх оточення тощо. Зокрема, на сторінках томів вміщено й портрети таких визначних осіб, які безпосередньо стосуються історії України: польських королів Яна Казимира, Яна III Собеського, гетьмана Богдана Хмельницького, полковника, наказного гетьмана Михайла-Станіслава Кричевського [Т. 15, с. 76; 227; Т. 14, с. 815].

⁷⁰ Katalog Nr 127. 2009. Herbst. URL: https://www.google.com.ua/search?ei=86qUXL2aFljHr_gTFgodA&q=%E2%80%9ETheatrum+Europaeum%E2%80%9C+katalog+Nr+127+ (дата звернення: 05.03.2019 р.). Єлізавета Літвіненко наводить інші цифри: «1432 ілюстрації, з них 720 великих та 19 невеликих гравюр на міді, а також 693 зображення монархів й полководців». Див.: Літвіненко Є. Маттеус Меріан: видавець та перший автор німецькомовної друкованої хроніки «Theatrum Europaeum». URL: http://shronl.chtyvo.org.ua/Litvinenko_Yelizaveta/Matteus_Merian_vydavets_ta_pershyi_avtor_nimetskomovnoi_drukovanoi_khroniky_Theatrum_Europaeum.pdf (дата звернення: 11.03.2019 р.).

⁷¹ Це: Маттеус Меріан Старший «Король Швеції Густав II Адольф» та «Королева Швеції Марія-Елеонора Бранденбурзька» (видання 1633 р., с. 1, 2); Пітер II Обрі «Герцог Еберхард III» (1639 р., с. 536; 1644 р., с. 606); «Фрідріх V Баден-Дурласький» (1644 р., с. 65); «Томас Франциск, принц Савойський» (1647 р., с. 77; 1651 р., с. 49); «Антуан III, герцог де Грамон» (1647 р., с. 822; 1651 р., с. 783); «Фекіор, Манас де Па, генерал часів Людовіка XIII»; «Генерал Адріан Енкенфорт» (1651 р., с. 545); «Курфюрст Фердинанд Баварський» (1652 р., с. 49); «Хуан Хосе Австрійський, іспанський полководець» (1652 р., с. 222); Вольфганг Кіліан «Фельдмаршал Роберт Дуглас» (1647 р., с. 715); за живописними портретами Мікаеля Даля виконали роботи гравери Маттіас ван Сомер «Генерал-фельдмаршал Вольфганг Юлій Гогенлое-Нейнштейнський» (1672 р.) та Луї Коссін «Граф Карл Йоганн фон Кенігсмарк» (1691); Гравер монограми grav. E.N. Sc. «Маршал Священної Римської імперії Йоганн Георг III курфюрст саксонський» (1691 р.); Лоренц Бегер «Король Швеції Карл XII» (1707 р.); Якоб Вільгельм Хеккенауер за малюнком Давида Ріхтера «Фельдмаршал Саксонії Якоб Генріх фон Флеммінг» (1707 р.); Йоганн II Стрідбек «Герцогиня Брауншвейг-Люнебурга Софія Ганноверська» (1707 р.); Пітер Фер «Леопольд I Йосиф, герцог Лотарингії» (1707 р.); Йоганн Георг Вольфганг «Королева Пруссії Софія Шарлотта Ганноверська» (1717 р.); «Король Пруссії Фрідріх I» (1717 р.); «Королева Великої Британії Анна» (1718 р.); Ян Чернінг за малюнком Вернера «Йоганн Казимір Кольбе фон Вартенберг» (1717 р.).

На перших сторінках видання «Theatrum Europaeum...» 1633 р. розміщено майстерно виконані Меріаном Старшим у пишному бароковому стилі портрети шведського короля Густава II Адольфа (1594—1632) та його дружини Марії-Елеонори Бранденбурзької (1599—1655). Інші гравіровані портрети у виданні 1633 р. не мають авторської сигнатури, розташовані по одній гравюрі на сторінці з текстом і мають однотипне аскетичне оформлення: широка овальна рамка з текстом укомпонована в прямокутник вертикального формату; під овальною рамкою у видовженому по горизонталі прямокутному полі, обмеженому тонкою лінійною рамкою, розміщено панегіричний вірш латиною. Портрет разом із текстом обрамлений зовнішньою прямокутною орнаментальною рамкою, відтисненою з кліше виливних прикрас. Така композиційна схема довгий час залишалася майже незмінною, а незначні нові деталі, що вносилися, її не порушували. Саме за такою схемою виконаний наклеєний колекціонером на аркуш саморобного альбому із зібрання НБУВ портрет герцога Вюртемберг-Монбельєра Людвіга Фрідріха (1586—1631; Інв. № ал. 672/50)⁷², вирізаний з 34-ї сторінки видання Меріанів 1633 р. В портреті Папи Римського Урбана VIII (с. 82), на відміну від інших гравюр цього видання, над правим плечем зображено родинний герб, а в інших портретах тло нейтральне, без зображень. У виданні 1635 р. у значній частині з 69 гравюр відсутній панегіричний віршований текст і лише у двох портретах помітні деякі нові тенденції. Погрудний портрет Гульємо Вердуго (с. 453) у сталевому панцирі, з жезлом полководця ледве вміщується в овал, обрізаний по бічних сторонах прямокутною лінійною рамкою вертикального формату. Ліворуч, у горішній частині овалу, зображено шолом, прикрашений пишним плюмажем, а праворуч — завісу з важкої тканини. У нижній площині овалу, відділеного від погруддя білою смугою, розташовано чотири рядки тексту інформаційного змісту. В портреті ректора Карлового університету Праги Яна Ессеніуса (с. 539) бачимо не традиційне погруддя, а покоління зображення філософа у широкополому капелюсі біля столу з книжкою у руці. На столі стоїть палаюча свічка із накрученою по спіралі стрічкою з текстом та лежить предмет, схожий на стилет. Ці деталі, вірогідно, мають особливий символічний зміст.

Суттєві зміни у стилістиці ілюстрацій на сторінках видання «Theatrum Europaeum...» спостерігаються з 1652 р. Саме у виданні цього року є частина портретів, які відрізняються наявністю елементів бароко. Поруч із портретами з усталеною композиційною схемою, що містяться у попередніх виданнях, в оздобленні портретів у овальній рамі з'являються барокові картуші з текстом. У портреті генерала Фрідріха Крістофа фон Хаммерштайна (Friedrich Christoph von Hammerstein; 1608—1685) унизу, по центральній вісі овалу зображений у лавровому вінку родинний герб. Увесь простір поза межами овалу із зображенням погруддя портретованого заповнений знаменами, зброярським натюрмортом та бароковим картушем з текстом⁷³. У виданні «Theatrum Europaeum...» подібних гравюр одиниці і зустрічаються вони переважно у випусках 1718, 1720 і 1723 років. Усі вони відзначаються якісною технікою виконання і бароковою пишністю, навіть перевершуючи в цьому іноді живо-

⁷² З цієї ж дошки-кліше також була відтиснена гравюра і у виданні 1646 р. на с. 38.

⁷³ На відміну від попередніх томів «Theatrum Europaeum...», у виданні 1652 р. 36 портретів (із 137) мають більший розмір і відтиснені на окремих аркушах без тексту. У виданні 1633 р. у першому томі портретні зображення шведського короля і королеви вміщені на окремих аркушах без тексту, що є виключенням. Ці гравюри передують основному тексту книги і виконують репрезентативну, а не інформаційну функцію. Надалі в усіх томах (окрім видання 1667 р.) гравюри з портретами розміщені лишень на чистих аркушах без тексту. Різко скоротилася і кількість гравірованих портретів. У томі 1734 р. вміщено лише чотири портрета.

писні парадні портрети. Необхідно зазначити, що починаючи з видання 1702 р., чимало портретів на сторінках «Theatrum Euroraeum...» мають строгу композиційну схему з явними ознаками класицизму: погруддя портретованого, здебільшого, у 3/4 повороті обрамлено масивною овальною рамою, встановленою на постамент із текстом, що містить стислу інформацію про портретовану особу.

За такою композиційною схемою виконано більшість портретів, починаючи з видання 1702 р. (портрети зібрання НБУВ — курфюрста та архієпископа Майнца, ерцканцлера Священної Римської імперії Лотара Франца Шенборна (Інв. № ал. 598/50); кардинала Туссена де Форбен-Жансона за правління короля Франції Людовіка XIV (Інв. № ал. 598/28); кардинала Еммануель-Теодозія де ла Тур д'Овернь де Буйон (Інв. № ал. 598/27).

З п'яти портретів Максиміліана Генріха Баварського зібрання НБУВ один підписаний Пітером II Обрі, а три — містяться на сторінках «Theatrum Euroraeum...» (випуски: 1652, 1667, 1677, 1682, 1691 рр.)⁷⁴. Портрет з видання 1677 р. повторюється у томах 1682 і 1691 рр. і, вірогідно, за стилістичними ознаками був награвірований Маттеусом Меріаном Молодшим. Гравер зобразив герцога і курфюрста не як державного правителя і високого церковного ієрарха, а простого священника. В образі архієпископа Кельнського і князя-єпископа Льежа Максиміліана мистець підкреслив простоту і навіть аскетичність: церковний ієрарх одягнений у повсякденне єпископське облачення: дзімара (сутана із пришитою накидкою на плечі), хрест і на голові пілеолус (шапочка священника). Вираз обличчя спокійний, погляд уважний і зосереджений. Навіть немає натяку на найвищий церковний ранг. За стилістикою моделювання й градаціями світла й тіні, манерою штрихування паралельними лініями за формою об'ємів можна припустити, що автором цього портрета Максиміліана у «Theatrum Euroraeum...» (1667 р., с. 366) є також Маттеус Меріан Молодший.

У 1620–1660-х рр. активно працював у жанрі портрета страсбурзький художник Пітер II Обрі (*Peter Aubry*; 1596–1666), який народився в німецькому місті Оппенгаймі в родині граверів. Маючи хороші здібності, Пітер досконало оволодів технікою гравірування і став успішним художником, мав численні замовлення. Він виконав чимало майстерно гравірованих портретів європейських правителів, політиків, можновладців: лорд-протектора Англії Олівера Кромвеля, ерцгерцога Леопольда Вільгельма Австрійського, іспанського полководця Хуана Австрійського, губернатора Мюнстера Адольфа Вільгельма фон Крозіга, курфюрста Баварії Максиміліана I, венеційського дожа Франческо Ерідзо, архієпископа Тріра Філіппа Кристофа фон Зютерн, ерцгерцога Фердинанда Карла Австрійського, кардинала де Ла Валетт Луї де Ногаре та багато інших. Зокрема, в НБУВ є два портрети з зібрання НБУВ, один з яких має авторський підпис (*P. Aubry excudit*), виконані Пітером Обрі. Гравюра без авторського підпису з зібрання НБУВ, що є збільшеною дзеркальною копією портрета, була вміщена у виданні «Theatrum Euroraeum...» (1652 р., с. 51). Ще один гравірований портрет архієпископа Максиміліана мініатюрного формату (4,5х2,7 см) традиційний за композиційною схемою (погруддя в овальній лінійній рамці, вміщено у видовжений по вертикалі прямокутник; під овалом простий видовжений по горизонталі картуш із закругленими кутами з текстом: *Maximilian, Henr. / Archiepisc. Coloniens.* Значно грубіші риси обличчя в цьому портреті суттєво відрізняються від уже згадуваних образів архієпископа. Довгий крючковатий ніс, гостре

⁷⁴ У зібранні НБУВ зазначені гравюри зберігаються за інвентарними номерами: Інв. № ал. 598/45; Інв. № ал. 672/44; Інв. № ал. 672/45; Інв. № ал. 672/48; Інв. № ал. 672/77.

підборіддя, високий відкритий лоб, уважний погляд надають портретові експресивності й гостроти образної характеристики.

У зібранні НБУВ зберігаються виконані технікою різцевої гравюри, окрім гравюри із зображенням Максиміліана Генріха Баварського (1650-ті рр.; інв. № 672/45), ще чотири портрета, підписані Пітером Обрі: кардинала Франческо Барберіні (бл. 1624 р., інв. № 598/32); герцога Лотарингії Карла IV (бл. 1630 р., інв. № 672/4); герцога Лотарингії Франсуа II (бл. 1666 р.; інв. № 672/4); шевальє Роже де Лоррейна де Гіза (бл. 1650 р., інв. № 598/88) та десять без підпису, котрі за композиційною будовою і стилістичними ознаками атрибутовані на користь його авторства. Як і більшість відомих портретів роботи цього майстра, гравюри з зібрання НБУВ мають традиційну для першої половини XVII ст. композиційну схему — погрудне або поясне зображення портретованої особи обмежено овальною лінійною рамкою. Досить часто Обрі не вдовольняється нейтральним тлом й оживляє портрети зображенням оксамитової завіси, хмари і навіть батальною сценою (портрети герцога Лотаринзького Карла IV; кардинала Франческо Барберіні; Роже де Лоррейна шевальє де Гіза, Генріха II Орлеанського, герцога де Лонгвіль та ін.).

Щодо останньої з названих гравюр, у зібранні НБУВ зберігаються ще два портрета герцога де Лонгвіль — авторства Маттеуса Меріана Молодшого (інв. № 598/93) та голландського рисувальника і гравера Ромбаута ван ден Хойє (інв. № 598/80). В іконографії Генріха II Орлеанського герцога де Лонгвіль простежуються достатньо близькі пари прижиттєвих гравірованих портретів відомих авторів: Пітера Обрі та Бальтазара Монкорне; Маттеуса Меріана Молодшого і антверпенського гравера Паулюса Понтіуса (*Paulus Pontius*; 1603—1658); Ромбаута ван ден Хойє і гравюра, виконана невідомим штихарем після 1650 р. Витонченою майстерністю виділяється гравюра в стилі класицизму авторства видатного французького художника Робера Нантейля за малюнком Філіппа де Шампеня — автора парадного живописного портрета Генріха II Орлеанського герцога де Лонгвіль 1634 р.⁷⁵

Портрет кардинала Франческо Барберіні був награвірований Пітером Обрі, вірогідно, за відомим живописним портретом кардинала, написаним у 1624 р. італійцем Оттавіо Леоні (*Ottavio Leoni*; 1568—1630). І живописний, і гравірований портрети є прижиттєвими. Але далеко не завжди живописцю (а граверу й годі думати) надавалася можливість малювати поважну особу з натури. Саме тому у XVI—XVII ст. західноєвропейські гравери досить часто зверталися до живописних портретів як єдиного іконографічного джерела. Часто-густо їх копіювали графічною технікою для тиражування. Пітер Обрі творчо використав живописний портрет кардинала⁷⁶. Маєстро Оттавіо Леоне зобразив Франческо Барберіні у розкішному літургійному облаченні (червона сутана, поверх червоний амікт, з-під якого спадає зборками роше з білої тонкої тканини, підшитої унизу витонченим мереживом, на голові червона біретта), який сидить на кардинальському троні. Лівою рукою Франческо Барберіні тримає розкритого листа і уважно дивиться на уявного співбесідника. Оттавіо Леоне ніжними прозорими світлотіннями зображує красиве, майже юне обличчя двадцятишестирічного кардинала. Зовсім інший образ бачимо в графічній репліці цього портрета в Обрі, котрий в окремих деталях (оксамитова завіса, хмари вдалині над обрієм) додає рис парадного портрета до традиційної композиційної схеми. На відміну від Оттавіо Леоне образ кардинала у Пітера Обрі переконливіший, риси

⁷⁵ На гравюрі зазначені прізвища обох художників.

⁷⁶ У Британському музеї зберігається малюнок, датований вереснем 1624 р., з якого був написаний портрет кардинала роботи Оттавіо Леоне (зберігається у приватній колекції в Римі).

розумного обличчя більш характерні й не прикрашені. Технічна сторона також на високому рівні: паралельним і перехресним штрихуванням довгими, короткими лініями він майстерно передає матеріальність і блиск важкої завіси та оксамитового амікта, шовкових кучерів, що спадають на плече кардинала.

Риси парадного живописного портрета зберігаються і в гравюрі Пітера Обрі «Портрет герцога Лотаринзького Карла IV» (бл. 1630 р.). Герцог одягнений у сталевий панцир, його плечі накриває біла накидка з тонкого мережива. Розкішна модна перука, грайливо закручені вусики, витончені риси красивого молодого обличчя, впевнений погляд людини, яка добре знає собі ціну, ледь помітна зверхність в очах видають статус аристократа високого походження.

У зібранні НБУВ зберігаються близько шестидесяти портретів без авторської сигнатури, вирізаних колекціонерами з окремих томів видання «Theatrum Euroraeum...» і вклеєних у альбоми. За стилістичними ознаками авторами більшості з них, мабуть, правомірно вважати видавців Меріанів, які були успішними художниками і досконало володіли технікою гравірування. Практика визначення авторства твору за ім'ям власника майстерні, де він був виконаний (в нашому випадку — видавництва), існує в мистецтвознавчих дослідженнях⁷⁷. Для граверів, які працювали на видавництво, Меріани могли виконувати підготовчі рисунки, а також і самостійно гравірувати за своїми або творами інших художників. Тому в каталозі портрети без авторської сигнатури, відтиснені на сторінках видання «Theatrum Euroraeum...» можна вважати гравюрами авторства Меріанів, якщо за композиційною схемою та стилістикою вони не вказують на іншого майстра, який працював на їх видання.

Композиційні схеми, стилістика, декоративне оформлення портретного зображення у виданнях «Theatrum Euroraeum...» змінювалися досить повільно. У томах 1633–1648 рр. (підготовлених та виданих Маттеусом Старшим) на сторінках з текстом, у полі, обрамленому прямокутною орнаментальною рамкою, відтисненою з виливних прикрас, розміщено по одному гравірованому портрету невеликого формату. До 1639 р. погрудне зображення портретованого вкомпоновано у площину, окреслену широкою овальною рамкою з текстом по її полю. Такий формат з несуттєвими змінами в окремих портретах зберігається включно до видання 1648 р. З початку 1650-х рр., відколи видавництво очолив Маттеус Молодший, спостерігається все активніше використання барокових елементів, запозичених з живописного парадного портрета (завіса з важкої тканини, пейзажне тло, динамічна показна постава портретованого). У наступних випусках наявні нові барокові елементи: картуші з текстом, зброярські натюрморти, знамена. У випусках 1700-х рр., підготовлених Йоганном Маттеусом, переважають елементи класицизму: портрет у профільованій широкій овальній рамі встановлений на строгий масивний постамент без герба або з гербом. Але зустрічаються також і портрети, виконані у бароковому стилі: Лоренц Бегер «Король Швеції Карл XII» (1707 р.). У наступних випусках 1717–1734 рр. у портретах спостерігається співіснування стильових ознак бароко, класицизму і елементів рококо.

У зібранні НБУВ зберігаються дві гравюри із зображенням колоритної історичної постаті Йоганна-Мориця Нассау-Зігенського на прізвище Бразиліанець — імператорського князя, фельдмаршала Сполучених провінцій. Він був талановитим воєначальником, надзвичайно честолюбним і дослужився до титулу імператорсько-

⁷⁷ «Залишимо поки осторонь питання, а чи був Йорг Сірлін Старший автором скульптур, що виходили [з майстерні] під його ім'ям. Та очевидно — в усіх документах він названий теслею, а не різчиком скульптур». Див.: Либман М. Я. Немецкая скульптура 1530–1550. Москва: Искусство, 1980. С. 19.

го князя. До сьогодні збереглися про нього не лише письмові джерела, а й декілька прижиттєвих живописних і гравірованих портретів, з яких умовно можна виділити дві іконографічні лінії. Перша простежується в живописному погрудному портреті 1637 р. пензля Міхіла Янсона ван Міревельда (Michiel van Miereveld; 1566—1641), що зберігається у Німеччині в музеї Зіген-Вітгенштайн, а також у гравюрі 1637 р. відомого голландського живописця і гравера Якоба Віллемса Делфтського (Jacob Willemsz Delff; 1580—1638). Саме портретом роботи Якоба Віллемса, вірогідно, і скористався Маттеус Меріан Старший, який награвірував майже точну його дзеркальну копію для свого видання «Theatrum Europaeum...» (Інв. № Ал. 672/54)⁷⁸. З портрета на глядача уважно дивиться чоловік тридцяти — тридцяти п'яти років, якому Голландська Вест-Індська компанія у 1636 р. довірила управління володіннями Республіки Семи Сполучених Нідерландів у Бразилії. В образі фельдмаршала відчувається розум і вольовий, виражений характер державника, котрий за вісім років свого правління значно розширив володіння Голландії і став одним з найбагатших людей колонії.

Високим художнім рівнем і майстерною технікою гравірування різцем на міді відзначається інший портрет Йоганна-Мориця Нассау-Зігенського (Інв № 672/80) у віці близько шестидесяти років⁷⁹. Іконографічним джерелом граверу слугував прижиттєвий парадний портрет імператорського князя, не виключено, написаний з натури відомим нідерландським портретистом Яном де Баном (Jan de Baen; 1633—1702). Полотно датоване бл. 1666 р. й зберігається у Королівській художній галереї Мауріцхейс у Гаазі. У підготовчому малюнку для гравірувальника Ян де Бан відмовився від точного повторення композиції написаного ним живописного портрета — прямокутною лінійною рамкою обрізав покоління зображення до поясного і, тим самим, максимально наблизив кремезну постать князя до глядача. Відносно живописного полотна постать у гравюрі зображена дзеркально. Майже точно повторені фронтальне положення торса і обох рук, а також 3/4 поворот голови. Трохи змінені риси обличчя, а ще немає зображення завіси з важкої тканини та краєвиду паркового ансамблю маєтку. Тло змінене з темного на світле: небо вкрите прозорими хмарами і на обрії, ліворуч, ледве видно динамічну групу з трьох вершників. Але збережено головне — образ імператорського князя Йоганна-Мориця Нассау-Зігенського — мудрого державника, успішного воєначальника і впевненого у своїй значущості вельможі. Співставляючи риси обличчя тридцятирічного і майже шестидесятирічного Йоганна-Мориця на портретах двох іконографічних ліній, важко вловити у їх зовнішності схожість⁸⁰. Дещо спільне є у формі носа, надбровних дугах, губах. Залишається лише визнати відповідність прізвища портретованої особи, зазначене на портретах, та погодитися із атрибутами прижиттєвих зображень Йоганна-Мориця двох різних періодів його життя.

У гравірованих портретах XVI—XVIII ст. ім'я портретованої особи, зазначене у супроводжувальному тексті, аж ніяк не гарантує вірної відповіді на питання: а хто ж насправді був зображений гравером. На сторінках видання Меріанів «Theatrum

⁷⁸ Відбитки з дошки-кліше Маттеуса Меріана Старшого містяться у виданнях «Theatrum Europaeum...» 1639 р. (с. 614) та 1644 р. (с. 688).

⁷⁹ У гравюрі зібрання НБУВ у лівому нижньому куті за межами зображальної частини відбитка є підпис рисувальника: *J. de Baen pinx.* В музеї Осло є така ж гравюра бл. 1663 р., але без підпису, атрибутована як робота гравера Крістіана Хагена. Є вірогідність, що гравірувальником обох портретів міг бути саме Крістіан Хаген, а рисувальником — Ян де Бан. Відбиток з дошки-кліше портрета Йоганна-Мориця міститься у виданні: Pieter Valckenier. *Das verwirrte Europa: oder, Politische und historische Beschreibung der in Europa...* Amsterdam, 1677.

⁸⁰ Так часто буває, коли не впізнають людину, яку не бачили багато років.

Europaеum...» 1633—1738 pp. чотири гравюри-ілюстрації, відповідно до тексту, що супроводжує зображення, є портретами саме герцога Лотарингії Карла IV. У зібранні НБУВ зберігається три з них, а ще два портрета, вірогідно, — з інших видань, які встановити нам не вдалося. В історії Франції герцог був постаттю колоритною, щоправда, із сумнівною репутацією інтригана та ворога держави. Про нього чимало негативного написано в письмових джерелах, а також залишилися й прижиттєві живописні й гравіровані портрети, які умовно можна розподілити на дві іконографічні групи. В зображеннях лотаринзького герцога Карла IV з зібрання НБУВ (інв. № ал. 672/3 та інв. № ал. 672/4) простежується віддалена схожість з витонченим олівцевим малюнком XVI ст. та блискучим живописним портретом (бл. 1536 р.), написаним відомим французьким живописцем і рисувальником Франсуа Клуе (François Clouet; 1510—1572)⁸¹, на яких постає герцог Карл III — дід герцога Карла IV. Є великий сумнів, що автори зазначених вище гравірованих портретів зібрання Маттеус Меріан Молодший та Пітер II Обрі могли використати роботи Франсуа Клуе.

Друга іконографічна група зображень об'єднує гравюри, де герцога Лотаринзького Карла IV зображено у похилому віці, вірогідно, йде від невідомого авторам каталогу живописного парадного портрета. Принаймні така версія напрошується завдяки гравюрі Філіппа Кіліана (*Philipp Kilian*; 1628—1693), яка датована 1675 р. і характерною стилістикою дуже схожа на репродукційну гравюру. Філіпп Кіліан штрихуванням тонкими лініями надзвичайно майстерно відтворив тональні відношення й притаманну живопису матеріальність зображення. Гравюра авторства німецького рисувальника і гравера з Бремена Крістіана Хагена зібрання НБУВ (Інв. № 598/94) майже точно у дзеркальному зображенні повторює постать Карла IV Лотаринзького, риси його обличчя, пишну перуку, деталі лицарського обладунку, але притаманне живописним парадним портретам доби бароко тло у вигляді завіси з важкої тканини замінює зображенням панорами баталії⁸² та високого неба, вкритого прозорими хмарами.

У портретах першої іконографічної групи, награвірованих Пітером Обрі II бл. 1630 р. і Маттеусом Меріаном Молодшим бл. 1653 р. герцог Лотарингії Карл IV — це чоловік з витонченими рисами обличчя молодого аристократа, який, може і віддалено, нагадує його діда Карла III Лотаринзького на вже згадуваному малюнку Франсуа Клуе. У портреті герцога Лотарингії, награвірованому Крістіаном Хагеном майже на тридцять п'ять років пізніше, довгий масивний ніс, глибокі зморшки на змарнілому обличчі, застиглий погляд утомленої, на той час важкохворої літньої людини, лицарський войовничий антураж (сталевий панцир, шолом, прикрашений розкішним плюмажем, маршальський жезл, розкішна перука) виглядає неприродно.

В іконографії герцога Лотарингії Карла IV зустрічаються прижиттєві профільні портрети медальєрного типу, один з яких, що зберігається у НБУВ (Інв. № ал. 672/7), був використаний у виданнях Меріанів «Theatrum Europaеum...» (1639, с. 98; 1643, с. 99; 1644, с. 90; 1648, с. 432). Вірогідно, автором цього портрета є Маттеус Меріан Старший і виконаний він був не пізніше 1639 р. Ще один відомий профільний портрет у овальній рамі (але профільований і без тексту) анонімного автора, віро-

⁸¹ Ідентичність композиції, поза, риси молодого обличчя герцога, костюма очевидні, а тому логічно припустити, що саме з олівцевого портрета, який міг бути виконаний Франсуа Клуе з натури, і був написаний живописний портрет герцога Лотаринзького Карла III.

⁸² Не виключено, що зображена панорама має нагадувати перемогу Карла IV Лотаринзького та Георга Вільгельма над військом маршала Франсуа де Крекі у битві 11 серпня 1675 р. біля мосту Канцер.

гідно, був награвірований раніше 1634 р. У першій з названих гравюр відомості про портретовану особу вписані у поле широкої лінійної овальної рами, а у другій — під овальною рамою. На обох портретах зображена одна й та сама особа у лицарських обладунках з мереживним коміром, які різняться деталями. Риси обличчя подібні, лише дещо з іншою формою носа.

Надзвичайно складною є іконографія монархів Данії, кілька гравірованих портретів яких містить зібрання НБУВ. Один з них — портрет Крістіана IV (Інв. № 672/8), який як спадкоємець Фредеріка II 4 квітня 1688 року посів престол Данії й Норвегії. Попри інформацію, що міститься у полі широкої овальної рами (CHRISTIANUS III D. S. DANIAE NORVEGIAE... REX), колекціонер залишив напис під наклеєним аркушем із старовинного видання: «Christien III Roi in Danemark et de Norvege Roi de Goth. et des Vandales. 1539—1559». З тексту сторінки з книги, що містить портрет, можна зробити висновок, що йдеться про події 1629 р., коли у Данії правив саме Крістіан IV. У Національному музеї Данії в Копенгагені зберігаються дві живописні роботи, атрибутовані як портрети Крістіана III, риси обличчя якого навіть віддалено не нагадують особу, зображену на гравюрі з бібліотечного зібрання.

У Національному музеї Данії є й живописний парадний портрет Крістіана IV пензля відомого данського художника Пітера Ісаака (*Pieter Isaacs*; 1569—1625), написаний бл. 1612 р. Саме цей портрет міг бути іконографічним зразком для автора (авторів) гравірованого портрета зібрання НБУВ. Риси обличчя, зачіска, борідка і вуса, одяг мають певну схожість на обох портретах, попри різний вік зображеного. На відміну від гравюри, король Данії в інтерпретації Пітера Ісаака виглядає як витончений аристократ; велич образу монарха підкреслюють традиційний для парадного живописного портрета доби бароко антураж: майстерно написані традиційна завіса з червоного оксамиту та розкішно оздоблена різьбою і перлами золота корона, лицарський шолом із плюмажем, розміщені на невеличкому столі.

Гравіровані портрети з видання Меріанів «*Theatrum Europaem...*» (1633, с. 55; 1643, с. 4) належать до іконографічної групи, пов'язаної з живописним портретом Крістіана IV початку XVII ст. авторства невідомого художника із зібрання Національного музею Данії. Маттеус Меріан Старший, який вважається автором портретів у виданнях 1633 та 1643 років, створив майже точну графічну копію з названого живописного портрета, дещо спростивши візерунок білого мережевого коміру та окремі деталі сталевго панцира. Характерно, що і Маттеус Меріан Старший, й інші автори портретів Крістіана IV — відомі гравери Якоб Матам (*Jacob Matham*; 1571—1631), Вольфганг Кіліан; Йодокус Гондіус (*Jodocus Hondius*; 1563—1612), Якоб Віллем Делфт Молодший (*Jacobsz Willem Delft*; 1580—1638), Пітер II де Йодде (*Pieter II de Jode*; 1606—1674), Альберт Хельвіг (*Albert Haelwegh*; *Helwig*; 1600—1673), Йоганн Лоренц Мюллер (*Johann Lorenz Müller*; 1601—1667) та ін., зберігаючи основні характерні риси обличчя і, тим самим, портретну схожість у межах певної іконографічної групи зображень, майже завжди досить вільно трактували деталі й виявляли самостійність в інтерпретації образу портретованої особи.

Два гравірованих портрета данського короля Фредеріка III (молодшого сина Крістіана IV та Анни Катерини Бранденбурзької) зібрання НБУВ настільки несхожі між собою, що одразу викликають певний сумнів щодо відповідності вказаних у пояснювальному написі імені особи і зображення. У процесі дослідження іконографії з'ясувалося, що портрет (інв. № Ал. 672/13), вирізаний з видання Меріанів «*Theatrum Europaem...*» (1667 р., с. 756), за розворотом голови і торса в одному напрямку, рисами обличчя майже співпадає з гравюрою, підписаною Карелем III ван Мандером (рисувальник) і Крістіном II де Пассе (гравер). Схоже, що зразком для

Карела ван Мандера був живописний парадний портрет короля на повний зріст, написаний ним 1656 р., що зберігається у Національному музеї Данії. Карел ван Мандер був художником короля (так зазначено в авторському підписі гравюри). І живописний парадний, і гравірований портрет, як і гравюра у виданні Меріанів, були виконані за життя Фредеріка III⁸³. Існує велика вірогідність, що під час роботи над парадним портретом монарха Данії королівському живописцю була принаймні один-два рази надана можливість малювати з натури, або ж бачити свою модель. І обов'язкова умова високого замовника — портрет мав бути схожим на «оригінал» і яскраво передавати велич і чесноти короля. Карелу ван Мандеру це вдалося в живописному парадному портреті. Але гравірований портрет за його рисунком у цьому сенсі значно поступається майстерністю і багатогранністю образної характеристики, як і портрет зібрання НБУВ, де бачимо втомленого короля, риси змарнілого обличчя котрого не такі індивідуально виразні. З портрета в бік глядача дивиться недобрим поглядом втомлена й чимось невдоволена людина.

Син відомого художника і видавця Яна Мейссенса (1612–1670), голландський гравер на міді Корнеліс Мейссенс (бл. 1640–1673) — автор багатьох портретів правителів і представників вищої знаті й державників європейських країн. Награвірований і підписаний ним портрет короля Фредеріка III зберігається у зібранні НБУВ (Інв. № ал. 672/12). Композиція портрета надзвичайно проста: на аркуші прямокутного формату зображено крупним планом погруддя портретованого у профільованій овальній рамі з різьбленим орнаментом у вигляді лаврового вінка. Основну увагу глядача гравер зосереджує на виразі обличчя короля. В історичній пам'яті правитель Данії і Норвегії від свого емоційного й жвавого батька Крістіана IV суттєво відрізнявся мовчазним закритим характером, проте він був розсудливим і завжди зважував свої вчинки. Наскільки граверу вдалося в його зовнішності це втілити, оцінити непросто. Та у виразі обличчя з крупними рисами, уважному твердому погляді відчуються впевненість і розум, бо Фредерік цікавився науками і літературою, колекціонував книги, збирав рідкісні диковинки для заснованих ним у Копенгагені Королівської Данської Кунсткамери та Королівської бібліотеки. Серед прижиттєвих портретів Фредеріка III широко відома гравюра 1640 р. у стилі бароко авторства Ієреміаса Фалька (*Jeremias Falck*; 1610/20–1667/77) — рисувальника і гравера польського походження. Образ короля, створений Фальком, відзначається більшою офіційністю й наближений до живописного парадного портрета. Щодо гравірованого портрета Фредеріка III з зібрання НБУВ, то його можна віднести до іконографічної групи зображень данського монарха з «грушевидною» формою голови, крупним носом, м'ясистими щоками, подвійним підборіддям і масними губами. Такий собі образ життєлюбця, гурмана, розумного і впевненого у собі чоловіка, як на живописних портретах короля роботи шведського художника німецького походження Давида фон Краффта (*David von Krafft*; 1655–1724) та невідомого живописця XVII ст.

У зібранні НБУВ є два портрета короля Данії Крістіана V — сина Фредеріка III та Софії Амалії Брауншвейг-Люнебурзької. Іконографія його зображень також багата і складна для визначення «базового» зображення монарха. У найбільш відомих живописних портретах Крістіана V пензля Жака д'Агара (*Jacques d'Agar*; 1642–1715),

⁸³ У стокгольмському замку Скуклостер зберігається живописний парний портрет Фредеріка III і його дружини принцеси Брауншвейг-Люнебурзької Софії Амалії, написаний невідомим художником на тринадцять років раніше за Карела ван Мандера. Можна лише гадати, чи бачив Карел ван Мандер цей портрет? Різниця у віці відчутна, але ми бачимо одну людину. Якщо парний портрет невідомого автора Карель ван Мандер не бачив, а свій портрет короля написав самостійно, це свідчить на користь саме цієї іконографічної лінії зображень данського монарха.

Давида фон Краффта, Абрахама Вухтерса (*Abraham Wuchters*; 1608–1682), гравюри з авторським підписом німецького гравера і видавця Пітера Шенка Старшого (*Pieter Schenck*; 1660–1711/13) риси некрасивого обличчя короля різняться лише незначними деталями і не залишають жодних сумнівів щодо вірності атрибуції цих творів. У гравірованому портреті Крістіана V (Інв № ал. 672/17)⁸⁴ відчувається прагнення художника втілити величний образ короля-лицаря. Як майстер гравірованого портрета парадного типу, Крістіан Хаген крупним планом зобразив поколінну постать монарха-воєначальника з маршальським жезлом, вбраного у сталевий панцир розкішної іспанської роботи, прикрашений білим мереживним жабо та орденом Слона на грудях. Як традиційна ознака парадного портрета — на столику символи влади корона і сфера; на другому плані композиції — завіса з важкої тканини. Праворуч на дальньому плані зображена батальна сцена, яка символізує одну з небагатьох успішних битв у війні зі шведами. Але в цьому портреті, а особливо у гравюрі Маттеуса Меріана Молодшого (Інв. № ал. 672/14)⁸⁵ риси некрасивого обличчя Крістіана V витончено лестиво змінені майже до невпізнанності, що надало образу короля відтінок романтичної шляхетності.

У зібранні НБУВ зберігається три портрета Карла X Густава — першого короля Швеції з Пфальц-Цвейбрюкенської династії. Один з них має монограму **PS**, яка належить Пітеру Стенту (*Piter Stent*; бл. 1613–1665) — граверу голландського походження, що працював у Лондоні. Стент досконало володів технікою різцевої гравюри на міді, видав декілька посібників із техніки гравірування і є автором багатьох портретів королів, державних діячів, воєначальників, виконаних за живописними полотнами визначних художників. Не виключено, що іконографічною основою гравірованого портрета Карла X Густава (Інв. № Ал 672/9) був живописний парадний портрет пензля Юстуса ван Егмонта (*Justus van Egmont*; 1601–1674) — талановитого учня Пітера Пауля Рубенса. Найбільша схожість рис обличчя короля у гравюрі Пітера Стента спостерігається в живописному парадному портреті Карла X Густава, написаним саме Юстусом ван Егмонтом — придворним французьким художником фламандського походження. У гравірованому портреті король Швеції виглядає трохи молодшим, риси обличчя його більш витонченіші. Стент зберіг розворот торса у 3/4 й відмовився від поколінного зображення на користь погруддя в овалі, а також і від традиційних для барокового парадного портрета зображень завіси з важкої тканини, розкішної королівської мантиї з перекинutoю полою поверх сталевго панцира, маршальського жезла і романтичного пейзажу на дальньому плані.

Друга іконографічна лінія образу шведського монарха Карла X Густава простежується у двох портретах зібрання (Інв. № Ал 672/9; Інв. № Ал 672/11) з видання Меріанів «*Theatrum Europaеum...*» 1652 та 1667 рр. У томі 1663 р. також є портрет Карла X Густава, підписаний німецьким гравером Мельхіором Кюселем (*Melchior Küsel*; 1626–1684). Риси обличчя короля на цих гравюрах повністю збігаються. Серед відомих прижиттєвих зображень короля портрет, написаний французьким живописцем і гравером Себастьяном Бурдоном (*Sébastien Bourdon*; 1616–1671), найвірогідніше, міг бути зразком для граверів. І постава, і риси, й вираз обличчя, і зачіска, і одяг, зображені Бурдоном на живописному полотні та на гравюрах, багато в чому схожі. Але гравюри не є точною копією живописного полотна, де барокова стиліс-

⁸⁴ Автор гравюри — німецький рисувальник і гравер з Бремена Крістіан Хаген (*Christian Hagen* (*Hagens*); бл. 1635 — після 1687) — був встановлений методом стилістичного порівняльного аналізу.

⁸⁵ Дошка-кліше цієї гравюри була використана у виданнях «*Theatrum Europaеum...*» 1677, 1682, 1691 рр.

тика значно яскравіше виявлена у динамічній поставі короля, б'ганках блакитного плаща, перекинутого через плече, блиску сталевого лицарського панцира та інших деталей. Дещо з цього збережено у гравірованих погрудних портретах в овалі. Головне, що у трьох гравюрах зображені риси обличчя не залишають сумніву, що перед нами портрети однієї людини.

Надзвичайно складним завданням, попри наявність прижиттєвих зображень, виявилось встановлення відповідності зображення і супроводжувального тексту в гравірованих портретах шведського короля Карла XI (Інв. № Ал 672/18; Інв. № Ал 672/15). Перша із зазначених гравюр відтиснена у Меріанів «Theatrum Europaeum...» 1677 р., коли монарху було двадцять два роки⁸⁶. Із досить незначної прижиттєвої іконографії Карла XI можна виділити живописний парадний портрет роботи невідомого художника XVII ст. із зображенням короля Швеції у розшитому золотом вбранні верхи на сірому в яблуках скакуні. Овал обличчя вершника, форма носа, розкішна перука на обох портретах мають певну схожість. Другий гравірований портрет шведського монарха зібрання НБУВ, авторство якого не вдалося встановити, награвірований після 1672 р., коли Карл XI був проголошений повнолітним й розпочав перебирати на себе правління державою. По-перше, зображення монарха не вкладається у рамки традиційного гравірованого портрета — його композиція складніша й насичена символічними зображеннями. Розгорнуте у 3/4 погруддя висунуте перед масивною профільованою шестигранною рамою (що виконує роль середнього плану по відношенню до постаті короля) та інтер'єру палацу на задньому плані. По-друге, зображення Карла XI, одягненого у монаршу мантию, з маршальським жезлом і лицарським шоломом у руках, супроводжується складною символікою, яка передає програму певного змісту. Угорі над рамою зображені корона, над нею Всевидяче око; з обох боків раму підтримують алегоричні жіночі постаті на постаментах — у сталевому панцирі та з мечем (праворуч) і увінчана лавровим вінком вагітна (ліворуч). По чотирьох кутах навколо рами розташовані круглі барокові картуші із супроводжувальним текстом та зображеннями: 1) церква на цвинтарі та промені сонця, що сходить з-за обр'їю (угорі ліворуч); 2) лев у короні з мечем (угорі праворуч); 3) гармата, порохова діжка, ядра, палиці, знамена, угорі з небес простягнута рука із прапором, на якому зображені хрест, літери «I H S V» та блискавки (унизу ліворуч); 4) на сфері (символ держави) розгорнута книга з текстом «Gloria in Excelsi Deo & in Terra Pax» (Слава Богу у Вишніх, і на Землі Мир), меч з переплетеним лавром лезом, лицарський шолом і навколо бджоли (унизу праворуч). Якщо взяти до уваги намагання короля Карла XI досягти миру і проводити реформи для покращення насамперед економічного стану держави, розвитку науки, культури, мистецтва і пов'язати з гаслом «Gloria in Excelsi Deo & in Terra Pax», можна припустити, що портрет був своєрідним «проголошенням» програми діянь молодого монарха. Щоправда, у виразі задумливого обличчя короля, сумному погляді є певний дисонанс із нагромадженою символікою⁸⁷.

⁸⁶ Під відбитком, вирізаним із книги «Theatrum Europaeum...» видання 1677 р. і наклеєним на аркуш паперу, колекціонер залишив напис «Charles XIII roi de Suede des Goths et des Vandales. 1758—1812». Ця очевидна помилка зрозуміла авторам каталогу, як і власнику книги «Theatrum Europaeum...», який залишив у підтекстівці до зображення уточнення у вигляді напису «XI» над ім'ям короля.

⁸⁷ Атрибуція портретів Карла XI базується на порівняльному аналізі зовнішніх рис обличчя з прижиттєвими живописними портретами пензля Давида Клекера-Еренштраля (David Klöcker Ehrenstrahl; 1628—1698), який був портретистом королівського дому і автором кількох відомих парадних та інтимних портретів Карла XI, включаючи портрет короля на смертному одрі.

У зібранні відділу образотворчих мистецтв НБУВ в альбомі з «Загінецької бібліотеки» зберігається гравюра, підписана засновником видавничого дому Піскаторів Клаасом Янсоном Вісхером (*Claes Jansz Visscher*; 1587—1652), який прославився виданням 1643 р. розкішно ілюстрованої Біблії, гравюри з якої слугували зразками для багатьох російських та українських іконописців і граверів XVII—XVIII ст. Частина з цих гравюр має особистий підпис Клааса Янсзона. Портрет юного іспанського короля Філіппа IV Великого (Інв. № Ал 672/32), вирізаний і вклеєний у альбом з бібліотеки загінецької, підписаний Вісхером. Навряд чи бачив Клаас Вісхер живописний портрет юного Філіппа IV, написаний Дієго Веласкесом у 1623 р. — надто вже відчутна різниця у рисах обличчя монарха на гравюрі та полотні великого іспанського маестро. Тому, найвірогідніше, зразком для гравера був парадний портрет пензля фламандського живописця доби бароко Гаспара де Крайєра (*Gaspar de Crayer*; 1582—1669)⁸⁸. У рисах обличчя короля в обох портретах багато спільного. У портреті Філіппа IV гравера Вісхера сталевий панцир чудової ювелірної роботи, орден Золотого Руна, розкішне мереживо білосніжної брижі зображені у традиціях іспанського лицарського портрета, але некрасиве втомлене обличчя, невиразний байдужий погляд короля, може, й передані правдиво, та зовсім не відповідають канонам парадного портрета.

Друга іконографічна лінія йде від Дієго Веласкеса — художника, який зажди зображував свої моделі правдиво «без прикрас», і мав привілей з натури писати портрети іспанського монарха Філіппа IV. Це живописні портрети з колекції Фріка у Нью-Йорку, Лондонської Національної галереї, музею Прадо у Мадриді та ін. Якщо співставляти гравірований портрет зібрання відділу образотворчих мистецтв НБУВ (Інв. № Ал. 672/30), відбиток якого вирізаний з видання Меріанів «*Theatrum Euroraeum...*» (1667 р.; с. 1347) з живописним портретом Філіппа IV у військовому костюмі з колекції Фріка, то гравер дещо пом'якшив риси аскетичного обличчя, від чого образ короля втратив гостроту, притаманну відверто правдивим портретам пензля Веласкеса. Портрет Філіппа IV з альбому бібліотеки Загінецької (Інв. № 672/35), вирізаний з примірника видання Меріанів «*Theatrum Euroraeum...*» (1639 р.; с. 537), цілком самостійний, та можна припустити, що був награвірований під певним впливом живописного портрета короля 1628—1629 рр. пензля Пітера Пауля Рубенса (Державний Ермітаж, Санкт-Петербург, РФ).

До династії Вісхерів належав і талановитий гравер на міді Ламберт Вісхер (*Lambert de Visscher*; 1633—1690) — автор чудового портрета видатного польського астронома і конструктора телескопів Яна Гевелія (*Jan Heweliusz*; 1611—1687), який прикрашає фронтиспис видання 1690 р. «*Johannis Hevelii. Prodromus astronomiae exhibens fundamenta, quae tam ad novum...*». Аркуш фронтисписа з портретом Яна Гевелія зберігається у зібранні НБУВ (Інв. № Ал. 598/120). У бібліотеці Gdańsk Library of Polish Academy of Sciences є живописний портрет Яна Гевелія, написаний у 1677 р. польським придворним художником німецького походження Даніелем Шульцем Молодшим (*Jerzy (Georg) Daniel Schultz*; 1615—1683). Уважно порівнюючи риси обличчя Яна Гевелія на обох зображеннях, можна з великою вірогідністю зупинитися на чудовому живописному портреті пензля Данієля Шульца як іконографічній основі награвірованого Ламбертом Вісхером портрета. Але необхідно віддати належне граверові, що не скопіював живописний портрет, а максимально використав його як іконографічне джерело для втілення засобами графічного мистецтва образу ви-

⁸⁸ Ця іконографічна лінія чітко простежується також у гравірованому портреті юного короля Іспанії, вміщеному Маттеусом Меріаном Старшим у «*Theatrum Euroraeum...*», 1633 р. (с. 89).

датного вченого як людини розумної, допитливої, цілеспрямованої й непересічної творчої особистості.

У виданні Меріанів «Theatrum Europaicum...» (1635, с. 1029) привертає увагу колоритний портрет герцога Георга фон Брауншвейг-Люнебурзького (Georg, Herzog von Braunschweig und Lüneburg; 1528–1641), награвірований, вірогідно, Маттеусом Меріаном Старшим не пізніше 1635 р., тобто ще за життя герцога. Навряд чи гравер бачив, а тим більше малював герцога з натури. Але саме цей портрет міг бути іконографічним зразком для іншого зображення герцога (Інв. № Ал. 672/92) з зібрання НБУВ, а можливим автором його — Маттеус Меріан Молодший. Композиція обох гравюр, крупні риси обличчя портретованого, зачіска майже ідентичні, а різняться вони лишень деталями одягу. Точно міг бачити і малювати герцога живописець і гравер Вільгельм Шван (*Wilhelm Schwan*; працював у 1621–1641 pp.) з Брауншвейга. Саме награвірований ним поясний портрет Георга фон Брауншвейг-Люнебурзького (бл. 1640 р.) з жезлом полководця і є іконографічним зразком пізніших живописних і гравірованих його зображень.

У колекції НБУВ також зберігається й портрет герцога Георга Вільгельма фон Брауншвейг-Люнебурзького (Інв. № Ал. 672/85), сина Георга фон Брауншвейг-Люнебурзького. Його автор — відомий німецький живописець і гравер останньої чверті XVII — початку XVIII ст. Йоганн Кристоф Бьоклін (*Johann Christoph Boecklin* (*Böcklin*); 1657–1709), котрий працював у Лейпцигу як ілюстратор для різних видань, і лише 1704 р. на деякий час повертався у рідний Аугсбург. Бьокліна цінували як вправного портретиста, він виконав більше 120 портретів, що вирізняються високою художньою і технічною майстерністю: медика Соломона Цезарія, історичні портрети першої дружини короля Англії Генріха VIII Катерини Арагонської, професора латини й римського права Лейденського університету Пітера ван дер Куна, англійського вченого і гуманіста єпископа Вінчестерського Стефана Гардінера, професора теології Віттенберзького університету Полікарпа Лейзера, лютеранського теолога Йоганна Рейнхарда, лорд-протектора Англії, герцога Сомерсета Едварда Сеймура та ін. Більшість з них були виконані за прижиттєвими живописними портретами.

Портрет герцога Георга Вільгельма Брауншвейг-Люнебурзького з зібрання НБУВ був награвірований Бьокліним близько 1700 р. Збереглося декілька прижиттєвих живописних і гравірованих портретів герцога, авторство яких не встановлено. Ранній з них датують 1655 р., коли герцогові виповнився тридцять один рік. Інший поколінний портрет написаний приблизно через тридцять п'ять років, на якому за традицією парадного портрета герцог зображений у лицарських обладунках, де він виглядає значно старшим, але риси обличчя майже не зазнали змін. Вірогідно, саме цей портрет герцога, який зберігається у замку Целле, став іконографічною основою гравюри Бьокліна (Інв. № Ал. 672/85). Гравюра-портрет, виконана Бьокліним приблизно на років десять пізніше, майже точно повторює характерні риси обличчя герцога, але кардинально відрізняється за композицією. Масивний торс герцога у лицарському сталюму панцирі, голова, вкрита за останньою модою розкішною перукою, ледве вміщуються у коло, окреслене круглою широкою рамою у вигляді лаврового вінка, встановленого на невисокий бароковий постамент з віршованим панегіричним текстом. Йоганн Бьоклін не лише досконало володів техніками різцевої гравюри і майстерно відтворював блиск сталі, він завжди намагався розкрити внутрішній світ портретованого, риси його характеру. Образ герцога Георга Вільгельма Брауншвейг-Люнебурзького переконливо показує нам людину активну, досвідченого правителя і політика, рішучого воєначальника.

З-поміж відомих портретів герцога заслуговує на увагу й гравюра німецького художника першої половини XVIII ст. Йоганна Мартіна Бернігерота (*Johann Martin Bernigeroth*; 1713—1767). Виконана за традиціями барокового парадного живописного портрета, вона відзначається віртуозною технікою гравірування. Йоганн Бернігерот походив з родини гравера Мартіна Бернігерота (1670—1733), в якого і навчався ремеслу. Спочатку працював у Лейпцигу, а потім у Санкт-Петербурзі. Автор численних портретів історичних діячів. У Кабінеті гравюр Дрезденської галереї зберігається 1252 його гравюри. У зібранні НБУВ різцю автора належить гравірований портрет російського дипломата графа Олексія Петровича Бестужева-Рюміна (1756; Інв. № 234 ин.). У названому творі, як і в інших гравюрах, Бернігерот виступає яскравим представником бароко в європейському портретному жанрі першої половини XVIII ст. Завдяки досконалому володінню тонкощами гравюри різцем, бездоганим тональним співвідношенням чорного і білого, що передають багатство колориту живописного оригіналу, гравіровані портрети Бернігерота зберігають живописні ефекти парадних портретів доби бароко.

Двома портретами у зібранні НБУВ представлений Еліас Ханцельман (*Elias Hainzelmann*; 1640—1693) — німецький рисувальник, гравер на міді з Аугсбурга. Мистецтву гравюри він навчався в рідному місті разом із братом Йоганном. Потім вдосконалював майстерність у Парижі у П'єра Даре та в Римі у голландського гравера Корнелія Блумарта (*Cornelis Bloemaert II*; 1603—1692). Після повернення до Аугсбурга активно працював у жанрі портрета. Відомі його гравіровані портрети командувача фортеці німецького міста Касселя Йоганна Кристіана Мотца (*Johann Christian Motz*; 1604—1683), сенатора Аугсбурга Маркуса Губера (*Marcus Huber*), німецького філолога, орієнталіста, професора Йоганна Фрішмута (*Johann Frischmuth*; 1619—1687), пастора Самуеля Шельвіга (*Samuel Schelwig*; 1643—1715), доктора медицини, професора Ернста Готфріда Гейзе (*Ernst Gottfried Heyse*; 1657—1692). Останні два портрети були виконані за живописними полотнами відомого польського художника німецького походження Андреаса Стеха (*Andrzej Stech*; 1635—1697) з Гданська.

У зібранні НБУВ також зберігаються портрети теолога Егідія Штрауха (1682; Інв. № 214 ин) та юриста, правознавця, консула Йоганна Кратцера (1684; Інв. № 186 ин), награвіровані Ханцельманом за живописними полотнами Андреаса Стеха. Обидва портрети мають усталену композиційну схему: погруддя зображеної особи, обрамлене широкою овальною рамкою, вміщено у прямокутне поле, густо затоноване паралельним горизонтальним штрихуванням (праворуч від абрису голови трохи світлішим). Унизу під овальною рамкою у світлому відтінку по горизонталі прямокутному полі розміщено текст. Консул Йоганн Кратцер зображений у 3/4 розвороті. Його голова, обрамлена розкішними густими кучерями модної перуки, урівноважує форму великого м'ясистого носа і подвійного підборіддя. У погляді Кратцера відчувається впевненість владної людини твердого характеру, яка звикла ухвалювати доленосні рішення. В образі Егідія Штрауха — відомого німецького вченого, богослова, професора Віттенберзького університету — на перший план виступають зовсім інші риси: відкритість, доброзичливість, інтелект, глибоке почуття власної гідності. За живописним портретом Андреаса Стеха був награвірований і портрет пастора парафіяльної митрополії Данцига Абрахама Хейсойса (1680; Інв. № Ал. 598/119). Автор цієї гравюри — голландський рисувальник та майстер гравірування різцем на міді Ян ван Мюннікхьойсен (*Jan van Munnikhuysen*; 1654/5 — після 1701), котрий навчався у відомого майстра різцевої гравюри та мецо-тинто Абрахама Блотелінга (*Abraham Bloteling*; 1640—1690). Ян ван Мюннікхьойсен, який бездоганно володів різцем, успішно за-

ймався репродукційною гравюрою, пропагуючи роботи відомих голландських живописців.

До граверів, які активно використовували доступні їм твори великих майстрів європейського портрета XVII ст., належить і німецький ілюстратор й портретист з Нюрнберга Пітер Пауль Трошель (*Peter Paul Troschel*; бл. 1620 — після 1667) — автор портретів європейських правителів, церковних ієрархів та знаних громадян Нюрнберга: великого магістра Тевтонського ордену, першого прусського герцога з німецької династії Гогенцоллернів, який оголосив лютеранство офіційною релігією у своїх землях, — Альбрехта (*Albrecht*; 1490—1568); герцога Саксонії Генріха IV Благочесного (*Heinrich der Fromme*; 1473—1541); представника знатного роду Нюрнберга, німецького політика Крістофа Фюрера фон Гаймендорфа (*Christoph Fürer von Haimendorf*; 1578—1653); німецького поета Зигмунда фон Бірке (*Sigmund von Birken*; 1626—1681); представника однієї з найстаріших патриціанських сімей Нюрнберга Каспара Кресса фон Крессенштейн (*Caspar Kress von Kressenstein*; 1456—1521); видатного лікаря і гідролога Монтелеоне-Калабро Джуліо Яссоліно (*Giulio lasolino*; 1549—1639); лютеранського теолога Міхаеля Вальтера (*Michael Walther*; 1593—1662); банкира і купця з Нюрнберга Крістофа Рота (*Christoph Roth*; р.н. невід. — 1654) та ін. (усі портрети виконані бл. середини XVII ст.).

У зібранні НБУВ зберігаються гравіровані Пітером Трошелем портрети французького короля Генріха II Валуа (Інв. № Ал. 598/75); архієпископа Зальцбурга Маттеуса Ланга (Інв. № Ал. 598/51) та маркграфа Бранденбурзького Альбрехта II (Інв. № Ал. 598/47). Підпис гравера: *P. Troschel sculp* у правому нижньому куті відбитка останнього з цих портретів надав можливість авторам каталогу методом порівняльного стилістичного аналізу вважати Трошеля й автором двох непідписаних гравюр, які мають схожу композиційну схему: поясне або погрудне зображення портретованого у широкий овальний рамі з текстом вкомпоноване у бароковий портал, долішню й горішню частини якого прикрашають картуші з текстом. У роботі над гравюрами Пітер Трошель скористався шедеврами великих художників. Так, у портреті Альбрехта II Бранденбурзького він старанно скопіював образ маркграфа з відомої гравюри Альбрехта Дюрера 1523 р. Але у великого маестро погруддя маркграфа, зображене крупним планом, ледве вміщується у прямокутний формат. Упритул до зображеної у профіль голови, у правому горішньому куті розміщено герб, який завдяки тональному співвідношенню віддалений на другий план. У лівому долішньому куті — монограма Альбрехта Дюрера. Портрет маркграфа Бранденбурзького вражає психологічною глибиною образної характеристики й витонченою майстерністю виконання. Однак усе це втрачено у «копії Трошеля»: попри його старання та пишну барокову декорацію, образ значно поступається оригіналу.

Портрет маркграфа Бранденбурзького виконаний Трошелем за гравюрою Альбрехта Дюрера, який малював маркграфа з натури⁸⁹. З двох портретів кардинала, награвірованих Дюрером, «Малий кардинал» (1519) та «Великий кардинал» (1523) — Трошель обрав як зразок більш репрезентативний, другий портрет марк-

⁸⁹ «Під час перебування в Аугсбурзі Дюрер зустрівся з одним із наймогутніших князів Німеччини, майнським архієпископом Альбрехтом Бранденбурзьким, який відтоді став його постійним замовником. Кардинал позував Дюреру і замовив свій портрет. За аугсбурзьким малюнком (1518 р.; Відень, Альбертіна) Дюрер виконав у 1519 р. гравюру на міді із зображенням Альбрехта Бранденбурзького. ... гравюра репрезентативного характеру й прикрашена гербом кардинала і написами із перерахуванням усіх його титулів. Та сам портрет зовсім простий, без будь-яких зовнішніх ефектів і майже точно відтворює виконаний з натури малюнок». Див.: Нессельштраус Ц. Г. Альбрехт Дюрер. 1471—1528. Ленінград, Москва: Искусство, 1961. С. 160.

графу⁹⁰. Він точно скопіював погруддя кардинала, герб із правого горішнього кута прямокутника розмістив у долішньому картуші з текстом, а сам портрет в овальній рамі розмістив у розкішному бароковому порталі.

У роботі над портретом французького короля Генріха II Валуа (бл. 1645) Пітер Трошель, найвірогідніше, скористався гравюрою 1614 р. авторства рисувальника Емануеля ван Метерена (Emanuel van Meteren; 1535—1612) та гравера Саймона Руйтінка (Simeon Ruytinck; р.н. невід. — 1621), іконографічною основою якої, мабуть, був прижиттєвий олівцевий профільний портрет короля (бл. 1647 р.; музей Конде), виконаний відомим французьким живописцем і рисувальником Франсуа Клуе (Francois Clouet; 1516—1572). Марина Третьякова — дослідниця історії Венеції XVI—XVII ст. — наводить словесний портрет французького короля Генріха II Валуа, який залишив венеційський посол у Франції Джакомо Соранцо у своїх спогадах: «...у нього гарна постава, він високий на зріст... Колір обличчя смуглявий, волосся чорне, хоча вже і увесь сивий... Обличчя довге, очі невеликі й невеликі, світлі, виглядає [він] сумним, меланхолічним...». Таким короля Генріха II зобразив і Франсуа Клуе у своїх малюнках⁹¹.

З гравюр Пітера Трошеля зібрання НБУВ зображення архієпископа Зальцбурга Маттеуса Ланга⁹² (бл. 1645 р.) виділяється гостротою характеристики аскетичного образу. Портретів архієпископа авторам каталогу вдалося знайти небагато: гравюра Дюрера 1522 року; живописний портрет 1529 року, автором якого вважають австрійського художника і архітектора, одного з провідних майстрів Дунайської школи Вольфа Губера (Wolf Huber; бл. 1485—1553); погрудний портрет у профіль бл. 1530 року, награвірований Ієронімусом Хопфером (Hieronymus Hopfer; бл. 1500 — після 1550). Важливо зазначити, що всі вони прижиттєві, виконані на надзвичайно високому художньому й технічному рівні, а схожість із моделлю не викликає жодного сумніву. Хоча Трошель міг і не бачити ці портрети, може тому майже точно скопіював зображення Маттеуса Ланга в облаченні кардинала з гравюри невідомого гравера XVI ст.: погруддя змінив на поясний портрет у пишному бароковому оформленні — у бароковий портал вкомпоновані широка овальна рама, картуші з текстом у долішній й горішній частинах композиції та кардинальський герб.

Портрет архієпископа Зальцбурга Маттеуса Ланга не підписаний, але за стилістичними ознаками, композицією пишного декоративного оформлення від портрета Альбрехта II відрізняється лише незначними деталями. В іконографії Маттеуса Ланга є принаймні два надійних прижиттєвих джерела: гравюра А. Дюрера 1522 р. із зображенням 54-річного архієпископа і живописний портрет 1529 р. з Віденського художньо-історичного музею, автором якого вважається видатний художник Північного Відродження Альбрехт Альтдорфер (Albrecht Altdorfer; бл. 1480—1538), біографія і статус якого не виключають можливості роботи над портретом з натури, або по пам'яті, чи з власного начерка. Попри суттєву різницю віку зображеного (у Дюрера — Маттеус Ланг на сім років молодший), поворот голови (у Дюрера — 3/4; у Альтдорфера — майже у фас), риси обличчя Маттеуса Ланга не залишають жодного сумніву, що на обох портретах зображена одна й та сама людина. Пітер Трошель,

⁹⁰ Там само. С. 182.

⁹¹ Третьякова М. В. Портреты королевских и придворных лиц при дворе французского короля Генриха II по сведениям венецианского посла Джакомо Соранцо. *Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского. История*. 2015. № 5—6. С. 143—149. URL: <https://elibrary.ru/contents.asp?id=34221233>

⁹² Маттеус Ланг фон Велленберг (Matthäus Lang von Wellenburg; 1469—1540) — державний діяч Священної Римської імперії, кардинал, принц-архієпископ Зальцбурга.

найвірогідніше, в роботі над гравюрою мав за зразок живописний портрет пензля Альбрехта Альтдорфера. Але на відміну від Альтдорфера зобразив Маттеуса Ланга в овалі, на нейтральному тлі без пейзажу, у кардинальській мантії та з посохом, широкополому капелюсі, а головне, намагаючись створити образ аскета, значно загострив риси його обличчя.

Трошель також скористався надійними іконографічними джерелами в роботі над портретом короля Франції Генріха II Валуа, який трагічно загинув 1559 р. в лицарському двобої на турнірі, влаштованому на честь святкування весілля його дочки та підписання Като-Камбрезійського миру. Награвірований портрет короля є копією (з певними розбіжностями) гравюри Ніколаса де Клерка з видання 1612 р. «Історія Нідерландів...» Емануеля ван Метерена⁹³. В зображенні голови короля Клерк використав чудовий малюнок (зберігається у музеї Конде), виконаний близько 1547 р. блискучим рисувальником Франсуа Клуе. У бароковому репрезентативному гравірованому портреті короля-лицаря (сталевий лицарський панцир витонченої роботи, маршальський жезл полководця), загострено зображені риси обличчя в основному зберігають схожість з першоджерелом. Але гравюра Трошеля значно поступається витонченому психологічному портретові Генріха II Валуа, який залишив для історії Франсуа Клуе⁹⁴.

Домінування Франції в художній європейській культурі XVIII ст., високі традиції гравірованого портрета, закладені блискучими художниками, як-от: Жан Морен, Клод Меллан, Жерар Одран II⁹⁵, Жерар Еделінк, Робер Нантейль, отримали подальший розвиток у творчості багатьох талановитих західноєвропейських майстрів. Серед французьких портретистів XVIII ст. — послідовників творчості Робера Нантейля — дослідники гравюри виділяють майстрів різцевої гравюри династії Древе: П'єра (1663–1738) — батька, П'єр-Ембера (1679–1739) — сина та Клода (1705–1781) — племінника⁹⁶.

Творчість відомого німецького гравера на міді, члена паризької Академії мистецтв Георга Фрідріха Шмідта (1712–1775), котрий тяжів до «строкої лінійної манери Древе і деякою мірою до більш живописних портретів Еделінка»⁹⁷, також поєднують з французькою школою. Георг Шмідт, який рано виявив схильність до малювання, отримав дозвіл навчатися у Берлінській академії мистецтв. У 1737–1742 рр. працював у Парижі в майстерні блискучого гравера й успішного портретиста кола Антуана Ватто Ніколаса IV де Лармессена (*Nicolas IV de Larmessin*; 1684–1755)⁹⁸. Талант Шмідта, що брав участь у виставках, був належно оцінений у

⁹³ Meteren Emanuels van. 1623. *Historie der Nederlanden ende haerder na-buren oorlogen ende geschiedenissen, tot den jare M.VIC.XII.*

⁹⁴ В іконографії монарха Франції Генріха II Валуа слід згадати погрудні портрети авторства Франсуа Клуе — малюнок (1540; музей Конде) та живописний портрет (1559; Версаль), на яких король зображений у капелюсі.

⁹⁵ У зібранні НБУВ зберігаються портрет Жерара Одрана (Інв. № 595 141 ин.), награвірований Ніколя Габріелем Дюпої (1695–1771) та Одрана Бенуа Старшого (Інв. № 155 ин.) різця Одрана Бенуа Молодшого (1698–1772) за живописним портретом пензля Жозефа Вівьєна.

⁹⁶ Див.: Кристеллер П. *История европейской гравюры XV–XVII века...* С. 404–406; Флекель М. И. *От Маркантонио Раймонди до Остроумовой-Лебедевой: очерки по истории и технике репродукционной гравюры XVI–XX веков.* Москва: Искусство, 1987. С. 323.

⁹⁷ Флекель М. И. *От Маркантонио Раймонди до Остроумовой-Лебедевой: очерки по истории и технике репродукционной гравюры XVI–XX веков...* С. 123.

⁹⁸ У Париж Георг Шмідт приїхав з листом від придворного художника Антуана Пена другу і раднику Королівської академії живопису і скульптури Ніколя Ланкре, який оцінив талант молодого гравера і посприяв йому продовжити творчу кар'єру в майстерні Ніколаса де Лармессена.

паризьких колах. 1739 р. ректор Королівської академії живопису і скульптури, живописець Гіацинт Ріго (1659—1743) довірив йому репродувати різцем написаний ним портрет маршала де Тюрена, графа д'Еврьо. 1742 р. за портрет П'єра Міньяра, блискуче награвірований за живописним полотном Гіацинта Ріго, Шмідт став членом французької Королівської академії.

Надзвичайно плідними у творчій біографії Георга Шмідта були період служби придворним гравером прусського короля Фрідріха II (1744—1757) та творча й викладацька діяльність у Санкт-Петербурзі (1757—1762).

Блискучу технічну майстерність різними манерами офорту і кольоровий друк Г. Шмідт опанував у Берлінській академії мистецтв у Г. Буша та в Парижі у Лармессена. Іконографічною основою для багатьох його гравірованих портретів слугували живописні та графічні твори відомих європейських майстрів. Чимало з них було відтворено у технічно бездоганно виконаних графічних репродукціях: голландського живописця, яскравого представника «золотої доби» голландського живопису, майстра портретного жанру Говерта Флінка (*Govert Flinck*; 1615—1660); всесвітньо відомого живописця, рисувальника, гравера, портретиста Рембрандта; французького художника-портретиста Луї Токке (*Louis Tocqué*; 1696—1772), швейцарського художника, «живописця королів та гарних жінок» Жана Етьєна Ліотара (*Jean-Étienne Liotard*; 1702—1789); французького художника каталонського походження, найвищого портретиста епохи Людовіка XIV, видатного представника французького бароко Гіацинта Ріго; французького художника і гравера, декоратора, яскравого представника стилю рококо Франсуа Буше (*François Boucher*; 1703—1770), придворного художника прусських королів Фрідріха I та Фрідріха Вільгельма I, директора Берлінської Академії мистецтв Антуана Пена (*Antoine Pesne*; 1683—1757).

У зібранні НБУВ зберігаються підписані Георгом Шмідтом і датовані 1737—1739 рр. гравіровані портрети знаменитої паризької куртизанки, письменниці, господині літературного салону чарівної Нінон де Ланкло (Інв. № 167 ин.) за живописним портретом середини XVII ст. Луї Фердинанда Елля (*Louis Ferdinand Elle the Elder*; 1612—1689) та видатного англійського поета, мислителя і політичного діяча Джона Мільтона (Інв. № 166 ин.) за малюнком пастеллю Вільяма Фейторна Старшого (*William d. Ä. Faithorne*; бл. 1616—1691) 1670 р. Обидва портрета виконані за традиційною у XVII—XVIII ст. композиційною схемою: погрудне зображення портретованої особи обрамлено овальною рамою, встановленою на бароковій формі постамент з текстом (у портреті Мільтона по центральній вісі нижньої частини овальної рами зображено герб).

Один із ранніх прижиттєвих гравірованих портретів Джона Мільтона авторства монограміста W.M. є фронтисписом лондонського видання «Поєми Джона Мільтона» 1645 р. Гравюра виконана за всіма канонами репрезентативного портрета: широка профільована овальна рама з текстом, завіса з важкої тканини, на дальньому плані пейзаж зі стофажем. За межами овальної рами по чотирьох кутах зображені музи: Мельпомена — трагедії, Ерато — любовної і весільної поезії, Уранія — науки, Кліо — історії. На прижиттєвому портреті 1670 р.,⁹⁹ награвірованому Вільямом Фейторном Старшим, поет зображений на двадцять п'ять років старшим ніж на гравюрі монограміста W.M. Але саме він став зразком для більшості зображень Джона Мільтона у гравюрі: Вільяма Долле у виданнях «*Artist Logicae Plenior*

⁹⁹ Це засвідчує напис: *Gul. Faithorne ad Vivum Delin. et sculpsit*. У написі на постаменті, окрім прізвища поета, зазначений його вік — 65 років і дата створення гравюри 1670 р. Портрет зберігається у бібліотеці приватного університету Принстона (штат Нью-Джерсі, США).

Institutio» 1672 р. та «Paradise Lost. A Poem in Twelve books. The Autor John Milthon». London, 1674 (фронтиспіс); Джорджа Вертью (*Georg Vertue*; 1684—1756) 1735 р., а також й пізніших зображень. Фрідріх Георг Шмідт у дзеркальному зображенні точно відтворив риси обличчя поета як у Фейторна, змінив поворот голови у 3/4 ліворуч, дещо й зачіску та костюм, але менш контрастною світлотінню пом'якшив риси обличчя. В обох портретах в образі поета домінують інтелект та активність творчої думки.

У 1732—1754 рр. німецький книгопродавець та видавець Йоганн Генріх Цедлер (*Johann Heinrich Zedler*; 1706—1751) видав у Лейпцигу 64 томи енциклопедії «Великий універсальний лексикон усіх наук і мистецтв» («*Grosses vollständiges Universal Lexikon aller Wissenschaften und Künste*»). Це була одна з перших енциклопедій, де містилася біографічна інформація не лише про історичних осіб, але й про сучасників¹⁰⁰. Для ілюстрування лексикону, вірогідно, були залучені гравери, і серед них — відомий німецький художник, автор понад сотні гравірованих портретів Йоганн Крістоф Сізанг (*Johann Christoph Sysang*; 1703—1757), який працював у Лейпцигу. В зібранні НБУВ зберігаються 17 портретів, награвірованих Сізангом, з яких лише два не мають авторського підпису: герцога Курляндського Фрідріха III Вільгельма (бл. 1750-х рр.; Інв № ал. 672/21) та короля Августа III Саксонця (до 1742 р.; Інв № ал. 665/30)¹⁰¹.

Йоганн Сізанг використовував у своїх портретах декілька композиційних схем, характерних для західноєвропейського мистецтва першої половини XVII ст.: погруддя в овальній або фігурній рамі на постаменті, у прямокутній профільованій рамі без постаменту, поясне зображення у прямокутнику вертикального формату і без постаменту. Гравер використовував традиційні для мистецтва бароко зображення гербів, знамен, зброї, символів влади, путті, херувимів, листя дуба, книг, завіси, на дальньому плані пейзажу тощо. Так, наприклад, образ єпископа Вюрцбурга і Бамберга Фрідріха Карла фон Шенборн-Бухгейм (Інв. № 598/60) як церковного і державного діяча, великого поціновувача наук, архітектури, який сприяв будівництву видатної пам'ятки бароко — комплексу Бельведер, набуває у гравірованому портреті роботи Сізанга¹⁰² репрезентативності саме завдяки ретельно продуманим символічним деталям (мантия, пасторал, вазони з квітами, книги у багатих оправах, глобус, дубове листя). Зразком для гравюри був обраний живописний портрет бл. 1730 р. пензля відомого австрійського художника Йоганна Готфріда Ауербаха (*Johann Gottfried Auerbach*; 1697—1753). Близькі за композицією і використанням символічних зображень портрети відомого церковного діяча, кардинала, єпископа Кракова і канцлера Польщі Яна Олександра Липського (Інв. № 58 ин), герцога Вюртемберзького Карла Євгенія (Інв. № Ал 672/73), герцога Модени, фельдмаршала Франческо III Марія д'Есте (Інв. № Ал 672/70) та французького короля з династії Бурбонів Людовіка XV (Інв. № Ал. 598/107).

¹⁰⁰ Мир Просвещения. Исторический словарь / Под ред. Винченцо Ферроне и Даниеля Роша; пер. с итал. Н. Ю. Плавинской под ред. С. Я. Карпа. Москва: Памятники исторической мысли, 2003. С. 186, 456.

¹⁰¹ У каталозі Томаша Якубовські представлено вісім прижиттєвих гравірованих портретів короля Августа III, виконаних різними художниками за період 1733—1760 рр. Див.: Jakubowski T. Zamek Królewski w Warszawie — Muzeum I Fundacja Zbiorów im. Ciecchanowieckich. Katalog zbiorów. Grafika. Portrety. Warszawa, 2017. С. 36—44.

¹⁰² Іконографічною основою для гравера слугував живописний портрет, написаний бл. 1730 р. відомим австрійським художником Йоганном Готфрідом Ауербахом, на якому єпископ зображений на тлі важкої оксамитової завіси червоного кольору.

Серед гравюр, виконаних Йоганном Сізангом, у зібранні НБУВ виділяється особливою віртуозною технікою виконання портрет польського державного діяча Яна Малаховського (Інв. № 286 ин.). Канцлер зображений лицарем у сталюму панцирі, поверх якого накинутий розкішний плащ з м'якого хутра. У складках плаща видніється лицарський орден Білого орла, яким Малаховський був нагороджений 1736 р. у Дрездені. Вражає легкість, з якою гравер створює ілюзію дзвінкого твердого металу й передає найтонші нюанси блиску ніжного густого хутра. За всіма стилістичними ознаками портрет Яна Малаховського, як і більшість творів Сізанга, походить від барокових парадних живописних портретів, які в XVII—XVIII ст. прикрашали інтер'єри замків і палаців європейської знаті. Гравіровані портрети виконували іншу функцію — їх замовляли для різних друкованих видань, родинних альбомів, колекціонували.

Портрет герцога Лотарингії і Бара Леопольда I (Інв. № Ал. 672/2)¹⁰³ був награвірований Пітером Фером (*Piter Fehr*; 1681—1740) — одним із найуспішніших видавців свого часу, автором книжкових ілюстрацій і гравірованих портретів. За композицією і декором (широка овальна рамка з написом імені та титулів зображеного, родинний герб, постамент), манерою і технікою виконання (обличчя награвіроване технікою пунктиру й окремі деталі ледве намічені різцем; усе інше — хвилясті пишні кучері розкішної перуки, сталений панцир, деталі одягу, тло — впевнено «відтворені» різцем) портрет зібрання НБУВ надзвичайно близький до гравірованого Фером портрета французького філолога, церковного діяча, єпископа П'єра Данієля Юе (*Pierre Daniel Huet*; 1630—1721). Порівнюючи гравірований портрет герцога Леопольда I Лотаринзького з доступними авторам каталогу живописними портретами герцога, віддаємо шану творчій незалежності гравера. Герцог Лотарингії зображений не лише як правитель (виблискуючий сталевий панцир лицаря, розкішна перука за останньою модою), а насамперед як жива людина. В зустрічному різкому розвороті торсу і голови присутні динаміка і життєва енергія, як і у витончених рисах обличчя аристократа відчувається яскрава індивідуальність.

Високу технічну майстерність володіння різцевою гравюрою на міді бачимо у портретах роботи відомого німецького графіка, викладача Берлінської академії Георга Пауля Буша (*Georg Paul Busch*; 1713/16—1756). Буш також є автором краєвидів і планів європейських міст та графічних аркушів на історичну тематику. Дев'ять гравюр із зібрання НБУВ (8 з авторським підписом) дають до певної міри уявлення щодо стилістичного спрямування та індивідуальної манери Буша у жанрі портрета. Поясне зображення Людовіка Орлеанського (Інв. № Ал. 598/105) у лицарському сталюму панцирі розгорнуто у 3/4 ліворуч, обрамлено широкою овальною рамкою без тексту і декору, встановленою на постамент у формі бази пілястри перед тумбою простої геометричної форми. Такий строгий декор, властивий для класицизму, акцентує увагу безпосередньо на зображенні портретованої особи. Людовік Орлеанський зображений без надмірних світлотіньових ефектів, у його спокійному погляді на глядача відчувається інтелект і гідність, але не військовий лицарський дух.

Барокова динаміка в зображенні короля Іспанії Філіппа V (Інв. № Ал. 672/38), награвірованого Георгом Паулем Бушем за живописним портретом 1723 р. роботи французького художника Антуана Ранка (*Jean Ranc*; 1674—1735), поєднується із мотивами стилю ампір у декорі — зброярський натюрморт, овальна рама у вигляді

¹⁰³ Дата портрета була встановлена за виданням «Theatrum Europaeum...» (1707), в якому розміщений його відбиток.

лаврового вінка, сурми із стрічками. Король одягнений у стальний колет і багату, гаптовану золотими нитками сорочку з мереживними рюшами та жабо тонкої роботи. Через плече перекинута широка стрічка. Правою рукою Філіпп тримає жезл полководця. Торс короля розгорнутий у 3/4 ліворуч, а голова повернута прямо на глядача. Цей прийом створює внутрішню експресію й врівноважує портретне зображення із декоративним його оформленням. У зібранні зберігаються ще два портрета Філіппа V роботи невідомих граверів XVIII ст. На одному з портретів (Інв. № Ал. 672/37) король зображений юнаком і, виходячи з напису на постаменті (*PHILIPPUS V/ König in Spanien*), одразу після коронації, маючи неповні сімнадцять років. Другий парний портрет (Інв. № Ал. 672/36) виглядає як жанрова композиція. На відкритій терасі багатого палацу з краєвидом на морські простори сидить у кріслі, підпираючи голову, весь у важких роздумах король Іспанії Філіпп V. Ліворуч від нього — дружина Єлизавета Фарнезе, яка, притиснувши долоню до грудей, звертається до чоловіка з порадою, намагаючись заспокоїти його. Відомо, що як і перша дружина короля Марія Луїза Савойська, Єлизавета часто давала поради своєму чоловікові зі складних державних питань.

Портрет данського короля Фредеріка IV із збірки НБУВ (Інв. № Ал. 672/19) був створений, як зазначено у гравюрі, за живописним полотном пензля вже згаданого нами відомого французького майстра барокового парадного портрета кінця XVII — першої половини XVIII ст. Гіацинта Ріго. Як і в гравірованому портреті короля Швеції Фредріка IV, Георг Буш виявив певну творчу самостійність: у образі короля він поєднав спокійний вираз обличчя (об'єми делікатно модельовані тонкими лініями штрихування) із надзвичайною експресивністю в зображенні розкішного королівського вбрання. Інші гравюри Буша — портрети короля Георга II Августа (друга чверть XVIII ст.; Інв. № Ал. 598/114); герцога Франца I Стефана (друга половина XVII ст.; Інв. № Ал. 672/94); Папи Климента XII (не раніше 1730; Інв. № Ал. 598/19) — дещо статичні за композиційною будовою та фронтальними поставами портретованих, хоча й насичені зображеннями символів, атрибутів влади, краєвидів символічного змісту на дальньому плані, властивих стилю бароко.

Серед німецьких майстрів гравірованого портрета, які активно працювали у першій половині XVIII ст., відоме прізвище Йоганна Георга Менцеля (*Johann Georg Mentzel*; 1677—1743). Серед численних його портретів — королі Данії (Фредерік IV), Польщі (Август II, Фрідріх Август), Пруссії (Фрідріх Вільгельм), імператриця російська Анна Іоанівна; видатні вчені — доктор Сорбонни Антуан Арнольд, німецький медик і фізик Йоганн Бонн, теологи Готфрід Олеаріус, Йоахим Ланг та Август Пфайффер; італійські мислителі доби Відродження Нікколо Макіавеллі та Джордано Бруно. Зібрання НБУВ володіє трьома гравірованими портретами Менцеля: міністра уряду іспанського короля Філіппа V кардинала Джуліо Альбероні і курфюрстів Максиміліана II Еммануїла та Йосифа Клеменса¹⁰⁴ (обидва не пізніше 1743 р.). Перший з названих портретів (Інв. № Ал. 598/63) має традиційну для європейського гравірованого портрета кінця XVII — першої половини XVIII ст. композиційну схему: прямокутний вертикальний формат гравюри і погрудне зображення портретованої особи на нейтральному однотонному тлі в овальній рамі, встановлений на постамент строгої класицистичної форми. У лівому долішньому куті — бароковий картуш із зображенням герба кардинала. Портрет засвідчує не лише високу майстерність володіння технікою різцевої гравюри на міді (чистота

¹⁰⁴ Відомий також портрет архієпископа Йосифа Клеменса роботи голландського рисувальника, гравера чорною манерою й офортом Петера Шенка.

ліній і штрихування, міцний рисунок, бездоганно тонально узгоджені світлотіньові нюанси), а й високий художній рівень. Менцель немов «заглядає» у внутрішній світ Джуліо Альбероні, переконливо виявляючи його інтелект, твердість характеру і мудрість державного діяча.

У портреті курфюрста та архієпископа Кельнського Йосифа Клеменса (Інв. № Ал. 672/100) простежується нідерландська традиція — щоправда, курфюрст зображений в умовному інтер'єрі, архітектурні деталі якого накреслені ледь помітними тонкими лініями. Поясне зображення постаті курфюрста заповнює увесь простір. Правицею він тримає шапку, покладену на рівну горизонтальну поверхню й максимально наближену до переднього краю композиції. У портреті баварського курфюрста Максиміліана II Еммануїла (Інв. № Ал. 672/90) динаміка розгорнутої у 3/4 постаті, гострий лікоть лівої руки, який впирається у край обмеженою прямокутною площиною простору, блиск сталюого лицарського панциря, динамічні зборки мантиї та завіси, прорив через вікно у відкритий простір за всіма ознаками відповідають стилю бароко.

Майже усі європейські гравери-портретисти XVI–XVIII ст. зверталися до наявного іконографічного матеріалу, насамперед прижиттєвих живописних портретів і малюнків. Серед гравірованих портретів зібрання НБУВ є чимало копій з живописних полотен відомих і маловідомих художників (усієї композиції без змін або основного її фрагмента). Кустос належить до граверів, які виявляли певну самостійність і використовували наявний іконографічний зразок творчо. Зберігаючи основну зовнішність, риси обличчя, Кустос завжди намагався створити образ, який співпадав з його баченням портретованої особи. Показовим може бути співставлення прижиттєвого живописного портрета курфюрста Йоахима II Гектора (бл. 1570) роботи Лукаса Кранаха Молодшого та портрет, награвірований Кустосом приблизно 1602 р. У Кранаха кремезна поясна фігура курфюрста зображена фронтально, ледь вміщаючись у прямокутник вертикального формату. Розкішне вбрання правителя виблискує золотим шитвом і коштовними прикрасами. Вольовий вираз обличчя, твердий погляд видає людину впевнену, наділену чималими владними повноваженнями. У гравюрі Кустоса Йоахима II Гектор зображений як лицар у сталюму панцирі. Вираз обличчя, спокійний погляд, спрямований в простір, не виявляють тієї внутрішньої напруженої енергії, що читається в живописному портреті Лукаса Кранаха Молодшого. Слід зазначити, що награвірований Кустосом портрет курфюрста Священної Римської імперії Фердинанда Баварського став іконографічною основою парадного портрета курфюрста, написаного у 1744 р. невідомим художником, що зберігається у соборі Кельна. Риси обличчя Фердинанда, поворот голови відтворені живописцем майже без змін.

У процесі систематизації зібрання європейського гравірованого портрета у фондах НБУВ великого масиву пам'яток (більше тисячі аркушів) було виявлено портрети маршалів Франції, датованих першою половиною XIX ст. За результатами первинного візуального дослідження за форматом і технікою гравірування на сталі, композиційною схемою та стилістичними ознаками з них були виділені 19 портретів. А згодом з'ясувалося, що вони відтиснені з дощок-кліше, награвірованих для видання Gavard Ch. «Galerie des marechaux de France» (Paris, 1839)¹⁰⁵. Жак-Домінік-Шарль Гавард (Jacques-Dominique-Charles Gavard; 1794–1871), який народився у

¹⁰⁵ Як виняток, у виданні є один погрудний портрет. Це окремо зазначено у таблиці під № 23 напроти прізвища Огюста Фредеріка Луї де Мармона, маршала Франції з липня 1809 р.: «Lemercier, d'après un portrait en buste». Відбиток цієї гравюри зберігається у зібранні НБУВ (Інв. № 207 ін).

Парижі, був надзвичайно різнобічно обдарованою особистістю — інженером, мистецтвознавцем, літографом, видавцем і, нарешті, близьким другом видатного композитора і піаніста Фрідеріка Шопена. В історії французької гравюри XIX ст. він залишився як видавець тринадцяти томів гравюр з оригіналів живописних полотен королівської галереї палацу Версаль¹⁰⁶. Видання Гаварда відзначаються не лише достойним художнім рівнем гравюр-репродукцій живописних полотен, а й якістю супроводжувальної інформації. Не є винятком і його видання гравюр парадних портретів маршалів Франції «Galerie des marechaux de France» (Paris, 1839). Титульний аркуш цього унікального видання прикрашений композицією прямокутного формату із зображенням масивного вінка з листя дуба і лавра, увінчаного по центральній вісі ківером. У горішніх кутах композиції зображено по одному крилатому янголу, нижню частину навколо вінка заповнює зброярський натюрморт. Далі, на окремих сторінках, — невеликий вступний текст і таблиця з нумерованим списком гравірованих портретів із зазначенням у колонках: 1) прізвища портретованих осіб; 2) авторів живописного портрета-основи; 3) авторів гравюр. Перед кожним відбитком гравірованого портрета окремо надрукована таблиця із зазначенням кампаній (назва і дата), в яких брав участь зображений маршал.

У Державному історичному музеї (м. Москва, РФ) зберігається 36 гравюр з галереї портретів маршалів, дивізійних і бригадних генералів, державних діячів доби імператора Наполеона, створених переважно рисувальником П'єром Мартіне, живописцем Луї Франсуа Обрі та гравером Франсуа Шароном¹⁰⁷. Усі портрети серії награвіровані технікою акватинти¹⁰⁸ приблизно у 1819—1822 рр. і мають єдину композиційну будову: постать на повний зріст, з предметами військової атрибутики на тлі битви, краєвиду або архітектурної споруди.

Такі самі — вертикальний прямокутний формат і композиційну структуру (вірогідно, за умовою Гаварда запозичені у П'єра Мартіне, Луї Франсуа Обрі та Франсуа Шарона) мають портрети маршалів Франції зібрання НБУВ. Але переважна більшість з них були награвіровані на сталі (технікою, кардинально не схожою з акватинтою), а також, ще й переважно з інших живописних парадних портретів, які в основному зберігаються у палаці Версаль та Музеї історії Франції в Парижі. Першим після погрудного портрета Наполеона у виданні Шарля Гаварда представлений парадний (за композицією) портрет Луї-Олександра Берт'є на повний зріст (Інв. № 265 ін.). І це не випадково, адже незмінний начальник генерального штабу французької армії до кінця був відданий Наполеонові. Саме його прізвище значиться першим з чотирнадцяти генералів, які отримали сан маршала імператорським декретом від 19 травня 1804 р.¹⁰⁹

¹⁰⁶ Versailles. Galeries Historiques. Publiees sous la direction de Jacques Dominique Charles Gavard... 13 tom. [1550 planches]. Supplement. 6 tom. Fol. Paris, 1838—1849, J. D. C. Gavard.

¹⁰⁷ Букреева Е. М. Генералы и маршалы Великой армии в собрании гравированных портретов ГИМа. *Отечественная война 1812 года. Источники. Памятники. Проблемы*. Материалы XIX Междунар. науч. конф. (7—9 сент. 2015 г.). 2016. С. 78—90.

¹⁰⁸ Там само. С. 79. Саме акватинта з її можливостями передавати характерні тональні нюанси та особливості фактури живопису стала однією з улюблених графічних технік європейських майстрів репродукційної гравюри.

¹⁰⁹ За Конституцією маршалів призначав особисто імператор (не більше 16) з числа найдостойніших генералів. 19 травня 1804 р. імператорським декретом сан маршала отримали генерали, які у декреті названі у такому порядку: Берт'є Луї Олександр; Мюрат Йоаким; Монсей Бон-Андре Жанно, де; Журдан Жан-Батист; Массена Андре; Ожеро П'єр-Франсуа-Шарль; Бернадот Жан-Батист; Сульт Жан де Дю; Брюн Гійом Марі-Анн; Ланн Жан; Морт'є Едуард Адольф; Ней

Біографія маршала Франції Луї-Олександра Берт'є (Louis-Alexandre Berthier; 1753—1815) добре відома. Про його життя і діяльність достатньо багато написано в численних історичних працях, а образ залишився в творах літератури та мистецтва. Для дослідження іконографії Луї-Олександра Берт'є найбільший інтерес становлять живописні, графічні, скульптурні портрети (насамперед прижиттєві) і, звісно, мемуари свідків тих буремних часів.

Іконографія маршала Луї-Олександра Берт'є багата і дещо інтригуюча. Якщо висока оцінка його таланту, дивовижної працездатності, адміністративної хватки, неймовірної пам'яті, відданості військовій справі відзначалися всіма без винятку, хто стикався з ним у штабній роботі або на полях битв, у військових походах, у повсякденному житті, то описання його зовнішності часто не співпадають. «У свої 26 років Берт'є тримався впевнено — середнього зросту, атлетичної статури, з правильними й прямими рисами обличчя, густою чуприною з хвилястим волоссям (дехто стверджував, що воно було кучерявим), яке вибивалося з-під модної перуки, з великими синьо-зеленими очима і виразним поглядом»¹¹⁰. Зовсім інший портрет Луї-Олександра Берт'є знаходимо у знаменитих мемуарах Лори Жюно, герцогині д'Абрантес — дружини наполеонівського генерала Жана Андоша Жюно, герцога д'Абрантес: «...він [Берт'є] був невисоким на зріст і поганой статури, хоча і не потворою. Голова його була завелика для такого маленького тулуба, і покрита волоссям, скоріше хвилястим, аніж кучерявим, кольору чорного, а не білявого; ніс, очі, лоб, підборіддя, — все це було як годиться, але все якесь неказисте. Від природи руки його потворні. ... Додайте до всього цього, що він заїкався і корчив гримаси, а руки такі дивні своєю живістю, що дуже забавляло тих, кому було байдуже до його знатності». Але герцогиня далі зазначає, що Луї-Олександр «...був людиною чудовою, хоча й слабкою настільки, що це псувало багато добрих його чеснот, якими наділила його природа як добра мати». Зовнішнім виглядом Берт'є значно поступався красеню Й. Мюрату або атлетичної статури М. Нею. Але «...Берт'є був доброю людиною, у повному значенні цього слова»¹¹¹.

Яків Нерсесов — автор дослідження, присвяченого маршалам Наполеона, зазначає, що Олександр Берт'є природні недоліки своєї зовнішності намагався компенсувати красивим, ідеальним одягом, що йому завжди пасував. «У будь-який час дня або ночі його костюм був бездоганним: повний маршальський мундир з ботфортами і шаблею. Недарма його визнавали найелегантнішим офіцером армії Наполеона і законодавцем військової моди. Своїми блискучими, вражаючими мундирами він завжди спричиняв чорну заздрість перших чепурнів наполеонівської армії Мюрата, Нея і Ланна»¹¹². Якщо припустити, що наведені описи Берт'є об'єктивні, то більшість авторів живописних і графічних зображень приховали недоліки зовнішності

Мішель; Даву Луї-Ніколя, Бесс'єр Жан Батист. Окрім зазначених 14 генералів за заслуги перед Францією чотири генерали республіканської армії цим декретом отримали звання Почесного маршала: Келлерман Франсуа Етьєн; Лефевр Франсуа Жозеф; Периньон Катрін Домінік і Серюрье Жан-Матьє-Філібер.

¹¹⁰ Російський історик Максим Чиняков у статті «Луи-Александр Берт'є» («Вопросы истории». 2002. № 10. С. 32—52. URL: <http://istorja.ru/articles.html/france/berthier/>) на жаль, не зазначив джерело наведеної ним важливої іконографічної інформації.

¹¹¹ Записки герцогини Абрантес, или исторические воспоминания о Наполеоне, о революции, директории, консульстве, империи и восстановлении Бурбонов / Пер. с фр. К. А. Полевого: в 16 т. Москва, 1835—1839. Т. 3. Москва, 1835. С. 304—305.

¹¹² Нерсесов Я. Маршалы Наполеона Бонапарта. ОГИЗ, Астрель, Мир энциклопедий Аванта+. 2011. С. 35. URL: http://loveread.ec/view_global.php?id=69326

маршала за благородним обличчям і «атлетичною статурою», елегантною красою військового одягу, розкішними інтер'єрами та іншими деталями, обов'язковими для жанру парадного портрета.

Гравюра на сталі із зображенням маршала Олександра Берт'є зібрання НБУВ за композиційною будовою, урочистою поставою портретованого на повний зріст, набором алегоричних і символічних деталей повторює всі канони європейського живописного парадного портрета стилю класицизму. Іконографічною основою гравірованого портрета з видання «*Galerie des marechaux de France*» були живописний парадний портрет «Маршал Луї Олександр Берт'є» (1808; палац Версаль) та погрудний портрет Берт'є (1812) — обидва авторства відомої паризької художниці стилю класицизму Жак-Огюстен Катрін Пажу (*Jacques-Augustin-Catherine Pajou*; 1766–1828)¹¹³. У гравюрі майже точно, як на парадному портреті, повторені поза маршала, парадний маршальський стрій (але без накинутого на плечі плаща) та змінені жести обох рук. А голова, повернута у 3/4 ліворуч, скопійована з погрудного портрета. У порівнянні з живописним парадним портретом у гравюрі кардинально змінений не лише простір довкола Берт'є, а також і її «сюжет». У живописному полотні маршал зображений у кімнаті біля столу з мапами і, як начальник Генерального штабу, вказуючи пальцем на розгорнуту мапу, доповідає бойову обстановку головнокомандувачеві Наполеону, який в картині залишається «за кадром». У гравюрі — погляд і думки Берт'є перебувають у вирі подій вирішальної битви, яка недовзі має розпочатися.

З численних зображень Луї-Олександра Берт'є найбільшої довіри, на наш погляд, заслуговують два живописних портрета: перший — виконав у 1834 р. Гійом Франсуа Габріель Леполь (*Guillaume François Gabriel Lepaulle*; 1804–1886) за портретом 1792 р. пензля відомого французького художника Антуана-Жана Гро (*Antoine-Jean Gros*; 1771–1835), який зберігається у Версальському палаці. Другий написаний після 1807 р. представником італійського неокласицизму Андреа Аппіані (*Andrea Appiani*; 1754–1817) — у колекції замку Фонтенбло. Обидва портрета поясні. Основна увага художників зосереджена на зображенні обличчя і, на відміну від парадних портретів Берт'є, його образ у названих полотнах значно переконливіший.

Щодо традиційного питання схожості у портретному жанрі, то багата іконографія образу маршала Луї Олександра Берт'є, в котрий раз у практиці іконографічних досліджень, не дає однозначної відповіді. Усі відомі парадні портрети (живописні і гравіровані) дуже сильно розходяться з літературними в описанні зовнішності маршала. Художники із зрозумілих причин намагалися догодити замовнику. Хоча ми достеменно не знаємо, наскільки об'єктивними й влучними були характеристики зовнішності Берт'є ані в літературних творах, ані в творах образотворчого мистецтва. На думку авторів, найбільш переконливі в іконографії Луї-Олександра Берт'є є його прижиттєві зображення або близькі до них, авторами яких є: Робер Жак Франсуа Лефевр (*Robert Jacques François Lefèvre*; 1755–1830). «Портрет генерала Луї-Олександра Берт'є» (1801); Андреа Аппіані. «Портрет князя Луї-Олександра Берт'є у костюмі імператорського судді» (після 1807 р., замок Фонтенбло); Жак-Огюстен-Катрін Пажу. «Портрет Луї-Олександра Берт'є» (1812); Гійом Франсуа Габріель Леполь. «Портрет Луї-Олександра Берт'є» (1834) — копія з картини 1792 р. пензля Антуана-Жана Гро (*Antoine-Jean Gros*; 1771–1835); Луї Шарон (*Charon Louis*

¹¹³ Підготовчий малюнок для гравера Контена (*Contenau*) був виконаний за двома зазначеними живописними портретами Жак-Огюстен Катрін Пажу.

François; 1783 — не раніше 1831). «Маршал Франції Луї-Олександр Бертє» (1821 р.; акватинта за оригіналом П'єра Мартіне) та ін.

Однією з найколеритніших особистостей серед сузір'я маршалів Наполеона був затятий опозиціонер і конкурент імператора Жан Батист Жюль Бернадот (*Jean Baptiste Bernadotte*; 1763—1844), який розпочав військову кар'єру сімнадцятирічним юнаком у Беарнському піхотному королівському полку Людовіка XVI, дослужився до звання маршала Франції, а після закінчення військової служби у французькій армії став королем Швеції і Норвегії Карлом XIV Юханом й засновником династії Бернадотів (Інв. № 254 ін.) Не дивно, що історична особистість такого масштабу привертала особливу увагу письменників і художників, які залишили багату іконографію цієї неординарної постаті доби революційних війн у Франції. Тим паче, що «...цей пихатий, задиристий і скандальний приятель і одноліток революційного генерала Моро, мав імпозантну зовнішність: високий, стрункий, з довгими кучерями синьо-чорного волосся, крупним орлиним носом і виблискуючими очима. ...абсолютно егоїстичний гасконець не лише виглядав імпозантно, але мав достатньо високий інтелект»¹¹⁴. А це запис очевидця битви під Лейпцигом восени 1813 р., яка, по суті, вирішила кінець імперії. У недалекому минулому маршал Франції без вагань виступив проти Наполеона і своєї Батьківщини. Тоді він був уже підданим Швеції — принцем Бернадотом і спадкоємцем старого і кволого Карла XIII: «Принц шведський... верхи на білому коні, вдягнений у шубу з бузкового оксамиту, із золотими петлицями, із шляпою на голові, прикрашеною білими пір'їнами та величезним султаном шведських кольорів..., із жезлом [командувача], обтягнутим бузковим оксамитом, із золотою короною на обох кінцях»¹¹⁵.

У процесі дослідження іконографії Жана Батиста Жюля Бернадота, серед великої кількості живописних і графічних прижиттєвих портретів, було встановлено, що портрет маршала Франції із зібрання НБУВ є графічною копією з живописного парадного портрета з палацу Версаль, написаний у 1818 р. відомим фламандським портретистом Франсуа Кінсоном (*François-Joseph Kinson*; 1770—1839). У таблиці з переліком гравюр видання «*Galerie des marechaux de France*» авторами портрета маршала Франції Бернадота зазначено: «*Peintres Kinson*» та «*Graveurs Pigeot Jeune*» (живописець Кінсон і гравер Піжо Молодший). Показово, що для видання портретів маршалів Франції було обрано для репродукційної гравюри парадний живописний портрет маршала Франції Бернадота, дата написання якого (1818 р.) співпадає із датою його коронації як кронпринца Бернадота на престол Швеції та Норвегії під ім'ям Карла XIV Юхана Бернадота. Не можна навіть припустити, що на картині (відповідно, й на гравюрі) у парадному строї маршала Франції зображений як командувач Північної армії під час епохальної «Битви народів» під Лейпцигом 18 жовтня 1813 р. Цьому суперечить і пейзаж, зображений на полотні і гравюрі. Лейпциг знаходиться на рівнині, а на картині і гравюрі Бернадот у парадному строї французького маршала з жезлом зображений біля гармати батареї, розташованої на високому пагорбі. Тло композиції заповнює панорама гір та ріка, що в'ється ущелиною, оточеною високими скелями. Такий пейзаж одразу асоціюється з Італійською кампанією Наполеона, під час якої у січні 1797 р. корпус генерала Бернадота був відправлений на підсилення італійської армії під командуванням Наполеона. А 16 березня його корпус брав участь у битві при Тальяменто. Отже,

¹¹⁴ Нерсесов Я. Маршалы Наполеона Бонапарта... С. 39. URL: http://loveread.ec/view_global.php?id=69326)

¹¹⁵ Там само. С. 45.

на гравюрі і парадному портреті зображено маршала Бернадота, а не кронпринца і короля Швеції. Це підтверджується версією, що живописний парадний портрет, написаний Франсуа Жозефом Кінсоном 1818 р. є авторським повторенням з картини 1804 р. — дата, яка співпадає з часом отримання Бернадотом звання маршала Франції¹¹⁶. А зображений художником гірський пейзаж, на тлі якого гордо позує вояка у часи італійської кампанії, коли її учасник Бернадот ще був бригадним генералом, а не маршалом, для «пихатого» замовника (а тим більше для живописця) не мали жодного значення.

Під сьомим номером у згадуваному вище Декреті на звання Маршала імператор Франції зазначив прізвище П'єра-Франсуа-Шарля Ожеро (*Pierre-François-Charles Augereau*; 1757—1816), пам'ятаючи про його заслуги в Італійській кампанії 1796—1797 рр. і насамперед героїзм та рішучі дії, завдяки яким було вирішено долю битви при Кастільйоні на користь війська Наполеона¹¹⁷ (Інв. № 253 ін.). Наскільки ж зображення П'єра-Франсуа-Шарля Ожеро, як прижиттєві й такі, що були створені невдовзі після його смерті, донесли правдивий образ людини неймовірної долі, котра пройшла життєвий шлях від простолюдина («...продукт стічних канав паризьких вулиць»)¹¹⁸, позбавленого будь-якого виховання й освіти, до маршала Франції, герцога Кастільйонського. Відповідь на це питання можна віднайти в мемуарах учасника багатьох кампаній імператора Наполеона французького генерала Жана-Батиста Антуана Марселена Марбо (1782—1854) — відомого як Марселен Марбо, який служив і під командуванням маршала Ожеро. «Чомусь стало нормою, — згадує Марбо, — уявляти його [Ожеро] негідником, грубіяном, забіякою і злою людиною. Це велика помилка. Я з усією відповідальністю заявляю, що з п'яти маршалів, за яких мені випало служити, він був, безумовно, тим, хто вмів полегшити своїм людям тягар війни. Він був добрим до місцевого населення і добре поводився з офіцерами, з якими йому доводилося жити»¹¹⁹. «Ожеро мав красиве обличчя, високий зріст і гарну статуру. Він любив фізичні вправи й умів добре їх виконувати, а також був чудовим вершником і блискуче володів шпагою»¹²⁰. «В нього була бездоганна військова виправка, він завжди був вишукано вдягнений, підстрижений, його волосся було завжди напудреном. Він носив довгу косу, високі чоботи з закомом, завжди начищені до блиску. До того ж у нього був абсолютно войовничий вигляд»¹²¹. Щодо «абсолютно войовничого вигляду», такий образ Ожеро яскраво втілений у живописному полотні «Ожеро на Аркольському мосту 15 листопада 1796 р.» (1798) пензля відомого французького представника неокласицизму баталіста Шарля Тевенена (*Charles Thévenin*; 1764—1838) та погрудному портреті «Ожеро з рушницею», який датується 1834 роком. Обидві картини Тевенена зберігаються у Версальському

¹¹⁶ У палаці Версаль зберігається копія з портрета маршала Бернадота 1804 р., яку виконав французький живописець Жозеф-Ніколас Жує (*Joseph Nicholas Jouy*; 1809—1880) у 1852 р.

¹¹⁷ «...коли деякі заздрісники дозволяли собі говорити несхвально проти Ожеро у присутності імператора, останній відповідав: "Не будемо забувати, що він врятував нас при Кастільйоні". І коли Наполеон сторив нове дворянство, він надав Ожеро титул герцога Кастільйонського». Див.: Марбо Ж.-Б.-А.-М. де. Мемуари генерала барона де Марбо / Пер. Г. Мирошніченко, А. Ятловой, Н. Егоровой. Москва: Эксмо, 2005. С. 43. URL: http://loveread.ec/read_book.php?id=67988&p=45

¹¹⁸ Чандлер Д. Военные кампании Наполеона. Триумф и трагедия завоевателя / Пер. с англ. Н. Б. Черных-Кедровой. Москва: Центрполиграф, 1999. С. 54.

¹¹⁹ Марбо Ж.-Б.-А.-М. де. Мемуари генерала барона де Марбо... С. 40. URL: http://loveread.ec/read_book.php?id=67988&p=45

¹²⁰ Там само. С. 41.

¹²¹ Там само. С. 6.

палаці. Риси грізного обличчя дивізійного генерала в батальній картині, написаній через два роки після події взяття французами Аркольського мосту, майже точно були повторені у портреті, написаному Шарлем Тевененом за шістнадцять років по смерті маршала Ожеро.

На особливу увагу в іконографії П'єра Ожеро заслуговує зображення маршала пензля відомого німецького живописця, портретиста, мініатюриста Йоганна Джуліуса Хейнсіуса (*Johann-Julius Heinsius*; 1740–1812). Портрет цей належить до різновиду т.зв. інтимного портрета, зберігається у музеї історії Парижа «Карнавале», датований 1807–1812 рр. Отже, він був написаний, коли маршал Ожеро мав 50–55 років. Біографії Йоганна Хейнсіуса і П'єра Ожеро дають підстави не лише вважати означену дату створення обґрунтованою, а й вірогідність того, що портрет маршала був написаний художником за підготовчим малюнком, або, найвірогідніше, безпосередньо з натури. Хейнсіус остаточно переїхав до Франції у 1790 р. і оселився в Орлеані, приблизно у 130 км від Парижа. Він регулярно приїздив у французьку столицю, активно працював на замовлення й створив багато живописних полотен, мініатюр і малюнків технікою італійського олівця. 8 лютого 1807 р. маршал Ожеро після поранення у руку в битві біля Ейлау повернувся до Парижа. У 1809–1810 рр. він перебував на військовій службі за межами Франції. 24 квітня 1810 р. був відізваний у Париж, а 1812 р. воював у армії Наполеона в Росії. Якщо взяти до уваги, що Хейнсіус у ці роки активно працював і як портретист, автор портретів й інших маршалів Франції, то замовлення йому від Ожеро під час свого перебування у Франції написати портрет виглядає абсолютно реальним. Маршал Ожеро зображений Хейнсіусом у буденній обстановці, по-домашньому вдягнений. Він сидить на простому стільці за столом із розкладеними паперами та книгою й дивлячись з лагідною, ледь помітною посмішкою на уявного перед собою співбесідника, правою рукою вказує на картину Шарля Тевенена «Ожеро на Аркольському мосту 15 листопада 1796 р.», що висить на стіні кімнати. Образ відомого бойового маршала у портреті 1807–1812 рр. відтворений без героїки і будь-якої ідеалізації. На глядача дивиться вже втомлений літній чоловік, який із легким сумом згадує свій тернистий життєвий шлях перемог і поразок.

Перед автором парадного живописного портрета маршала П'єра-Франсуа-Шарля Ожеро пензля Робера Жака Франсуа Фауста Лефевра з палацу Версаль і його версії, награвірованої технікою на сталі (Інв. № 253 ин.) штихарем Піжо Молодшим для видання Шарля Гаварда «*Galerie des marechaux de France*», було зовсім інше завдання: показати історичну значимість маршала Франції і возвеличити його героїчний образ. У живописному портреті з Версальського палацу, завдяки віртуозній майстерності придворного французького художника образ П'єра-Франсуа-Шарля Ожеро, зображений у розкішному парадному маршальському строї на тлі важкої оксамитової завіси, цілком відповідав бажанню замовника, але він значно поступається глибиною психологічної характеристики і теплотою портрету пензля Йоганна Джуліуса Хейнсіуса.

У багатій іконографії «короля хоробрих» маршала Йоахима Мюрата (*Joachim Murat*; 1767–1815) (Інв. № 261 ин.) у пам'ятках образотворчого мистецтва переважають численні офіційні парадні портрети, які вражають імпозантними позами, віртуозно написаними розкішними костюмами та багатими інтер'єрами, ефектними романтичними краєвидами¹²². Один із таких парадних портретів маршала Йоа-

¹²² Франсуа Жерар (*François Pascal Simon, Baron Gérard*). Портрет Мюрата, короля Неаполя. 1811–1812. Приватна колекція; Франсуа Жерар. Портрет Йоганна Мюрата. 1801; Жан-Батист Жо-

хима Мюрата (Національний музей Каподімонте) пензля відомого французького художника доби ампіру, господаря модного салону, портретиста наполеонівського двору барона Франсуа Паскаля Симона Жерара, датований 1800–1810 рр., був відтворений технікою гравюри на сталі французьким гравером Амеде Феліксом Бартемі Жюль (Жіль; Amédée Félix Barthélemy Geille; 1803–1843) для видання «Galerie des marechaux de France». Оригінал відбитка цієї гравюри (Інв. № 261 ин.) зберігається у зібранні НБУВ.

Помпезність парадних портретів маршала Йоахима Мюрата проявляється не лише в особливостях ідеології естетики стилю ампір в образотворчому мистецтві Франції 1-ї третини XIX ст., а й у стилі життя й особистому естетичному смаку «самозакоханого нахаби і відчайдухи», який обожнював помпезно й розкішно вбиратися. В мемуарах генерала Марбо яскраво описаний найколеритніший образ з маршалів наполеонівської армії: «Очевидно, що під час вступу Мюрата в Іспанію його військова репутація, високий зріст, войовничий вигляд, манери, в цілому, все, навіть й строкатий живописний костюм і яскравий плюмаж у напівіспанському — напівфранцузькому дусі, дуже сподобалися кастильській нації...»¹²³. Дослідники військової історії небезпідставно вважають Йоахима Мюрата найкращим кавалерійським генералом Європи свого часу. Парадний портрет легендарного командувача кавалерії армії Наполеона, написаний у 1812 р. відомим французьким живописцем Антуаном Гро (Antoine-Jean Gros; 1771–1835), який тепер зберігається у Луврі, один з найекспресивніших за композиційною будовою серед інших парадних портретів в іконографії маршала. Здається, що художник працював над картиною під враженням мемуарів: «Розкішний темно-зелений мундир з білими вилогами, сексуально обтягуючі його мускулисті ноги штани-угорки, гусарські зі зморшками чобітки, довга шабля і норовливий скакун — от що до лиця клірику, який так і не відбувся! Дзвін амуніції і брязкання зброї, уривчасте іржання бойових коней та манливо бадьорі звуки сурм, войовничий вигляд молодецьких красенів-кавалеристів й ореол їхніх перемог — от що вабило його!»¹²⁴

Щодо портретної схожості, серед численних зображень Йоахима Мюрата найбільш переконливі картини: «Йоахим Мюрат, король Неаполя» (1808, королівський палац у Казерті) придворного саксонського художника Йоганна Генріха Шмідта (Johann Heinrich Schmidt; 1749–1829); «Йоахим Мюрат, король Неаполя» (бл. 1808 р.) французького живописця, портретиста неаполітанського двору Франсуа Паскаля Симона, Барона Жерара (*François Pascal Simon, Baron Gérard*; 1770–1837) та невеликий етюд голови Мюрата, написаний Антуаном-Жаном Гро монохромно, на папері й пізніше дубльований на полотні (23,5×20,7 см). Етюд із зображенням голови маршала, розгорнутої у 3/4 праворуч надзвичайно живо й переконливо, без будь-якої ідеалізації й патетики, відтворює характерні риси обличчя командувача легендарної кавалерії армії Наполеона.

«Улюблене дитя перемоги»¹²⁵ — «невисокий, мовчазний і смуглявий» Андре Массена (*André Masséna*; 1758–1817) (Інв. № 249 ин.) був одним з найталановиті-

зеф Вікар (*Jean-Baptiste Joseph Wicar*). Портрет Йоганна Мюрата. 1-ша третина XIX ст. Палац красних мистецтв. Лілль (Франція).

¹²³ Марбо Ж.-Б.-А.-М. де. Мемуари генерала барона де Марбо... С. 93.

¹²⁴ Нерсесов Я. Маршалы Наполеона Бонапарта... С. 54. URL: http://loveread.ec/view_global.php?id=69326

¹²⁵ 14 січня 1797 р. Массена відзначився у вкрай важкій для французької армії битві при Ріволі: саме його маневр забезпечив успішний контрнаступ і перемогу французам. Після цієї важливої перемоги Наполеон назвав Массену «улюблене дитя перемоги».

сих й найпопулярніших маршалів Наполеона. Яскравий образ Массени зберігся в мемуарах учасників тих далеких часів та зображеннях у численних творах образотворчого мистецтва, які значно розширюють можливості їх дослідження методом комплексного іконографічного аналізу. Яким був Андре Массена, який у нього був характер, темперамент, зовнішній вигляд, можна дізнатись у мемуарах (суб'єктивних, а інших, напевно, і не буває!) вже згадуваного французького генерала Марбо: «Характер у Массени був похмурий та мізантропічний, він полюбляв бути на самоті, ховаючись у своїй кімнаті, окремо від штабу»¹²⁶. «Массена був розумним, відзначався чудовою активністю й непохитною сміливістю, завдяки цим якостям, після багаторічних успіхів нарешті зробило його ім'я знаменитим, як раптово серйозна помилка ледь повністю не зруйнувала його кар'єру»¹²⁷. А це описання зовнішності маршала: «Массені у той час було тридцять років, зовні він виглядав достатньо привабливо — зріст трохи більше 170 см, чорне густе волосся, гострі очі з рішучим поглядом, вольове лице, ніс крючком, виступаюче підборіддя, вкрите твердою щетиною, до якої зрідка доторкалася бритва»¹²⁸. Наведеному опису зовнішності Андре Массени, з багатьох наявних його зображень, цілковито відповідає широко відома копія з оригінала парадного портрета маршала 1814 р. пензля Антуана-Жана Гро, майстерно виконана близько 1853 р. представником французького історичного й портретного живопису Едме-Адольфом Фонтен (Edme-Adolphe Fontaine; 1814–1883). Ця копія тепер зберігається у Версальському палаці.

Гравірований портрет маршала Андре Массени з зібрання НБУВ (Інв. № 249 ин) був виконаний (як зазначено у виданні «Galerie des marechaux de France») гравером Легрісом (Legris) за картиною Антуана-Жана Гро. І тут виникає надзвичайно важливе запитання. Якщо зразком для гравера було живописне полотно саме Гро, що широко відоме саме за копією роботи Едме-Адольфа Фонтена, то чому гравер Легріс так суттєво відійшов від прижиттєвого зображення маршала Массени пензля офіційного портретиста імператорської родини, кавалера ордена Почесного легіону. Здається сумнівним, що Фонтен, який ніколи не бачив Массену, наважився б у своїй копії з полотна великого метра зобразити маршала так суттєво старшим. У гравюрі роботи Легріса все майже точно відтворено технікою гравірування на сталі (і композицію, і позу маршала, і всі деталі обстановки й одягу) з картини Антуана-Жана Гро — все, окрім обличчя. В цілому риси обличчя збережені, але на гравюрі маршал Франції виглядає значно молодшим — йому приблизно років тридцять, не більше. Гро написав портрет Массени, коли йому вже було п'ятдесят шість років і, щонайменше, не зобразив його старшим і точність копії Фонтена викликає довіру. Відомий також погрудний портрет авторства Гро, датований 1804 р., який і був «процитований» художником у ростовому портреті десять років потому. Залишається питання, чому гравер Легріс відійшов від живописного оригіналу і яким іншим зображенням маршала Массени він скористався¹²⁹.

¹²⁶ Марбо Ж.-Б.-А.-М. де. Мемуары генерала барона де Марбо... С. 149.

¹²⁷ Там само. С. 181.

¹²⁸ Чиняков М. К. Андре Массена. Исторические портреты. С. 41. URL: <http://www.reenactor.ru/ARH/PDF/Chinyakov.pdf>

¹²⁹ В іконографії Андре Массени заслуговують на увагу живописні портрети: Луи Ерсан. «Маршал Андре Массена герцог Ріволі» (1814); Жан-Батист Жозеф Вікар «Портрет маршала Андре Массени» (1-ша третина XIX ст.); Фердинанд Вахсмут. «Портрет маршала Андре Массени» (1802) та «Андре Массена, командувач 2-го батальйону Вар у 1792 році» (до 1869 р.; Версальський палац), а також гравюри: Окар Едуард Огюст Патрис. «Портрет маршала Андре Массени» (1824;

У першому списку «найдостойніших генералів» на присвоєння звання маршала Франції, підписаному імператором Наполеоном 19 травня 1804 р. прізвища Луї-Габрієля Сюше (*Louis-Gabriel Suchet*; 1770–1826) (Інв. № 185 ін.) не було. «Надзвичайно талановитий, спокійний, врівноважений, суворий й одночасно великодушний воєначальник», явно недооцінений імператором, отримав звання маршала лише 8 липня 1811 р. Вже перебуваючи у вигнанні на острові Святої Єлени, Бонапарт оцінив талант і заслуги його по достоїнству: «Сюше піднявся до дивовижного ступеня у поєднанні якостей розуму і характеру»¹³⁰. У книзі Я. Нерсесова, присвяченій найвідомішим маршалам Наполеона Бонапарта, Луї-Габрієль Сюше характеризується як чемна і делікатна людина, ефективний полководець та адміністратор, обережний і розсудливий, але такий, що виявляв рішучість і твердість у прийнятті своїх рішень. Він був вибуховим, але не був необачним, був швидким, але не був квапливим. Та якщо Сюше здійснював свій план, то це був удар неначе блискавка¹³¹. Звісно, така характеристика не може замінити ані словесного описання зовнішності, ані зображення портретованого засобами образотворчого мистецтва, але може допомогти з великої кількості наявних портретів Сюше визначити для себе такі, які, принаймні, не протирічать свідченням тих, хто особисто знав і стикався з маршалом.

Виходячи з оцінки людських і професійних чеснот маршала Сюше, наданої у споминах його сучасників, із доступних нам як авторам каталогу зображень у творах живопису і графіки, найбільш переконливим виглядає майстерна копія 1834 р. (Музей армії у Парижі) маловідомого французького художника Адель Гольт з живописного портрета маршала Луї-Габрієля Сюше роботи Жан-Батиста Полен Герена (*Jean-Baptiste Paulin Guérin*; 1783–1855). Найвірогідніше, портрет був написаний Полен Гереном за життя маршала Сюше між 1811 та 1814 роками. Адже звання маршала Сюше отримав 1811 р. і мундир його прикрашають три нагороди: Великий офіцер ордена Почесного легіону (отримав 14 червня 1804 р.), Знак Великого орла ордена Почесного легіону (отримав 8 лютого 1806 р.) та Командор Військового ордена Святого Генріха (Королівство Саксонія, отримав 22 вересня 1808 р.). Дві високі нагороди, отримані пізніше — Кавалер ордена Святого Духа (4 червня 1814 р.) та Командор ордена Святого Людовіка (24 вересня 1814 р.) на мундирі не зображені. Копія пензля Адель Гольт, як свідчить порівняльний її аналіз з гравірованим портретом Сюше зібрання НБУВ (Інв. № 264 ін.), була використана гравером як зразок й «процитована» з максимальною точністю (поворот голови, риси обличчя, зачіска, мундир із золотим шитвом, ордени) у зображенні маршала на повний зріст за композиційною схемою інших портретів у виданні «*Galerie des marechaux de France*»¹³².

Наскільки важливе в дослідженні іконографії застосування іконологічного методу, свідчать живописні та графічні портрети такої яскравої особистості, яким залишився у воєнній історії «залізний маршал» Луї Ніколя Даву (*Louis Nicolas Davout*;

за живописним оригіналом Луї-Франсуа Обрі); Франсуа Серафін Дельпех. «Портрет маршала Андре Массени» (літографія; бл. 1820) та ін.

¹³⁰ Нерсесов Я. Маршалы Наполеона Бонапарта... С. 23. URL: http://loveread.ec/view_global.php?id=69326

¹³¹ Там само. С. 27.

¹³² В іконографії Луї-Габрієля Сюше заслуговують на увагу живописні портрети: Висенте Лопес і Портанья (*Vicent López Portaña*). «Портрет маршала Луї Габрієля Сюше» (1-ша пол. XIX ст.) (Музей красних мистецтв Валенсії); Жиль-Марі-Жозеф Альбріє (*Gilles-Marie-Joseph Albrier*). «Підполковник Сюше» (1793); Жан-Батист Полен Перен. «Портрет машала Луї-Габрієля Сюше» (1-ша чверть XIX ст.) (Палац Версаль), а також гравюри: Тоні Гутієре (*Goutiere, Tony*). «Портрет маршала Луї-Габрієля Сюше» (середина XIX ст.).

1770—1823) (Інв. № 251 ін.). І хоча серед його портретів є чимало майстерно виконаних на високому художньому рівні, але усі вони залишаються у полоні традиції жанру живописного парадного портрета XVIII—XIX ст. На відміну від творів образотворчого мистецтва, документи, мемуари свідків буремних подій доби імператора Наполеона Бонапарта, дослідження істориків усебічно, без ідеалізації «змальовують» образ Луї Ніколя Даву як сповненої протиріч дивовижної, яскравої особистості. Показове в цьому сенсі перше враження Наполеона від знайомства з генералом Даву. За свідченням секретаря і друга Наполеона Луї Антуана Фовель де Бур'єнна, після розмови з Даву Бонапарт настільки був вражений його неохайним виглядом і грубістю, що назвав генерала «бридкою твариною»¹³³. Через багато років, перебуваючи у вигнанні, Наполеон гідно оцінив чесноти й заслуги маршала Луї Ніколя Даву: «Це один з найславетніших чистих героїв Франції»¹³⁴.

М. Чиняков у статті «Луї-Николя Даву», спираючись на документи, мемуари, дослідження істориків, виділяє такі риси характеру Даву: гонористий, уразливий, прямолінійний та брутальний у спілкуванні, мужній та неймовірно стійкий, цілеспрямований. Професіонал вищого гатунку, для якого «пані Війна» була панівною пристрастю. Людина найвищої освіченості, Даву становив контраст між бойовим генералом і неохайним у побуті чоловіком. Його часто можна було побачити у світському товаристві в брудних чоботах, з нечищеними нігтями, у фланелевому жилеті не першої свіжості¹³⁵. Щодо описів зовнішності, віднайдених із письмових свідчень його сучасників про неохайність маршала, можна лише додати, що Даву був «доволі повний, лисуватий і страждав сильною короткозорістю. У двадцять чотири роки він, чи не єдиний в армії, був змушений носити окуляри»¹³⁶.

Одне з ранніх зображень Луї Ніколя Даву — картина французького живописця і мініатюриста Луї Франсуа Обрі (Louis Francoise Aubry; 1767—1851), за якою у 1819 р. Луї Франсуа Шароном була виконана гравюра технікою акватинти. Це не портрет, а батальна композиція, в центрі її на першому плані на тлі сцени запеклого бою зображено генерала Даву. Динамічна постать командувача військом із шаблею у руці, котра заповнює центральну площину полотна вертикального формату, сповнена героїчного пафосу і нагадує монумент.

Першоджерелом образотворчої іконографії маршала Луї Ніколя Даву, з певною долею вірогідності, можна вважати прижиттєвий парадний портрет пензля учня Жак-Луї Давида — паризького живописця П'єра-Клода Готеро (Pierre-Claude Gautherot; 1769—1825). Портрет відомий за копією 1852 р. роботи Тито Марцокки де Беллучі (Tito Marzocchi de Belluci; 1801—1871). Саме цей портрет став основою для репродукційної гравюри на сталі з зібрання НБУВ (Інв. № 251 ін.), виконаний Анрі-Франсуа Ладерер (Henri-Francois Ladoerer; 1767—1828) для видання «Galerie des marechaux de France». На високому пагорбі, біля бойових знамен французької армії зображено фронтально, на повний зріст постать Даву у парадному маршальському строї з широкою стрічкою та орденами, з маршальським жезлом і шаблею у піхвах, на яку він спирається правицею. За ним далеко внизу видно панораму гористої міс-

¹³³ Щоправда, у Бур'єнна з Даву були вкрай погані стосунки. Див.: Chardigny L. Les Marechaux de Napoleon. Paris, 1977. P. 27.

¹³⁴ Hourtoulle F.G. Davout ie terrible. Paris, 1975. P. 3.

¹³⁵ Чиняков М. К. Луи-Николя Даву. С. 63. URL: <http://historystudies.org/2012/07/chinyakov-m-k-lui-nikola-davu/>

¹³⁶ Там само. С. 63. Зрозуміло, бути зображеним в окулярах навряд чи погодився б сам маршал Даву або будь-який інший замовник його портрета.

цевості. «Блискучий стратег і тактик» армії Наполеона прищуленими очима уважно вивчає місцевість, де скоро має відбутися вирішальна битва.

До іконографії маршала Луї Ніколя Даву, окрім уже названих, варто додати декілька його погрудних портретів, в яких художники були сконцентровані на зображенні обличчя: Алексіс Ніколя Періньйон. «Портрет Даву у строї полковника 3-го батальйону добровольчого у Йонне, Бельгійська армія. 1752 р.» (1834; Версаль і Тріанон); кольорова літографія «Портрет маршала Луї Ніколя Даву» (бл. 1830 р.; літографія Дельпеха); літографії Жана Віктора Адама «Davoust» (2-га чверть XIX ст.) та Амбруаза Тардьйо «Портрет маршала Луї Ніколя Даву» (XIX ст.). І хоча це не прижиттєві портрети, але виконані на високому художньому рівні й кожен з них по-своєму відтворює образ легендарного полководця Франції.

Іконографія польського князя Юзефа Антонія Понятовського¹³⁷ (Józef Antoni Poniatowski; 1763—1813) (Інв. № 263 ін.) мабуть, найбагатша серед маршалів Наполеона. Його зображення залишилися майже в усіх видах і жанрах образотворчого мистецтва: скульптурних монументах, живописних батальних композиціях, жанрових сценах, парадних та інтимних портретах, мініатюрах, гравірованих портретах і навіть у творах мілкої пластики та декоративного мистецтва. Такий феномен пояснюється надзвичайною популярністю ще за життя польського князя й маршала Франції, а згодом — історичною пам'яттю наступних поколінь польського і французького народів. На жаль, словесних портретів з детальним описом зовнішності Юзефа Понятовського (насамперед рис його обличчя) авторам каталогу розшукати у доступних публікаціях поки не вдалося. Але у мемуарах тих, хто особисто знав князя, зустрічаються надзвичайно важливі враження їх авторів від Понятовського як особистості. Відома польська мемуаристка графиня Анна Потоцька¹³⁸, яка перебувала в центрі історичних подій в Європі, особисто була добре знайома з Юзефом Понятовським й уважно спостерігала за його політичною, військовою й культурною діяльністю, залишила скупі, але надзвичайно важливі для дослідників свої враження від князя як особистості: «...на його шляхетному й дивовижно виразному обличчі віддзеркалювалися мужність і великодушність»¹³⁹; «...його шляхетність, надзвичайна мужність і славетна смерть, зробили з нього героя, котрого високоповажне ім'я залишилося назавжди дорогим для його Батьківщини»¹⁴⁰.

За свідченням відомого письменника Фадея Булгарина, Юзеф Понятовський був шляхетним, розумним, щедрим, яскравим брюнетом з красивим лицем. Мав чудову поставу, був прекрасним вершником і виглядав значно молодшим у свої сорок дев'ять років. Він був люб'язним, витонченим, тобто аристократом в усіх проявах — чесним, порядним, позбавленим аристократичної пихатості¹⁴¹.

¹³⁷ До речі, важливий для дослідників української історії факт. Польський князь Юзеф Антоній Понятовський не лише єдиний іноземець, який отримав від Наполеона звання маршала, а ще й нащадок князів Острозьких і Заславських у 13-му коліні. Див. публікацію директора Державного історико-культурного заповідника м. Острога: Манько М. Наполеонівські маршали і їх шлюбні узи з нащадками князів Острозьких. URL: <https://ostrohcastle.com.ua/napoleonivski-marshaly-i-yih-shlyubni-uzy-z-nashhadkamy-knyaziv-ostrozkyh/>

¹³⁸ Повне ім'я — Анна Марія Єва Аполлонія з Тишкевичів герба Леліва, у першому шлюбі — Потоцька, у другому шлюбі — Дунін-Васович.

¹³⁹ Мемуари графині Потоцької (1794—1820). Переводъ съ А. Н. Кудрявцевой. Съ портретами и указателемъ собственныхъ именъ. Петроград: Книгоиздательство «ПРОМЕТЕЙ» Н. Н. Михайлова, 1915. С. 105.

¹⁴⁰ Там само. С. 196.

¹⁴¹ Валькович А. Юзеф Понятовский. URL: <https://echo.msk.ru/programs/netak/878273-echo/>

На відміну від більшості маршалів Наполеона, які переважно походили з «низів» і їх зображення з'явилися, в кращому випадку, лише із здобуттям високого військового звання, або після того, як вони прославилися у битвах, картини і портрети із зображенням Юзефа Понятовського замовлялися відомим художникам ще за дитинства князя. В Національному музеї у Варшаві зберігається картина знаменитого італійського живописця Бернардо Беллотто (*Bernardo Bellotto*; 1730–1780) — блискучого пейзажиста, відомого під ім'ям Каналетто «Полковник Петро Кьонігсфельс навчає Понятовського їздити верхи» (1773; П. о. 73×81,5 см), на якій зображено 10-річного князя Юзефа на красивому білому скакуні. В іншому великому полотні пензля Каналетто «Краєвид на Вілановські луки». (1775; П. о. 173×246 см, Королівський замок у Варшаві), серед інших персонажів¹⁴² зображений 12-річний князь Юзеф верхи на білому коні на тлі панорами чудового краєвиду. Національний музей Кракова зберігає поясний портрет 15-річного князя Юзефа Понятовського, вірогідно, написаний з натури близько 1778 р. Марчелло Баччареллі (*Marcello Bacciarelli*; 1731–1818) — придворним художником польського короля. Чудова постава юнака (розгорнутий у 3/4 прямиї торс, голова у фас), красиве розумне обличчя, ніжний рум'янець, модна перука, розкішний з шитвом камзол, прикрашений бантом, одразу видають високе походження й бездоганне аристократичне виховання. Живою безпосередністю відзначаються й інші портрети, написані за життя князя, коли після героїчної смерті його популярність серед поляків ще не перетворилася на культову всенародну шану. Серед них можна назвати картини пензля відомого австрійського портретиста Йосифа Марія (Джузеппе) Грасці (*Josef Maria Grassi, Giuseppe Grassi*; 1757–1838) «Князь Юзеф Понятовський» (бл. 1790; П. о. 64×54 см. Національний музей у Кракові), «Принц Юзеф Антон Понятовський з його конем» (між 1787–1788 рр.; папір, акварель; 36×26 см. Національний музей у Кельце, Польща) та «Князь Юзеф Понятовський» (1810-ті рр., Королівський замок, Варшава)¹⁴³. На останньому із згаданих портретів бачимо легендарну хутряну бурку¹⁴⁴, накинуту на плече. Адже білий кінь¹⁴⁵, хутряна бурка, а ще військова форма польського офіцера (французької князь ніколи не одягав) є важливими деталями, що вирізняють його зображення серед воєначальників і маршалів армії Наполеона. До речі, князь Понятовський був єдиним іноземцем, що отримав звання маршала саме від імператора Франції Наполеона.

У колекції Державного Ермітажу (Санкт-Петербург) зберігається «Портрет князя Юзефа Понятовського» (не пізніше 1799 р.; 6,5×5,4 см) роботи відомого майстра

¹⁴² У центрі групи зображений в білому костюмі князь Священної Римської імперії Анджей Понятовський та його діти: ліворуч — дочка Марія Терезія Понятовська верхи на коні, праворуч — син Юзеф Антоній Понятовський у червоному камзолі верхи на білому коні.

¹⁴³ На портрет пензля Джузеппе Грасці дуже схожий інший портрет князя Юзефа Понятовського 1810 р. роботи польського живописця Антонія Бродовського з Національного музею Кракова.

¹⁴⁴ «Згідно з легендою, князь Юзеф придбав бурку з хутра верблюда за сто дукатів у єврея з Астрахані у 1792 р. У цій бурці, накинутій на ліве плече, його можна бачити на багатьох зображеннях. У ній він і загинув у водах Ельстера». Див.: Князь Юзеф Понятовський — маршал Наполеона: життя і легенда. URL: <https://ru-1812.livejournal.com/234537.html>

¹⁴⁵ Як виняток, у батальній картині французького художника Жана Шарля Лангуа (*Jean Charles Langlois*; 1789–1870) «Наполеон під Смоленськом 17 серпня 1812 р.» (1839; П. о. 184×239 см. Палац Версаль), князь Юзеф Понятовський зображений на гнідому коні, але поруч з імператором Франції на білому. Щоправда, значно пізніше Річард Кейтон Вудвіль (*Richard Caton Woodville*; 1856–1927) у картині «Остання атака Понятовського під Лейпцигом» (1912) також зобразив князя на гнідому коні.

мініатюри, академіка Імператорської Академії мистецтв Августіна Христіана Рітта (1765—1799). Аналіз фактів біографії художника і його моделі дає можливість уточнити дату створення мініатюри. Рітт навчався у Королівській Академії живопису і скульптури в Парижі у 1786—1792 рр. і одразу повернувся до Санкт-Петербурга, де залишався до кінця життя. У 1798 р. у місті декілька місяців по особистих справах перебував князь Понятовський, тому цей рік — єдина можлива дата зустрічі художника і князя. Мініатюра може бути датована 1798 роком, коли князю було 35. На портреті князь виглядає років на десять молодшим. Але це не може бути приводом для сумніву дати створення мініатюри, адже, за спогадами сучасників, князь завжди так виглядав.

Після трагічної загибелі 19 жовтня 1813 р. маршала Юзефа Понятовського у битві під Лейпцигом його героїчний образ одразу привернув увагу багатьох відомих європейських мистців. У перші двадцять-тридцять років на основі прижиттєвої іконографії князя були написані портрети: Йосиф Марія Грассі. «Портрет князя Юзефа Понятовського в овалі» (1813—1814); Францішек Падеревський (*Franciszek Paderewski*; 1760-ті рр. — 1819). «Портрет князя Юзефа Понятовського» (1814; Королівський замок, Варшава); Антоній Бродовський (*Antoni Brodowski*; 1784—1832). «Портрет Юзефа Понятовського» (бл. 1813); Юзеф Косинський (*Józef Kosiński*; 1753—1821). «Портрет князя Юзефа Понятовського» (раніше 1821 р.); батальні полотна: Олександр Орловський (1777—1832). «Князь Юзеф Антон Понятовський» (1809—1813); Ян Богуміл Плерш (*Jan Bogumił Plerch*; 1732—1817). «Смерть князя Юзефа Понятовського у водах Ельстера» (до 1817 р.); Януарій (Ян) Суходольський (*January Sucho-dolski*; 1797—1875). «Смерть маршала Понятовського у битві під Лейпцигом» (1820); Міхал Стахович (*Michał Stachowicz*; 1768—1825). «В'їзд князя Понятовського у Краків 1809 року» (1821); Луї-Філібер Дебюкур (1755—1832) «Маршал Понятовський в битві під Лейпцигом» (після 1817 р.) — виконана за оригіналом французького художника і дипломата Ораса Верне (*Emile Jean Horace Vernet*; 1789—1863).

Найвідоміші скульптурні зображення Юзефа Понятовського були створені до 30-х років XIX ст. Це прижиттєва статуя князя на повний зріст, встановлена 1810 р. в ніші стіни фасаду Лувра по вул. Ріволі¹⁴⁶; бюст Юзефа Понятовського (1813) і медаль із зображенням профіля князя, виконані в стилі французького неокласицизму відомим паризьким гравером і медальєром Франсуа Огюстеном Кануа (*François Augustin Canova*; 1778—1859). Іконографічна цінність цих пам'яток мистецтва в тому, що на відміну від живописних та графічних творів, де Ю. Понятовського зображено найчастіше у 3/4, або в анфас, у медаль бачимо чистий профіль, а кругла скульптура дає можливість її огляду в процесі кругового обходу й тим самим збагачує сприйняття втіленого художником образу. Можна припустити, що іконографічною основою для скульптора слугували згадані вище портрети Понятовського пензля Йосифа Грассі. Найвідоміший з пам'ятників князю Понятовському, встановлений 1965 р. перед Президентським палацом у Варшаві, має понад двохсотрічну історію й достойний окремого іконографічного дослідження. Інтрига в тому, що 1817 р. видатний данський скульптор Бертель Торвальдсен (*Bertel Thorwaldsen*; 1770—1844) отримав замовлення на монумент національного героя польського народу князя Юзефа Антонія Понятовського. 1829 р. у Варшаві було виготовлено модель пам'ятника, а 1832 р. — відлито скульптуру з бронзи. Мешканцям Варшави

¹⁴⁶ Близько 1810 р. у нішах фасаду Лувра, що виходить на вул. Ріволі, було розміщено 28 статуй уславлених генералів і маршалів часів Великої французької революції і наполеонівських війн, а ще чотири були встановлені значно пізніше. Див.: Статуи генералов и маршалов на стене Лувра на ул. Риволи. URL: <https://oumnique.livejournal.com/729475.html>

не сподобалося, що їх кумир і національний герой був зображений у плащі давньоримського солдата, а не лицарському обладунку. Але Торвальдсен, яскравий представник пізнього класицизму, свідомо обрав за зразок кінний монумент Марка Аврелія (160—170-ті рр., Рим, Капітолійські музеї) і тим самим надав символічного змісту монументу Ю. Понятовського. На перший погляд, Торвальдсен повторив давньоримський монумент, але в деталях простежуються суттєві відмінності: у простягнутій правиці князя — меч, а не жест привітання, під плащем — панцир, а не туніка.

У портретах Юзефа Понятовського зібрання НБУВ — гравюра на сталі (1839 р.; Інв. № 263 ин.) роботи Контено за малюнком Теофіла Огюста Вошеле (*Théophile Auguste Vauchelet*; 1802—1873) та кольорова гравюра Антуана Моріна (1830—1859 рр., Інв. № 310 209 ин.) — князь зображений на повний зріст за композиційною схемою інших портретів з видання «*Galerie des marechaux de France*». Мистецтвознавчий формальний аналіз цих гравюр, їх порівняння з відомими авторам монографії прижиттєвими живописними портретами Ю. Понятовського та описи його зовнішності та рис характеру в спогадах сучасників, змушує визнати, що у названих гравюрах портретна схожість сумнівна, принаймні, образ легендарного героя польського народу не є переконливим. Іконографічне дослідження окремих гравірованих портретів маршалів Франції з видання «*Galerie des marechaux de France*» зібрання НБУВ доводить, що усі автори «Галереї...» активно зверталися до наявних зображень портретованих, й дотримуючись заданої замовником єдиної композиційної схеми, створили цілісну графічну портретну галерею Героїв нації, яка в сприйнятті нащадків набула меморіального значення.

У зібранні бібліотеки зберігаються історичні портрети з оригінальної серії давньогрецьких поетів, філософів та італійських поетів доби Відродження (Данте і Петрарки), основою яких стали образи всесвітньо відомих фрескових композицій Рафаеля Станці делла Сеньятура (1508—1517) у Ватикані. Серія гравюр була виконана бл. 1810 р. в гравірувальній майстерні Агапіто Фарцетті у Римі. Автори цих гравюр — Анджело Кампанелла, Луїджі Агрікола, П'єтро Гіджі, П'єтро Бонато і П'єтро Фонтано — дотримувались єдиного принципу копіювання фрагмента фігури конкретної історичної особи, зображеної в одній з багатофігурних фрескових композицій Рафаеля: «Диспута», «Парнас» і «Афінська школа». У традиційному розумінні портретного жанру копії фрагментів фрескових композицій знаменитого урбинця, персонажі яких не позують, а перебувають у стані активної дії і обумовлені сюжетом зображеної події, сприймаються саме фрагментами фрескової композиції, а не портретами. Статусу історичного портрета вони набули завдяки фантазії Рафаеля, який за традицією доби Відродження багатьох зображених ним античних філософів й поетів сміливо наділяв рисами своїх сучасників: Платона — рисами Леонардо да Вінчі, Архімеда — архітектора Донато Браманте, Геракліда — Мікеланджело.

У зібранні НБУВ зберігається і гравірований на сталі портрет найпопулярнішого у світі театру всесвітньо відомого англійського драматурга і актора Вільяма Шекспіра (Інв. № 665/35), виконаний невідомим гравером першої половини XIX ст. Іконографічною основою, як і багатьох інших численних живописних, гравірованих і скульптурних портретів, створених за 400 років митцями різних країн, слугував т.зв. Чандосівський портрет, який став першим експонатом Національної портретної галереї в Лондоні і до сьогодні прикрашає його багату експозицію. Живописний портрет початку XVII ст. був названий на честь одного з колишніх його власників — Джеймса Бриджеса, 3-го герцога Чандоса. Дослідники життя і твор-

чості В. Шекспіра вважають за неможливе визначити, хто насправді зображений на портреті, який, вірогідно, міг бути написаний Джоном Тейлором (бл. 1585–1651) на початку XVII ст. Гравер першої половини XIX ст. майже повторив композицію першоджерела (традиційне погруддя розгорнуте у 3/4 ліворуч і унизу обрізане прямокутною площиною живописної основи), а також одяг, зачіску, борідку і вуса. У гравюрі погруддя завершене унизу напівколом і розміщене в центрі площини білого аркуша прямокутного вертикального формату. Майстерно використовуючи особливості й технічні можливості гравюри на сталі, невідомий гравер першої половини XIX ст. активною градацією світлотіні відчутно загострив овал обличчя, форму носа, напружену твердість погляду і тим самим підсилив емоційне сприйняття уявленого ним образу.

У Росії історія мистецтва гравірованого портрета розпочалася наприкінці XVII ст. з часів царювання Петра I та його політикою, спрямованою на зближення з європейськими країнами. Молодий цар, перебуваючи в Європі, запрошував до країни на роботу не лише фахівців найважливіших професій для будівництва потужної імперії, а й мистців для її возвеличення. Саме іноземні художники (насамперед голландські майстри) відіграли ключову роль в «європеїзації» мистецтва гравюри в Росії й заклали основи подальшого розвитку національної школи граверів. Стиль західноєвропейського бароко цілком відповідав вимогам активної державної політики прославлення Російської імперії періоду її становлення.

Першим, вірогідно, на запрошення Петра I у 1698 р. до Росії прибув голландський гравер Адріан Шхонебек (*Adriaan Schoonebeek*; 1661–1705), який очолив Гравірувальну майстерню Збройної палати у Москві. 1702 р. до Шхонебека приєднався його співвітчизник і учень, гравер різцем і офортом Пітер Пікарт (*Pieter Picart*; 1668/69–1737), який став помічником свого вчителя, а після його смерті обійняв посаду керівника Гравірувальної майстерні Збройної палати. Саме тут навчалися російські гравери Іван (1675/1677–1743) та Олексій (1682/1683–1751) Зубови, Петро Бунін¹⁴⁷ й, вірогідно, відомий живописець Іван Никітін. Портрети Петра I (1699) та графа Бориса Шереметева (1702?), награвіровані Шхонебеком у бароковому стилі, відчутно вплинули на розвиток російського гравірованого портрета першої третини XVIII ст.

З 1727 р. у Санкт-Петербурзі працював німецький гравер ландграфа Гессен-Хомбурзького портретист та ілюстратор Христіан-Альберт Вортман (*Christian-Albert Wortmann*; 1680/92–1760), який очолював Гравірувальну Палату Санкт-Петербурзької Академії наук у 1728–1731 та 1735–1744 рр., а потім виконував гравюри на замовлення Академії наук. Досконале володіння техніками різця та офорта Вортман максимально використав у роботі над портретами за картинами іноземних живописців, які працювали у Санкт-Петербурзі: німців Йоганна Пауля Люддена, Йоганна Готфріда Таннауера, француза Луї Каравака, австрійця Георга Гаспара Йосифа фон Преннера та ін.

У зібранні НБУВ зберігаються награвіровані Вортманом портрети імператриць Анни Іоанівни (1736 р. з портрета пензля Л. Каравака 1730 р.; Інв. № 627) та Катерини I, дочки прибалтійського селянина Самуїла Скавронського та другої дружини Петра I [з живописного портрета роботи Й. Г. Таннауера; Інв. № 626]. Обидві гравюри мають однакову композиційну схему: поясне зображення імператриць у широкій овальній рамі з текстом по її полю встановлено на бароковій форми постамент із

¹⁴⁷ Син гравера і рисувальника Леонтія Буніна. 1704 р. був направлений до Шліссельбурга для граверних робіт; разом з Пікартом очолював мандрівну гравірувальну майстерню.

картушем, увінчаним царською короною та зображенням герба Російської імперії. Таку ж композиційну схему мають портрети російських царів Петра I (1739 р.; за оригіналом Луї Каравака) та Іоанна V Олексійовича (Інв. № 624), виконані штихарецьким німецького походження Філіппом Єгоровичем Маттарнові (1714—1742), який навчався гравіруванню в Академії наук у Христіана-Альберта Вортмана, а потім у Оттомара Еллігера (*Ottomar Elliger*; бл. 1703—1735).

У 1765—1768 рр. у Росії працював відомий французький гравер Луї Бонне (*Louis Marin Bonnet*; 1743—1793) — автор книги, присвяченої техніці олівцевої манери: «Пастель в гравюрі, винайдена і виконана Луї Бонне», що вийшла друком 1769 р. в Парижі. В Державному музеї образотворчих мистецтв імені О. С. Пушкіна (Москва) зберігається портрет імператриці Катерини II, виконаний за малюнком живописця і рисувальника Жана Луї де Веллі (*Jean Louis de Velly*; 1730—1804). Вражає блискуче володіння Луї Бонне технікою олівцевої манери. Він з надзвичайною майстерністю відтворив оригінал віртуозного рисунка де Веллі.

У першій третині XIX ст. технікою олівцевої манери вже володіли й російські гравери: Григорій Герасимович Янов, що виконав портрети брабантського дворянина, інженера-гідротехніка, директора Відомства шляхів сполучень Росії, генерал-лейтенанта Франца Павловича Воллана (1817 р.?) та лейб-медика, генерал-штаб-доктора Якова Івановича Лейтона (1820 р.; за оригіналом Дж. Сексона); Андрій Григорович Ухтомський (1771—1852) — портрети обер-камергера, головного директора Імператорських театрів Олександра Львовича Наришкіна; учасника експедиції 1803 р. під командуванням І. Ф. Крузенштерна навколо світу на кораблі «Наdejда» капітана 1-го рангу Євстафія Августовича Коцебу (1828 р.; за оригіналом Олександра Григоровича Варнека); поета, члена Російської Академії наук Дмитра Івановича Хвостова (після 1812 р.); військового і державного діяча, генерал-майора Сергія Олександровича Тучкова (1816 р.). Два останні з гравірованих портретів були виконані за малюнками блискучого рисувальника італійським олівцем Ореста Адамовича Кіпренського.

У 1757—1762 рр. у Петербурзі за контрактом працював німецький художник Георг-Фрідріх Шмідт (*Georg-Friedrich Schmidt*; 1712—1775). Вихованець Пруської Академії мистецтв, який вдосконалював майстерність у Парижі у гравера різцем та офортом Ніколя де Лармессена¹⁴⁸, був запрошений Російською академією наук як відомий і досвідчений гравер, що досконало володів техніками офорта, різцевої гравюри, сухою голкою і рисунком. Свої знання і досвід Георг-Фрідріх Шмідт передавав учням гравірувального класу Імператорської Академії мистецтв у Санкт-Петербурзі¹⁴⁹. За час роботи на посаді майстра гравірування Шмідт створив чимало підготовчих малюнків та гравірованих портретів російських можновладців: портрети імператриці Єлизавети Петрівни (1761 р.) та останнього гетьмана України Кирила Григоровича Розумовського (1762 р.), награвіровані за живописними парадними портретами пензля Луї Токе (1758 р.); державного діяча елизаветинського правління, канцлера Михайла Іларіоновича Воронцова (1758 р. за оригіналом Луї Токе);

¹⁴⁸ Ніколя де Лармессен був відомий у Росії, адже у 1722—1724 рр. на замовлення Петра I виконав дві гравюри баталій Північної війни за живописними полотнами П'єра-Дені Мартена Молодшого.

¹⁴⁹ Помічником Г.-Ф. Шмідта був вихованець Паризької академії мистецтв, портретист, гравер різцем і офортом Тейхер Йоганн Христофор, якого 1760 р. запросили за контрактом на три роки до Імператорської академії мистецтв. Відомий награвірований ним різцем і офортом портрет Петра III (1762 р.) за живописним портретом пензля Ф. С. Рокотова.

графа, конференц-міністра, генерал-фельдмаршала Петра Івановича Шувалова (1760 р. за власним рисунком).

Зовсім не схожа на офіційні портрети можновладців гравюра «Портрет Л. Шмідт, дружини гравера» (1761 р.). Образ молоді жінки (повне ім'я — Дороті Луїза Віде-бандт, зображений у затишній домашній обстановці) сповнений теплою почуття. Луїза сидить у кріслі з розкритою книгою на колінах. Гортаючи її, вона відволіклася на хвилю і, доброзичливо посміхаючись, слухає уявного співбесідника, а може, й спостерігає за маленькими пустунами (автор надає глядачеві можливість фантазувати самому). Якщо в портреті дружини, як вважають дослідники, Шмідт близький до живописних жіночих портретів у стилі рококо П'єтро Ротарі, то в одній з перших своїх гравюр, виконаних у Росії, — «Автопортрет (Автопортрет із павуком)» (1758 р.) — зразком гравюру слугували автопортрет великого голландця «Рембрандт, який малює біля вікна» (1648 р.), а також власна гравюра «Автопортрет у береті» (1752).

У зібранні НБУВ зберігаються два гравірованих портрета, виконані Георгом-Фрідріхом Шмідтом у 1737—1739 рр. до його перебування в Росії: знаменитої французької куртизанки, письменниці, господині літературного салону — «чарівної красуні» Нінон де Ланкло за оригіналом Луї Фердинанда Елля (середина XVII ст., Інв. № 566 167 ин.) та портрет англійського поета, автора епічної поеми «Втрачений рай» Джона Мільтона 1737—1739 рр. за рисунком пастеллю Вільяма Фейторна (1670 р.; Інв. № 166 ин.).

1764 р. на посаду Георга-Фрідріха Шмідта Імператорською академією наук був запрошений гравер Антуан Христовор Радіг (*Antoinne-Christophor Radigue*; 1719/21—1809), який залишався у Санкт-Петербурзі до кінця життя як Антон Якович. Одночасно Радіг у 1765—1767 рр. очолював гравірувальний клас Імператорської академії мистецтв. Ця робота викликала невдоволення в адміністрації Академії наук. Від 1769 р. Радіг виконував лише приватні замовлення і відновив викладацьку роботу лише через двадцять років. 1794 р. отримав звання академіка.

Плідно працював у Санкт-Петербурзі гравер і педагог Йоганн Себастьян Клаубер (*Johann-Sebastian Klauber*; 1745—1817). Запрошений 1796 р. на посаду професора, він керував Гравірувальним класом Імператорської Академії мистецтв, а з 1805 р. був хранителем гравюр Ермітажу. Його учнями були відомі російські гравери Микола Іванович Уткін, Андрій Григорович Ухтомський, Степан Пилипович Галактіонов та ін. Клаубер розробляв орнаментальні композиції на замовлення Імператорського порцелянового заводу, виконував гравюри різцем і офортом за малярськими полотнами відомих мистців: Ж.-Л. Вуаля, Й. Б. Лампі-старшого, М. Уткіна та ін. Клаубер є також автором й гравірованих портретів: графа, члена Державної ради, мецената Олександра Сергійовича Строганова (1802 р., за малярським портретом Й. Б. Лампі-старшого, Інв. № 645); російського імператора Павла I (1797 р., за оригіналом Ж.-Л. Вуаля); дійсного члена Санкт-Петербурзької академії наук, митрополита Гавриїла (Петра Петровича Шапошникова; 1809 р., за оригіналом М. Уткіна 1800 р.; Інв. № 862) та ін. У зібранні НБУВ зберігаються також гравюри вже згадуваних учнів Й. Клаубера: А. Г. Ухтомського: портрети єпископа Августина (Сахарова Михайла Степановича; Інв. № 654) та святителя, чудотворця Тихона Задонського (Соколова Тимофія Савелійовича; Інв. № 656); М. І. Уткіна: портрети Гаврила Романовича Державіна 1831 р. (з оригінала В. Л. Боровиковського 1811 р.; Інв. № 39 а.); історика Миколи Михайловича Карамзіна 1819 р. (Інв. № 665/64); президента Імператорської академії наук графа Сергія Семеновича Уварова 1836 р. (Інв. № 682); мандрівника, ученого, дипломата, письменника, віце-адмірала Петра Івановича Рікорда 1835 р. (Інв. № 623); письменника, батька декабристів Олександра та Микити

Михайла Микитовича Муравйова 1840 р. (з оригіналу Ж. Л. Монье 1806—1807 рр.; Інв. № 638).

Одним із багатьох граверів-іноземців, які творили історію російської гравюри XVIII — першої половини XIX ст., був італієць Франческо Вендраміні (*Vendramini, Francesco*; 1780—1856). У двадцять вісім років, уже досвідченим майстром портретного жанру, який досконало володів технікою гравюри на міді, Вендраміні прибув до Росії. 1808 р. за портрет Петра I, награвірований за оригіналом К. Моора, він був визнаний «назначеним» в академіки. А через десять років отримав звання академіка за портрет поета Василя Андрійовича Жуковського з оригінала пензля Ореста Адамовича Кіпренського 1816 р. Франческо Вендраміні добре володів і технікою літографії. В портретах учасника війни 1812 р., начальника Головного Штабу 2-ї Західної армії, генерал-майора Емануїла Францовича Сен-Прієста (Інв. № ал 673/53) та державного діяча Італії, дипломата, математика, економіста графа Вітторіо Фоссомброні (Інв. № ал 673/53), виконаних у м'якій манері малюнка італійським олівцем, гравер майстерно використав особливі можливості техніки літографії.

На рубежі XVIII—XIX ст. у Росії працював у жанрі портрета нюрнберзький гравер Майр Йоганн-Христоф (*Mayr Johann Christoph*; 1764—1812), який прибув 1785 р. на запрошення Імператорської академії наук¹⁵⁰. У 1790—1796 рр. обіймав посаду майстра Гравірувальної палати, якому безпосередньо були підпорядковані усі штихарі, а у 1801—1804 рр. гравірував на замовлення Академії на відрядній основі. Майр досконало володів графічними техніками: різцем, офортом, пунктиром, чорною манерою, акватинтою і малюнком. У портретному жанрі він переважно працював як майстер репродукційної гравюри, намагався якомога точно відтворити оригінал. Це особливо відчувається, якщо порівняти портрети фаворитки імператриці Катерини II, першого президента Російської Академії Катерини Романівни Дашкової, награвіровані Йоганном-Христофом Майром та Олексієм Панасовичем Калашніковим (Інв. № 689). Перший максимально точно повторює оригінал відомого малярського портрета 1777 р. пензля Дмитра Григоровича Левицького, а другий досить вільно змінює розворот голови, зачіску та окремі деталі одягу. Прагнення максимально зберегти у графічній інтерпретації малярського портрета зміст і форму оригіналу, індивідуальні риси стилю його автора досягнута Майром у портретах: Марії Олексіївни Львової, награвірованих за живописними портретами В. Л. Боровиковського (після 1794); поета Михайла Матвійовича Хераскова (1790-ті рр.) за малюнком П. Халленбергера; військового діяча Петра Івановича Меліссіно (не пізніше 1796 р.) за оригіналом Йоганна Батиста Лампі-старшого; державного діяча, історика, поета, перекладача Івана Перфілієвича Єлагіна (після 1795 р.) за оригіналом Жана Луї Вуала.

В історії гравірованого портрета першої третини XIX ст. важливою віхою було здійснення масштабного проєкту за ініціативою імператора Олександра I — створення «Військової галереї» Зимового палацу. Для реалізації свого задуму російський монарх обрав успішного в аристократичних колах Англії портретиста Джорджа Доу (*George Dawe*; 1781—1829), якого запросив особисто до Санкт-Петербурга під час перебування в Німеччині на Ахенському конгресі голів європейських держав (1818 р.). Дж. Доу прибув до Санкт-Петербурга 1819 р. і за десять років разом із помічниками Василем Олександровичем Голіке (працював у 1822—1828 рр.) та Олександром Васильовичем Поляковим (кріпаком) виконав більше 300 портретів для галереї.

¹⁵⁰ Його старший брат Майр Йоганн-Георг з 1778 р. працював в Академії наук майстром рисувальної справи.

Разом із Дж. Доу прибув до Санкт-Петербурга і його молодший брат Генрі Едвард Доу (*Henry Edward Dawe*; 1790—1848), котрий в основному займався репродукуванням технікою мецо-тинто, якою добре володів і знав її тональні ефекти, живописних портретів, написаних старшим братом для «Військової галереї Зимового палацу». Саме ця техніка, що надавала можливості передачі найтонших нюансів тональних співвідношень олійного живопису, була застосована гравером як інструмент досягнення ефекту відповідності графічної копії живописному оригіналові. Генрі Доу сповна скористався перевагами техніки мецо-тинто і його графічні копії з живописних портретів «Військової галереї Зимового палацу» відрізняються значно більшою точністю передачі живописного оригіналу від гравюр інших художників, виконаних технікою пунктиру. Аби переконатися в цьому, достатньо згадати його гравюри: портрети флігель-ад'ютанта генерала Петра Івановича Багратіона, полковника Миколи Мартем'яновича Сипягіна (бл. 1825 р.), генерал-лейтенанта Карла Карловича Сіверса (1827 р.), генерала від інфантерії Івана Федоровича Паскевича (1823 р.; Інв. № ал 673/5) та генерала, князя Петра Івановича Багратіона (1823 р.; Інв. № 541) й порівняти їх з гравюрами, виконаними технікою пунктиру: портрети генерала від інфантерії Карла Івановича Бістрома (1824 р.), награвірованого Франческо Вендраміні; військового і державного діяча німецького походження Леонтія Леонтійовича Беннігсена (1821 р.) авторства Єгора Івановича Гейтмана та Томаса Райта; генерал-ад'ютанта, учасника війн з Наполеоном Арсенія Андрійовича Закревського (1823 р.); генерал-ад'ютанта Петра Петровича Коновніцина (1823 р.); командира 1-го кавалерійського корпусу генерал-лейтенанта Федора Петровича Уварова (1827 р.), награвірованих Томасом Райтом. Названі гравери здебільшого уникали копіювання живописного тла оригіналу й зображали погруддя портретованого майже на чистому тлі, адже технікою пунктиру значно складніше передати тональні нюанси й фактуру олійного живопису.

Значну роль в оволодінні техніками пунктиру і мецо-тинто на початку XVII ст. для російських граверів відіграв англієць Джеймс Вокер (*James Walker*; 1748 — після 1808), який у 1785—1801 рр. успішно працював у Росії. Його гравюри на біблійну, міфологічну, історичну тематику, а також портрети російської знаті були високо оцінені. 1794 р. Джеймсу Вокеру було присвоєно звання академіка і призначено радником Імператорської академії мистецтв. Виконані ним портрети техніками мецо-тинто за живописними оригіналами Йоганна Батиста Лампі-Старшого, Олександра Росліна, Михайла Шибанова, Дмитра Левицького, Марі Віже-Лебрен, Володимира Боровиковського та інших знаних портретистів були хорошою школою для талановитих російських граверів. Дві гравюри Дж. Вокера зібрання НБУВ награвіровані технікою пунктиру: портрети просвітителя Євгенія Булгара (кінець 1790 рр.; Інв. № 744) та імператриці Катерини II (бл. 1790 р. з камеї роботи великої княгині Марії Федорівни; Інв. № 47), а ще три портрета — технікою мецо-тинто: графа Олександра Миколайовича Самойлова (1798 р., за живописним портретом роботи Й. Б. Лампі-Старшого; Інв. № 875); обер-гофмаршала, члена Державної ради Кирила Олександровича Нарішкіна (бл. 1826—1827 рр. за живописним портретом П. І. Ремезова 1826 р.; Інв. № 871); церковного діяча, архімандрита Фотія (бл. 1825 р. за живописним портретом роботи Дж. Доу 1822—1824 рр.; Інв. № 915).

Справу Джеймса Вокера — навчання російських художників гравіруванню технікою пунктиру — продовжив його співвітчизник Томас Райт (*Thomas Wright*; 1792—1849). У 1822—1826 рр. він награвірував цією технікою низку портретів героїв французько-російської війни 1812 р. за живописними портретами пензля Доу. У

1830—1849 рр. Т. Райт очолював гравірувальну майстерню. 1836 р. йому присвоєно звання академіка Імператорської академії мистецтв.

Т. Райт здебільшого гравірував портрети за живописними оригіналами відомих художників, але завжди творчо, розуміючи різницю як між живописом та графікою, так і різницю форматів картини і репродукційної гравюри. Графічна репродукція живописних портретів набуває зовсім нового, власного художнього ефекту, зокрема: портрет генерал-фельдмаршала Івана Івановича Дибич-Забалканського (1823 р., за живописним портретом роботи Дж. Доу; Інв. № 043 204 ал 673 16); портрет генерал-лейтенанта Карла Федоровича Толя (1820-ті рр., за живописним портретом з майстерні Дж. Доу (Інв. № 880); портрет поета Олександра Сергійовича Пушкіна (між 1827—1849 рр., з портрета О. А. Кіпренського 1827 р.; Інв. № ал 673/33); портрет князя Олександра Миколайовича Голіцина (між 1840—1844 рр., за живописним портретом К. П. Брюллова 1840 р.; Інв. № 868) та ін.

У зібранні НБУВ зберігається частина портретів¹⁵¹ з видання «Собрание двадцати четырех портретов Императорской фамилии, писанных живописцем Жаном-Анри Беннером, который получил от Его Императорского Величества позволение выгравировать сии портреты» (Санкт-Петербург — Москва, 1817). Портрети видання були награвіровані офортом, пунктиром і різцем французьким художником Жозефом Меку (*Joseph (Andre) Mecou*; 1771—1837) з мініатюр Жан-Анрі Беннера (*Jean Henri Benner*; 1776—1836), написаних на замовлення російського імператорського двору в 1816—1825 рр. Іконографічною основою більшості мініатюр були відомі портрети, писані Йоганном Паулем (*Johann-Paul Lüdden*; р.н.невід. — 1739) — портрет Петра II; Луї Токе — портрет Єлизавети Петрівни; Франсуа Жераром (*François Gérard*; 1770—1837) та Жан-Батистом Ізабе (*Jean-Baptiste Isabey*; 1767—1855) — портрети імператора Олександра I та його дружини Єлизавети Олексіївни. Всі гравюри видання повторюють композиційну схему мініатюр Беннера: зображення погруддя портретованої особи в овалі обрамлене золотою рельєфною орнаментальною рамкою.

Окрім Жозефа Меку, у створенні графічної серії портретів російських царів та великих князів з династії Романових брав участь англієць за походженням, вихованець Віденської академії мистецтв, Фрідріх Джон (*Friedrich Theodor Michael John*; роки життя невідомі). Його гравюри за мініатюрами Жана-Анрі Беннера, майстерно виконані технікою пунктиру у 1817—1821 рр.: портрет великого князя Костянтина Павловича (Інв. № 754) та великого князя Михайла Павловича (Інв. № 758) — другого та четвертого синів імператора Павла I зберігаються у фондах НБУВ.

Творчість та викладацька діяльність запрошених у Санкт-Петербург іноземних художників були визначальними в становленні національної школи російських граверів, які не лише оволоділи складними техніками гравірування та художніми прийомами європейського бароко, а й ідейно-естетичною його основою. Одним з перших російських граверів стилю бароко був талановитий учень Адріана Шхонебека Олексій Федорович Зубов (1682/1683—1751), більше відомий як автор баталій та краєвидів Петербурга. Але і в портретному жанрі відчувається досконале володіння технікою чорної манери, відчуття тональних співвідношень живописного оригіналу на рівні зразків європейської репродукційної гравюри того часу. Портрети Петра I (1742—1745), імператриці Катерини I (1742—1745), доньки Петра I цесарівни Анни Петрівни (1742—1745), награвіровані Олексієм Зубовим за оригі-

¹⁵¹ Московського царя Михайла Федоровича (Інв. № 745), імператора Петра III (Інв. № 780), імператора Олександра I (Інв. № 752), імператора Павла I (Інв. № 750), імператриці Єлизавети Петрівни (Інв. № 782), великої княгині Катерини Павлівни (Інв. № 760), великої княгині Марії Павлівни (Інв. № 759).

налами Йоганна Готфріда Таннауера (*Johann Gottfried Tannauer*; 1680—1733/37) для «Сюїти царських портретів», мають традиційну для європейських зразків композицію: поясне зображення портретованих в овальній рамі встановлено на постамент барокової форми.

Жанр портрета, що має давні традиції в українському образотворчому мистецтві, на різних етапах розвитку відігравав важливу роль. Із початком розповсюдження в Україні книгодрукування і, відповідно, з розвитком гравюри, спостерігається розповсюдження гравірованого портрета. Українські гравери, творчо використовуючи національні традиції живописного портрета та здобутки західноєвропейських майстрів доби бароко, у XVII—XVIII ст. створили чимало гравірованих портретів високого художнього рівня. «Природно, стилістика бароко лишила свій слід у трактуванні портретного образу з його символікою і атрибутикою. Проте слід відзначити, що в гравіюваних портретах індивідуальні особливості людини, її характер часом проступають виразніше і конкретніше, ніж в малярських творах, так що реалістичні тенденції тут проявляються краще... Портрети вміщували в книгах... на академічних тезах і панегіриках, присвячених історичним подіям чи відомим особам»¹⁵².

Українські гравери та образи українців представлені у зібранні НБУВ переважно портретами, створеними у XIX ст. До гравюр, датованих XVII ст., належать два портрета гетьмана України Богдана Хмельницького. Це — широковідома гравюра голландського художника Вільгельма Гондіуса (1651), створена, вірогідно, за малюнком з натури Абрахама ван Вестерфельда (1647—1692) та гравюра фламандського рисувальника і гравера на міді Герарда Боуттатса (*Bouttats Gerard*; бл. 1630 — бл. 1668), що є майже точною копією гравюри Гондіуса¹⁵³. В зазначених гравюрах — поясне зображення портретованої особи у широкій профільованій овальній рамі на видовженій по горизонталі прямокутній площині або «постаменті» з пояснювальним текстом, що є характерною рисою європейського гравірованого портрета XVII—XVIII ст. Саме портрет гетьмана Б. Хмельницького авторства Гондіуса одразу став і залишається до сьогодні основним іконографічним джерелом для багатьох мистців. Відомо три варіанти його портретів роботи Гондіуса, в яких риси обличчя залишаються незмінними, а розбіжності спостерігаються лише в деталях. У зібранні НБУВ є варіант гравюри із зображенням герба. Платон Білецький слушно наголосив на смисловій важливості цієї деталі: адже угорі праворуч на рівні голови зображений не особистий герб Богдана Хмельницького, а герб Запорізького війська з його, гетьмана, ініціалами¹⁵⁴.

Окрасою зібрання НБУВ є портрет секретаря казначейства Великого князівства Литовського Георгія Лаврентія Землі з роду Ваглів (Інв. № 660), награвірований видатним українським майстром Леонтієм Тарасевичем. Портрет датований 1690 р. і належить до другого віленського періоду творчості мистця¹⁵⁵. Притаманна для

¹⁵² Членова Л. Г. Еволюція портретного жанру в українському мистецтві XVI—XVIII століть // Український портрет XVI—XVIII століть: каталог-альбом / Кер. проекту А. Мельник; авт.-уклад. Г. Белікова, Л. Членова. Київ: Артанія Нова, 2004. С. 10—11.

¹⁵³ Див: Юхимець Г. М., Цинковська І. І. Гетьмани України на гравірованих портретах початку XIX ст. (Іконографічний аспект дослідження). *Українська біографістика*: зб. наук. праць Ін-ту біогр. дослід. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2018. Вип. 16. С. 162—176.

¹⁵⁴ Білецький П. А. Украинская портретная живопись XVII—XVIII вв. Ленинград: Искусство, 1981. С. 60.

¹⁵⁵ Степовик Д. В. Леонтій Тарасевич і українське мистецтво барокко. Київ: Наукова думка, 1986. С. 124—129.

українського барокового портрета глорифікація образу зосереджена у пишному, насиченому алегоріями обрамленні погрудного портрета. Та в зображенні секретаря казначейства відсутній будь-який натяк на бароковий пафос. Це реалістичний, глибоко психологічний портрет неординарної особистості, байдужої (принаймні, у його вигляді) до помпезної урочистості його возвеличення. Необхідно відзначити й блискуче володіння технікою різцевої гравюри на міді із додаванням офорта, з якою Леонтій та Олександр Тарасевичі ознайомили українських мистців, опанувавши цю техніку під час навчання в Аугсбурзі у майстерні Вольфганга Кіліана Молодшого.

Окремо необхідно виділити історичні портрети, награвіровані Леонтієм Тарасевичем до Києво-Печерського патерика 1702 р. видання. Частина ілюстрацій побудована за принципом полісюжетності, «коли різночасові події зображувалися в одному просторі», а решта за принципом одночасного «експонування на аркуші "портретного" образу персонажа та епізодів його життя»¹⁵⁶, зображених в окремих клеймах, розміщених навколо центрального образу. Свій намір щодо створення портретних образів, наділених індивідуальними рисами, мистець заявив у гравюрі титулу, де дванадцять зображених Преподобних наділені індивідуальними портретними рисами. Портретовані історичні особи не були сучасниками Тарасевича. Тому він концентрує увагу на переконливості створеного своєю уявою образу, надаючи йому «портретних» індивідуальних рис, що склалися під впливом наявної на той час іконографії та життєписів Києво-Печерського патерика. Так, красиве витончене обличчя, великі виразні очі, тонкий орлиний ніс, густі борода і кучері, що спадають на плечі, надають образу Преподобного Стефана, ігумена печерського, величчю і духовної шляхетності.

Вершинні здобутки Леонтія Тарасевича в створенні історичних портретів особливо чітко простежуються в гравюрі «Преподобний Нестор Літописець». Майстер демонструє високий рівень композиційного і образного мислення, що дає змогу досягти неповторної індивідуальності й глибини створеного творчим уявленням портретного образу. Зображений за роботою у затишній келії, наповненій повітрям і ледь вловимими звуками, що надходять із затишного монастирського подвір'я, завдяки бездоганно продуманій режисурі композиції та переконливій виразності портретного образу, Преподобний Нестор сприймається як творець духовної історії своєї країни.

Портрет відомого ідеолога старообрядництва, письменника Андрія Денисова (з князівського роду Мишецьких), який більше року вивчав риторику, філософію й теологію у Києво-Могилянській академії і якого називали в Києві «другим Золотоустом», датований першою половиною XVIII ст. За усіма формальними ознаками портрет роботи невідомого автора — це типова старообрядницька ікона, виконана графічною технікою пунктиром. Але за відсутності інших зображень Денисова гравюра із зібрання НБУВ (Інв. № ал 665/53) має свою цінність як документ історії й оригінальний зразок графічного мистецтва.

Портрет митрополита Димитрія Ростовського (до постригу в монахи — Данила Туптала) авторства невідомого гравера середини XVIII ст. (Інв. № 77693/10-2) за класифікацією російського колекціонера Дмитра Ровинського є одним із шести награвірованих за зразком малярського полотна 1759 р. пензля італійського мистця П'єтро Ротарі, що був намальований на замовлення імператриці Катерини II

¹⁵⁶ Степовик Д. В. Леонтій Тарасевич і українське мистецтво барокко...

(збереглася лише фотографія 1920-х рр.)¹⁵⁷. А в Державному музеї образотворчих мистецтв імені О. С. Пушкіна (Москва) зберігається портрет Димитрія Ростовського 1759 р., награвірований різцем Я. В. Васильєвим (1730–1760) за власною копією з образу митрополита пензля Ротарі. Тому є підстави припустити, що саме гравюра Васильєва стала основним іконографічним джерелом для художників XIX ст.

Сповнений барокової експресії портрет вихованця Києво-Могилянської духовної колегії, яскравого публіциста, відомого церковного і політичного діяча Феофана Прокоповича (Інв. № 657). Архієпископ зображений за столом з великою розгорнутою книгою, яку тримає правицею перед собою. Він уважно слухає свого уявного співбесідника, але активний жест лівої руки вказує на його готовність аргументовано доводити своє бачення обговорюваної проблеми. Створений невідомим гравером другої половини XVIII ст., образ публіциста цілком співпадає з характеристикою Феофана Прокоповича як блискучого полеміста. Слід зазначити, що гравюра зібрання є точною копією гравірованого портрета Феофана Прокоповича з підписом у правому долішньому куті німецького майстра Вольфганга Крістофа фон Майра (*Wolfgang Christoph von Mayr*; 1700-ті рр. — 1776). Портрет розміщений на авантитулі книги «*Theophanis Prokopowicz Archiepiscopi Novogrodensis. Tractatus de Processione spiritus sancti. Nunc primum editus*» (Gothae, 1772). Різняться ці гравіровані портрети лише формою постаментів під широкою овальною рамою та текстом на постаментах: *Феофанъ Прокоповичъ / Архієпископъ Великаго Нова Града и Великихъ Лукъ / родился 9. іюня 1681. Умеръ 8. сентября 1736 Года (відбиток зібрання); Theophanis Prokopowicz / Archiepiscopi Novogrodensis / natus anno 1681, denatus, d, 8 Sept, 1736 (відбиток у виданні).*

Портретна європейська гравюра першої половини XIX ст., як і раніше, в основному створювалася на замовлення видавців з метою ілюстрування тематичних альбомів, енциклопедій, наукових праць, творів художньої літератури тощо. Колекціонери часто формували свої зібрання з відбитків, видалених з друкованих видань, або з аркушів, надрукованих окремо.

У зібранні НБУВ зберігаються п'ятнадцять портретів з видання: «Краткое историческое и хронологическое описание жизни и деяний великих князей российских,...». Ч. 1. Москва: Типография Платона Бекетова, 1805. Це перша частина великого проєкту, відомого під назвою «Пантеон российских государей Ефрема Филипповского», здійсненого у 1805–1810 рр. у друкарні П. Бекетова. Проєкт реалізовано у трьох частинах з текстом та ілюстраціями на окремих аркушах: Ч. I: 1805 р. (гравірований титул, 41 гравюра (з них 30 портретів); Ч. II: 1807 р. (2 гравірованих титульних арк., 31 портрет); Ч. III: 1810 р. (гравірований фронтиспис, гравірований титул, 32 портрета)¹⁵⁸. У вступі («предуведомление») до першої частини видання Є. Филипповський зазначив, що іконографічною основою більшості портретних зображень стала його власна колекція старожитностей: «Несколько лет я трудился в собирании древних монет, медалей и портретов, и наконец, сколько можно было, достиг до желаемой цели; надеюсь свету показать более ста портретов»¹⁵⁹.

¹⁵⁷ Див.: Зеленина Я. Э. Иконография [свт. Димитрия Ростовского] // Православная энциклопедия. Москва: Церковно-научный центр «Православная энциклопедия». Т. 15. С. 23–30. URL: http://www.pravenc.ru/text/178011.html#part_10

¹⁵⁸ Див. детальну інформацію: Краткое историческое и хронологическое описание жизни и деяний великих князей российских, царей, императоров и их пресветлейших супруг и детей. Москва: Типография Платона Бекетова. Ч. I. 1805; Ч. II. 1807; Ч. III. 1810. URL: <http://www.prilib.ru/item>

¹⁵⁹ Там само. С. 6.

З дев'яти портретів видання 1805 р., що мають авторський підпис Олексія Агапійовича Осипова, у зібранні НБУВ зберігаються лише три гравюри: великого князя Рюрика (Інв. № 818); князя Володимира Святославича (Інв. № 820); князя Мстислава Володимировича (Інв. № 821). Решта гравірованих портретів зібрання без авторського підпису, вірогідно, виконані майстрами бекетовської школи. Принаймні, останній у Ч. І видання портрет Костянтина І Всеволодовича Мудрого підписаний штихарем Єгором Цинтеровим (Єгором Цинтером). Усі портрети цього пафосного видання 1805 р. награвіровані різцем і пунктиром в одному стилі та схожі за композицією: розгорнуте у 3/4 поясне або погрудне зображення укомпоноване в овальну рамку, встановлену на масивний постамент. Увесь прямокутний простір за межами овалу рамки заповнений зображенням зброярських натюрмортів та символіки. Приблизно кожен два портрети мають однакове обрамлення символічного змісту. Отож, домінування символіки, а не декоративних мотивів в обрамленні «портретів-символів» давньоруських правителів цілком органічне. Хоча й відчувається намагання надати індивідуальних рис та емоцій образам князів: войовничо виглядають великі князі Рюрик, Ігор І Рюрикович та Святополк Ізяславич — син великого князя Ізяслава Ярославича; похмурим — онук Ярослава Мудрого князь чернігівський Володимир Мономах; задумливим — великий князь київський Мстислав Володимирович. Цілком зрозуміло, що брак іконографічного матеріалу компенсувався авторським вимислом.

У першій чверті XIX ст. випусками серій портретів у Росії активно займався уже добре нам відомий іконограф, колекціонер і видавець Платон Петрович Бекетов (1761—1836) — дальній родич і друг історика та письменника Миколи Михайловича Карамзіна. «1798 р. Бекетов оселився у Москві, облаштував друкарню та книгарню і розпочав видавати твори російських письменників. Він був головою Товариства історії та старожитностей російських (1811—1823), пристрасним збирачем рідкісних рукописів і документів, живописних і гравірованих портретів відомих історичних діячів. Згодом портрети його зібрання стали вагомим іконографічним джерелом для реалізації задуманого ним проєкту створення галереї гравірованих портретів відомих історичних діячів і літераторів. Для організації школи граверів, учні якої мали б втілювати проєкт, Бекетов запросив академіка Миколу Івановича Соколова та гравера-самоука кріпака Івана Розонова»¹⁶⁰. 1801 р. Бекетов видав свою першу серію під назвою «Пантеон Российских авторов», яка складалася з чотирьох зошитів; у кожному п'ять гравірованих портретів письменників з біографіями, починаючи з гравюри «Боян, соловей древних лет» і завершуючи зображенням Михайла Ломоносова (обидві — авторства М. Соколова). Зошити друкувались у московській друкарні Семена Іоаннікієвича Селівановського. Лише через двадцять років П. Бекетов повернувся до подальшої реалізації своєї давньої ідеї й розпочав випуск видання «Собрание портретов россиян, знаменитых по своим деяниям, воинским и гражданским, по учености, сочинениям, дарованиям или коих имена почему другому сделались известными свету, с приложением их кратких жизнеописаний». У 1821 р. вийшла лише перша з підготовлених чотирьох частин серії. Значна частка з п'ятидесяти найважливіших осіб історії України: гетьмани Богдан Хмельницький, Юрій Хмельницький, Петро Дорошенко, Іван Мазепа, Василь Кочубей; церковні діячі Петро Могила, Лазар Баранович, Павло Полуботок, Феофан Прокопович, Дмитрій Ростовський, Стефан Яворський, Семен Кулябка; державні діячі Олександр Безбородько, Олексій Розумовський, Дмитро Трошинський та інші.

¹⁶⁰ Юхимець Г. М., Цинковська І. І. Гетьмани України на гравірованих портретах початку XIX ст. (іконографічний аспект дослідження)... С. 163.

Значна частина гравірованих портретів українців, представлених у каталозі зібрання НБУВ, належать до видань «Изображение людей знаменитых или чем-нибудь замечательных, принадлежащих по рождению или заслугам Малороссии», що вийшли у Москві 1844 р. Кожне з видань налічує по 42 портрета без біографій і відрізняються лише форматом (in 4 та in 8). На титулі видання, окрім традиційних вихідних даних, надруковано повний список зображених історичних осіб: від митрополита Київського і Галицького Петра Могили (1596–1647) і до державного діяча, міністра, дипломата, князя Віктора Павловича Кочубея (1768–1834).

Гравіровані портрети обох серій були відтиснені на окремих аркушах з тих дощок-кліше, що були придбані після смерті Платона Петровича Бекетова 1837 р. братами Петром та Іваном Киреевськими¹⁶¹. Ці дошки-кліше виконані технікою пунктиру граверами бекетовської школи не пізніше 1837 р. «В гравировании портретов, изданных П. П. Бекетовым, кроме Соколова, Розанова и Осипова, принимали участие граверы: Федор Алексеев, Афанасий Афанасьев, Михаил Воробьев, Алексей Грачев, Николай Иванов, Федор Касаткин, Ефим Кудреков, Иван Куликов, Н. Маслов, Андрей Машутин, П. Миллов, Яков Петров, Петр Федоров, В[асилий] Храмцев и Иван Шошкин»¹⁶². Авторські прізвища на гравюрах дають можливість приблизно встановити, хто з них виконував роботу самостійно, а хто під наглядом Олексія Агапійовича Осипова. Портрети, які були награвіровані самостійно, вірогідно мають авторський підпис без зазначення прізвища Осипова: Федір Алексієв — *Гравиро: Ф. Алексєвъ*; Афанасій Афанасьєв — *Г[рав.]. А. Афанасьєвъ*; Г[рав.]. Афанасьєвъ; Олексій Грачов — *Гр. А. Грачовъ*; Федір Касаткін — *Гр. Ф. Касаткинъ*; Іван Розонов — *Грав. И. Розоновъ*; Гравир. И. Розоновъ; Микола Соколов — *Грав. Н. Соколовъ*; Василь Храмцев — *Грав. В. Храмцевъ*; Іван Шошкін — *Грав. Иванъ Шошкинъ*; Іван Куликов — *Грав: Ив: Куликовъ*; Грав. И. Куликовъ; Юхим Кудреков — *Грав. Е. Кудрековъ*. Портрети, що окрім авторського підпису мають пряме указання на їх виконання під наглядом Осипова (Михайло Воробйов — *Под см. Осипова Грав. М. Воробьевъ*; Грав. под см. Осипова М. Воробьевъ; Грав. под Осипова М. Воробьевъ; Под с. Осипова Грав. М. Воробьевъ) та портрети без авторського підпису, вірогідно, також були награвіровані під наглядом О. Осипова.

Усі портрети видання мають одну композиційну схему. Дві третини площини відбитка прямокутного вертикального формату займає зображення погруддя історичної особи на нейтральному, рівно тонованому тлі¹⁶³, вміщеному в овал, обрамлений тонкою лінійною рамкою. Долішня частина рамки продовжена по овалу не лінією, а награвірованим прізвищем автора (або гравера та рисувальника; в окремих випадках прізвища авторів відсутні). Портретне зображення, нейтральне тло, рамка награвіровані технікою пунктиру. У долішній частині прямокутної площини відбитка, під овалом портрета, різцем награвіровані вишуканим каліграфічним письмом ім'я, по батькові, прізвище та соціальний стан зображеної історичної

¹⁶¹ Юхимець Г. М., Цинковська І. І. Гетьмани України на гравірованих портретах початку XIX ст. (іконографічний аспект дослідження)... С. 163.

¹⁶² Адарюков В. Я. Гравюра и литография в книге XIX века / Русская книга девятнадцатого века. Под. ред. В. Я. Адарюкова и А. А. Сидорова. Москва: Государственное издательство, 1925. С. 363 (перелік граверів поданий з посиланням на: Виноградов С. П. Собрание портретов, издаваемых П. П. Бекетовым. Издание А. В. Морозова. Москва, 1913).

¹⁶³ Винятком є портрети: Василя Кочубея — на фоні завіси та хмарини; Семена Климовського — сидить за столом, поклавши руку на закриту книгу; Павла Полуботка — праворуч від погруддя видніється хмаринка; митрополита Ростовського і Ярославського св. Димитрія у багатому облаченні — навколо голови — саяво.

особи. Нижче, друкарським шрифтом, в один рядок розміщено: «Изъ Собранія Портретовъ Издаваемыхъ Платономъ Бекетовымъ».

З видання Бекетова, окрім портретів гетьманів Богдана Хмельницького, його сина Юрія Хмельницького, Петра Дорошенка, Данила Апостола, Івана Самойловича, Павла Полуботка, Івана Скоропадського, Івана Мазепи, останнього гетьмана України Кирила Розумовського¹⁶⁴, представлено зображення й представника козацької старшини Василя Леонтійовича Кочубея. Військовий і політичний діяч доби Мазепи, зображений гравером М. Воробйовим дещо з претензією на помпезність (кремезний, накидка із коштовною застібкою підшита царським соболиним хутром, на тлі — завіса з важкої тканини і хмари), дещо поступається глибиною образу живописному портретові невідомого художника першої половини XVIII ст. з Національного художнього музею України.

У зібранні НБУВ зберігаються й портрети відомих державних діячів Російської імперії XVIII—XIX століття — українців за походженням: останнього гетьмана України, сенатора, президента Російської академії наук Кирила Григоровича Розумовського та його брата Андрія Кириловича Розумовського. Рід Безбородьків представлений такими колоритними постатями: Олександр Андрійович Безбородько — впливовий державний діяч, дипломат, князь, який походив з козацької старшини Березанської сотні Переяславського полку. Його брат Ілля Андрійович — граф, генерал, сенатор, дійсний таємний радник. Олександр Григорович Кушелев-Безбородько — державний діяч, меценат, почесний член Петербурзької академії наук. Племінник канцлера Олександра Безбородька — князь, дипломат, член Колегії іноземних справ і віце-канцлер Віктор Павлович Кочубей, який, перебуваючи на посаді міністра народної освіти, сприяв відкриттю університетів у Харкові та перших у Росії закладів для підготовки вчителів. Варто звернути увагу на портрети вихованців Київської Духовної академії Дмитра Прокоповича Трощинського та Петра Васильовича Завадовського. Відомі українські державні діячі О. Г. Розумовський, І. В. Гудович, Д. П. Трощинський, П. В. Завадовський у зібранні НБУВ представлені лише по одному зображенню (саме з видання Осипова) та мають значну історичну цінність, адже їх автори намагались дотримуватися доступного іконографічного матеріалу, який здебільшого не зберігся до нашого часу. Підтвердженням може бути гравюра Афанасьева, створена на основі малярського портрета О. А. Безбородька 1794 р. пензля відомого мистця Йоганна Батиста Лампі Старшого, що зберігається в Ермітажі у Санкт-Петербурзі.

Найбільше у виданні Бекетова представлені церковні діячі. Окрім уже згаданих портретів Феофана Пропоковича та Дмитрія Ростовського, можна назвати гравіровані портрети митрополита Петра Могили — засновника Лаврської школи, яка після об'єднання з Київською братською школою дістала назву Києво-Могилянського колегіуму (з 1701 р. — Києво-Могилянська академія); церковного і культурного діяча Лазаря Барановича — ректора Києво-Могилянської колегії, засновника друкарні в Новгород-Сіверському, автора проповідей «Меч духовний» (1666, 1668), «Труби словес проповідних» (1674, 1679); Інокентія Гізеля — церковного, політичного, освітнього діяча, історика, вихованця Києво-Могилянського колегіуму, ігумена Кирилівського та Пустинно-Микільського монастирів Києва, архімандрита Києво-Печерської лаври та очільника її друкарні, автора трактату «Мир с богом человеку» (1669), що містить чимало важливих відомостей з історії України XVII ст.;

¹⁶⁴ Див: Юхимець Г. М., Цинковська І. І. Гетьмани України на гравірованих портретах початку XIX ст. (іконографічний аспект дослідження)... С. 162—176.

митрополита Стефана Яворського — відомого українського філософа, поета, публіциста, церковного, громадсько-політичного та освітянського діяча, автора знаменитої праці «Камінь віри» (1728 р.).

Провідну загальну концепцію Олексія Осипова і граверів його школи, спрямовану на певну ідеалізацію образу портретованого, можна простежити у порівнянні зображень українського культурного та церковного діяча, письменника, філософа Георгія Кониського у виданні «Изображение людей знаменитых...», з портретом архієпископа пензля невідомого мистця кінця XVIII ст. з НХМУ. Найвірогідніше, саме малярський портрет слугував іконографічною основою для гравера, який свідомо відмовився від гостроти образної характеристики Георгія Кониського, значно пом'якшив риси обличчя портретованого.

Значну історичну цінність у виданні Бекетова мають портрети українських філософів, істориків, письменників, поетів, композиторів, мистців XVII — початку XIX ст., адже авторам цих портретів була доступною іконографія, наближена до портретованих осіб у часі, можливо, і прижиттєві зображення, які не збереглися або «зникли» у приватних колекціях, музейних фондах і чекають на свою атрибуцію. Так, портрет відомого українського письменника та етнографа Василя Наріжного (зберігається у фондах колекцій НБУВ), награвірований Федором Алексєєвим, вірогідно, є одним із небагатьох, виконаних на основі прижиттєвих зображень.

Портрет Миколи Бантиш-Каменського — українського історика, археографа, бібліографа, одного з родоначальників архівної та бібліотечної справи в Україні — роботи Олексія Осипова (бл. 1844 р.) та прижиттєве його зображення (1813 р.) пензля Миколи Аргунова (Астраханська обласна картинна галерея, РФ) мають багато спільного у передачі рис обличчя. Та головне в обох портретах — створений образ особистості розумної, всебічно освіченої, активної й широко мислячої.

Серед портретів видання Бекетова особливу цінність має гравюра із зображенням видатного українського мислителя, письменника, поета Григорія Савича Сковороди. З прижиттєвих зображень філософа маємо згадку про малярський портрет, виконаний Лук'яновим з натури на замовлення учня Григорія Сковороди Михайла Ковалинського, про який певне уявлення дає гравюра П. Мещерякова, датована 1814–1822 рр.¹⁶⁵ З образотворчих першоджерел іконографії Г. Сковороди варто згадати картину невідомого мистця першої половини XIX ст. «Портрет Сковороди у молодості» з Національного музею літератури України в Києві. «Дослідники вважають, що мистець намагався зберегти подібність зовнішніх рис юнака і літнього Сковороди, користуючись гравюрами, створеними за портретом роботи Лук'янова, дуже популярними на Харківщині серед шанувальників Григорія Сковороди»¹⁶⁶. Але у другій половині XIX та XX ст. основним іконографічним джерелом для українських мистців залишалися гравюра з видання Бекетова та штих П. Мещерякова.

Особливістю видання Бекетова можна вважати включення значної кількості портретів української еліти, яка відіграла велику роль у розвитку національної культури і підняла її до європейського рівня. Це портрети поета, філософа, письменника з козацького старшинського роду Іполита Богдановича; письменника та філософа з бідної родини чоботаря, вихованця Києво-Могилянської академії Івана Леванди; письменника і громадського діяча Василя Капніста — автора проєкту «Положення, за яким може бути набране й утримане військо охочих козаків» (1788 р.),

¹⁶⁵ Див.: Наш перворозум. Григорій Сковорода на портреті і в житті. Фотокнига / Авт. та упорядники Володимир Стадниченко, Микола Шудря. Київ: Спалах, 2004. С. 3–7.

¹⁶⁶ Національний музей літератури України. Невідомий портрет Григорія Сковороди. URL:// [http:// museumlit.org.ua](http://museumlit.org.ua) (дата звернення: 03.12.2018).

де виклав ідею відродження українського козацтва; харківського козака-піснетворця, поета і філософа Семена Климовського; визначного портретиста Дмитра Левицького; композитора і диригента Дмитра Бортнянського.

З початку XIX ст. в українському образотворчому мистецтві спостерігаються процеси, пов'язані із становленням і розвитком стилів романтизму і класицизму. Розглядаючи діяльність та художню майстерність видатних європейських гравірувальників-портретистів, слід звернути увагу і на українські корені цього важливого виду мистецтва. Мова іде про нашого видатного земляка Тараса Григоровича Шевченка. Відомо, що 2 вересня 1860 р. Рада Імператорської академії мистецтв визнала Т. Г. Шевченка академіком з гравірування, а 31 жовтня йому видано диплом.

Саме в галузі гравюри Шевченко досяг найбільших успіхів — став визначним офортисом XIX ст. не лише в Україні, а й у Європі. Техніка офорта завжди приваблювала Т. Шевченка своїм демократизмом, орієнтованістю на широкий загал. Своїми стилістичними можливостями цей різновид гравюри наближається до рисунка пером, що ідеально й точно відтворює задум художника. Віртуозністю виконання й глибиною психологічних характеристик відзначається галерея виконаних ним офортних портретів видатних діячів культури — ректора Академії мистецтв Федора Бруні, її багаторічного віце-президента Федора Толстого, архітектора Івана Горностаєва та видатного скульптора Петра Клодта.

У спадку Шевченка також є офортні копії з картин європейських і вітчизняних художників Е. Мурільйо, Х. Рембрандта, К. Брюллова, М. Мещерського, І. Соколова. У фондах Національного музею Тараса Шевченка представлені знакові самозображення поета-художника, виконані в техніці офорта: «Автопортрет зі свічкою» (1860), з автопортрета 1845 р.; «Автопортрет у темному костюмі», офорт «Вірсавія» (з картини К. Брюллова), що був поданий художником на звання академіка.

У портретному жанрі нові тенденції виявилися в небувалому розширенні соціального представництва зображених осіб: не лише правляча верхівка, аристократія, але й рання буржуазія, наукова, освітянська й творча інтелігенція, простолюдини. Задумана 1861 р. мистцем Левом Жемчужниковим під впливом Тараса Шевченка серія офортів «Живописна Україна» — це перша спроба донести українську тематику до широкого загалу (побут народу, образи природи, національні типи: портрети конкретних селян, бандуристів, лірників — з позначенням у назві імен та прізвищ: «Глухий дід Яків Сквиря», «Тиміш Сапенко, чумаки з Хороля», «Бандурист Андрій Шут», «Кобзар Остап Вересай», «Лірник Дмитро Погорілий»). Портретні зображення селян з позначенням імені (а також без імені) відзначаються міцним, конструктивним виразним малюнком. Штрихуванням — густе з перехресними, у напівтінях та світлих поверхнях — тонкими паралельними лініями мистець впевнено ліпить форму об'ємів й досягає необхідної пластичної виразності. Не виникає жодного сумніву, що усі ці зображення мають портретну схожість. Та завдяки пластичній виразності облич, їх етнічній характерності зображені конкретні особи сприймаються як образи-типи¹⁶⁷.

Творчою удачею Л. Жемчужникова є портрет поета, музиканта, автора історії Малоросії Миколи Маркевича, виконаний гравером під час роботи над альбомом «Живописна Україна». На портреті Маркевич зображений таким, яким його запам'ятав художник: «Дістане, бувало, з бокової кишені свого фракку люльку, по-

¹⁶⁷ Юхимець Г. М. Колекція офортів Лева Михайловича Жемчужникова у фондах ЦНБ ім. В. І. Вернадського НАН України. *Рукописна та книжкова спадщина України*. Київ, 1996. Вип. 3. С. 146.

сміхаючись скаже мені: "Ніхто не помітить у цій метушні й веселооща", — і потягне люльку, з якою ніколи не розставався — як справжній козак»¹⁶⁸.

З середини XIX ст. іконографічною основою багатьох гравірованих портретів була фотографія. В зібранні НБУВ зберігаються відомі портрети Тараса Шевченка, письменника Пантелеймона Куліша та історика Миколи Костомарова, виконані у 1859–1861 рр. на замовлення Лева Жемчужникова у паризькій майстерні А. Мюльрона літографським способом за фотографіями А. Ден'єра. Ще два портрета Кобзаря із зібрання НБУВ з фотографій 1859 р. А. Ден'єра виконали відомий літограф Петро Федорович Борель (1859 р.) та майстер офорта Василь Васильович Мате (1911 р.). Показово, що награвірована у 1879 р. Лаврентієм Серяковим ксилографія з малярського автопортрета Тараса Шевченка в овалі (1840 р.) була вміщена у виданнях «Русские деятели в портретах гравированных академиком Лаврентием Серяковым», що видавалися в Санкт-Петербурзі у 1880, 1882, 1886 рр.

У гравірованих портретах XIX ст. переважають неординарні особистості української еліти: дипломата, князя Андрія Кириловича Розумовського, сина останнього гетьмана України Кирила Григоровича Розумовського; українського полководця, наказного гетьмана Івана Федоровича Сулими; Івана Гонти — селянина-кріпака, який став уманським сотником, одним із очільників козацько-селянського повстання Коліївщини; класиків української літератури Івана Семеновича Нечуя-Левицького, Григорія Федоровича Квітки-Основ'яненка, Миколи Васильовича Гоголя, Григорія Петровича Данилевського та інших.

* * *

Зібрання оригіналів європейського гравірованого портрета Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського відзначається широкою географією походження творів, хронологією, що охоплює чотири століття, великою кількістю портретованих осіб, а також авторів портретів (рисувальників і граверів). Систематизація й дослідження зібрання з метою створення наукового каталогу може бути результативною за умови застосування ефективної методики досягнення повноти атрибуції кожної окремої пам'ятки. Саме завдання наукової атрибуції, як ключового інструмента дослідження будь-якого артефакту, передбачає отримання відповіді на численні складні питання.

Атрибуція творів образотворчого мистецтва, зокрема гравірованого портрета, має свою специфіку, яка передбачає комплексне дослідження: визначення походження твору мистецтва, авторства (рисувальника, гравера та використаних ними іконографічних джерел), дати створення портрета, проведення порівняльного аналізу зображення портретованої особи з іншими наявними її зображеннями, здійснення стилістичного аналізу, прочитання написів, гербів, символіки тощо. Аутентифікація портрета — це копітка й тривала робота не лише безпосередньо з об'єктом дослідження, а й з джерелами, що містять або можуть містити необхідну інформацію. Якщо звернутися до вимог методичних рекомендацій каталожного опису аркушевих образотворчих документів¹⁶⁹, такі поля: дата створення, техніка виконання, авторство (рисувальник, гравер), прізвище портретованої особи, використання гравером твору іншого автора, відтворення гравюри у стародруках тощо, то їх можливо наповнити лише за умови ретельно і якісно проведеної атрибуції.

¹⁶⁸ Жемчужников Л. М. Мои воспоминания из прошлого. Ленинград, 1871. С. 167.

¹⁶⁹ Цинковська І. І., Юхимець Г. М. Опис аркушевих образотворчих документів. Київ: НБУВ, 2000. 71 с.

Практика доводить, що надзвичайно важливим є перший етап атрибуції¹⁷⁰ будь-якої пам'ятки образотворчого мистецтва — тобто візуальне її дослідження. На етапі візуального дослідження портрета його порівняльний аналіз з максимальною кількістю інших доступних портретних зображень тієї ж особи (насамперед прижиттєвих та близьких за часом створення) — метод надзвичайно перспективний для первинного визначення тактики подальшої атрибуції кожного окремого портрета. Важливість першого знайомства з артефактом полягає не лише в емоційній оцінці художніх достоїнств пам'ятки. У процесі візуального дослідження аналізуються перші доступні «*de visu*» відомості (композиція, формат, розміри, техніка гравірування, усі написи і підписи, штемпелі, папір, стан збереження та ін.), визначаються методи наукового пошуку та шляхи отримання даних, необхідних для встановлення авторства, дати створення, прізвища зображеної особи, які є ключовими позиціями наукового каталожного опису пам'ятки. У гравірованих портретах без авторського підпису і дати створення, на основі визначення техніки виконання та проведення стилістичного аналізу (ключового інструмента атрибуції) можна з певною часткою вірогідності визначити приналежність твору до історичного стилю (бароко, класицизм, реалізм) і, відповідно, хронологічні межі створення досліджуваного артефакту, більш точна дата якого остаточно встановлюється у подальшому дослідженні.

Але найбільш надійним інструментом визначення авторства гравюри є глибокий формально-стилістичний аналіз. Атрибуція гравірованих портретів незалежно від рівня й глибини знань дослідника матеріальної культури визначеного історичного періоду обов'язково потребує звернення до спеціальної літератури — наприклад, наукових праць та довідкових видань з історії костюма, орденів і медалей, зброї та ін. За костюмом, який у XVI—XVIII ст. був чітко регламентованим, можна визначити соціальний стан портретованої особи, що значно звужує межі подальшого пошуку і допомагає намітити його пріоритети.

Ефективним інструментом атрибуції, зокрема, визначення, хто саме зображений на портреті, перевірки, чи відповідає напис на гравюрі прізвищу зображеної особи, є глибоке іконографічне дослідження. Складність такого пошуку насамперед у відомій мистецтвознавцям проблемі схожості в жанрі портрета¹⁷¹. У процесі ретельного дослідження іконографії конкретної особи часто виявляється, що риси обличчя портретованого у творах різних авторів суттєво відрізняються, іноді навіть до невпізнання¹⁷².

¹⁷⁰ Розподіл процесу атрибуції на етапи достатньо умовний і залежить від конкретної досліджуваної пам'ятки та багатьох інших факторів.

¹⁷¹ Щодо проблеми схожості у жанрі портрета див.: Евреинов Н. Н. Оригинал о портретах (к проблеме субъективизма в искусстве). Москва: Госиздат, 1922. 113 с.: илл.; Вишпер Б. Р. Введение в историческое изучение искусства. Москва: Изобразит. иск-во, 1985. С. 206—214; Андронникова М. И. Портрет. От наскальных рисунков до звукового фильма. Москва: Искусство, 1980. 423 с.; ил.

¹⁷² Відомий історик театрального мистецтва, теоретик, художник Микола Євреїнов розмірковуючи про велику колекцію своїх портретів, створених багатьма видатними художниками кінця XIX — початку XX ст., писав: «Ни один из существующих портретов, претендующих представить меня (именно меня!) я не считаю достигающим настоящего сходства со мною. Я и мои портреты, — отдаю должное высокой художественной ценности большинства из них — величины различные, не только внутренне, но и внешне. Я не они! т. е. не лица, изображенные на них. Они не я. Между нами пропасть, через которую в этих портретах сквозят лишь шаткие мостки к моему подлинному лику». Див.: Евреинов Н. Н. Оригинал о портретистах... Москва: Госиздат, 1922. С. 81.

Іконографія, за визначенням Ервіна Панофського, це розділ історії мистецтва, що досліджує зміст твору мистецтва, а не його форму¹⁷³. «Світ чистих *форм*, що сприймаються як носії *первинних*, або *природних*, значень можна назвати світом художених *мотивів*. Перелік цих мотивів є *перед-іконографічним* описом твору мистецтва»¹⁷⁴. Вторинне значення стає зрозумілим через усвідомлення того, якому часові, країні, етносу, соціальній групі, роду діяльності належала зображена особа.

У жанрі портрета змістом або значенням є зображена особа (її прізвище, соціальний стан, професія, діяльність, біографія та ін.). Форма — допомагає уявити її зовнішній вигляд, риси обличчя, характер, зафіксований художником, її психологічний стан тощо. Але зрозуміло, скласти «внутрішній портрет зображеної особи» лише за образом, створеним художником, і тим паче лише через сприйняття форми як такої, навряд чи можливо — необхідно чимало додаткових відомостей (біографія, інші зображення конкретної портретованої особи, і не лише у творах образотворчого мистецтва, а й словесні портрети і под).

Надзвичайно важливим джерелом для атрибуції є стародавні європейські видання XVI–XVIII ст., де містяться відбитки гравюр із портретними зображеннями історичних осіб. Таких видань було багато і сьогодні вони зберігаються у бібліотеках і музеях багатьох країн світу, в т.ч. й у фондах НБУВ. Завдяки розміщенню таких видань на сайтах бібліотек та музеїв світу чимало з них були активно використані авторами статті для атрибуції багатьох гравірованих портретів зібрання НБУВ.

Іконографічне дослідження гравірованих портретів методом порівняльного аналізу з максимальною кількістю інших наявних зображень портретованого (передусім прижиттєвих та близьких за часом створення) — метод ефективний для встановлення або уточнення ключових питань атрибуції і визначення, підтвердження або уточнення прізвища зображеної особи, автора і дати створення гравірованого портрета та інших важливих позицій його каталожного опису. Цілком очевидно, що всебічний іконографічний аналіз портретного зображення людини є достатньо ефективним методом встановлення особи портретованого. Але не можна не враховувати і певну залежність інтерпретації художнього образу від суб'єктивності його сприйняття дослідником. «Мистецтвознавцеві необхідно звіряти те, що він вважає *внутрішнім значенням* твору або групи творів, що досліджуються, з тим, що він вважає *внутрішнім значенням* якомога більшої кількості документів цивілізації, що історично пов'язані з цим твором або групою творів, яку він може охопити, — документів, що свідчать про політичні, поетичні, релігійні, філософські та соціальні тенденції, що характеризують особу, яка вивчається, епоху або країну»¹⁷⁵.

¹⁷³ Панофский Э. Этюды по иконологии: Гуманистические темы в искусстве Возрождения / Пер. с англ. Н. Г. Лебедевой, Н. А. Осминской. СПб.: Издательский Дом «Азбука-классика», 2009. С. 27.

¹⁷⁴ Там само. С. 30.

¹⁷⁵ Там само. С. 42.

An ornate, symmetrical oval frame with intricate scrollwork and a central oval cutout. The frame is rendered in a detailed, engraved style with cross-hatching for shading. The central oval contains the text. The bottom of the frame features a decorative base with a central shield-like shape and symmetrical flourishes on either side.

**ІЛЮСТРОВАНІЙ
КАТАЛОГ**

Абернеті Джон
(*Abernethy John*; 1764—1831)

Відомий англійський хірург і анатом, учень Джона Хантера. Народився у Лондоні в шотландсько-ірландській купецькій родині. Після навчання у гімназії працював у шпиталі святого Варфоломія. З 1787 був помічником кардіолога і розпочав читати лекції у Бартоломью Клоуз. Невдовзі заснував медичну школу Святого Варфоломія; у хірургічній практиці наслідував ідеї свого вчителя Персіваля Потта. Був відмінним викладачем, користувався великою популярністю серед студентів.

Дата: 1832.

Гравер: Кохран Джон (*Cochran (Cochran), John*; р.н. невід. — 1856) [за живописним портретом пензля Т. Лоуренса 1830].

Гравюра різцем і пунктиром. 11,4×8,8; 22,8×14,5; 27,7×21,5.

Поколін., 3/4, праворуч.

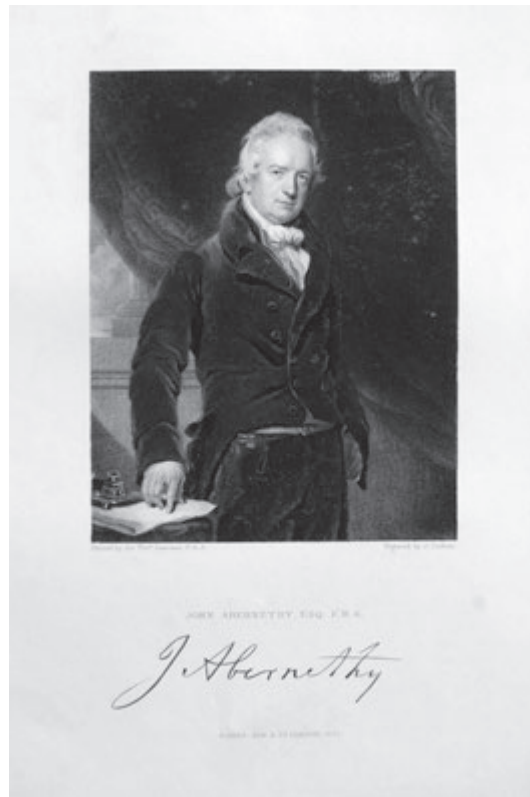
На лицевому боці аркуша під рамкою портрета праворуч: *Engraved by J. Cochran.*; ліворуч: *Painted by sir Tho-s Lawrence. P.R.A.*

У нижній частині аркуша посередині текст: *John Abernethy, esq. F.R.S.*; нижче факсимільне відтворення автографа портретованого: *J Abernethy*; унизу посередині текст: *Fisher, son & C-o. London. 1832.*

Стан збереження: добрий.

Інв. № 505 178 ин. ББД № 0400

Іконографія: Чарльз Вільям Пеглер. Портрет хірурга Джона Абернеті. 1828. П. о.; 90 × 70 см; Музей Хантеріана. Лондон (Велика Британія).

Август II Фрідріх Сильний
(*August II Fryderyk Mocny*;
1670—1733)

Курфюрст Саксонії (з 1694), король Речі Посполитої з династії веттінів і великий князь литовський (з 1697—1706; 1709—1733). За велику фізичну силу його звали Сильний, Саксонський Геркулес, Залізна рука. Отримав лицарський вишкіл. Спроби реформувати країну і зміцнити королівську владу виявилися невдалими і лише призвели до посилення впливу Російської імперії. Август був союзником Петра I проти Швеції у Північній війні 1700—1721. Вагомим культурним завоюванням Августа стало заснування порцелянових мануфактур у Мейсені та Дрездені. 1722 за його наказом розпочато нову організацію й розширення художніх колекцій Дрездена.

Дата: перша половина XVIII ст.

Гравер: невідомий гравер XVIII ст.

Різець, пунктир. 13,2 × 9,4; 16 × 13.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу під зображенням у межах відбитка награвіровано два рядки тексту: *Fridericus Augustus II. / Rex Poloniarum Elector Saxoniae.*

Стан збереження: добрий.

Інв. № ал 665/8.

ББД № 0536

Іконографія: 1. Луї де Сильвестр. Портрет польського короля Августа II. Між 1697—1733. П. о.; 145 × 111 см. Національна портретна галерея Швеції. Марієфред, замок Гріпсгольм (Швеція); 2. Луї де Сильвестр. Портрет польського короля Августа II. Бл. 1727. П. о.; 82 × 64 см. Королівський замок Вавель. Краків (Польща).

Август III Саксонський (August III Sas; 1696—1763)

Король Речі Посполитої та великий князь литовський, курфюрст саксонський (з 1733 як Фрідріх Август II). Одноосібний законний син і спадкоємець Августа II Фрідріха Сильного. Був одружений з донькою імператора Йосифа I Марією. Під час подорожі країнами Європи, з метою стати королем Польщі та одружитися з австрійською принцесою, таємно змінив протестантську віру на католицьку. 1733 після смерті батька проголошений королем Польщі, але офіційне визнання на варшавському сеймі відбулося пізніше (1736). Август III утримував блискучий двір, витрачав великі кошти на закупівлі картин для Дрезденської галереї та інших музеїв, а управління державою поклав на першого міністра.

Дата: середина XVIII ст.

Гравер: Сізанг Йоганн Крістоф (Sy-sang, Johann Christoph; 1703—1757).

Гравюра різцем і пунктиром. 15,8×9,6; 17×9,8.

Пояс., en face.

На лицевому боці аркуша внизу у прямокутній площині під портретом награвіровано три рядки тексту: *Fridericus Augustus III. / Rex Poloniarum, Elector / Saxoniae. etc. j.*

Не виключено, що іконографічною основою гравюри є живописний парадний портрет короля Августа III Саксонського, виконаний у другій чверті XVIII ст. французьким художником Луї де Сильвестром.

Стан збереження: добрий.

Інв. № ал 665/30.

ББД № 0545

Іконографія: 1. Невідомий художник. Король Август III Саксонський. П. о., 1750; Національний музей. Варшава (Польща); 2. Ніколя де Ларжильер. Портрет принца Августа під час перебування у Франції. 1714—1715. П. о.; 140,8×107 см. Національна картинна галерея Вікторії. Мельбурн (Австралія); 3. Георг Фрідріх Шмідт. Портрет короля Августа III Саксонського. Після 1743. Різцева гравюра; 52×38,8 см. Одеська національна наукова бібліотека.

**Август Людвіг
Ангальт-Кьотенський**
(*August Ludwig von Anhalt-Köthen*;
1697—1755)

Князь германського князівства Священної Римської імперії Ангальт-Кьотена з династії Асканіїв (з 1728), третій син князя Емануеля Лебрехта та графині Нінбурзької Гізели Агнеси фон Рат. За системою наслідування, введеною 1702 у Ангальт-Кьотені, отримав від старшого брата Леопольда (князя Ангальт-Кьотена) палац і угіддя Варнсдорф з усіма їх доходами. Август був тричі одружений: 1722 — з графінею Агнесою Вільгельміною фон Віттенау; 1726 — з дочкою графа Ердмана II фон Промніца графінею Емілією; 1736 — з сестрою другої дружини графінею Анною фон Промніц. Після смерті старшого брата Леопольда і його єдиного сина Емануеля Людвіга 1728 Август Людвіг успадкував Ангальт-Кьотен.

Дата: 1730-ті рр.

Гравер: Сізанг Йоганн Крістоф (*Sysang, Johann Christoph*; 1703—1757) [з живописного портрета бл. 1730].

Різець, пунктир. 15,5 × 10.

Поколін., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці гравюри праворуч під рамкою зображення награвіровано підпис гравера: *Sysang sc. Lips.*

У нижній частині аркуша під рамкою зображальної частини відбитка награвіровано три рядки тексту: *August Ludwig / Fürst zu Anhalt- / Cothen.*

Стан збереження: добрий; відбиток гравюри обрізано з чотирьох боків і наклеєно на папір.

Інв. № Ал 672/81.

ББД № 0929

Іконографія: 1. Невідомий художник XVIII ст. Портрет князя Августа Людвіга Ангальт-Кьотенського. Бл. 1730. П. о.; Музей Баха. Лейпциг (Німеччина); 2. Йоганн Крістоф Сізанг. Портрет Августа Людвіга Ангальт-Кьотенського. 1757. Гравюра різцем; 28,5 × 16,9 см.

Августин (світське ім'я —
Сахаров Михайло Степанович;
1768—1842)

Єпископ Оренбурзький та Уфимський, укладач «Систематичного збірника російських церковних законів і постанов». Народився в с. Звіринці Ростовського повіту Ярославської губернії в родині церковнослужителя. Освіту здобув у Ярославській духовній семінарії, Санкт-Петербурзькій Олександрівській головній семінарії (1788—1792). Після закінчення семінарії призначений вчителем Ярославської духовної семінарії. З 1797 — викладач риторики і грецької мови Олександрівської духовної академії. 19 грудня прийняв постриг. З 1798 — архимандрит, настоятель Толзького монастиря і ректор Ярославської духовної семінарії. Ректор Рязанської духовної семінарії і настоятель Троїцького монастиря Рязанської єпархії (від 1800), настоятель Свято-Троїцького Антонієвого Сійського чоловічого монастиря (з 1802). 1819 відійшов від церковних справ і перебував у Варницькому монастирі Ярославської єпархії. Похований у соборній церкві.

Дата: 1818.

Гравер: Ухтомський Андрій Григорович (1770 — після 1858). Російський гравер, офортист. Вихованець Петербурзької Академії мистецтв (1795—1800), вчився в гравірувальному класі І. С. Клаубера. З 1808 — академік Академії мистецтв, 1815 — керівник Академічної друкарської палати. Від 1817 — бібліотекар Академії мистецтв, з 1831 — хранитель музею Академії. Нагороджений золотою медаллю імені П. Демидова за винайдення власної гравірувальної машини (1831).

Гравюра різцем. 30,5 × 27,6; 38,4 × 27,8.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша унизу під рамкою зображення праворуч авторський підпис: *Грав: А. Ухтомскій.*

У нижній частині аркуша під овальною рамкою портрета у прямокутній горизонтальній площині, поділеній навпіл овальним медальйоном із зображенням герба напис: *Августинъ Епископъ Оренбургскій и Уфимскій, / родился въ 1768 годъ Октября 18 дня Ярославской Губериніи в городъ Ростовъ. / Хиротонисанъ во Епископа Оренбургскаго и Уфимскаго 1806 года Іюня 10 дня.;* під медальйоном посередині: 18X18; під рамкою зображення посередині текст: *Изъ признательности и любви...*

Стан збереження: задовільний; по краях аркуш має незначні забруднення. Реставрацію проведено 1993 у Центрі реставрації та консервації НБУВ, реставратор В. А. Зінкевич. Аркуш наклеєно на картон.

Інв. № 654.

ББД № 0190

Авраам
(Шумілін Олексій Федорович;
1761—1844)

Єпископ Російської православної церкви, архієпископ Ярославський і Ростовський (1824—1836). Народився у с. Бистрому Московської губернії. Освіту здобув у Крутицькій духовній семінарії. Священник одного з приходів сільської єпархії (з 1782), учитель поезії Крутицької духовної семінарії. Від 1788 понад двадцять років викладав Закон Божий у Московському виховному будинку. Протоіерей Архангельського собору Московського Кремля (з 1811). 1813 прийняв постриг і висвячений на архімандрита. Настоятель Златоустовського монастиря (1813—1816), Московського Богоявленського монастиря (1816—1817), Спасо-Андронікова монастиря (з 1817), єпископ Тульський і Белевський (від 1818), архієпископ Астраханський (з 1821), Ярославський і Ростовський (від 1824). 1827 повернувся у свою єпархію. Похований у Толзькому монастирі.

Дата: бл. 1830.

Гравер: **Флоров (Флоров) Олександр Олександрович** (бл. 1784 — після 1830). Російський гравер на міді. 1806 закінчив Санкт-Петербурзьку Академію мистецтв художником Першого ступеня із атестатом та шаблею. Учень І. С. Клауберга. Працював гравером при Московському університеті (1806—1822).

Рисувальник: **Сорокін Михайло Федорович** (1796 — р.с. невід.). Російський художник. З 1806 навчався у Петербурзькій Академії мистецтв. За успіхи у навчанні нагороджувався срібними медалями 2-го (1815) та 1-го (1816) ступеня. 1818 закінчив Академію художником Першого ступеня із атестатом та шаблею. Живописець історичного жанру. 1834 був заарештований, від 1835 жив у засланні у Костромській губернії. 1842 йому було дозволено мешкати у Москві.

Гравюра на міді. 23 × 14,7; 13,8 × 10,3.

Поясне, 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша, унизу під зображенням ліворуч підпис автора рисунка: *Рис М. Сорокинъ*; праворуч — гравера: *Грав. А. Флоровъ*; посередині: 1830.

У нижній частині аркуша під зображенням награвіровано чотири рядки тексту: *Авраамъ / Архієпископъ Ярославскій / и / Ростовскій.*; нижче у правому куті: *Ценз. Н. Снегиревъ, 2 Іюля. 1830.*; під гравюрою наклеєно папірець із написом чорним чорнилом: *Авраам (Шумилинъ) Епископъ Тульскій / (1818), архієпископъ астраханскій (1821), яро / славскій (1824), на покое съ 1834. †1844.*

Стан збереження: добрий; гравюру наклеєно на цупкий папір синього кольору.

Інв. № 595.

ББД № 0193

Авраамій Флоринський
(світське ім'я — Андрій Флоринський;
бл. 1720 — 1797)

Український релігійний діяч, викладач, письменник, архимандрит. Народився в українській міщанській родині. Навчався у Київській духовній академії. 1753 прийняв чернечий постриг, став професором філософії в академії, а згодом її префектом (1757—1758). Ректор Володимирської духовної семінарії (з 1762). Архимандрит багатьох російських монастирів. Переклав твір Іоанна Золотоустого «Бесіда на Євангелія от Матвея і от Іоанна». Автор твору «Слова на пам'ять святого Димитрія». В останні роки життя за дорученням Святійшого Синоду здійснював звірку з оригіналом твору «Добротолюбіє» у перекладі Паїсія Величковського, що готувався до видання.

Дата: бл. 1840.

Гравер: **Алексєєв Федір** (1800 — бл. 1840).

Гравюра на сталі, пунктир, різець.
9,7 × 7,8; 18,1 × 12,4; 32 × 25,1.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша внизу посередині в межах овальної лінії, що обрамляє зображення, награвіровано напис: *Гравиро: Ф. Алексєєвъ.*

У нижній частині аркуша під овалом портрета розміщено три рядки тексту: *Авраамій Флоринскій, / Ростовскаго Яковлевскаго Монастыря / Архимандритъ.*

Гравюра увійшла у видання: «Изображенія людей знаменитыхъ, или чѣмъ нибудь замечательныхъ, принадлежащихъ по рожденію или заслугамъ Малороссіи». Москва, 1844.

Стан збереження: задовільний; по краях аркуша за межами зображення згини, незначні розриви, по всьому полю — жовті плями, горішний край аркуша обрізаний.

Інв. № 776 931 38.

ББД № 0005

Агапіт (світське ім'я —
Воїнов Олексій Карпович;
1805—1860)

Церковний діяч, архімандрит. Народився у сім'ї священника. Освіту здобув у духовній семінарії. 1822 вступив у Свято-Троїцький монастир у Рязані. 1823 прийняв чернецтво, від 1828 — ієромонах. З архієпископом Рязанським Григорієм (Постниковим) переїхав до Петербурга, а згодом до Твері, був призначений економом архієрейського дому і настоятелем Малицького монастиря, де побудував каплицю і братський корпус. Сім років був ігуменом Троїцького Селіжарійського монастиря, де власним коштом збудував готель і добудував дзвіницю. У сані архімандрита дев'ять років був настоятелем Ніло-Столобенської Богоявленської пустині у Тверській губернії.

Дата: не пізніше 1860.

Гравер: гравер середини XIX ст.
Ксилографія кольорова. 23,2 × 15.
Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша внизу під зображенням факсимільне відтворення підпису портретованої особи: *Архімандритъ Агапітъ*.

Стан збереження: добрий.

Інв. № 833.

ББД № 0728

Агар-Елліс Джорджіана
(*Agar Ellis Georgiana*;
1804—1860)

Англійська аристократка, дружина сина лорда Кліфдена Георга Агар-Елліса — великого знавця й шанувальника мистецтва; мати Генрі (згодом третього віконта Кліфден); потім баронеса Довер.

Дата: бл. 1825.

Гравер: Хіт Чарльз (*Heath, Charles*; 1785—1848) [за рисунком Томаса Лоуренса бл. 1821]. Англійський аквареліст, гравер різцем, ілюстратор книги та видавець. Навчався у свого батька Джеймса Хіта. Виставляв твори у Королівській Академії (1801—1825). Автор гравюр з творів відомих художників (Карло Дольчі, Джошуа Рейндолдс, Ван Дейк, Вільям Хілтон). Член Товариства художників Великої Британії.

Гравюра на сталі, пунктир, різець.
11,3 × 8,8; 18,6 × 11,5.

Пояс., en face.

На лицевому боці аркуша внизу праворуч під рамкою зображення авторський підпис: *Engraved by Charles Heath*; ліворуч — прізвище рисувальника: *Drawn by Sir Thomas Lawrence P. K. A.*

Унизу посередині під зображенням два рядки тексту: *The right Hon-ble / Lady Georgiana Agar Ellis.*; нижче праворуч: *Printed by M-c. Queen.*; нижче посередині: *Pub-d by Hurst & C.-o R. Jennings 62, Cheapside, & Giralton Bovinet & C.-o. Gallerie Vivienne, Paris.*

Стан збереження: добрий.

Інв. № 172 ин.

ББД № 0443

Іконографія: Існує ідентичний портрет Джорджіани Агар-Елліс роботи гравера Фредеріка Крістіана Льюїса, виконаний 1821 за оригіналом Томаса Лоуренса (38 × 28 см); Генрі Боун. Портрет Джорджіани Агар-Елліс. 1825. Емаль на міді; 14 × 10,7 см [за оригіналом Джона Джексона].

Агатангел (*Агафангел*;
Соловійов Олексій Федорович;
1812—1876)

Російський духовний письменник, єпископ Ревельський і Вятський, архієпископ Волинський. Магістр Московської духовної академії. Ректор Казанської і Костромської духовної академії, Харківської духовної семінарії. Засновник і редактор казанського часопису «Православный Собеседник». 1861 переклав з єврейської книги Іова (1861), з грецької — книги Премудрості Ісуса, сина Сірахова (1860). Автор «Объяснения послания святого апостола Павла к Галатам».

Дата: 1860.

Гравер: **Борель Петро Федорович** (1829—1898). Російський живописець, аквареліст, літограф, портретист. Випускник Імператорської академії мистецтв.

Літографія. 19,3 × 14,8; 35 × 26,4.

Поколін., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша у лівому нижньому куті відбитка в межах зображення підпис автора: *Борель*.

У нижній частині аркуша під відбитком посередині надруковано ім'я і стан портретованої особи: АГАФАНГЕЛЬ / *Епископъ Вятскій и Слободскій*; нижче прізвище власника літографічного закладу: *Литог. А. Траншеля*.

Стан збереження: добрий; відбиток літографії наклеєний на тонкий папір.

Інв. № 893.

ББД № 0861

Іконографія: 1. Гравер середини ХІХ ст. Портрет єпископа Агатангела. Між 1860 та 1866. Літографія; 2. Невідомий художник ХІХ ст. Портрет єпископа Агатангела. Середина ХІХ ст. П. о.; 107,5 × 88 см. Кіровський обласний краєзнавчий музей (РФ).

Аделунг Федір Павлович
(*Adelung Friedrich von*;
1768—1843)

Російський і німецький історик, мовознавець, філософ, бібліограф, член-кореспондент Петербурзької академії наук (з 1809). Навчався у Лейпцизькому університеті, подорожував країнами Європи. З 1797 постійно жив у Росії. У Санкт-Петербурзі був цензором німецьких книг та директором німецького театру. З 1803 — наставник великих князів Миколи та Михайла Павловичів. Від 1819 служив у Колегії іноземних справ. З 1825 очолював Навчальне відділення східних мов Міністерства іноземних справ, де створив музей, що став основою Румянцевського музею. А його колекція графіки (2477 од. зб.), куплена 1804 засновником Харківського університету В. Каразіним, стала підґрунтям створення міського Художньо-промислового музею. Автор наукових публікацій з археології та фундаментальної праці «Обозрение путешествия по России», за яку отримав Демидівську премію.

Дата: 1825.

Гравер: літограф монограми АП (російський літограф-портретист першої половини XIX ст.).

Літографія. 18 × 18; 37 × 28.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу ліворуч під зображенням дата і монограма літографа: 18АП.25.

Унизу аркуша посередині чорним чорнилом написано прізвище портретованої особи: *Аделунг*; угорі аркуша посередині чорним чорнилом напис: *Н. Б. М. 98*.

Стан збереження: добрий.

Інв. № 814.

ББД № 0560

Іконографія: Костянтин Семенович Осокін. Портрет Федора Павловича Аделунга. 1836. Папір, акварель; 20 × 16,3 см. Державний музей-заповідник «Зарайський кремль» (РФ).

Адо́льф I Нассау́ський
(*Adolph Wilhelm Carl August Friedrich*
von Nassau-Weilburg-Luxemburg;
1817—1905)

Останній герцог Нассау. Четвертий великий герцог Люксембурга (1890—1905). Стосовно прав і свобод громадян дотримувався консервативної традиції, від якої змушений був відмовитися під час революції у Німеччині 1848. У результаті поразки Австрії у війні з Пруссією 1866 зрікся своїх прав на герцогство на користь останньої. Після смерті короля Нідерландів й великого герцога Люксембурзького Вільгельма III Орансько-Нассау (1890) успадкував правління герцогством. 1902 передав правління країною своєму синові Вільгельму.

Дата: 1835.

Гравер: Кригубер Йозеф (*Kriguber, Josef*; 1800—1876).

Рисувальник: Даффінгер Мориць Міхаель (*Daffinger, Moritz Michael*; 1790—1849) [за власним рисунком]. Австрійський мініатюрист. Народився у Відні в родині художника розпису на порцеляні. Навчався в Академії мистецтв у Відні. Спочатку писав портрети на порцеляні, згодом на папері й слоновій кістці. У 1820—1830-ті рр. був популярним як портретист серед аристократів австрійського двору та за межами країни. Автор портретів представників аристократії, діячів мистецтва та літератури.

Літографія. 43,5 × 32,3.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу праворуч під зображенням авторський підпис: *Kriguber del: 835*; ліворуч: *Daffinger pinx.*

У нижній частині аркуша посередині під зображенням текст: *ged. bei. J. Höflich in Wien.*; над текстом чорним чорнилом у два рядки напис: *a Mounsieur de P-r Gortchacoff homage d'estim d'attachement. / Vienne in 1835.*

Стан збереження: добрий; відбиток гравюри наклеєно на папір.

Інв. № 452 ал. 673/48.

ББД № 0366

Іконографія: 1. Мориць Міхаель Даффінгер. Портрет Адольфа I Нассауського, герцога Люксембурзького. 1840. Папір, акварель. Державний Російський музей. Санкт-Петербург (РФ); 2. М. Голд. Портрет Адольфа I Нассауського, герцога Люксембурзького. Друга чверть XIX ст. Літографія; 24 × 30; 28 × 37 см [за оригіналом Володимира Івановича Гау].

Адріан
(світське ім'я — Андрій;
1627/37—1700)

Патріарх Московський і Всієї Русі з 1690. Митрополит Казанський та Свіязський. Архімандрит Чудова монастиря у Московському кремлі (1678—1686). Противник реформ Петра I. Прихильник незалежності церкви від царської влади. Був знайомий з гетьманом Іваном Мазепою. Автор церковних творів: «Записка про святительські суди», «Грамота про бороду» та ін. Адріан — десятий і останній патріарх всеросійський; після його смерті вибори патріарха не проводилися до 1917.

Дата: 1821—1824.

Гравер: Афанасьєв Афанасій (роки життя невідомі) [з парсуни початку XVIII ст.]. Російський гравер першої половини XIX ст. Навчався у Москві в школі, заснованій П. П. Бекетовим для майстрів-кріпаків. Його вчителем був відомий гравер-портретист О. А. Осипов, учень Ф. Кюнеля та М. Соколова. Під керівництвом О. А. Осипова брав участь у створенні серії портретів, що видавалася П. П. Бекетовим.

Гравюра на сталі, пунктир, різець. 10,2 × 8,3; 16,7 × 11,5; 26,5 × 19,8.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу посередині в межах овальної лінії, що обрамляє зображення, награвіровано напис: Г. А. Афанасьєв.

У нижній частині аркуша під овалом портрета розміщено три рядки тексту: Адріанъ, / Последній Патріахъ Московскій / и всея Россій.; нижче унизу посередині: Изъ Собранія Портретовъ издаваемыхъ Платономъ Бекетовымъ.

Гравюра увійшла у видання «Изображенія людей знаменитыхъ, или чѣмъ нибудь замечательныхъ, принадлежащихъ по рожденію или заслугамъ Малороссіи». Москва, 1844.

Стан збереження: задовільний; краї аркуша обрізані; за межами зображення по всьому полю жовті плями; аркуш наклеєно на картон.

Інв. № 736.

ББД № 0007

Аккорамбоні Джузеппе Раймондо
(*Accoramboni Giuseppe Raimondo*;
1672—1747)

Італійський церковний діяч, кардинал, єпископ Імоли. Народився в Сполето. Походив зі старовинного герцозького роду. Навчався в університеті Перуджі, отримав ступінь доктора церковного і цивільного права (1694). Працював аудитором кардинала Мікеланджело деї Конті (згодом — Папа Інокентій XIII). 1724 Папа Бенедикт XIII висвятив Аккорамбоні на архієпископа Філіппінського, а 1728 на кардинала. Брав участь у обранні Пап Климента XII (1730), Бенедикта XIV.

Дата: 1728.

Гравер: Колб Йоганн Крістоф (*Kolb, Johann Christoph*; 1680—1743).

Рисувальник: художник монограми **GD** (роки життя невідомі).

Гравюра різцем. 16 × 13; 21,5 × 15,4; 22 × 16,2.

Пояс., праворуч.

На лицевому боці аркуша, унизу ліворуч авторський текст: *Cum. Grat. et Priv. Sac. Cas. May.*; нижче: *G.D. sc.*; праворуч: *Ioh. Christoph Kolb. excud. a. v.*

Унизу посередині на постаменті чотири рядки тексту: *Ioseph Archiepiscopus Accorambonus Episcopus Imolensis, Spole-
tinus, SS mi. Dru. Nri. Benedicti Papæ XIII. Auditor, S.
R.E. Presbyter Cardinalis creatus ab eodem SS-mo. D-no. N-ro. in
Consistorio secreto die 20. Septembris 1728.*

У горішньому правому куті зображено герб Папи Бенедикта XIII; у лівому — герб портретованої особи.

Стан збереження: добрий; гравюру наклеєно на папір.

Інв. № 225 ин.

ББД № 0290

Іконографія: Існує майже точна копія без дати із зазначенням авторів: *Petrus Nelli del. Gaspar Massi sc.*

Аксаков Іван Сергійович
(1823—1886)

Син відомого письменника Сергія Тимофійовича Аксакова (автора книг «Сімейна хроніка» і «Дитячі роки Багрова-внука»), брат Костянтина Сергійовича Аксакова, одного з провідних ідеологів російського слов'янофільства. Був також гарячим прихильником слов'янофільства. Закінчив Петербурзьке училище правознавства (1838—1842). За дорученням Російського географічного товариства вивчав торгівлю в Малоросії і написав «Дослідження про торгівлю на українських ярмарках» (1858). Служив (1855) добровольцем в ополченні під час Кримської війни. 1858—1878 фактично керував Московськом слов'янським комітетом. Під час російсько-турецької війни (1877—1878) організував кампанію на підтримку південних слов'ян, здобув велику популярність. За промову у слов'янському комітеті під час Берлінського конгресу 1878, яка містила різку критику царської дипломатії, був висланий з Москви. 1859—1886 видавав послідовно слов'янофільські газети і журнали: «Парус», «Корабль», «Русская Беседа», «День», «Москва», «Русь».

Дата: 1889.

Гравер: **Матюшин Іван Іванович** (роки життя невідомі). Російський гравер другої половини XIX ст., учень академіка Л. А. Серякова. Автор багатьох гравірованих портретів до видання «Русские деятели в портретах».

Дереворіз. 14,6 × 11,5; 24,6 × 15,7.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша в межах зображення внизу у лівому куті підпис гравера: *И. Матюшинъ.*

Унизу під рамкою зображення напис: *Иванъ Сергѣевичъ Аксаковъ*; нижче: *род. 1823 г. † 27 ян.;* унизу аркуша посередині друкарський текст: *приложение къ «РУССКОЙ СТАРИНѢ» изд. 1886 г.;* нижче ліворуч: *Дозволено цензурою. С.-Петербургъ, 19 марта 1886 г.;* праворуч: *Экспедиція заготовленія государственныхъ бумагъ.*

Гравюра увійшла у видання «Русские деятели в портретах, изданных редакцией исторического журнала "Русская старина". Третье собрание». Санкт-Петербург: Типография В. С. Балашова, 1889.

Стан збереження: задовільний; по лівому краю аркуша за межами зображення згини й незначні розриви.

Інв. № 001.

ББД № 0104

Іконографія: Ілля Юхимович Репін. Портрет Івана Сергійовича Аксакова. 1878. П. о.; 97 × 76 см. Державна Третяковська галерея. Москва (РФ).

Алексій
(Ржаницин Руфін Іванович;
1813—1877)

Єпископ Російської православної церкви, богослов і проповідник, магістр та ректор Московської духовної академії. Народився в сім'ї протоієрея. Освіту здобув у духовному училищі у м. Кадников Вологодської губернії та Московській духовній академії. 1837 прийняв чернецтво у Чудовому московському монастирі. 1837 возведений в сан ієродиякона, 1838 — ієромонаха. Інспектор Московського духовного училища та викладач філософії (з 1838), ректор (з 1843); архимандрит, настоятель Заіконоспаського московського монастиря. Професор богословських наук. Єпископ Дмитрівський, вікарій Московської єпархії (1853). 1857 переведений на Тульську і Белевську кафедру. 1860 переведений в засновану 1859 у Сімферополі Таврійську єпархію. Архієпископ Алексій був ініціатором реставрації й перебудови кафедрального собору Різдва Христового у Рязані.

Дата: бл. 1860.

Гравер: Шеміот Володимир Петрович (1832—1903).

Літографія. 18,7 × 14,5.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша у лівому нижньому куті відбитка в межах зображення монограма автора: В.Ш.

У нижній частині аркуша під відбитком посередині надруковано ім'я і сан: АЛЕКСІЙ, / Епископъ Таврический и Семферопольскій.; нижче посередині прізвище власника літографічного закладу: Литог. И. Корелина.

Стан збереження: добрий; відбиток літографії наклеєний на тонкий папір, який наклеєно на цупкий папір холодного зеленого кольору.

Інв. № 903.

ББД № 0881

Алексеев
Кирило Варфоломійович
(р.н. невід. — 1707)

Диякон. Брав участь у дипломатичній місії посольства князя Якова Долгорукова до Франції та Іспанії (1687). Походив із боярського роду Романа і Лєонтія Алексєєвих, які були дияконами царя Іоанна III.

Дата: початок XVIII ст.

Гравер: **Боннар Генрі** (Bonnart, Henry; 1642—1711). Французький гравер, офортист та видавець, один із основоположників друку модних видань другої половини XVII — початку XVIII ст. Належав до династії граверів та видавців. Працював у Парижі. Відомо 379 його творів. Це переважно портрети, жанрові композиції, зображення представників різних соціальних груп тогочасного французького суспільства.

Альбертотипія. 23 × 17; 42,2 × 21,6.

На повний зріст, 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша внизу у лівому нижньому куті в межах зображення авторський напис: *Chez N. Bonnart, rue S.-t Jacques à l'aigle aves priuil.*

У нижній частині аркуша під рамкою зображення шість рядків тексту: *Kirila Worfolamiewitz Chanctlier de Czars, / Ambassadeur du Grand Duc de Moscovie, / Le Moscovite, Ambassadeur, / A tout l'air, et le caractere; / De bien, soutenir la grandeur, / D'on si glorieux Ministere.*

Стан збереження: добрий.

Інв. № 535.

ББД № 0510

Альбані Аннібале
(*Albani Annibale*; 1682—1751)

Італійський кардинал та папський дипломат. Походив зі знатного роду, представники якого у XVII—XIX ст. обіймали високі посади у державі. Племінник Папи Климента XI. 1709 призначений папським нунцієм у Відні. Протоієрей базилики Ватикана (1712—1751). Заступник декана Священної колегії кардиналів (1740—1751). У папській курії відомий як бібліофіл, автор кількох праць з археології. Зібрав багату бібліотеку, колекції старожитностей та монет. Започаткував родинну колекцію художніх творів та бібліотеку.

Дата: середина XVIII ст.

Гравер: Сізанг Йоганн Крістоф
(*Sysang, Johann Christoph*; 1703—1757).

Гравюра різцем і пунктиром. 10 × 8,7;
14,3 × 9,3.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша у нижньому лівому куті на нижній боковій площині постаменту підпис гравера: *Sysang Sc.*

У нижній частині аркуша посередині під овалом портрета у площині барокового картуша, що прикрашає постамент, прізвище портретованої особи: *Annibal Albani / S. R. E. Cardin. / Protector Poloniae.*

Стан збереження: добрий.

Інв. № Ал 598/38.

ББД № 0717

Альбані Аннібале
(*Albani Annibale*;
1682—1751)

Дата: між 1711—1769.

Гравер: Крюгнер Йоганн Готфрід Старший (*Krügner, Johann Gottfried der Ältere*; 1684—1769).

Гравюра різцем. 10 × 7,5; 15 × 9,5.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша прямокутного вертикального формату у лівому нижньому куті під зображенням прізвище гравера: *Krügner. sc.*

У нижній частині аркуша посередині, під овалом портрета, у площині барокового картуша з гербом, що прикрашає постамент, награвіровано шість рядків тексту: *Annibal Albany Urbinas SS. D.-mi N. Papa ex Germano / Fratre Nepos Utriusq. Signaturæ Referendarius Came / ræ Apost. Præses, acud Tractum Rheni, et partes Inferi / oris Germaniæ Nunciq Apostolicq, S. R. E. Diaconus / Card. creatus. a S. S. D.-mi N. Clemente XI. in Consisto / rio Secreto die 23 Decembris. 1711.*

У нижній частині відбитка посередині під портретом зображено герб портретованої особи.

Унизу під гравюрою на аркуші, на який наклеєно гравюру, міститься у три рядки напис чорним чорнилом (нерозбірливо).

Стан збереження: добрий; гравюру наклеєно на аркуш паперу.

Інв. № Ал. 598/37.

ББД № 0756

Іконографія: 1. П'єр Леоне Гецці. Портрет кардинала Аннібале Альбані. 1712. П. о.; Ораторія сан Джузеппе. Урбіно (Італія); 2. П'єр Леоне Гецці. Портрет кардинала Аннібале Альбані. 1711—1755. П. о.; Колекція Кастельбарко Альбані. Мілан (Італія); 3. Ієраніmus Россі. Портрет кардинала Аннібале Альбані. Бл. 1730. Гравюра різцем.

Альбероні Джуліо
(*Alberoni Giulio*; 1664—1752)

Кардинал, міністр уряду іспанського короля Філіппа V. Політичну кар'єру розпочав консулом у Мадриді. Сприяв шлюбу Філіппа V з племінницею герцога Пармського Єлизаветою Фарнезе, яка призначила його міністром. 1714 Папа Климент XI надав йому сан кардинала. Альбероні був впливовим чиновником і фактично керував державою. Сприяв зміцненню економіки та армії. Після поразки Іспанії у війнах 1717—1718 був висланий з Іспанії. 1734 призначений Равеннським прелатом. Згодом Папа Бенедикт XIV призначив Альбероні Болонським прелатом.

Дата: між 1714—1743.

Гравер: Менцель Йоганн Георг (*Menzel (Menzel), Johann*. 1677—1743). Німецький гравер на міді першої половини XVIII ст. Навчався у гравера Еразма Андерсона. Відомий як майстер граверного портрета. Автор гравірованих портретів короля Данії Фредеріка IV, російської цариці Анни Іоанівни, короля Пруссії Фрідріха Вільгельма I, польського короля Августа II, герцога Орлеанського та ін.

Гравюра різцем. 13,2 × 11,5; 17,5 × 13,8.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша прямокутного вертикального формату унизу праворуч під зображенням прізвище гравера: *Menzel sc.*

Унизу гравюри під овальною рамкою портрета на постаменті три рядки тексту: *JULIUS ALBERONI / Der Zeit Römischen Kirchen Cardinal / Diaconus.*

У лівому нижньому куті композиції міститься зображення герба портретованої особи.

Унизу під гравюрою на аркуші, на який наклеєно гравюру, — напис чорним чорнилом: *Jules Alberoni Cardinal Diacon.*

Стан збереження: добрий, гравюру наклеєно на аркуш паперу.

Інв. №: Ал. 598/63.

ББД № 0751

Іконографія: 1. Джованні Марія делле П'яне. Портрет кардинала Джуліо Альбероні. 2-га половина XVIII ст. П. о.; Галерея Альбероні. П'яченца (Італія); 2. Шарль Дюпої. Портрет кардинала Джуліо Альбероні. 1720—1742. Гравюра на міді. Британський музей. Лондон (Велика Британія).

Альбрехт VII Австрійський
(*Albrecht VII von Österreich*;
1559—1621)

Штатгальтер Іспанських Нідерландів (з 1595), співправитель Іспанських Нідерландів разом із дочкою Філіппа II Ізабеллою Кларою Євгенією (з 1598), з якою одружився 18 квітня 1599. Альбрехт був п'ятим сином імператора Священної Римської імперії Максиміліана II. Його вихованням з 11 років опікувався король Іспанії Філіпп II. У 18 років він став кардиналом. 1583 призначений першим віце-королем метрополії, а також папським легатом і великим інквізитором Португалії. 1589 як віце-король зазнав поразки «Непереможної армади» у битві з англійцями поблизу Ліссабона. 1595 був направлений у Брюссель із завданням зміцнення відновлення військової влади Іспанії у Нідерландах, але також зазнав поразки від об'єднаних сил Голландської республіки, Англії та Франції. Альберт був меценатом і покровителем художників «золотої доби» голландського живопису.

Дата: бл. 1600.

Гравер: **Клерк Ніколас де** (*Clerk; Clerck, Nicolas de*; бл. 1570 — після 1617). Нідерландський гравер на міді, видавець і письменник першої половини XVII ст. Працював у Делфті (Нідерланди). 1614 разом з братом Йоганесом виконав мапу Гааги. 1615—1616 видав дві збірки гравюр портретистів, підписаних *Le Clerk*.

Різцева гравюра на міді. 15 × 11,7; 19,5 × 12,4.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша у нижньому правому куті на п'єдесталі награвіровано підпис гравера: *N. de Clerck exud.*

У полі широкої овальної рамки портрета награвіровано текст: *ALBERTVS D. G. ARCHID. AVST. DUX BURG. BRAB. & FLAND. HANNON ARTES. & COM.*

У нижній частині аркуша під овальною рамкою портрета на п'єдесталі розміщено чотири рядки тексту: *Alberus by der gratien Gods Aerts-hertoch van / Oostonrijck Hortoch van Bergongisn van Brabant, / Lijmborcs Lutzenburg etc. Grave van Vlaendor, / Honnegou. Artoijs etc.*

Стан збереження: добрий.

Інв. №: ал 672/51.

ББД № 0818

Альбрехт VII Австрійський
(*Albrecht VII von Österreich*;
1559—1621)

Дата: між 1611—1617.

Гравер: Клерк Ніколас де (*Clerk; Clerck, Nicolas de*; бл. 1570 — після 1617).
Різцева гравюра на міді. 15,4 × 12,4;
19,2 × 13.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша, у площині з текстом, розташованим під овальною рамкою портрета, у правому куті підпис гравера: *N. de Clerc exc.*

У полі широкої овальної рамки портрета награвіровано текст: *ALBERTUS D. G. ARCHIDUX. AUSTRIÆ. DUX BURGUND. BRAB. COM. FLAND. etc.*; у площині овала унизу награвіровано: *Natus Anno 1559.*; у нижній частині аркуша під овальною рамкою портрета розміщено чотири рядки тексту: *Alberus by der gratien Gods Aerts-hertoch van / Oostenryck, Hertoch van Borgundien, Brabant. etc. Grave / van Vlaenderen, Henegou etc.*; ліворуч: 42.

Стан збереження: добрий.

Інв. № Ал 672/88. ББД № 0820

Іконографія: Вірогідно, основою портретного зображення у гравюрі Ніколя де Клерка є живописний парадний портрет Альбрехта VII Австрійського пензля відомого голландського художника Франса Поурбюса Молодшого, датований 1599—1600. Відомий також живописний портрет пензля Пітера Пауля Рубенса, датований бл. 1618 з Художньо-історичного музею у Відні (Австрія).

Альбрехт Бранденбурзький (*Albrecht von Brandenburg*; 1490—1545)

Архієпископ Магдебурзький і Майнцький, курфюрст і ерцканцлер Священної Римської імперії, маркграф Бранденбурзької марки, кардинал (з 1518). Другий син курфюрста Йоганна Цицерона Бранденбурзького і Маргарити Саксонської. Навчався у Франкфурті-на-Одері в університеті, який 1506 заснував із старшим братом. У двадцять три роки став архієпископом Магдебурзьким і адміністратором єпархії Хальберштадт. Через рік став архієпископом Майнцьким і князем-єпископом Майнца. 1517 за постановою Папи Лева X організував продаж індульгенцій на будівництво собору Святого Петра в Римі. Альбрехт був високоосвіченою людиною, меценатом, покровителем гуманістів і художників Дюрера, Кранаха, Грюневальда, Бальдунга й зробив значний внесок у розвиток культури Німеччини.

Дата: бл. 1650.

Гравер: Трошель Пітер (*Troschel, Peter*; бл. 1620—1667) [за гравюрою Альбрехта Дюрера 1523].

Різець, офорт. 18,8 × 16,3; 27,5 × 18,3; 28,4 × 19.

Погруд., 1/2, праворуч.

На лицевому боці аркуша вертикального прямокутного формату у правому нижньому куті відбитка розміщено підпис гравера: *P. Troschel sculp.*

У полі широкої барокової овальної рами, видовженої по вертикалі, міститься текст: *IUSTUS EX FIDE VIVET.*; угорі над овальною рамою портрета у бароковому картуші награвіровано готичним шрифтом чотири рядки тексту: *Albertus von Gottes Gnaden der H. Röm. Kirchen / Priester, Cardinal und geborner Legat, zu Maintz, und Magdeburg, / Ertzbischoff, durch Germanien ErtzCanzler, Administrator zu Halberstadt, / Marggraf zu Brandenburg, ec.*; унизу під овальною рамою у бароковому картуші, прикрашеному родовим гербом, награвіровано готичним шрифтом десять рядків тексту {...}

У нижній частині аркуша, на який наклеєно гравюру, міститься чорним чорнилом напис: *Albrert par Grace de Dieu Cardinal né / de S[anta] Eglise Romaine – Legat – Archi- / Eveque de Mayence at Magdeburg – Archi- / rigne 1-er d'Allelemagne – Archi Chambrier Ad- / ministrator Albert Marquis de Bran- / dendurg né en 1490 mort en 1545.*

Стан збереження: добрий.

Інв. № Ал. 598/47.

ББД № 0995

Іконографія: Симон Франк. Альбрехт II маркграф Бранденбурзький в образі св. Мартіна. 1543. 55 × 41 см. Єпископський собор та Єпархіальний музей. Майнц (Німеччина).

Альбрехт
Старший Бранденбурзький
(*Albrecht der Ältere zu Brandenburg;*
1490—1568)

Останній великий магістр Тевтонського ордену, перший герцог Пруссійський, третій син Фрідріха Гогенцоллерна, маркграфа Бранденбург-Ансбахського. Виховувався при дворі кельнського архієпископа Германа IV, який призначив його каноніком. 1510 лицарями Тевтонського ордену був обраний grosмейстером, що зробило його правителем підвладної ордену Пруссії. 1523 перейшов у протестантизм. 1525 заснував у Пруссії школи, гімназії, а 1544 відкрив університет (Колегіум Альбертіну) у Кенігсберзі. Релігійні та політичні суперечки породили в герцогстві заколоти, що змусило втрутитися польського короля Сигізмунда II. У Пруссії було відновлено лютеранство. Помер Альбрехт у замку Тапіу Тевтонського ордену.

Дата: бл. 1736.

Гравер: Сізанг Йоганн Крістоф (*Sysang, Johann Christoph; 1703—1757*) [за портретом роботи невідомого гравера 1730].

Гравюра різцем і пунктиром. 16 × 10,5; 17,4 × 10,5.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу у правому куті відбитка підпис гравера: *Sisang Sc.*

У нижній частині аркуша на постаменті під рамкою портрета награвіровано чотири рядки тексту: *Albrecht der Ältere / Marggraf zu Brandenburg / und erster Herzog in / Preussen.*

Стан збереження: добрий.

Інв. № ал 665/7.

ББД № 0535

Іконографія: 1. Лукас Кранах Старший. Портрет Альбрехта Бранденбурзького. 1526. П. о.; Державний Ермітаж. Санкт-Петербург (РФ); 2. Лукас Кранах Старший. Портрет кардинала Альбрехта Бранденбурзького в образі святого Ієроніма. 1525. Дерево, олія. Музей землі Гессе. Дармштадт (Німеччина); 3. Альбрехт Дюрер. Портрет кардинала Альбрехта Бранденбурзького. 1519. Гравюра на міді. Галерея Альбертіна. Відень (Австрія).

Альтовіті Біндо
(*Altoviti, Bindo*; 1491—1556)

Італійський банкір флорентійського походження. Народився у Римі в сім'ї багатого банкіра і став одним із найбагатших людей Італії. Був близьким до папського двору, часто надавав фінансові послуги римським понтифікам. Любив мистецтво, був відомим покровителем художників, музикантів (насамперед флорентійців), які шукали можливість реалізувати свій талант у Римі.

Дата: перша половина XIX ст.

Гравер: Майєр Карл (*Mayer, Karl*; 1798—1868) [за живописним портретом пензля Рафаеля бл. 1515].

Гравюра на сталі. 23,3 × 16,5; 25,5 × 21,3.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу посередині під зображенням хвилястою стрічкою награвіровано авторський підпис: *Stahlstich v. Karl Mayers Kunst-Anstalt in Nürnberg*; нижче ліворуч: 28.

Стан збереження: добрий; гравюру наклеєно на папір.

Інв. № 83 ин.

ББД № 0357

Іконографія: 1. Джироламо да Карпі. Живописний портрет Біндо Альтовіті. Бл. 1545—1549. Олія; 88 × 73 см; 2. Вацлав Холлар. Портрет Біндо Альтовіті. 1649. Гравюра на міді; 26,7 × 19 см (за Тиціаном). Британський музей. Лондон (Велика Британія).

Амвросій
(світське ім'я — Каменський Андрій
Степанович; 1708—1771)

Церковний діяч, учений, відомий перекладач, член Святійшого Синоду. Народився у Ніжині. Після закінчення курсу у Київській духовній академії продовжив навчання у Львівській духовній академії. 1739 прийняв чернечий постриг. Працював учителем в Олександрівській духовній семінарії. З 1742 — префект цієї семінарії. Від 1748 — архімандрит підмосковного ставропігійального монастиря Новий Єрусалим. З 1753 — єпископ Переяславський і Дмитровський; від 1764 — архієпископ Крутіцький, з 1768 — за наказом імператриці Катерини II став архієпископом Московським. За дорученням імператриці займався відновленням московських соборів. Багато перекладав з латини і грецької. Автор перекладу з єврейського оригіналу Псалтирі та праці «Служба святому митрополиту Димитрію Ростовському». Під час бунту 16 вересня 1771 був розтерзаний натовпом і похований у Донському монастирі в Москві.

Дата: не пізніше 1844.

Гравер: Розонов Іван (роки життя невідомі).

Гравюра на сталі, пунктир, різець. 10 × 8; 18,2 × 12,7; 32 × 25.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша унизу посередині в межах овальної лінії, що обрамляє зображення, награвіровано прізвище гравера: *Грав. И. Розоновъ.*

У нижній частині аркуша посередині під зображенням зазначено прізвище та церковні посади портретованої особи: *Амвросій Зертисъ Каменскій, / Архієпископъ Московскій и Калужскій.*; нижче, посередині, в межах відбитка текст: *Изъ Собранія Портретовъ издаваемыхъ Платономъ Бекетовымъ.*

Гравюра увійшла у видання «Изображенія людей знаменитыхъ, или чѣмъ нибудь замечательныхъ, принадлежащихъ по рожденію или заслугамъ Малороссіи». Москва, 1844.

Стан збереження: задовільний; по краях за межами зображення угорі та внизу згини й незначні розриви і втрати, по всьому полю аркуша жовті плями.

Інв. № 776931/13.

ББД № 0168

Іконографія: У Державному історичному музеї (Москва, РФ) зберігається ідентична гравюра роботи О. А. Осипова, датована першою половиною XIX ст.

Амвросій (світське ім'я —
Подобедов Андрій Іванович;
1745—1818)

Російський церковний діяч, митрополит Новгородський, Олонецький і Санкт-Петербурзький (1799—1818), член Святійшого Синоду. Народився у сім'ї священника, навчався у Троїцькій семінарії (з 1757). Від 1764 працював учителем і бібліотекарем у семінарії. 1768 прийняв чернечий постриг і був переведений проповідником і вчителем у Московську слов'яно-греко-латинську академію. З 1771 — префект академії, з 1774 — ректор академії і архімандрит Заиконоспаського монастиря. 1799 був переведений у Санкт-Петербург. 1800 призначений архієреєм Новгородським, Санкт-Петербурзьким, Естляндським і Фінляндським. 1811 освятив Казанський собор у Санкт-Петербурзі. 1814 отримав звання почесного доктора богослов'я.

Дата: не пізніше 1860.

Гравер: гравер монограми ГБ.

Російський гравер-портретист XIX ст.
Ксилографія коричневою фарбою.
22,8 × 14,5.

На лицевому боці у нижній частині аркуша ліворуч у межах зображення монограма гравера: ГБ. гр.

У нижній частині аркуша посередині під зображенням факсимільне відтворення підпису портретованої особи: Амвросій М. Новгородскій.

На лицевому боці аркуша у нижній частині під факсимільним відтворенням підпису портретованої особи написи графічним олівцем: (Подобедовъ); нижче ліворуч: Странникъ 1860, №5.

Джерелом для гравера, вірогідно, був живописний портрет роботи В. Л. Боровиковського першої чверті XIX ст.

Стан збереження: добрий.

Інв. № 835.

ББД № 0735

Амвросій Оптинський
(світське ім'я — Гренков Олександр
Михайлович; 1812—1891)

Ієросхимонах (з 1845), старець Введенської Оптиної пустині (з 1850), преподобний. Закінчив Тамбовську семінарію (1830). Прибув у Введенську Оптину пустинь 1839. Заснував кілька жіночих чернечих общин та благодійних закладів. Автор «Сборника писем и статей Оптинского старца иеросхимонаха Амвросия» (1894, 1897), «Душеполезные наставления старца иеросхимонаха Амвросия» (1898), «Собрание писем к мирским особам» (1908) та ін.

Дата: кінець XIX ст.

Гравер: невідомий гравер першої половини XIX ст.

Ксилографія. 11,3 × 8,8; 16, × 12,3.

Поколін., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша внизу під зображенням чорним графітним олівцем напис: *Старець ієрохимонах Амвросій.*

Стан збереження: добрий.

Інв. № 553.

ББД № 0584

**Амерлінг
Фрідріх фон**
(*Amerling Friedrich von*;
1803—1887)

Відомий австрійський художник, портретист, пейзажист і жанрист. Народився у Відні. Навчався у Віденській академії мистецтв, відвідував заняття у школі граверів Йозефа Клібера. Згодом перейшов у клас «історичних основ рисунка» Губерта Маурера и Карла Гзельхофера. 1824—1825 навчався у Празькій академії в Йозефа Берглера Молодшого. 1827—1828 жив у Лондоні, де познайомився з творами Томаса Лоуренса. Потім працював у Парижі в Ораса Верна, відвідав Рим. З 1828 мешкав у Відні, виконував замовлення імператорського дому, знаті та бюргерства. Багато подорожував (Італія, Нідерланди, Іспанія, Англія, Греція, Скандинавія, Єгипет, Палестина). Творчі здобутки художника були відзначені дворянським титулом та орденом Залізної корони (1879). Автор понад тисячі творів, більшість з яких становлять живописні портрети.

Дата: 1834.

Гравер: Штубер Франц (*Stöber, Franz*; 1760—1834). Австрійський живописець-пейзажист і гравер.

Рисувальник: Данхаузер Йозеф (*Danhauser, Josef*; 1805—1845). Відомий австрійський художник XIX ст., представник стилю бідермаєр. Майстер портрета історичного і побутового жанру.

Офорт. 24,5 × 17,8; 33 × 24,5.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша в межах відбитка унизу ліворуч награвіровано підпис: *Jos. Danhauser del.*; праворуч: *Fr. Stöber. sc.*

У нижньому правому куті зображальної частини награвіровано факсиміле підпису портретованого і дата: *FrAmerling 834*; нижче посередині: *Geb. Año 1803 in Wien.*; у лівому верхньому куті в межах відбитка олівцем напис: *1.*

Унизу у правому куті фіолетовим чорнилом відбиток овальної печатки з текстом: *Всенародня бібліотека України ВУАН.*

Стан збереження: добрий; по краю аркуша за межами відбитка незначні розриви паперу і забруднення.

Інв. № ал. 674/1.

ББД № 0205

Іконографія: 1. Фрідріх Амерлінг. Автопортрет. 1834. П. о.; 50,5 × 41,5 см. Картина галерея. Зальцбург (Австрія); 2. Фрідріх Амерлінг. Автопортрет. 1880—1881. П. о.; 66,2 × 52,5 см. Художня колекція Ліхтенштейнів. Відень (Австрія).

Анастасій (світське ім'я —
Братановський-Романенко Антон
Симонович; 1761—1806)

Російський проповідник, письменник, перекладач, член Імператорської академії наук (з 1794), єпископ Могильовський (1797), архієпископ Астраханський (1805). Народився у Полтавській губернії в родині протоієрея. Закінчив Переяславську духовну семінарію (1782), був учителем Севської духовної семінарії, викладав поетику, риторику, історію, географію і арифметику у Вологодській духовній семінарії, Кирило-Білозірській духовній семінарії та у різних навчальних закладах Петербурга. 1790 прийняв чернечий постриг. Проповідник двору імператриці Катерини II. 1790 — архімандрит Зеленського монастиря, Троїцько-Сергієвської пустині, Московського Новоспаського монастиря. 1797 — архієрей у Білорусі. Знавець церковного співу, автор відомого гімну «Коль славен наш Господь в Сіоні». 1796—1814 та 1850 були видані збірки його промов. Помер і похований в Астрахані.

Дата: не пізніше 1844.

Гравер: Шошкін Іван (роки життя невідомі).

Гравюра на сталі, пунктир, різець. 9,7 × 6,8; 17,2 × 10,7; 32 × 25,3.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу посередині в межах овальної лінії, що обрамляє зображення, награвіровано напис: *Грав. Иванъ Шошкинъ.*

У нижній частині аркуша посередині під зображенням у два рядки текст: *Анастасій Братановскій, Архієпископъ Астраханскій;* нижче, в межах відбитка унизу посередині: *Изъ Собранія Портретовъ издаваемыхъ Платономъ Бекетовымъ.*

Гравюра увійшла у видання «Изображенія людей знаменитыхъ, или чѣмъ нибудь замечательныхъ, принадлежащихъ по рожденію или заслугамъ Малороссіи». Москва, 1844.

Стан збереження: добрий.

Інв. № 776931/7.

ББД № 0197

Іконографія: Невідомий художник. Портрет Анастасія (Братановський-Романенко), архієпископа Астраханського. Перша третина XIX ст. Державний історичний музей. Москва (РФ).

Андреас Австрійський
(*Andreas von Österreich*;
1558—1600)

Маркграф Бургау, кардинал Римської церкви, абат монастиря Мурбах у південному Ельзасі (з 1587), єпископ Констанці й Бріксена. Походив з роду Габсбургів. Старший син ерцгерцога австрійського Фердинанда II і його морганатичної дружини Філіпіни Вельзер. Отримав гарну класичну освіту. 1574 направлений до Рима. Завдяки клопотанням батька 1576 отримав від Папи Григорія XIII титул кардинала. З 1577 — кардинал-пресвітер титулярної римської церкви Санта-Марія-Нуова. З 1580 — католицький титулярний єпископ у Констанці. 1590 став єпископом Бріксенським. 1598—1599 виконував обов'язки штатгальтера (намісника) Іспанських Нідерландів.

Дата: 1600.

Гравер: Кустос Домінік (*Custos, Custodis, Dominicus*; 1559/60—1612).

Різець, офорт. 15,1 × 11,1; 15,2 × 11,2; 17,8 × 12,5.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша прямокутного вертикального формату у широкому полі овальної рамки портрета награвіровано текст: *ANDREAS CARDINAL AB AUST EPISCOP CUNSTANT ET BRIXIN etc.*; унизу під овальною рамкою награвіровано два рядки тексту: *Andrea Præsul. Princeps. pars celsa Senatus / Cardinei; et titulis non minor ipse fuit.*

Стан збереження: добрий, відбиток гравюри обрізано з чотирьох боків і наклеєно на папір.

Інв. № Ал. 598/64.

ББД № 0988

Іконографія: Невідомий художник. Портрет Андреаса Австрійського. Бл. 1600. 118,5 × 100 см. Єпархіальний музей Брессаноне у Бріксені (Італія).

Андрій I Боголюбський (бл. 1120—1174)

Князь вишгородський, пересопницький, володимиро-суздальський (1155—1174), другий або третій син Юрія Долгорукого, онук Володимира Мономаха. 1147 за наказом батька разом із братом Ростиславом ходив у похід на Рязань. Підтримав батька під час війни за Київ (1148—1151). Був князем Вишгорода (1149—1151). 1155 без згоди батька перебрався до Володимира на Клязьмі. Після смерті батька заволодів Ростовом та Суздалем, які належали молодшим братам Михалку та Всеволоду й став великим князем Володимиро-Суздальським. Продовжуючи політику розширення своїх володінь, намагався підкорити Новгород Великий, вигнав до Візантії чотирьох братів разом з їхньою матір'ю — другою дружиною Юрія Долгорукого. У Києві посадив на трон свого брата Гліба. 1174 був убитий родичами, невдоволеними його жорстокістю.

Дата: 1805.

Гравер: невідомий художник початку XIX ст. (кола О. А. Осипова).

Гравюра різцем і пунктиром. 10 × 8,5; 20,5 × 13,8; 23,8 × 17,2; 26,2 × 19.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша внизу на постаменті під овальною рамкою портрета розміщений текст із зазначенням прізвища портретованої особи: АНДРЕЙ I. / Вел. Кн. Російській.

Стан збереження: добрий.

Інв. № 830.

ББД №0705

Анженн де, Жюлі Люсін
(*d'Angennes Julie Lucine*;
1607—1671)

Дочка маркізи Катрін Рамбуйє, дружина відомого французького державного діяча герцога Шарля Монтозье — вихователя сина Людовіка XIV. 1661 призначена вихователкою королівських дітей. Розумна, освічена, вродлива жінка була душею зібрань відомих учених, поетів, художників у паризькому домі свого чоловіка — герцога Монтозье, який подарував їй альбом віршів «Гірлянда Юлії», де авторами були Корнель, Демаре, Мельвиль та інші відомі поети. Темою для кожного мадригалу обрана своя квітка, яка відповідала одній з чеснот Жюлі. Тексти написані каліграфом Ніколя Жаррі, а мініатюри виконані Ніколя Робером. Широковідомими стали видання «Гірлянда Юлії» 1784, 1824, 1875.

Дата: до 1875.

Гравер: Лалоз Адольф (*Lalauze, Adolphe*; 1838—1905). Французький рисувальник, гравер, аквареліст, кавалер ордена Почесного Легіону. Навчався у Леона Гошереля. 1872 дебютував на виставці у паризькому Салоні. Творчість відзначена медалями 1876, 1878 та 1889. 1900 — золота медаль на Всесвітній виставці у Парижі. Чимало гравюр Лалоза надруковано у французьких художніх журналах. Автор ілюстрацій до творів Мольєра і Прево.

Офорт. 14,4 × 10,4; 29,2 × 19,7.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу ліворуч під зображенням авторський підпис: *A. Lalauze sc*; праворуч: *Imp. A. Salmon*.

Унизу посередині на постаменті чотири рядки тексту: *Julie Lucine / d'Angennes / Damoiselle de Rambouillet*; у лівому куті відбитка за межами зображення чорним чорнилом напис: *Recueil des Beaux-Arts*.

Гравюра надрукована у виданні «*Guirlande de Julie*». 1875.

Стан збереження: добрий; гравюру наклеєно на папір.

Інв. № 171 ин.

ББД № 0444

Іконографія: Клод Деруе. Маркіза Жюлі Люсін д'Анженн у костюмі богині Астреї. 1630-ті рр. Олія. Страсбурзький музей образотворчого мистецтва (Франція).

Анна Федорівна
(уроджена Юліана-Генрієтта-
Ульріка Саксен-Кобург-
Заальфельдська; *Juliane Henriette*
Ulrike von Sachsen-Coburg-Saalfeld;
1781—1860)

Велика княгиня, дружина великого князя цесаревича Костянтина Павловича. Велика шанувальниця музики. Її будинок був одним із центрів музичного життя: на зібраннях у Ельфенау в Берні бували дипломати різних країн. Мати двох незаконних дітей: сина Едуарда Едгара та дочки Луїзи-Хільди-Агнеси д'Обер.

Дата: 1817—1821.

Гравер: Меку Жозеф (*Mecou, Joseph (Andre)*; 1771—1837).

Рисувальник: Беннер Жан-Анрі (*Benner, Henri*; 1776—1836) [за власною мініатюрою 1817].

Офорт, пунктир, різець. 18,1 × 14,6; 30,4 × 22,3; 43,1 × 29,4.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша в межах композиції унизу під рамкою зображення награвіровано написи: ліворуч: *H: Benner pinx-t*; праворуч: *J: Mecou sculp-t*.

Унизу посередині під рамкою у два рядки текст: *Ея Высочество Великая Княгиня / Анна Феодоровна*; нижче: *S: A: J: la Grande Duchesse Anne Feodorowna.*; унизу ліворуч, під рамкою зображення, в овальну рамку закомпоноване тиснення: *HB?*.

Відбиток гравюри міститься у виданні: «Collection de vingt-quatre portraits de la Famille Imperiale» [Собрание двадцати четырех портретов Императорской фамилии, писанных живописцем Жаном-Анри Беннером, который получил от Его Императорского Величества позволение выправировать сии портреты]. 1817.

Стан збереження: задовільний; по краях аркуша за межами відбитка забруднення, затьоки, жовті плями, згини, незначні розриви.

Інв. № 755.

ББД № 0109

Іконографія: 1. Єлізабет Віже-Лебрен. Портрет принцеси Юліани Саксен-Кобург-Заальфельдської. Бл. 1795—1796. П. о. Герцогський музей. Гота (Німеччина); 2. Франц Ксавер Вінтерхальтер. Портрет великої княгині Анни Федорівни. 1848. П. о.; 140,9 × 97,7 см. Британська королівська колекція. Букінгемський палац. Лондон (Велика Британія).

Анна Ярославна
(бл. 1032 — після 1075)

Середня дочка Ярослава Мудрого, друга дружина французького короля Генріха I Капета (1031—1061), з яким взяла шлюб 1051. Від шлюбу народилося четверо дітей, серед них син — майбутній король Франції Філіпп I. Після смерті чоловіка залишила двір. Будучи опікункою сина, Анна Ярославна підписувала разом з ним деякі державні документи. 1062 вдруге взяла шлюб з графом Раулем де Крепі-Валуа, а по його смерті (1074) повернулася до двору сина. Після 1075 її доля невідома. Існує припущення, що могила Анни Ярославни знаходиться у церкві в абатстві Вільє.

Дата: остання третина XVII — початок XVIII ст.

Гравер: Ромстет Крістіан (Romstet, Cristian; 1640—1721). Німецький гравер, учень відомого гравера та чеканщика Йогана Каспара Хокнера.

Гравюра різцем. 17,6 × 12,6; 25,6 × 16,3.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша унизу праворуч у межах відбитка підпис гравера: *Cristian Romstet sculp.*

У нижній частині аркуша посередині в межах зображення на стрічці награвірований напис: *Piango la sua morte e la mia vita*; нижче на постаменті текст: *Анна Ярославна / Королева французская родилась въ Кіевѣ / скончалась близ Парижа.*

Стан збереження: задовільний; по краях аркуша за межами відбитка є незначні забруднення.

Інв. № 0041 1.

ББД № 0175

Іконографія: Найвідоміші серед давніх зображень Анни Ярославни: фреска «Дочки Ярослава» XI ст. у Софійському соборі у Києві та мініатюра «Шлюб Анни і Генріха I» у манускрипті «Великі французькі хроніки» XIV ст.

**Ансельм Казимир Вамбольт
фон Умштадт (Anselm Casimir
Wambolt von Umstadt;
1579—1647)**

66-й архієпископ Священної Римської імперії і курфюрст Майнца (1629—1647). Походив з родини Еберхарда Вамбольта та Анни фон Райффенберг. Навчався в єзуїтській школі. 1597—1599 вивчав філософію і теологію у Римі. 1604 повернувся у Майнц. Потім два роки вивчав юриспруденцію у Падуї. Обіймав посади судового пристава Момбаха (1619—1626) та ректора університету Майнца (1620—1622). Як архієпископ і курфюрст Майнца дотримувався чітко визначеної безкомпромісної лінії у релігійних й політичних справах. 9 жовтня 1647 помер у Франкфурті-на-Майні.

Дата: бл. 1647.

Гравер: гравер середини XVII ст.

Різцева гравюра, офорт; 14,6×12,1;
17,9×12,6; 18,6×13,5.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша, у полі широкої овальної рамки портрета награвіровано прізвище і відомості про портретовану особу: ANSELMUS. CASIMIRUS. D. G. ARCHIEPISCOP, MOGUNT. SAC. ROM. IMP. PER. GERMAN. ARCHICANCEL. PRINCEPS. ELECTOR; у нижній частині відбитка під рамкою портрета награвіровані чотири рядки тексту: *Non opus ex amplis tua PRINCEPS discere Fastis. / Aut ex historicis quærere facta libris / Quis quantus q extes facile est cognoscere PRESUL / Virtutes loquiter Vultus abande Tuas.*

Стан збереження: добрий; відбиток гравюри прямокутного вертикального формату обрізаний з чотирьох боків і наклеєний на папір.

Інв. №: Ал. 672/87.

ББД 1048

Ансельм Франц фон Інгельхейм
(*Anselm Franz von Ingelheim*;
1634—1695)

Німецький державний і церковний діяч, курфюрст, архієпископ Майнца, імперський князь Майнцького курфюрства (1679—1695). Син маршала Георга Ганса фон Інгельхейма. Освіту здобув в університеті Нансі (де вивчав право і богослов'я). За свого правління коронував імператрицю Елеонору Магдалену Нойбурзьку (третю дружину імператора Леопольда I) та Йосифа I Габсбурга на престол Угорщини. Війни Аугсбурзької ліги спричинили його довготривале перебування в Ашаффенбурзі, де він і помер.

Дата: бл. 1680.

Гравер: Шенк Пітер Старший
(*Pieter Schenck der Ältere*; 1660—1711/13).

Різець, офорт. 13,5 × 11,9; 16,5 × 12,5; 18,7 × 13,4.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша вертикального формату внизу під овальною рамкою у вигляді лаврового вінка, переплетеного оксамитовою стрічкою, на постаменті, прикрашеному посередині родовим гербом, награвіровано готичним письмом чотири рядки тексту: *Der jochwürdigste Fürstü: Herz / Der Anselm Franz Erz Bischoff zu Mainz des Heil Röm: Reichs / durch Germanien Erz Canzler u: Chür fürst.*

Стан збереження: добрий, відбиток гравюри обрізаний з чотирьох боків і наклеєний на папір.

Інв. № Ал. 672/75.

ББД № 1020

Іконографія: 1. Невідомий художник XVII ст. Портрет архієпископа Франца Ансельма. 1670. П. о.; 2. Христіан Леонард Льюхт. Портрет архієпископа Франца Ансельма. 1690. Різдева гравюра. Британський музей. Лондон (Велика Британія).

Анстедт Іван Йосипович
(*Anstedt Jan*; 1770—1835)

Барон, дипломат російської служби, дійсний таємний радник. Був поручиком кавалерії французької армії. З 1789 — на службі в Росії. Відзначився у битвах зі шведами, за що був нагороджений Орденом Святого Володимира. З 1791 служив у Колегії іноземних справ Росії. 1794 перебував у супроводі прусського короля під час походу в Польщу. Був у складі уповноважених в обговоренні Третього розподілу Польщі. 1801 призначений радником посольства у Відні. 1810 — повноважний комісар розмежування володінь Росії і Австрії. 1811, 1812 і 1814 мав досить сильний вплив на політику російського імператора Олександра І. Як дійсний таємний радник направлений на конгрес у Відень (1814—1815); потім — як уповноважений міністр Германського союзу — у Франкфурт-на-Майні, де і помер 1835.

Дата: між 1815—1839.

Гравер: **Енгельман Годфруа** (*Engelmann Godefroy*; 1788—1839). Французький художник, літограф, винахідник хромо-літографії. Вчився у Парижі в ательє Ж.-Б. Реньо. 1837 отримав англійський патент на технологію хромолітографії.

Літографія. 26,8 × 23,7; 38,5 × 26,7.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша, унизу праворуч у межах зображення авторський підпис: *Lith. de G. Engelmann.*; ліворуч: *Lieder.*

У нижній частині аркуша посередині під зображенням два рядки тексту: *Le Baron d'Anstett, / ministre de Russie.*

Стан збереження: добрий, гравюру наклеєно на папір.

Інв. № ал 673/50.

ББД № 0342

**Антон Віктор Йосип
Йоганн Раймунд Австрійський**
(*Anton Viktor Joseph Johann Raymond
von Österreich; 1779—1835*)

Австрійський ерцгерцог з династії Габсбургів; останній курфюрст Кельна та єпископ Мюнстера (з 1801); Великий маістр Тевтонського ордена (з 1804). Восьмий син імператора Священної Римської імперії Леопольда II та іспанської принцеси Марії Луїзи. 1816—1818 був віце-королем Ломбардо-Венеціанського королівства. Останні п'ятнадцять років життя політикою не займався. Похований в імператорській усипальниці у Відні.

Дата: 1834.

Гравер: Кригубер (Крихубер) Йозеф (Kriguber (Kriehuber), Josef; 1800—1876). Австрійський художник. Навчався у Віденській академії мистецтв. З 1826 розпочав працювати у техніці літографії у Відні. Від 1860 — член Віденської академії красних мистецтв. Автор 3000 літографічних портретів.

Літографія. 30 × 24,8; 56 × 48,8.

Поколін., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша внизу ліворуч під зображенням підпис літографа і дата: *Kriehuber 834*; праворуч: *gedr. bei Leykum & C.-o.*

У нижній частині аркуша посередині під відбитком два рядки тексту: *Anton Victor, / Erzherzog von Oesterreich, Hoch und Deutschmeister.*; нижче чотири рядки тексту: *Eigenthum des Verlegers. / Eingetragen in das Vereins. Archiv. / Wien, / bei Pietro Mechetti q.-m Carlo / Michaelerplatz №1153.*

Стан збереження: добрий, відбиток гравюри наклеєно на папір.

Інв. № ал 673/25.

ББД № 0605

Іконографія: Антон Ейнсле. Портрет Антона Віктора Австрійського. До 1871. П. о., 53 × 43,5 см. Приватна колекція.

Антоній
(Павлинський Олександр;
1804—1878)

Російський церковний діяч, архієпископ (з 1862). Походив з родини священника. Закінчив Макар'ївське духовне училище та Костромську духовну семінарію (1827). 1829 прийняв чернечий постриг. 1831 закінчив Санкт-Петербурзьку духовну академію, отримав ступінь магістра богослов'я і був призначений професором богослов'я та інспектором Калузької духовної семінарії. З 1832 — інспектор Санкт-Петербурзької духовної семінарії і ректор Олександро-Невського духовного училища. 1838 був возведений у сан архімандрита. З 1840 — ректор Новгородської духовної семінарії і настоятель монастиря Антонія Римлянина. Від 1852 — єпископ Острозький і вікарій Воронезької єпархії, 1835 — єпископ Староруський і вікарій Новгородської єпархії, 1854 — єпископ Архангельський і Холмогорський, 1857 — єпископ Нижегородський і Арзамаський, 1860 — єпископ Волинський і Житомирський. 1866 переведений на Володимирську і Суздальську кафедру. Приділяв багато уваги розвитку духовних навчальних закладів. 1879 у Володимирській духовній семінарії заснована стипендія його імені.

Дата: бл. 1860.

Гравер: **Шеміот Володимир Петрович** (1832—1903). Російський художник, педагог, літограф. З 1854 навчався у Санкт-Петербурзькій академії мистецтв. За успіхи у навчанні нагороджений срібною медаллю. 1862 отримав звання вільного художника. Працював бібліотекарем Академії. Виконав кілька літографських портретів для видання «Портреты духовных лиц» (1862).

Літографія. 18,6 × 14,5; 38,4 × 26,4.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша у лівому нижньому куті відбитка в межах зображення монограма автора: В.Ш.

У нижній частині аркуша під відбитком посередині надруковано ім'я і сан портретованої особи: АНТОНІЙ, / Архієпископъ Волинскій и Житомирскій.; нижче посередині прізвище власника літографічного закладу: Литог. И. Корелина.

Стан збереження: добрий; відбиток літографії наклеєний на тонкий папір, який наклеєно на цупкий папір холодного зеленого кольору.

Інв. № 897

ББД № 0880

Антоній (світське ім'я —
Рафальський Григорій Антонович;
1789—1848)

Церковний діяч, єпископ, митрополит Новгородський, Санкт-Петербурзький, Естляндський і Фінляндський (з 1843), член Святійшого Синоду. Народився у родині священника у Волинській губернії. Навчався в уніатському духовному училищі, Волинській духовній семінарії в Острозі (1800—1809). Священник (1809), протоієрей острозької церкви (з 1813), кафедральний протоієрей (з 1818). Викладав у Кременецькому ліцеї (з 1831). Прийняв чернечий постриг (1832) і був зведений у сан архимандрита. Намісник Почаївської лаври (з 1833), єпископ Варшавський (від 1834), архієпископ (з 1840). Сприяв відновленню Воскресенського жіночого монастиря у Санкт-Петербурзі. 1845 тяжко захворів і припинив церковну діяльність.

Дата: середина XIX ст.

Гравер: Мітрейтер Генріх Дітлеф (*Mitreuter, Henrich Ditlev*; 1818 — р.с. невід.). Даньський гравер та літограф, портретист. Вірогідно, здобув художню освіту в Академії образотворчих мистецтв у Відні. Працював у Петербурзі та Москві (з 1836).

Літографія. 41,6 × 31,1; 48,1 × 32,4.

Поколін., en face.

На лицевому боці аркуша унизу ліворуч у межах зображення підпис літографа: *H. Mitreuter*; унизу посередині під рамкою зображення текст: *Печ. Поль.*; нижче у три рядки: *Высокопреосвященный / Антоній / [Митрополит] Новгородский и С. Петербургский.*

Стан збереження: задовільний; по краях аркуша за межами зображення незначні розриви, втрати і забруднення. Унизу ліворуч втрачено частину тексту. Реставрацію проведено 1993 у Центрі реставрації та консервації НБУВ; аркуш дубльовано на папір (реставратор В. А. Зінкевич).

Інв. № 632.

ББД № 0213

Антоній (світське ім'я —
Шокотов Олексій Андрійович;
1799—1871)

Російський церковний діяч, єпископ (з 1850), архієпископ (від 1861). Народився в Богородичній слободі Ізюмського повіту Харківської губернії в родині диякона. Освіту здобув у Харківському колегіумі та Київській духовній академії. Після закінчення академії 1823 отримав ступінь магістра, призначений професором Полтавської духовної семінарії, де викладав математику й німецьку мову. З 1825 — бакалавр філософських наук Київської духовної академії. Від 1829 — священник Києво-Подільської Костянтинівської церкви. З 1831 — екстраординарний професор Київської духовної академії. 1834 узяв чернечий постриг. Працював професором на кафедрі богословських наук. Цього ж року призначений інспектором академії та членом Київського цензурного комітету. 1836 отримав сан архімандрита, призначений ректором Полтавської духовної семінарії. З 1841 — ректор Псковської духовної семінарії та управитель Спасо-Єлеазарівського, а від 1845 — настоятель Псково-Печерського монастиря. 1858—1871 розгорнув активну єпархіальну діяльність у Бессарабії: будував і відновлював церкви, засновував сільські школи, церковні бібліотеки, ініціював відкриття жіночого єпархіального училища у Кишиневі.

Дата: бл. 1860.

Гравер: **Борель Петро Федорович** (1829—1898).

Літографія. 21 × 17,5; 34,8 × 26, 4.

Поколін., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша у лівому нижньому куті відбитка в межах зображення підпис автора: *Борель*.

У нижній частині аркуша під відбитком посередині надруковано ім'я і сан портретованої особи: **АНТОНІЙ, / Єпископ Кишиневскій и Хотинскій.**; нижче прізвище власника літографічного закладу: *Литог. А. Траншея*.

Стан збереження: добрий; відбиток літографії наклеєний на тонкий папір і на цупкий папір світло-синього кольору.

Інв. № 891.

ББД № 0863

Антоній II (світське ім'я —
Теймураз Багратіоні;
1760—1827)

Останній Католикос-Патріарх Східної Грузії (1788—1811); царевич, син царя Картлі-Кахеті Іраклія II Багратіона. Освіту здобув у Духовній семінарії Тбілісі, де 1782 прийняв чернечий постриг. 1784 у присутності імператриці Катерини II рукоположений єпископом Ніноцміндської грузинської церкви. Після смерті Католикоса-Патріарха Антонія I (1788) обраний його наступником. Після ліквідації 1811 автокефалії Грузинської Церкви жив у Нижньому Новгороді. Похований у Благовіщенському соборі, а 1841 перепохований у Преображенському монастирі Нижегородської єпархії. 2011 канонізований Священним Синодом Грузинської Православної Церкви.

Дата: перша половина XIX ст.

Гравер: Пінаєв Р. (роки життя невідомі) [за живописним портретом В. Л. Боровиковського 1811]. Російський літограф першої половини XIX ст.

Літографія. 27,5 × 22,3.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша під рамкою овала ліворуч підпис гравера: Р. Пинаєвъ.

У нижній частині аркуша під овалом портрета та ліворуч від геральдичної композиції із зображенням грузинського храму чотири рядки тексту: *Грузинській Католикосъ / Царевичъ Антоній. / Catholicoe Gueorgien, / Zarevitch Antonie*; праворуч від геральдичної композиції той самий текст грузинською мовою; унизу аркуша посередині під геральдичною композицією: *Родился 8. Генваря 1761. Год.*; нижче текст грузинською мовою.

Стан збереження: задовільний.

Інв. №: 601.

ББД № 0164

Іконографія: Володимир Лукич Боровиковський. Портрет Католикоса-патріарха Антонія II. 1811. П. о.; 94,5 × 73,6. Державна Третьяковська галерея. Москва (РФ).

Антоніо Барберіні Молодший
(*Antonio Barberini Iunior*;
1607—1671)

Відомий італійський політичний та релігійний діяч, куріальний кардинал, небіж Папи Римського Урбана VIII та кардинала Антоніо Барберіні старшого. Походив зі знатного роду Барберіні. Народився у Римі, молодший із 6 дітей герцога Монтеротондо Карло Барберіні та Констанци Магалотті. Освіту здобув, як і інші діти родини, у Римській Колегії. Користуючись протекторатом свого дядька (Папи Римського), досяг найвищих щаблів релігійної кар'єри: префект Трибуналу Апостольської Сигнатури Справедливості, архіпресвітер патріаршої Ліберійської базиліки, Камерленго, префект Священної Конгрегації Пропаганди Віри та ін. Разом зі своїми братами кардиналом Франческо Барберіні і Таддео Барберіні мав значний вплив на державну та релігійну політику. Відомий як покровитель мистецтв та музики Італії XVII ст.

Дата: 1647.

Гравер: **Меріан Маттеус Старший**
(*Merian, Matthäus der Ältere*; 1593—1650).

Різцева гавюра на міді; 13,8×10,8;
15,6×11,6.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша прямокутного вертикального формату унизу в межах відбитка під овальною рамкою портрета награвіровані два рядки тексту: *Eminentissime Cardinal Anthoni neveu / de Pape Urbani VIII*.

Стан збереження: добрий; відбиток гравюри обрізано з чотирьох боків і наклеєно на папір.

Інв. № Ал. 598/69. ББД № 1039

Іконографія: 1. Сімоне Кантаріні. Портрет кардинала Антоніо Барберіні Молодшого. Бл. 1633. П. о.; 59×47 см. Національна галерея античного мистецтва (Рим); 2. Робер Нантейль. Портрет кардинала Антоніо Барберіні Молодшого. Бл. 1645. Гравюра. Національна бібліотека Португалії.

**Антоніо Марчелло
Барберіні Старший**
(*Antonio Marcello Barberini seniore*;
1569—1646)

Італійський куріальний кардинал, капуцин. Молодший брат Римського Папи Урбана VIII, дядько кардиналів Франческа Барберіні старшого і Антонія Барберіні молодшого. 1625—1628 — єпископ Сенігалії. Секретар Верховної Священної Конгрегації Віровчення та Вселенської Інквізиції (1629—1633), Верховний пенітенціарій та бібліотекар Святої Римської церкви (1633—1646), кардинал-священник з титулом церков Сант-Онофріо-аль-Джаніколо (1624—1637), Сан-П'єтро-ін-Вінколі (1637—1642) та Санта-Марія-ін-Трасевере (1642—1646) у Римі.

Дата: 1647.

Гравер: **Обрі Пітер II** (*Aubry, Peter*; 1596—1666). Гравер на міді середини XVII ст. Народився в родині художника-гравера Абрахама Обрі. З 1610 жив і працював у Стразбурзі. Автор численних гравірованих портретів.

Різець. 13,5 × 11; 16 × 12.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша вертикального формату унизу під овальною рамкою награвіровано текст: *Fr. Anthonie Barbarin Cardinal du Tiltre / de St. Onophre Reiligieux de L. Ordre des Capucins.*

Стан збереження: добрий; відбиток гравюри обрізано з чотирьох боків і наклеєно на папір.

Інв. № 598/65.

ББД № 0974

Іконографія: Антоніо Альберті. Портрет кардинала Антоніо Марчелло Барберіні Старшого. Між 1629—1631. П. о. Палаццо Барберіні. Рим.

Антоніс ван Дейк
(*Dyck Anthonis van*; 1599—1641)

Видатний фламандський живописець. Найвідоміший з придворних живописців Англії. Блискучий майстер аристократичного й інтимного портрета. Навчався у Хендріка ван Балена. Самостійну творчу діяльність розпочав у чотирнадцять років. Працював у майстерні Пітера Пауля Рубенса. 1620 відвідав Лондон, невдовзі виїхав до Італії. Працював у Римі, Генуї, Венеції, Палермо. 1627—1632 жив у Антверпені, 1630 став придворним живописцем ерцгерцогині Ізабелли. З 1632 працював у Лондоні придворним живописцем короля Карла I. У цей період створив чимало знаменитих живописних портретів.

Дата: друга чверть XIX ст.

Гравер: Кальці Акілле старший (Calzi, Achille; бл. 1810—1850) [за живописним портретом роботи Чарльза Джервеса (*Charles Jervas*; бл. 1675—1739) початку 18 ст.]. Італійський рисувальник, гравер, мініатюрист, живописець, портретист.

Різцева гравюра. 15 × 12,6; 16 × 13,6; 27,5 × 22,5; 51,5 × 36,5.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша внизу під правим кутом зображальної частини прізвище гравера: *A. Calzi inc.*; посередині: *A. Tricca dis.*; ліворуч: *Wan-Dick dip.*

У нижній частині аркуша під зображальною частиною посередині прізвище портретованої особи: *WAN-DICK*; нижче: *Ach.: Paris imp.*

Стан збереження: добрий; у нижній частині аркуша посередині під текстом тиснена овального формату печатка виробника паперу.

Інв. № 235ін.

ББД № 0676

Іконографія: 1. Антоніс ван Дейк. Автопортрет. 1613—1615. Картинна галерея Академії образотворчих мистецтв. Відень (Австрія); 2. Антоніс ван Дейк. Автопортрет. 1621. П. о.; 82 × 70 см. Стара Пінакотекка. Мюнхен (Німеччина); 3. Антоніс ван Дейк. Автопортрет із соняшником. Після 1633. П. о.; 58,4 × 73 см. Приватна збірка; 4. Пітер Пауль Рубенс. Портрет Антоніса ван Дейка. Бл. 1627—1628. Дошка, олія; 64,9 × 49,9 см. Британська королівська колекція. Лондон (Велика Британія).

Антуан де Бурбон
(*Antoine de Bourbon*; 1518—1562)

Герцог де Вандом, герцог де Бурбон, принц-консорт королівства Наварра. Син Карла IV, герцога Вандомського та Франсуази Алансонської. Після смерті батька 1537 успадкував його титули та землі. 1548 взяв шлюб з Жанною д'Альбре (дочкою короля Наварри). 1550 повертається з Наварри до Парижа. Брав участь у військових діях проти Іспанії короля Франції Генріха II у Лотарингії та південних Нідерландах. За підтримки Катерини Медічі отримав посаду генерал-лейтенанта королівства. 1562 під час облоги Руана був смертельно поранений.

Дата: між 1570—1612.

Гравер: **Льо Томас де** (*Leu, Thomas de*; 1560—1612) [за живописним портретом 1557 роботи Франсуа Клуе (*François Clouet*; 1515—1572)]. Французький гравер фламандського походження, зять відомого французького художника, представника Фонтенбло Антуана Карони. Розпочав працювати як гравер в Антверпені, згодом у Парижі. Досяг значних успіхів у техніці гравірування. Автор бл. 300 портретів історичних осіб.

Гравюра різцем. 12 × 9,5; 15,5 × 10,5.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша в межах зображення у полі овальної рамки портрета награвіровано текст: ANTOINE DE BOURBON ROY DE NAVARRE. У нижній частині гравюри під овальною рамкою портрета награвіровано чотири рядки тексту: *Cil que tu vois icy sous l'image de Mars / Anthoinne de Bourbon est cil qui d'une lance / A soustenu l'honneur du fleuron de la france / Grauant deuant Rouen la valleur de ses dars.*

У нижній частині паперу, на який наклеєно гравюру, під відбитком міститься чотирнадцять рядків тексту, написаного чорним чорнилом французькою мовою: *Antoine de Bourbon roi de Navarre, file / de Charles de Bourbon ... de Vandome...*

Авторство гравюри встановлено за стилістичними ознаками в результаті порівняльного аналізу з гравюрами, підписаними Томасом де Льо.

Стан збереження: добрий; гравюру наклеєно на папір.

Інв. №: Ал. 598/77.

ББД № 0789

Іконографія: 1. Франсуа Клуе. Портрет герцога Антуана де Бурбон. 1548. Папір, італ. олівець. Центральна бібліотека образотворчих мистецтв. Париж (Франція); 2. Франсуа Клуе. Портрет герцога Антуана де Бурбон. 1557. Олія. Замок По (Франція).

Апостол Данило Павлович (1654—1734)

Видатний державний, політичний і військовий діяч, гетьман України. Народився 4 грудня 1654 у родині Хомутецького сотника Миргородського полку Павла Апостола. Здобув фундаментальну освіту (можливо, у Києво-Могилянській академії). За гетьмана Івана Мазепи був наказним полковником козацьких військ, наказним гетьманом, очолював Миргородський, Лубенський, Переяславський, Ніжинський і Полтавський полки, що брали участь у Північній війні. Відзначився у військових операціях 1701 та 1705. У листопаді 1708 перейшов на бік російської армії. Пізніше брав участь у Прутському (1711), Дербентському (1722) та Астраханському (1723) походах. За підтримку П. Полуботка в його боротьбі за скасування Малоросійської колегії і відновлення права на вибори гетьмана, був заарештований і ув'язнений у Петропавлівській фортеці.

1725, після смерті Петра I, звільнений без права виїзду з Петербурга. 1 жовтня 1727 був обраний гетьманом Лівобережної України. Помер 17 січня 1734. Похований у Спасо-Преображенській церкві в м. Сорочинці (тепер с. Великі Сорочинці).

Дата: не пізніше 1844.

Гравер: **Воробйов Михайло** (роки життя невідомі).

Гравюра на сталі, пунктир, різець. 10х8; 17,7х12,3; 32,3х25,3.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша унизу посередині в межах овальної лінії, що обрамляє зображення, награвіровано напис: *Под см. Осипова Грав. М. Воробьевъ.*

Нижче у три рядки: *Даніиль Павловичъ / Апостолъ, / Гетманъ Малороссійскій.*; в межах відбитка унизу посередині: *Изъ Собранія Портретовъ издаваемыхъ Платономъ Бекетовымъ.*

Гравюра увійшла у видання «Изображенія людей знаменитыхъ, или чѣмъ нибудь замечательныхъ, принадлежащихъ по рожденію или заслугамъ Малороссіи». Москва, 1844.

Стан збереження: задовільний; по краях аркуша за межами зображення угорі та внизу згини й незначні розриви, по всьому полю аркуша жовті плями.

Інв. № 776931/1.

ББД № 0037

Іконографія: 1. Невідомий український художник XVIII ст. Портрет гетьмана Данила Апостола. 2-га чверть XVIII ст. П. о. Овал 67х53 см. Національний музей. Варшава (Польща); 2. Буш Георг Пауль. Портрет Данила Павловича Апостола. 1728. Папір; мідьорит. 20х13,5 см. НХМУ; 3. Невідомий гравер. Портрет Данила Павловича Апостола. Між 1727—1734 рр. Папір; мідьорит. 14,9х8,6; 15,6х9,6 см. НХМУ.

Аракчеев Олексій Андрійович
(1769—1834)

Російський державний і військовий діяч, граф (1799), барон, фаворит імператорів Павла I і Олександра I, генерал від артилерії (1807), військовий міністр (з 1808), організатор військових поселень (після 1817). Походив з дворянського роду Аракчевих. Закінчив Артилерійський та інженерний кадетський корпус в чині підпоручика (1787). З 1790 — старший ад'ютант інспектора артилерії. 1792 — капітан гатчинської артилерійської команди. 1795 — майор, комендант та інспектор піхоти гатчинського полку. Під час правління Павла I 1796 отримав чин полковника, генерал-майора, призначений генерал-губернатором Петербурга. 1797 — барон, 1798 — граф, генерал-лейтенант і інспектор усієї артилерії. 1807 — генерал від артилерії. З 1808 — військовий міністр та генерал-інспектор піхоти і артилерії. Активний учасник фінської кампанії. Від 1810 — голова військового департаменту Державної Ради. Під час війни 1812 входив до Надзвичайного комітету, який обрав М. Кутузова головнокомандувачем. Учасник закордонних походів 1813—1814. З 1817 — начальник військових поселень. 1815—1825 — фактичний керівник держави. За Миколи I могутність Аракчеєва зійшла нанівець. Останні роки життя прожив у Грузино Новгородської губернії, де і похований.

Дата: 1818.

Гравер: Уткін Микола Іванович (1780—1863) [за малюнком пастеллю Г. Вагнера].
Гравюра різцем. 25,5 × 19,8; 38,8 × 29; 62 × 43,8.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша внизу праворуч під зображенням авторський підпис:
Гравир: Н. Уткинъ 1818 года; ліворуч: Писаль сухими красками Г. Вагнеръ.

Унизу посередині під зображенням фамільний герб портретованого з девізом:
Безъ лести преданъ; під гербом текст: Родился 23-го сентября 1769 года.

У нижній частині аркуша під правим кутом відбитка гравюри міститься синім чорнилом відбиток овальної форми печатки з текстом: *Императорская Академия Художеств 18. март. 80.*

Стан збереження: добрий; по краях аркуша за межами відбитка незначні розриви.

Інв. № 684.

ББД № 0256

Іконографія: 1. Існує ідентична за іконографією літографія 28,5 × 22 см М. А. Кашенцева 1830-х рр. (Державний історичний музей. Москва (РФ)), виконана з живописного портрета Дж Доу 1820-х рр. для серії «Литографированные портреты членов Российской Академии»; 2. Невідомий художник ХІХ ст. Портрет графа Олексія Андрійовича Аракчеєва. 1830-ті рр. П. о.; 63,5 × 50,5 см. Державний історичний музей. Москва (РФ); 3. Йоганн-Батист Лампі Старший. Портрет графа Олексія Андрійовича Аракчеєва. Кінець ХVІІІ ст. П. о.; 72,5 × 58,3 см. Палац-музей міста Гатчини (РФ); 4. Джордж Доу. Портрет графа Олексія Андрійовича Аракчеєва. 1824. П. о.; 70 × 62,5 см. Державний Ермітаж. Санкт-Петербург (РФ).

Армансперг Йозеф Людвіг
(*Armansperg Joseph Ludwig von*;
1787—1853)

Німецький граф і грецький політичний діяч. Освіту здобув у Ландсгуті. Службу розпочав у Баварії (1808). За правління Людвіга I обіймав посади державного радника, міністра внутрішніх справ, фінансів, іноземних справ. На конференції, що відбулась у Лондоні 1832, призначений регентом неповнолітнього короля Греції. 1833 прибув у Грецію як президент регентства. Державний канцлер Греції (1835—1837). 1837 вийшов у відставку, залишив Грецію. Останні роки життя мешкав у своєму маєтку поблизу Деггендорфа. Помер у Мюнхені.

Дата: 1833.

Гравер: **Ганфштенгль (Ханфштенгель) Франц Серапіон** (*Hanfstaengl, Franz Seraphion*; 1804—1877). Німецький живописець, літограф, придворний фотограф баварського короля Людвіга II. Походив з селянської родини. З 1816 навчався рисунку у Петера Шепфа і Германа Йозефа Міттерера у Мюнхені; згодом у Мюнхенській академії мистецтв 1819—1825 під керівництвом художників Йоганна Петера і Роберта Лангерів. 1833 заснував власну літографічну майстерню у Мюнхені, яку очолював до 1868. Автор 129 літографічних репродукцій з серії шедеврів Дрезденської галереї (1835—1852). Пізніше займався фотографією, заснував фотографічний заклад (1853), автор численних портретів знаменитостей, у т.ч. молодого короля Баварії Людвіга II, Отто фон Бісмарка та імператриці Єлизавети Австрійської.

Літографія. 33,7 × 25; 45,5 × 33,7.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша внизу ліворуч у межах зображення підпис: *Hanfstaengl Fr./1833*.

У нижній частині аркуша посередині у два рядки текст: *ΑΡΜΑΝΣΠΕΡΓ / πρέσβευς*
της βασιλικῆς ἐπιτροπῆς της Ελλάδος.

Унизу праворуч під зображенням кругла тиснена печатка з текстом: *Weber. München.*

Стан збереження: добрий, аркуш наклеєно на папір.

Інв. № ал 673/13.

ББД № 0337

Арсеній (світське ім'я —
Москвін Федір Павлович;
бл. 1795—1876)

Митрополит, церковний діяч. Народився в сім'ї дякона. Навчався в Костромській семінарії. 1823 закінчив Санкт-Петербурзьку академію, отримав ступінь магістра. 1821 прийняв чернецтво (з 1823 — ієромонах). 1825 — ректор Могильовської духовної семінарії, 1826 — настоятель, архімандрит Братського Богоявленського монастиря у Могильові. 1827 — ректор Орловської семінарії, настоятель Мценського Петропавлівського монастиря. З 1829 — ректор Рязанської семінарії, настоятель Рязанського Троїцького монастиря, а 1830 — настоятель рязанського Спаського монастиря. 1831 — ректор Тверської семінарії, настоятель Макаріївського Калязинського монастиря. Єпископ Тамбовський і Шацький (1832—1841). Від 1841 р. — архієпископ Подольської єпархії, 1848 — архієпископ Варшави, архімандрит Почаївської лаври. Митрополит Київський і Галицький (1860—1876). Автор численних богословських праць. Помер у Санкт-Петербурзі. Похований у Києво-Печерській лаврі.

Дата: 1860—1861.

Гравер: **Беляков Єгор Єгорович** (1834 — р.с. невід.). Російський живописець та гравер. 1863 закінчив Петербурзьку Академію мистецтв, отримав звання класного художника 3 ступеня. Учень А. Т. Маркова. Був відзначений срібними медалями 1855, 1856, 1857 та 1859.

Твори підписував: *Е. Бѣляковъ*.

Літографія. 34,5 × 28,3; 47,8 × 41.

Пояс., en face.

На лицевому боці аркуша унизу у лівому куті в межах відбитка награвіровано напис: *Писалъ и рисовалъ на камнѣ Е. Бѣляковъ лишонны отъ природы половина рукъ; у правому куті: Печ. Въ Лит. А. Мюнстера, С. ПБ.*

Унизу посередині під відбитком у три рядки награвіровано текст: *Повѣдаша мнѣ законопреступницы глумленія, но не яко законъ твой Гди. Пса: рии ст: пс. / Арсеній / Митрополитъ Кіевскій и Галицкій.*

Стан збереження: задовільний; по краях аркуша за межами зображення згини й незначні розриви і втрати, по всьому полю аркуша жовті плями.

Інв. № 633.

ББД № 0019

Іконографія: Митрополит Київський і Галицький Арсеній. 1865. Фото. «Альбом фотографических портретов августейших особ и лиц, известных в России». 1865. Ч. III.

Архімед
(бл. 287—212 до н. е.)

Давньогрецький математик, фізик, інженер, винахідник та астроном. Один з найвидатніших науковців античності. Народився у сім'ї математика і астронома Фідія. Провів більшу частину життя у Сіракузах на острові Сицилія. Освіту здобув в Александрії, де зблизився з учнями Евкліда — Ератосфеном Кіренейським, Кононом Самоським і Досифеєм. У знаменитій Александрійській бібліотеці вивчав праці Демокріта, Евдокса Кнідського, Аристарха Самоського та інших грецьких геометрів. Після закінчення навчання повернувся у Сіракузи, де працював до кінця життя. 212 до н.е. був убитий римським солдатом під час облоги міста.

Дата: бл. 1810.

Гравер: Кампанелла Анджело (Campanella, Angelo; 1746—1811). Італійський художник, гравер.

Рисувальник: Агрікола, Луїджі (Agricola, Luigi; 1750—1821). Італійський художник, працював у Римі.

Різцева гравюра. 26,4 × 22,7; 34 × 25,5; 42,5 × 34.

Голова, 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша унизу під рамкою зображення награвіровано ліворуч: *Luigi Agricola dis*; посередині: *Raffaele Sanzio d'Urb. dipin nel quadro della Scuola d'Atene*; праворуч: *Angelo Campanello incise*.

У нижній частині відбитка під рамкою зображення посередині награвіровано три рядки тексту: *ARCHIMEDE / Insigne Matematico Siracusano, nato di Stirpe Regia verso l'anno 286. / avanti l'Era Cristiana. Fu barbaramente ucciso nel saccheggio della sua patria / in età di anni circa 75, mentre era occupato in sublimi operazioni*; нижче: *In Roma presso Agapito Franzetti nel Corso alle Convertite*.

Стан збереження: добрий; гравюра наклеєна на картон і оформлена у золоту з тисненим орнаментом широку рамку.

Інв. № 2.

ББД № 0825

Іконографія: Портрет видатного давньогрецького вченого Архімеда є майже точною копією фрагмента фрески Рафаеля Санти «Афінська школа» (1510—1511) у кімнаті «Станція делла Сеньятура» Ватиканського палацу. Сучасники Рафаеля бачили в образі Архімеда портретну схожість із видатним італійським архітектором Високого Відродження Донато Браманте.

Афанасій (світське ім'я —
Дроздов Олександр Васильович;
1800—1876)

Російський церковний діяч, єпископ Астраханський та Єнотаївський (з 1856), архієпископ (з 1858). Походив із родини священника. Закінчив Тульську духовну семінарію та Московську духовну академію (1824) зі ступенем магістра. 1823 прийняв чернечий постриг. Ректор Пензенської духовної семінарії та архімандрит Краснослободського Хрестовоздвиженського монастиря Пензенської єпархії (від 1828), ректор Костромської духовної семінарії та настоятель Костромського Богоявленського монастиря (з 1829 р.), ректор Рязанської духовної семінарії й настоятель Рязанського Спаського монастиря (1837), ректор Херсонської духовної семінарії, архімандрит Одеського Успенського монастиря та настоятель Одеського Успенського собору (1840). З 1841 був ректором Санкт-Петербурзької духовної академії, 1842 — єпископом Вінницьким і вікарієм Подольської єпархії, 1847 — єпископом Саратовським і Царицинським. Останні шість років життя провів у Астраханському Болдіному монастирі. Він був високоосвіченою людиною, вільно володів єврейською, латинською, грецькою, французькою, німецькою, англійською мовами, вивчав фізику, ботаніку, геологію, мінералогію, вищу математику, астрономію, анатомію.

Дата: бл. 1860.

Гравер: **Ремер Павло Густавович** (1834 — р. с. невід.). Російський рисувальник, літограф, портретист другої половини XIX ст. Художню освіту здобув у Санкт-Петербурзькій академії мистецтв (1850—1870). За час навчання 1857, 1859, 1861, 1862 нагороджений срібними медалями першого і другого ступенів та золотою медаллю за картину «Сповідь» 1870.

Літографія. 19 × 15; 34,5 × 26,5.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша у лівому нижньому куті відбитка в межах зображення підпис автора: *Ремеръ*.

У нижній частині аркуша під відбитком посередині надруковано ім'я і сан портретованої особи: *АФАНАСІЙ, / Архієпископъ Астраханскій и Енотаевскій.*; нижче посередині прізвище власника літографічного закладу: *Литог. И. Корелина*.

Стан збереження: добрий; відбиток літографії наклеєний на тонкий папір, який наклеєно на цупкий папір холодного зеленого кольору.

Інв. № 892.

ББД № 0876

Афанасій (світське ім'я —
Соколов Андрій Григорович;
1801—1868)

Російський церковний діяч, єпископ Томський і Єнісейський (з 1841). Народився у бідній сім'ї. Після закінчення Костромської духовної семінарії навчався у Санкт-Петербурзькій духовній академії (1821—1825). Призначений бакалавром і отримав ступінь кандидата богослов'я. 1825 прийняв чернечий постриг. 1826 призначений інспектором Псковської духовної семінарії та отримав звання магістра. 1827 висвячений на архимандрита, став настоятелем Спасо-Преображенського Мірозького Завеличського чоловічого монастиря. З 1828 — ректор і професор Харківського колегіуму, 1830 — ректор Чернігівської духовної семінарії та настоятель Єлецького Успенського монастиря, 1832 — ректор Тверської духовної семінарії та настоятель Троїцького Калязинського Макарьєвського чоловічого монастиря, 1838 — ректор Санкт-Петербурзької духовної семінарії і архимандрит Ярославського Толгського монастиря та член духовно-цензурського комітету. З 1853 — архієпископ Іркутський, 1856 — Казанський і Свіяжський. Звільнений «на покій». Останні роки перебував у Кизицькому Введенському монастирі. Єпископу Афанасію належать переклади «Четв'ї-Мінеї» Димитрія Ростовського, усіх творів Іринія Ліонського та Григорія Ниського.

Дата: бл. 1860.

Гравер: **Борель Петро Федорович** (1829—1898).

Літографія. 19,5 × 15; 36,4 × 27,4.

En face.

На лицевому боці аркуша під відбитком посередині надруковано ім'я і сан портретованої особи: АФАНАСІЙ. / *Архієпископъ Казанскій и Свіязскій.*; нижче посередині прізвище власника літографічного закладу: *Литог. А. Траншеля.*

Стан збереження: добрий, відбиток літографії наклеєний на тонкий папір.

Інв. № 895.

ББД № 0874

Ахмед Фетхи

(Розосизаде Ахмед Фетхи Паша;
бл. 1818 — після 1884)

Османський маршал, посол, промисловець. Народився на острові Родос. Посол у Росії (1833), Австрії (1834—1836), Франції (1838—1839), представник Османської імперії у королеви Вікторії (1839). Заснував металургійні та порцелянові заводи. Створив перший Османський музей.

Дата: середина XIX ст.

Гравер: Шрамм Йоганн Генріх (Schramm, Johann Heinrich; 1810—1865). Віденський живописець і літограф. Народився у сім'ї столяра. 1825—1827 навчався у Політехнічному інституті, а з 1831 по 1832 опановував мистецтво малювання у Віденській академії мистецтв. Згодом самостійно навчався портретному живопису. Від 1837 жив у Празі, потім у Дрездені. Супроводжував скульптора Бертеля Торвальдсена під час його подорожі Німеччиною. З 1842 — професор Веймарської школи малювання і призначений придворним художником. 1844 нагороджений голландським орденом Дубової корони. 1865 повернувся до Відня. Автор численних акварельних портретів, малюнків та мініатюр.

Літографія. 40,7 × 28.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша внизу праворуч під зображенням авторський підпис: *nach der Natur gez. u. lith. v. J. H. Schramm.*; ліворуч: *ged. bei J. Höfelich.*

У нижній частині аркуша посередині текст: *Ahmed Fethi Pascha.*

Стан збереження: добрий, відбиток гравюри наклеєно на папір.

Інв. № ал 673/49.

ББД № 0343

Іконографія: Франц фон Хауслаб. Фетхи Ахмед Паша. 1835. Літографія. Колекція графіки Віденського музею історії мистецтв (Австрія).

Багговут
Карл Федорович
(Карл Густав фон Баггехуфвудт;
1761—1812)

Герой французько-російської війни 1812, генерал-лейтенант Російської імператорської армії. Походив зі старовинного норвезького дворянського роду. 1779 розпочав військову службу. У складі Дніпровського полку брав участь у придушенні рухів кримських татар, взятті фортеці Бендери (1789). 1800 вийшов у відставку, але 1801 призначений шефом 4-го Єгерського полку. У другій війні з Наполеоном (1806—1809) відзначився у битвах під Пултуськом, Прейсіш-Ейлау, Гельсберзі та Фрідландом. У фінську кампанію 1808 командував військами на березі Ботнічної затоки. 1812 командував 2-м піхотним корпусом армії Барклая де Толлі. За Бородинську битву нагороджений орденом Святого Олександра Невського. 18 жовтня 1812 загинув у битві під Тарутіним (Калужська губернія).

Дата: 1844—1845.

Гравер: Долле Віктор Жан Франсуа (*Dollet, Doule, Jean Francois-Victor*; 1815 — р.с. невід.) [за живописним портретом роботи Дж. Доу 1823—1825]. Французький літограф, аквареліст, рисувальник, портретист. Народився у Парижі. Навчався у Р. Денільє. 1844—1845 працював у Росії, виконував портрети учасників війни 1812 з живописних портретів Дж. Доу.

Літографія. 25,7×19,3; 33×24,8.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу ліворуч від зображення авторський підпис: *Victor Dollet.*; праворуч під зображенням: *Lith. de la Gal-ie Imp-le L'Ermitage, Paul Petit.*

У нижній частині аркуша посередині під зображенням три рядки тексту: *Генераль Лейтенантъ / Карль Феодоровичъ / Багговутъ.*

Стан збереження: добрий, гравюру наклеєно на папір.

Інв. № 568.

ББД № 0419

Іконографія: Джордж Доу. Портрет генерал-лейтенанта Карла Федоровича Багговута. 1823—1825. П. о.; 70×62,5 см. Військова галерея. Зимовий палац. Санкт-Петербург (РФ).

Багратіон Петро Іванович (1765—1812)

Російський генерал, сподвижник О. В. Суворова, герой французько-російської війни 1812. Походив зі стародавнього грузинського князівського роду. Військову службу розпочав 1782. Учасник російсько-турецької війни (1787—1791) та Польської кампанії (1793—1794). Відзначився як воєначальник під час італійського і швейцарського походів (1799). Забезпечив відхід основних військ союзної армії у битві під Аустерліцем 1805. Під час російсько-прусько-французької війни (1806—1807) командував ар'єргардом союзної армії. 1806—1810 — головнокомандувач російською Молдавською армією, а з 1811 — Подільською армією. З перших днів війни 1812 виступав за активні дії проти наполеонівської Великої армії. У Бородинській битві командував 2-ю Західною армією. Був смертельно поранений. Похований біля пам'ятника героям Бородино.

Дата: 1823.

Гравер: Доу Генрі Едуард (Dawe, Henry Edward; 1790—1848) [за живописним портретом пензля Дж. Доу 1822—1823].

Мецо-тинто. 25 × 20,8; 37 × 28; 40 × 30.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу праворуч під зображенням прзвище гравера: *Engraved by Hen.-y Dawe. / London.*

У нижній частині аркуша ліворуч під зображенням текст: *Printed by order of H. I. M. Alexander 1-st / be g. Dawe. Esq.-r Member of the Royal Academy of Arts London that of S.-t Peterburg &c. &c.;* нижче посередині прізвище і звання портретованої особи: *Князь Петръ Ивановичъ / БАГРАТИОНЪ / Генералъ отъ Инфантеріи.;* нижче: *General / PRINCE BAGRATION.;* нижче: *London Published Aug.-st 1.-st 1823. for the Proprietor by Mess.-rs Colnaghi. / въ С.-Петербургъ у Книгопродавца С. Флорана.;* праворуч: *Proof.*

Стан збереження: добрий.

Інв. № 541.

ББД № 0675

Іконографія: 1. Джозеф Саундерс. Портрет П. І. Багратіона. 1805—1806 (за оригіналом С. Тончі). Офорт, різець. 44,1 × 31; 36,5 × 24,7 см; 2. Сальватор Карделлі. Портрет Петра Івановича Багратіона. 1810-ті рр. (за оригіналом С. Тончі). Офорт. 35,5 × 29,8; 25 × 19,2 см (обидві гравюри зберігаються у Державному музеї образотворчих мистецтв імені О. С. Пушкіна. Москва, РФ); 3. Невідомий художник XIX ст. Портрет Петра Івановича Багратіона. Друга чверть XIX ст. П. о.; 61,8 × 49 см (овал). Державний історичний музей. Москва (РФ); 4. Джордж Доу. Портрет Петра Івановича Багратіона. Раніше 1823. П. о.; 70 × 62,5 см. Державний Ермітаж. Санкт-Петербург (РФ).

**Багратіон
Петро Романович
(1818—1876)**

Князь, генерал-лейтенант, генерал-губернатор Ліфляндський, Естляндський та Курляндський (з 1870). Племінник героя французько-російської війни 1812 Петра Івановича Багратіона. Народився в сім'ї тифліського генерал-губернатора. Навчався у школі гвардійських прапорщиків та кавалерійських юнкерів лейб-гвардії Уланського полку. Військову службу розпочав у чині унтер-офіцера (1835) і закінчив генерал-лейтенантом (1865). Брав участь у кампанії в Польщі (1831). З 1845 призначений ад'ютантом герцога Максиміліана Лейхтенберзького, з 1852 — флігель-ад'ютантом. 1856 призначений командиром Власного Його Імператорської Величності Конвою. З 1870 — Тверський генерал-губернатор, з 1868 — помічник Віленського генерал-губернатора.

Дата: 1851.

Гравер: **Вагнер Людвіг** (*Wagner, Ludwig*; 1780 — р.с. невід.). Німецький живописець і літограф, рисувальник, гравер, карикатурист, портретист.

Літографія. 25,7 × 19; 39,5 × 29,2.

Поколін., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша внизу праворуч від зображення підпис гравера і дата: *L. Wagner / 1851*.

У нижній частині аркуша посередині під зображенням факсимільне відтворення підпису портретованої особи: *Pierre Bagration*; нижче: *Imprimerie de C F. Muller a Carlsruhe*.

Стан збереження: добрий.

Інв. № Д 223/1.

ББД № 0623

**Багратіон-Мухранський
Іван Костянтинівич
(1812—1895)**

Князь, генерал-лейтенант російської імператорської армії (з 1857), учасник завойовницьких Кавказьких походів і Кримської війни (1853—1856). Син тифліського губернського предводителя дворянства генерал-лейтенанта Костянтина Івановича Багратіон-Мухранського. Після навчання у Пажеському корпусі служив у Нижегородському драгунському полку (з 1830); брав участь в експедиціях на Кавказі. Нагороджений орденами Святого Володимира 4-го ступеня з бантом (1838), Святої Анни 3-го ступеня з бантом (1839). З 1848 — командир Еріванського полку. 1851 отримав звання генерал-майора. 1853 призначений командиром Кавказької резервної гренадерської бригади. 1881 вийшов у відставку. Був одним із засновників Кавказького імператорського товариства сільського господарства.

Дата: бл. 1854.

Гравер: літограф другої половини XIX ст. [з оригінала І. Василенка].

Літографія. 39×30,5.

Поколін., en face.

На лицевому боці аркуша, унизу у правому куті в межах зображення чорним графітним олівцем напис, що позначає номер відбитка у тиражі: 17/80.

Унизу у правому куті в межах зображення текст: *Печ. позв. 1854 г. декабря 2 д. Ценз. И. Снегиревъ.*

Стан збереження: добрий, аркуш обрізано і наклеєно на папір.

Інв. № 685.

ББД № 0258

Бажанов
Василь Борисович
(1800—1883)

Російський церковний діяч, протопресвітер, дійсний член Імператорської академії наук (з 1836), доктор богослов'я (1837). Закінчив Тульську духовну семінарію (1819) та Петербурзьку духовну академію зі ступенем магістра (1823). 1826 висвячений ієреєм, а з 1827 очолював кафедру богослов'я Петербурзького університету. З 1835 призначений вести службу у малій церкві Зимового палацу і духівником великого князя Олександра Миколайовича, а з 1848 — імператора Миколи I. 1849 став членом Святійшого Синоду та обер-священником Головного штабу, гвардійського і гренадерського корпусів. З 1855 призначений духівником імператора Олександра II, а згодом і Олександра III. 1869 отримав диплом на спадкове дворянство. Відомий своєю благочинною діяльністю.

Дата: 1860.

Гравер: **Борель Петро Федорович**
(1829—1898).

Літографія. 19,3 × 15,3; 53,7 × 27,5.

Поколін., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу праворуч від зображення підпис літографа: *Борель*.

У нижній частині аркуша посередині під відбитком прізвище портретованої особи: **ВАСИЛІЙ БОРИСОВИЧЪ БАЖАНОВЪ**, / *Протопресвѣтеръ Духовникъ Ихъ Императорскихъ величествъ.*; нижче посередині: *Литог. А. Траниеля*.

Стан збереження: добрий; незначні розриви по краях аркуша. Відбиток літографії наклеєний на цупкий папір.

Інв. № 810.

ББД № 0686

Бажанов
Василь Борисович
(1800—1883)

Дата: друга половина XIX ст.

Гравер: **Ергот Каспар** (*Ergot Caspar*; роки життя невідомі). Літограф, майстер архітектурних пейзажів, портретист. Мав власний літографічний заклад. Автор численних літографічних портретів російських діячів.

Літографія. 22,5 × 15,8.

Поколін., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу посередині під зображенням: *Лит. К. Эрготъ.*; нижче посередині прізвище портретованої особи: *Василій Боризовичъ Божановъ, Духовникъ / ИХЪ ИМПЕРАТОРСКИХЪ ВЕЛИЧЕСТВЪ.*

Стан збереження: добрий.

Інв. № 6/1. Ел.

ББД № 0687

Іконографія: Невідомий літограф. Портрет протопресвітера Василя Борисовича Бажанова. 1864—1869. Літографія А. Мюнстера. Санкт-Петербург (РФ).

Базанова Юлія Іванівна
(1852—1924)

Княгиня. Народилася в сім'ї офіцера Івана Лявдоського. Виховувалась у Дівочому інституті Східного Сибіру. Після закінчення інституту вийшла заміж за золотопромисловця, дійсного статського радника Петра Івановича Базанова, відомого своєю благочинною діяльністю. Після смерті чоловіка (1892) продовжила його благочинну справу: будівництво в Іркутську церков, гімназій, сирітських будинків, лікарень. 1894 побудувала лор-клініку медичного факультету Московського університету, яка була згодом названа її іменем.

Дата: 1890-ті рр.

Гравер: літограф другої половини XIX ст.

Літографія. 17,5 × 12,5; 28,3 × 21,1.

Погруд., en face.

На лицевому боці аркуша внизу в межах відбитка під зображенням посередині факсимільне відтворення автографа портретованої особи: *Julie Basanoff*; у правому нижньому куті відбитка місце друку: *Edm. Gaillard - Berlin*.

Стан збереження: добрий.

Інв. № 3.

ББД № 0692

Базілі
Костянтин Михайлович
(1809—1884)

Російський сходознавець, дипломат, письменник та історик. За походженням грек. Народився у Стамбулі. Після грецького повстання 1821 його сім'я переїхала до Росії. У 20 років розпочав дипломатичну службу в ескадрі адмірала Рікорда. 1833 був переведений до Петербурга в Міністерство закордонних справ; 1837 відряджений на Кавказ секретарем комісії для складання положення про управління Закавказьким краєм. 1838 призначений російським консулом у Яффу, 1844 отримав звання генерального консула. 1855 присутній на конференції у Відні; 1856 брав участь у Паризькому конгресі при князі Орлові. Наукова праця Базілі «Сирія і Палестина під турецьким урядом» (одне з найбільш серйозних досліджень цих країн у XIX ст.) була видана 1862 в Одесі. З 1860 — член Правління Херсонського земельного банку, земський гласний Одеського повіту, голова ради світових суддів. На початку 1880-х рр. — член підпорядкованої одеському градоначальнику комісії з єврейського питання. Співробітник першого російського енциклопедичного лексикона Плюшара, автор численних статей, присвячених питанням сходознавства.

Дата: не пізніше 1859.

Гравер: **Борель Петро Федорович** (1829—1898).

Літографія. 22×17; 30×21.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша унизу ліворуч текст: *Съ порт: акварел;* праворуч під зображенням прізвище автора: *Рис: на кам: П. Борель;* посередині прізвище друкаря: *Печ: В. Дарленгъ.*

У нижній частині аркуша посередині розміщено факсимільне відтворення підпису портретованої особи: *Константи́нъ Бази́ли.*

Стан збереження: задовільний; праве поле аркуша, що обрамляє відбиток, обрізано по краю; унизу аркуша за межами відбитка жовті плями й незначні розриви.

Інв. № 9.

ББД № 0024

Байрон Джордж Ноел Гордон
(*Byron George Gordon*; 1788—1824)

Видатний англійський поет-романтик. 1816 залишив Велику Британію. Багато мандрував. Учасник руху карбонаріїв, національно-визвольної революції в Греції. Друкуватися почав з 1807. У поемі «Паломництво Чайльд-Гарольда» (1812—1818), східних поемах («Гяур», «Лара», «Корсар»), філософсько-символічних драматичних поемах-містеріях «Манфред» (1817) і «Каїн» (1821), циклі любовно-медитативних віршів на біблійні мотиви «Єврейські мелодії» (1813—1815) — гостре відчуття катастрофічності історичного й особистого буття, втрати ідеалів у сучасному суспільстві, розчарування. Протест проти зла, відстоювання прав особистості набуває іронічно-сатиричного (поема «Бронзовий вік», 1823), морального (роман у віршах «Дон Жуан», 1819—1824, не закінчений), а іноді й політичного забарвлення (лірика). Помер у м. Месолонгіон (Греція).

Дата: бл. 1829.

Гравер: **Фінден Едвард Френсіс** (*Finden, Edward Francis*; 1791—1857) [за портретом роботи Дж. Сандерса 1807—1809]. Англійський гравер на міді другої чверті XIX ст. Молодший брат, учень і помічник гравера Вільяма Фіндена. Навчався також у Джеймса Сатуела Мітана. Разом з Вільямом мав спільне підприємство. Автор багатьох гравюр та ілюстрацій.

Гравюра різцем, пунктир. 15,4×11,8; 23,8×15,2.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша внизу під зображенням награвіровано: праворуч: *Engraved by E. Finden.*; ліворуч: *Painted by G. Sanders.*

Нижче посередині награвіровано чотири рядки тексту: *Lord Byron / At the Age of 19. / From an Original Picture in the possession of / Sir John Gam Hobhouse.*; нижче: *London John Murray, Albemarle Street.*

Гравюра була замовлена для книги Томаса Мура «Листи і щоденники лорда Байрона...».

Стан збереження: задовільний; у межах зображення невеликі жовті плями, по краях аркуша незначні забруднення та розриви за межами відбитка. Реставрацію проведено 1993 у Центрі реставрації та консервації НБУВ, реставратор В. А. Зінкевич.

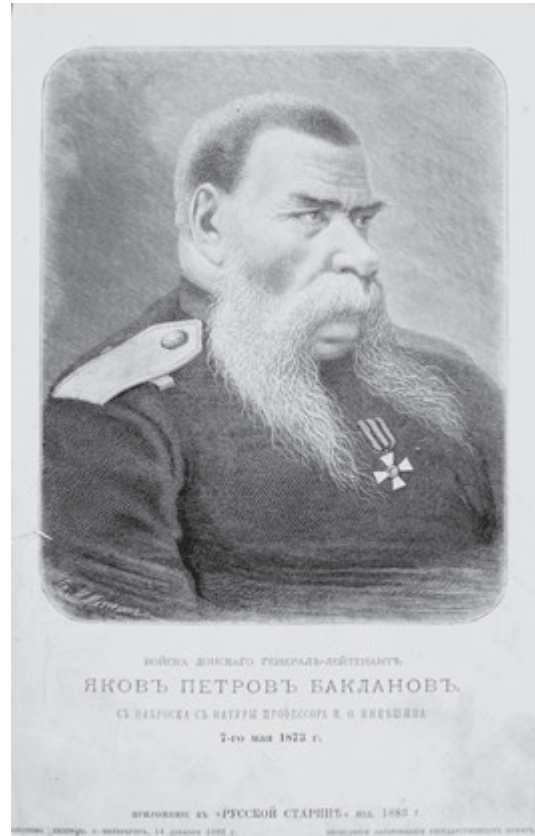
Інв. № 2 ин.

ББД № 0191

Іконографія: 1. Роберт Грейвз. Портрет лорда Байрона. 1836. Різцева гравюра на сталі; 44,7×37,8; 43×34,4 см (за оригіналом Томаса Філіпса); 2. Річард Весталл. Лорд Джордж Гордон Байрон. 1813. П. о.; 91,4×71,1 см. Національна портретна галерея. Лондон (Велика Британія).

Бакланов Яків Петрович (1808—1873)

Воєначальник Донського козачого війська, генерал-лейтенант (1860), учасник російсько-турецької війни (1828—1829). Нагороджений орденами Святої Анни 4-го і 3-го ступеня. Служив на Кубанській лінії і на Дону (1831—1841); у складі 36-го козачого полку — у Польщі (1841—1845); брав участь у Кавказькій війні (1817—1864); командував козацькими полками (1849—1852). Нагороджений золотою зброєю і військовим орденом Святого Георгія 4-го ступеня. Начальник кавалерії лівого флангу Кавказької лінії (1853—1855). Брав участь у штурмі і облозі турецької фортеці Каре (1855). Похідний отаман донських козачих полків на Кавказі (1857—1860). З 1861 — окружний генерал 11-го військового округу на Дону, начальник козачих полків у Віленському військовому окрузі (1863—1867), потім начальник Августовського відділу (адміністративного округу) у Польщі. Автор військових мемуарів.

Дата: не пізніше 1882.

Гравер: Матюшин Іван Іванович (1846 — р.с. невід.) [за ескізом М. Й. Микешина 1873]. Російський гравер. Учень академіка Л. А. Серякова. Автор портретів до видання «Русские деятели в портретах» в 5 т. Санкт-Петербург, 1886—1891.

Рисувальник: Микешин Михайло Йосипович (1836—1896). Російський живописець, скульптор, графік. Автор пам'ятників «Тисячоліття Росії» в Новгороді (1859) та Богдану Хмельницькому в Києві (1879—1888); графічних ілюстрацій до «Кобзаря» Т. Шевченка, повістей М. Гоголя (1869—1872).

Ксилографія. 14,5×11,6; 21,3×13,5.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу в межах відбитка у лівому куті підпис автора рисунка: Гр. И Матюшина.

У нижній частині аркуша посередині під рамкою зображення чотири рядки тексту: *Вайска Донскаго Генералъ-Лейтенантъ / Яковъ Петровъ Баклановъ. / Съ наброска съ натуры профессора М. О. Микешина / 7-го мая 1873 г.;* нижче текст: *приложение къ «Русской старинѣ» над. 1883 г.;* нижче ліворуч: *Дозволено цензурою. С.-Петербургъ, 14 декабря 1882 г.;* праворуч: *Экспедиция заготовления Государственныхъ бумагъ.*

Стан збереження: задовільний; по краях аркуша, вільних від зображення, забруднення і незначні розриви.

Інв. № 010 71.

ББД № 0133

Бальтазар Карлос Габсбург
(*Baltasar Carlos de Austria*;
1629—1646)

Принц Астурійський, син короля Філіпа IV і його першої дружини Ізабелли Бурбонської, прямий спадкоємець іспанського престолу, представник іспанської гілки Габсбургів. 1644 була досягнута домовленість на одруження принца зі своєю кузиною Маріанною Австрійською. 1646 виїхав на північ Іспанії на церемонію святкування присяги принца Наварри. Дорогою у місті Помплону тяжко захворів, був перевезений до Сарагоси, де й помер.

Дата: 1650.

Гравер: **Обрі Пітер II** (*Aubry, Peter II*; 1596—1666).

Різець, офорт. 13,5×10,6; 15,2×11; 15,9×11,6.

Поколін., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці гравюри прямокутного вертикального формату під овальною рамкою портрета награвіровано три рядки тексту: *Balthasar Charles Dominique Philippe / Victor Luc Prince de Spagne Fils du Roy / Catholique Philippe IV*.

Стан збереження: добрий; відбиток гравюри обрізано з чотирьох боків і наклеєно на папір.

Інв. № Ал. 672/31. ББД № 1002

Іконографія: 1. Бальтазар Монкорне. Портрет Бальтазара Карлоса. 1647. Різець, офорт; 2. Дієго Веласкес. Принц Бальтазар Карлос. Між. 1635—1636. П. о.; 191 × 103 см; 3. Принц Бальтазар Карлос верхи на скакуні. Бл. 1635. П. о.; 211,5×177 см; 4. Хуан Батіста Мартінес дель Мазо. Парадний портрет принца Бальтазара Карлоса. Між 1645—1646. П. о.; 209×144 см (друга, третя, четверта картини — Музей Прадо. Мадрид (Іспанія)).

**Бантйш-Каменський
Микола Миколайович
(1737—1814)**

Український історик, археограф, бібліограф, один із родоначальників архівної та бібліографічної справи в Україні. Народився у Ніжині. Походив з роду молдавських бояр, нащадків князів Кантемирів, які на початку XVIII ст. оселилися в Україні. Навчався у Ніжинській грецькій школі, Києво-Могилянській та московській Слов'яно-греко-латинській академіях. Слухав лекції у Московському університеті. Володів багатьма мовами. З 1762 працював у Московському архіві Державної колегії закордонних справ, який згодом очолив (1783). Під час пожежі 1812 у Москві врятував майже всі матеріали архіву. Йому завдячували своїми дослідженнями М. Карамзін, Ф. Туманський, В. Рубан, М. Новиков, Є. Болховітінов та ін. Автор багатьох підручників, хрестоматій (від філософії до грецької граматики). Він упорядкував і описав величезну кількість старовинних документів, зокрема матеріали з історії Києво-Печерської лаври. Започаткував наукове дослідження історії церковної унії.

Дата: не пізніше 1844.

Гравер: Осипов Олексій Агапійович (1770—1850) [за живописним портретом М. І. Аргунова 1813]. Російський гравер, портретист. Кріпак Є. Филиповського. Вчився рисунку у Ф. Кюнеля і гравіруванню у М. Соколова. Працював у Москві. Згодом викладав у школі кріпаків-майстрів, яку організував П. П. Бекетов.

Гравюра на сталі, пунктир, різець. 10×8; 17,7×12,3; 32,3×25,3.

Пояс., en face.

На лицевому боці аркуша унизу посередині в межах овальної лінії, що обрамляє зображення, награвіровано прізвище автора: *Грав. А. Осиповъ*.

У нижній частині аркуша під овалом зображальної частини зазначено прізвище портретованої особи: *Николай Николаевичъ/Бантъшъ-Каменскій,/Действительный Статскій Советникъ*.; нижче посередині в межах відбитка текст: *Изъ Собранія Портретовъ издаваемыхъ Платономъ Бекетовымъ*.

Гравюра увійшла у видання «Изображенія людей знаменитыхъ, или чѣмъ нибудь замечательныхъ, принадлежащихъ по рожденію или заслугамъ Малороссіи». Москва, 1844.

Стан збереження: задовільний; по краях за межами зображення угорі та внизу згини й незначні розриви і втрати, по всьому полю аркуша жовті плями.

Інв. № № 776931/2.

ББД № 0153

Іконографія: Микола Іванович Аргунов. Портрет Миколи Миколайовича Бантйш-Каменського. 1813. П. о.; 67×54 см. Астраханська державна картинна галерея імені П. М. Догадіна (РФ).

Баранов
Олександр Андрійович
(1746—1819)

Перший головний правитель російських поселень у Північній Америці (1790—1818). Займався торгівельно-промисловою діяльністю в Москві, Петербурзі та Сибіру. З 1787 — почесний член Вільного економічного товариства. 1791 приїхав у поселення росіян на острові Кадьяк (Північна Америка). На Алясці створив нові поселення, організував мідеплавильне виробництво, видобуток вугілля. Заснував перші російські верфі на Алясці. 1804 переселився в Ново-Архангельськ на острові Ситка — новий адмінцентр російських поселенців. Велику увагу приділяв вивченню Тихоокеанського узбережжя Аляски. Ініціював кілька експедицій, брав участь в обстеженні та описі Чугачської затоки, прилеглих островів. Зміцнив становище російських поселенців на Алясці. 1818 вийшов у відставку. Його ім'ям названий острів в архіпелазі Олександра.

Дата: перша пол. XIX ст.

Літограф: Дарленг (Дарлінг) В. (*d'Harlingue*; роки життя невідомі). Російський літограф. Мав власну літографічну майстерню у Санкт-Петербурзі, яка активно працювала у 60-х рр. XIX ст., спеціалізувалась на виданні аркушевих художніх творів, портретів та ін.

Рисувальник: Смирнов Петро (роки життя невідомі) [за живописним портретом пензля М. Т. Тихонова 1818]. Російський рисувальник та літограф першої половини XIX ст. У 1850—1860-ті рр. виконував портрети для В. Дарлінга та Г. Фрідебурга. У співавторстві з Ф. Пашенним виконав у техніці хромолітографії дев'ять портретів Петра I, що увійшли до видання: «Собрание более замечательных портретов Петра Великого Г. К. Фридебурга». Санкт-Петербург, 1861.

Літографія. 15,8 × 13,2; 25,7 × 16,8.

Пояс., en face.

На лицевому боці аркуша під літографським відбитком награвіровано напис: ліворуч: Печ. Дарленг.; праворуч: Рис. Смирновъ.

Унизу аркуша посередині відтворений факсимільний підпис портретованої особи: Александръ Барановъ.

Стан збереження: задовільний; по краях за межами зображення жовті плями, по лівому краю незначний розрив і згини.

Інв. № 01281.

ББД № 0181

Іконографія: Михайло Тихонович Тихонов. Портрет Олександра Андрійовича Баранова. 1818. П. о. (овал). Державний історичний музей. Москва (РФ).

Баранович Лазар
(світське ім'я — Лука;
1620—1693)

Український церковний, політичний і культурний діяч. Навчався у Києві, Вільні, Калуші. Викладав у Києво-Могилянській колегії. З 1650 її ректор. 1657 висвячений на Чернігівського і Новгород-Сіверського єпископа, з 1668 — на архієпископа. 1674 заклав друкарню в Новгород-Сіверському, перенесену 1679 до Чернігова. Як політичний і церковний діяч дотримувався російської орієнтації, водночас намагався відстоювати незалежність від Московського патріархату. Опублікував збірки проповідей «Меч духовний» (1666, 1668), «Труби словес проповідних» (1674, 1679). У відповідь на працю Венедикта Бойми «Stara wiara» (1673), Баранович 1676 видав релігійно-полемічний трактат «Nowa Miara Stary wiary». 1671 надрукував збірку поезій польською мовою «Lutnia Appollinowa». Листування Барановича містить цікавий документальний матеріал з історії України другої половини XVII ст.

Дата: не пізніше 1838.

Гравер: Осипов Олексій Агапійович (1770—1850).

Гравюра на сталі, пунктир, різець. 10,3×8,2; 18,8×13,7; 31,8×25,2.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша унизу посередині награвіровано напис у три рядки: Лазарь Барановичъ, / Архїєпископъ Черниговскій / и Новгородскій-Сиверскій.; в межах відбитка унизу посередині: Изъ Собранія Портретовъ издаваемыхъ Платономъ Бекетовымъ.

Гравюра увійшла у видання «Изображенія людей знаменитыхъ, или чѣмъ нибудь замечательныхъ, принадлежащихъ по рожденію или заслугамъ Малороссіи». С. 382, № 1.

Стан збереження: задовільний; по краях за межами зображення угорі та внизу згини й незначні розриви, по всьому полю аркуша жовті плями.

Інв. № 776931/3.

ББД № 0152

Іконографія: Олександр Тарасевич. Портрет архієпископа Лазаря Барановича. 1693. Папір; мідьорит; 21,7×15 см. НХМУ.

Барберіні Франческо Старший
(*Barberini Francesco il Vecchio*;
1597—1679)

Італійський релігійний діяч, кардинал Римо-Католицької церкви, племінник Папи Римського Урбана VIII. Навчався у відомій флорентійській родині. Освіту здобув у Пізанському університеті (закінчив 1623). За протекторатом Урбана VIII зробив блискучу кар'єру. Від 1624 — кардинал. Займався дипломатичною діяльністю, намагався розширити папську територію. Брав участь у процесі над Галілео Галілеєм. 1644—1648 — в опалі, виїхав до Парижа. Згодом повернувся до Рима. Підтримував видатних діячів культури і мистецтва.

Дата: бл. 1624.

Гравер: **Обрі Пітер II** (*Aubry, Peter*; 1596—1666) [за живописним портретом 1624 роботи Оттавіо Леоні].

Гравюра різцем. 13,2×9,2; 15,7×10.

Пояс, 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша у нижній частині відбитка під текстом посередині награвіровано прізвище гравера: *Peter Aubry Excudit*.

У нижній частині відбитка під овальною рамкою портрета награвіровано два рядки тексту: *Franciscus S. R. E. Cardinalis et Apostolicæ. / Sedis Legatus Barbarinus*.

На аркуші паперу, на який наклеєно гравюру, під відбитком міститься напис чорним чорнилом: *Francois Barbarinus Cardinal / et Legat Apostolique*.

Стан збереження: добрий; гравюру наклеєно на папір.

Інв. № Ал. 598/32.

ББД № 0783

**Барклай де Толлі Михайло
Богданович** (*Barclay de Tolly,
Michael Andreas*; 1761—1818)

Видатний російський полководець, військовий міністр і член Державної ради (1810—1812), князь (з 1815), генерал-фельдмаршал (від 1814), герой французько-російської війни 1812, повний кавалер ордена Святого Георгія. 1813—1814 командував об'єднаною російсько-пруською армією, що входила до Богемської армії австрійського фельдмаршала князя Шварценберга. Походив зі старовинного шотландського роду; предки в XVII ст. оселилися в Ризі. Військову службу розпочав 1776; під час російсько-турецької війни (1787—1791) відзначився під Очаковим; брав участь у російсько-шведській війні (1788—1790), Польській кампанії (1792—1794). У французько-російській війні 1812 — головнокомандувач 1-ї Західної армії. Успішно здійснив відхід російської армії до Смоленська, де з'єднався з 2-ю Західною армією Багратіона. Останні роки життя займався бойовою підготовкою ввірених йому армійських підрозділів.

Дата: після 1816.

Гравер: **Зенф Карл Август** (*Senff, Carl August*; 1770—1838) [за живописним портретом Дж. Доу 1829]. Німецький художник, гравер. Народився у м. Галле. Вчився живопису в Лейпцизі і Дрездені у Л. Граффа та Х. Л. Фогеля. З 1803 викладав малюнок та гравірування в Дерптському університеті; з 1818 — екстраординарний професор. Як гравер надавав перевагу техніці пунктиру.

Гравюра на сталі, пунктир, різець. 60×45,4; 55,4×42,3.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша під овалом портрета напівколом награвіровано напис: *n. D. Natur gemalt u. Gestochen v. C. Senff in Dorpat.*

У нижній частині аркуша посередині награвіровано у два рядки прізвище і військове звання портретованого: *Fürst Barclay de Tolly / Rusl. Kais. General-Feldmarschall.*

Стан збереження: задовільний; по краях за межами зображення забруднення і незначні розриви.

Інв. № 651.

ББД № 0072

Іконографія: 1. З гравірованого портрета Барклая де Толлі Карла Августа Зенфа невідомим художником між 1816 і 1820 була виконана живописна копія, яка зберігається у Державному музеї О. С. Пушкіна на Пречистенці (Москва, РФ); 2. Сальватор Карделлі. Портрет Михайла Богдановича Барклая де Толлі. Між 1812—1814. Офорт, різець. 34×23,4 см; 24×17,1 см (за невідомим оригіналом). Державний музей образотворчих мистецтв імені О. С. Пушкіна. Москва (РФ); 3. Джордж Доу. Портрет Михайла Богдановича Барклая де Толлі. 1829. П. о.; 361×258 см. Державний Ермітаж. Санкт-Петербург (РФ).

Баррінгтон Джейн Елізабет
(*Barrington Jane Elizabeth*;
1804—1883)

Віконтеса Баррінгтон, уроджена Лідделл, дочка Роберта Адера та Керолайн Кешпел. Дружина шостого віконта Баррінгтона Вільяма — члена Британської палати общин, підприємця і політика.

Дата: 1843.

Гравер: **Мот Вільям Генрі** (*Mote, William Henry*; 1803—1871). Англійський гравер середини — другої половини XIX ст. Працював переважно техніками пунктиру та офорта. Портретист. Працюючи під керівництвом гравера Чарльза Хіта, у шістнадцять років здобув популярність завдяки гравюрам «Аметист» та «Портрет Ролланда Хіла». З 1831 — член Королівської академії мистецтв. Виконував гравюри на замовлення англійського короля Генріха IV (портрети історичних осіб і королівської родини). Він є також автором портретів російської імператорської сім'ї та її оточення. Роботи зберігаються у Національній портретній галереї (Лондон, Велика Британія).

Літографія. 16,7×12,2; 23,2×16,3.

Поколін., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу праворуч під зображенням прізвище літографа: *W. H. Mote.*; ліворуч під зображенням: *John Hayter.*

У нижній частині аркуша посередині під зображенням прізвище портретованої особи: *The Viscountess Barrington.*; нижче текст: *London, Published for the Proprietor by Longman & C.-o Paternoster Row. Oct.-r 1843.*

Стан збереження: добрий.

Інв. № 4ин.

ББД № 0698

**Барятинський
Олександр Іванович
(1815—1879)**

Князь, російський військовий та державний діяч, учасник Кримської війни. Військову освіту здобув у Школі гвардійських підпрапорщиків та кавалерійських юнкерів (1831—1833). Командувач козацькою сотнею на Кавказі (1835). Ад'ютант спадкоємця престолу (1839). Командувач батальйону Даргинської експедиції (1845), Кабардинського єгерського полку (1847). Генерал-майор (з 1848), генерал-лейтенант, начальник Головного штабу Кавказького корпусу (від 1853), генерал-ад'ютант (з 1853), намісник Олександра II на Кавказі (з 1857), генерал-фельдмаршал (від 1859). Член Державної ради з 1860.

Дата: бл. 1860.

Гравер: **Лукоїн** (роки життя невідомі). Російський літограф XIX ст., виконував портрети для літографської майстерні В. Дарленга у Петербурзі (1850—1860-ті рр.).

Літографія. 24,8×21,2; 48,2×35,5.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу ліворуч під зображенням авторський підпис: *Рис. на кам. Лукоинъ. Печ. въ Лит. Ред. Росс. Воен. Хроники (В. Дарленгъ).*

У нижній частині аркуша посередині під зображенням факсимільне відтворення підпису портретованої особи: *А Барятинскій*; нижче шість рядків тексту: *Князь Александръ Ивановичъ / Барятинскій / Генералъ-Адъютантъ, Начальникъ Главнаго Штаба Войскъ на Кавказе находя- / шихся, удостоенъ ордена Св. Георгия 3-й степени за особенное отличие въ деле / 24-го Июля 1854 года, при с. Кюрукъ-Дара. / Prince Bariatinsky, Aide-de-camp Général de S.M.L'EMPEREUR.*

Стан збереження: добрий; гравюру наклеєно на папір.

Інв. № 813.

ББД № 0387

Іконографія: 1. Степан Федорович Александровський. Портрет (поколінний) генерал-фельдмаршала князя Олександра Івановича Барятинського. 1870. П. о.; 2. Єгор (Георг) Іванович Ботман. Портрет князя Олександра Івановича Барятинського на повний зріст на тлі гірського пейзажу. 1861. П. о.; 293×107 см. Державний Ермітаж. Санкт-Петербург (РФ).

Батюшков
Костянтин Миколайович
(1787—1855)

Відомий російський поет. Народився у Вологді в дворянській сім'ї. Навчався у Петербурзі в приватних іноземних пансіонах. Пізніше мешкав у свого родича — письменника і просвітителя М. Муравйова. Вивчав філософію та літературу французького Просвітництва, античну поезію, літературу італійського Відродження. Служив у Міністерстві народної освіти, виступав у пресі з сатиричними віршами. 1807 записався в народне ополчення. 1808—1809 брав участь у війні зі Швецією. Вийшовши у відставку (1810), повністю присвятив себе літературній творчості. 1810—1812 активно співпрацював у часописі «Вісник Європи». Брав участь у закордонному поході російської армії проти Наполеона (1813—1814). Враження війни лягли в основу численних віршів. 1817 вийшла збірка «Досліди у віршах і прозі», що містила переклади, статті, нариси і вірші. 1819 відбув до Італії за місцем нової служби у неаполітанській місії. 1821 важка психічна хвороба вже не дала змоги повернутися до нормального життя. Помер від тифу. Похований у Спасо-Прилуцькому Димитрієвому монастирі (м. Вологда).

Дата: 1834.

Гравер: **Галактіонов Степан Пилипович** (1779—1854) [за малюнком роботи О. А. Кипренського 1812]. Російський графік. Навчався у Петербурзі в Імператорській академії мистецтв (1785—1800) у М. М. Іванова і С. С. Щедріна. 1817—1854 викладав в Академії (з 1831 — професор). Працював у техніці різцевої гравюри в поєднанні з офортом, оволодів технікою літографії.

Гравюра на сталі, пунктир, різець. 21 × 14,1.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша унизу під зображенням ліворуч: *Рисов: Кипренскій.; праворуч: Грав. Галактіоновъ.*

Нижче посередині у два рядки прізвище портретованої особи: *Константинъ Николаевичъ / Батюшковъ.*

Стан збереження: задовільний; по краях аркуша згини та незначні розриви.

Інв. № 11/ 1.

ББД № 0045

Батюшков
Костянтин Миколайович
(1787—1855)

Дата: 1867.

Гравер: **Смирнов Петро** (роки життя невідомі) [за оригіналом О. А. Кипренського 1815]. Російський рисувальник і гравер XIX ст. Працював у 1850—1860-х рр. на видавництво В. Дарленга та Г. Фрідебурга. Разом з Пашенним виконав 9 портретів Петра I у техніці хромолітографії.

Літографія. 15,5×11,8; 26×18,5.

На лицевому боці аркуша унизу посередині під прямокутним полем зображальної частини награвіровано напис: (1867.) *Рис. П. Смирновъ съ оригинала Кипренскаго (1815).*

У нижній частині аркуша посередині під портретом відтворений факсимільний підпис портретованої особи: *Константинъ Батюшковъ*; у нижньому лівому куті аркуша текст: *Дозв. Ценз. Ком.*; у правому куті: *Лит. А. Беггрова. Невск. 4.*

Стан збереження: задовільний; по краях за межами зображення жовті плями, незначні розриви і згини.

Інв. № 598.

ББД № 0182

Іконографія: 1. Микола Іванович Уткін. Портрет поета Костянтина Миколайовича Батюшкова. 1815. Папір, акварель. Державний російський музей. Санкт-Петербург (РФ); 2. Орест Адамович Кіпренський. Портрет Костянтина Миколайовича Батюшкова. 1815. Папір, італійський олівець; 22,5×18,5 см. Державний літературний музей. Москва (РФ).

Збереглися малюнки пером і чорнилом автопортретів К. М. Батюшкова: Два автопортрети у листі М. І. Гнедичу 1807 (Рисунки русских писателей XVII—XX века. М., 1988; В. Кошелев. Константин Батюшков: странствия и страсти. М., 1987); Автопортрет 1810-х рр. (Куранты: Ист.-краеведч. альманах. М., 1983); Автопортрети 1817—1818 (В. Кошелев. Константин Батюшков: странствия и страсти. М., 1987 та Рисунки русских писателей XVII—XX века. М., 1988. С. 77—78); Автопортрет 1822 (Круг чтения: Лит. альманах. 1992); Автопортрет 1830 (Рисунки русских писателей XVII—XX века. М., 1988).

Бебутов
Василь Йосипович
(1791—1858)

Російський генерал від інфантерії (1856). Учасник російсько-турецької (1806—1812) і французько-російської (1812) воєн. З 1816 перебував на Кавказі на посаді ад'ютанта головнокомандувача Окремого грузинського корпусу О. П. Ермолова. 1821 призначений командиром єгерського полку, а 1825 — 2-ї бригади 22-ї піхотної дивізії та правителем Імеретії (до вересня 1827). Під час російсько-турецької війни 1828—1829 як командувач бригади відзначився при штурмі і взятті фортеці Ахалціх. 1844—1847 очолив війська, що діяли проти Шаміля. У період Кримської війни 1853—1856 командував Олександропольським загоном, здобув перемоги над турецькими військами при Башкадикларі та Кюрюк-Дара. Член Державної ради (1858). Нагороджений орденами: Святого Георгія 2-го ступеня, Святого Андрія Первозванного, Святого Олександра Невського, Білого Орла, Святого Володимира 2-го і 4-го ступеня, Святої Анни 1-го ступеня та ін.

Дата: не пізніше 1854.

Гравер: гравер середини XIX ст.

Пунктир, різець. 24,8×18,7; 30,2×21,4.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша, у лівому та правому кутах композиції на знаменах монограми російського імператора Миколи I — по вертикалі корона, літера та римська цифра: *H; I*; у горішньому правому куті на стрічці знамені — напис: *19 Ноября 1853 года.*; унизу під рамкою ліворуч — текст: *Печат. Позвол. Москва, 27. Августа 1854 гю Цензоръ М. Похвисневъ.*; праворуч: *Печ. Москва, 27. Августа 1854 г. въ Металлогр. Ефима Яковлева.*; посередині під рамкою зображення — текст: *Генераль Лейтенантъ Князь Василій Осиповичъ / Бебутовъ / Командующій действующимъ корпусомъ на Кавказко-Турецкой границъ, подъ начальствомъ котораго о / держана победа надъ 36-ти тысячнымъ Турецкимъ корпусомъ при Башъ-Кадыкъ-Ларе. 19-го Ноября / 1853-го года и нанесено совершенное поражение 60-ти тысячному Турецкому корпусу близъ селе / ния Кюрюкъ-Дара. 24-го Июля 1854-го года.*

Стан збереження: добрий, по краях аркуша затьоки і плями.

Інв. № 193.

ББД № 0136

**Бедринський
Іван Іванович**
(1769—1831)

Священник Російської православної церкви, перекладач релігійних трактатів, член Російської Академії (з 1806). Походив з родини священника, навчався в Олександрівсько-Невській семінарії. Працював учителем латинської мови й інспектором у семінарії. 1791 висвячений на диякона і призначений у Смольний монастир. 1792 переведений у церкву Вознесіння Господнього. З 1809 — протоієрей Воскресенської церкви і законоучитель єзуїтського училища. 1811 призначений благочинним Воскресенської церкви, цензором над проповідниками і членом цензурного комітету при Санкт-Петербурзькій духовній академії. Член Санкт-Петербурзького товариства любителів російської словесності.

Дата: 1830-ті рр.

Гравер: Калашников Олексій Панасович (1795—1852). Російський художник, рисувальник та літограф. Навчався в Імператорській академії мистецтв. 1836 отримав звання вільного художника. Працював у Петербурзі в 30—40-х рр. XIX ст.

Гравюра на сталі, пунктир, різець.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша у лівому куті під рамкою зображення награвіровано напис: *Рис: Калашниковъ.*; у правому куті: *Лит. Мошарскаго.*

У нижній частині аркуша посередині під зображенням три рядки тексту: *Іоаннъ Іоанновичъ / Бедринскій. / (Протоієрей.).*

Літографія увійшла у видання «Литографированные портреты членов Российской Академии».

Стан збереження: задовільний; по краях аркуша за межами зображення незначні згини, жовті плями і забруднення, лівий та горішній краї обрізані.

Інв. № 688.

ББД № 0077

**Безак
Олександр Павлович
(1801—1869)**

Російський державний діяч, генерал-ад'ютант (з 1849), генерал-губернатор Оренбурзької і Самарської губерній (1860—1865), член Державної ради (1863). Походив з німецького дворянського роду. Освіту здобув у пансіоні для малолітніх при Імператорському московському університеті, в Царсько-сельському ліцеї. 1819 розпочав військову службу. Відзначився у російсько-турецькій війні (1828—1829). З 1831 — полковник, начальник штабу артилерії Російської імператорської армії. 1841 у чині генерал-майора тимчасово виконував обов'язки начальника штабу. 1843 супроводжував імператора Миколу I під час поїздки в Берлін на зустріч з королем Пруссії Фрідріхом Вільгельмом IV. З 1848 — начальник штабу командувача артилерії великого князя Михайла Павловича. Від 1849 — начальник штабу інспектора всієї Імператорської Російської артилерії. 1856 під час Кримської війни командував 3-м армійським корпусом, а згодом — 5-м армійським корпусом. Як державний діяч проводив політику русифікації на польських землях.

Дата: бл. 1857.

Гравер: Шульц Едуард Вільгельм (*Schulz Eduard Wilhelm*; 1838—1877) [з фотографії А. І. Ден'єра 1857]. Російський гравер німецького походження. Навчався у петербурзькій Академії мистецтв (1863—1868); отримав звання класного художника 1-го ступеня. Автор портретів представників російської знаті.

Літографія. 34,3 × 27,5; 43 × 30,5.

Поколін., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу праворуч під зображенням авторський підпис: *Литогр Шульцъ*; ліворуч: *Съ фотогр. Ден'єра*; посередині: *Imp. Lemercier & C-ie 57 r de Seine Paris*.

У нижній частині аркуша посередині два рядки тексту: *Київській, Подольській и Волинській / Генераль-Губернаторъ*.

Стан збереження: задовільний; по краях аркуша незначні розриви. Гравюру наклеєно на папір.

Інв. № ал 673/46.

ББД № 0317

Іконографія: Олександр Павлович Безак. Київський військовий генерал-губернатор. Фото на повний зріст в інтер'єрі. 1865.

**Безбородько
Ілля Андрійович
(1756—1815)**

Український та російський державний діяч, граф, генерал, сенатор, дійсний таємний радник, брат Олександра Безбородька. На військовій службі перебував з 1771 по 1799. Учасник російсько-турецьких воєн (1773—1774). Бригадир (1785), генерал, командир 4-ї колони. 1790 служив під командуванням О. В. Суворова. За виявлені під час штурму Ізмаїла мужність і хоробрість нагороджений орденом Святого Георгія 3-го ступеня. Генерал-поручик (з 1795), дійсний таємний радник і сенатор (1797). Санкт-Петербурзький губернський предводитель дворянства. 1805 нагороджений імператором Олександром I орденом Святого Володимира 1-го ступеня за жертву будинку із садом, щорічного внеску 150 000 крб., а також коштів (210 тис. крб.) його брата Олександра Безбородька на Ніжинську гімназію. Гімназія вищих наук гуманітарного профілю була відкрита у Ніжині 1820. Помер на 70-му році життя, похований в Олександроневській лаврі у Санкт-Петербурзі.

Дата: бл. 1858.

Гравер: **Борель Петро Федорович** (1829—1898) [за живописним портретом пензля Д. Г. Левицького. 1810-ті рр.].

Літографія. 23,5×18,2; 30×22.

Поколін., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу ліворуч під рамкою зображення текст: *Писалъ Лампи*; посередині: *Печ. В. Дарленгъ*; праворуч: *Рис. на кам. Борель.*

Унизу посередині факсимільне відтворення підпису портретованої особи: *Граф Илья Безбородко.*

Літографія вставлена у картонну рамку з тисненням; на рамці угорі посередині чорним чорнилом напис: *Графъ Ил. Безбородко.*

Стан збереження: добрий.

Інв. № 674

ББД № 0240

Іконографія: 1. Дмитро Григорович Левицький. Портрет графа Іллі Андрійовича Безбородька. Між 1801—1810. П. о.; 124×96 см; 2. Йоганн Батист Лампі Старший. Портрет графа Іллі Андрійовича Безбородька. 1794. П. о.; 121×95 см (обидва портрета зберігаються у Державному Ермітажі. Санкт-Петербург, РФ).

**Безбородько
Олександр Андрійович
(1747—1799)**

Український старшина, російський державний діяч, дипломат, канцлер і князь (з 1797). Походив з козацької старшини Березанської сотні Переяславського полку. Син генерального писаря та генерального судді Війська запорозького Андрія Яковича Безбородька. 1765 закінчив Києво-Могилянську академію. 1765—1772 — бунчуковий товариш. Брав участь у російсько-турецькій війні 1768—1773, домігся відмови Туреччини від її прав на Крим та Кубань. 1780 зарахований до Колегії іноземних справ. 1784 обраний членом Російської академії. 1786 отримав титул графа і був призначений членом Ради Її Імператорської Величності. 1791 уклав з Туреччиною так званий Ясський мирний договір, за що отримав найвищу нагороду імперії — орден Андрія Первозванного. 1797 імператор Павло I надав Безбородькові титул найсвітлішого князя Російської імперії і призначив його на найвищу державну посаду — канцлера. Домігся від Павла I відновлення в Україні Генерального суду й деяких інших установ Гетьманщини, скасованих імператрицею Катериною II. 1805—1817 на кошти Безбородька у Ніжині був заснований ліцей, пізніше — гімназія, згодом — історико-філологічний інститут ім. князя О. Безбородька (нині Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя).

Дата: не пізніше 1844.

Гравер: **Афанасьєв Г. А.** (роки життя невідомі) [за живописним портретом Й. Б. Лампі Старшого 1792].

Гравюра на сталі, пунктир, різець. 10×8; 16,9×11,7; 31,9×25,3.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу посередині в межах овальної лінії, що обрамляє зображення, награвіровано напис: *Г. А. Афанасьєвъ.*

У нижній частині аркуша під овалом портрета розміщено три рядки тексту: *Князь Александръ Андреевичъ / Безбородько, / Государственный Канцлеръ.;* у межах відбитка унизу посередині: *Изъ Собранія Портретовъ издаваемыхъ Платономъ Бекетовымъ.*

Гравюра увійшла у видання «Изображенія людей знаменитыхъ, или чѣмъ нибудь замечательныхъ, принадлежащихъ по рожденію или заслугамъ Малороссіи». Москва, 1844.

Стан збереження: задовільний; по краях аркуша за межами зображення угорі та внизу згини й незначні розриви і втрати, по всьому полю аркуша жовті плями.

Інв. № 776931/4.

ББД № 0009

**Безбородько
Олександр Андрійович
(1747—1799)**

Дата: бл. 1858.

Гравер: **Борель Петро Федорович**
(1829—1898).

Рисувальник: **Лампі Йоганн Батист Старший** (*Lampi der Altere, Johann Baptist von*; 1751—1830) [з власного живописного портрета].

Літографія. 23,5×18,5.

Поколін., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу ліворуч під рамкою зображення текст: *Писалъ Лампи*; посередині: *Печ. В. Дарленгъ*; праворуч: *Рис. на кам. Борель*.

Унизу посередині факсимільне відтворення підпису портретованої особи: *Александръ Безбородько*.

Літографія вставлена у картонну рамку з тисненням. На рамці угорі посередині чорним чорнилом напис: *Князь Ал. Безбородко, основатель Гимн. В. Наукъ*.

Стан збереження: добрий.

Інв. № 675.

ББД № 0239

Іконографія: 1. За живописним портретом Й. Б. Лампі Старшого 1794 у 1830-х рр. виконана відома літографія М. А. Кашенцева, що увійшла у серію «Литографированные портреты членов Российской Академии»; 2. Джеймс Уокер. Портрет Олександра Андрійовича Безбородька (за оригіналом Й. Б. Лампі старшого). Початок 1790-х рр.; мецотинто, 41,1×31,2; 38×27,5 см (відбиток коричневим тоном). Державний музей образотворчих мистецтв імені О. С. Пушкіна. Москва (РФ); 3. Невідомий художник. Портрет Олександра Андрійовича Безбородька. 1790-ті рр. П. о.; 27×22,5 см. НХМУ; 4. Йоганн Батист Лампі Старший. Портрет Олександра Андрійовича Безбородька. 1794. П. о.; 121×95 см. Державний Ермітаж. Санкт-Петербург (РФ).

Бейє (Байє) Адрієн
(*Baillet Adrien*;
1649—1706)

Французький богослов, письменник, історик, перший біограф видатного французького енциклопедиста Рене Декарта. Походив з бідної родини. Навчався у семінарії в м. Бове, де потім викладав гуманітарні науки. Був пастором і каноніком. Переїхав до Парижа, влаштувався бібліотекарем. Там розпочав свої наукові дослідження, присвячені історії та релігії. Досліджуючи біографію Декарта, вивчав його щоденники й упорядковував кореспонденцію. Автор твору «*La vie de Monsieur Descartes*» (1691).

Дата: третя чверть XVIII ст.

Гравер: **Фессар Етьєн** (*Fessard, Etienne*; 1714—1777). Французький гравер різцем, офортист, портретист, виконував композиції на біблійні та міфологічні теми. Навчався у паризького художника Е. Жора. Автор гравюр з творів відомих художників: Корреджо, Тиціана, Рембрандта, Бассано, Пуссена, Франсуа де Труа, Ланкре. Створив чимало портретів відомих історичних осіб: короля Людовіка XIV, принца Конде, Ж. д'Альбре, вчених Б. Спінози, М. Ломоносова та ін.

Гравюра різцем. 11×9,4; 13,8×9,8; 15×11; 16,7×12,5.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша внизу праворуч від овальної рамки портрета авторський підпис: *Et. Fessard Sculp.*; ліворуч: *N. G. Pinx.*

Унизу посередині на постаменті три рядки тексту: *Adrien Baillet / Né à la Neuville, près Beauvais, le 13. Juin / 1649. Mort à Paris, le 21 janvier 1706.*

Стан збереження: добрий.

Інв. № 582 152 ин.

ББД № 0477

Іконографія: 1. Йонгман Дірк. Портрет Адрієна Бейє. 1709—1726. Офорт, різець. 21,3×15,9 см. Рейксмузей (Нідерланди); 2. Ніколя-Етьєн Еделінк. Портрет Адрієна Бейє. Між 1706—1720. Офорт, різець.

Беклешов
Олександр Андрійович
(1743/1745—1808)

Російський державник, військовий діяч, генерал від інфантерії, дійсний таємний радник. Походив зі старовинного дворянського роду. Батько — капітан-лейтенант флоту, мати — уроджена Голенищева-Кутузова. Отримав хорошу освіту, володів кількома іноземними мовами. З 1769 служив у лейб-гвардії Преображенського полку; учасник російсько-турецької війни 1768—1774. 1783 у чині генерал-майора залишив військову службу і був призначений губернатором Риги. 1789 переведений генерал-губернатором Орловського та Курського намісництва. 1796—1799 був по черзі кам'янець-подільським військовим губернатором, малоросійським генерал-губернатором, київським військовим губернатором й одночасно шефом Київського гренадерського полку та інспектором української дивізії. З 1799 — генерал-прокурор. 1800 потрапив у немилість імператора Павла I й відсторонений від державної служби. З приходом до влади імператора Олександра I відновлений на державній службі. 1804 призначений генерал-губернатором Москви. Помер у Ризі.

Дата: 1806.

Гравер: **Осипов Олексій Агапійович** (1770—1850) [за мініатюрою Ф. Кінеля].

Офорт, пунктир. 15,3 × 13; 29,8 × 21,5; 44,1 × 32.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша у правому нижньому куті відбитка під зображенням награвіровано прізвище гравера: *Грав. А. Осиповъ*; у лівому нижньому куті відбитка в межах зображення прізвище рисувальника: *Рисов. Ф. Кинель*.

У нижній частині аркуша під овальною рамкою портрета на постаменті награвіровано текст: *Александр Андреевич / Беклешовъ. / Родился 1 Марта 1743 года.*

У нижній частині композиції під постаментом посередині зображено дворянський герб Беклешових.

Стан збереження: добрий, гравюра наклеєна на тонкий картон.

Інв. № 889.

ББД № 0889

Беларміно Роберто
(*Roberto Francesco Romolo Bellarmino*;
1542—1621)

Учений-єзуїт, професор, богослов-полеміст, гуманіст, письменник, кардинал і великий інквізитор католицької церкви, один із найвпливовіших діячів Контрреформації. Походив із багатодітної родини збіднілих дворян. Мати була сестрою Папи Марцелла. Освіту здобув у школі єзуїтів, по закінченні став членом Товариства Ісусового (1560). Навчався у Римській Колегії, у Флоренції та бельгійському Лувені, де працював викладачем. Очолював Римську колегію, був настоятелем Неаполітанської провінції єзуїтів. Особистий радник Папи Климента VIII та екзаменатор єпископів. Автор підручника «Катехізіс», що перевидавався понад 400 разів. Був двічі у списку кандидатів на обрання Римским Папою. Головний обвинувач на процесі Джордано Бруно та очолив процес над Галілео Галілеєм (1613—1616). 1930 канонізований, а 1931 оголошений Учителем церкви.

Дата: бл. 1630.

Гравер: **Меріан Маттеус Старший**
(*Merian, Matthäus der Ältere*; 1593—1650).

Різець. 13,3 × 10,4; 13,4 × 10,5.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша вертикального прямокутного формату у широкому полі овальної рамки розміщено текст: *ROBERTUS. BELLARMINUS. POLITIANUS. S. R. E. CARD. TIT. S. MARIÆ. IN VIA. ARCHEPISCOPUS. CAPUANUS.*

Стан збереження: добрий, відбиток обрізано з чотирьох боків і наклеєно на папір.

Інв. № Ал. 598/31.

ББД № 0973

Беларміно Роберто
(*Roberto Francesco Romolo Bellarmino*;
1542—1621)

Дата: перша чверть XVII ст.

Гравер: гравер другої половини XVII ст.

Гравюра різцем. 10,5 × 8,2; 11 × 8,2;
13,5 × 8,8.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша у нижній частині під зображенням награвіровано два рядки тексту: *ROBERTUS BELLARMINUS / Cardinalis*; у правому горішньому куті за межами зображення: *Ad pag. 46*.

Відомий близький за іконографією живописний портрет бл. 1599 роботи невідомого художника італійської школи.

Стан збереження: добрий, гравюру наклеєно на папір.

Інв. № Ал. 598/67.

ББД № 1013

Іконографія: 1. Невідомий художник. Портрет кардинала Роберто Беларміно. Між 1622—1623. П. о.; Музей Плантен-Моретуса. Антверпен (Бельгія); 2. Франс ван ден Війнгаерде. Портрет кардинала Роберто Беларміно. 1644. Різцева гравюра. 13,1 × 88 см. Рейксмузей. Амстердам (Нідерланди).

Белліні Джузеппа Торніеллі
(*Bellini Giuseppa Tornielli*;
1776—1837)

Італійська дворянка. Графиня Белліні, уроджена Джузеппа Торніеллі. Покровителька міста Новара в Італії. Відома благодійною діяльністю в соціальній та освітній сферах. 1833 зробила значну пожертву для заснування у Новарі одного із перших в Італії Державного інституту мистецтв і ремесла, призначеного для хлопчиків і дівчаток. Інститут, що розпочав свою діяльність 1839, діє й дотепер — як вища школа гуманітарних наук.

Дата: 1835.

Гравер: Боссельман А. (*Bosselmann*; роки життя невідомі). Мініатюрист, рисувальник, гравер. Експонував свої мініатюри на виставках Салону у Парижі (1802, 1806). Працював на Севрській порцеляновій фабриці. 1821—1841 продуктивно займався граверством.

Гравюра різцем і пунктиром. 23 × 14,3.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша унизу посередині під зображенням авторський підпис: *Bosselmann sc.*

Нижче посередині під зображенням прізвище портретованої особи: *C.-tesse Bellini née Tornielli.*

Стан збереження: добрий.

Інв. № 510 173 ин. ББД № 0405

Іконографія: Гаспаре Галеацці. Джузеппа Торніеллі Белліні. Медаль. 1837 (у пам'ять про графиню Белліні, засновницю школи мистецтв і ремесел Новари). Бронза; срібло. Діаметр 5,5 см (зображення голови у профіль).

Бенедиктов
Володимир Григорович
(1807—1873)

Російський поет, представник романтизму. Народився у Санкт-Петербурзі, виховувався в Олонецькій гімназії і 2-му кадетському корпусі. Направлений прапорщиком у лейб-гвардії Ізмайлівській полк, у складі якого брав участь у придушенні польського повстання (1831). Після повернення гвардії до Петербурга вийшов у відставку. Служив у Міністерстві фінансів. В останні роки обіймав посаду члена правління Державного банку. 1860 залишив службу і жив у Петербурзі, в селі або за кордоном. Перші вірші, опубліковані 1832 та 1835, пройняті романтичним настроєм. 1838 вийшла друга збірка віршів. Ліричні поезії 1850—1870 відрізняються більшою філософською глибиною. 1856 видане повне зібрання творів у 3-х томах, а 1857 опубліковано збірник «Нові вірші». Бенедиктов — один із найвідоміших поетів-перекладачів свого часу (Йоганна Вольфганга Гете, Фрідріха Шіллера, Джорджа Байрона, Уільяма Шекспіра, Віктора Гюго, Огюста Барб'є, Теофіла Гот'є, Адама Міцкевича та ін.).

Дата: середина XIX ст.

Гравер: **гравер середини XIX ст.**

Гравюра пунктиром. 18,6 × 12,3.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша унизу посередині під зображенням награвіровано факсиміле підпису портретованої особи: *В Бенедиктовъ*.

Стан збереження: добрий.

Інв. № 016 131.

ББД № 0137

Іконографія: Петро Федорович Борель. Портрет Володимира Григоровича Бенедиктова. 1864—1869. Літографія [за фотографією Сергія Львовича Левицького].

Бер Карл Ернестович
(*Baer Karl Ernst von*;
1792—1876)

Один із засновників сучасної ембріології та порівняльної анатомії, почесний член Петербурзької академії наук, президент Російського ентомологічного товариства. Народився поблизу м. Дерпт (Тарту). 1814 закінчив медичний факультет Дерптського університету. Працював у Імператорській академії наук (з 1834), Медико-хірургічній академії (1841—1852). Наукові дослідження зосередив в основному в галузі ембріології тварин. Займався також проблемами антропології, фізичної географії, досліджував тваринний світ Нової Землі, природу островів Фінської затоки, Лапландії. З 1867 постійно жив у Дерпті.

Дата: бл. 1870—1880.

Гравер: Ріхау Карл Іванович? (р.н. невід. — 1883) [за живописним портретом 1867 роботи Ю. В. Хаген-Шварц]. Російський гравер другої половини XIX ст. Жив і працював у Москві, був власником єдиного на той час ксилографічного закладу.

Ксилографія. 26,7 × 16,8.

Пояс., 3/4, праворуч.

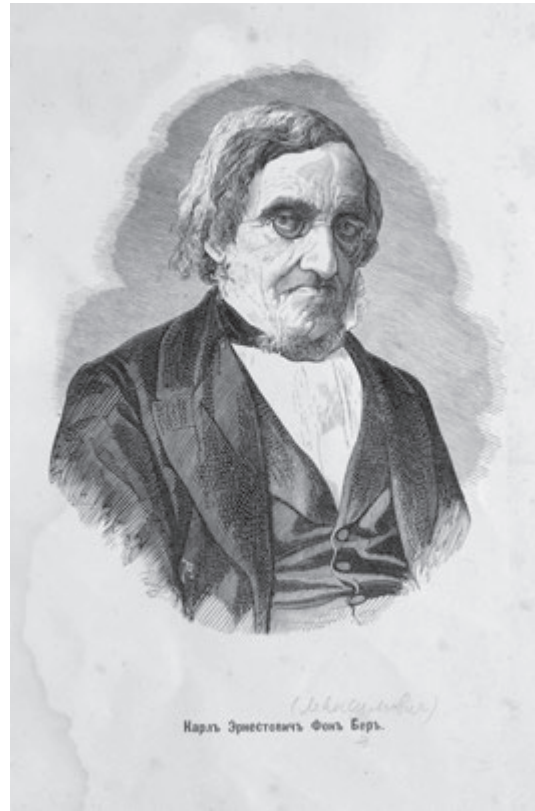
На лицевому боці аркуша внизу посередині під зображенням текст: *Карль Ернестовичъ Фонъ Беръ*.

Стан збереження: добрий.

Інв. № 14.

Ел. БД № 0362

Іконографія: Невідомий гравер. Портрет Карла Ернестовича Бера (1864—1867), за фотографією Ранделя). Літографія. (Див.: Портретная галерея русских деятелей: [В 2-х т.] / А. Э. Мюнстер. СПб.: тип. и лит. А. Мюнстера, 1864—1869. Т. II. Илл. 15.)

Бернадот
Жан-Батист Жюль
(*Jean-Baptiste Jules Bernadotte*;
1763—1844)

Маршал французької імперії (1804—1810), князь Понтекорво (1806—1810), король Швеції під ім'ям Карл XIV Юхан, засновник династії Бернадотів. Народився у сім'ї адвоката Анрі Бернадота. Військову кар'єру розпочав 1780 у королівському полку Людовіка XVI. Сміливий солдат і блискучий фехтувальник користувався повагою у своїх командирів. Після отримання 1790 першого офіцерського звання молодшого лейтенанта стрімко розпочав просуватися по службі. Вже 1794 у чині бригадного генерала командував дивізією. Брав участь у війнах на Майні та Італії. 1797 зблизився з Наполеоном, 1798 був послом Франції у Відні. 1799 призначений військовим міністром, а 1800—1802 обіймав пост державного радника і командувача військами у Західній Франції. В Аустерлицькій битві його корпус бився у центрі французького війська. 1818 Бернадот після смерті Карла XIII став королем Швеції і Норвегії як Карл XIV Юхан.

Дата: 1835—1839.

Гравер: **Піжо молодший** (*Pigeot Jeune*; роки життя невідомі). Французький гравер першої половини XIX ст., портретист, майстер віньєтки і репродукційної гравюри. 1853—1869 експонент Паризького Салону.

Рисувальник: **Кінсоен (Кінсон) Франсуа-Жозеф** (*Kinsoen, Franciscus-Josephus*; 1700—1839) [за власним живописним портретом маршала 1-ї чверті XIX ст.]. Фламандський живописець. Навчався у художній школі в Брюге, працював у Генті і Брюсселі. З 1794 жив у Парижі, виконував замовлення впливових людей. 1799 у Парижі відбулася його виставка портрета. Був придворним художником короля Вестфалії Жерома Бонапарта. Залишився в історії живопису як майстер жіночого портрета. Твори підписував: *Peint par Kinson*.

Гравюра на сталі, офорт. 20 × 13,3; 25 × 18,4.

На повний зріст, 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша прямокутного вертикального формату ліворуч під рамкою зображення прізвище рисувальника: *Peint par Kinson*.

У нижній частині аркуша посередині під рамкою зображення прізвище і військове звання портретованої особи: *Bernadotte (Jean-Baptiste-Jules) prince de Ponte-Corco Marréchal de France le 19 mai 1804*; угорі аркуша посередині над рамкою зображення: 1530.

Стан збереження: добрий.

Інв. № 254 ин.

ББД № 1059

Бернуллі Якоб
(*Bernoulli, Jakob*; 1654—1705)

Відомий швейцарський вчений, професор математики Базельського університету (з 1687), фізик. Ознайомившись з роботою Готфріда Лейбніца по диференційному обчисленню (1684), застосував нові ідеї у виведенні формули радіуса кривизни площини кривої. Автор наукової праці «Мистецтво припущень», опублікованої 1713.

Дата: перша половина XVIII ст.

Гравер: Дюпен Жан П'єр (*Dupin Jean Pierre*; бл. 1690 — бл. 1751). Французький гравер, який спеціалізувався на біблійних сюжетах, майстер портретного жанру.

Гравюра різцем. 11×8,8; 13×9,3; 14×10; 16×12,3.

Погруд., 1/2, ліворуч.

На лицевому боці аркуша внизу праворуч під овалом зображення авторський підпис: *P. Dupin sculp.*

Унизу посередині на постаменті чотири рядки тексту: *Jacq. Bernoulli / Professeur de Mathematique à Basle, / de la Société Royale de Londres et des Academies / des Sciences de Paris et de Berlin.*

Стан збереження: добрий.

Інв. № 576 158 ин. ББД № 0471

Іконографія: Ніклаус Бернуллі. Портрет Якоба Бернуллі. 1687. П. о. Місцезнаходження невідоме.

Бертьє Луї Олександр
(*Berthier Louis Alexandre*;
1753—1815)

Маршал французької імперії (з 1804). Генерал-полковник швейцарців (1810—1814), віце-коннетабль Наполеонівської Франції (1807), князь Невшательський та Ваграмський, герцог Валанженський. Походив з родини вченого-географа, добре навчився працювати з мапами, що позначилося згодом на його кар'єрі штабного офіцера. Полковник Генерального штабу, командував версальською національною гвардією (1789). 1798 як головнокомандувач в Італії увійшов у Рим й оголосив там республіку. Як начальник штабу брав участь у експедиції Наполеона до Єгипту. Після повернення до Франції Наполеон призначив його військовим міністром, 1804 отримав військове звання маршала і був нагороджений великим хрестом Почесного Легіону.

Дата: 1835—1839.

Гравер: Контено (*Contenau*; 1-ша половина XIX ст.). Французький гравер на міді, працював у Парижі, портретист. Виконував гравіровані портрети для видання «Історична галерея Версаля».

Рисувальник: Жак-Огюстен-Катрін Пажу (*Jacques-Augustin-Catherine Pajou*; 1766—1828). Відома паризька художниця, яскрава представниця французького класицизму.

Гравюра на сталі, офорт. 18,7×13; 25×18,5.

На повний зріст, 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша прямокутного вертикального формату унизу посередині під рамкою зображення прізвище і військове звання портретованої особи: *Berthier (Alexandre) Prince de Neuchatel, / Maréchal de France 18 Dectmdre 1791†1815*; угорі аркуша посередині над рамкою зображення: 1524.

Стан збереження: добрий.

Інв. №: 265 ин.

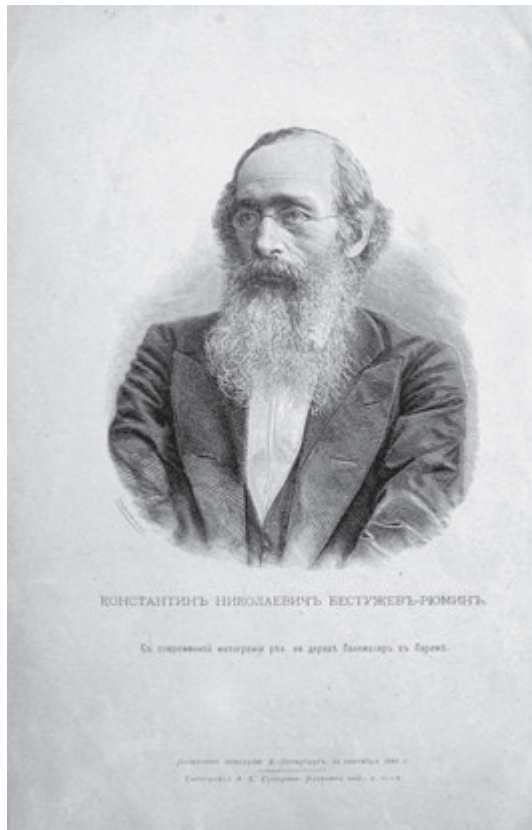
ББД № 1056

Іконографія: Жак Огюстен Катрін Пажу. Портрет Луї Олександра Бертьє, принца де Невшатель і де Ваграм, маршала Франції. П. о.; 215×133 см. Версальський палац. Париж (Франція).

**Бестужев-Рюмін
Костянтин Миколайович
(1829—1897)**

Російський історик, публіцист, журналіст, академік Петербурзької академії наук (1890). Очолював петербурзькі Вищі жіночі курси (1878—1882), пізніше названі його ім'ям. Походив зі старовинного дворянського роду. Навчався у Нижньому Новгороді в пансіоні Л. Ф. Камбек (1837), у шляхетному пансіоні при Нижегородській гімназії (1840—1845), закінчив історико-філологічний факультет Московського університету (1851). 1859 на запрошення А. О. Краєвського переїхав до Санкт-Петербурга для співпраці в «Енциклопедичному словнику», «Санкт-Петербурзьких відомостях», а також у «Вітчизняних записках» (1858—1862), де виконував обов'язки помічника редактора. Автор популярних книжок з російської історії IX—XVI ст. Професор російської історії Санкт-Петербурзького імператорського університету (1865—1884). Докторська дисертація «Про склад російських літописів до кінця XIV ст.» — перша спроба вивчення видатної пам'ятки давньоруської літератури «Повість минулих літ». Головна узагальнююча праця — «Російська історія» (т. 1—2. Санкт-Петербург, 1872—1885).

Дата: не пізніше 1880.

Гравер: **Паннемакер Етьєн** (*Pannemaker, Eten*; 1847—1900). Французький гравер на дереві. Народився у Брюсселі. Навчався у національній рисувальній школі у Парижі. Заснував свою школу ксилографії. Автор портретів та гравюр за творами модних французьких живописців.

Ксилографія. 22,8×15.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша внизу ліворуч від зображення підпис гравера: *Pannemaker*.

У нижній частині аркуша посередині під зображенням прізвище портретованої особи: *Константинъ Николаевичъ Бестужевъ-Рюминъ.*; нижче текст: *Съ современной фотографіи ряз. на деревѣ Панемакеръ въ Парижѣ*; ще нижче: *Дозволено цензурою С.-Петербургу, 24 сентября 1880 г. Типографія А. С. Суворина. Эртелевъ пер., д. 1—2.*

Стан збереження: добрий; по правому і нижньому краях за межами зображення незначні розриви.

Інв. № 017151.

ББД № 0163

Іконографія: Катерина Сергіївна Зарудна-Кавос. Портрет історика Костянтина Миколайовича Бестужева-Рюміна. 1889. П. о.; 101×79 см. Державна Третьяковська галерея. Москва (РФ).

**Бестужев-Рюмін
Олексій Петрович (1693—1766)**

Російський державний діяч, дипломат, граф. Народився у Москві у старовинній аристократичній сім'ї. Навчався у Копенгагені та Берліні. 1712 перебував у складі російського посольства на конгресі в Утрехті. 1715 відкликаний у Росію. З 1718 — обер-камер-юнкер герцогині курляндської Анни Іоанівни. 1720 — резидент у Данії, 1731 — у Гамбурзі, 1734 — знов у Данії. Дійсний статський радник (з 1740). Сприяв призначенню Ернста Йоганна Бірона регентом Російської імперії. Після падіння Бірона 1740 ув'язнений у Шліссельбурзьку фортецю. За правління імператриці Єлизавети Петрівни був віце-канцлером, сенатором. Фактично правив Росією 16 років. 1758 відсторонений від влади, засуджений до страти, яку замінено засланням. 1762 Катерина II відновила його чини і підвищила до генерал-фельдмаршала.

Дата: 1756.

Гравер: Бернігерот Йоганн Мартін (*Bernigeroth, Johann Martin*; 1713—1767). Німецький гравер. Народився в сім'ї художника-гравера. Спочатку працював у Лейпцігу, а 1735—1747, у 1760-ті рр. — у Санкт-Петербурзі.

Рисувальник: Преннер Георг Каспар (*Prenner, Georg Caspar*; бл. 1720—1766) [з живописного портрета 1740-х рр. роботи Г. К. Преннера]. Відомий австрійський художник. 1750 на запрошення М. І. Воронцова прибув до Росії і став придворним художником імператриці Єлизавети Петрівни.

Гравюра різцем. 38,8×31; 49,5×34,4.

Поколін., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу за межами зображення у правому нижньому куті авторський підпис і дата: *J. M. Bernigeroth sculps. Lipsiae 1756.*; у лівому нижньому куті: *G. Caspar de Prenner pinx. et delin. 1755.*

У нижній частині аркуші посередині під зображенням чотири рядки тексту: *Alexy Comes de Bestuschef Riumin / Imper Majest Ruth / Cancellarius ets ets / MDCCLV.*

На лицевому боці аркуша унизу посередині чорним чорнилом напис (нерозбірливо).

Стан збереження: задовільний.

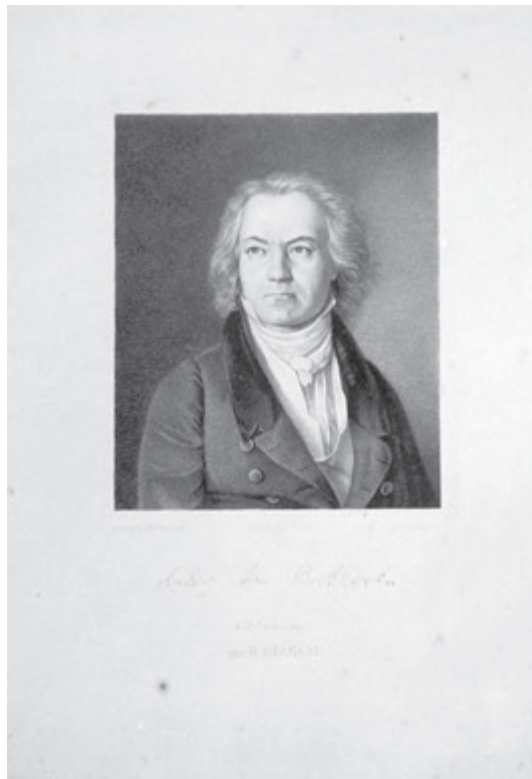
Інв. № 234 ин.

ББД № 0381

Іконографія: 1. Невідомий художник XVIII ст. Портрет Олексія Петровича Бестужева-Рюміна. 2-га чверть XVIII ст. П. о.; 62×47 см. Державний Ермітаж. Санкт-Петербург (РФ); 2. Луї Токке. Портрет графа О. П. Бестужева-Рюміна. 1856—1858. П. о. Державна Третьяковська галерея. Москва (РФ); 3. Йосиф Вагнер та Георг Каспар Йосиф фон Преннер. Портрет графа Олексія Петровича Бестужева-Рюміна. 1755. Гравюра різцем; 27,2×19,6 см. Державний історичний музей. Москва (РФ).

Бетховен Людвіг ван
(*Beethoven Ludwig van*; 1770—1827)

Видатний німецький композитор, піаніст, диригент. Народився у сім'ї музиканта й рано навчився грати на різних інструментах. З 1787 працював в оркестрі альтистом. 1790 розпочав ґрунтовні заняття музикою з композитором Крістіаном Готлібом Нефі, під керівництвом якого написав свій перший музичний твір. Наприкінці 1792 поїхав у Відень з метою брати уроки у Й. Гайдна. Навчався у Й. Г. Альбрехтсберґера і А. Сальєрі. У 26 років став втрачати слух. Створив 9 симфоній, 11 увертур, 5 концертів для фортепіано з оркестром, 2 меси, 16 струнних квартетів, 10 сонат для скрипки з фортепіано та багато інших прекрасних творів, які стали класикою світової музики.

Дата: не пізніше 1865.

Гравер: гравер XIX ст. [з живописного портрета роботи Г. Ф. Вальдмюллера 1823].

Мецо-тинто. 14,8×12,3; 34,5×25,8.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша, унизу ліворуч під зображенням прізвище автора живописного портрета: *Peint par Waldmuller*.

У нижній частині аркуша праворуч під зображенням прізвище власника літографічного закладу: *Lith. Helfert.*; нижче посередині під зображенням факсимільне відтворення підпису портретованої особи: *Ludwig van Beethoven.*; нижче два рядки тексту: *a S.-t Petersbourg / chez M. Bernard*.

Стан збереження: добрий, відбиток гравюри наклеєний на картон.

Інв. № 5 ин.

ББД № 0639

Іконографія: Йозеф Карл Штілер. Портрет Людвіга ван Бетховена. 1820. П. о.; 62×50 см. Будинок Бетховена в Бонні (Німеччина).

Бібіков
Олександр Олександрович
(1765—1829)

Сенатор, дійсний камергер (з 1796), таємний радник (1798). Народився в родині генерал-аншефа О. І. Бібікова. Служив у лейб-гвардії Ізмайловського полку (з 1767). Відзначився у війні зі шведами (1789). За імператора Павла І перейшов на дипломатичну службу. Посол у Португалії, потім у Саксонії. 1800 пішов у відставку. Обраний начальником ополчення Оранієнбаумського повіту Петербурзької губернії (1806). Був посланником у неаполітанському королівстві (1808—1811). 1812 — начальник дружин Петербурзького і Новгородського ополчень. Брав участь у штурмі Полоцька. Командував 5-ю піхотною дивізією, воював під Борисовим і в Березині. Учасник облоги Данцига. 1813 звільнений у чині генерала. Служив у Сенаті. Похований на Лазаревському цвинтарі Олександро-Невської лаври в Петербурзі.

Дата: 1844—1845.

Гравер: Долле (Доле) Віктор Жан Франсуа (Dollet, Doulle, Jean Francois-Victor; 1815 — р.с. невід.) [за живописним портретом роботи Дж. Доу 1823—1825].

Літографія. 23,6×20,7; 33×24,7.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша, унизу ліворуч під зображенням авторський підпис: *Victor Dollet.*; посередині під зображенням: *Літог. Песоцкаго, подъ дирекц. П. Герита.*

У нижній частині аркуша посередині під відбитком три рядки тексту: *Тайный Советникъ. / Александръ Александровичъ / Бибиловъ.*

Стан збереження: добрий, гравюру наклеєно на папір.

Інв. № 517 562.

ББД № 0413

Іконографія: Франческо Вендраміні. Портрет Олександра Олександровича Бібікова, командира Санкт-Петербурзького ополчення. 1814. Літографія.

Бістром Карл Іванович
(1770—1838)

Герой французько-російської війни 1812, генерал від інфантерії. Походив зі старовинного остзейського дворянського роду. 1784 записаний до лейб-гвардії Ізмайловського полку. 1788 у складі Невського мушкетерського полку брав участь у війні проти шведів. З 1798 у чині майора призначений командувачем 1-го егерського полку. Відзначився у війні 1806—1807. 1809 був призначений командувачем лейб-гвардії егерського полку. Під час французько-російської війни 1812 командував бригадою в армії Баркляя де Толлі, брав участь в усіх ключових битвах, нагороджений орденом Святого Георгія 3-го ступеня. Брав участь у закордонних походах російської армії 1813—1814; у Люценській, Бауценській, Кульмській та Лейпцизькій битвах. З 1824 у чині генерал-лейтенанта, генерал-ад'ютанта (1825), генерала від інфантерії (1831) обіймав високі пости у діючій армії і брав участь у багатьох воєнних кампаніях. 1837 призначений помічником командувача окремого гвардійського корпусу великого князя Михайла Павловича. Помер у Кісінгені 16 червня 1838.

Дата: 1844—1845.

Гравер: Долле Віктор Жан Франсуа (Dollet, Doule, Jean Francois-Victor; 1815 — після 1854) [за живописним портретом роботи Дж. Доу; 1819—1824].

Літографія. 25 × 19,7; 33 × 24,8.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу праворуч під зображенням авторський підпис: Victor Dollet.; ліворуч під зображенням: Lith. de la Gal-ie Imp-le de L'ermitage Paul Petit.

У нижній частині аркуша посередині під зображенням три рядки тексту: Генераль отъ Инфатеріи, / Карль Ивановичъ / Бистромъ.

Стан збереження: добрий, гравюру наклеєно на папір.

Інв. №: 519 564.

ББД № 0415

Іконографія: 1. Джордж Доу. Портрет генерала Карла Івановича Бістрома. До 1824. П. о.; 70 × 62,5 см. Державний Ермітаж. Санкт-Петербург (РФ); 2. Невідомий художник. Портрет генерала Карла Івановича Бістрома. 1810-ті рр. П. о. Державний історичний музей. Москва (РФ).

Бларанберг Іван Павлович
(1772—1831)

Археолог і нумізмат. Один із перших російських дослідників старожитностей Чорноморського узбережжя. Походив із фламандців. Як дворянин юнаком був на голландській та англійській військовій службі. 1797 переїхав до Російської імперії. 1804 призначений помічником редактора в комісію з розробки законів. Згодом переїхав до Одеси. Прокурор комерційного суду і чиновник з особливих доручень при новоросійському генерал-губернаторі М. С. Воронцові. Був у добрих стосунках з О. С. Пушкіним. 1825 призначений першим директором музею для зберігання старожитностей в Одесі, а 1826 і в Керчі. Йому належить чимало відкриттів у дослідженні давньогрецьких міст на Чорноморському узбережжі, зокрема визначення місцезнаходження античного міста Тіри.

Дата: 1833.

Гравер: гравер першої половини XIX ст. [з малюнка італійським олівцем].
Літографія. 27,2 × 23,7.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша унизу праворуч у межах зображення авторська дата: 1833; унизу під зображальною частиною чорним чорнилом напис: *Jean de Blaramberg. Conseiller d'état actuel, membre correspondant de l'Academie Royale des Sciences de Berlin, de la Societe Royale Asiatique de Londres: et d'autres Societes Savantes de Russie. Ne le 28 Novembre 1772 deude le 31 Decembre 1831.*; угорі у лівому куті чорним чорнилом напис: М. Б. М. 39.

На звороті аркуша у лівому горішньому куті чорним чорнилом: № 69.

Стан збереження: посередній; по лівому краю невеликі розриви.

Інв. № 138 а.

ББД № 0138

Богданович
Іполит Федорович
(1744—1803)

Відомий український поет, філософ і письменник. Походив з козацького старшинського роду Богдановичів. Народився в с. Переволочне Полтавської губернії. Закінчив Московський університет, член Російської академії (з 1783). Видавав журнал «Невинное упражнение» (1763), газету «Санкт-Петербургские ведомости». Перекладав Ф. М. Вольтера, К.-А. Гельвеція, Ж. Ж. Руссо, Д. Дідро. Автор бурлескно-травестійної поеми «Душенька» (1778) — переспіву роману Лафонтена «Любов Психеї й Купідона». Серед його праць відомий переклад з Ж. Ж. Руссо «Скороченого проекту вічного миру» («Теорія вічного миру»), здійснений для імператриці Катерини II.

Дата: не пізніше 1844.

Гравер: **Афанасьєв Афанасій** (роки життя невідомі).

Гравюра на сталі, пунктир, різець. 10×8; 16,9×11,7; 32×25,4.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша унизу посередині в межах овальної лінії, що обрамляє зображення, награвіровано напис: *Г. А. Афанасьевъ.*

У нижній частині аркуша під овалом портрета розміщено три рядки тексту: *Ипполитъ Федоровичъ / Богдановичъ. / Коллежскій Совѣтникъ.*; в межах відбитка унизу посередині: *Изъ Собранія Портретовъ издаваемыхъ Платономъ Бекетовымъ.*

Гравюра увійшла у видання «Изображенія людей знаменитыхъ, или чѣмъ нибудь замечательныхъ, принадлежащихъ по рожденію или заслугамъ Малороссіи». Москва, 1844.

Стан збереження: задовільний; по краях аркуша за межами зображення угорі та внизу згини й незначні розриви і втрати, по всьому полю аркуша жовті плями.

Інв. № 776931/5.

ББД № 0008

Іконографія: 1. Петро Федорович Борель. Портрет Іполита Федоровича Богдановича. 1864—1869. Літографія; 2. Людвіг Гуттенбрун. Портрет Іполита Федоровича Богдановича в овалі. Кінець 1790-х — початок 1800-х рр. Картон, олія; 6×5 см.

Бодлер Шарль П'єр
(*Baudelaire Charles Pierre*;
1821—1867)

Видатний французький поет, літературний критик та перекладач, один із найвпливовіших представників французької літератури XIX ст. Народився в Парижі. 1833 навчався у ліонському Королівському коледжі, в Ліцеї Людовіка Великого в Парижі (1836), слухав лекції з права в Сорбонні (1839—1841). З 1840-х рр. розпочав літературну діяльність як критик. Від 1843 працював у літературних журналах, передусім як автор оглядів і рецензій про культурне життя Парижа. Під час Лютневої революції 1848 боровся на барикадах проти королівських військ, а 1851, у дні державного перевороту Наполеона III, брав участь у вуличних боях. Всесвітню славу здобув збіркою поезій «Квіти зла» (1857).

Дата: друга половина XIX ст.

Гравер: **Наржо Адріан Жан** (*Nargeot, Adrien Jean*; 1837—1891) [з фотографії бл. 1860]. Французький гравер на міді та офортист. Народився в родині відомого французького художника Жана Дениса Наржо. Навчався спочатку у батька, потім у живописця Марка Габріеля Шарля Глейр. Виставляв твори в Салоні (1863—1875).

Гравюра різцем, офорт. 17,5×11,5.

Пояс., en face.

На лицевому боці аркуша внизу ліворуч під зображенням авторський підпис: *Nargeot*; праворуч: *Imp. Ch. Wittmann*.

У нижній частині аркуша посередині під зображенням факсимільне відтворення підпису портретованої особи: *Ch. Baudelaire*.

Стан збереження: задовільний.

Інв. № 8 ин.

ББД № 0347

Іконографія: Еміль Деруа. Портрет поета Шарля Бодлера. 1844. П. о.; 80×65 см. Палац Версаль. Париж (Франція).

Бодмер Йоганн Якоб
(*Bodmer Johann Jakob*; 1698—1783)

Відомий швейцарський поет, філолог і літературний критик. Народився в сім'ї пастора. Вивчав богословські науки. 1721 разом із письменником Йоганном-Якобом Бретінгером заснував літературний тижневик «*Discourse der Malern*». Автор ґрунтовної праці «Критичний погляд на чудесне у поезії» (1840), перекладач Гомера, пропагандист англійської літератури. Опублікував поезії міннезінгерів, частину «Пісні про Нібелунгів», давньошвабські та давньоанглійські балади, переклав німецькою «Втрачений рай» Дж. Мільтона.

Дата: друга половина XVIII ст.

Гравер: гравер XVIII ст.

Гравюра різцем. 11 × 6; 13,8 × 8,8.

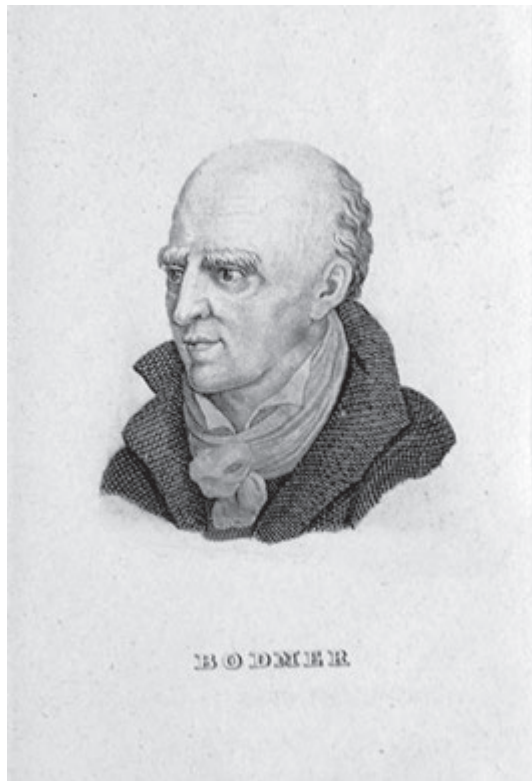
Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша внизу посередині під зображенням прізвище портретованої особи: *BODMER*.

Стан збереження: добрий.

Інв. № 9 ин.

ББД № 0608

Бодянський Осип Максимович
(1808—1877)

Український філолог, історик, археограф, професор, один із перших славістів у Російській імперії, письменник, перекладач, редактор, видавець давньоруських, давньослов'янських літературних й історичних пам'яток, фольклорист, поет-романтик. Народився у родині священника у м. Варва Лохвицького повіту на Полтавщині. Навчався у Полтавській семінарії, яка знаходилась у Переяславі. Там у бібліотеці Переяславського собору знайшов Пересопницьке Євангеліє, яке передав до бібліотеки семінарії. Навчався у Московському університеті на словесному відділенні філософського факультету. Був членом філософсько-літературного гуртка, заснованого М. Станкевичем. 1831 опублікував перші статті в журналі «Московський наблюдатель». 1832 познайомився з М. Гоголем. 1833 видав ранні вірші українською мовою. 1834 за наукову працю «О мнениях касательно происхождения Руси» отримав звання кандидата словесних наук. 1835 під псевдонімом Бода-Варвинець опублікував два збірники, присвячені українському фольклору. 1837 став першим у Російській імперії магістром словесних наук. Член Московського товариства історії і старожитностей. 1837—1842 займався науковими дослідженнями на слов'янських територіях країн Західної Європи, зібрав велику бібліотеку книг XIII—XIX ст., яка згодом стала власністю Московського університету. З 1842 очолював кафедру історії та літератури слов'янських говірок Московського університету. 1844 познайомився з Т. Шевченком, творчість якого дуже високо цінував і підтримував. З 1854 — член-кореспондент Петербурзької академії наук. Член Товариства історії і старожитностей південних слов'ян у Загребі (1850), Товариства сербської словесності (1855), Товариства любителів російської словесності (1858).

Дата: не пізніше 1855.

Гравер: **Бахман Вільгельм К.** (1819—1906) [за фотографією К. А. Бергнера поч. 1850-х рр.]. Російський гравер другої половини XIX ст. Твори підписував: *Лит. Бахмана.*

Літографія. 22,5×18,5; 34×28.

Поясн., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша унизу ліворуч під зображенням награвіровано напис: *Лит. Бахман. праворуч: сь Фотогр. Бергнера.*

У нижній частині аркуша посередині під відбитком факсимільне відтворення підпису портретованої особи: *О. Бодянскій.*

Стан збереження: задовільний; по краях аркуша за межами відбитка незначні розриви паперу.

Інв. № 608.

ББД № 0017

Іконографія: Серяков Лаврентій Авксентійович. Портрет Осипа Максимовича Бодянського. 1878. Гравюра. Російська державна бібліотека. Москва (РФ).

Бокль Генрі Томас
(*Buckle Henry Thomas*; 1821—1862)

Англійський історик, соціолог, автор фундаментальної праці «Історія цивілізації в Англії» (1857—1861). Відомий також як чемпіон першого у Британії шахового турніру 1849. Народився у м. Лі графства Кент в сім'ї купця. Після смерті батька отримав великий спадок і присвятив життя науковим дослідженням; зібрав багату бібліотеку. Останні роки життя жив на Сході (Синай, Палестина, Дамаск).

Дата: між 1825—1828.

Гравер: **Гімбер Стівен** (*Gimber, Stiven*; 1810—1862). Англійський гравер і літограф середини XIX ст., портретист. Жив у Лондоні до 1828. 1829—1842 працював у Нью-Йорку, останні двадцять років життя — у Філадельфії.

Літографія. 14,5×10,5; 26,4×19,5.

Пояс., 1/2, ліворуч.

На лицевому боці аркуша внизу праворуч від зображення прізвище літографа: *S. H. Gimber*; ліворуч: *B. S. Boden*.

У нижній частині аркуша посередині під зображенням в овалі прізвище портретованої особи: *H. T. BUCKLE*; у правому долішньому куті аркуша: *Лит. Аригольда Литейная № 59*.

Стан збереження: добрий.

Інв. № 11 ин.

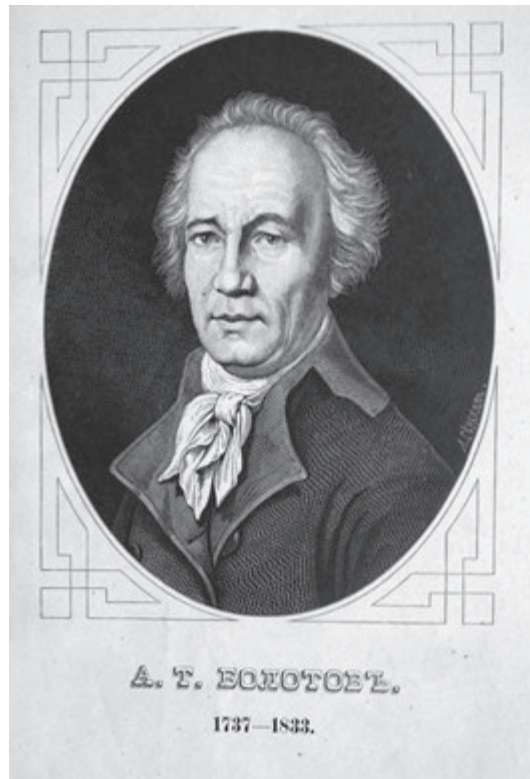
ББД № 0689

Іконографія: Портрет історика Генрі Томаса Бокля. Не пізніше 1863. Фотографія (надрукована на форзаці книги: *Essays by Henry Thomas Buckle author of «A history of civilization in England». With A. Biographical sketch of the author. Illustrated with a photographic portrait. New York: D. Appleton and Company, 1863*). На с. 24 цього видання надрукована фотографія молодого Генрі Томаса Бокля на стільці з розгорнутою книгою на колінах.

Болотов
Андрій Тимофійович
(1737—1833)

Просвітитель, філософ, агроном, лікар, педагог. Народився у старовинній, але збіднілій дворянській сім'ї. Отримав домашню освіту, а також вчився у приватному пансіоні в Петербурзі. З 1755 на військовій службі; брав участь у Семирічній війні (1756—1763). Відвідував лекції у пруських вищих навчальних закладах. 1762 вийшов у відставку й оселився в родовому с. Дворяніново, де зайнявся літературою, науками, сільським господарством. Перший в Російській імперії видавець сільськогосподарських журналів; мікробіолог і зачинатель лісництва, вчений-агроном. Як фармацевт і лікар першим у світі застосував лікування електрикою. Автор першої в Російській імперії науково-популярної книги для дітей — «Дитяча філософія», дитячої енциклопедії «Кунсткамера душевна», п'єс для створеного ним дитячого театру. Архітектор унікальних садово-паркових ансамблів і художник, чиї твори зберігаються в Ермітажі. Його просвітницька діяльність була тісно пов'язана з М. І. Новіковим. Під час французько-російської війни 1812 організував партизанський загін. Залишив знамениті мемуари «Життя та пригоди Андрія Болотова...».

Дата: не пізніше 1873.

Гравер: **Серяков Лаврентій Авксентійович** (1824—1881) [за живописним портретом кінця XVIII ст.].

Ксилографія. 21,2×13.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша у нижній частині посередині під овалом зображення награвіровано прізвище і дати життя портретованої особи: *А. Т. Болотовъ. / 1737 – 1833;* унизу аркуша у лівому куті текст: *Дозволено цензурою. С.-Петербургъ, 21 іюля 1873 г.;* праворуч: *Типографія В. С. Балашева, Бол. Сад., № 49 – 2.*

Гравюра була вміщена у виданнях «Русские деятели в портретах гравированных академиком Лаврентием Серяковым», виданих у Санкт-Петербурзі 1870, 1873, 1882, 1886.

Стан збереження: добрий; по правому краю за межами зображення аркуш обрізано.

Інв. № 019 16 1.

ББД № 0177

Іконографія: 1. Андрій Тимофійович Болотов. Автопортрет. П. о. 1763; 2. Невідомий художник. Портрет Андрія Тимофійовича Болотова. П. о. Кінець XVIII ст.

**Бонно-Дюмертре
Марія Шарлотта-Жоржина**
(*Bonneau-Dumartray Marie-Charlotte-Georgine*; 1801—1837)

Відома французька благодійниця, засновниця Товариства милосердя. Опікувалася оснащенням медичних закладів приладдям та одягом.

Дата: 1835.

Гравер: **гравер першої половини XIX ст.**

Гравюра різцем. 23 × 14,5.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша внизу посередині прізвище портретованої особи: *M.-lle Dumartray*.

Стан збереження: добрий.

Гравюра вміщена у виданні «Благотворители человечества, жизни и портреты мужчин всех стран и всех условий, получивших право на общественное признание». Флоренция, 1845. Т. 3.

Інв. № 35ин.

ББД № 0699

Боргезе Франческо
(*Borghese Francesco*; 1697—1759)

Відомий діяч Римсько-католицької церкви, кардинал. Народився у знатній сім'ї Маркантоніо Боргезе. Освіту здобув у Римському університеті. 1717 отримав ступінь доктора богослов'я, а 1721 — доктора канонічного і цивільного права. 1728 став священником, 1729 отримав сан кардинала від Папи Бенедикта XIII. Брав участь у обраннях трьох Пап: Климента XII (1730), Бенедикта XIV (1740) та Климента XIII (1758). 1759 став деканом Священної Колегії кардиналів. Помер у Римі, похований у церкві Сан-Лоренцо-ін-Лучина.

Дата: не раніше 1729.

Гравер: Колб Йоганн Крістоф (Kolb, *Johann Christoph*; 1680—1743) [за оригіналом Антоніо Давида 1729].

Гравюра різцем. 16,2 × 13,4; 22,3 × 16,3.
Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша у правому нижньому куті в межах відбитка прізвище автора: *Johann Christoph Kolb*. екс.: А: V.; у лівому нижньому куті: *Cum Grat: et Priv: Sac Cæs. May:*.

У нижній частині відбитка гравюри під овальною рамкою потрета награвіровано чотири рядки тексту: *Franciscus Burghesius, Romanus Archiepiscopus Traianopol / litanus, Sacri Palaty Apostolici Prefectus, S. R. E. Presbyter / Cardinalis creatus á S. S. S. BENEDICTO PAPA / XIII. in Consistorio secreto die 6. July 1729.*

Унизу на аркуші паперу, на який наклеєно відбиток, розташовано чотири рядки напису чорним чорнилом французькою мовою: *François Borghèse Romano Archeveque de Trianopolis, Prefect de Sacre Palais Apostolique Cardinal crée pour le Papa Benedicte XIII en 1729.*

Стан збереження: добрий, гравюру наклеєно на папір.

Інв. № Ал. 598/40.

ББД № 0776

**Бортнянський
Дмитро Степанович
(1751—1825)**

Український співак, композитор і диригент, автор 6 опер, камерних інструментальних творів, хорових циклічних концертів, 10 двохорових концертів, херувимських та причасних творів. Видатний представник музики бароко, створив новий тип концерту для хору. Народився у Глухові. Початкову музичну освіту здобув у Глухівській співацькій школі, згодом у Петербурзькій хоровій капелі під керівництвом італійського композитора Бальдассаре Галуппі. Десять років працював в Італії. Брав участь у діяльності музичної академії у Болоньї. 1779 у Петербурзі став придворним капельмейстером, а з 1796 — керівником придворної капели. Бортнянський був першим композитором у Російській імперії, музичні твори якого почали виходити друком. Автор опер «Сокіл», «Син-суперник», пасторальної комедії «Свято сеньйора», романсів та ін. З 1816 — головний цензор видань духовних творів. Помер у Петербурзі. Повне зібрання його творів у 10 томах вийшло 1882 за редакцією П. Чайковського.

Дата: 1885.

Гравер: **Бобров Віктор Олексійович** (1824—1918). Російський живописець, портретист і гравер, майстер офорта. Навчався в Петербурзькій академії мистецтв, під час навчання був удостоєний 5 медалями. Автор живописного портрета Г. Г. Гагаріна (1867) та численних офортів: «Портрет актора В. В. Самойлова і художника І. М. Крамського» (1884), «Автопортрет» (бл. 1900), «Портрет Ф. М. Достоевського» (1881), «Портрет графа О. С. Уварова» (1887). Твори підписував: *Грав. В Бобровъ*.

Гравюра пунктиром. 12,7 × 11,7; 24,6 × 16,4.

Поруд., 1/2, ліворуч.

На лицевому боці аркуша унизу ліворуч під овальною рамкою награвіровано підпис: *Грав. В Бобровъ*; праворуч — дата: 1885 г.

У нижній частині аркуша посередині під портретом факсимільне зображення підпису композитора: *Бортнянскій*; унизу посередині текст: *Приложеніє къ журналу «Кіевская старина».*; нижче ліворуч: *Дозволено цензурою. Кіевъ, 20 іюня 1885 г.*; праворуч: *геліографюра Экспедиціи заготовленія государственніѣхъ бумагъ*.

Стан збереження: добрий.

Інв. № 183.

ББД № 0020

**Бортнянський
Дмитро Степанович
(1751—1825)**

Дата: не пізніше 1844.

Гравер: **невідомий художник першої половини XIX ст.**

Гравюра на сталі, пунктир, різець.
10,4×8,3; 17,2×13,4; 32,1×25,2.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша унизу посередині під зображенням у чотири рядки награвіровано напис: *Дмитрій Степановичъ / Бортнянскій, / Действительный Статскій Советникъ / и Директоръ Придворной Пѣвческой Капелли; в межах відбитка унизу посередині: Изъ Собранія Портретовъ издаваемыхъ Платономъ Бековымъ.*

Гравюра увійшла у видання «Изображенія людей знаменитыхъ, или чѣмънибудь замечательныхъ, принадлежащихъ по рожденію или заслугамъ Мало-росіи». Москва, 1844.

Стан збереження: задовільний; по краях за межами зображення угорі та внизу згини й незначні розриви і втрати, по всьому полю аркуша жовті плями.

Інв. № 776931/6.

ББД № 126

Іконографія: 1. Михайло Іванович Бельський. Портрет композитора Дмитра Степановича Бортнянського. 1788. П. о.; 65,7×52,3 см. Державна Третяковська галерея. Москва (РФ); 2. Петро Федорович Борель. Портрет композитора Дмитра Степановича Бортнянського. 1864—1869. Літографія; 3. Невідомий гравер. Портрет композитора Дмитра Степановича Бортнянського. 1841. Літографія.

Борх Олександр Михайлович
(повне ім'я — Борх Олександр-
Антон-Станіслав-Бернгард;
1804—1867)

Представник польсько-литовського роду Борхів. Граф, дипломат, камергер, дійсний таємний радник, оберцеремоніймейстер, театральний діяч, віце-президент Ради дитячих притулків у Петербурзі. Службу розпочав у 18 років у Колегії іноземних справ. 1826—1829 перебував на службі у російському посольстві у Флоренції. 1831 повернувся до Петербурга. Служив у Міністерстві іноземних справ. 1833 одружився із графінею Софією Іванівною — дочкою графа Івана Степановича Лавалля — начальника Борха у Міністерстві. За рік отримав посаду церемоніймейстера, а згодом і директора Імператорських театрів. Дружина ж займалася благодійністю і від 1834 була членом ради Патріотичного жіночого товариства.

Дата: 1846.

Гравер: Вагнер Людвіг (Wagner, Ludwig; 1780 — р.с. невід.).

Літографія. 26 × 19; 40 × 28,5.

Поколін., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша у правому нижньому куті відбитка в межах зображення підпис автора: *L. Wagner / 1846*.

У нижній частині аркуша посередині під відбитком факсимільне відтворення підпису портретованої особи: *C-te Alexandre Borch*; нижче надруковано текст: *Imprimerie de C. F. Muller a Carlsruhe*.

Стан збереження: добрий; по краях аркуша, на який наклеєно відбиток, є жовті плями. Відбиток літографії наклеєний на тонкий папір.

Інв. № 876.

ББД № 0896

Іконографія: 1. Олександр Брюллов. Портрет графа Олександра Михайловича Борха. 1832. Папір, акварель (до 2013 вважався портретом російського бібліофіла і бібліографа С. О. Соболевського); 2. Портрет графа Олександра Михайловича Борха. 1865. Фотографія.

Брадке Єгор Федорович фон
(1796—1861)

Дійсний таємний радник, сенатор, перший попечитель Київського університету святого Володимира. Походив з шведських дворян. Народився на острові Узеле. 1810 закінчив загальні класи Гірського корпусу і переїхав до батька, який був губернатором Вятки. 1811 розпочав службу у Петербурзі у школі колоновожатих Генерального штабу. З початку 1815 служив у російській армії у Шампані і Парижі, згодом у Могильові, а 1817 відкомандирований у розпорядження графа П. Аракчеєва. 1832 у чині полковника звільнений з армії за станом здоров'я і був призначений куратором Київського навчального округу. Одразу розпочав роботу переведення Кременецького ліцею у Київ і перетворення його на університет, який був відкритий 15 липня 1834. З 1838 Брадке призначений членом головного правління училищ. 1839 переїхав до Петербурга. Працював на високих державних посадах у міністерствах та департаментах, був нагороджений багатьма орденами.

Дата: не раніше 1837.

Гравер: Беггров Іван Петрович (Йоганн Фрідріх; 1793—1877) [за живописним портретом роботи Б. Клембовського 1837].

Літографія. 27,3 × 21,2.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша унизу праворуч під зображенням прізвище літографа: *Lith. I. Beggrow.*; ліворуч під зображенням прізвище автора живописного портрета: *pin. Klembowski. 1837.*

У нижній частині аркуша посередині під зображенням два рядки тексту: *GEORGE DE BRADKE / [Premier Curator] de l'Université Imperiale de S-te Vladimir à Kieff.*

Стан збереження: задовільний; аркуш обрізаний, по нижньому краю є втрати по кутах аркуша за межами зображення. Аркуш реставровано у Відділі реставрації НБУВ.

Інв. № 12 ин.

ББД № 0848

Брок Петро Федорович
(1805—1875)

Державний діяч, дійсний таємний радник (1858), статс-секретар (1852), сенатор (1852), член Державної Ради (1853), міністр фінансів (1853—1858), почесний член Петербурзької АН (1856). Народився в дворянській сім'ї прусського походження. Закінчив Московський університет (1821). Служив у Головному управлінні шляхів сполучення (1821—1823), Департаменті зовнішньої торгівлі Міністерства фінансів (з 1824), Державному позиковому банку (з 1827). Після закінчення Кримської війни (1853—1856) ужив низку заходів із впорядкування фінансів. Голова Департаменту державної економії Державної Ради (1862—1863).

Дата: 1853.

Гравер: Козлов Олександр Олексійович (1816—1884). Відомий як офортист та рисувальник для літографій. З 1832 навчався у Петербурзькій академії мистецтв. 1835 та 1837 відзначений малими срібними медалями. 1838 за картину «Покладення на голову Ісуса Христа тернового вінця» отримав велику срібну медаль. 1839 удостоєний звання художника історичного живопису. Відомі близько 70 літографічних його портретів представників царського дому, церковних ієрархів та вищої цивільної адміністрації.

Літографія. 32,4 × 26,4; 42,3 × 32,4.

Пояс., en face.

На лицевому боці аркуша у лівому куті в межах відбитка напис: *Печ. ВЪ. Дарленгъ;* у правому куті: *ВЪ С.Петербургъ 1853 Г.;* під відбитком посередині текст: *Литографировалъ и издалъ А. Козловъ.*

Унизу посередині під відбитком автограф портретованої особи.

Стан збереження: задовільний; по краях аркуша за межами відбитка незначні розриви, втрати і забруднення.

Інв. № 648.

ББД № 0094

Іконографія: Никанор Леонтійович Тютрюмов. Портрет Петра Федоровича Брока. 1861. П. о.; 73 × 65,5 см. Державний Ермітаж. Санкт-Петербург (РФ).

Броскі Карло (*Broschi Carlo*;
сценічне ім'я — *Фарінеелі*; *Farinelli*;
1705—1782)

Видатний італійський співак, сопрано. З 1719 навчався у Н. Помпори і став вокалістом-віртуозом. Дебютував у Римі (1722), виступав у Відні, Лондоні, Парижі. Придворний співак в Іспанії (з 1737). Прославився виконанням патетичних арій. Вважається автором форми сольного співу в супроводі одного духового інструмента (своєрідне змагання голосу і флейти, труби або кларнета). Композитори писали для нього сопранові й контральтові партії.

Дата: 1735.

Гравер: **Вагнер Йозеф** (*Wagner, Josef*; 1706—1781). Художник німецького походження. Художню освіту здобув у Мюнхені у відомого італійського живописця Якопо Амігоні, за порадою якого залишив навчання живописом і став гравером. 1739 переїхав до Венеції, де відкрив школу граверства та заснував видавництво, яке стало найпопулярнішим у верхній Італії. Автор багатьох гравюр за живописними творами видатних італійських майстрів.

Рисувальник: **Амігоні Якопо** (*Amigoni, Jacopo*; 1675—1752). Італійський живописець, рисувальник, гравер, один з представників італійського рококо. Навчався у Венеції. Працював при дворі Йосифа I у Відні. 1717—1729 виконував розписи замків і станкові твори, перебуваючи на службі при баварському дворі. З 1729 по 1739 працював у Англії, де мав великий успіх; 1736 відвідав Париж, 1739 повернувся до Венеції, побував у Неаполі, Римі, 1747—1752 знаходився при дворі Бурбонів у Мадриді і Венеції. У Мадриді отримав від короля Фердинанда VI звання «перший живописець короля». Останні роки працював переважно у Венеції, створював вітварні образи для церков у Прато, Есте, Венеції.

Гравюра на міді. 29,8×21,4; 44,7×31,7.

Погруд., en face.

На лицевому боці аркуша внизу у правому куті зображальної частини дата і прізвище гравера: 1735 *Appo Wagner Venezia C. P. E. S. p. 3*; над датою ліворуч прізвище автора живописного портрета: *Amiconi Pin*:

На овальній рамці портрета прізвище портретованої особи: *Carlo Broschi Detto Farinelli.*; унизу ліворуч під овальною рамкою на постаменті чотири рядки тексту: *Partenope il produsse, e le Sirene / Tutte sur vinte al paragon del Canto: / Famma il guidò sulle Britanne Scene, / Efuron Nomi suoi Prodigio e Incanto.*

Стан збереження: добрий, гравюру наклеєно на папір.

Інв. № 217.

ББД № 0252

Іконографія: 1. Бартоломео Назарі. Портрет співака Фарінеелі. 1734. П. о. Королівський коледж музики. Лондон (Велика Британія); 2. Якопо Амігоні. Портрет співака Карло Марія Броскі (Фарінеелі). 1750. П. о. Королівська академія витончених мистецтв Сан-Фернандо. Мадрид (Іспанія).

Буало-Депрео Ніколя
(*Boilleau Despreaux Nicolas*;
1636—1711)

Видатний французький поет і критик, провідний теоретик класицизму, історіограф Людовіка XIV (з 1666). Народився у Парижі в сім'ї адвоката, чиновника паризького парламенту. Освіту здобув в єзуїтському коледжі, згодом студював у Сорбонні богослов'я та право. Після смерті батька став матеріально незалежним і цілком присвятив себе літературі. Перші вірші з'явилися друком 1663 («Станси до Мольєра» з приводу його комедії «Урок дружинам»). З 1660-х рр. заприятелював з Ж.-Б. Мольєром, Ж. де Лафонтеном і особливо Ж. Расіном. 1677 отримав разом із Ж. Расіном почесну посаду королівського історіографа. 1692 повернувся до поезії, створив теоретичний трактат «Критичні міркування з приводу деяких місць у ритора Лонгіна». Суспільно-політичні погляди Буало справили значний вплив на естетичну думку і літературу Європи XVII—XVIII ст.

Дата: бл. 1750.

Гравер: Руа Клод (*Roy (Jeroy), Cloude*; 1712—1792). Французький гравер різцем, портретист, видавець. Працював у Парижі. Гравюра різцем. 10×9; 10,8×9,8; 14,2×10,5. Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша внизу праворуч від овальної рамки портретного зображення авторський підпис: *C. Roy Sculp.*

Унизу посередині на постаменті два рядки тексту: *Nicolas Boilleau / Despreaux.*

Стан збереження: добрий; на аркуші унизу ліворуч жовта пляма.

Інв. № 591 145 ин.

ББД № 0485

Іконографія: 1. Жан-Батист Сантерре. Портрет поета Ніколя Буало-Депрео. 1678. П. о. Музей красних мистецтв. Ліон (Франція); 2. Гіацинт Ріго. Портрет поета Ніколя Буало-Депрео. 1704. П. о. Версальський палац. Париж (Франція); 3. Алексіс Симон Белль. Портрет поета Ніколя Буало-Депрео. Кінець 17 — початок 18 ст. П. о.; 72,5×59 см. Державний Ермітаж. Санкт-Петербург (РФ).

**Буассере Йоганн Сюльпіс
Мельхіор Домінікус**
(*Boisserée Johann Sulpiz Melchior
Dominikus; 1783—1854*)

Німецький історик мистецтва і архітектури, колекціонер живопису. Навчався у Гамбурзі. Разом із молодшим братом Мельхіором зібрав велику колекцію (більше 200 пам'яток) творів німецького та нідерландського мистецтва. 1826 ця колекція куплена королем Баварії Людовіком I і згодом стала основою Старої пінакотеки Мюнхена. Обіймав майже два роки посаду головного хранителя Баварії. 1836—1838 подорожував Італією та Францією. Зусиллями братів Буассере у Кельні було відновлено собор за первісними будівельними планами. 1845 отримав від прусського короля Фрідріха Вільгельма IV звання таємного радника.

Дата: до 1845.

Гравер: **Шонінгер Лео** (*Schöninger Leo; 1811—1879*). Німецький живописець, літограф, офортист, майстер портрета і жанрового живопису. З технікою літографії познайомився у чотирнадцять років. Навчався у інституті братів Буассере в Штутгарті. 1828 переїхав до Мюнхена, де з 1835 навчався в Академії мистецтв. На цей період припадає створення літографічних портретів знаних баварців: королеви Кароліни, кронпринца Максиміліана, принца Карла.

Гальваногравія. 34,4 × 28,8; 46,8 × 36,5.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша у лівому нижньому куті під рамкою зображення текст: *Nach der Natur auf Stein gez. v. L. Schöninger*; праворуч під рамкою зображення: *Gedr. v. Th. Kammerer in der Kunstatnstatl v Piloty u. Loehle in München*.

Стан збереження: добрий; у верхньому лівому куті за межами зображення незначний розрив паперу.

Інв. № 279 ин.

ББД № 0805

Іконографія: Петер Йозеф фон Корнеліус. Портрет Йоганна Сюльпіса Буассере. Бл. 1820—1830.

Булгар Євгеній
(світське ім'я — Єлевферій;
1716—1806)

Грецький учений, просвітител, болгарин за походженням. Народився на острові Корфу. В Падуанському університеті вивчав іноземні мови, математику, в зрілому віці відвідував Лейпцизький університет. Прийняв чернецтво. Проповідував у Венеції, вчителював у різних містах, зокрема в Константинополі. Зажив слави «першого педагога відродженої Греції», оскільки його праці з основ віри, логіки, математики були першими підручниками в грецьких училищах. 1767 — референдарій вселенського апостольського престолу. Його наукові праці зацікавили імператрицю Катерину II. Став російським підданим і упродовж чотирьох років був її особистим бібліотекарем. Перебуваючи на цій посаді, переклав грецькою мовою «Енеїду» і «Георгіки» Вергілія. З 1775 — архієпископ новозаснованої Славенської та Херсонської кафедри. 1779 пішов на спочинок, але продовжував писати праці з богослов'я, педагогіки, історії, філософії.

Дата: кінець XVIII ст.

Гравер: **Валкер Джеймс** (Walker, James; 1748—1808). Англійський гравер, майстер технік пунктира та мецо-тинто. Учень Валентина Гріна. Працював у Петербурзі (1785—1801), був гравером Кабінету імператриці Катерини II. Академік Петербурзької академії мистецтв (з 1794). Автор гравірованих портретів майже усіх відомих царедворців.

Гравюра пунктиром. 21×15,4; 32×25,5; 35,5×28.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша внизу посередині під зображенням три рядки тексту: *Евгеній Булгаръ / Архієпископъ Славенскій и Херсонскій, / родился 1716 года.*

Стан збереження: добрий, відбиток гравюри наклеєно на папір.

Інв. № 744.

ББД № 0263

Булгарин
Фаддей Венедиктович
(*Butharyn Jan Tadeusz*;
1789—1859)

Російський журналіст, письменник. Народився в родині польського шляхтича, який потрапив у заслання в Сибір за участь у польській революції. 1798—1806 навчався у Сухопутному кадетському корпусі у Петербурзі. Служив в Уланському полку, брав участь у кампанії 1806—1807. Після звільнення 1811 з Ямбурзького уланського полку став рядовим польського легіону Наполеона в Іспанії. 1814 потрапив у прусський полон. Після повернення 1816 до Петербурга розпочав активну літературну діяльність. Разом з М. І. Гречем видавав газету «Северная пчела» (1825—1859); журнали «Северный архив» (1822—1828), «Сын отечества» (1825—1839). Автор романів «Иван Выжигин» (1829) та «Петр Иванович Выжигин» (1831). Виступав як літературний критик.

Дата: не пізніше 1841.

Гравер: гравер першої половини XIX ст.

Гравюра на сталі. 25×15,7.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу посередині під зображенням факсимільне відтворення підпису портретованої особи: *Фаддей Булгарин*.

Гравюра увійшла у видання «100 русских литераторов». Санкт-Петербург, 1841.

Стан збереження: задовільний; аркуш деформований, по всьому полі аркуша затьоки від води, правий край обрізаний.

Інв. № 186.

ББД № 0223

**Бутурлін
Дмитро Петрович
(1790—1849)**

Граф, російський державний діяч. Учасник французько-російської війни 1812. Флігель-ад'ютант (з 1817), сенатор (з 1833), член Державної Ради (від 1840). 1842 призначений директором Імператорської публічної бібліотеки. З 1848 — голова Особливого секретного комітету з нагляду за виправленням творів, надрукованих у Росії. Автор історичних досліджень.

Дата: друга чверть XIX ст.

Гравер: Шевальє Франсуа Фредерік (*Chevalier, François Frederic*; 1796—1848). Французький літограф, рисувальник, графік, портретист.

Літографія. 30,2 × 20,8.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша внизу посередині під зображенням прізвище портретованої особи: *Дмитрій Петровичъ / БУТУРЛИНЪ.*; у нижній частині аркуша посередині текст: *Т-во Р. Голике и А. Вильборъ. СПб.*

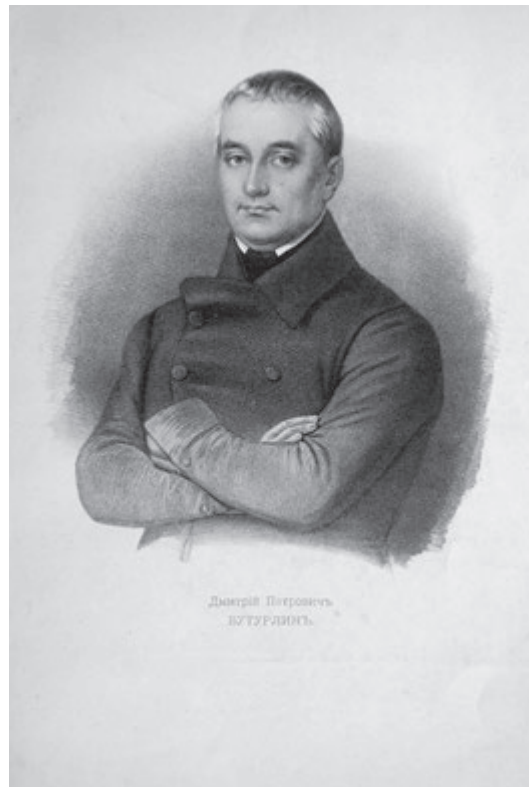
Авторство встановлено за аналогією за портретом, описаним у словнику Адарюкова — Обольянінова: *Peint par A. Zelensky / Lith: de l'Adm. princip. des ponts. et des chaussees a St. Peterbourg* (K. Pohl Dir.) *dess. sur pierre par F. Chevalier.*

Стан збереження: добрий.

Інв. № 21.

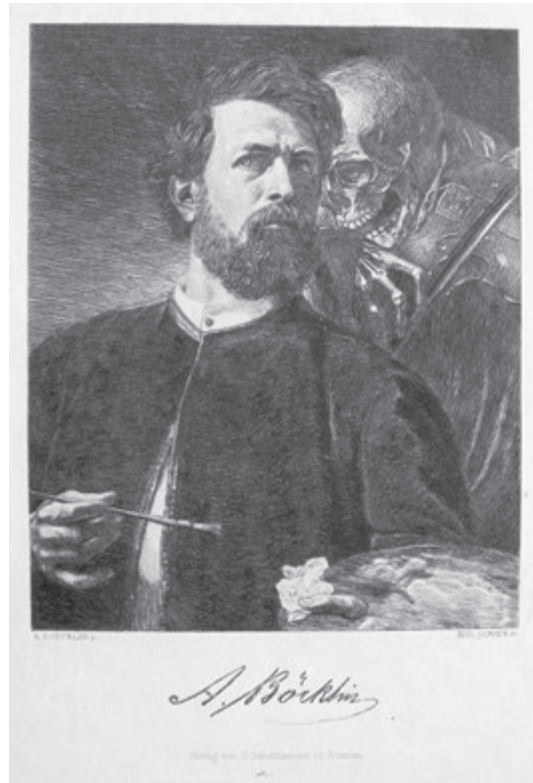
ББД № 0688

Іконографія: 1. Невідомий художник першої половини XIX ст. Портрет Дмитра Петровича Бутурліна. 1830-ті рр. П. о.; 2. Феодосій Іванович Яненко. Портрет Дмитра Петровича Бутурліна. 1790-ті рр. (копія з оригінала В. Л. Боровиковського 1797). Державна Третьяковська галерея. Москва (РФ).

Бьоклін Арнольд
(*Böcklin Arnold*;
1827—1901)

Швейцарський живописець, графік, скульптор, один з найвидатніших представників символізму в європейському образотворчому мистецтві XIX ст. Навчався в Академії мистецтв у Дюссельдорфі у теоретика мистецтва А. фон Хільдебрандта і пейзажиста І. В. Ширмера, пізніше — у Мюнхені. Здійснив подорож по Швейцарії, Нідерландах та Франції. Спочатку займався ландшафтним живописом, з часом перейшов до міфологічної тематики. 1850—1857 працював у Римі. 1860—1862 — професор Академії мистецтв у Веймарі. Останні роки життя працював у Базелі, Парижі, Веймарі, Цюріху, Флоренції, Мюнхені. Мав вплив на таких представників сюрреалізму, як Макс Ернст, Сальвадор Далі, Джорджо де Кіріко.

Дата: 1870-ті рр.

Гравер: Шик Рудольф (*Schick, Rud.*; 1840—1887) [з автопортрета Арнольда Бьокліна 1871—1874]. Німецький художник, жанрист і портретист. Навчався літографії і офорту в Берліні у В. Ширмера. Підтримував дружні стосунки з А. Бьокліном. Удосконалював майстерність у Римі. Експонував роботи на виставках у Берліні.

Офорт. 12,5×10,2; 18,2×14; 25×16,5.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу праворуч під зображенням авторський підпис: *Rud. Schick sc.*; ліворуч: *A. Boecklin p.*

У нижній частині аркуша посередині під зображенням факсимільне відтворення підпису портретованої особи: *A. Boecklin*; нижче посередині текст: *Verlag von S. Schottlaender in Breslau*.

На звороті аркуша у правому нижньому куті чорним чорнилом прямокутна печатка: *Національна Бібліотека Української Держави в Києві*.

Стан збереження: добрий.

Інв. № 10 ин.

ББД № 0351

Іконографія: 1. Арнольд Бьоклін. Автопортрет. 1862. 61×48,9 см. Олія на дереві. Художній музей. Базель (Швейцарія); 2. Арнольд Бьоклін. Автопортрет художника. 1873. П. о.; 61×48,9 см. Гамбурзька картинна галерея (Німеччина).

Вазарі Джорджо
(*Vasari Giorgio*;
1511—1574)

Італійський живописець, архітектор, історик мистецтва доби маньєризму. Автор першої фундаментальної історії мистецтва італійського Відродження: «Життєписи найславніших живописців, скульпторів та архітекторів», що вийшла друком 1550 та 1568. Створив монументальні розписи у Флоренції, Ватикані. Найвідомішим з його архітектурних творів є ансамбль вулиці Уффіці (1560—1574), де тепер розміщено один з найбільших та найзнаменитіших художніх музеїв світу.

Дата: середина XIX ст.

Гравер: Хінчліф Джон Джеймс (*Hinchliff, John James*; 1805—1875) [за автопортретом Джорджо Вазарі 1571—1574]. Англійський гравер на міді. Народився в сім'ї скульптора Джона Еллі Хінчліфа. Працював переважно у пейзажному жанрі: види містечок Уельсу, замків тощо. Автор багатьох гравірованих портретів, зокрема англійської письменниці, графині Маргарет Блессінгтон, виконаний за акварельною мініатюрою Альфреда Едварда Шалона.

Гравюра різцем і пунктиром. 10,7×8; 18×11,7.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша у нижній частині праворуч під зображенням прізвище гравера: *Hinchliff.*; ліворуч під зображенням прізвище рисувальника: *Monabuoni.*

У нижній частині аркуша під зображенням посередині факсимільне відтворення підпису портретованої особи: *Vasari.*

Стан збереження: добрий.

Інв. №: 238 ин.

ББД № 0729

Іконографія: Джорджо Вазарі. Автопортрет. 1571—1574. П. о.; 100,5×80 см. Галерея Уффіці. Флоренція (Італія).

Вальдмюллер Фердинанд-Георг
(*Waldmüller Ferdinand-Georg*;
1793—1865)

Австрійський живописець-баталіст, портретист, жанрист. Навчався у Віденській академії (1807—1813), у Губерта Маузера та Йоганна Батиста Лампі. Працював домашнім учителем малювання у графа Гюлая в Загребі (1811). Після одруження зі співачкою Катериною Вайдер (1814) багато подорожував, виконував театральні декорації. Разом із дружиною оселився у Відні. Брав уроки олійного живопису у Йозефа Ланге, навчався пейзажу у Йоганна Непомука Шьодльбергера. 1829 призначений хранителем картинної галереї Віденської академії мистецтв і отримав звання професора. 1835 — радник Академії. Виставки у Букінгемському палаці 1856, Кельні 1861, участь у міжнародній художній виставці 1862 у Лондоні принесли Вальдмюллеру усесвітнє визнання. Творчий доробок автора становить понад 1200 картин.

Дата: 1834.

Гравер: Штйобер Франц (*Stöber, Franz Xavier*; 1795—1858).

Рисувальник: Данхаузер Йозеф (*Danhauser, Josef*; 1805—1845).

Офорт. 24,5×17,8.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша в межах відбитка унизу ліворуч награвіровано прізвище рисувальника: *Jos. Danhauser. del.*; праворуч — гравера: *Fr. Stöber. sc.*

У нижній частині аркуша праворуч під зображенням награвіровано факсиміле підпису портретованого і дата: *F. G. Waldmüller. 1834*; нижче посередині: *Geb. Año 1793 in Wien*; у верхньому лівому куті олівцем: 4.

Унизу у правому куті гравюри фіолетовим чорнилом відбиток овальної печатки з текстом: *Всенародня бібліотека України ВУАН*.

Стан збереження: добрий; по краю аркуша за межами відбитка незначні розриви паперу.

Інв. № ал 674/4.

ББД № 0201

Іконографія: Фердинанд-Георг Вальдмюллер. Автопортрет на тлі пейзажу. 1828. П. о.; 95×75 см. Художньо-історичний музей. Відень (Австрія).

Вальмоден-Гімборн
Людвіг-Георг-Теодор
(Wallmoden-Gimborn
Ludwig-Georg-Theodel Graf von;
1769—1862)

Граф, австрійський генерал-лейтенант, кавалерист, герой французько-російської війни 1812. Перебував на службі в російській армії 1813—1815. Командир партизанських загонів, що формувались у Пруссії, командувач Російсько-німецького легіону, згодом корпусу Північної армії. 1815 повернувся на службу до Австрії. Нагороджений орденом Святого Георгія 3 ступеня та Золотою зброєю (1813).

Дата: бл. 1815—1817.

Гравер: Мансфельд Йоганн Георг (Mansfeld, Mannsfeld; Johann Georg; 1764—1817). Австрійський гравер, літограф, аквареліст. Майстер чорної манери та пунктиру. Техніку літографії опанував 1802. Працював у Відні.

Гравюра пунктиром, акватинта. 25,8 × 21,9; 31,6 × 23,8.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша унизу під зображенням підпис гравера: J. G. Mansfeld sc.

Нижче під зображенням 4 рядки тексту: *Le Comte / de Wallmoden Gimborn / Lieutenant General / au Service de S. M. L'Empereur de toutes les Russies*; нижче посередині: *Nienne chez Artaria & Comp.*

Унизу у лівому куті відбитка напис чорним чорнилом: № 1769.

Стан збереження: добрий.

Інв. № 216 ин.

ББД № 0216

Іконографія: Джордж Доу. Портрет генерал-лейтенанта Людвіга Вальмодена. До 1829. П. о.; 70 × 62,5 см. Державний Ермітаж. Санкт-Петербург (РФ).

Вальтер Емілія
(*Walter Emilie*;
роки життя невідомі)

Німецька співачка XIX ст. Працювала у Вюртемберзькому Королівському придворному театрі.

Дата: друга чверть XIX ст.

Гравер: **Еліас Фрідріх Бернхард** (*Elias, Friedrich Bernhard*; 1813–1846). Німецький літограф, портретист. Працював у Штутгарті. Автор портретів театральних діячів і музикантів. 1833 видав посібник з малювання «Anleitung zum Figurenzeichnen», ілюстрований його літографіями і рисунками, виконаними спільно із Фрідріхом Зайбертом.

Твори підписував: *F. Elias*.

Літографія. 35,6 × 26,6.

Поколін., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша унизу ліворуч під зображенням авторський підпис: *Gez. u. lith. v. F. Elias.*; праворуч: *Gedr. v. Kűstner*.

Унизу аркуша посередині під зображенням прізвище портретованої особи: *EMILIE WALTER / Königl. Württemb. Hof & Kammersangerin. / als Norma*.

Стан збереження: добрий.

Інв. № 49 ин.

ББД № 0363

**Васнецов
Віктор Михайлович
(1848—1926)**

Відомий російський живописець, автор жанрових та історичних полотен. Старший брат А. М. Васнецова. Навчався в духовному училищі та семінарії у Вятці (1858—1867), в Петербурзі у Художній школі (1867—1868) і в Академії мистецтв (1867—1875). Учень відомого російського художника-передвижника І. М. Крамського. Член Товариства художників-передвижників (1878—1897), дійсний член Петербурзької Академії мистецтв (з 1893). Брав діяльну участь у роботі Абрамцевського гуртка художників (В. Д. Полєнов, М. В. Нестеров та ін.). 1885—1896 працював над розписами та іконами Володимирського собору в Києві.

Дата: бл. 1880.

Гравер: Мате Василь Васильович (1856—1917) [за рисунком І. М. Крамського 1874]. Російський гравер, художник, рисувальник, академік, дійсний член Імператорської академії мистецтв. Учень академіка Л. А. Серякова та французького художника Паннемакера. Майстер портретного жанру (225 портретів). 1870—1875 навчався у рисувальній школі Товариства заохочення мистецтв у Петербурзі. Вдосконалював майстерність у Франції, Німеччині, Голландії, Англії. Майстер офорта і ксилографії, портретист. Викладав у Петербурзькій академії мистецтв (1894—1917). Серед учнів Мате — видатні російські графіки А. Остроумова-Лебедева, І. Павлов та ін.

Рисувальник: Крамської Іван Миколайович (1837—1887). Російський живописець, один із засновників Товариства передвижників.

Офорт. 20×15; 32×22,6.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша в межах зображення унизу у правому куті підпис гравера: *Съ Крамскаго Грав. В Матэ.*

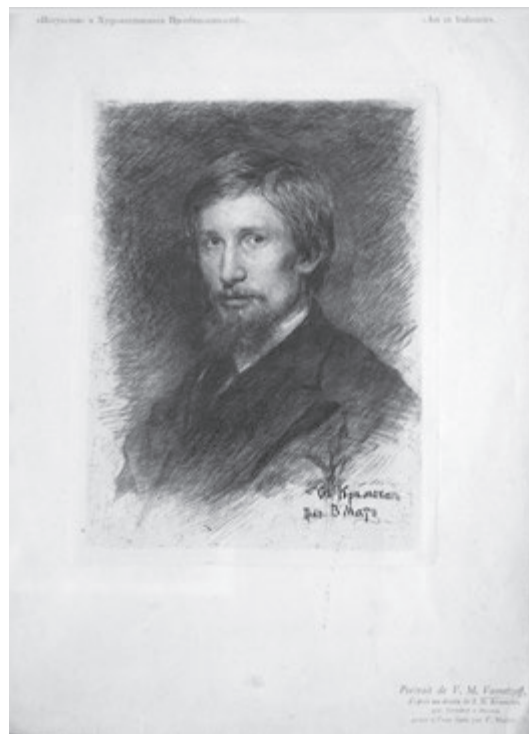
Унизу за межами зображення ліворуч текст: *«Искусство и Художественная Промышленность»*; праворуч: *«Art et Industrie»*; унизу за межами зображення у правому куті напис: *Portrait de V. M. Vasnetzoff, / d'après un dessin de I. N. Kramskoï, / (gal. Tretiakoff à Moscou), / gravé à l'eau forte par V. Mattée.*

Стан збереження: добрий, по краях аркуша за межами зображення є незначні забруднення.

Інв. № 187.

ББД № 0106

Іконографія: 1. Віктор Михайлович Васнецов. Автопортрет художника. 1873. П. о.; 71×58 см; 2. Микола Дмитрович Кузнецов. Портрет Віктора Михайловича Васнецова. 1891. П. о.; 142,5×88,2 см (обидва — Державна Третяковська галерея. Москва (РФ)).

Вашингтон Джордж
(*Washington George*;
1732—1799)

Перший президент США. Народився у родовому маєтку Вейкфілд штату Вірджинія. Отримав фундаментальну домашню освіту. Під час війни за незалежність обраний головнокомандувачем Континентальної армії. Після остаточної перемоги над англійцями (1781) повернувся до свого маєтку. 1789 американські громадяни одногolosно обрали його президентом США. 1792 переобраний на другий термін. 1797 добровільно відмовився балотуватися утретє й достроково вийшов у відставку. За роки президентства сприяв формуванню органів державної влади, ініціював будівництво столиці країни, яка згодом названа його ім'ям.

Дата: середина XIX ст.

Гравер: **Майєр Карл** (*Mayer, Karl*; 1798—1868).

Гравюра на сталі. 11,5×8,2; 17,5×11,7.

Погруд., 1/2, ліворуч.

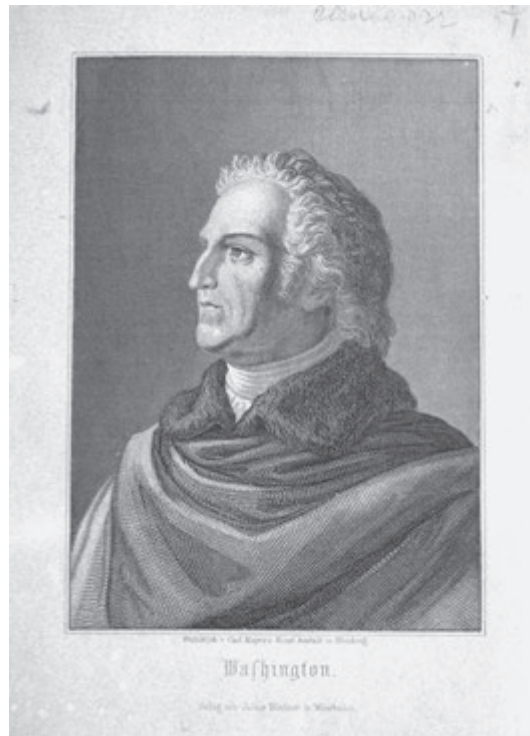
На лицевому боці аркуша унизу посередині під зображенням текст із відомостями щодо автора гравюри та місця друку: *Statistisch v. Carl Mayer's Kunst Anstalt in Nürnberg.*

Нижче посередині два рядки тексту: *Washington. / Verlag von Julius Niedner in Wiesbaden.*

Стан збереження: добрий.

Інв. №: 565 46 ин.

ББД № 0460

Вашингтон Джордж
(Washington George; 1732—1799)

Дата: XIX ст.

Гравер: Бертонья П'єр Франсуа (Bertonnier Pier Francois; 1791 — бл. 1848) [за живописним портретом Гілберта Стюарта 1796]. Французький гравер. Працював переважно в Парижі. Закінчив школу образотворчих мистецтв (1809). Учень Олександра Тардє. Гравірував здебільшого невеликі портрети до фронтисписів книг. Створював гравюри за оригіналами Леонардо да Вінчі, Рафаеля, Гвідо Рені. Відомо понад 140 робіт гравера, зокрема портретів історичних осіб: Марії Антуанетти, Марії Терезії, Людовіка XVIII, Вольтера, Катерини II та ін. Автор гравюр до видань «Les hommes utiles», «Les Galeries historiques de Versailles».

Гравюра різцем і пунктиром, офорт.
6,3 × 5,3; 25 × 15,3.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша унизу під зображенням портретованої особи прізвище гравера: *Bertonnier sculp.-t*; у правому нижньому куті орнаментальної рамки портрета прізвище гравера — автора орнаментальної рамки: *Porret sc.*; ліворуч: *Lelo inv*.

У нижній частині аркуша під рамкою посередині факсимільне відтворення підпису портретованої особи і під ним у дужках текст: (*Washington.*); нижче відомості про місце друку: *Bénard, Éditeur, Galerie Vivienne, №49*; нижню частину орнаментальної рамки прикрашає овальний картуш усередині зброярського натюрморту; у полі картуша напис: *VERITE*; ліворуч від картуша на штандарті напис: *Marengo / Austerlitz / Wagram*.

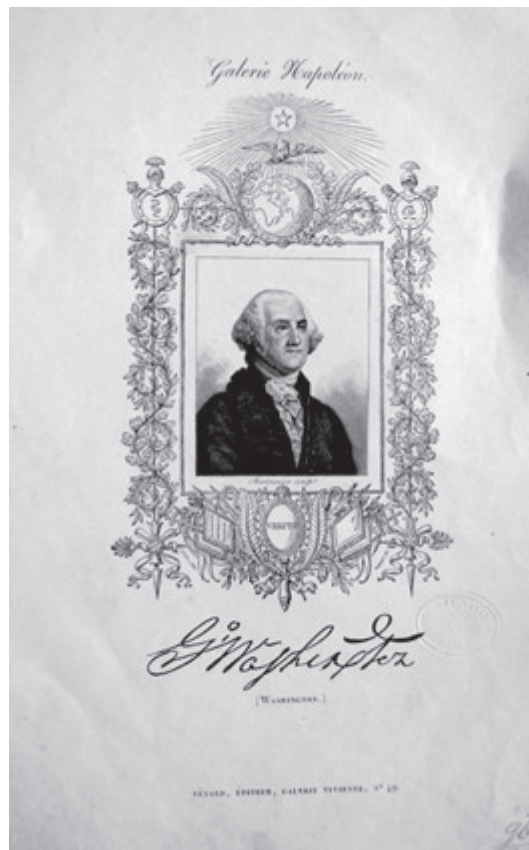
У нижній частині аркуша праворуч від факсиміле підпису портретованої особи печатка-тиснення овальної форми з текстом: *Bénard, Galerie Vivienne, №49*.

Стан збереження: добрий.

Інв. №: ал 665/62.

ББД № 0572

Іконографія: 1. Гілберт Стюарт. Джордж Вашингтон. 1803. П. о; 73,5 × 61,1 см. Інститут мистецтв Стерлінга та Франсін Кларка. Вільямстаун (США); 2. Рембрандт Піл. Портрет Джорджа Вашингтона. 1850. П. о.; 91,4 × 73,2 см. Меморіальний музей М. Х. де Янга. Сан-Франциско (США).

Вашингтон Марта
(*Washington Martha*;
1732—1802)

Дружина першого президента США Джорджа Вашингтона. Перша леді США 1789—1797. На виконання заповіту Джорджа Вашингтона дала свободу усім рабам, що належали президентові.

Дата: 1836.

Гравер: **Жоффруа Жан** (*Geoffroy, Jean*; 1793—1848?) [за живописним портретом Дж. Волластона 1757]. Французький гравер на міді, літограф, ілюстратор. Учень відомого портретиста Чарльза Шевеніна. Працював у Парижі. Експонент паризьких салонів 1834—1845. Працював у журналі «L'Artiste». Автор багатьох гравірованих портретів.

Твори підписував: *Geoffroy*; іноді: *d. Geoffroy*; *Geoffroy pere*.

Різець, пунктир. 30,7 × 23,5.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша праворуч під зображенням награвіровано підпис: *Geoffroy*.

У нижній частині аркуша посередині під зображенням награвіровано напис: *Martha Washington*.

Стан збереження: задовільний; права нижня частина аркуша за межами зображення має сліди затьоків.

Інв. №: 198 ин.

ББД № 0071

Іконографія: 1. Джон Волластон. Портрет Марти Вашингтон. 1757. П. о.; 2. Рембрандт Піл. Портрет Марти Вашингтон. Бл. 1800; 3. Джон Честер Баттр. Портрет Марти Вашингтон. XIX ст. (за живописним портретом Гілберта Стюарта).

Веллінгтон Артур Веллслі
(*Arthur Wellesley, 1st Duke
of Wellington*; 1769—1852)

Герцог, англійський полководець і державний діяч, дипломат, фельдмаршал. Освіту здобув у аристократичному коледжі в Ітоні та у військовій школі в Анже (Франція). Служив в англійських військах у Нідерландах, Індії. Після повернення до Великої Британії (1805) був Державним секретарем у справах Ірландії (1807—1808). 1808—1813 командував союзними військами під час війни проти наполеонівської Франції на Піренейському півострові. 1814 англійський посол у Парижі. 1815 об'єднані сили Англії, Голландії, Пруссії, Ганновера і Брауншвейга на чолі з Веллінгтоном перемогли армію Наполеона у битві при Ватерлоо.

Дата: друга половина XIX ст.

Гравер: **Пейн Альберт Генрі** (*Payne, Albert Henry*; 1812—1902). Англійський гравер на сталі, офортист, ілюстратор, живописець та видавець. Народився в Лондоні. З 1838 працював і жив у Лейпцигу. Заснував видавництво «*Englisch Kunstanstalt*». Автор витончених оригінальних гравюр на сталі та гравюр за творами видатних європейських художників.

Рисувальник: **Хікс Лілберн** (*Hicks, Lilburn*; р.н. невід. — 1861). Англійський гравер, літограф, ілюстратор і видавець XIX ст. Працював як ілюстратор для періодичних видань. Автор багатьох гравюр за творами відомих європейських художників різних часів. 1859 вийшло видання «Панорама науки і промисловості» з його ілюстраціями.

Гравюра на сталі. Мецо-тинто. 28,7×20,7.

На лицевому боці аркуша в межах зображення унизу під лівим картушем рамки прізвище художника: *L. Hicks, pinx*; під правим картушем прізвище гравера: *A. H. Payne, sc.*

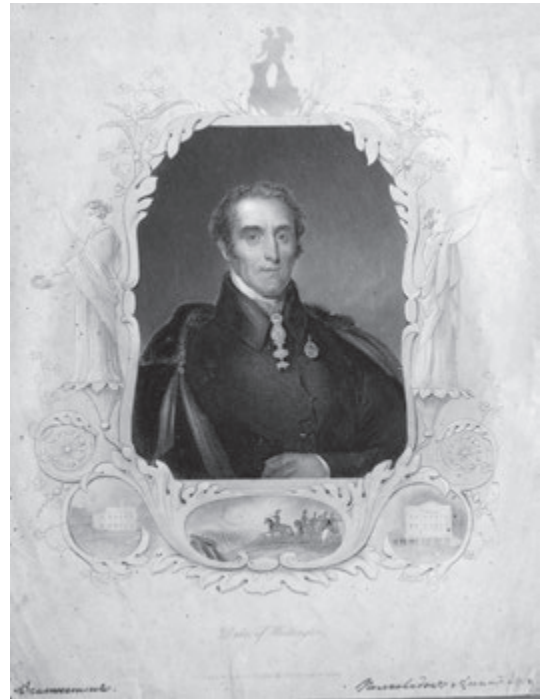
У нижній частині аркуша посередині під нижнім центральним картушем рамки титул і прізвище портретованої особи: *Duke of Wellington.*; нижче посередині текст: *Ferlag der Faiglischen Kunstanstalt von A. H. Payne in Leipzig*; унизу у лівому куті аркуша чорним чорнилом напис: *Велингтонъ*; у правому куті: *Полководець Английскій*.

Стан збереження: задовільний; по краях за межами зображення угорі та внизу згини й незначні розриви, по всьому полю аркуша незначні забруднення.

Інв. №: 14 ин.

ББД № 0161

Іконографія: 1. Томас Лоуренс. Портрет герцога Артура Веллслі Веллінгтона. 1829. П. о.; 96,5×76,2 см. Національна портретна галерея. Лондон (Велика Британія); 2. Томас Лоуренс. Портрет герцога Артура Веллслі Веллінгтона. Бл. 1815—1816. П. о.; 91,5×71 см. Художнє зібрання Епслі-хаусу. Лондон (Велика Британія); 3. Джон Хопнер. Портрет Артура Веллслі. Бл. 1795. П. о. Стретфілд-Сай Хаус (Велика Британія); 4. Джордж Доу. Портрет герцога Артура Веллслі Веллінгтона. 1829. П. о.; 317×185 см. Державний Ермітаж. Санкт-Петербург (РФ).

Вельямінов
Олексій Олександрович
(1785—1838)

Генерал-лейтенант, найближчий сподвижник генерала О. П. Єрмолова у Кавказькій війні. Учасник Бородинської битви 1812, турецької війни 1828—1829. Служив на Кавказі начальником штабу окремого грузинського корпусу (з 1816), воював проти горців (1818), командував загонами при Тарках (1821), у горах на Кубані та за Кубанню (1823—1825), під Єлисаветполем (1826). Командувач військами на Кавказі (з 1831). Автор плану підкорення Кавказу.

Літографія виконана для видання «Отечественная портретная галерея знаменитых особ в российской истории от начала XVII века до нашего времени с краткими их биограф.» СПб.: Лит. М. Тюлева, 1837.

Дата: бл. 1837.

Гравер: Фрідріц Іван Павлович (1803—1860-ті рр.). Російський гравер та літограф. 1815—1824 — вільний учень Санкт-Петербурзької Академії мистецтв. Навчався у видатного російського гравера М. І. Уткіна. 1824 був удостоєний Золотої медалі за портрет М. М. Бантиш-Каменського. Автор портретів І. Крилова, Ф.Булгарина, І. Кайданова, М. Хмельницького, Д. Княжевича та ін. 1839 шість акварельних портретів його роботи експонувалися на Академічній виставці в Санкт-Петербурзі. Твори підписував: *Friedritz*.

Літографія. 26,6×18.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша унизу під зображенням авторські підписи — ліворуч: *Рис съ нату: и на кам: И. Фридрицъ*; праворуч: *Печата: Лит: Тюлева*.

Унизу під портретом награвіровано текст: *Генералъ Лейтенантъ / Алексѣй Александровичъ / Вельяминовъ*.

Стан збереження: задовільний; по всьому полю аркуша незначні жовті плями, по краях — незначні розриви.

Інв. № 22.

ББД № 0194

**Верещагін
Василь Васильович
(1842—1904)**

Російський живописець-баталіст. Народився у м. Череповець. Навчався в Морському кадетському корпусі (1853—1860), Петербурзькій Академії мистецтв (1860—1863), майстерні Жана-Леона Жерома в Парижі (1864—1865). Багато подорожував (Кавказ, Дунай, Крим, Середня Азія, Західна Європа, Сирія, Палестина, Індія, Японія, США). Брав участь у бойових діях в Туркестані (1867—1870), у російсько-турецькій (1877—1878) і російсько-японській (1904—1905) війнах. Автор батально-історичних полотен: «Після успіху (Переможці)» (1868), «Апофеоз війни» (1871—1872), «Торжество» (1872), «Після атаки» (1881), триптих «На Шипці все спокійно!» (1878—1879) та ін. Загинув у бою біля Порт-Артура.

Дата: 1882.

Гравер: Мате Василь Васильович (1856—1917).

Офорт. 16,7×12,7; 17,4×15,8; 29,2×21.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша в межах зображення внизу у лівому куті сигнатура гравера: *Матэ 1882 г. Paris.*

Стан збереження: добрий; по краях аркуша за межами зображення є незначні забруднення.

Інв. № 589.

БДД № 0107

Іконографія: 1. Павло Семенович Жуков. Портрет художника Василя Васильовича Верещагіна. 1890-ті рр. Фото; 2. Френсіс Бенджамин Джонстон. Верещагін за мольбертом. 1902. Фото.

**Верховський
Тимофій Олександрович
(1799—1879)**

Російський церковний діяч, проповідник. Народився у Костромській губернії в родині сільського священника. 1822 висвячений на священника в Густинському Свято-Троїцькому монастирі Чернігівської губернії. З 1827 — протоієрей Миколаївської церкви в Петербурзі. З 1844 по 1848 відряджений в м. Стародуб Чернігівської губернії, де наполегливо боровся зі старообрядництвом. Автор праць «Искание глаголемыми старообрядцами в XVIII веке законного архиерейства» (СПб., 1868); «Стародубье...» (Казань, 1874); «Записки о его жизни, составленные им самим» (СПб., 1877). Помер у Санкт-Петербурзі.

Дата: середина XIX ст.

Гравер: **Смирнов Петро Степанович** (1823 — після 1865). Рисувальник, літограф, портретист.

Літографія. 29 × 22,8; 36 × 25,8.

Поколін., en face.

На лицевому боці аркуша унизу ліворуч під зображенням авторський підпис: *Рис: на кам: Смирновъ;* праворуч: *Лит: Васкелти.*

У нижній частині аркуша посередині за межами відбитка текст: *Протоієрей Тимофей Верховскій.*

Стан збереження: добрий, гравюру наклеєно на папір.

Інв. №: 455 576.

ББД № 0369

**Вієльгорський
Матвій Юрійович**
(1794—1866)

Граф, російський музикант, віртуоз-віолончеліст, знавець музики. Син сенатора Ю. М. Вієльгорського, засновника Санкт-Петербурзького філармонічного товариства. Учень відомого віолончеліста-віртуоза, композитора Бернгарда Ромберга. Разом із братом Михайлом заснував у Петербурзі Музичний салон, де проводилися так звані квартетні збори, на яких бував О. С. Пушкін. Брав участь у створенні Імператорського музичного товариства. Автор п'єс для струнних інструментів. Залишив у спадок Санкт-Петербурзькій консерваторії нотну бібліотеку, а віолончель Страдіваріуса подарував директору консерваторії, композитору і віолончелісту К. Ю. Давидову.

Дата: друга чверть XIX ст.

Гравер: **Васильєвський Олександр Олексійович** (1794 — після 1849) [з акварельного портрета 1830-х рр. роботи П. Ф. Соколова]. Російський живописець, аквареліст, літограф, майстер історичного та портретного жанрів. Народився у сім'ї титулованого радника. Художню освіту здобув у Петербурзькій Академії мистецтв (1803—1816). Учень Ф. Ф. Щедріна. За успіхи у навчанні отримав три срібні медалі. Працював для Товариства заохочення художників. Автор численних портретів сучасників.

Рисувальник: **Соколов Петро Федорович** (1791—1848). Аквареліст, рисувальник, літограф, портретист, засновник російського акварельного портрета з натури, який замінив у 1820—1840-х рр. портретну мініатюру. Народився у Москві. 1800—1810 навчався в Петербурзькій Академії мистецтв. 1817—1820 виконав портрети, що стали кращими зразками мистецтва російської літографії. З 1839 — академік. На початку 1840-х рр. планував створити зібрання літографованих за власними малюнками портретів сучасників.

Літографія. 25,8 × 18.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша унизу праворуч під зображенням авторський підпис: на камне Васильевскій. Лит: Гельбаха; ліворуч: Рис. съ натуры Соколовъ.

Стан збереження: добрий, гравюру наклеєно на папір.

Інв. № ал 673/32.

ББД № 0333

Іконографія: Карл Павлович Брюллов. Портрет музиканта Матвія Вієльгорського. 1828. П. о.; 138 × 97,5 см. Національний художній музей Республіки Білорусь (Мінськ).

**Вікторія Саксен-Кобург-
Заальфельдська**
(*Victoria von Sachsen-Coburg-Saalfeld*;
1786—1861)

Принцеса Саксен-Кобург-Заальфельдська, герцогиня Кентська, мати королеви Великої Британії Вікторії. Народилася в родині герцога Франца Саксен-Кобург-Заальфельдського та його дружини Августі Рьойсс-Еберсдорфської. У 17 років стала дружиною принца Еміха Карла Лейнінгенського (помер 1814). У цьому шлюбі народилося двоє дітей: Карл Фрідріх Вільгельм Лейнінгенський, 3-й князь Лейнінгена та Анна Феодора Августа Лейнінгенська, в заміжжі княгиня Феодора Гогенлоє-Лангенбурзька. 1818 вийшла заміж вдруге за герцога Кентського Едуарда, молодшого сина короля Георга III. У цьому шлюбі народилася Александріна Вікторія, майбутня королева Великої Британії та Ірландії, імператриця Індії.

Дата: бл. 1820.

Гравер: Кохран Джон [з живописного портрета 1818 роботи Дж. Доу]. Англійський художник, майстер портретної мініатюри, гравер. Працював у Лондоні у першій половині XIX ст. Автор портретів видатних сучасників, проповідників, представників англійського королівського двору (королева Вікторія, король Вільгельм IV, герцог Йоркширський та ін.).

Гравюра різцем і пунктиром. 10,2×8,1; 12,6×8,4.

Поколін., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша унизу посередині під зображенням авторський підпис: *Engraved by J. Cochran.*

У нижній частині аркуша посередині під зображенням два рядки тексту: *Her royal Highness / the Duchess of Kent. &c. &c. &c.*

Стан збереження: добрий, відбиток гравюри наклеєно на папір.

Інв. № 192 ин.

ББД № 0352

Іконографія: 1. Джордж Доу. Портрет Вікторії, принцеси Саксен-Кобург-Заальфельдської. 1818. П. о. Королівська колекція. Брюссель (Бельгія); 2. П. Мюллер. Портрет Вікторії, принцеси Саксен-Кобург-Заальфельдської. Бл. 1821. П. о. Британська королівська колекція. Лондон (Велика Британія).

**Вільгельм Ернст
Саксен-Веймарський**
(*Wilhelm Ernst von Sachsen-Weimar*;
1662—1728)

Герцог Саксен-Веймарський. Старший син Йоганна Ернста II та Крістіни Гольштейн-Зондербурзької. Після смерті батька 1683 за законом мав ділити владу спочатку із молодшим братом, згодом із сином, але реально усі важелі управління тримав у своїх руках. Після одруження з кузиною Шарлоттою Марією Саксен-Йенською приєднав до своїх володінь герцогство Саксен-Йена, яке 1690 розділено Саксен-Ейзенахською гілкою родини. З 1708 при його дворі органістом і концертмейстером працював видатний німецький композитор Йоганн Себастьян Бах.

Дата: 1630-ті рр.

Гравер: **Бернігерот Мартін** (1670—1733).

Різцева гравюра на міді. 11,8×8,7;
14,3×9,2.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша прямокутного вертикального формату в межах відбитка унизу під портретним зображенням награвіровано три рядки тексту: *Wilhelm Ernst, / Regierender Herzog zu Sachsen, / Weimar.*

Стан збереження: добрий; відбиток гравюри обрізано з чотирьох боків і наклеєно на папір.

Інв. № Ал. 672/101 **Ел. БД 1044**

Іконографія: 1. Невідомий гравер XVIII ст. Портрет герцога Вільгельма Ернста Саксен-Веймарського. Не пізніше 1713. Гравюра (відбиток вміщено у виданні: *Schuldiges Log Gottes, або Geistreiches Gesang-Buch...*, Weimar 1713); 2. Невідомий художник. Портрет герцога Вільгельма Ернста Саксен-Веймарського. Раніше 1728. Живопис. Місцезнаходження невідоме.

Вільгельм I
(*Wilhelm I*; 1781—1864)

Старший син Фрідріха Вільгельма Карла Вюртемберзького, король Вюртемберга (з 1816). Народився у Сілезії. Вільгельм у 19 років розпочав службу в австрійській армії. 1800 відзначився у Гогенлінденській битві з французькою армією генерала Жана Моро. 1803 залишив королівський двір й здійснив подорож до Франції та Італії. 1806, коли його батько посів престол Вюртемберга, повернувся на батьківщину, де перебував як наслідний принц до 1812. Під час війни з Наполеоном очолив 7-й армійський корпус, який брав участь у кількох важливих битвах. 1814 під його командуванням Головна армія союзників зазнала поразки в битві під Монтро. Після смерті батька 1816 наслідував королівський престол. Намагався проводити свою незалежну політику у відносинах з Пруссією.

Дата: 1840—1850.

Гравер: Вольфле (Вьольфле) Йоганн (*Wölffle (Woelffle), Johann*; 1807—1893) [за живописним портретом роботи Франца Штірбранда бл. 1819]. Німецький рисувальник і літограф. Художню освіту здобув у Академії мистецтв Штутгарда, де навчався у відомого педагога і рисувальника Генріха Даннекера. З 1831 удосконалював майстерність у Мюнхені. Спочатку створював жанрові картини на сюжети з народного життя, пейзажі. З 1834 майже цілком присвятив себе мистецтву літографії. Брав участь у створенні літографій з шедеврів живопису Мюнхенської Старої пінакотеки, зібраних у видання 1837. Автор літографій з картин Тиціана, Веронезе, Рубенса та ін. Відомі 77 літографій художника, виконаних за особистими рисунками й за творами відомих майстрів. Серед них є і портрети, зокрема, його вчителя Йоганна Генріха Даннекера.

Літографія. 29 × 21,5; 43 × 35,3.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша праворуч під зображальною частиною відбитка награвіровано прізвище літографа: *Auf. Stein gez. v J. Woelffle*; ліворуч — прізвище автора живописного портрета: *Gemalt von Stirnbrand*; посередині — прізвище друкаря: *Küstner gedr.*

У нижній частині аркуша під зображальною частиною відбитка посередині надруковано ім'я і сан портретованої особи: *WILHELM / Koensg von Württemberg*.

Стан збереження: добрий, відбиток наклеєно на цупкий папір.

Інв. № 294 ин.

ББД № 0890

Іконографія: Георг Фрідріх Ерхардт. Портрет короля Вільгельма I. 1880. П. о.; 236 × 165 см. Державний музей Вюртемберга. Штутгарт (Німеччина).

Вільгельм III Оранський
(*Willem Hendrik, Prins van Oranje*;
1650—1702)

Правитель Нідерландів (штатгальтер, з 1672), король Англії (під ім'ям Вільгельм III, з 1689), король Шотландії (під ім'ям Вільгельм II, з 1689). Належав до впливової у Нідерландах протестантської династії принців Оранських (батько — Вільгельм II Оранський). По лінії матері — онук англійського короля Карла I. З 1666 олігархічними кланами Нідерландів визнаний спадкоємцем найвищої посади республіки — штатгальтера. Із самого початку свого правління виявив неабиякі здібності державного правителя. Його правління ознаменовано рішучим переходом до конституційної (парламентської) монархії. Було прийнято «Біль про права» (1689) та низку інших важливих актів, що визначили розвиток конституційно-правової системи в Англії.

Дата: бл. 1680.

Гравер: гравер XVII ст. [за живописним портретом бл. 1680 пензля Готфріда Кнеллера].

Гравюра різцем. 18×15,5; 22,5×16,3.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша в межах відбитка під овальною рамкою портрета на постаменті награвіровано два рядки тексту: *GULIELMUS III D: G: ANGLIÆ SCOTIÆ / FRANCIÆ & HIBERNIÆ REX FIDEI DEFENSOR &c.*

На аркуші паперу, на який наклеєно гравюру, внизу під відбитком напис чорним чорнилом: *Guillamte III 1650—1702.*

Стан збереження: добрий, гравюру наклеєно на папір.

Інв. № Ал. 598/113.

ББД № 0788

Іконографія: 1. Вільям Віссінг. Портрет Вільгельма III Оранського. Між 1680—1710. П. о.; 113×89 см. Рейксмузей. Амстердам (Нідерланди); 2. Готфрід Келлер. Портрет Вільгельма III Оранського. 1680-ті рр. П. о.; 127×103,2 см. Шотландська національна портретна галерея. Единбург (Шотландія); 3. Хендрік Версхюрінг. Портрет Вільгельма III Оранського. 1688. Олія, дошка; 39×32 см. Державний Ермітаж. Санкт-Петербург (РФ).

Вінкельман Йоганн Йоахим
(*Winckelmann Johann Joachim*;
1717—1768)

Відомий німецький мистецтвознавець, антиквар, археолог, історик, основоположник сучасних уявлень про античне мистецтво і археологію. Вважається першим теоретиком образотворчого мистецтва. Народився у бідній родині в м. Штендаль. Освіту здобув у гімназії в Берліні, вивчав теологію та стародавні мови в університеті Галле, медицину в Єнському університеті. 1743—1748 викладав давньоєврейську і грецьку мови, геометрію, логіку та латину в училищі під Берліном. Працював бібліотекарем у німецького державного діяча Генріха фон Бюнау. Вивчав мистецькі твори у Дрезденській галереї. 1754 був бібліотекарем у кардинала Пассіонеї в Римі. Як пенсіонер кардинала Альбані вивчав стародавнє мистецтво. 1758, 1762, 1764, 1767 відвідував Неаполь. Головний антикварій (з 1763) та «президент старожитностей» Ватикану (з 1764). Автор праці «Історія стародавнього мистецтва» (1763). Член багатьох європейських академій. Був близьким другом видатного німецького художника Рафаеля Менгса. 1768 трагічно загинув у Трієсті.

Дата: 1833.

Гравер: гравер першої половини XIX ст. [за живописним портретом Рафаеля Менгса; бл. 1777].

Гравюра на міді, різець. 24×17,3; 24×20,6.

Погруд., 3/4, ліворуч.

У нижній частині аркуша у прямокутній площині під портретом прізвище портретованої особи: J. WINKELMANN.; нижче під рамкою зображення в один рядок текст: *Gravé d'après le Dessin de Salésa fait sur le tableau d'Antoine Raphael Mengs qui est dans le Cabinet de M. Le Chev. d'Azara, Ministre Plen. Du Roi d'Espagne a Rome.*

Стан збереження: добрий; по краях аркуша за межами зображення невеликі плями і забруднення.

Інв. № 48 ин.

ББД № 0139

Вінкельман Йоганн Йоахим
(*Winckelmann Johann Joachim*;
1717—1768)

Дата: бл. 1880-х рр.

Гравер: Мейєр (Майєр) Карл (1798—1868) [з рисунка І. М. Крамського]. Німецький живописець, гравер на сталі, портретист, видавець. Учень австрійського медальєра Крістіана Халлера, німецького графіка і живописця Фрідріха Флейшмана, а також відомих французьких граверів на міді барона Огюста Гаспара Луї Деснуайє та Джозефа Койна. 1828 заснував у своєму рідному місті Нюрнберзі власний художній заклад. Помер у м. Нюрнберг.

Гравюра на сталі. 18,8×12,2; 25,5×20,7.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша в межах зображення унизу праворуч під погруд'ям підпис гравера: *Stahlstich von Karl Mayer Nbg.*

У нижній частині аркуша в межах відбитка під зображенням посередині награвіровано: *Johann Winckelmann.*

Рисунок виконаний І. М. Крамським за живописним портретом А. Марона 1768.

Стан збереження: добрий; по краях аркуша за межами зображення є незначні забруднення.

Інв. № 16 ин.

ББД № 0108

Іконографія: 1. Антон Рафаель Менгс. Портрет Йоганна Вінкельмана. Бл. 1777. П. о.; 63,5×49,2 см. Музей мистецтва Метрополітен. Нью-Йорк (США); 2. Ангеліка Кауфман. Портрет Йоганна Вінкельмана. 1764. П. о.; 97×71 см. Кунстхаус. Цюрих (Швейцарія); 3. Антон фон Марон. Портрет Йоганна Вінкельмана. 1767. П. о.; 136×99 см. Веймарський замок (Німеччина); 4. Антон Рафаель Менгс. Портрет Йоганна Вінкельмана (погрудний). Без дати. Олія, дошка; 67×53 см. Державний Ермітаж. Санкт-Петербург (РФ).

Вінклер Карл Готтфрід Теодор
(*Winkler Karl Gottfried Theodor*;
1775—1856)

Німецький письменник, публікував свої твори під псевдонімом Теодор Гель. З 1824 як редактор, перекладач і критик працював у Дрездені, що на той час був центром літературного життя. З 1815 — на посаді театрального секретаря.

Дата: бл. 1850.

Гравер: **гравер другої половини XVIII ст.** [з різцевої гравюри невідомого автора бл. 1850].

Гравюра пунктиром. 12×8; 14×9.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша унизу по середині під зображенням прізвище портретованої особи: *T. Winkler*.

Стан збереження: добрий.

Інв. № 97 ин.

ББД № 0612

Вітберг
Олександр Лаврентійович
(*Witberg Carl Magnus*;
1787—1855)

Російський художник і архітектор шведського походження, автор проєкту храму Христа Спасителя в Москві (не завершено). Академік Імператорської Академії мистецтв. Хрещеник імператора Олександра І. Навчався в Санкт-Петербурзькому гірничому університеті, в Академії мистецтв (1802—1807). Нагороджений малими та великими золотими й срібними медалями Академії: золота медаль за картини «Три отроки» (1807), «Руська правда» (1808), «Андромаха оплакує Гектора» (1809). Працював у натурному класі помічником професора Г. І. Угрюмова. 1813 у Москві писав портрети героїв російсько-французької війни 1812.

Дата: не пізніше 1871.

Гравер: Герасимов (роки життя невідомі).

Ксилографія. 12,6×10,3; 21×14,1.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша у нижній частині посередині під відомостями про портретовану особу прізвище гравера: *Гравир. Герасимовъ.*

У нижній частині аркуша посередині під овальною рамкою зображення у три рядки текст: *А. Л. Вітбергъ. / Академикъ, строитель храма Спасителя въ Москвѣ. / 1787—1855.*; унизу аркуша посередині під прізвищем гравера два рядки тексту: *Дозволено цензурою. С.-Петербургъ, 11 декабря 1871 г. / Печатня В. И. Головина, Владимирская, д. № 15, кв. № 3.*

Стан збереження: добрий.

Інв. №: 23.

ББД № 0047

Іконографія: 1. Петро Федорович Соколов. Портрет Олександра Вітберга. 1820-ті рр. Акварель. Державний російський музей. Санкт-Петербург (РФ); 2. Олександр Вітберг. Автопортрет. Поч. 1800-х рр. Малюнок.

Віттманн Йоганна
(*Wittmann Johanna*;
1811—1848)

Відома німецька актриса та оперна співачка другої чверті XIX ст. Народилася у Майнці, де 1831 дебютувала на оперній сцені. Згодом з великим успіхом співала на оперних сценах Франкфурта та Штутгарта.

Дата: 1836—1845.

Гравер: Еліас Фрідріх (*Elias, Friedrich Bernhard*; 1813—1845/1846).

Літографія. 21,3 × 13.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша прямокутного вертикального формату унизу посередині в межах зображення: *F. Elias*.

У нижній частині аркуша посередині під зображенням ім'я портретованої особи: JOHANNA WITTMANN.

Стан збереження: добрий.

Інв. № ал. 673/78.

ББД № 0745

Іконографія: Еліас Фрідріх. Портрет Йоганни Віттманн. Літографія. 1830—40-ві рр. Папір. 33, 9 × 26, 5 см. Відбиток знаходиться в колекції Музею землі Шлейзвіг-Гольштейн (Німеччина).

Владислав IV Ваза
(*Władysław IV Waza*;
1595—1648)

Король Речі Посполитої (1632—1648), старший син Сигізмунда III. Після поразки московського царя Василя, отриманої від гетьмана Станіслава Жолкевського, Владислав був посаджений частиною боярства на московський престол (1610). Згодом домагався московського престолу під час воєнних кампаній 1617—1618 та 1632—1634. Але після невдалої облоги Смоленська 1634 остаточно відмовився від своїх посягань. 1633 його урядом узаконено існування православної церкви на території Білорусі та України. 1637 одружився з дочкою імператора Священної Римської імперії Фердинанда II Цецилією Ренатою Габсбург (1611—1644). А 1646 — з Марією Луїзою Гонзага (1611—1667). 20 травня 1648, отримавши звістку про поразку польського війська під Жовтими Водами, помер. Мав багато планів (династичних, особистих, військових, територіальних), але не маючи підтримки з боку шляхти, практично нічого не досяг. Похований у Кафедральному соборі на Вавелі у Кракові.

Дата: не пізніше 1832.

Гравер: **Теплер Антон Іванович** (1804 — р.с. невід.) [з портрета Ксав'єра Прека]. Австрійський гравер на міді. Учень відомого віденського літографа і гравера на міді Блазіуса Хьофеля. Закінчив 1828 у місті Нозджець студію. Брав участь в ілюструванні видання «Wizerunki znakomitych ludzi».

Рисувальник: **Прек Ксав'єр** (*Prek, Franciszek Ksawery*; 1801—1863). Польський живописець, портретист. Автор серії малюнків народних типів. 1817 навчався у Я. Ріхтера у Сіняві, 1826 у Я. Сонтега, а також у В. К. Стетера у Кракові.

Гравюра на міді. 22,3 × 12,6; 29,8 × 19,2; 39 × 27,3.

На повний зріст, en face.

На лицевому боці аркуша унизу ліворуч під зображенням награвіровано напис: *Rysował Xaw: Prek.*; праворуч: *Rytował: Ant: Tepplar w Nordrzew.*

У нижній частині аркуша посередині під зображенням два рядки тексту: *Władysław IV, / Król Polski i Szwedzki, W. X. L.*

Стан збереження: задовільний.

Інв. № 200 ин.

ББД № 0186

Іконографія: Пітер Пауль Рубенс. Портрет принца Владислава Вази. 1620-ті рр. П. о.; 125,1 × 101 см. Королівський замок на Вавелі. Краків (Польща). Відомий також гравірований портрет короля Владислава IV Вази, виконаний Лукасом Кіліаном 1635 за портретом роботи художника Матеуса Гунделаха, який відрізняється розкішним обрамленням, з гербами Польщі, Швеції та шведсько-польської династії Ваза.

Вобан Себастьян
(*Vauban Sebastien Le Prestre*;
1633—1707)

Маршал Франції (з 1703), інженер і письменник. Народився в Сен-Леже-де-Фушер. У 1660—1670-ті рр. будував фортеці; за наказом Людовіка XIV очолив інженерну справу в країні (1669). Розробив наукові основи фортифікації. Загалом побудував 33 фортеці і відновив чимало старих. Керував облогою фортець під час війн, застосовуючи нові методи. З 1699 — член Французької академії наук. Автор праць із військово-інженерної справи та економіки. Викликав різке невдоволення Людовіка XIV публікацією книги, де піддав критиці фінансову систему Франції і вперше обґрунтував необхідність проведення реформ у країні, та був відсторонений від справ. Помер у Парижі.

Дата: перша половина XIX ст.

Гравер: **Паньє Жак Етьєн** (*Rannier, Jacques Etienne*; 1802—1869). Французький художник XIX ст., живописець і гравер. Працював у Парижі. Твори експонував у Салоні (1834—1855).

Гравюра різцем. 23,2 × 14,5.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша унизу ліворуч під зображенням авторський підпис: *Rannier sc.*

У нижній частині аркуша посередині під зображенням текст: *Vauban.*

Вірогідно, гравюра виконана з кольорового портрета, вміщеного у галерею портретів зі спогадами, що видана 1835 у Лондоні.

Стан збереження: добрий.

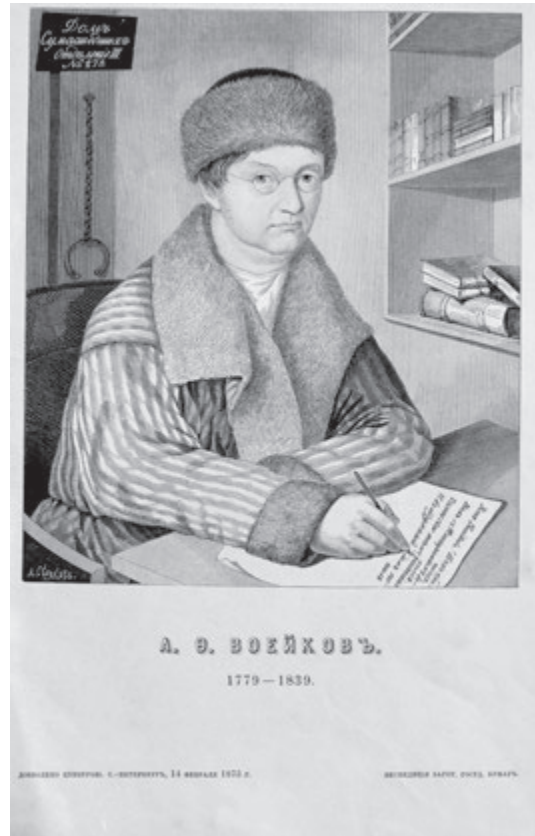
Інв. № 47ин.

ББД № 0345

Іконографія: Шарль-Філіпп Огюст Лаврив'єр. Портрет маршала Франції Себастьяна Вобана. 1834. П. о. Колекція префектури Лілля (Франція).

Воєйков Олександр Федорович
(1778—1839)

Поет, перекладач, журналіст. Народився у дворянській родині в Москві. Був членом літературного гуртка «Арзамас»; близький до кола О. С. Пушкіна і його літературних друзів. З 1797 розпочав друкувати свої вірші. 1812 вступив в ополчення, брав участь у бойових діях. У цей час написав патріотичні вірші «До Батьківщини», «Князю Голенищеву-Кутузову Смоленському» (обидва 1813). Професор російської словесності Дерптського університету (1814—1820). Після переїзду до Петербурга став журналістом: співвидавцем (1821—1822) журналу «Син Вітчизни», редактором (1822—1838) газети «Російський інвалід» і «Літературних додатків до "Російського інваліда"» (1831—1839) та ін. Пізніше опублікував переклади творів Вольтера (1809), Ж. Деліля (1816), Вергілія (1816—1817). Найбільш відомі віршовані памфлети Воєйкова «Будинок божевільних» (1814—1838) і «Парнаський адрес-календар» (1818—1820). Помер у Санкт-Петербурзі.

Дата: не пізніше 1875 р.

Гравер: **Серяков Лаврентій Авксентійович** (1824—1881). Відомий російський ксилограф, академік (з 1864). Художню освіту здобув у Академії мистецтв Санкт-Петербурга (1847—1853). 1858—1864 працював у Парижі. 1866 отримав почесне звання «Гравер Його Величності». З 1870 працював для видання «Русская старина». Засновник російської школи ксилографів та репродукційної гравюри в Російській імперії.

Ксилографія. 14×12; 21,8×16.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша в межах зображення унизу у лівому куті авторський підпис: *Л. Сѣряковъ.*

Угорі аркуша у лівому куті в межах прямокутного формату поля білим по чорному напис: *Домъ Сумасшедшихъ Отдѣленіе III № 27-й;* перед портретованим зображено на столі аркуш паперу з написом: *Въкъ Воейковъ! Въкъ бранился, Въкъ съ Флюгаринымъ возился. Честъ свою тѣмъ запятнал И въ безумный домъ попалъ;* у нижній частині аркуша посередині під портретом текст: *Ф. Воейковъ. / 1779 - 1839.;* унизу аркуша у лівому куті текст: *Дозволено цензурою. С.-Петербургъ, 14 февраля 1875 г.;* праворуч: *Экспедиція зогот. Госуд. Бумагъ.*

Гравюра була вміщена у виданнях «Русские деятели в портретах гравированных академиком Лаврентием Серяковым», виданих у Санкт-Петербурзі 1874, 1882, 1886.

Стан збереження: добрий, по правому краю за межами зображення аркуш обрізано.

Інв. №: № 026а без инв.

ББД № 0178

**Волконський
Петро Михайлович
(1776—1852)**

Ясновельможний князь, російський державний та військовий діяч. Вважається засновником російського Генерального штабу. Під час війни 1805 — черговий генерал в армії головнокомандувача Ф. Буксгофдена, потім — М. І. Кутузова. Після Тильзійського миру направлений до Франції для вивчення устрою армії Наполеона. 1810 призначений керівником Пошти його імператорської величності. Як радник імператора Олександра І брав участь у французько-російській війні 1812. Під час кампанії 1813—1814 — начальник Головного штабу, ад'ютант імператора Олександра ІІІ. Нагороджений орденом Святого апостола Андрія Первозванного (1823). Надзвичайний посол у Парижі (1824—1825). Міністр імператорського двору (1826—1852). Генерал-інспектор усіх запасних військ (з 1837), генерал-фельдмаршал (з 1850). Помер у Петергофі. Похований у Введенському соборі лейб-гвардії Семенівського полку.

Дата: між 1832—1851.

Гравер: Міхеліс Франц (*Mikelis; Michelis, Franz*; роки життя невідомі). Художник, портретист першої половини ХІХ ст., писав живописні полотна на історичну тематику, літограф.

Рисувальник: Крюгер Франц (*Krüger, Franz*; 1797—1857) [за живописним портретом Дж. Доу 1828].

Літографія. 49×36.

Погруд., en face.

На лицевому боці аркуша унизу праворуч у межах зображення авторський підпис: *F Michelis lith.*

Унизу ліворуч під зображенням текст: *Dess. d'après nat. p. le Prof. Krüger de Berlin*; праворуч під зображенням: *Lith de Michelis.*; унизу посередині під зображенням три рядки тексту: *Prince Pierre de Wolkonsky, / Général et Ministre de la Maison de / Sa Majesté l'Empereur de toutes les Russies.*

На аркуші, на який наклеєно відбиток, унизу посередині рельєфне тиснення печатки овальної форми з текстом: *G. G/. Luderitz*; під печаткою текст: *Berlin chez C. G. Luderitz.*

Стан збереження: добрий, аркуш відбитка наклеєно на цупкий папір.

Інв. № ал 673/6.

ББД № 0230

**Волконський
Петро Михайлович
(1776—1852)**

Дата: 1820-ті рр.

Гравер: **Бушарді Етьєн** (*Bouchardi, Etienne*; 1797—1849). Французький живописець і гравер, портретист-мініатюрист, послідовник фізіонотрасу Жіля Луї Крестьяна. Працював у Парижі. Автор мініатюр «Портрет Марії-Терези-Луїзи де Савойї-Каріньян, принцеси де Ламбаль», «Портрет балерини Емілії Біготтіні» та ін.

Офорт, акватинта. 9,2×7,8; 20×16,3.

Погруд., 1/2, ліворуч.

На лицевому боці аркуша унизу під зображенням по колу награвіровано напис: *Dess. et Gr. par Bouchardy Succ. de Chretien inv. du physionotrace. Palais Royal N 82 a Paris.*

Нижче посередині у три рядки напис: *Le Prince Volkonsky / Aide de Camp Général de S. M. L'Empereur / de toutes les Russies et Major général de les Armées.*

Стан збереження: добрий, по краях за межами зображення аркуша невеличкі жовті плями.

Інв. № 24.

ББД № 0033

Іконографія: 1. Вірогідно, професор Франц Крюгер під час одного зі своїх відвідувань Петербурга виконав рисунок з відомого живописного портрета П. М. Волконського (1828) роботи Дж. Доу. Рисунок був переведений у літографію Франсом Міхелісом; 2. Джордж Доу. Портрет генерала Петра Михайловича Волконського. 1823. П. о.; 71×61,5 см; 3. Франц Крюгер. Портрет генерал-фельдмаршала П. М. Волконського. 1850. П. о.; 283×188 см; 4. Єгор (Георг) Іванович Ботман. Портрет князя Петра Михайловича Волконського. 1860-ті рр. П. о.; 58,2×44,3 см (портрети 2—4 зберігаються у Державному Ермітажі. Санкт-Петербург (РФ)).

Володимир Мономах
(Володимир-Василій Всеволодович
Мономах; 1053—1125)

Князь чернігівський, переяславський, великий князь київський (1113—1125), син князя Всеволода та Марії — доньки візантійського імператора Костянтина IX Мономаха, онук Ярослава Мудрого. Правив у Переяславі. 1078 став князем чернігівським. 1094 добровільно залишив трон двоюрідному брату Олегу Святославичу і повернувся до Переяслава. Постійно ходив на половців й уславився своїми перемогами над половецькими ханами. Після смерті київського князя Святополка (1113) запрошений киянами на княжий престол. Виявив державницькі здібності і мудрість в управлінні, рішуче відновив на Русі монархічну владу, залишив у спадок високохудожню «Повчання дітям» (1117) та «Устав Володимира Мономаха», який доповнив «Руську правду».

Дата: 1805.

Гравер: невідомий художник початку XIX ст. (кола О. А. Осипова).

Гравюра різцем і пунктиром. 7,8×6,5; 21×14,3; 22,3×14,6; 28,2×20,5.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша унизу на постаменті під овалом портрета награвіровано ім'я зображеної особи: ВЛАДИМИРЪ II. / Вел. Кн. Россійскій.

Стан збереження: добрий, правий нижній кут аркуша без зображення втрачений.

Інв. № 824.

ББД № 0713

Іконографія: Ківшенко Олексій Данилович. Долобський з'їзд князів. 1880. Папір, акварель.

**Володимир Святославич,
Володимир Великий
(960/63–1015)**

Князь новгородський (970–988), великий князь київський (979–1015), син київського князя Святослава Ігоровича. Запровадив християнство на Русі (988). За часів його правління Київська Русь досягла найвищого політичного та культурного розквіту. Здійснив реформу в язичництві: запровадив пантеон з шести богів. Приєднав до Київської Русі східнослов'янські племена: хорватів, дулібів (981), в'ятичів (982), радимичів (984), провів адміністративну та законодавчу реформи, зміцнив єдність держави. З 990 активно впроваджував християнство. За його правління було збудовано центральну частину Києва — місто Володимира та головний храм Київської Русі — Десятинну церкву (996).

Дата: 1805.

Гравер: Осипов Олексій Агапійович (1770–1850).

Гравюра різцем і пунктиром. 9×8,2; 20,8×14,5; 28,7×21.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша у нижній частині посередині під овальною рамкою портрета прізвище гравера: *Граверь А. Осиповъ*.

У нижній частині аркуша на постаменті під овалом портрета награвіровано ім'я зображеної особи: *ВЛАДИМИРЪ / Вел. Кн. Россійскій*.

Стан збереження: добрий.

Інв. № 820.

ББД № 0708

Іконографія: 1. Колектив живописців Оружейної палати Кремля. Мініатюра. Александрійський папір, акварель, позолота. 1672; 2. Радзивілівський літопис. Похід Володимира I проти печенігів 1568. Мініатюра.

Вольтер Марі-Франсуа Аруе
(*Voltaire Marie François Arouet*;
1694—1778)

Видатний французький письменник і філософ-деїст. Народився в Парижі. Навчався в єзуїтському коледжі. Три роки мешкав в Англії. 1746 призначений придворним поетом та історіографом. Перебував у Пруссії (1751—1753), від 1753 — у Швейцарії. Лірика молодого Вольтера перейнята епікурейськими мотивами, містить випадки проти абсолютизму. Його зріла проза різноманітна за темами та жанрами: філософські повісті «Макромегас» (1752), «Кандид, чи Оптимізм» (1759), «Простодушний» (1767), трагедії в стилі класицизму «Брут» (1731), «Танкред» (видана 1761), сатиричні поеми («Орлеанська незаймана», 1735, видана 1755), публіцистика. Історична творчість Вольтера пов'язана з боротьбою проти релігійної нетерпимості, критикою феодально-абсолютистської системи: «Філософські листи» (1733), «Філософський словник» (1764—1769). Вольтер відіграв значну роль у розвитку світової філософської думки, в ідейній підготовці Великої французької революції кінця XVIII ст. Помер у Парижі.

Дата: друга чверть XIX ст.

Гравер: Боссельман А. (*Bosselmann*; роки життя невідомі). Французький художник першої половини XIX ст., мініатюрист, рисувальник, гравер. Працював у жанрі портрета, виконував гравюри у техніці пунктиру. Твори експонувалися в Салоні (1802, 1806). Працював художником на севрській порцеляновій фабриці.

Гравюра різцем і пунктиром. 19,8×16; 27,2×17,7.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша унизу посередині під зображенням авторський підпис: *Bosselman sc.*

У нижній частині аркуша під авторським підписом текст: *Voltaire.*

Літографія відтворює фрагмент портрета роботи А. Боссельмана, на якому зображено Вольтера, котрий сидить у кріслі, спершись лівою рукою на робочий стіл.

Стан збереження: добрий.

Інв. № 17 ин.

БДД № 0344

Іконографія: 1. Ніколя де Ларжильер. Портрет Марі-Франсуа Аруе Вольтера. Після 1724—1725. П. о.; 80×65 см. Карнавал (музей історії Парижа, Франція); 2. Якоб Фолкема. Портрет Марі-Франсуа Аруе Вольтера. 1738. Різцева гравюра.

**Вольфганг Вільгельм
Пфальц-Нейбурзький**
(*Wolfgang Wilhelm von Pfalz-Neuburg*;
1578—1653)

Пфальцграф Нейбурга (1614—1653), герцог Юліха і Берга (1614—1653). Син Філіпа Людвіга Пфальц-Нейбурзького й Анни Юліх-Клеве-Берзької. Народився в м. Нейбург-на-Дунаї (Верхня Баварія). Прийняв католицьку віру; користуючись підтримкою Католицької Ліги та Іспанії, переміг у Війні за клевський спадок (1609—1614) й за Ксентенським договором отримав герцогство Юліха й Берга. З 1615 — кавалер ордена Золотого руна. Завдяки політиці нейтралітету під час Тридцятирічної війни його володіння не постраждали від бойових дій воюючих сторін. 1636 столицею герцогства став Дюссельдорф. Вольфганг був одружений тричі (перша дружина — Магдалена Баварська, друга — Катерина Шарлотта Пфальц-Цвейбрюккенська, третя — Марія Франциска Фюрстенберг-Хайлігенберзька). Похований у церкві апостола Андрія в Дюссельдорфі.

Дата: перша третина XVII ст.

Гравер: Пасс Кріспін де Старший (Кріспіан ван де Пасс; *Crispijn (van) de Passe de Oude*; 1564—1637).

Різцева гравюра, офорт; 10,1×10; 10,6×10; 12,3×10; 14,3×11,5.

Погруд., 3/4, ліворуч.

У площині зображення ліворуч на рівні плеча портретованого — монограма гравера: три літери, розташовані по вертикалі: PCV.

На лицевому боці аркуша вертикального прямокутного формату у полі круглої рами текст: EFFIGIES ILLUSTRIS[imi] PRINC[ipis] AC DOM[ini] D[omini] WOLFGANGI WILHELMI, D[ei] G[ratia] COM[itis] PAL[atini], DUC[is] BAVARIAE; під рамкою портрета формату кола награвіровані чотири рядки віршованого тексту латиною із зазначенням у правому нижньому куті відбитка авторства письменника Каспара фон Енса: *Patre Palatino, Clivensi matre sed ortus, / Ingentem de me spem supero egregie. / Macte animi Princeps! rapido iam cuius ab Istro / Excita laus, Rheni litus utrumque replet. / Casp. Ens. am. et / graf. ergo ludebut.*

Стан збереження: добрий, відбиток гравюри прямокутного вертикального формату обрізаний з чотирьох боків і наклеєний на папір.

Інв. № Ал. 672/42.

ББД № 1030

Іконографія: Антоніс ван Дейк. Портрет Вольфганга Вільгельма Пфальц-Нейбурзького. 1628. П. о.; 205,6×131,7 см. Баварські державні колекції живопису. Державна галерея Нойбурга. Мюнхен (Німеччина).

Воронцов
Семен Романович
(1744—1835)

Граф, російський державний діяч, дипломат, генерал. Народився в Москві. Брат княгині К. Р. Дашкової, фаворитки російського імператора Петра III. 1764—1765 — радник посольства у Відні. 1768 розпочав військову службу. Брав участь у російсько-турецькій війні (1768—1774). Відзначився в найбільш важливих битвах, особливо під Сілістрією. 1776 вийшов у відставку в чині генерал-майора. Був послом Росії у Венеції (1782), Лондоні (1784—1806). З 1799 і до кінця життя мешкав у Лондоні.

Дата: XIX ст.

Гравер: літограф XIX ст. [з малюнка олівцем, 1820-ті рр.].

Літографія. 36,5 × 27.

Погруд., 3/4, праворуч.

Стан збереження: добрий, по лівому краю аркуша незначні розриви.

Інв. № 678.

ББД № 0245

Іконографія: 1. Жан Луї Вуаль. Портрет Семена Романовича Воронцова. 1774. П. о.; 60 × 51 см; 2. Томас Лоуренс. Портрет графа Семена Романовича Воронцова. Не пізніше 1830. П. о.; 76,5 × 64 см (обидва — Державний Ермітаж. Санкт-Петербург, РФ); 3. Джон Хопшнер. Портрет графа Семена Романовича Воронцова. Бл. 1800. П. о.; 76 × 62 см. Державний музей образотворчих мистецтв імені О. С. Пушкіна. Москва (РФ).

**Воронцова
Катерина Семенівна
(1781—1856)**

Графиня, фрейліна (з 1797), дочка російського дипломата графа Семена Романовича Воронцова; леді Пембрук (з 1808). З 1784 жила в Англії разом із батьком. Отримала блискучу домашню освіту. Після дозволу імператриці Марії Федорівни 1808 стала дружиною 48-річного лорда Джорджа Герберта, 11-го графа Пембрук — одного з кращих представників англійської аристократії.

Дата: бл. 1808.

Гравер: **Фациус Георг Зігмунд** (*Facius, Georg Siegmund*; 1750 — після 1808) [за живописним портретом Т. Лоуренса 1804]. Гравер, рисувальник, мініатюрист. Німець за походженням. Художню освіту здобув у Брюсселі, де його батько був російським консулом. З 1776 працював у Лондоні. Автор портретів (зокрема, три портрета імператриці Катерини II), мініатюр (виставлялись у Королівській академії мистецтв у Лондоні).

Гравюра пунктиром на міді. 21,5×16; 22,5×16,3; 38,3×28,5.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша унизу праворуч під овальною рамкою авторський підпис: *Engrav'd by G. S. Facius.*; ліворуч: *painted by Th.-s Lawrence R. A.*

У нижній частині аркуша посередині в межах відбитка два рядки тексту: *La comtesse de Pembroke, / nee Comtesse Woronzow.*

Стан збереження: добрий, гравюру наклеєно на папір.

Інв. № ал 673/62.

ББД № 0327

Іконографія: 1. Генрі Реберн. Портрет графині Катерини Семенівни Воронцової. 1810-ті рр. П. о. Державний музей образотворчих мистецтв імені О. С. Пушкіна. Москва (РФ); 2. Томас Лоуренс. Портрет Катерини Семенівни Воронцової. 1804. П. о.; 3. Джузеппе Сольферіні. Портрет графині Катерини Воронцової. 1830-ті рр. Літографія; 16,8×12,5; 26,6×19,6 см.

Востоков
Олександр Христофорович
(справжнє ім'я — *Ostenek*,
Alexander Woldemar; 1781—1864)

Російський філолог, поет, член Академії Російської (з 1820), академік Імператорської академії наук (з 1841). Походив з балтійських німців. Народився в Естонії (м. Аренсбург), був позашлюбним сином барона Х. І. Остен-Сакена. Освіту здобув у Сухопутному кадетському корпусі. З 1801 — член Вільного товариства любителів словесності, наук і мистецтв; секретар Товариства. З 1815 працював у Імператорській публічній бібліотеці, де вивчав пам'ятки давньослов'янської писемності. Автор праць: «Опыты лирические и другие мелкие сочинения в стихах» (1805—1806), «Опыт о русском стихосложении» (1812), «Описание русских и славянских рукописей Румянцевского музеума» (1842), «Словарь церковнославянского языка» (1858—1861), «Опыт областного великорусского словаря» (1852). 1843 уперше опублікував знамените Остромирове Євангеліє. Помер у Санкт-Петербурзі.

Дата: бл. 1830.

Гравер: **Беггров Карл Петрович** (1799—1875). Відомий російський літограф, аквареліст та живописець. Художню освіту здобув у Петербурзькій академії мистецтв. Навчався у пейзажному класі академіка М. Н. Воробйова (1818—1821). Працював у літографській майстерні старшого брата І. П. Беггрова. 1822—1826 брав участь у роботі над серією літографій «Види Петербурга та його околиць». З 1825 працював літографом Головного управління шляхів сполучень та громадських закладів. 1828 залучений до виконання живописних робіт у Зимовому палаці. 1832 отримав звання академіка перспективного живопису за картину «Михайлівський палац». Автор живописних портретів імператорів Олександра I та Миколи I, академіка О. Востокова, актора І. Дмитрієвського, з яких виконав літографії.

Літографія. 29 × 23,8.

Погруд., en face.

На лицевому боці гравюри посередині по нижньому краю аркуша розташований текст: *Литогр. у И. Беггрова.*

Стан збереження: добрий, відбиток літографії наклеєний на цупкий папір.

Інв. № 554.

ББД № 0585

Іконографія: 1. Петро Федорович Боррель. Портрет Олександра Христофоровича Востокова. 1864—1869. Літографія; 2. Костянтин Якович Афанасьєв. Портрет Олександра Христофоровича Востокова. 1825. Офорт; 16 × 11 см. Державний історичний музей. Москва (РФ); 3. Матвій Ілліч Белоусов. Портрет А. Х. Востокова. 1821. Полотно, італійський олівець; 25 × 19 см. Державний літературний музей. Москва (РФ).

Вреде Карл Філіпп Йозеф фон
(*Wrede Carl Philipp Joseph von*;
1767—1838)

Князь баварський, граф (з 1809). Фельдмаршал (з 1814) і дипломат. Військову службу почав 1799. Командував корпусом, сформованим ним за наказом пфальц-баварського ерцгерцога Карла. Брав участь у битві при Фрідріхсфельде. Командир баварської дивізії в армії Наполеона (1805). 1812 із баварськими військами перебував у корпусі маршала Сен-Сіра. 1813 командував військами на австрійському кордоні, згодом — командувач баварсько-австрійської армії. Зазнав поразки від французів у битві при Ханау, де був важко поранений. Після одужання знову командував баварським корпусом. У кампанії 1814 брав участь у боях при Ла-Рот'єра, Роні, Донмарі, Бар-сюр-Об і Арсі-сюр-Об. Нагороджений орденом Святого Георгія 2-го ступеня. 1815 — командувач баварських військ, а в 1822 призначений їх генералісимусом.

Дата: 1828 р.

Гравер: Ганфштенгль Франц Серафім (*Hanfstaengl, Franz Seraphion*; 1804—1877). Німецький фотограф і літограф. Працював переважно в Дрездені і Мюнхені.

Літографія. 48,5×35,8.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша унизу праворуч під зображенням авторський підпис і дата: *Hanfstaengl Fr. 1828*.

Унизу посередині під зображенням по сторонах герба розміщено два рядки тексту: *Carl Philipp fürst von Wrede / Konigl., Bayerischer Feldmarschall &c. &c. &c.*

Унизу праворуч під зображенням відбиток-тиснення рельєфної печатки овальної форми з текстом: *Weber in München*.

Стан збереження: добрий, по полю аркуша за межами зображення є жовті плями.

Інв. № ал 673/14.

ББД № 0433

Іконографія: Невідомий художник XIX ст. Фельдмаршал Карл Філіпп Йозеф фон Вреде. 1815. П. о.

Вяземський Петро Андрійович
(1792—1878)

Князь, відомий російський поет, літературний критик, академік Петербурзької академії наук (з 1841). Походив зі старовинного знатного роду. Народився у Москві. Отримав ґрунтовну домашню освіту. 1805 навчався у Петербурзькому єзуїтському пансіоні при Педагогічному інституті. З 1807 після смерті батька був під опікою свого родича — письменника й історика М. М. Карамзіна. 1812 — учасник Бородинської битви у складі дворянського ополчення. З 1818 служив чиновником у Варшаві, брав участь у написанні записки царю про звільнення селян від кріпацтва (1820) та підготовці проєкту конституції. 1821 відсторонений від служби, повернувся до Москви. Активно займався літературною діяльністю: з 1830 — співробітник «Літературної газети» А. Дельвіга і О. Пушкіна, «Современника». До 1855 — чиновник особливих доручень Міністерства фінансів. 1856—1858 — товариш міністра просвіти, сенатор, член Державної ради. Останні двадцять років жив за кордоном. Помер у Баден-Бадені, похований у Петербурзі.

Дата: бл. 1830.

Гравер: **Германн Йоганн** (*Hermann, Johannes M. Von*; 1793—1855). Австрійський рисувальник, мініатюрист, гравер, реставратор.

Літографія; 30,4 × 25,2; 34,4 × 29,2.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша у лівому нижньому куті відбитка в межах зображення підпис літографа: *Hermann*.

У нижній частині аркуша під відбитком посередині факсимільне відтворення підпису портретованої особи: *К. [князь] Вяземскій*; нижче посередині текст: *Dess. & impr. chez. J. M. Hermann á Munich*.

Приблизна дата створення портрета встановлена на основі порівняння із зображеннями поета на портреті роботи П. Ф. Соколова та фотографії Г. М. Фогеля.

Стан збереження: добрий, відбиток наклеєно на аркуш тонкого паперу.

Інв. № 873.

ББД № 0895

Іконографія: 1. Петро Федорович Соколов. Портрет князя П. А. Вяземського. 1824. Папір, акварель, графітний олівець, лак. Державний літературний музей. Москва (РФ); 2. Самуель Фрідріх Діц. Портрет Петра Андрійовича Вяземського. 1838. Папір, акварель, туш, італійський олівець. Пушкінський Дім. Санкт-Петербург (РФ); 3. Карл Якович Рейхель. Портрет Петра Андрійовича Вяземського. 1817. П. о. Всеросійський музей О. С. Пушкіна. Санкт-Петербург (РФ); 4. Сергій Львович Левицький. Фотопортрет поета П. А. Вяземського. 1856; 5. Петро Федорович Борель. Портрет Петра Андрійовича Вяземського. XIX ст. Літографія. 24,6 × 16,7 см. Державний історичний музей. Москва (РФ).

В'ячеслав Володимирович
(1083—1155)

Князь туровський, переяславський, київський (1139, 1150, 1151—1154). Син Володимира Мономаха. 1123 посів княжий престол у Смоленську. З 1125 княжив у Турові, а з 1132 за Ярослава Володимировича княжив у Переяславлі. Після смерті князя Ярополка (1139) посів престол у Києві, але через кілька днів змушений був поступитися чернігівському князю Всеволоду Ольговичу і поїхав у Туров. 1146 після смерті Всеволода і правління у Києві Ізяслава, став княжити у декількох містах навколо Києва. 1154 по смерті Ізяслава княжив у Києві разом із племінником Ростиславом Мстиславовичем.

Дата: 1805.

Гравер: невідомий гравер початку XIX ст. (кола О. А. Осипова).

Гравюра різцем і пунктиром. 10×8,8; 18,5×12,8; 20,3×14,7; 26×18,8.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша унизу на постаменті під овальною рамкою портрета розміщений текст із зазначенням імені портретованої особи: *ВЯЧЕСЛАВЪ I. / Вел. Кн. Російскій.*

Стан збереження: задовільний, лівий нижній кут аркуша має значні затьоки.

Інв. № 832.

ББД № 0707

Гавриїл (світське ім'я —
Городков Єгор (Георгій) Іванович;
1785—1862)

Архієпископ (з 1833), відомий церковний діяч. Народився у сім'ї паламаря. Закінчив Рязанську духовну семінарію (1808) та Санкт-Петербурзьку духовну академію (1814). Професор (з 1814) та інспектор (від 1817) Рязанської духовної семінарії. 1815 призначений настоятелем Рязанського Свято-Троїцького монастиря. З 1817 — ректор Орловської духовної семінарії, від 1818 — Нижньогородської духовної семінарії і настоятель Макаріївського Жовтоводського монастиря. 1826 був представником нижньогородського духовенства на коронації російського імператора Миколи I. З 1828 — єпископ Калузький і Боровський, 1831 — Могильовський і Вітебський, 1833 — Могильовський і Мстиславський, з 1836 — архієпископ Рязанський і Зарайський. 1841 призначений членом Святійшого Синоду. Останні роки життя перебував у Ольгинському монастирі Рязанського повіту, де і був похований.

Дата: середина XIX ст.

Гравер: Браун Олександр (роки життя невідомі). Російський гравер і літограф середини XIX ст. Твори підписував: Браунъ.

Ксилографія. 23,6 × 15,2.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша у лівому нижньому куті відбитка в межах зображення підпис автора: Браунъ.

У нижній частині аркуша під відбитком посередині награвіровано ім'я і сан портретованої особи.

Стан збереження: добрий; відбиток гравюри наклеєно на цупкий папір розміром 35,5 × 27,2 см.

Інв. № 906.

ББД № 0872

Іконографія: Микола Васильович Шумов. Портрет Св. Гавриїла, архієпископа Рязанського і Зарайського. До 1905. П. о.

Гавриїл
(світське ім'я — Петро Петрович
Петров-Шапошников;
1730—1801)

Російський церковний діяч, дійсний член Петербурзької Академії наук (з 1783). Освіту здобув у Слов'яно-греко-латинській академії у Москві (закінчив 1754). 1758 прийняв постриг з іменем Гавриїл і був призначений ректором Троїцької лаврської духовної семінарії і намісником Троїце-Сергієвої лаври (Сергіїв Посад поблизу м. Москва). Ректор Московської духовної академії (з 1761), єпископ Тверський (від 1763), член Святейшого Синоду (з 1769), архієпископ Санкт-Петербурзький і Ревельський, митрополит Новгородський і Санкт-Петербурзький (1783—1799). Автор багатьох богословських праць, голова комісії з укладання словника російської мови.

Дата: 1809.

Гравер: Клаубер Ігнатій Себаст'ян
(Klauber, Ignace Sebast; 1754—1817) [за портретом роботи М. І. Уткіна, 1800].

Різець. 29,5 × 22; 34 × 23,8; 44,8 × 29.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша у правому нижньому куті під зображальною частиною гравюри прізвище автора і дата: *Грав. І. С. Клауберъ 1809 года.*

У нижній частині гравюри під овальною рамкою портрета зображено постамент з гербом митрополита посередині і по сторонах герба два рядки тексту: *Гавріилъ, Митрополитъ Новгородскій и Санкѣпетербургскій, / родился въ 1730, преставился въ 1801 году въ Новгородѣ;* нижче посередині, під зображальною частиною шість рядків тексту: *Его Императорскому Величеству / Александру I. / Императору и Самодержцу Всероссийскому / и проч. и проч. и проч. / Съ благоговѣніемъ посвящаетъ / Тихвинскаго монастыря Архимандритъ Герасимъ.*

Стан збереження: задовільний — лівий і правий горішні кути аркуша за межами відбитка мають втрати; по краях аркуша за межами відбитка жовті плями.

Інв. № 862.

ББД № 0807

**Гагарін
Феофіл Григорович
(1820—1853)**

Один із засновників Імператорського російського археологічного товариства у Санкт-Петербурзі (1846), відомий колекціонер давньоруських і східних монет. Народився у сім'ї таємного радника, дипломата, посла у Римі і Мюнхені Григорія Гагаріна та княгині Катерини Петрівни. Мав четверо синів: старший Григорій — відомий художник, віце-президент Імператорської академії мистецтв.

Дата: перша половина XIX ст.

Гравер: Вагнер Людвіг (Wagner, Ludwig; 1780 — р.с. невід.)

Літографія. 25,7×18,7; 36,3×25,8.

Поколін., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша праворуч у межах зображення авторський підпис: L. Wagner.

Під рамкою зображення посередині факсимільне відтворення автографа портретованого: *Prince Theophile Gagarine*; нижче: *Imprimerie de C. F. Muller à Carlsruhe*.

Стан збереження: добрий.

Інв. № Д 223/40.

ББД № 0499

Іконографія: Полен Жан-Батист Герен. Портрет князів Льва и Феофіла Григоровичей Гагаріних у дитинстві. 1821. П. о.; 72×59,5 см. Державний Російський музей. Санкт-Петербург (РФ).

**Гагедорн (Хагедорн)
Фрідріх фон**
(*Hagedorn Friedrich von*;
1708—1754)

Німецький поет та байкар раннього німецького Просвітництва. Народився у Гамбурзі в сім'ї данського посла в Лондоні. Навчався в гімназії в Гамбурзі, а з 1724 — в Йенському університеті (вивчав право). 1729—1731 — особистий секретар данського посла в Лондоні. 1733 — секретар торгової компанії «Англійський двір» у Гамбурзі. За легкість і чистоту мови, звучність віршів його ще за життя називали «поетом грацій». У Гамбурзі він був помітною й впливовою постаттю серед літераторів і художників.

Дата: перша третина XIX ст.

Гравер: **Фальке Тобіас** (*Falcke, Falke Tobias*; бл. 1790 — після 1829).

Офорт. 13,5×8.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша унизу під зображенням ліворуч прізвище гравера: *Falcke sc.*

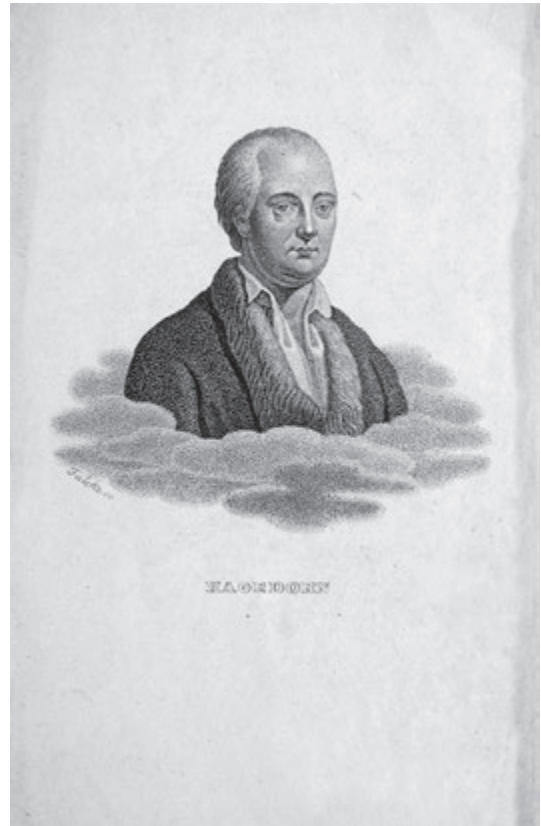
У нижній частині аркуша посередині під зображенням прізвище портретованої особи: *HAGEDORN*.

Стан збереження: добрий.

Інв. № 94ин.

ББД № 0643

Іконографія: Домінік ван дер Смісен. Портрет поета Фрідріха Гагедорна. До 1760. П. о.; 81×65,3 см. Гамбурзька картинна галерея (Німеччина).

**Гаєвський
Семен Федорович
(1778—1862)**

Російський лікар, доктор медицини, таємний радник, почесний лейбмедик Височайшого двору. 1800 закінчив Медико-хірургічне училище в Санкт-Петербурзі. Працював у Військовому сухопутному госпіталі. Стажувався за кордоном. Після повернення захистив дисертацію й отримав ступінь доктора медицини. 1806 призначений ад'юнкт-професором терапії. За рік обраний ординарним професором. Після реформування медико-хірургічної академії 1808 обіймав посаду ад'юнкт-професора патології, терапії, клініки внутрішніх хвороб. За п'ятдесят років медичної діяльності був лейб-медиком, директором медичного департаменту, членом різних товариств. Автор багатьох наукових праць. 28 січня 1830 нагороджений орденом Святого Станіслава 1-го ст. 1831 призначений генерал-штаб-доктором цивільної частини.

Дата: не раніше 1830.

Гравер: Райт Томас (Thomas Wright; 1792—1849). Англійський художник, аквареліст, гравер, академік Імператорської академії мистецтв. 1822 запрошений до Санкт-Петербурга Джорджем Доу для відтворення в гравюрі портретів Воєнної галереї Зимового палацу. Працював у Росії 1822—1826 та 1830—1845, створив 80 портретів (гравюри), отримав звання академіка (1836).

Гравюра різцем і пунктиром. 9,5×9,5; 24,7×18,8.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша унизу під зображенням праворуч прізвище гравера: *Грав. Райтъ. (Wright)*; ліворуч: *Рис. Соколовъ.*

Унизу посередині надруковано прізвище портретованої особи: *С. Ф. Гаевскій.*

Стан збереження: добрий.

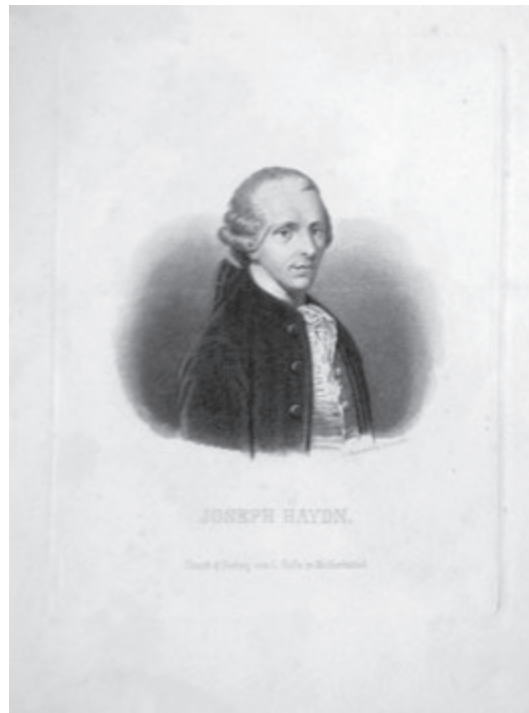
Інв. № ал 665/10.

ББД № 0167

Іконографія: Томас Райт. Портрет Гаєвського Семена Федоровича. До 1849. Гравюра пунктиром; 39×29 см. Державний історичний музей. Москва (РФ).

Гайдн Йозеф Франц
(*Haydn Franz Joseph*; 1732—1809)

Всесвітньо відомий австрійський композитор віденської класичної школи, відіграв видатну роль у становленні симфонії і струнного квартету як музичних жанрів. Народився в австрійському селі Рорау. Музичні здібності рано виявилися і 1737 у Хайнбургу-на-Дунаї Йозеф почав навчатися хоровому співу і музиці. 1740 Георг фон Ройттер, директор капели віденського собору святого Стефана, узяв талановитого хлопчика в капелу, і той упродовж дев'яти років співав у хорі. З 1759 — капельмейстер при дворі графа Карла фон Морцина, а від 1761 — другий придворний капельмейстер князів Естерхазі. 1766 після смерті Грегора Вернера отримав посаду першого капельмейстера з обов'язками керівництва оркестром, написання музики, постановки опер. Останні роки жив у Відні. Гайдн — автор 22 опер, 119 симфоній, 163 п'єс, 83 квартетів, сонетів, ораторій та ін.

Дата: перша третина XIX ст.

Гравер: гравер першої половини XIX ст.

Гравюра різцем і пунктиром. 16,2 × 13,5; 24,5 × 19,5.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша в середній частині праворуч під зображенням текст із зазначенням місця друку: *d. Kunstverlag.*; унизу посередині два рядки тексту: *Joseph Haydn. / Druck & Verlag von L. Holle in Wolfenbüttel.*

Стан збереження: добрий.

Інв. № 116 ин.

ББД № 0514

Іконографія: 1. Томас Гарді. Портрет композитора Йозефа Франца Гайдна. 1791. П. о.; 76,5 × 63,5 см. Музей Королівського музичного коледжу. Лондон (Велика Британія); 2. Людвіг Гуттенбрунн. Портрет композитора Йозефа Франца Гайдна. Бл. 1770. П. о. Приватна власність спадкоємців Стефана Цвейга. Лондон (Велика Британія).

Галл Карл Крістіан
(*Hall Carl Christian*;
1812—1888)

Данський державний діяч, професор Копенгагенського університету, один із лідерів національної ліберальної партії, міністр віросповідань і народної освіти. 1857 — міністр-президент, 1858 — міністр закордонних справ. З 1870 знову міністр віросповідань і народної освіти. Сприяв перебудові системи освіти у класичних гімназіях країни.

Дата: 1849.

Гравер: **Пфанн Крістіан Зигмунд**
(*Pfann, Christian Sigmund*; 1824—1885).

Літографія. 25,7×20; 45,4×31.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша унизу праворуч від зображення підпис літографа і дата: *C. Pfann. / 1849.*

У правому нижньому куті відбитка факсимільне відтворення підпису портретованої особи: *v. Gall.*

Стан збереження: добрий.

Інв. № Д 223/11.

ББД № 0631

Галл Карл Крістіан
(*Hall Carl Christian*; 1812—1888)

Дата: між 1849—1851.

Гравер: **Пфанн Крістіан Зигмунд**
(*Pfann, Christian Sigmund*; 1824—1885).

Літографія. 25,5 × 20,4; 44 × 31.

Поколін., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша унизу праворуч під зображенням підпис літографа: *C. Pfann*.

У правому нижньому куті відбитка факсимільне відтворення підпису портретованої особи: *v. Gall*.

Стан збереження: добрий.

Інв. № Д 223/10.

ББД № 0632

Іконографія: Йоганн Вільгельм Гертнер. Портрет Карла Крістіана Галла. 1864. П. о. Національний історичний музей в замку Фредеріксборг (Данія).

**Гамалія (Гамалєя)
Платон Якович (1766—1817)**

Російський учений у галузі військово-морських наук, академік, капітан-командор (1804). Народився в с. Малютинці Пирятинської сотні Лубенського полку (Чернігівська губернія). Походив зі старовинного козацько-старшинського роду. Закінчив Морський кадетський корпус (1783). У російсько-шведській війні (1788—1790) командував малими кораблями, згодом загоном канонірських човнів; брав участь у Гогландській (1788), Виборзькій (1790) та інших морських баталіях. Викладав математичні науки, морську практику і теорію військово-морського мистецтва в Морському кадетському корпусі (1791—1811); одночасно був інспектором офіцерського класу (1795—1809). Автор багатьох наукових праць. Обраний дійсним членом Петербурзької академії наук (1801) і призначений членом Державного адміралтейського департаменту (1815). Похований в с. Лісогори Бортнянського повіту Чернігівської губернії.

Дата: бл. 1830.

Гравер: **Кашенцев Михайло Андрійович** (р.н. невід. — 1838) [за живописним портретом Я. Залеського 1821].

Гравюра на сталі, пунктир, різець. 15,5×12,8; 23×19; 28,2×22,7.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша у лівому куті під рамкою зображення награвіровано напис: *Рис. Кашенцевъ.*; у правому куті: *Лит Мошарскаго.*

У нижній частині аркуша посередині під зображенням прізвище портретованої особи: *Платонъ Яковлевичъ / Гамолєя.*

Літографія увійшла у видання «Литографированные портреты членов Российской Академии». Санкт-Петербург: Изд. А. О. Мошарского, 1835—1841. Літографія є дзеркальною копією з живописного портрета 1821 пензля Я. Залеського.

Стан збереження: задовільний, по краях аркуша згини та незначні розриви; аркуш наклеєно на картон.

Інв. № 196.

ББД № 0083

Іконографія: 1. Яків Залеський. Портрет Платона Яковича Гамалєї. 1821. П. о.; 2. Микола Іванович Уткін. Портрет Платона Яковича Гамалєї. 1820. Офорт; різець; 36,3×29 см. Державний історичний музей. Москва (РФ).

Гамен Олексій Юрійович
(1773—1829)

Генерал-лейтенант (1826), син лейб-медика імператриці Катерини II. Брав участь у російсько-шведській війні (1788—1790) та експедиції адмірала М. Ушакова на Іонічні острови (1798—1799). Під час французько-російської війни з 1812 — командир підпорядкованого графу П. Х. Вітгенштейну загону, що обороняв Дінабург. У бою 5—6 серпня під Полоцьком отримав чотири контузії і рану в живіт, але не залишив поле бою. Георгіївський кавалер.

Дата: 1844—1845.

Гравер: Долле (Долє) Віктор Жан Франсуа (Dollet, Doulle, Jean Francois-Victor; 1815 — після 1847) [за живописним портретом роботи Дж. Доу 1823—1825].

Літографія. 25,5 × 20,3; 33 × 24,7.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша унизу праворуч від зображення авторський підпис: *Victor Dollet.*; ліворуч під зображенням: *Lith. de la Gal-ie Imp-le L'ermitage, Paul Petit.*

У нижній частині аркуша посередині під зображенням три рядки тексту: *Генераль Лейтенантъ / Алексей Юрьевичъ / Гаменъ.*

Стан збереження: добрий, гравюру наклеєно на папір.

Інв. № 520 565.

ББД № 0416

Іконографія: Джордж Доу. Портрет Олексія Юрійовича Гамена. Між 1820—1825. П. о.; 70 × 62,5 см. Військова галерея Зимового Палацу. Державний Ермітаж. Санкт-Петербург (РФ).

Гамерник (Хамерник) Йозеф
(*Hamernik, Joseph*; 1810—1887)

Відомий чеський лікар XIX ст., доктор медицини (з 1836), професор клініки Празького університету. Професійну освіту здобув у Празі на медичному факультеті. Стажувався у Віденському університеті. 1837 повернувся до Праги. Працював у лікарні. Відкрив приватну практику у містах Табор (1838) та Чеські Будйовиці (1839). З 1845 очолив клініку та розпочав викладацьку роботу. 1849 його призначено ординарним професором. 1853 обраний заступником декана Празького університету та невдовзі повернувся до приватної практики. 1855 відмовився від посади професора в американському університеті Сент-Луї. Гамерник займався також громадською і політичною діяльністю. 1848 був членом рейхстагу, 1861—1866 — членом чеського парламенту, працював у міській раді Праги. Помер у Празі 22 квітня 1887.

Дата: 1852.

Гравер: **Шир Вацлав Франтішек** (*Šir Franz*; 1804—1865). Чеський живописець і літограф. Закінчив Академію мистецтв у Моравії. З 1825 активно співпрацював у Празі з літографією відомого чеського живописця і літографа Антоніна Мачека. Згодом був керівником літографічного закладу. Виконував рисунки для літографічних портретів. Від 1848 працював виключно як літограф. Автор численних портретів сучасників.

Рисувальник: **Зумсанде Йозеф** (*Zumsande, Josef*; 1806—1865). Чеський художник, майстер портретної мініатюри та літограф другої третини XIX ст. 1821—1824 навчався в Академії образотворчих мистецтв у Празі, а потім в Академії образотворчих мистецтв у Відні. 1839—1847 брав активну участь у виставках академії. Останні роки життя працював у Празі.

Літографія. 32×22,5; 56,8×37,4.

Поколін., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша унизу у правому нижньому куті відбитка прізвище літографа: *Tisk u F. Šira v Praze.*; у лівому нижньому куті відбитка: *Zumsande 1852.*

У нижній частині аркуша під відбитком три рядки тексту: *Med. D.-or Jos. Hamernik / k. k. o. ö. Professor der medicinischen Klinik an der Universität zu Prag / Primärarzt des k. k. allgemeinen Krankenhauses etc.*; нижче праворуч — факсимільне відтворення підпису портретованої особи: *Hamernik*; нижче: *Von den dankbaren Schülern und Verehrern am 19 März. 1852.*; нижче чорним чорнилом написано два рядки тексту за підписом: *Hamernik.*

Стан збереження: добрий, відбиток літографії наклеєний на цупкий папір.

Інв. № 99 ин.

ББД № 0601

Іконографія: Ян Вілімек. Портрет Йозефа Гамерника. 1887. Літографія.

Гарібальді Джузеппе
(*Garibaldi Giuseppe*; 1807—1882)

Італійський політичний діяч, один із лідерів руху за об'єднання Італії, її народний герой. Понад 10 років боровся за незалежність південноамериканських республік. Учасник Італійської революції (1848—1849), організатор оборони Римської республіки (1849). 1848, 1859 і 1866 на чолі добровольців брав участь у визвольних війнах проти Австрії. 1860 очолив похід «Тисячі», яка звільнила південь Італії, що забезпечило перемогу Італійської революції 1859—1860. Намагався збройною силою звільнити Рим від папської влади (1862; 1867). Під час франко-пруської війни (1870—1871) воював добровольцем на стороні Франції.

Дата: друга половина XIX ст.

Гравер: **Гонін Гвідо** (*Gonin, Guido*; 1833—1906). Відомий італійський портретист і літограф другої половини XIX ст. Розпочав творчу діяльність у Турині. 1851 виконав ескізи костюмів у техніці акварелі. Працював у жанровому живописі і малював карикатури для журналу «Lo Spirito Folleto» («Душа бісеняти»), який видавався у Мілані.

Літографія на сірому папері. 42×32.

Поколін., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша восьмигранного формату унизу праворуч прізвище літографа: *Guido Gonin lit.*; ліворуч: *Cav. Morgari dis.*; посередині: *Torino, Lit. Giordana e Salussona*.

Стан збереження: задовільний — у правому верхньому куті аркуша за межами зображення сліди від зволоження; по лівому краю — невеличкі плями; угорі незначний розрив паперу.

Інв. № 195 ин.

ББД № 0049

Іконографія: 1. Невідомий фотограф XIX ст. Портрет Джузеппе Гарібальді. Бл. 1861. Фото; 2. Джероламо Індуно. Портрет Джузеппе Гарібальді. XIX ст. 29,86×22,82 см; 3. Чарльз Люсі. Портрет Джузеппе Гарібальді. 1868. П. о.; 64,8×47 см.

Гарньє Жан-Луї-Шарль
(*Garnier Jean-Louis-Charles*;
1825—1898)

Французький архітектор та історик мистецтва, яскравий представник архітектурного стилю історизму — боз-арт. Член Французької академії красних мистецтв, почесний член-кореспондент сімнадцяти іноземних академій. Багато подорожував європейськими країнами. 1861 був удостоєний Гран-прі за проєкт Нової опери в Парижі, яку йому було доручено будувати. 1864 нагороджений орденом Почесного Легіону. Похований на цвинтарі Монпарнас у Парижі.

Дата: 1879.

Гравер: Дево Жак-Мартьяль (*Deveaux, Jacques-Martial*; 1825—1891) [з живописного портрета пензля П. Бодрі 1868]. Французький художник, майстер різцевої гравюри та літограф. Розпочав навчання в ювеліра, потім навчався граверному мистецтву у Ж. Юссона і паризького гравера А. Мартіне. Твори підписував: MD.

Бодрі Поль (*Baudry, Paul*; 1828—1886). Французький живописець, портретист, майстер історичного живопису. Розпочав навчання у Школі красних мистецтв у Парижі. Вивчав у Римі класичне мистецтво. 1850 удостоєний Римської премії. Майстер оголеної жіночої натури («Фортуна і дитя», 1857; «Туалет Венери», 1858; «Шарлотта Корде», 1861). З початку 1860-х рр. писав портрети («Портрет Мадлен Броан», 1860) та картини на релігійну тематику («Іоанн Хреститель», 1857; «Видіння св. Губерта», 1882). Автор композицій на міфологічні сюжети, виконаних для плафонів («Викрадення Психеї», 1884, Шантіїї, музей Конде). Автор декоративного оформлення фойє паризької Опери Гарньє (1864—1874).

Гравюра різцем. 41,8 × 32,8; 44 × 35; 62,6 × 44,8.

Поколін., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша унизу праворуч у межах зображення сигнатура автора і дата: MD 1879.

На лицевому боці аркуша угорі під рамкою в межах зображення текст: M: DEVEAUX A SON AMI C.-h GARNIER. D'APRES LE PORTRAIT DE P.-I. BAUDRY. 1868.; унизу посередині під рамкою в межах відбитка текст: Impr. Ch. Chardon aine Paris.; унизу праворуч чорною тушшю напис: i top...[моєму однодумцю з вдячністю] Charle Garneir.

Стан збереження: задовільний, по всьому полю аркуша жовті плями та затьоки.

Інв. № 197 ин.

ББД № 0060

Іконографія: 1. Поль Бодрі. Портрет архітектора Жана Луї Шарля Гарньє. 1868. П. о.; 103 × 81 см. Музей д'Орсе (Національний музей мистецтв у Парижі (Франція)); 2. Антуан Самуель Адам-Саломон. Архітектор Жан Луї Шарль Гарньє. Фотопортрет. 1867.

Гассінг Вільгельміна
Крістіна Іоганна (*Hassing*
Wilhelmine Christine Johanna von;
роки життя невідомі)

Можливо, дружина доктора медицини і хірургії, дійсного статського радника, генерал-штаб-доктора флоту Олександра (Карла Евальда Олександра) Івановича Гассінга (*Hassing*) (1778—1844).

Дата: 1830.

Гравер: літограф монограми АО.
Портретист, працював у першій половині XIX ст.

Літографія. 32,8×24.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша унизу праворуч у межах зображення монограма літографа: АО.

У нижній частині аркуша посередині під зображенням прізвище портретованої особи і дата: *Wilhelmine, Christine, Johanna / von Hassing. / den 6-ten Februar 1830.*

Стан збереження: добрий.

Інв. № ал 665/41.

ББД № 0580

Гастон Жан Батист
Французький (*Gaston Jean Baptiste*
de France, duc d'Orléans;
1608—1660)

Принц крові герцог Анжуйський (1608—1626), герцог Орлеанський (1626—1660), третій син французького короля Генріха IV Бурбона і Марії Медічі, молодший брат короля Франції Людовіка XIII. Народився у Фонтенбло. Після 1626 йому додали ще титули герцога Шартрського, Алансонського та графа Блуа. 1628 — номінальний командувач облоги Ла-Рошелі. 1630 і 1642 брав активну участь у заколотах проти короля та кардинала Рішельє, але не був страчений, а лише позбавлений права на регентство у випадку смерті Людовіка XIII. Після смерті короля 1643 призначений намісником королівства, командував військами у війні з Іспанією. 1650 після придушення фронди кардинал Мазаріні наказав вислати Гастона у Блуа. Герцог Орлеанський був одружений з однією з найбагатших осіб Франції герцогинею Марією де Бурбон Монпансьє.

Дата: 1634.

Гравер: **Обрі Пітер II** (*Aubry, Peter;* 1596—1666).

Гравюра різцем. 12,4×9,8; 14,4×10,5; 15,3×12,2.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша прямокутного вертикального формату унизу під овальною рамкою награвіровано текст: *Gaston de France Frere unique du Roy.*

Гравюра увійшла у видання «*Teatrum Europaeum...*». Франкфурт, 1634. С. 153; 1639. С. 149; 1644. С. 153.

Стан збереження: добрий, відбиток гравюри обрізаний з чотирьох боків і наклеєний на папір.

Інв. № Ал. 598/101.

ББД № 1052

Гастон Жан Батист
Французький (*Gaston Jean Baptiste*
de France, duc d'Orléans;
1608—1660)

Дата: бл. 1650.

Гравер: Меріан Маттеус Молодший?
(*Merian, Matthäus the Younger; 1621—1687*).

Різець, офорт. 14,9×12,2; 15,4×12,2;
18×12,7; 18,8×15,6.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша прямокутного вертикального формату у широкому полі овальної рамки портрета награвіровано текст: *JEAN BAPTISTE GASTON DE BOURBON FRERE UNIQUE DU ROY.*; унизу під овальною рамкою награвіровано чотири рядки тексту: *Martia progenies Henrice, nobile germen / Gallia quem celuit quemq, Navarra Patris / GASTO nihil sapio parvum, nihil enthea virtus, / Vile agitat, quid tum, si minus illa placet.*

Стан збереження: добрий, відбиток гравюри обрізаний з чотирьох боків і наклеєний на папір.

Інв. № Ал. 598/102. ББД № 0993

Іконографія: 1. Антоніс ван Дейк. Портрет Гастона Жана Батиста, герцога Орлеанського. 1632—1634. П. о.; 193×119 см. Музей Конде замку Шантії (Франція); 2. Ніколя Ланьо. Портрет Гастона Жана Батиста, герцога Орлеанського. Папір, італійський олівець, сангіна; 3. Невідомий художник. Портрет Гастона Жана Батиста, герцога Орлеанського. 1625—1630. П. о. Художній музей замку Блуа (Франція).

Гевелій Ян
(*Heweliusz Jan*; 1611—1687)

Видатний польський астроном, конструктор телескопів. Народився у Гданську в родині пивоварів. 1641 власним коштом побудував обсерваторію. 1647 видав свою першу наукову працю «Селенографія, або описання Місяця», ілюстровану 133 гравюрами із зображенням поверхні місяця. Йому також належать відкриття у різних галузях астрономічної науки: укладач каталогу 1564 зірок, відкрив чотири комети, автор трактату «Кометографія» (опублікований 1668). Його працю «Уранографія» опублікувала дружина Елізабет 1690.

Дата: бл. 1690.

Гравер: Вісхер Ламберт де (*Visscher, Lambert de*; 1633—1690). Голландський гравер на міді. Належав до знаменитої династії граверів, заснованої Клаасом-Янсоном Вісхером. Навчався у відомого художника-гравера Пітера Клааса Соутмана. Працював у Флоренції та Римі, виконував гравюри за творами італійських майстрів. Автор гравірованих портретів голландського архітектора Якова ван Кампена, польського астронома-історика Станіслава Любенецького, Яна де Віта та ін.

Гравюра різцем. 23 × 18,2; 28 × 18,3; 34,4 × 21,3.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша унизу праворуч під овальною рамкою портрета прізвище гравера: *Lambertus Visscher sculp.*; ліворуч — прізвище автора рисунка: *A. Stech pinxit.*

Унизу аркуша на постаменті під портретом чотири рядки тексту-посвяти: *Ætheris et vasti Mensor celebratus Olympi, / Hunc vultum Hevelius Magnus & Ora gerit. / Conscia caelesti dispensans Sidera Mente, / Grande micat Patriæ Sidus & Ipse Suæ*; нижче праворуч: *Scribeb. Gedani Joh. Petr. Titius.*

Стан збереження: добрий.

Інв. № ал 598/120.

ББД № 0533

Іконографія: Даніель Шульц Молодший. Портрет астронома Яна Гевелія. 1677. П. о.; 125 × 103 см. Гданська бібліотека Польської академії наук (Польща).

Гедеон (світське ім'я —
Криновський (Ричковський)
Григорій Андрійович;
1726—1763)

Член Святійшого Синоду (з 1758), єпископ Псковський (1761), придворний проповідник. Народився у Казані в сім'ї паламаря. Навчався у Казанській духовній семінарії, де після закінчення працював учителем. З 1751 без дозволу Казанського єпископа навчався у московській Слов'яно-греко-латинській академії. Його проповіді у Заїконоспаському московському монастирі були надзвичайно популярними. 1753 імператриця Єлизавета Петрівна призначила Гедеона придворним проповідником. З 1758 — настоятель Троїце-Сергієвої лаври. 1763 за власним бажанням переведений у Псковську єпархію. Похований у Троїцькому соборі Пскова.

Дата: 1821—1836.

Гравер: Розонов Іван (роки життя невідомі).

Гравюра на сталі, пунктир, різець. 10×8; 19,2×13,5; 31×25,5.

Поколін., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша унизу посередині в межах овальної лінії, що обрамляє зображення, награвіровано прізвище гравера: *Гравир. И. Розоновъ*.

У нижній частині аркуша посередині під зображенням зазначено прізвище та церковні посади портретованої особи: *Гедеонъ, Криновскій, / Епископъ Псковскій и Нарвскій.*; нижче посередині в межах відбитка текст: *Изъ Собранія Портретовъ издаваемыхъ Платономъ Бекетовымъ*.

Гравюра увійшла у видання «Изображенія людей знаменитыхъ, или чѣмъ нибудь замечательныхъ, принадлежащихъ по рожденію или заслугамъ Малороссіи». Москва, 1844.

Стан збереження: задовільний; за межами відбитка горішній край обрізано. Аркуш наклеєно на картон.

Інв. № 741.

ББД № 0170

Іконографія: Невідомий художник XVIII ст. Портрет настоятеля Троїце-Сергієвої лаври Гедеона Криновського. Між 1770—1775. Олія. Сергієв-Посадський державний історико-художній музей-заповідник. Сергієв Посад (РФ).

**Гендріков
Іван Симонович
(1719—1778)**

Граф (з 1742), генерал-аншеф, шеф Кавалергардського корпусу (1762—1764), племінник імператриці Катерини І. З 1732 виховувався у Шляхетському військовому корпусі. Від 1736 розпочав службу у Воронежському піхотному полку, брав участь у бойових діях під час Турецької кампанії. З 1742 — капітан-поручик лейб-гвардії Преображенського полку. З 1744 — бригадир і камергер великої княгині Катерини Олексіївни. Від 1747 — генерал-майор лейбкомпанії, а 1762 — помічник графа Олексія Розумовського. Призначений шефом Кавалергардського корпусу. 1764 вийшов у відставку.

Дата: не пізніше 1858.

Гравер: літограф середини ХІХ ст.

Літографія. 45,5×36,4.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша унизу посередині під зображенням награвіровано прізвище власника літографічного закладу: *Печ. Поль Пети.*; нижче у чотирі рядки прізвище портретованої особи, посада та дати перебування на цій посаді: *Графъ Иванъ Симоновичъ / Гендриковъ. / Шефъ Кавалергадскаго корпуса, / Съ 5 Юля по 30 Декабря 1764.*

Стан збереження: добрий, посередині по діагоналі слід від згину; аркуш наклеєно на цупкий папір.

Інв. № 653.

ББД № 0141

Іконографія: Олексій Петрович Антропов. Портрет Івана Семеновича Гендрікова. 1768. П. о. Державний музей-заповідник «Павловськ». Санкт-Петербург (РФ).

Генріх I Лотаринзький
(*Henri I le Balafre de Lorraine,*
duc de Guise; 1550—1588)

Військовий і державний діяч Франції, третій герцог де Гіз (з 1563), принц де Жуанвіль, пер Франції (з 1563), кавалер Ордена Святого Духа. Виховувався при дворі французького короля Генріха II. У 13 років брав участь в облозі Орлеана, де загинув його батько. 1579 воював проти турків в Угорщині, потім відзначився у битві біля м. Жарнак, захищав м. Пуатьє. Непримиренний ворог протестантів, очолював Католицьку лігу і був одним з організаторів Варфоломеевої ночі. 1575 у зіткненні біля м. Дорманс був поранений й отримав прізвисько Рублений. 1576 заснував «Священну лігу», членом якої став і король Франції. 1585 нав'язав підписання королем договору про заборону протестантського віросповідання. 1588 спровокував повстання католиків у Парижі. Після втечі короля Генріха III отримав титул коннетабля Франції, але невдовзі за наказом короля був убитий у замку Блуа.

Дата: бл. 1588.

Гравер: Лью (Леу) Томас де (Лью, Тома де; *Leu, Thomas de; 1560—1612*).

Гравюра різцем. 12,5×10,2; 15,2×10,5.

Пояс, 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша в межах відбитка у полі овальної рамки портрета награвіровано текст: *HENRY DE LORREINE DUC DE GUISE*; нижче, під овальною рамкою портрета, міститься чотири рядки гравірованого тексту: *La terre se sentoyt in finimant beureuse / De porter sur son doz la plante genereuse / De ce grand mars Gauloys dont les lauriers e'spars / Pouvoient faire vergongne a bellonne et Mars.*

У нижній половині аркуша, на який наклеєно гравюру, міститься дванадцять рядків тексту, написаного чорними чорнилами: *Henri de Lorreine Duc / de Guise <...>*

Авторство гравюри встановлено за стилістичними ознаками в результаті порівняльного аналізу з гравюрами, підписаними Томасом де Лью. Іконографічною основою відомих зображень герцога Генріха I Лотаринзького у двох гравюрах Томаса де Лью (1588 та бл. 1588), а також живописного портрета невідомого майстра XVI ст. вірогідно, був олівецевий портрет герцога (бл. 1575 — 1580), що зберігається у Луврі.

Стан збереження: добрий, гравюру наклеєно на папір.

Інв. № Ал. 598/79.

ББД № 0793

Іконографія: 1. Невідомий художник XVI ст. Портрет Генріха I Лотаринзького. Між 1566—1658. Дошка, олія. Палац Версаль. Париж (Франція); 2. Шарль Дюпої за Етьеном II Дюмустьє. Портрет Генріха I Лотаринзького. 1741. Різцева гравюра. 18,6×10,7 см. Національна портретна галерея Шотландії. Единбург.

Генріх I Савойський (Henri I; 1572—1632)

Французький аристократ, четвертий герцог Немурський і граф Женеви (з 1595). Другий син герцога Жака II Савойського та Анни д'Есте. Член Католицької ліги. Під час франко-савойської війни 1600—1601 був союзником Іспанії. Після проголошення миру залишився при французькому дворі. 1618 одружився з донькою Карла Лотаринзького Анною.

Дата: між 1595—1612.

Гравер: Лью (Леу) Томас де (Лью, Тома де; Leu, Thomas de; 1560—1612).

Гравюра різцем. 12,5 × 10; 15,2 × 10.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша у правому нижньому куті відбитка награвіровано прізвище гравера: T. d. Leu, ex.

У межах зображення на полі овальної рамки портрета награвіровано текст: HANRY DE SAVOYE DUC DE NEMOURS ET DE GENEVOIS AAGE DE 25 ANS; унизу під овальною рамкою награвіровано чотири рядки тексту: *Ayant theur d'estre ayme du puissant Roy de France, / Je veux pour son service auffy vivre et mourir. / Affrontant l'estranger, dune brave vaillance. / Sil oze audatieux, fur nos terres courir.*

На аркуші паперу, на який наклеєно гравюру, міститься два рядки напису чорним чорнилом: *Henry de Savoye Duc de Nemours et de Genevois.*

Стан збереження: добрий, гравюру наклеєно на папір.

Інв. № Ал. 598/90.

ББД № 0791

Генріх II Валуа (*Henri II*; 1519—1559)

Король Франції (з 1547). Другий син короля Франциска I і Клод Французької — доньки Людовіка XII Валуа. Від народження отримав титул герцога Орлеанського. 1526—1529 згідно з Мадридською угодою разом зі старшим братом дофіном Франциском був заручником іспанського короля Карла V. Після смерті старшого брата увійшов у права спадкоємця престолу, дофіном і герцогом Бретонським. За часи правління жорстко переслідував протестантів, провадив активні бойові дії проти Карла V, брав активну участь у Італійській війні (1551—1559) та з Іспанськими Нідерландами. 1533 Генріх II одружився з Катериною Медічі — племінницею Папи Климента VII, яка стала матір'ю трьох правителів Франції: Франциска II, Карла IX і Генріха III. Король Генріх II Валуа загинув 1559 у лицарському двобої на турнірі на честь святкування весілля доньки Єлизавети Валуа і підписання Като-Камбрезійського миру.

Дата: бл. 1643.

Гравер: Трошель Пітер (*Troschel, Peter*; бл. 1620—1667). Німецький гравер, портретист, ілюстратор. Син відомого гравера Ганса Трошеля.

Твори підписував: *P. Troschel sculp.*

Різець, офорт. 15×13; 28,5×17,8; 29×18,3.

Пояс., 1/2, праворуч.

На лицевому боці аркуша вертикального прямокутного формату угорі в бароковому овальному картуші награвіровано готичним шрифтом три рядки тексту: *Henricus II Dei Gratia Galliarum Rex Christianissimus.*; у полі широкої овальної рами: *Dum totum compleat orbem*; унизу під овальною рамою, прикрашеною родовим гербом, у бароковому картуші розміщено біографічні відомості портретованого (...)

У нижній частині аркуша, на який наклеєно гравюру, міститься чорним чорнилом напис: *Henri II. 1518—1559.*

Стан збереження: добрий, відбиток гравюри обрізано з чотирьох боків і наклеєно на папір.

Інв. № Ал. 598/75.

ББД № 0994

Іконографія: 1. Франсуа Клуе. Портрет Генріха II Валуа. 1559. Дерев'яна дошка, олія; 30×22 см. Палац Версаль. Париж (Франція); 2. Франсуа Клуе. Генріх у молодості. 1540. Папір; італ. олівець, сангіна. Музей Конде. Замок Шантіїї (Франція); 3. Франсуа Клуе. Портрет Генріха II Валуа (у профіль). Бл. 1547. Папір; італ. олівець, сангіна. Музей Конде (Франція).

Генріх II Добрий (Henri II le Bon; 1563—1624)

Герцог Лотаринзький (з 1608), син герцога Лотарингії Карла III. З метою налагодити відносини з Бурбонами 1599 одружився з сестрою Генріха IV Катериною, яка померла 1604 бездітною. 1606 одружився з Маргаритою Гонзага, донькою Мантуанського герцога Вінченцо Гонзага. Після смерті Генріха II герцогом Лотарингії став його молодший брат Франциск II.

Дата: між 1608—1612.

Гравер: Лью (Леу) Томас де (1560—1612).

Гравюра різцем. 12,5 × 10,2; 15,5 × 10,2.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша в межах відбитка унизу посередині награвіровано прізвище гравера: *Tho de Leu exc.*

У центральній частині відбитка у площині поля овальної рамки портрета награвіровано текст: *HENRY PRINCE DE LORRAINE MARQUIS DU PONT*; нижче, під овальною рамкою портрета, містяться чотири рядки гравірованого тексту: *Prince qui vas suivant tes aveulx et ton Pere / Ave toviours le Ciel favorable pour toy / A tes braves desseins rien ne soit Improspere / Augmente tes lauriers des lauriers de la foy.*

Стан збереження: добрий, гравюру наклеєно на папір.

Інв. № Ал. 598/87.

ББД № 0792

Іконографія: Невідомий художник. Портрет Генріха II. Перша пол. XVII ст. Галерея Уффіці. Флоренція (Італія). Відомий також близький за іконографією гравірований портрет Генріха II Лотаринзького бл. 1602 роботи фламандського художника і гравера Домінікуса Кустоса.

**Генріх II Орлеанський,
герцог де Лонгвіль**
(*Henri II d'Orléans, duc de Longueville;*
1595—1663)

Восьмий герцог де Лонгвіль, пер Франції, губернатор Пікардії та Нормандії, французький принц крові, представник побічної Орлеанської гілки дому Валуа, дипломат і ідеолог Фронди. Виховувався при дворі свого хрещеного батька Генріха IV. Брав участь у Тридцятирічній війні (1618—1648) в Лотарингії, Ельзасі, на Рейні та в Італії. Як суверенний князь Невшателя доклав чимало зусиль для звільнення швейцарських кантонів від утисків Габсбургів. 1648 очолював французьку делегацію під час підписання Вестфальського миру. Був двічі одружений. Друга дружина — знаменита герцогиня Лонгвіль — донька Генріха II де Конде Анна Женеv'єва де Бурбон-Конде зіграла ключову роль у роздмухуванні громадянської війни у Франції — «парламентської» (1648—1649) та «Фронди принців» (1650—1653).

Дата: 1647.

Гравер: **Обрі Пітер II** (*Aubry, Peter II;* 1596—1666).

Гравюра різцем на міді: 12,7×9,9;
15,3×10,1; 17,6×15,8.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша прямокутного вертикального формату унизу в межах відбитка під овальною рамкою портрета награвіровані два рядки тексту: *Henry d. Orleans Duc de Longueville. / Gouverneur de Normandie.*

Гравюра увійшла у видання: «*Teatrum Europaeum...*» (1647).

Стан збереження: добрий, відбиток гравюри обрізано з чотирьох боків і наклеєно на папір.

Інв. № Ал. 598/92.

ББД № 1051

**Генріх II Орлеанський,
герцог де Лонгвіль**
(*Henri II d'Orléans,
duc de Longueville; 1595—1663*)

Дата: 1652.

Гравер: Меріан Маттеус Молодший.
(*Merian, Matthäus the Younger; 1621—1687*)
[за живописним портретом Ансельма ван
Гюлле 1646—1648].

Гравюра різцем на міді: 13,5×10,7;
16,7×11,6; 17,3×12,1; 18,1×13.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша прямокут-
ного вертикального формату під оваль-
ною рамкою портрета у бароковому ар-
куші награвіровано шість рядків тексту:
*Henricus d'Orleans Dux de Longueville, et /
d'Estoutteville, Par Franciæ, Supremus Princ.
in Neuchastel et Valengin Comes / de Dunois
sain et Paul Chaumont Tancarville Gournay.
etc. Dñs de Coulommiers / Baro de Monstre-
vilbelaj Vouvant Marvant Movilleron Bricgue-
bee Trie Estre: / pagnij etc. Prorex Normandiæ
eiusdemq Provinciæ Dux exercituum Sære; /
Ditarius Regis Christianiss. ad Tractatum Pa-
cis cū plena potestate Legat. extraord.*

Стан збереження: добрий, відбиток
гравюри обрізано з чотирьох боків і на-
клеєно на папір.

Інв. № Ал. 598/93.

ББД № 1041

**Генріх II Орлеанський,
герцог де Лонгвіль**
(*Henri II d'Orléans, duc de Longueville*;
1595—1663)

Дата: 1660.

Гравер: Хойє Ромбаут ван ден (Hoeue, Hoeye, Hoeje; 1622—1671). Голландський рисувальник і гравер середини XVII ст. Жив і працював в Амстердамі. Син гравера і видавця Франсуа Хойє. Можливо, успадкував від батька видавничу справу. Автор портретів австрійського політика і дипломата барона Ісака Вольмара, короля Данії і Норвегії Крістіана IV, лорда-протектора Англії, Шотландії та Ірландії Олівера Кромвеля та ін. Твори підписував: *Rombaut van den Hoeje*.

Гравюра різцем і пунктиром. 14,2 × 12,3; 20,5 × 14,3; 21,6 × 12,8.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша у правому нижньому куті відбитка награвіровано прізвище гравера: *Rembout van den Hoeje Excudit*.

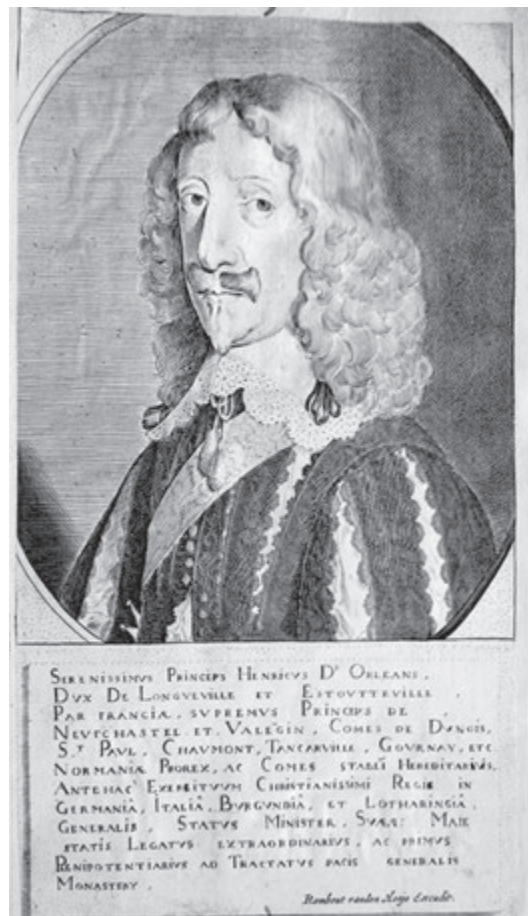
У нижній частині відбитка у площині прямокутного поля під портретним зображенням награвіровано дванадцять рядків тексту: *Serenissimus Princeps Henricus D'Orleans, / Dux De Longueville et Estoutteville / Par Franciæ, supremus Princeps de / Neveschastel et Valign, Comes de Dunois, / S.-t Paul, Chaumont, Tancarville, Gournay, etc. / Normansæ Prorex, ac Comes stabli Hereditarius, / Antehac Exercituum Christianissimi Regis in / Germania, Italia, Burgundia, et Lotharingia, / Generalis, Status Minister, Svæq: Maie / statis Legatus extraordinarius, ac primus / Plenipotentiarius ad Tractatus pacis generalis / Monastery*.

Стан збереження: добрий, гравюру наклеєно на папір.

Інв. № Ал. 598/80.

ББД № 0794

Іконографія: 1. Жан Декур. Портрет Генріха III Валуа. Бл. 1581. Дошка, олія; 31 × 24 см. Музей Конде. Замок Шантії (Франція); 2. Невідомий художник після Етьєнна II Дюмустьє. Портрет Генріха III Валуа. Бл. 1571—1581. Дошка, олія; 29 × 22 см. Палац Версаль. Париж (Франція); 3. Паулюс Понтій. Портрет Генріха II Орлеанського, герцога де Лонгвіль. 1648. Ріцева гравюра (за живописним портретом Ансельма ван Гюлле); 4. Бальтазар Монкорне. Портрет Генріха II Орлеанського, герцога де Лонгвіль. Після 1668. Ріцева гравюра. 16 × 11,7; 21,1 × 15,2 см.

**Георг Вільгельм
Бранденбурзький**
(*Georg Wilhelm von Brandenburg*;
1595—1640)

Бранденбурзький маркграф, курфюрст Священної Римської імперії (1620—1640). Четвертий прусський герцог (1620—1640). Представник німецької династії Гогенцоллернів. Син і спадкоємець бранденбурзького маркграфа Йоганна-Сигізмунда. Батько бранденбурзького маркграфа і «великого курфюрста» Фрідріха-Вільгельма. Народився у Кельні. Навчався у Франкфурті-на-Одері. П'ять років був штатгальтером у Клеве за наказом батька й забезпечував недоторканність кордонів своїх володінь. Під час Тридцятирічної війни між католиками та протестантами намагався дотримуватися нейтралітету, але під тиском родичів уклав союз із лютеранською Швецією (1631). Зазнав напад військ Священної Римської імперії та католицького союзу, що спустошили Бранденбург, після чого перейшов на бік імператора в Празі (1635), і це підштовхнуло шведів-протестантів до повної руйнації краю. 1637 переїхав з Бранденбурга до Пруссії, де перебував до кінця життя. Помер у Кенігсберзі. Похований у Кенігсберзькому соборі.

Дата: бл. 1640.

Гравер: гравер першої половини XVII ст.

Різева гравюра на міді; 14,2×11,5; 17,4×11,5; 17,9×11,7; 18,8×12,9.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша, у полі широкої овальної рамки портрета награвіровано прізвище і відомості про портретовану особу: SER[ENISSIMUS] ET POT[ENTISSIMUS] PR[INCEPS] D[OMI]N[US] GEORGI[US] WILGELM[US] D[EI] G[RATIA] MARCHIO BRANDEB[URG] S. R. I. ARCHICAMER[ARARIUS] ET PR ELECT[OR] PRUSIAE IULIA CLIU MONT. STET. POM. CASSUB. VANDAL ET IN SILES CROS IEGERD DUX BURGGGR NORIB PR RUG COM MARG ET RAVĖSP DNS IN RAVĖSTE; у нижній частині відбитка, під рамкою портрета награвіровані чотири рядки тексту: *Sceptra ferum te Cæsar habet, sacroque Cubili / Praefectum, priscæ qui Marchio limitis audis, / Ad Viadrum, ad suevum tot agros, rura, atque tot urbis, / Georgi, regis referens magnos, WILIELME parentes.*

Стан збереження: добрий; відбиток гравюри прямокутного вертикального формату обрізаний з чотирьох боків і наклеєний на папір.

Інв. № Ал 672/63.

ББД № 1045

**Георг Вільгельм
Бранденбурзький**
(*Georg Wilhelm von Brandenburg*;
1595—1640)

Дата: 1614.

Гравер: Клерк Ніколас де (*Clerck*), *Nicolas de*; бл. 1570 — після 1617).

Різцева гравюра на міді. 14,6 × 12;
18,6 × 13.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша вертикального прямокутного формату у широкому полі овальної рами портрета награвіровано текст: *GEORGIUS WILGELM: MARCH. BRANDENB. DUX PRUSS. JULIÆ. CLIU. MONT. COM. RAU. etc.*; у нижній частині відбитка під прямокутною рамкою награвіровано два рядки тексту: *Georg Wilhelm, Marckgraef van Brandenburg, Hertoch van / Pruyssen, Gulick, Cleve en Berg, Grave van Ravensburch, etc.*; у правому нижньому куті відбитка награвіровано: 57.

Гравюра вміщена у виданні: *Emanuel van Meteren. Historie der Nederlandcher ende haerder na-buren oorlogen ende geschiedenissen, tot den iare M.VIC. XII: nu de laestemael bij hem voor sijne doodt merckelijck verbeteret eñ in XXXII boecken voltrocken, is mede hier by gevoegt des autheurs leven...*

Стан збереження: добрий, відбиток гравюри обрізано з чотирьох боків і наклеєно на папір.

Інв. № Ал 672/66.

ББД № 0947

Іконографія: Маттіас Цвічек. Портрет Георга Вільгельма фон Бранденбурзького. Між 1635—1640. П. о. (частина парного портрета з дружиною Єлизаветою-Шарлоттою).

**Георг Вільгельм
Брауншвейг-Люнебургський**
(*Georg Wilhelm, Herzog zu
Braunschweig-Lüneburg; 1624—1705*)

Герцог Брауншвейг-Люнебургський, князь Каленберга (1648—1665), правлячий герцог Люнебурга (з 1665), другий син герцога Георга Брауншвейзького та Люнебург-Каленберзького й Анни Елеонори Гессен-Дармштадтської. Навчався в Утрехті, подорожував Європою. Після смерті старшого брата Крістіана Людвіга був правителем князівства Каленберг і мешкав у резиденції в Ганновері. 1665 переселився у м. Целле. Брав участь у дансько-шведській війні (1675—1676) як верховний головнокомандувач союзних військ проти Швеції. 1676 одружився з простою дворянкою — гугеноткою Елеонорою Десмьє де Ольбрюз, яка потім стала бабцею короля Великої Британії Георга II. Під впливом дружини Георг Вільгельм дав притулок у Каленберзі гугенотам-біженцям з Франції. Деякі з них обіймали керівні посади при дворі. За його правління продовжувалося будівництво Целльського замка.

Дата: бл. 1700.

Гравер: Бьоклін Йоганн Кристоф (*Boecklin (Böcklin), Johann Christoph; 1657—1709*). Німецький живописець і гравер. Народився в Аугсбурзі, працював у Лейпцигу ілюстратором для різних видань. Мав найбільший успіх як портретист. Автор більше 120 портретів, котрі вирізняються високою художньою і технічною майстерністю.

Твори підписував: *Joh. Christoph Böcklin sculp. Lip.*

Офорт, різець. 15,5×13,8; 18,6×14,6.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша унизу посередині награвіровано підпис автора портрета: *Joh. Christoph Böcklin sculp. Lip.*; ліворуч прізвище гравера: *J. B. Siemerdinck pinx.*; праворуч: *C.C.*

На стрічці овальної рамки портрета у вигляді лаврового вінка награвіровано ім'я і титули: *Georgi Wilhelmus D. G. Brunswi Censium & Luneburgensium Dux etc.*; у нижній частині відбитка на зображеному постаменті награвіровано чотири рядки тексту: *Hic vultus GULIELMI, acies qui terruit hostis, / illo sancta vigent Vindice jura fori. / Legibus armatus Princeps armisq; decorus, / Floret amore domi, floret honore foris.*

Стан збереження: добрий, відбиток гравюри обрізано з чотирьох боків і наклеєно на папір.

Інв. № Ал 672/85.

ББД № 0934

Іконографія: 1. Невідомий художник XVII ст. Портрет Георга Вільгельма Брауншвейг-Люнебургського. Бл. 1690. П. о.; 2. Мартін Бернігерот. Портрет Георга Вільгельма Брауншвейг-Люнебургського. Бл. 1705. Гравюра (обидва портрета зберігаються у Музеї Резиденції замка в Целле (Німеччина)).

Георг Гессен-Дармштадтський
(*Georg von Hessen-Darmstadt*;
1669—1705)

Принц Гессен-Дармштадтський, віце-король Каталонії (1698—1701), головнокомандувач австрійської армії на початку Війни за іспанський спадок (1701—1705), губернатор Гібралтара (1704—1705). Народився в сім'ї ландграфа Гессен-Дармштадтського Людвіга VI та Єлизавети Доротеї Саксен-Готта-Альтенбурзької. 1686 здійснив традиційну освітню подорож до Франції. Військову кар'єру розпочав у турецькій війні під командуванням Євгенія Савойського. 1690 воював у армії Вільгельма Оранського. 1692 у австрійській армії отримав звання фельдмаршала. 1695—1697 воював в Іспанії, став лицарем ордена Золотого руна і віце-королем Каталонії. У Війні за іспанський спадок був головнокомандувачем австрійської армії. 1704 здобув фортецю Гібралтар. 1705 очолив облогу Барселони, а 14 вересня загинув у битві за Манжуїк. Був похований у Барселоні з великими почестями у церкві Богородиці і Святого Йосифа.

Дата: кінець XVII ст.

Гравер: гравер другої половини XVII — початку XVIII ст.

Різець. 12,9×9,7; 14,3×9,7.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша вертикального прямокутного формату внизу під портретним зображенням награвіровано три рядки тексту: *George, Printz von Hessen Darmstadt, / Koeniges Caroli III General = / Gouverneur in Spanien.*

Стан збереження: добрий, гравюра обрізана з чотирьох боків і наклеєна на папір.

Інв. № Ал. 672/91

ББД № 1022

Іконографія: Джон Сміт — гравер; Томас Мюррей — автор малюнка. Портрет Георга, принца Гессен-Дармштадтського. 1790. Мецо-тинто; 34,7×25 см. Музей красних мистецтв. Сан-Франциско. Каліфорнія (США).

**Георг Максиміліан,
герцог Лейхтенберзький**
(*Maximilien Joseph Eugène Auguste
Napoléon, duc de Leuchtenberg;*
1817—1852)

Герцог Лейхтенберзький, син італійського віце-короля Євгенія Богарне. 1839 одружився з великою княгинею Марією Миколаївною, донькою російського імператора Миколи I. Був президентом Імператорської академії мистецтв (з 1843) та головним управителем Інституту гірничих інженерів (з 1844). 1851 за ініціативи герцога у залах Академії було розгорнуто першу в історії Росії виставку творів з приватних колекцій. За часів його президентства в Академії відкрито Мозаїчне відділення, також він цікавився і мінералогією.

Дата: не пізніше 1858.

Гравер: літограф XIX ст.

Літографія. 18×19,5; 39×27,5.

На лицевому боці аркуша унизу посередині під зображенням награвіровано напис: *Maximilian / Duc de Leuchtenberg*.

Стан збереження: добрий, по краях аркуша є незначні розриви паперу.

Інв. № 616.

ББД № 0142

Іконографія: 1. Карл Павлович Брюллов. Портрет герцога Лейхтенберзького Георга Максиміліана. 1849. П. о.; 97×77 см. Приватна колекція. Лондон (Велика Британія); 2. Франц Наполеон Хайгель. Портрет Георга Максиміліана, герцога Лейхтенберзького. 1836. Картон; олія; 36,2×34 см.

Георг фон Брауншвейг-Люнебург (*Georg, Herzog von Braunschweig und Lüneburg*; 1528—1641)

Герцог Брауншвейг-Люнебургський (з 1635). Шостий син герцога Вільгельма Брауншвейг-Люнебургського та принцеси Доротеї — доньки данського короля Крістіана III. Під час Тридцятирічної війни служив у війську головнокомандувача Священної Римської імперії герцога Альбрехта Валленштейна. 1631 підписав союз із королем Швеції Густавом II Адольфом і поступив до нього на службу. Після смерті короля його соратник і дипломат Аксель Оксеншерна призначив Георга Брауншвейг-Люнебургського головнокомандувачем усіх військ Північної Німеччини. Згодом він поперемінно воював під знаменами Швеції та Священної Римської імперії. Герцог був одружений з 1617 з Анною Елеонорою, донькою Людовіка V, ландграфа Гессен-Дармштадта. Георг був першим герцогом Брауншвейг-Люнебург, який перемістив свою резиденцію у Ганновер, побудував там палац і став засновником ганноверської династії.

Дата: 1641.

Гравер: Меріан Маттеус Старший.

Різець. 14,5 × 12; 15 × 12; 16,2 × 13,2.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша у полі широкої овальної рамки портрета награвіровано прізвище і відомості про портретовану особу: *SERENISSIM, AC POTENTISSIM, PRINCEPS ET DN: DOMINUS GEORGIUS DUX LUNEBURGENSIS atq BRUNSWICENSIS.*

Стан збереження: добрий, відбиток гравюри обрізано з чотирьох боків і наклеєно на папір.

Інв. № Ал. 672/92.

ББД № 1027

Іконографія: Невідомий художник XVIII ст. Портрет Георга, герцога Брауншвейг-Люнебургського. XVIII ст. П. о. Музей резиденції в замку Целле (Німеччина).

Георг I Людвіг
(*Georg I Ludwig*;
1660—1727)

Король Великої Британії (з 1714), перший представник ганноверської династії на королівському троні Великої Британії. Як син Ернста Августа, першого брауншвейзького курфюрста, курпринц Георг Людвіг отримав права на британську корону завдяки своїй матері, принцесі Софії Ганноверській, онуці Якова I. 1682 одружився зі своєю кузиною, принцесою Софією Доротеєю Целльською. Від цього шлюбу народилися син Георг (майбутній англійський король Георг II) і дочка Софія Доротея (майбутня мати прусського короля Фрідріха Великого). 1698 після смерті батька успадкував брауншвейзьке курфюрство. При його дворі працювали математик Готфрід фон Лейбніц і композитор Георг Гендель. 1714 коронувався у Вестмінстерському абатстві і здобув британський престол. 1717 активно брав участь у створенні Троїстого союзу Британії, Франції та Нідерландів.

Дата: бл. 1780.

Гравер: Басан П'єр Франсуа (*Basan, Pierre-François*; 1723—1797). Французький гравер, видавець. Навчався у Жана Долле та Етьєна Фуссара у Парижі. Автор гравюр за творами Караваджо, Веронезе, Джордано, Дольчі, Рембрандта та ін. Виконав багато гравірованих портретів; більше 450 з них увійшли в чотири томи фоліо.

Гравюра різцем. 14×9,8; 15×10,8; 16,8×12,8.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша унизу праворуч від овальної рамки награвіровано авторський підпис: *Basan sculp.*

У нижній частині аркуша посередині на постаменті під овальною рамкою портрета три рядки тексту: *George I. / Roy d'Angleterre. / Né le 28 May 1660. Mort en 1727.*

Стан збереження: добрий.

Інв. № 165 ин.

ББД № 0464

Георг І Людвіг
(*Georg I Ludwig*; 1660—1727)

Дата: не раніше 1714 р.

Гравер: невідомий гравер кінця
XVII — початку XVIII ст.

Гравюра різцем. 15,6×9,3.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша під зображенням награвіровано 4 рядки тексту: *Georgius I / Magnae Britanniae, Franciae, et / Hiberniae Rex Defensor Fidei, Dux / Brunsvic et Luneb S.R.I. Elector.*

На аркуші паперу, на який наклеєно гравюру, унизу під відбитком міститься напис чорним чорнилом: *Georges I. — de la Maison / de Hanovre — 1660—1727.*

Стан збереження: добрий, відбиток наклеєно на папір.

Інв. № Ал. 598/112. ББД № 0787

Іконографія: Годфрі Неллер. Портрет короля Георга І Людвіга. 1714. П. о. 247×151,8 см. Національна портретна галерея. Лондон (Велика Британія).

Георг II Ганноверський
(Георг Август) (George II; George
Augustus von Hannover; 1683—1760)

Король Великої Британії (з 1727) та Ірландії, курфюрст Ганновера й герцог Брауншвейг-Люнебурзький (з 1727), син Георга I, останній король Англії, який народився поза межами її володінь. Був четвертим у порядку спадкоємництва на британський престол. З 1714 — принц Уельський. Засновник Геттінгенського університету, який згодом був названий його ім'ям. Відігравав помітну роль у внутрішніх й зовнішніх справах країни. Покровитель видатного композитора Георга Фрідріха Генделя; захоплювався парадними і полюваннями.

Дата: друга чверть XVIII ст.

Гравер: **Буш Георг Пауль** (*Busch, Georg Paul*; р.н. невід. — 1759). Німецький гравер початку XVIII ст. Учень Костянтина Фрідріха Блезендорфа. Працював у Берліні. Майстер портретної гравюри, автор низки пейзажів, історичних сцен. Серед його учнів — відомий гравер Георг Фрідріх Шмідт.

Гравюра різцем, офорт.

На повний зріст, 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша унизу у правому куті під рамкою зображення прізвище гравера: *G. P. Busch sculp. a Berlin.*

Унизу аркуша під зображенням два рядки тексту: *Georgius II Augustus, Konig von Gros Britannien, / Franckreich und Irrland, <...> des Glaubens.*

Стан збереження: добрий.

Інв. № Ал 598/114.

ББД № 0720

Іконографія: 1. Томас Хадсон. Портрет короля Георга II. 1744. П. о.; 218,8×146,7 см. Національна портретна галерея. Лондон (Велика Британія); 2. Неллер Годфрі. Портрет принца Уельського (майбутнього короля Георга II). 1716. П. о.; 239,2×148,4 см. Британська королівська колекція. Лондон (Велика Британія); 3. Бенуа Арло. Портрет короля Георга II. 1706. Овал, 5,8×4,6 см. Рейксмузей. Амстердам (Нідерланди).

Георг III
(*George III, William Frederick;*
1738—1820)

Король Великої Британії (з 1760), курфюрст Ганновера (з 1814). Син Фрідріха, принца Уельського, онук короля Георга II Августа. Після смерті діда 1760 став королем Великої Британії. Його правління ознаменувалося важливими політичними подіями: відокремленням від британської корони американських колоній і створенням США, Великою французькою революцією, політичним і воєнним протистоянням з Францією й Наполеонівськими війнами. З 1811 над Георгом III було встановлено регентство, спричинене його тяжкою психічною хворобою.

Дата: остання третина XVIII ст.

Гравер: Баузе Йоганн Фрідріх (*Bause, Johann Friedrich; 1738—1814*). Відомий німецький гравер на міді, професор гравірування Академії мистецтв Лейпцига, почесний член Пруської академії мистецтв. Майстерності гравірування навчався в аугсбурзького гравера Йоганна Якоба Гайда. З 1766 жив і працював у Лейпцизі. Володів на високому рівні різними граверними техніками: різець, пунктир, чорна й олівцева манери. Зазнав помітного впливу відомого гравера Йоганна Георга Вілле. Лейпцизький період був плідним: створив близько 250 гравюр, більшість з яких — портрети відомих історичних осіб того часу, виконаних переважно за живописними творами німецького мистця Антона Граффа. З 1798 жив і працював у Веймарі.

Гравюра різцем. 15,5×13,5; 21×14,5; 23×15,8.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша у правому нижньому куті під зображенням прізвище гравера: *I. F. Bause sculps. et excud. Halae.*

У нижній частині аркуша посередині на постаменті під овальною рамкою награвіровано два рядки тексту: *Georgius III. / Magn. Britt. Franc. et Hibern. Rex.*

У нижній частині аркуша, на який наклеєна гравюра, посередині під відбитком чорним чорнилом напис: *Georges III 1738—1820.*

Стан збереження: добрий.

Інв. № Ал 598/115.

ББД № 0721

Іконографія: 1. Жан-Етьєн Ліотар. Портрет Георга, принца Уельського. 1754. Пастель. 40,6×29,8 см. Британська королівська колекція. Лондон (Велика Британія); 2. Аллан Рамсей (Ремзі). Портрет короля Георга III. Бл. 1765. П. о.; 236,2×158,7 см. Художня галерея Південної Австралії, Аделаїда (Австралійський Союз); 3. Натаніел Данс. Портрет короля Георга III. Бл. 1778. П. о.; 241×148,5 см. Державний Ермітаж. Санкт-Петербург (РФ).

Гербель Микола Васильович
(1827—1883)

Російський поет і перекладач, історик. Освіту здобув у 1-й Київській гімназії та Ніжинському ліцеї князя О. А. Безбородька (закінчив 1847). 1848 — юнкер Ізюмського гусарського полку. 1859 вийшов у відставку. Редактор і видавець творів Ф. Шиллера, Дж. Байрона, В. Шекспіра, збірок російських і західноєвропейських поетів. Видав «Кобзар» Тараса Шевченка в російському перекладі (1860, 1869, 1876), твори Є. Гребінки (1862). Перекладав російською українські народні пісні, «Слово про Ігорів похід», окремі твори І. Котляревського, М. Костомарова, Л. Глібова та ін. Залишив спогади про Ніжин (1857). Повне зібрання його поезій видано у двох томах у Санкт-Петербурзі 1881.

Дата: друга половина XIX ст.

Гравер: **Борель Петро Федорович**
(1829—1898).

Літографія. 22,6×19,2; 35,5×27,2.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша у лівому нижньому куті відбитка підпис літографа: *Борель*; нижче ліворуч під зображенням: *Съ фотографіи Денъера*; у правому нижньому куті відбитка: *Imp. Lith. A. Munster, (Editeur)*.

Внизу аркуша посередині під відбитком текст: *Издание Лит. А. Мюнстера С.П.Б.*; нижче факсимільне відтворення підпису портретованої особи: *Николай Гербель*; нижче: *N. HERBEL*.

Стан збереження: задовільний, відбиток наклеєний на цупкий папір. Гравюра реставрована у Відділі реставрації НБУВ.

Інв. № Ал 665/40.

ББД № 0567

Іконографія: Ю. Барановський. Портрет Миколи Васильовича Гербеля. До 1883. Торцева гравюра (за фотографією. Журнал «Нива», № 17, 1873).

Герберт Спенсер
(*Herbert Spencer*; 1820—1903)

Англійський філософ і соціолог, один із родоначальників теорії еволюціонізму, що була надзвичайно популярною наприкінці XIX ст. Засновник органічної школи в соціології, ідеолог лібералізму. Його соціологічні погляди є продовженням соціологічних переконань Анрі Сен-Сімона і Огюста Конта. Розуміння суспільства як організму, подібного до біологічних видів життя, вчення про всезагальну еволюцію, що розповсюджується на неорганічний, органічний та надорганічний (соціальний) світ — дві основні теорії вченого.

Дата: 1870-ті рр.

Гравер: Май Оскар Богданович (роки життя невідомі).

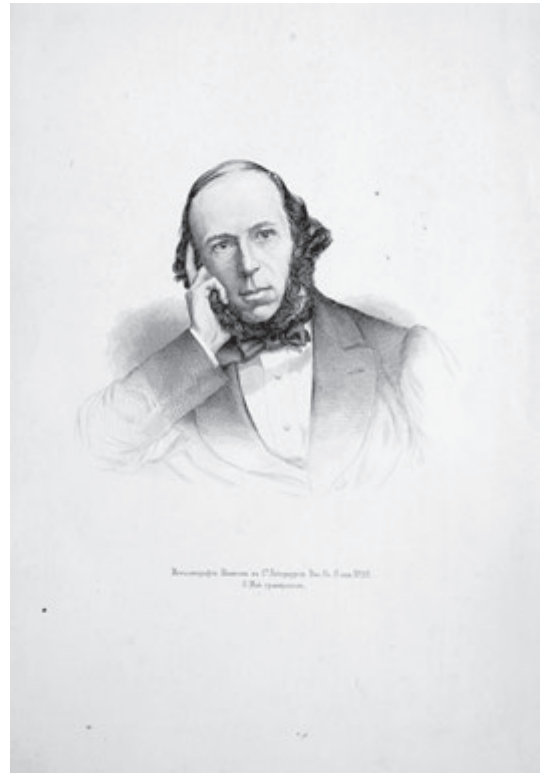
Гравюра на сталі. 20,5 × 14,8; 25,4 × 15.
Погруд., en face.

На лицевому боці аркуша унизу посередині під зображенням надруковано два рядки тексту із зазначенням автора гравюри: *Металлографія Івансона в С.-т Петербурге Вас. Ос. 9 лин. № 28. / О Май гравировалъ.*

Стан збереження: добрий.

Інв. № 525.

ББД № 0626

Герберштейн Сигізмунд фон
(*Herberstein Siegmund Freiherr von;*
1486—1566)

Барон (з 1532), австрійський дипломат, письменник, історик, картограф. Навчався у Віденському університеті (з 1499). З 1506 брав участь у кількох військових кампаніях. 1508 імператор Максиміліан I посвятив його у лицарі. 1515—1553 перебував на дипломатичній службі. Брав участь майже у 70 посольствах у різних європейських країнах, а також у Туреччині. У Московії 1517 та 1526 був посередником у мирних переговорах між Московією і Литвою. Свої враження від Московського князівства описав у книзі «Записки о Московитских делах, составленные Сигизмундом, Вольным Бароном в Герберштейне, Нейперге и Гюттенгаге». Йому належать також фундаментальні праці з географії, історії та устрою Московської держави. Імператор Священної Римської імперії Карл V Габсбург нагороджував його маєтками і титулами.

Дата: 1517.

Гравер: Хофхальтер Рафаель (Hofhalter, Raphael; р.н. невід. — бл. 1583). Відомий діяч угорського книгодрукування, друкар та гравер XVI ст. польського походження. Працював у дебреценській друкарні, заснованій священником-реформатором Галом Хусаром. Його гравюри на дереві та металі відзначаються високим художнім рівнем виконання. 1549 видав у Відні знамениті «Записки...» Герберштейна, для яких, можливо, виконував гравюри. Відомий як автор гравірованого портрета австрійського ерцгерцога Карла. Займався книгодрукуванням у Дебрецені, Відні, у Словенії (друкарні, заснованій 1573 у Неделіці).

Дереворіз. 27,5 × 16,5; 42,5 × 25,5.

На повний зріст, 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша угорі в межах зображення у полі, виділеному восьмигранною рамкою, чотири рядки тексту: MAXIMILIAN IMPE: ORATOR A MOSCO / rali veste donatus. Sigismundus ab Herberstein, Auratus Eques / M. D. XVII.

Стан збереження: добрий, відбиток гравюри наклеєно на папір.

Інв. № 115 ин.

ББД № 0512

Гермоген
(світське ім'я — Єрмолай;
бл. 1530—1612)

Святий, патріарх, духовний письменник. Народився в м. Казань. Брав участь в обранні на царство Бориса Годунова. Викривав Лжедмитрія I, вимагаючи хрещення Марини Мнішек у православну віру, за що піддався опалі. 1606 за царя Василя Івановича Шуйського був поставлений на патріаршество. Розсилав грамоти проти прихильників повстання І. Болотникова, виступив проти Лжедмитрія II (1608). 1610 відмовився цілувати хрест польському королю і звелів москвичам, які зібралися в Успенському соборі Московського Кремля, «королю хрест не цілувати». 3 грудня 1610 розсилав по російських містах грамоти, спрямовані проти поляків. Був ув'язнений поляками у Чудівський монастир, де і помер.

Дата: не пізніше 1844.

Гравер: Осипов Олексій Агапійович (1770—1850) [з гравюри 1823].

Гравюра на сталі, пунктир, різець. 10×8; 18×12,5; 39,6×24.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша унизу посередині в межах овальної лінії, що обрамляє зображення, награвіровано прізвище автора: *Грав. А. Осиповъ.*

У нижній частині аркуша під овалом зображальної частини зазначено прізвище портретованої особи: *Гермогенъ, / Патріархъ Московскій / и всея Росій.*; нижче посередині в межах відбитка текст: *Изъ Собранія Портретовъ издаваемыхъ Платономъ Бекетовымъ.*

Гравюра увійшла у видання «Изображенія людей знаменитыхъ, или чѣмъ нибудь замечательныхъ, принадлежащихъ по рожденію или заслугамъ Малороссіи» Москва, 1844.

Стан збереження: задовільний, по краях за межами зображення угорі та внизу згини й незначні розриви, по всьому полю аркуша жовті плями. Аркуш наклеєно на тонкий картон.

Інв. № 738.

ББД № 0154

Іконографія: 1. Іконописець XIX ст. Патріарх Гермоген. Кінець XIX ст. Дошка, левкас. Державний історичний музей. Москва (РФ); 2. Павло Петрович Чистяков. Патріарх Гермоген відмовляється підписати грамоту поляків. 1860. П. о.; 217×175. Науково-дослідний музей Російської академії мистецтв. Санкт-Петербург (РФ).

**Гессен-Гомбурзька
Анастасія Іоаннівна
(1700—1755)**

Російська княжна, у першому шлюбі княгиня Кантемир, статс-дама імператриці Єлизавети Петрівни. Дочка фельдмаршала князя Івана Юрійовича Трубецького та Ірини Григоріївни Нарішкіної — родички матері Петра І, статс-дами імператриць Катерини І, Анни Іоаннівни та Єлизавети Петрівни. Освіту здобула в Стокгольмі. Після повернення до Петербурга вийшла заміж (1717) за князя Дмитра Костянтиновича Кантемира, господаря Молдавського князівства. Після смерті чоловіка стала дружиною (1738) російського фельдмаршала Людвіга Груно, принца Гессен-Гомбурзького. Статс-дама імператриці Єлизавети Петрівни. В останні роки життя багато подорожувала; завдяки красі і блискучому розуму користувалась успіхом у європейських столицях, зокрема у Парижі при дворі королеви Марії Лещинської. Після смерті батька повернулася до Петербурга, присвятила себе благодійній діяльності. Померла у Петербурзі, похована в Олександрівській лаврі.

Дата: 1761.

Гравер: Долле (Долле) Жан (Daulle, Jean; 1703—1763) [за живописним портретом пензля Олександра Росліна 1757].

Гравюра різцем. 46×38,2; 55×39,7; 58,2×44,5.

На повний зріст, en face.

На лицевому боці аркуша унизу праворуч під зображенням авторський підпис: *Gravé par J. Daullé graveur du Roi 1761*; ліворуч: *Peint par Roslin*.

У нижній частині аркуша ліворуч під зображенням чотири рядки тексту: *Светлейшая Ланд-графиня / Анастасія Іоанновна / Гесен-гомбургская, / Урожденная Княжна Трубецкая, / Кавалеръ Ордина С: Екатерины.*; праворуч: *S. A. S. Madame Anastasie / Landgrave de Hesse Hombourg, / Née Princesse Troubetskoy, / Dame du Grand Ordre Impérial / de S-te Catherine.*

Унизу у правому куті видно фрагмент овальної печатки синім чорнилом з текстом: *Имп[ераторская Академія Художествъ 18 март]*.

Стан збереження: добрий, аркуш наклеєний на картон.

Інв. № 625.

ББД № 0279

Іконографія: Олександр Рослін. Портрет Анастасії Іоаннівни Гессен-Гомбурзької. 1757. П. о.; 63,5×53 см. Національна галерея Вікторії. Мельбурн (Австралія).

Гоувік Марія
(*Howick, Maria*; 1803—1879)

Англійська аристократка, дочка сера Джозефа Коплея і Сесілі Гамільтон. 1832 стала дружиною міністра, відомого політичного діяча Англії сера Генрі Джорджа Грея, віконта Гоувіка.

Дата: не пізніше 1845.

Гравер: Браун Джозеф (*Brown, Joseph*; роки життя невідомі). Німецький гравер на міді, портретист другої половини XIX ст. Виконував гравіровані портрети за творами Генрі Велса, які експонував у Королівській Академії в Лондоні. Автор портрета дона Фернанда Португальського за мініатюрою Вільяма Росса (1854).

Мецо-тинто. 22,5 × 17,7; 37 × 27.

Поколін., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша унизу праворуч під восьмикутною рамкою зображення авторський підпис: *G. Brown*; ліворуч: *F. R. Say*; нижче: *Printed by M. Queen*.

Унизу посередині під рамкою зображення два рядки тексту: *Maria, Viscountess. Howick / and Countess Grey*; нижче: *London, published 1845, by J. Hogarth, 5, Haymarket*.

Гравюра увійшла у видання: «Portraits of the female aristocracy of the Court of queen victoria». London, Published by J. Hogarth, 1849. Vol II.

Стан збереження: добрий.

Інв. № 508 175 ин. ББД № 0403

Іконографія: Самуель Казінс за Томасом Лоуренсом. Мері Грей із дітьми Кароліною та Джорджіаною. 1831. Кольор. меццо-тинто; 38 × 29,9; 51,7 × 41 см.

**Гоголь
Федір Григорович
(1775—1827)**

Георгіївський кавалер (1807, 1814), генерал-майор (1812), генерал-лейтенант (1824). Батько, француз за національністю, служив у російській армії. Навчався у Франції. 1785 записаний у гвардію. Командир Московського гарнізонного полку (з 1800), егерського полку (з 1804). Брав участь у битві під Аустерліцем. Під час французько-російської війни 1812 як командир егерської бригади корпусу М. Раєвського брав участь у боях під Салтанівкою, Смоленськом, Шевардіним, Бородино, Вязьмою. 1813—1814 брав участь в облозі Модліна і Гамбурга. Помер поблизу Белої Церкви, похований у м. Дубно. За бойові заслуги відзначений багатьма бойовими нагородами.

Дата: 1844—1845.

Гравер: Долле (Доле) Віктор Жан Франсуа (1815 — р.с. невід.) [за живописним портретом роботи Дж. Доу 1823—1825].

Літографія. 24×20,8; 33×24,8.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша унизу ліворуч під зображенням авторський підпис: Victor Dollet.

У нижній частині аркуша посередині під зображенням три рядки тексту: Генералъ Лейтенантъ / Федоръ Григорьевичъ / Гоголь.

Стан збереження: добрий, гравюру наклеєно на папір.

Інв. № 518 563.

ББД № 0414

Іконографія: Майстерня Джорджа Доу. Портрет Федора Григоровича Гоголя. Між 1820—1828. П. о.; 70×62,5 см. Військова галерея Зимового Палацу. Державний Ермітаж. Санкт-Петербург (РФ).

Гоголь
Микола Васильович
(1809—1852)

Видатний український письменник. Народився в с. Великі Сорочинці (нині Миргородського р-ну Полтавської обл.). Дитинство пройшло в с. Василівні (тепер Гоголеве) поблизу Миргорода. 1828 закінчив гімназію в Ніжині і переїхав до Петербурга, де служив у канцеляріях, а потім учителював. З 1834 — ад'юнкт-професор на кафедрі загальної історії при Петербурзькому університеті. Світову славу Гоголю принесли твори «Вечори на хуторі біля Диканьки» (1831—1832), «Миргород» (1835), «Тарас Бульба» (1835), «Ніс» (1836), «Шинель» (1842), «Мертві душі» (1842) та ін. Одночасно робив розвідки з історії України та загальної історії: «План викладання загальної історії», «Погляд на утворення Малоросії» (1834), «Про малоросійські пісні» (1834). Збирав український фольклор, матеріали до російсько-українського словника. 1836 виїхав за кордон. 1848 повернувся до Росії, деякий час перебував в Україні (Полтавщина, Одеса). Останні роки життя провів у Москві.

Дата: друга половина XIX ст.

Гравер: **Борель Петро Федорович** (1829—1898) [за живописним портретом 1841 роботи Ф. А. Моллера].

Літографія. 20,8×17,8; 28,2×23,4.

Погруд., en face.

На лицевому боці аркуша у лівому нижньому куті відбитка підпис літографа: *Борель*; у правому нижньому куті відбитка: *Imp. Lith. A. Munster, (Editeur) S.-t P-bg.*

Унизу аркуша посередині під відбитком місце друку: *Издание Лит. А. Мюнстера*; нижче факсимільне відтворення підпису портретованої особи: *Гоголь*; нижче текст: *W. Gogol.*

Стан збереження: добрий, відбиток наклеєний на цупкий папір.

Інв. № ал 665/38.

ББД № 0566

Гоголь
Микола Васильович
(1809— 1852)

Дата: 1852.

Гравер: Дмитрієв-Мамонов Емануїл Олександрович (1823/4—1880/3) [з власного рисунка 1852]. Російський літограф та рисувальник. Навчався в Московському училищі живопису, скульптури та архітектури. Наприкінці 1840-х рр. здійснив подорож до Італії. Автор багатьох портретів російських громадських діячів та письменників. 1858 Академією мистецтв був удостоєний звання художника портретного живопису.

Літографія. 18,4×15,7; 31×23,8.

Погруд., 1/2, ліворуч.

На лицевому боці аркуша в межах зображення унизу праворуч авторський підпис і дата: *Э. Мамоновъ 1852. Мар. 5.*

На звороті аркуша угорі посередині наклеєно клаптик паперу з факсимільним зображенням підпису М. В. Гоголя: *Гоголь.*

Стан збереження: задовільний, на аркуші за межами відбитка є незначні забруднення. Літографію наклеєно на тонкий папір.

Інв. № 799.

ББД № 0065

**Гоголь
Микола Васильович
(1809—1852)**

Дата: 1878.

Гравер: **Серяков Лаврентій Авксентійович** (1824—1881).

Рисувальник: **Брож Карл Йосипович** (Brož Karel; 1836—1901) [за власним рисунком з літографії О. Г. Венеціанова 1834]. Ксилограф, художник-ілюстратор, аквареліст. Освіту здобув у Віденській академії мистецтв. З 1858 працював у Росії, переважно у періодичних виданнях.

Ксилографія. 13 × 11; 25 × 16.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша унизу праворуч під зображенням прізвище гравера: *А. Серяковъ. Ницца.*; ліворуч у дзеркальному відображенні підпис автора літографії: *Венеціановъ 1834.*

У нижній частині аркуша посередині під зображенням прізвище портретованої особи: **НИКОЛАЙ ВАСИЛЬЕВИЧЪ ГОГОЛЬ.**; нижче ліворуч: *«Сборникъ гравюръ Серякова».*; праворуч: *Издание ред. «Русской Старины».*; нижче посередині: *Экспедиція заготовленія государственныхъ бумагъ.*

Гравюра була вміщена у виданнях «Русские деятели в портретах гравированных академиком Лаврентием Серяковым», Санкт-Петербург, 1878, 1882, 1886.

Стан збереження: добрий.

Інв. № 522.

ББД № 0621

Гоголь
Микола Васильович
(1809—1852)

Дата: не пізніше 1823.

Гравер: Брокгауз Фрідріх Арнольд (Brockhaus, Friedrich Arnold; 1772—1823). Німецький гравер, видавець, топограф, засновник книговидавничої та книготоргівельної фірми.

Гравюра на сталі. 17×12; 21,6×14,2.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша унизу в межах відбитка під зображенням награвіровано напис: *Грав. На стали Ф. А. Брокгаузъ въ Лейпцигъ.*

Нижче посередині факсиміле підпису: *Н. Гоголь*; унизу у лівому куті: *Издание А. Ф. Маркса въ СПб.*; у правому куті: *Печ. Въ арт. Зав. А. Ф. Маркса въ СПб.*

Стан збереження: задовільний, по краях за межами зображення аркуша жовті плями.

Інв. № 785786190.

ББД № 0031

Іконографія: 1. Федір Антонович Моллер. Портрет Миколи Васильовича Гоголя. Початок 1840-х. П. о.; 59×47 см. Державна Третьяковська галерея. Москва (РФ); 2. Іванов Олександр Андрійович. Портрет М. В. Гоголя. 1841. Олія, дерево. 14×12,5 см (овал). Державний Російський музей. Санкт-Петербург (РФ).

**Голіцин
Олександр Миколайович
(1773—1844)**

Князь, державний та громадський діяч Російської імперії. Службову кар'єру розпочав обер-прокурором I департаменту Сенату (1803—1816). З 1810 — член Державної ради. 1816—1824 очолював міністерство народної освіти. З 1841 — дійсний таємний радник 1-го класу. Був довіреною особою імператора Олександра I. Президент Російського Біблійного Товариства, активно сприяв перекладу Біблії російською мовою та її розповсюдженню.

Дата: між 1840—1844.

Гравер: **Райт Томас** (*Wright, Thomas*; 1792—1849) [за живописним портретом роботи К. Брюллова 1840].

Гравюра пунктиром на сталі. 43,5 × 31,5; 50,2 × 36,5.

На повний зріст, 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша унизу ліворуч під рамкою зображення награвіровано прізвище гравера: *Грав. Проф. 1-й степ. Флорент. Акад. и член С.-Петербур. и Стокгольм. Акад. Худож. Райт (Wright).*; праворуч під рамкою награвіровано прізвище автора живописного портрета: *Пис. проф. Карль Бруловъ.*

У нижній частині аркуша посередині під рамкою зображення награвіровано у два рядки прізвище портретованої особи: *Князь Александръ Николаевичъ / ГОЛИЦИНЪ.*

Стан збереження: добрий, відбиток гравюри наклеєно на цупкий папір.

Інв. № 868.

ББД № 0854

Іконографія: 1. Карл Павлович Брюллов. Портрет члена Державної ради князя О. М. Голіцина. 1840. П. о.; 197,5 × 143,8 см. Державна Третьяковська галерея. Москва (РФ); 2. Невідомий художник. Портрет Олександра Миколайовича Голіцина. Друга чверть XIX ст. П. о.; 68 × 59,5 см. Алупкинський музей-заповідник (Україна); 3. Єгор (Георг) Іванович Ботман. Портрет князя Олександра Миколайовича Голіцина. Бл. 1871. П. о.; 139,5 × 103 см. Державний Ермітаж. Санкт-Петербург (РФ).

**Головін
Федір Олексійович
(1650—1706)**

Російський дипломат і державний діяч, генерал-фельдмаршал, генерал-адмірал (1700), граф (1702). Походив з боярської сім'ї. Був державним канцлером, президентом посольських справ, начальником Військово-морського наказу, головою Оружейної, Золотої і Срібної палат, намісником Сибірським, керуючим Монетним двором, Ямським наказом. Входив до складу Великого посольства (1697—1698). Призначений начальником новоствореного Военно-морського наказу. Брав активну участь у підготовці другого Азовського походу. 1699—1706 був одним із найближчих сподвижників Петра I.

Дата: не пізніше 1821.

Гравер: Іванов Микола Григорович (1779 — після 1827) [за живописним портретом (не пізніше 1706) роботи невідомого художника].

Гравюра пунктиром. 10,3×8,3; 18×12,3; 27,5×20,7.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша внизу під овалом портрета прізвище автора: *Грав. Н. Ивановъ.*

У нижній частині аркуша в межах відбитка посередині під зображенням награвіровано сім рядків тексту: *Графъ Федоръ Алексіевичъ / Головинъ, / Ближній Бояринъ Генералъ Адмиралъ, / Фельдмаршалъ, Посольской Канцеляріи / начальний Президентъ Намістникъ / Сибирскій и первый Ордена Св. Андрея / Кавалеръ.*; нижче текст: *Изъ Собранія Портретовъ издаваемыхъ Платономъ Бекетовымъ.*

На звороті аркуша у нижньому лівому куті чорним чорнилом напис: *инв. 24153.*

Стан збереження: добрий.

Инв. № 706.

ББД № 0547

Іконографія: 1. Невідомий художник. Портрет Федора Олексійовича Головіна (копія з оригіналу початку XVIII ст.). 2-га пол. XIX ст. П. о.; 88×69 см. 2. Невідомий гравер. Портрет Федора Олексійовича Головіна. Кінець XVIII ст. Гравюра різцем; 15,9×9,5 см (обидва зберігаються у Державному історичному музеї. Москва (РФ)); 3. Борель Петро Федорович. Портрет Федора Олексійовича Головіна. Літографія.

**Горковенко
Марко Пилипович**
(1779—1856)

Віце-адмірал російського флоту, військовий педагог. Освіту здобув у Морському кадетському корпусі Санкт-Петербурга. Нагороджений 9-ма орденами, зокрема Святої Анни, Святого Володимира, Святого Станіслава. Капітан-лейтенант (з 1816), командир роти (з 1818), капітан 2-го рангу (з 1827), капітан 1-го рангу (з 1831), контр-адмірал (з 1837), віце-адмірал (з 1851). Викладач Морського корпусу, помічник інспектора (з 1811), інспектор класів Морського корпусу (з 1827), член Морського генерал-аудиторіату (з 1851).

Дата: не пізніше 1856.

Гравер: Гундрізер Рудольф (Gundriser R.; роки життя невідомі). Літограф середини XIX ст.

Літографія. 15 × 11,3; 23,4 × 15,8.

Поколін., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша у правому куті відбитка підпис: *Р. Гундрізеръ. Лит.*

Унизу посередині під відбитком факсиміле підпису портретованої особи: *Марк Горковенко.*

Стан збереження: добрий, по краях аркуша за межами зображення незначні забруднення.

Інв. №28.

ББД № 0051

Іконографія: Невідомий художник XIX ст. Портрет віце-адмірала Марка Пилиповича Горковенка. 2-га пол. XIX ст. П. о.; 87 × 73 см. Центральний військово-морський музей. Санкт-Петербург (РФ).

Горн Густав (1592—1657)

Відомий воєначальник і державний діяч Швеції часів Тридцятирічної війни, граф, фельдмаршал (1628). Народився у сім'ї фельдмаршала і дипломата Карла Хенрікссона Горна. Освіту здобув під наглядом астронома і астролога С. А. Форсіуса. 1609—1612 навчався у Ростокському, Єнському та Тюбінгенському університетах. У 35-річному віці отримав від короля Густава II Адольфа звання фельдмаршала, а 1630 призначений помічником монарха. 1631 відзначився у Брейтенфельдській битві. 1632 після смерті Густава II Адольфа разом з генералом Іоанном Банером призначений командувачем усіх військ Німеччини. З 1652 був генерал-губернатором Ліфляндії.

Дата: 1651.

Гравер: Фальк Ієреміас (Falck, Jeremias; 1610/20—1667/77).

Рисувальник: Девід Бек (Бік; Beck David; 1621—1656) [за живописним портретом 1633]. Голландський портретист. Працював у Делфті. Походив з родини шкільного вчителя. Навчався у відомого голландського портретиста Міхеля Янса ван Міреveltа. Наприкінці 1640 переїхав до Лондона, вчився в студії Антоніса ван Дейка. Був помічений королем Англії Карлом I, який доручив йому навчати своїх синів. Після страти свого покровителя покинув Англію. 1647 призначений портретистом королеви Швеції Крістіни.

Різець. 22,8×18; 26,5×22; 31,8×22.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша під овальною рамкою у видовженому по горизонталі прямокутній площині постаменту унизу праворуч награвіровано прізвище гравера: *Je. Falck S. R. M. Sueciæ Chalcographus*; у лівому нижньому куті відбитка: *D. Beck pin.*; у правому нижньому куті відбитка зазначено місце і дату друку: *Cum priu. R. S. Stockholmiae 1651.*

У нижній частині відбитка у площині постаменту награвіровано п'ять рядків тексту: *Perillustri ac Generosissimo Duo. Duo.: Gustavo Horn, Comiti / Biörneburgi B. in Marienburg, Duo. in Hering et Malla etc. S-æ: R-æ: M. / Regnorsq Suecie Senatōri et Campi Mareschallo Finlandiæ Australis Iudici tiæ / Provinciali Equiti Aurato Duo. Suo Benignissimo ranc ejus Excell / effigien cælo a sa exsculptam rumiliter offert dicat dedicatq / Sc. Falk S.R.M. Suecie Calcographus.*

Стан збереження: добрий, аркуш обрізаний по периметру за лінією відбитка.

Інв. № 288 ин.

ББД № 0839

Іконографія: Маттеус Меріан Старший. Портрет фельдмаршала Густава Горна. 1642. Різдева гравюра. Палац Миру. Гаага (Нідерланди).

**Горчаков
Петро Дмитрович
(1785—1868)**

Російський державний діяч, князь, генерал від інфантерії, командир Шостого піхотного корпусу, генерал-губернатор Західного Сибіру (1836—1851), член Державної Ради Росії (з 1858). Службу розпочав 1785. Брав участь у кампаніях у Фінляндії (1808—1809), Туреччині (1810—1811), французько-російській війні 1812, кампанії 1813—1814. 1820 у чині генерал-майора призначений управителем Імеретії. Активний учасник підкорення Кавказу. З 1825 — командувач 22-ї піхотної дивізії на Кавказі. 1826 переведений з Кавказу на посаду генерал-квартирмейстера 2-ї армії. 1851 призначений у розпорядження головнокомандувача Кримської армії, командував Чоргунським загonom, а згодом 6-м піхотним корпусом. Після завершення військової служби став членом Державної ради (1855).

Дата: після 1840.

Гравер: Шертле Валентин (Schertle, Valentin; 1809—1885) [з рисунка П. Ф. Соколова 1836—1840]. Німецький живописець і літограф. Художню освіту здобув в Академії мистецтв у Мюнхені. Літографії навчався у Ф. Ганфштенгеля, гравера і фотографа. Працював у Санкт-Петербурзі, Варшаві, Франкфурті-на-Майні (з 1846). Автор літографій з творів Рафаеля, Гвідо Рені та ін. Працював переважно у портретному жанрі.

Літографія кольорова. 25 × 20; 40 × 27,5.

Поколін., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша унизу ліворуч під зображенням авторський підпис: на Кам.: Шатле.; праворуч — прізвище живописця: пис.: Соколовъ.

У нижній частині аркуша посередині під зображенням чотири рядки тексту: Князь Петръ Дмитріевичъ / Горчаковъ / Командиръ отдельнаго Сибирскаго Корпуса / и Генераль-Губернаторъ Западной Сибири.; нижче посередині зазначено місце друку: въ Литогр: Беггрова печат.

Стан збереження: добрий, аркуш наклеєно на папір.

Інв. № Ал 673/39.

ББД № 0318

Гранвелла (Гранвель)
Антуан Перрено де
(*Granvelle Antoine Perrenot de;*
1517—1586)

Кардинал (з 1560), перший міністр і радник іспанського короля Філіпа II. Народився у сім'ї вельможного аристократа Бургундії, який ревно служив імператору Карлу V. Освіту здобув у Падуанському університеті, вивчав юриспруденцію під керівництвом П'єтро Бембо, а потім у Левенському католицькому університеті у Фландрії, де опановував богословські науки. Єпископ м. Аррас (з 1540) та Мехелена (з 1560). Учасник Тридентського собору. Йому було доручено готувати Пассауську та Като-Камбрезійську угоди й перемовини про династичний шлюб короля Філіпа II та англійської королеви Марії Тюдор. Брав активну участь у придушенні руху протестантів у Нідерландах на боці іспанського короля, який під тиском Маргарити Пармської змушений вислати його 1564 з країни. 1575 викликаний до Мадрида, де очолив Італійську раду. Сприяв розвитку мистецтв і науки, колекціонував твори видатних італійських художників. Зібрав багату бібліотеку.

Дата: бл. 1590.

Гравер: [Клерк] Ніколас де (*Clerk; Clerck, Nicolas de;* бл. 1570 — після 1617).

Різцева гравюра на міді. 15 × 12; 15,2 × 12.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша у полі овальної рамки портрета награвіровано текст: *ANTONIUS PERENOTUS CARDINALIS GRANVELLANUS ARCHIEP. MECHLI.*; у нижній частині аркуша під прямокутною рамкою два рядки тексту: *Antonius Perenot Cardinael van Granvello / cerste Aertsbisshop van Mechelen.*

Стан збереження: добрий, гравюру наклеєно на папір.

Інв. № Ал. 598/22.

ББД № 0770

Гранвелла (Гранвель)
Антуан Перрено де
(*Granvelle Antoine Perrenot de;*
1517—1586)

Дата: не раніше 1560.

Гравер: гравер XVII ст.

Гравюра різцем. 9,7×8; 11,8×8,6; 14,3×
×8,6.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша у нижній частині під зображенням награвіровано два рядки тексту: *A. Perrenot / Cardinal von Granvelle.*

Стан збереження: добрий, гравюру наклеєно на папір.

У нижній частині та на звороті аркуша, на який наклеєно гравюру, розташовано 29 рядків рукописного тексту, написаного чорним чорнилом французькою мовою, що містить біографію зображеної особи.

Інв. № Ал. 598/21.

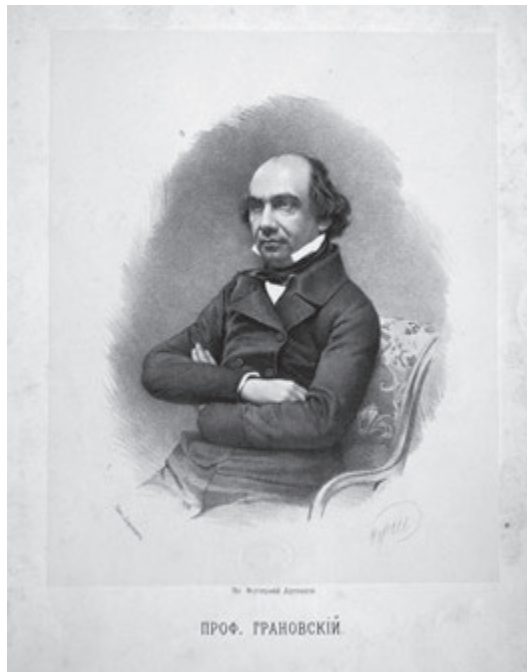
ББД № 0768

Іконографія: 1. Віллем Кей. Портрет кардинала Антуана Перрено де Гранвелли. 1561. Дошка, олія; Королівські музеї витончених мистецтв. Брюссель (Бельгія); 2. Франс Флоріс. Портрет кардинала Антуана Перрено де Гранвелли. Між 1541—1570. Дошка, олія; 46,5×36 см. Музей Фонду Бемберга в Тулузі (Франція).

**Грановський
Тимофій Миколайович
(1813—1855)**

Російський історик і громадський діяч. Походив з дворянської родини. Закінчив юридичний факультет Петербурзького університету (1835). Навчався в Берлінському університеті (1837—1839). Професор загальної історії Московського університету (1839—1855), де першим у Росії розпочав викладати курс історії західноєвропейського середньовіччя. Належав до кола західників, полемізував із слов'янофілами, підкреслюючи спільність історичного розвитку Росії та Західної Європи. 1845 захистив магістерську, а 1849 опублікував докторську дисертацію. У 1850-х рр. працював над підручником із всесвітньої історії (опубліковано частково). У колі його наукових інтересів були «перехідні» епохи: від Середньовіччя до Нового часу, історія середньовічного міста. За своїми поглядами був послідовником Гегеля.

Дата: не пізніше 1859.

Гравер: **Борель Петро Федорович** (1829—1898) [за фотографією Карла Даутендея 1850-х рр.].

Літографія. 18,6×15,5; 31,4×22.

Поколін., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша унизу в межах відбитка у правому куті авторський підпис: *Борель*.

У лівому куті підпис літографа: *Печ: Дарленгъ*; унизу посередині під відбитком награвіровано: *По Фотографіи Даутендея.*; нижче: *Проф. Грановскій*.

Стан збереження: задовільний; праве поле аркуша, що обрамляє відбиток, обрізано по краю; унизу аркуша за межами відбитка жовті плями й забруднення.

Інв. № 30.

ББД № 0023

Іконографія: 1. Петро Захарович Захаров-Чеченець. Портрет історика Тимофія Миколайовича Грановського. 1845. П. о.; 81×64 см. Державна Третьяковська галерея. Москва (РФ); 2. Петро Федорович Борель. Портрет професора Московського університету Тимофія Миколайовича Грановського. 1850-ті рр. Літографія (овал).

Грей Чарльз, 2-й граф Грей
(*Grey Charles; 2-nd Earl Grey;*
1764—1845)

Лорд, державний діяч, впливовий британський політик, прем'єр-міністр Великої Британії. Народився в сім'ї генерала, якому був наданий титул графа. Освіту здобув у Кембріджському університеті. 1786 обраний членом палати общин. 1806—1807 обіймав посаду міністра іноземних справ у кабінеті У. Гренвіля. Після смерті батька 1807 перейшов до палати лордів. Наступні двадцять три роки був в опозиції. Після відставки 1830 уряду герцога Веллінгтона став прем'єр-міністром Великої Британії. На цій посаді ініціював скасування работоргівлі у Британській імперії, провів радикальну виборчу реформу (1832), яка суттєво змінила політичну систему країни. 1834 вийшов у відставку і припинив політичну діяльність.

Дата: перша половина XIX ст.

Гравер: Кохран Джон (*Cochran, John;* р.н. невід. — після 1855) [за живописним портретом роботи Т. Лоуренса 1828].

Мецо-тинто. 11,5×8,8; 22,7×21,6; 27,3×21,6.

Поколін., en face.

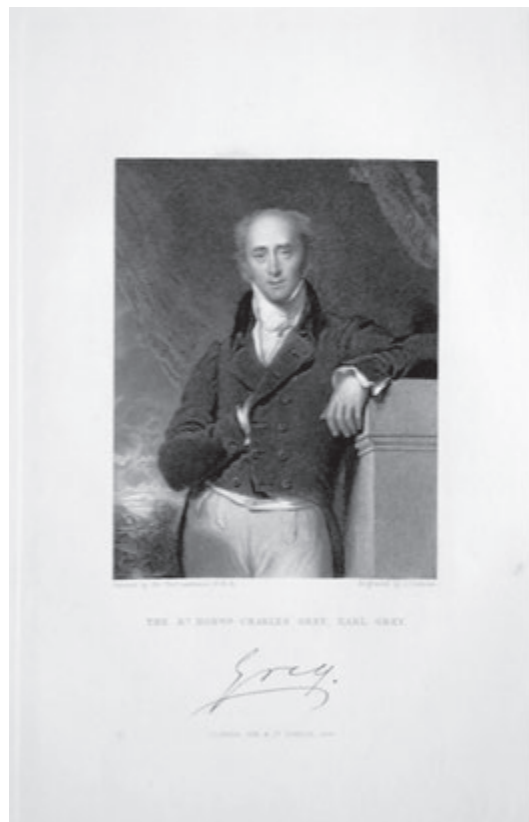
На лицевому боці аркуша унизу праворуч під зображенням прізвище гравера: *Engraved by J. Cochran.*; ліворуч: *Painted by Sir Tho.-s Lawrence, P.R.A.*

У нижній частині аркуша посередині текст: *The R.-t Hon.-ble Charles Grey, Earl Grey.*; нижче — відтворення факсиміле підпису портретованого: *Grey.*; під факсиміле підпису — місце друку граюри: *Ficher, son & C.-o London, 1844.*

Стан збереження: добрий.

Інв. № 118 ин.

ББД № 0517

Грей Чарльз, 2-й граф Грей
(*Grey Charles; 2-nd Earl Grey;*
1764—1845)

Дата: перша половина XIX ст.

Гравер: літограф першої половини XIX ст.

Літографія. 35 × 25; 51 × 38.

Погруд., en face.

На лицевому боці аркуша унизу посередині під зображенням ім'я портретованого: *Lord Grey.*; нижче ліворуч текст: *Paris ches Chaillou, Editeur rue S-t Honoré №140*; праворуч — місце друку: *Lith. de Lemercier, rue du Four S. G. № 55.*

У нижній частині аркуша посередині тиснення знаку виробника паперу: монограма «РС» у овальній рамці.

Стан збереження: добрий.

Інв. № ал 673/64.

ББД № 0518

Іконографія: 1. Копія з картини Томаса Лоуренса. Портрет лорда Чарльза, 2-го графа Грей. Між 1828 — бл. 1899. П. о.; 76,2 × 62,9 см. Національна портретна галерея. Лондон (Велика Британія); 2. Копія з роботи Томаса Лоуренса: Генрі Боун. Портрет лорда Чарльза, 2-го графа Грей. 1794. Емаль на міді; овал 9,2 см; 3. Джеймс Хопвуд Старший. Портрет лорда Чарльза, 2-го графа Грей. 1807. Пунктир; овал 8,58 × 6,98 см.

Греч
Микола Іванович
(1787—1867)

Російський видавець, редактор, журналіст, публіцист, філолог, перекладач. Народився в родині обер-секретаря Сенату. Отримав домашню освіту; закінчив Юнкерське юридичне училище (1801—1804), вчився у Головному педагогічному училищі (1804—1807). Секретар Міністерства внутрішніх справ, викладач російської та латинської словесності (1804—1813). Член Вільного товариства любителів словесності, наук і художеств (з 1810). Член-кореспондент Петербурзької академії наук (з 1827). Був близьким до декабристів. Колезький радник (1823), статський радник (1829), дійсний статський радник (1838), тайний радник. Чиновник Міністерства фінансів (1836—1843). Автор низки праць з граматики російської мови, художніх творів, мемуарів: «Практическая русская грамматика» (1827), «Начальные правила русской грамматики» (1828), «Пространная русская грамматика» (1827); «Поездка в Германию» (1831), «Чёрная женщина» (1834), «Путевые письма из Англии, Германии и Франции» (1839), «Парижские письма...» (1847) та ін. Написав книгу мемуарів «Записки о моей жизни».

Дата: не пізніше 1845.

Гравер: гравер першої половини XIX ст.

Гравюра на сталі. 25 × 16.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша унизу посередині під зображенням факсимільне відтворення підпису портретованої особи: *Николай Греч*.

Гравюра увійшла у видання «100 русских литераторов». Санкт-Петербург, 1845.

Стан збереження: задовільний; аркуш деформовано, нижній правий кут втрачено, правий бік аркуша обрізаний.

Інв. № 29.

ББД № 0222

Іконографія: Сергій Львович Левицький. Портрет видавця Миколи Івановича Греча. 1856. Фотографія.

**Грибоєдов
Олександр Сергійович
(1795—1829)**

Видатний російський письменник, автор відомої віршованої комедії «Лихо з розуму» (1822—1824), дипломат, дійсний член Вільного товариства любителів російської словесності (1824). Народився в Москві в родині офіцера російської гвардії. Освіту здобув у Московському університеті на філософському факультеті: спочатку словесне відділення, згодом юридичне, потім учився на природничо-математичному факультеті; отримав ступінь кандидата словесних наук та звання кандидата права. 1812—1816 перебував на військовій службі. З 1817 розпочав дипломатичну кар'єру: губернським секретарем Колегії іноземних справ (1817), секретарем місії в Персії (1818). 1822 переведений на Кавказ на роботу «у дипломатичних справах». 1826 був заарештований у справі декабристів. За місяць звільнений, призначений колезьким радником (1827). Упродовж трьох років обіймав дипломатичні посади у східних країнах. 1828 призначений міністром-резидентом у Персію. Цього ж року одружився з княжною Ніною Чавчавадзе, дочкою генерал-майора О. Г. Чавчавадзе. За підписання Туркманчайського мирного договору нагороджений орденом Святої Анни 2-го ступеня з діамантовими відзнаками. Вбитий у Тегерані, похований у Тбілісі.

Дата: близько середини ХІХ ст.

Гравер: гравер другої половини ХІХ ст.

Гравюра на сталі різцем. 12,4×8,5; 19×12,4.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша унизу посередині під зображенням награвіровано напис: *Гравировано у Ф. А. Брокгауза въ Лейпцигѣ.*; нижче посередині награвіровано факсиміле підпису портретованої особи: *Грибоедовъ.*

Стан збереження: добрий.

Інв. № 33.

ББД № 0128

Іконографія: Іван Миколайович Крамської. Портрет Олександра Сергійовича Грибоєдова. 1873. П. о.; 66×57 см. Державна Третяковська галерея. Москва (РФ).

Григорій (світське ім'я —
Постніков Георгій Петрович;
1784—1860)

Єпископ, митрополит Новгородський, Санкт-Петербурзький, Естляндський і Фінляндський (1856—1860), член Святейшого Синоду. Проповідник, богослов; дослідник і борець зі старообрядництвом. Основоположник церковної періодичної преси в Росії. Народився в сім'ї дякона. Освіту здобув у Перервинській та Троїцькій семінаріях; 1814 закінчив Санкт-Петербурзьку духовну академію, удостоєний звання магістра і визначений бакалавром академії. Учень єпископа Філарета (Дроздова). 1814 прийняв чернечий постриг, висвячений ієродияконом та ієромонахом. 1817 удостоєний ступеня доктора богослов'я, звання професора Санкт-Петербурзької духовної академії. Ректор академії (з 1819), член Російської академії (з 1820), член Комісії духовних училищ. Похований в Олександро-Невській лаврі в Петербурзі.

Дата: 1857.

Гравер: **Козлов Олександр Олексійович** (1816—1884). Російський гравер, офортист, рисувальник, літограф. Автор близько 70 літографій царської сім'ї та вищих духовних адміністрацій.

Літографія. 42,8×31,5; 62×43.

Поколін., en face.

У нижній частині аркуша у лівому нижньому куті відбитка прізвище літографа: *Лит. и Издалъ А. Козловъ*; у правому нижньому куті відбитка: *Печ. у И. Шевалье*.

На лицевому боці аркуша унизу посередині під зображенням текст: *С. Петербургъ. 1857 г.: Генваря.*; унизу посередині під відбитком факсимільне відтворення підпису портретованої особи: *Идеже есть сокровище ваше, ту будетъ и сердце ваше. / Григорій, митрополитъ Новгородскій и С.-Петербургскій*; нижче: *Прод: въ С. П. Б. у П. Фельтена, Бегрова и у Худож: Козлова на В. О. больш: прос: 15 л. д: Гр. Строгановой въ Москве у Г. Бекерса. Цена.*

Стан збереження: добрий, відбиток літографії наклеєний на цупкий папір.

Інв. № 717.

ББД № 0594

Григорій (світське ім'я —
Постніков Георгій Петрович;
1784—1860)

Дата: друга третина ХІХ ст.

Гравер: літограф першої половини
ХІХ ст.

Літографія. 42×33,8.

Поколін., en face.

Стан збереження: задовільний, гра-
вюра обрізана по овалу і наклеєна на па-
пір зеленого кольору.

Інв. № 577.

ББД № 0371

Григорій (світське ім'я —
Постніков Георгій Петрович;
1784—1860)

Дата: бл. 1860.

Гравер: **Борель Петро Федорович?**
(1829—1898).

Літографія. 19,4 × 15,2; 36 × 27.

Поколін., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша під відбитком посередині надруковано ім'я і сан портретованої особи: **ГРИГОРІЙ. / Митрополитъ Новгородскій, С. Петербургскій, Эстляндскій, Финляндскій.**; нижче посередині прізвище власника літографічного закладу: *Литог. А. Траншеля.*

Стан збереження: добрий, відбиток літографії наклеєний на тонкий папір.

Інв. № 894.

ББД № 0873

Груші Еммануель
(*Grouchy Emmanuel*;
1766—1847)

Французький воєначальник, маркіз, граф (1808), останній за часів Наполеона I маршал імперії (1815), генерал-полковник (1809), пер Франції. Походив зі старовинної нормандської родини. Військову освіту здобув у артилерійській школі в Страсбурзі. Приєднався до Французької революції й відмовився від дворянського титулу. Брав участь у багатьох військових кампаніях. 1812 очолив 3-й кавалерійський корпус Великої армії і відзначився у битвах під Смоленськом та Бородино. Після зречення Наполеона I присягнув Людовіку XVIII, дістав посаду генерал-інспектора кавалерії. Після другої Реставрації Бурбонів мусив залишити Францію й оселитись у США. 1819 отримав дозвіл на повернення до батьківщини. Груші було відновлено у титулах. 1821 відправлений у відставку у званні генерал-лейтенанта. Після Липневої революції Луї-Філіп I надав йому звання маршала, пера Франції (1831) та маркіза (1832). Помер у Сен-Етьєні.

Дата: 1835—1839.

Гравери: Гель Амадей Фелікс Бартелемі (*Geille, Amedee Felix Barthelemy*; 1803—1843), Барбье-Вальбонн Жак-Люк (*Jacques-Luc Barbier-Walbonne*; 1769—1860).

Рисувальник: Руйяр Жан Себастьян (*Roillard, Jean Sebastien*; 1789—1859) [за власним живописним портретом 1835]. Французький живописець, портретист. Його дружина — відома художниця-мініатюристика Альдровандіна Франсуаза Жюлі Ленуар. Навчався у Жака-Луї Давида. З 1817 — постійний експонент паризького Салону. Нагороджений орденом Почесного легіону. Автор історичних портретів видатних діячів Французької революції, деякі з написаних ним парадних портретів маршалів Наполеона зберігаються у Версальському палаці.

Гравюра на сталі, офорт. 20,1 × 13,4; 25 × 18,7.

На повний зріст, 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша прямокутного вертикального формату праворуч під рамкою зображення прізвище рисувальника: *Peint par Roillard*.

У нижній частині аркуша посередині під рамкою зображення прізвище і військове звання портретованої особи: *Grouchy (Emmanuel, marquis de) maréchal de France le 19 mai 1834*; у лівому горішньому куті аркуша за межами зображення: *Gal-rie Hist-que de Versailles*; угорі аркуша посередині над рамкою зображення: 1563.

Стан збереження: добрий.

Інв. № 259 ин.

ББД № 1065

Іконографія: Жорж Руже. Портрет Еммануеля Груші. 1835. П. о.; 72 × 55 см; Палац Версаль. Париж (Франція).

**Гудович
Іван Васильович
(1741—1820)**

Російський державний і військовий діяч, генерал-фельдмаршал (1807), генерал-губернатор Москви (1809—1812), сенатор. Навчався в Кенігсберзькому і Лейпцизькому університетах. На військовій службі з 1759. Командир Астраханського піхотного полку (з 1763), учасник походу в Польщу (1764), командував полком і бригадою під час російсько-турецької війни (1768—1774); відзначився під час здобуття Хотина (1769), у битвах на річках Ларга та Кагул (1770). Командував дивізією (1774—1784). Рязанський і Тамбовський генерал-губернатор. Брав участь у здобутті Хаджибея (1789) і Кілії (1790) під час російсько-турецької війни (1787—1791). Командувач Кавказькою лінією; керував штурмом Анапи (1791). Потрапив у немилість імператора Павла I. З 1806 служив на Кавказі. Учасник підкорення Бакинського, Шекинського і Дербентського ханств; російсько-турецькій війні (1806—1812). Член Державної ради (1809—1812). У лютому 1812 вийшов у відставку.

Дата: не пізніше 1844.

Гравер: **Шошкін Іван** (роки життя невідомі).

Гравюра на сталі, пунктир, різець. 9,7×7,8; 17,2×11,9; 32,3×24,9.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша унизу посередині в межах овальної лінії, що обрамляє зображення, награвіровано напис: *Гра. Иванъ Шошкинъ.*

У нижній частині аркуша посередині під зображенням розміщено три рядки тексту: *Графъ Иванъ Васильевичъ / Гудовичъ, / Генералъ Фельдмаршалъ.*; нижче в межах відбитка: *Изъ Собранія Портретовъ издаваемыхъ Платономъ Бекетовымъ.*

Гравюра увійшла у видання «Изображения людей знаменитыхъ, или чѣмъ нибудь замечательныхъ, принадлежащихъ по рожденію или заслугамъ Малороссіи». Москва, 1844.

Стан збереження: задовільний; по краях за межами зображення угорі та внизу згини й незначні розриви і втрати, по всьому полю аркуша жовті плями.

Інв. № 776931/9.

ББД № 0198

Іконографія: 1. Невідомий художник. Портрет Івана Васильовича Гудовича. 1-ша пол. ХІХ ст. П. о.; 101×78 см (овал). Приватне зібрання; 2. Григорій Семенович Седов. Генерал-фельдмаршал Іван Васильович Гудович. 1857. Літографія; 14,2×15,0; 35,2×26,3 см.

**Гумбольдт Олександр
(Фрідріх Вільгельм) фон**
(*Humboldt Friedrich Wilhelm Heinrich*
Alexander Freiherr von;
1769—1859)

Німецький учений-енциклопедист, природознавець, географ, фізик, метеоролог, ботанік, зоолог, мандрівник, основоположник географії рослинності. Член Берлінської (з 1800), Пруської, Баварської академій наук. З 1818 — почесний член Петербурзької академії наук. Молодший брат ученого Вільгельма фон Гумбольдта. Разом із французьким ботаніком Еме Жак Бонпланом здійснив наукові подорожі до Центральної та Південної Америки, Уралу, узбережжя Каспійського моря, Алтаю. Автор наукової методики комплексних географічних досліджень, розвинув порівняльно-генетичний метод вивчення географічних явищ; один із засновників фізичної географії як науки, країнознавства, ландшафтознавства, географії рослин.

Дата: бл. 1840.

Гравер: Джентілі Анжело (*Gentili, Angelo*; р.н. невід. — після 1840).

Літографія. 27×22,7; 46,3×32,6.

Погруд., en face.

На лицевому боці аркуша унизу посередині під зображенням авторський підпис: *Lith. v. Gentili*; ліворуч: *gez. v. F. Kruger*.

У нижній частині аркуша посередині в межах відбитка прізвище портретованої особи: *ALEXANDER von HUMBOLDT*; нижче під відбитком: *Verlag von Gropius im Diorama*.

У нижній частині аркуша посередині за межами відбитка тиснена печатка овальної форми з текстом усередині: *IM Diorama*; по овалу: *GBR: Gropius. In Berlin*.

Стан збереження: добрий, гравюру наклеєно на папір.

Інв. № ал 673/15.

ББД № 0332

Іконографія: 1. Йозеф Карл Штілер. Портрет Олександра Гумбольдта. 1843. П. о.; 107×87 см. Палац Шарлоттенхоф. Берлін (Німеччина); 2. Фрідріх Георг Вейтш. Портрет Олександра фон Гумбольдта. 1806. П. о.; 126×92,5 см. Стара національна галерея. Берлін (Німеччина).

Гусіков Йозеф Міхаель
(*Gusików Josef Michael*;
1806—1837)

Відомий музикант-віртуоз, ксилофоніст, цимбаліст. Народився в місті Шклові (Білорусь) у сім'ї бідного єврейського флейтиста. Самостійно навчився грати на флейті та цимбалах. Власноруч виготовив цимбали з пластинами з дерева та соломи, звуки якої мали незвично м'який тон. У грі на цьому інструменті досяг небувалих успіхів. Переважно виконував єврейські та польські народні мелодії у власній обробці. 1834 з великим успіхом проходили його сольні концерти у Києві, Одесі. 1835 за сприяння польського скрипаля Кароля Ліпінського та французького поета Альфонса Ламартіна відбулися гастролі в Парижі, Празі, Франкфурті, Відні. Помер від туберкульозу в Ахені.

Дата: бл. 1850.

Гравер: Кригубер (Кріхубер) Йозеф (*Kriguber, Josef*; 1800—1876). Літограф, живописець, портретист. 1818 закінчив Академію образотворчих мистецтв у Відні. Деякий час працював літографом у видавничій компанії «Тренценський». Автор більш ніж 3000 літографічних портретів (створених за акварельними творами) представників аристократичних і буржуазних кіл, які сприяли популярності талановитого митця.

Рисувальник: Хоїнські Есташ (*Choinski Eustache*; роки життя невідомі). Художник XIX ст.

Літографія тонова. 16 × 61; 25,3 × 24; 30,7 × 22,6.

Погруд., en face.

На лицевому боці аркуша унизу ліворуч під зображенням авторський підпис: *Krieghuber lith.*; праворуч: *Choinski pinx.*

У нижній частині аркуша посередині текст: *Jos. M. Gusików.*; нижче під відбитком посередині текст: *geb. bei. Leykum & Co.*

Стан збереження: задовільний; по краях аркуша за межами відбитка незначні забруднення; унизу сильні затьоки.

Інв. № ал. 673/55

ББД № 0096

Гюгель Карл-Олександр-Ансельм (*Hügel Karl-Alexander-Anselm Freiherr von*; 1795—1870)

Німецький мандрівник і природознавець. 1830 здійснив семирічну подорож, основну частину присвятив дослідженню Індії. 1840—1842 опублікував у Штутгарті мандрівні записки. 1850—1869 — австрійський посланець у Флоренції та Брюсселі.

Дата: 1850.

Гравер: Пфанн Крістіан Зигмунд (*Pfann, Christian Sigmund*; 1824—1885).

Літографія. 25 × 20; 45,7 × 35,7.

Поколін., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша унизу праворуч від зображення підпис літографа і дата: *C. Pfann. / 1850.*

У нижній частині відбитка ліворуч під зображенням прізвище друкаря: *gedr. v. G. Küstner*; у нижній частині аркуша посередині під відбитком чорним чорнилом автограф портретованої особи: *Carl Hügel.*

Стан збереження: добрий.

Інв. №: Д 223/17.

ББД № 0633

Гюго Віктор-Марі
(*Hugo Victor-Marie*;
1802—1885)

Видатний французький письменник, драматург, поет, публіцист, громадський діяч. Член Французької академії (1841). Син генерала наполеонівської армії. Навчався у релігійному закладі Мадрида — Коледжі для дворян. 1817 взяв участь у конкурсі літературної академії в Тулузі, невдовзі став лауреатом цієї академії. 1819 нагороджений Золотою лілією за «Оду» на честь встановлення статуї Генріха IV. 1822 перша збірка поета «Оди й різні вірші» відзначена щорічною рентою в 1200 франків. 1831 написав роман «Собор Паризької Богоматері». 1841 обраний членом Французької академії. 1848 обраний до Національної асамблеї. Після державного перевороту 1851 перехав на острів Джерсі, а 1855 — на острів Гернсі. У 1860-ті рр. опубліковані романи «Знедолені» (1862), «Трудівники моря» (1866) і «Людина, яка сміється» (1869), що принесли письменнику всесвітню славу.

Дата: 1825.

Гравер: **Леклер Огюст Туссен** (*Lecler, August Toussaint*; 1788 — р.с. невід.). Французький живописець, портретист, гравер на міді та літограф першої половини XIX ст. Навчався у гравера А. Тардє. Експонував свої твори в Парижі на виставках 1812, 1819, 1822, 1824, 1831, 1833.

Літографія. 17,7 × 15; 26,3 × 20,5.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша унизу ліворуч від погруддя підпис і дата: *Lecler 1825*.

Стан збереження: добрий, по краях аркуша за межами зображення незначні забруднення і затьоки.

Інв. № 202 ин.

ББД № 0102

Іконографія: 1. Ашиль Жак-Жан-Марі Деверія. Портрет Віктора Гюго. 1829. Літографія. 46,6 × 33,1 см. Національна галерея мистецтва. Вашингтон (США); 2. Огюст де Шатійон. Віктор Гюго із сином Франсуа-Віктором. 1836. П. о.; 181 × 94,5 см. Будинок-музей Віктора Гюго. Париж (Франція); 3. Огюст Вакрі. Портрет Віктора Гюго. 1853. Фото; 4. Етьєн Каржа. Портрет Віктора Гюго. 1876. Фото кольорове; 5. Надар (справжнє ім'я — Гаспар Фелікс Турнашон). Портрет Віктора Гюго. Бл. 1870. Фото; 6. Леон Жозеф Флорентин Бонна. Портрет Віктора Гюго. 1879. П. о.; 138 × 110 см. Палац Версаль. Париж (Франція).

Галаган
Павло Григорович
(1853—1869)

Син Григорія Павловича Галагана, відомого українського культурного діяча і мецената, який заснував у пам'ять про рано померлого Павла навчальний заклад у Києві, згодом відомий під назвою «Колегія Павла Галагана».

Дата: 1875.

Гравер: Скамоні Георгій Якович (роки життя невідомі). Російський гравер, директор граверного відділення в Експедиції Заготовки Державних Паперів у Москві. Автор винаходу геліографюри.

Гравюра на металі, пунктир. 21,5 × 11,3; 25,5 × 17,8.

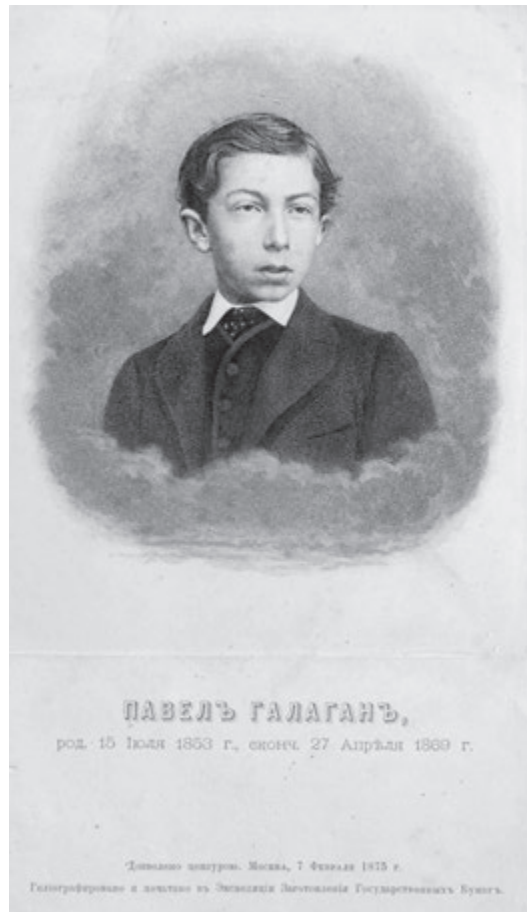
Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша у нижній частині посередині під відбитком зазначено прізвище і дати життя портретованої особи: *Павелъ Галаганъ, /род. 15 Юля 1853 г., сконч. 27 Апрѣля 1869 г.; ниже два рядки текста: Дозволено цензурою. Москва, 7 Февраля 1875 г. / Геліографировано и печатано въ Экспедиціи Заготовленія Государственныхъ Бумагъ.*

Стан збереження: задовільний, по краях за межами зображення жовті плями й незначні розриви.

Інв. № 028 26 1.

ББД № 0179

Гете Йоганн-Вольфганг фон
(*Goethe Johann Wolfgang von*;
1749—1832)

Німецький поет, письменник, драматург, мислитель і натураліст, засновник сучасної німецької літератури, лідер романтичного руху «Буря і натиск». У галузі ботаніки вважається засновником порівняльної морфології рослин. Вивчав право, природознавство, філософію і літературу в Лейпцизькому та Страсбурзькому університетах. Творчість Гете мала великий вплив на подальший розвиток естетики реалістичного мистецтва. Найбільшим літературним досягненням вважається драматична поема «Фауст», над якою поет працював 58 років.

Дата: 1850-ті рр.

Гравер: Зіхлінг Лазарус Готтліб (*Sichling, Lasarus Gottlib*; 1812—1863). Німецький гравер на міді і сталі. Вчився у відомого мюнхенського гравера Самюеля Амслера. Автор гравірованих портретів, пейзажів, книжкових ілюстрацій. Тривалий час працював для братів Брокгаузів у Лейпцигу.

Офорт, різець. 60 × 45,4; 55,4 × 42,3.

Пояс., 3/4, ліворуч.

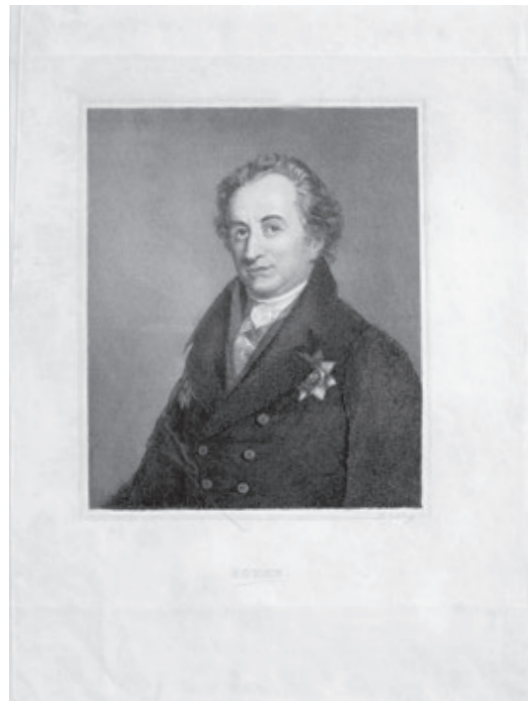
На лицевому боці аркуша під зображенням унизу у правому куті рамки награвіровано: *L Sichling sc.*

Унизу посередині під зображенням напис: *Göthe.*

Стан збереження: добрий, по краях аркуша за межами зображення забруднення і незначні розриви.

Інв. № 23 ин.

ББД № 0073

Гете Йоганн Вольфганг фон
(*Goethe Johann Wolfgang von*;
1749—1832)

Дата: середина XIX ст.

Гравер: Пехт Фрідріх Август (*Pecht, Friedrich August*; 1814—1903). Німецький живописець, рисувальник, літограф, художній критик. Спочатку був літографом, потім малював портрети. Навчався живопису у Поля Делароша в Парижі (1839), в Академії мистецтв у Мюнхені. Техніку літографії опановував під керівництвом Франца Генфштенгеля. Після перебування в Італії (1851—1854) жив у Мюнхені, де став відомим живописцем т. зв. літературного жанра. Як графік виконав багато малюнків для видань «Шиллерівська галерея» (1859), «Гетевська галерея» (1863), «Шекспірівська галерея» тощо. З 1885 видавав художній журнал «Die Kunst für Alle»

Гравюра різцем. 9,2×6,3; 18,8×12.

Пояс., 3/4, праворуч.

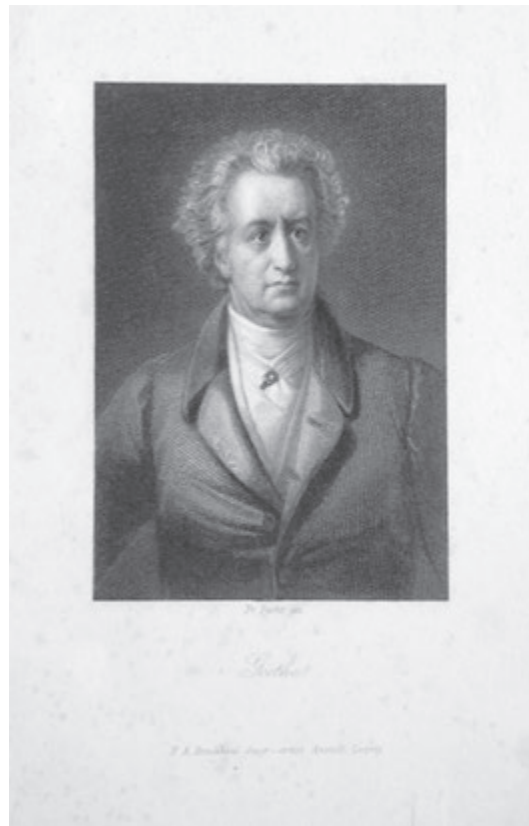
На лицевому боці аркуша унизу посередині під зображенням прізвище гравера: *Fr. Pecht gez.*

Унизу аркуша посередині під зображенням прізвище портретованої особи: *Goethe*; нижче: *F. A. Brockhaus Geogr. — artist. Anstalt, Leipzig.*

Стан збереження: добрий.

Інв. № 128 ин.

ББД № 0562

Гете Йоганн Вольфганг фон
(*Goethe Johann Wolfgang von*;
1749—1832).

Дата: середина XIX ст.

Гравер: **Пехт Фрідріх Август** (*Pecht, Friedrich August*; 1814—1903).

Гравюра різцем. 8,6×6,3; 19×11,8.

Поколін., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша унизу посередині під зображенням прізвище гравера: *Fr. Pecht gez.*

Унизу аркуша посередині під зображенням прізвище портретованої особи: *Goethe in Rome*; нижче: *F. A. Brockhaus Geogr. — artist. Anstalt, Leipzig.*

Стан збереження: добрий.

Інв. № 129 ин.

ББД № 0563

Іконографія: 1. Йозеф Карл Штілер. Портрет поета Йоганна-Вольфганга Гете. 1828. П. о.; 78×63,8 см. Нова Пінаотека. Мюнхен (Німеччина); 2. Ангеліка Марія Ганна Катарина Кауфман. Портрет Йоганна-Вольфганга Гете. 1787. П. о.; 64×52 см. Національний музей Гете. Веймар (Німеччина).

Гізель Інокентій (бл. 1600—1683)

Український історик, філософ, культурний, освітній та політичний діяч, православний архімандрит. Народився у Пруссії в Кенігсберзі у німецькій протестантській родині. 1642 закінчив Києво-Могилянський колегіум. Продовжив навчання за кордоном. З 1645 — професор, ректор колегіуму. Від 1650 — ігумен Кирилівського монастиря. 1656—1683 — архімандрит Києво-Печерської лаври і управитель лаврської друкарні. За його ініціативи 1661 видано «Патерик Києво-Печерський». Автор трактату «Мир с богом человеку» (1669), який містить багато відомостей з історії України XVII ст. Був редактором «Синопису» — першого наукового підручника історії України. Широке визнання здобула також праця Гізеля «Твір про всю філософію» (1645—1647). Помер і похований у Києво-Печерській лаврі.

Дата: не пізніше 1844.

Гравер: невідомий художник першої половини XIX ст.

Гравюра на сталі, пунктир, різець. 10,1 × 8,3; 19 × 13,4; 32 × 25,1.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша унизу посередині під зображенням у три рядки награвіровано напис: *Инокентій Гизель, / Архимандритъ Кіево-Печерскаго / Монастыря.* нижче, в межах відбитка посередині: *Изъ Собранія Портретовъ издаваемыхъ Платономъ Бекетовымъ.*

Гравюра увійшла у видання «Изображенія людей знаменитыхъ, или чѣмъ нибудь замечательныхъ, принадлежащихъ по рожденію или заслугамъ Малороссіи». Москва, 1844.

Стан збереження: задовільний — по краях за межами зображення угорі та внизу згини й незначні розриви і втрати, по всьому полю аркуша жовті плями.

Інв.№ 776931/8

ББД № 0127

Іконографія: Невідомий художник. Портрет архімандрита Києво-Печерської лаври Інокентія Гізеля. Перша половина XVIII ст. П. о.; 228 × 105 см. НХМУ.

Гонта Іван
(1705—1768)

Один із ватажків збройного повстання Коліївщина. Виходець із селян-кріпаків с. Розсішки на Черкащині. Служив козаком (з 1757 — сотником) у надвірному війську магнатів Потоцьких в Умані. Під час Коліївщини разом із військом перейшов на бік повстанців і допоміг їм оволодіти Уманню. Обраний повсталими уманським воєводою-полковником. Захоплений в полон російськими військами і виданий полякам. Страчений в с. Сербах на Поділлі.

Дата: 1882.

Гравер: **Константинов Петро Костянтинович** (1830—1890). Російський гравер на міді та сталі. Навчався мистецтву гравюри у Ф. І. Іордана. 1859 отримав звання позакласного художника. З 1868 — академік Санкт-Петербурзької Академії мистецтв. Працював у техніці геліографії. Найвідоміші репродукційні гравюри з живописних полотен Якова Рейсдаля «Болото», Себастьяно дель Пйомбо «Несіння Хреста», портрет гравера Костянтина Афанасьєва.

Літографія тонова. 25,6×16,4; 27,6×22,6.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша унизу праворуч у межах відбитка дата і авторський підпис: 1882 П Константиновъ.

На лицевому боці аркуша посередині під овальною рамкою надруковано текст: ГОНТА.; нижче: *Приложеніє къ журналу: «Кіевская старина».*; у лівому куті: *Дозволено цензурою. Кієвъ, 9 октябрю 1882 г.*; праворуч: *Литографія Экспедиціи Загот. Госуд. Бумагъ.*

Стан збереження: задовільний, по краях аркуша за межами відбитка незначні розриви і забруднення.

Інв. № 168.

ББД № 0095

Іконографія: 1. Амвросій Андрійович Ждаха. Уманський сотник Іван Гонта. 1884. Акварель; 2. Сергій Іванович Васильківський. Уманський сотник Іван Гонта. Раніше 1917 (обидва портрета зберігаються у НХМУ).

Даву Луї Ніколя
(*Davout Louis Nicolas*;
1770—1823)

Маршал Франції (1804), герцог Ауерштедтський (1808), князь Екмюльський (1809). Освіту здобув у Паризькій військовій школі (1788). 1794—1797 бригадний генерал Рейнської армії. Командувач кавалерії в Єгипетській експедиції (1798—1799) та Італійської армії Наполеона Бонапарта (1800—1801). 1805—1814 командувач корпусу, який відзначився в Ульмській операції та у битві під Аустерліцем (1805), під Ауерштедтом (1806), Екмюлі та Ваграмі (1809). 1812 корпус Даву брав участь у штурмі Смоленська та Бородинській битві, а сам маршал командував ар'єргардом під час відступу французького війська від Москви. Після битви під Вязьмою його замінив маршал Ней. 1813—1814 Даву очолював оборону Гамбурга від російсько-прусських військ, утримував місто до повалення імператора Наполеона I. Після повернення Бонапарта з острова Ельби призначений військовим міністром і командувачем військами біля Парижа. Після поразки Наполеона 18 червня 1815 у битві під Ватерлоо віддав переможцям Париж за умови амністії офіцерам, які стали на бік Наполеона під час «Ста днів». Даву єдиний з маршалів зберіг вірність своєму імператорові й відмовився присягати Людовіку XVIII. 1819 король надав Луї Ніколя Даву звання пера Франції.

Дата: 1835—1839.

Гравер: Ладзерер (*Ladærer*; роки життя невідомі). Французький гравер першої половини XIX ст. Твори підписував: *Grave par Ladærer*.

Рисувальник: Готеро П'єр-Клод (*Gautherot, Pierre-Claude*; 1769—1825) [за власним живописним портретом, бл. 1808]. Твори підписував: *Gautherot pinx*. Французький художник, портретист, рисувальник, скульптор. Народився та помер у Парижі. Працював у майстерні Жака-Луї Давида (1787). Відкрив художню школу. Його основна робота — «Наполеон... на мосту Лех в Аугсбурзі».

Гравюра на сталі, офорт. 19,9 × 12,9; 25,1 × 18,5.

На повний зріст, en face.

На лицевому боці аркуша прямокутного вертикального формату ліворуч під рамкою зображення прізвище рисувальника: *Gautherot pinx*; праворуч прізвище гравера: *Grave par Ladærer*.

У нижній частині аркуша посередині під рамкою зображення прізвище і військове звання портретованої особи: *Davoust (L. Nicolas) Prince d'Eckmuhl / Marechal de France 19 Mai 1804 † 1823*; над відбитком угорі посередині: 1536; праворуч чорним олівцем: 94.

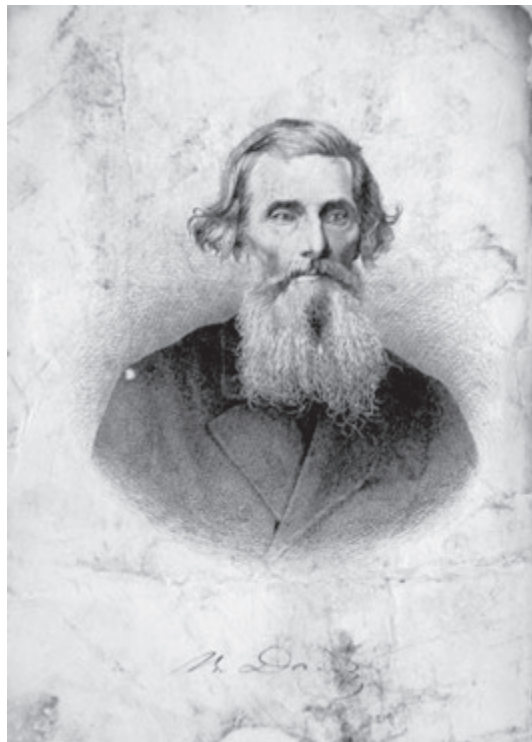
Стан збереження: добрий, за межами зображення на папері є жовті плями.

Інв. № 251 ин.

ББД 1072

Даль Володимир Іванович
(1801—1872)

Письменник (літературний псевдонім — Козак Луганський), етнограф, лінгвіст, лексикограф, лікар. Член-кореспондент Петербурзької АН (1838), почесний академік (1863), один із засновників Російського географічного товариства (1845). Народився в Україні. Навчався у Петербурзькому морському корпусі (1814—1815). Служив на флоті у Миколаєві (1818—1826). 1826—1829 навчався на медичному факультеті Дерптського університету. Працював лікарем в Умані та Кам'янець-Подільському (з 1829). Чиновник в Оренбурзі, Санкт-Петербурзі, Нижньому Новгороді. Під час російсько-турецької війни (1828—1829) та польської кампанії (1831) працював військовим лікарем. З 1832 — ординатор Петербурзького військово-сухопутного госпіталю. 1859 вийшов у відставку, переїхав до Москви і повністю присвятив себе літературній та науковій діяльності. Автор знаменитого тлумачного словника (перше видання 1861—1868), «Прислів'я російського народу» (1862), казок, оповідань, етнографічних нарисів, а також перекладів поезії Тараса Шевченка російською мовою.

Дата: 1860-ті рр.

Гравер: **Сєряков Лаврентій Авксентійович** (1824—1881) [за портретом початку 1860-х рр. роботи П. Ф. Бореля].

Офорт, різець. 10 × 9; 18 × 11,5.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша унизу посередині під зображенням факсимільне відтворення підпису зображеної особи: В. Даль.

Стан збереження: задовільний, по краях аркуша незначні розриви.

Інв. № 547.

ББД № 0558

Іконографія: Василь Григорович Перов. Портрет Володимира Івановича Даля. 1872. П. о.; 94 × 80,5 см. Державна Третьяковська галерея. Москва (РФ).

Дамаскін (світське ім'я —
Семенів-Рудневі Дмитрій Юхимович;
1737—1795)

Єпископ Російської православної церкви. Російський філолог, бібліограф, археограф, єпископ Нижньогородський (1783—1784) та Алатирський, архімандрит Законоспаский, Єпископ Севський та вікарій Московської єпархії (1782). Народився у сім'ї священника. Освіту здобув у Крутицькій духовній семінарії та Московській духовній академії (1752—1761), Геттінгенському університеті (1766—1772). Префект і професор Московської слов'яно-греко-латинської академії (з 1775). 1775 прийняв чернецтво. Від 1778 — ректор Московської слов'яно-греко-латинської академії. 1794 відійшов від справ і перебував до кінця життя у Московському Покровському монастирі.

Дата: не пізніше 1843.

Гравер: Соколов Микола Іванович (1717—1757). Російський гравер на міді різцем та пунктиром. Вихованець Імператорської академії мистецтв з 1773, навчався у Г. І. Скородумова. 1788 отримав атестат 1 ступеня та другу срібну медаль, направлений пенсіонером Академії у Париж. Після повернення до Росії викладав гравірування в школі художників-кріпаків, заснованій П. П. Бекетовим 1807. Серед його учнів — відомий гравер О. А. Осипов.

Гравюра на сталі, пунктир, різець. 9,8×7,9; 18,4×12,4; 28,3×23,3.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша унизу посередині в межах овальної лінії, що обрамляє зображення, награвіровано напис: *Грав. Н. Соколовъ.*

У нижній частині аркуша під овалом зображення два рядки тексту: *Дамаскинъ Семеновъ-Рудневъ, / Епископъ Нижегородскій и Алатирскій.*; нижче: *Изъ Собранія Портретовъ издаваемыхъ Платономъ Бекетовымъ.*

Гравюра увійшла у видання «Изображенія людей знаменитыхъ, или чѣмъ нибудь замечательныхъ, принадлежащихъ по рожденію или заслугамъ Малороссіи». Москва, 1844.

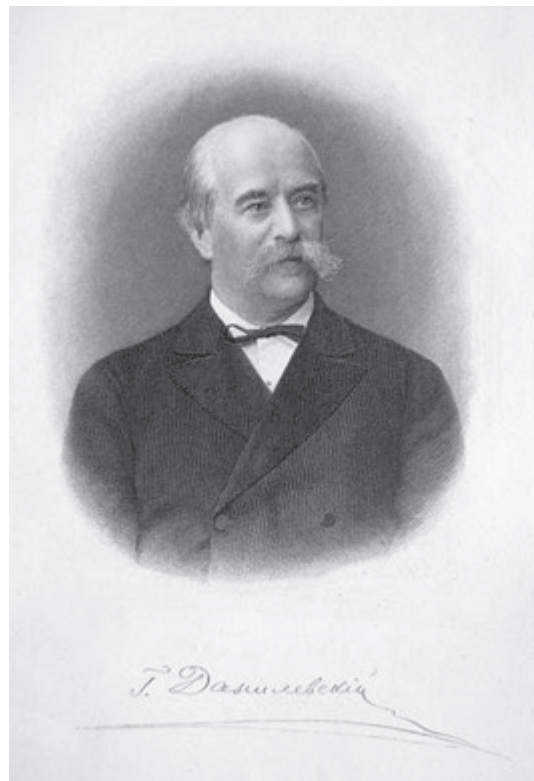
Стан збереження: задовільний, по краях за межами зображення жовті плями. Аркуш обрізано і наклеєно на картон.

Інв. № 737.

Ел. БД № 0184

**Данилевський
Григорій Петрович
(1829—1890)**

Письменник і публіцист, чиновник, мандрівник, етнограф, історик, автор численних романів і наукових розвідок з минулого України. Член Харківського статистичного комітету (1863), Товариства шанувальників словесності при Московському університеті (1867), Товариства для допомоги нужденним літераторам і вченим (1868), Російського географічного товариства (1870). Народився в селі Данилівка (Ізюмського повіту Слобідсько-Української губернії). Походив з козацько-старшинського роду. Закінчив Петербурзький університет (1856). Друкувався з 1846. Автор літературознавчих розвідок про Г. Квітку-Основ'яненка, Г. Сковороду, історичних романів: «Миревич», «Княжна Тараканова» та ін. За мотивами оповідання письменника «За стіною» А. Бучма створив фільм (1928). 1850—1852 та 1854—1856 навідував Україну. Видав збірку «Слобожане» (1854). Автор досліджень «Частные и общественные собрания старинных актов и исторических документов в Харьковской губернии», «Полтавская старина в отношении ко времени Петра Великого», «Чумаки: Из путевых заметок 1856 г. о нравах и обычаях украинских чумаков», книги «Украинская старина» (Харків, 1866, відзначеної Уваровською премією Петербурзької академії наук, 1868). Помер у Санкт-Петербурзі. Похований у с. Пришиб Зміївського повіту Харківської губернії (тепер Балаклійського району Харківської області).

Дата: до 1891.

Гравер: невідомий гравер XIX ст.

Гравюра на сталі, різець. 20,3 × 19,4.

Погруд., праворуч.

На лицевому боці аркуша унизу під зображенням факсимільне відтворення підпису портретованого: Г. Данилевській.

Стан збереження: добрий.

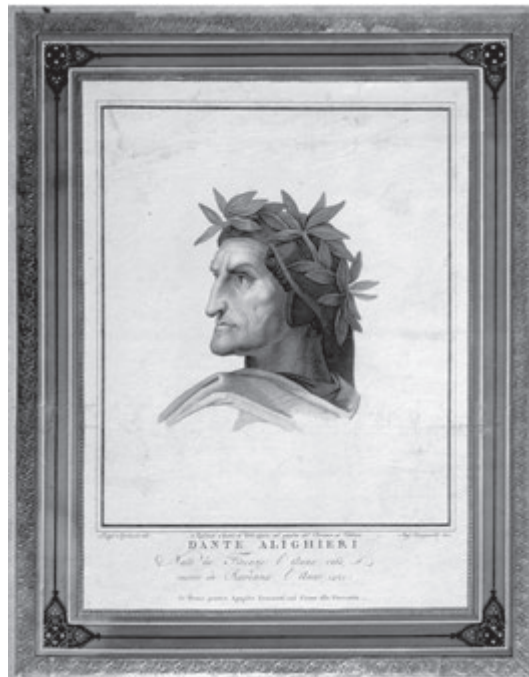
Інв. № 398 35.

ББД № 0293

Іконографія: Іван Миколайович Крамської. Портрет письменника Григорія Петровича Данилевського. 1882. П. о.; 99 × 79 см. Державний Російський музей. Санкт-Петербург (РФ).

Данте Аліґ'єрі
(*Dante Alighieri*; 1265—1321)

Видатний італійський поет, мислитель, громадський діяч доби Відродження. Один із засновників літературної італійської мови. Походив з римського роду Елізеїв. Отримав ґрунтовну освіту. Першим його наставником був поет і вчений Брунетто Латіні. 1300—1301 носив титул пріора Флоренції. 1302 вигнаний зі столиці Тоскани, яку більше жодного разу не відвідав. Після вигнання жив у Вероні, потім у Болоньї, Лундьяне та Казентіно, а 1308—1309 у Парижі. 1310 або 1311 повернувся до Італії. 1315 намісником короля Роберта у Флоренції був засуджений до страти. З 1316 жив у Равенні, де й помер і похований. Всесвітню славу здобув за книгу «Нове життя» (1292) та поему «Божественна комедія» (1307—1321).

Дата: бл. 1810.

Гравер: Кампанелла Анджело (*Campanella, Angelo*; 1746—1811). Італійський живописець і гравер різцем. Навчався у відомого гравера Джованні Вольпато. Працював у Римі. Автор численних гравюр за творами видатних європейських художників Рафаеля Санті, Луки Джордано, Антона Рафаеля Менгса, Антона фон Марона, фра Луки Бартоломео де Пачолі, Франчески Качіаніґи, Антоніо Канови та ін. Разом із граверами П'єтро Гіджі, П'єтро Бонато і П'єтро Фонтано брав участь у створенні серії історичних портретів за ватиканськими фресками Рафаеля Санті «Станца делла Сеньятура», надрукованих у гравірувальні Аґапіто Фарцетті у Римі.

Рисувальник: Аґрікола Луїджі (*Agricola, Luigi*; 1750—1821). Італійський художник кінця XVIII — початку XIX ст. Професор Академії Святого Луки у Римі. Автор вітваря Святої Єлизавети в церкві Святого Антонія на Марсовому полі в Римі. Також займався ювелірним мистецтвом. Близько 1810—1812 створив серію малюнків історичних портретів за ватиканськими фресками Рафаеля Санті «Станца делла Сеньятура», з яких були виконані гравюри різцем.

Різцева гравюра: 26,8 × 22,8; 34 × 25,5; 42,3 × 33,8.

Голова, 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша унизу під рамкою зображення награвіровано ліворуч: *Luigi Agrigola dis.*; посередині: *Raffaele Sanzio d'Urb. dipin nel quadro del Parnasso al Vaticano*; праворуч: *Ang-o Campanello inc.*

У нижній частині відбитка під рамкою зображення посередині награвіровано три рядки тексту: *DANTE ALIGHIERI / Nato in Firenze l'Anno 1265, / morte in Ravenna l'Anno 1321.*; нижче: *In Roma presso Agapito Franzetti nel Corso alle Convertite.*

Стан збереження: добрий; гравюра наклеєна на картон і оформлена у золоту з тисненим орнаментом широку рамку.

Інв. № 4.

ББД № 0823

Данте Аліґ'єрі
(*Dante Alighieri*; 1265—1321)

Дата: між 1840—1870.

Гравер: Гофмейстер Крістіан (*Hoffmeister, Christian*; 1818—1871). Німецький гравер на міді. Навчався у художника Шулера в Карлсруе. Працював у жанрі портрета.

Гравюра різцем. 12,9×9,3; 13,7×10,8.

Погруд., 3/4, ліворуч.

Стан збереження: добрий.

Інв. № 30 ин.

Ел. БД № 0346

Іконографія: 1. Портрет Данте є майже точною копією фрагмента фрески Рафаеля «Диспута» (1509) в кімнаті «Станца делла Сеньятура» Ватиканського палацу. Поет зображений у правому нижньому куті композиції; 2. Джотто ді Бондоне. Данте Аліґ'єрі. До 1302. Фрагмент фрески. Каплиця палацу Барджелло. Флоренція (Італія); 3. Андреа дель Кастаньйо. Портрет поета Данте Аліґ'єрі. 1450. Фреска перенесена на дошку. Галерея Уффіці. Флоренція (Італія); 4. Сандро Боттічеллі. Портрет поета Данте Аліґ'єрі. 1495. Дошка, темпера. Бодмерська бібліотека. Колонь. Женева (Швейцарія).

Дашкова Катерина Романівна
(1743/44—1810)

Княгиня (уроджена Воронцова), письменниця, перекладачка, журналістка, музикант, педагог, директор Імператорської академії наук. Виховувалася в будинку дядька — канцлера М. І. Воронцова. Брала активну участь у перевороті, що привів російську імператрицю Катерину II на престол. Почала друкуватися в заснованому нею журналі «Невинное упражнение» (1763). Її «Записки», що містять цікаві відомості про часи царювання Катерини II, московське життя XVIII ст. були популярними в Росії і за кордоном. Дашкова заснувала два науково-літературні видання: «Собеседник любителей российского слова...» (1783—1784) і «Новые ежемесячные сочинения» (1786—1796), до участі в яких залучила кращі літературні сили. За її участі розпочато «Словарь Академии Российской» і «Российский театр» (1786—1794). За публікацію трагедії Я. Б. Княжніна «Вадим Новгородский» (1793) впала в немилість Катерини II і була відсторонена від справ.

Дата: 1836.

Гравер: Калашніков Олексій Панасович (1795—1852) [за живописним портретом Д. Г. Левицького 1777].

Гравюра на сталі, пунктир, різець. 15,6 × 13,1; 23 × 19; 29,3 × 22,3.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша у лівому куті під рамкою зображення награвіровано напис: *Рис. Калашниковъ.*; у правому куті: *Лит. Мошарскаго.* У нижній частині аркуша посередині під зображенням: *Княгиня Екатерина Романовна / Дашкова.*

Літографія увійшла у видання «Литографированные портреты членов Российской Академии». Санкт-Петербург: Изд. А. О. Мошарского, 1835—1841.

Стан збереження: задовільний; по краях аркуша за межами зображення незначні згини, жовті плями і забруднення, горішний та правий краї обрізані.

Інв. № 689.

ББД № 0078

Іконографія: 1. Йоганн-Христоф Майр (Майер). Портрет Катерини Романівни Дашкової. 2-га половина 1780 (за живописним портретом Д. Г. Левицького). Пунктир, відбиток коричневим тоном. 28,7 × 20,4; 36 × 26,8 см. Державний музей образотворчих мистецтв імені О. С. Пушкіна. Москва (РФ); 2. Дмитро Григорович Левицький. Портрет Катерини Романівни Дашкової. 1784. П. о.; 59,6 × 49,5 см. Музей Гіллвуд. Вашингтон (США); 3. Озайас Хемфрі. Портрет Катерини Романівни Дашкової. 1770-ті рр. Мініатюра. Овал. Державний Ермітаж. Санкт-Петербург (РФ); 4. Гаврила Іванович Скородумов. Портрет Катерини Романівни Дашкової. 1777. Гравюра пунктиром (овал); 5. Невідомий художник. Портрет княгині Катерини Романівни Дашкової. Початок XIX ст. П. о.; 121 × 93,5 см. Державний історичний музей. Москва (РФ).

Дебре Жан-Батист
(*Debret Jean-Baptiste*;
1768—1848)

Французький художник, автор літографій з життя населення Бразилії у XIX ст. Художню освіту здобув в Академії красних мистецтв; учень і родич Луї Давида. 1870 супроводжував свого вчителя у подорожі до Рима. З 1798 експонент Паризького салону. 1816 у складі Французької художньої місії брав участь у створенні в Ріо-де-Жанейро Ліцею мистецтв і ремесел під патронатом португальського короля Жуана VI, який став за правління імператора Педру I Імператорською академією красних мистецтв. 1826 заснував власну художню школу у Бразилії, а 1829 влаштував першу художню виставку, за яку був нагороджений офіцерським званням Ордена Христа. 1831 повернувся до Франції, де обраний членом Академії красних мистецтв. Помер у Парижі. Опублікував серію гравюр в 3-х томах під назвою «Мальовнича і історична подорож до Бразилії, або Життя французького художника в Бразилії».

Дата: бл. 1829.

Гравер: **Деверіа Ашиль Жан Жак Марі** (*Deveria Achille Jacques-Jean-Marie*; 1800—1857) [за автопортретом Жана-Батиста Дебре].

Літографія. 24,2×19,7; 33,8×26,7.

Поколін., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша унизу праворуч від зображеної постаті підпис літографа: *A. Deveria*.

Стан збереження: добрий, літографія наклеєна на цупкий папір.

Інв. № ал 873/69.

ББД № 060

Іконографія: Жан-Батист Дебре. Автопортрет. 1834 (літографію опубліковано у серії гравюр в 3-х томах під назвою «Мальовнича і історична подорож до Бразилії, або Життя французького художника в Бразилії»).

Дезо П'єр-Жозеф
(Desault Pierre-Joseph;
1744—1795)

Видатний французький хірург і анатом, один із основоположників клінічної хірургії, професор (з 1794). З 1766 відкрив Школу анатомії у Парижі, де викладав анатомію та хірургію. Був членом Колегії хірургії, згодом Королівської хірургічної академії та головним хірургом у Шаріте та госпіталя Готель-Дьє у Парижі (з 1788). Автор численних винаходів у практичній хірургії. Створив найкращу на той час хірургічну клініку в Європі, де прагнули навчатися лікарі з різних країн. Засновник «Хірургічного журналу» (видавався 1791—1792 у 4-х томах і був перекладений німецькою мовою). Серед його учнів — знаменитий французький лікар А. Петі.

Дата: перша третина XIX ст.

Гравер: Дюкарме П'єр Франсуа (Ducarme, Pierre François; роки життя невідомі). Літограф, портретист, працював у 1820—30-х рр. Автор літографованих портретів Горация Вернеса (1830, за оригіналом Ю. Берхарда), Ігнація Красицького (1831, за оригіналом Вагнера); дев'яти портретів, літографованих за власними рисунками.

Рисувальник: Журді Поль (Jourdy, Paul; 1805—1856). Французький живописець і рисувальник другої чверті XIX ст. Народився у Діжоні, учень відомих французьких художників Гільома Лет'єра та Жана Огюста Домініка Енгра. Відзначений другою Римською премією (1828) та Римською премією (1834). Упродовж 1831—1853 виставляв у Паризькому салоні портрети та історичні картини.

Літографія. 11 × 12; 29 × 22.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша унизу під зображенням ліворуч авторський підпис: *Lith. de Ducarme.*; праворуч: *Jourdy.*

У нижній частині аркуша посередині під зображенням три рядки тексту: *P. J. Desault, / Chirurgien en Chef de L'Hôtel-Dieu, / Né en 1744, mort en 1795.*; нижче, ліворуч: *Galerie Universelle, Place Vendôme, №24*; праворуч: *Publiée par Blaisot*; нижче посередині: *№ 343.*

Угорі аркуша напис чорним чорнилом: ліворуч — *1845./№2257.*; праворуч — *Изъ Б. Бирта.*

Стан збереження: добрий.

Інв. № 32 ин.

ББД № 0577

Іконографія: Франц Пітер Йозеф Кімлі. Портрет хірурга П'єра-Жозефа Дезо. Кінець XVIII ст. Гравюра кольорова.

Делаланд Мішель Рішар
(*Lalande Michele Richard de;*
1657—1726)

Відомий французький композитор епохи Людовіка XIV, представник Версальської школи, органіст, диригент і педагог. Сучасник Жана-Батиста Люлі і Франсуа Куперена. З 15 років співав у Королівській капелі хлопчиків у Парижі. Органістом грав у паризьких соборах. Людовік XIV доручив йому музичні заняття з принцесами. 1683 отримав місце інтенданта Королівської капели, а з 1704 фактично нею керував. Автор понад 80 мотетів, більше 20 балетів і дивертисментів, різдвяних симфоній і оркестрових сюїт. Відомі опери-балети: «Палац Флори» (1689), «Мелісерта» (1698), «Сільський шлюб» (1700), «Балет Світу» (1713), «Елементи» (1734).

Дата: перша половина XVIII ст.

Гравер: Матей III. (*Mathey, C.*; роки життя невідомі) [за рисунком Жана-Батиста Сантерра бл. 1700]. Гравер на міді. Навчався у Пікарда, працював у Парижі. Його ідентифікують із гравером Шарлем Грегуаром Матеєм, який є автором портретів англійського короля Вільгельма III, адмірала Мартіна Тромпа, композитора і скрипаля Анджелло Кореллі.

Гравюра різцем. 10,7×9,7; 13,5×9,7; 15,2×11,2; 17×13.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша унизу праворуч від овальної рамки портретного зображення авторський підпис: *Mathey Sculp.*; ліворуч: *Santerre Pinx.*

Унизу посередині на постаменті награвіровано чотири рядки тексту: *Mich.-l Richard de Lalande / Sur-intend.-t de la Musique du Roi / Né à Paris, le 15 Decembre 1657. Mort le / 18 Janvier 1726.*

Стан збереження: добрий.

Інв. № 592 144 ин.

ББД № 0486

Іконографія: Анрі-Сімон Томассен. Портрет Мішеля-Рішара Делаланда. 1700. Різець, офорт. Париж. Національна бібліотека Франції.

**Демидов
Павло Миколайович
(1798—1840)**

Граф, російський підприємець, власник найбагатших Уральських чавуно-плавильних заводів, егермейстер двору Його Величності, почесний член Імператорської академії наук, меценат і благодійник. Виховання та освіту здобув у Парижі. Після повернення до Росії з 1812 по 1826 служив у Кавалергардському полку. Під час французько-російської війни 1812 брав участь у Бородинській битві. 1831 призначений цивільним губернатором Курської губернії. Засновник щорічної премії за кращі наукові праці (починаючи з 1830 і до кінця життя щорічно вносив в Академію наук 20 000 рублів і 5000 рублів на видання «рукописних творів»). Від 1832 Академія з пожертвованого ним капіталу щорічно призначала за видатні твори Демидівські премії — великі в 5000 рублів і малі в 2500 рублів. Демидов займався благодійницькою діяльністю — заснував у Санкт-Петербурзі дитячу лікарню, яку утримував за свій рахунок, зробив великі пожертвування в Комітет інвалідів, Притулок для бідних, Товариство садівництва та ін.

Дата: не раніше 1838.

Гравер: літограф першої половини XIX ст. [за оригіналом Поля Делароша 1838].

Літографія. 31,5 × 25,5; 46 × 33,5.

Поколін., en face.

На лицевому боці аркуша унизу праворуч від зображення прізвище рисувальника і дата: *d'après Paul / Delaroche / L. R. T. M 1838*.

У нижній частині аркуша під відбитком ліворуч від центру графітним олівцем автограф портретованої особи: *Paul Demidoff*.

Стан збереження: добрий, відбиток літографії наклеєний на папір.

Інв. № Д 223/36.

ББД № 0663

Іконографія: 1. Жан Батист Сінгрі. Портрет Павла Миколайовича Демидова. 1817. П. о.; 2. Павло Петрович Веденецький. Портрет Павла Миколайовича Демидова. 1841. П. о. Нижньотагільський музей-заповідник (РФ).

Денисов Андрій
(1674—1730)

Відомий старообрядницький письменник, засновник та перший настоятель Виговської пустині — відомого ідеологічного та організаційного центру старообрядництва. Походив із збіднілого князівського роду Мишецьких, сам називав себе «Вторушиним». Його батько Діонісій вів селянське життя, був можним господарем, брат Семен — відомим вождем старообрядництва. 1692 таємно від батьків пішов у Вигорецьку пустинь до старообрядців, настоятелем якої став 1703. Більше року вивчав у Києво-Могилянській академії риторику, філософію, теологію; зібрав велику бібліотеку. Денисов відіграв ключову роль у пропаганді старообрядництва. Є співавтором багатьох праць зі старообрядництва («Поморські відповіді», «Дияконові відповіді»), більшість яких залишаються невиданими. У Києві його називали «другим Золотоустом».

Дата: перша половина XVIII ст.

Гравер: невідомий художник XVIII ст.

Гравюра пунктиром. 27,5×23,5; 40,5×
×29,5.

Пояс., en face.

На лицевому боці аркуша внизу під портретом у прямокутній площині видовженого формату, обрамлений рамкою, два рядки тексту: *Се мудрый фiлософъ и Правой веры членъ: / Андрей Денисовъ сей Ответами почтенъ;*; нижче у лівому куті: *Родися 1674 го;* у правому куті: *Преставися 1730 го.*

Стан збереження: задовільний; краї аркуша зім'яті і мають неглибокі розриви.

Інв. № ал 665/53.

ББД № 0542

**Депрерадович
Микола Іванович
(1767—1843)**

Генерал-ад'ютант (1819), генерал від кавалерії (1826). Походив з сербського дворянського роду. 1752 сім'я переїхала до Росії. Служив підпоручиком в Українському гусарському полку (з 1782), поручиком у Смоленському драгунському полку (з 1787). Учасник російсько-турецької війни (1787—1791), військових дій в Польщі 1792 і 1794. 1798 переведений полковником у лейбгвардії Гусарський полк. Брав участь у змові повалення імператора Павла I. Генерал-майор і командир Гусарського полку (1803—1826). Брав участь у битві під Аустерліцем, учасник французько-російської війни 1812, походів 1813—1814. За битву під Кульмом (1813) отримав звання генерал-лейтенанта. Командир 1-го резервного кавалерійського корпусу (1821—1835). Командував гвардійськими частинами в російсько-турецькій війні (1828—1829).

Дата: не пізніше 1859.

Гравер: Клюквін Іван Абрамович (1818—1868). Російський живописець, гравер і літограф першої половини — середини XIX ст. Основоположник складного способу друку з плоскої поверхні каменю, на якій зроблено малюнок. Перші уроки малюнка і живопису отримав у батька — майстра портретного живопису Абрама Григоровича Клюквіна. З 1834 був вільновідвідувачем Санкт-Петербурзької академії мистецтв. 1840 отримав звання некласного художника історичного живопису. Був пожиттєвим пенсіонером Товариства заохочення художників.

Літографія. 45,5 × 36.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша унизу ліворуч у межах зображення награвіровано напис гравера: *Рис. на кам: Клюквинъ.; праворуч: Лит. Прахова.*

Унизу посередині під зображенням чотири рядки тексту: *Николай Ивановичъ / Депрерадовичъ / командиръ кавалергардскаго полка / съ 16 Мая 1803 по 1 Февраля 1823.*

Стан збереження: задовільний; по краях аркуша незначні розриви і забруднення.

Інв. № 634.

ББД № 0093

Іконографія: Джордж Доу. Портрет Миколи Івановича Депрерадовича. Між 1820—1825. П. о.; 70 × 62,5 см. Військова галерея Зимового Палацу. Державний Ермітаж. Санкт-Петербург (РФ).

**Державін
Гаврило Романович
(1743—1816)**

Російський поет і державний діяч. Походив із роду татарських мурз. Народився у родовому маєтку у с. Кармачі поблизу Казані в сім'ї військового. З 1762 служив у Преображенському полку у Санкт-Петербурзі, брав участь у придушенні повстання О. Пугачова (1773—1774). Після восхвалювання імператриці Катерини II в оді «Феліца» (1782) стрімко розпочав просуватися по щаблях влади: правитель Олонецького намісництва (1784—1785), губернатор Тамбовської губернії (1786—1788), кабінет-секретар Катерини II (1791—1793), президент Комерц-колегії (з 1794), міністр юстиції (1802—1803), член Імператорської Російської академії від дня її заснування. У поетичній творчості яскравий представник класицизму, автор неофіційного російського гімну «Гром победы, раздавайся!» (1791).

Дата: 1831.

Гравер: Уткін Микола Іванович [з живописного портрета В. Л. Боровиковського 1811].

Гравюра різцем. 17 × 11; 18 × 11; 21 × 16.

Погруд., en face.

На лицевому боці аркуша внизу під овалом портретного зображення награвірований напис: *Грав: Николай Уткинъ, Профессоръ И. А. Х. 1 Ноября 1831 г.*

У нижній частині аркуша посередині під овалом зображення прізвище портретованої особи: *Г. Р. Державинъ.*

Стан збереження: задовільний; аркуш по правому краю обрізаний без втрат для відбитка гравюри.

Інв. № 39 а.

Ел. БД № 0187

Іконографія: 1. Володимир Лукич Боровиковський. Портрет Г. Р. Державіна. 1811. П. о.; 80,7 × 64,5 см. Всеросійський музей О. С. Пушкіна, Санкт-Петербург (РФ); 2. Володимир Лукич Боровиковський. Гаврило Романович Державін. 1795. Картон, олія. 28,7 × 23,5 см. Державна Третьяковська галерея. Москва (РФ).

Дженнер Едвард
(*Jenner Edward*; 1749—1823)

Англійський лікар, винахідник щеплення від віспи. Народився в містечку Берклі (Глостершир) у родині священника. Медичну освіту здобув у Лондоні. 1777 розпочав працювати сільським лікарем у Глостерширі. 1792 отримав медичний ступінь в університеті Святого Ендрю. Більше двадцяти років (1775—1796) працював над проблемою запобігання захворювання віспою. 1796 зробив перше щеплення від віспи. Заснував Інститут віспощеплення у Лондоні (тепер Дженерівський інститут), який очолював упродовж 1802—1823.

Дата: не пізніше 1845.

Гравер: Дюкарм П'єр Франсуа (*Ducarme Pierre François*; роки життя невідомі).

Літографія. 27,8×21,2.

Погруд., праворуч.

На лицевому боці аркуша унизу праворуч під зображенням прізвище літографа: *Lith. de Ducarme*.

У нижній частині аркуша посередині під зображенням три рядки тексту:

E. Jenner, / Médecin Anglais, / 1-er Observateur de la Vaccine, né en 1749, mort en 1823.; нижче ліворуч: *Galerie Universelle*; праворуч: *Publié par Blaisot.*; нижче посередині у два рядки: *Place Vendome №. 24. / №. 353.*

На лицевому боці аркуша угорі над зображенням чорним чорнилом напис: 1845. №. 2257. Пер. П. Бирта.

Стан збереження: добрий.

Інв. № 500 41 ин.

ББД № 0395

Іконографія: Джеймс Норткот. Портрет лікаря Едварда Дженнера. 1803. П. о.; 127×101,6 см. Національна портретна галерея. Лондон (Велика Британія).

**Дибич-Забалканський
Іван Іванович (1785—1831)**

Граф (1827), воєначальник, генерал-ад'ютант (1828), генерал-фельдмаршал (1829). Відзначився у війнах з Францією (1805 і 1806—1807). Учасник французько-російської війни 1812 — обер-квартирмейстер 1-го піхотного корпусу. У закордонних походах — генерал-квартирмейстер російсько-пруських військ. З 1815 начальник штабу 1-ї армії. З 1823 член Державної ради, з 1824 начальник Головного штабу. Автор плану ведення війни з Туреччиною (1828—1829), у ході якої фактично керував армією. З 1829 — головнокомандувач діючої російської армії. Здобув перемогу при с. Кулевча (1829), оволодів фортецею Силистрія (1829), здійснив перехід через Балкани до Адріанополя, створивши загрозу Стамбулу, за що отримав титул Забалканського. З грудня 1830 головнокомандувач операції придушення Польського повстання. Помер від холери.

Дата: 1823.

Гравер: Райт Томас (Wright, Thomas; 1792—1849) [за живописним портретом роботи Дж. Доу 1823]. Англійський гравер пунктиром, аквареліст. 1822—1826 та 1830—1845 працював у Санкт-Петербурзі разом з відомим англійським портретистом Джорджем Доу. Був членом Стокгольмської, Флорентійської та Санкт-Петербурзької (з 1836) академій мистецтв.

Гравюра пунктиром. 36,5 × 29,5; 38,3 × 30,2.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша унизу під зображенням награвіровано праворуч: *Engraved by T. Wright.*; ліворуч: *Painted by order of H. I. M. Alexander I. / by G. Dawe Esq.-re Member of the Royal Akademy of Arts: London that of S.-t Petersburg &.*

Унизу під зображенням посередині три рядки тексту: *Иванъ Ивановичъ / Баронъ Дибичъ, / Генералъ Лейтенантъ и Генералъ Адъютантъ*; нижче: *Leutenant General / Baron Diebitch / Aide-de-camp of His Majesty the Emperor. / London Published Mar.-h 1-st 1824 for the Proprietor by Mass-rs Colnaghi / въ С.Петербургъ у Книгопродавца С. Флорана.*

Стан збереження: задовільний; по краях за межами зображення угорі та внизу згини й незначні розриви.

Інв. № 043 204 ал 673 16.

ББД № 0165

Іконографія: 1. Джордж Доу. Портрет Івана Івановича Дибича-Забалканського. Між 1821—1825. П. о.; 70 × 62,5 см. Військова галерея Зимового палацу. Державний Ермітаж. Санкт-Петербург (РФ); 2. Єгор Іванович Ботман. Портрет фельдмаршала Івана Івановича Дибича-Забалканського. 1865. П. о.; 97 × 65 см. Державний Ермітаж. Санкт-Петербург (РФ); 3. Невідомий художник (з портрета пензля Дж. Доу). Портрет Івана Івановича Дибича-Забалканського. 1829. Папір, італійський олівець; 20,2 × 16,3 см. Державний літературний музей. Москва (РФ).

Димитрій (світське ім'я —
Сеченов Данило Андрійович;
1709—1767)

Церковний діяч, митрополит Новгородський та Великолуцький. Освіту здобув у Слов'яно-греко-латинській академії у Москві. З 1738 академічний проповідник, настоятель Свіяжського Успенського монастиря. Від 1740 — архимандрит. З вересня 1742 — єпископ Нижньогородський, а від 1752 — єпископ Рязанський і Муромський. 1757 возведений в сан архієпископа і призначений в Новгород, 1762 — у сан митрополита Новгородського і Великолуцького.

Дата: бл. 1840.

Гравер: Алексєєв Федір (1800 — бл. 1840).

Гравюра на сталі, пунктир, різець.
10,8×8; 18×12; 31×25,5.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша унизу посередині в межах овальної лінії, що обрамляє зображення, награвіровано напис: *Гравиро: Ф. Алексєєвъ.*

У нижній частині аркуша під овалом портрета розміщено три рядки тексту: *Димитрій Сѣченовъ, / Митрополитъ Великоновгородскій / и Великолуцкій.*; у межах відбитка унизу посередині: *Изъ Собранія Портретовъ издаваемыхъ Платономъ Бекетовымъ.*

Гравюра увійшла у видання «Изображенія людей знаменитыхъ, или чѣмънибудь замечательныхъ, принадлежащихъ по рожденію или заслугамъ Малороссіи». Москва, 1844.

Стан збереження: задовільний; по краях аркуша за межами зображення згини, по всьому полю аркуша незначні забруднення, горішній та правий краї обрізані. Аркуш наклеєний на картон.

Інв. № 732.

ББД № 0003

Димитрій Ростовський
(світське ім'я та прізвище —
Туптало (Тупталенко) Данило Савич;
1651—1709)

Український церковний і культурний діяч, богослов, проповідник, письменник, історик, митрополит Ростовський і Ярославський. Народився в містечку Макарові поблизу Києва в родині сотника київського полку Сави Григоровича Туптала. Навчався в Києво-Могилянському колегіумі (1662—1665). 9 липня 1668 прийняв постриг від ректора Києво-Могилянської академії Мелетія Дзика і взяв ім'я Димитрій. 1669 митрополитом Йосипом Тукальським був висвячений на ієродиякона у Каневі. Через шість років Лазар Баранович призначив його в Чернігові ієромонахом і проповідником. Був ігуменом і проповідником. 4 січня 1702 переведений з Тобольська до Ростова митрополитом Ростовським і Ярославським, де відкрив школу для священнослужителів. Ростовська школа, в якій за тогочасними українськими програмами викладали граматику, латинську й давньогрецьку мови, нотний спів, віршування, риторику, проіснувала до 1705. Помер 28 жовтня 1709. Канонізований 1 квітня 1757.

Автор численних морально-повчальних, богословських та драматичних творів, зокрема: «Руно орошенное» (Чернігів, 1683, 1689, 1691, 1696, 1697, 1702), «Книга житій святих...» (Чернігів, 1689; Київ, 1700, 1705), «Венец молитв седмичних дванадцятизвездный...» (Київ, 1694), «Апология в утolenіє печалі чоловіка» (Чернігів, 1696(?), 1700), «Житіє Варвари» та стаття про її мощі в книзі «Акафист святій Варварі» (Київ, 1698), п'єси «Рождественська драма», поставленій 1704 у ростовській школі.

Дата: не пізніше 1844.

Гравер: **Розонов Іван** (роки життя невідомі) [за гравюрою Я. В. Васильєва 1759]. Кріпак, гравер-самоук. Працював гравером у друкарні російського видавця, колекціонера П. П. Бекетова.

Гравюра на сталі, пунктир, різець. 10×7,9; 18,5×13; 32×25.

На лицевому боці аркуша унизу посередині в межах овальної лінії, що обрамляє зображення, награвіровано напис: *Гравир. И. Розоновъ.*

У нижній частині аркуша посередині під написом імені гравера текст: *Св. Димитрій, / Митрополитъ Ростовскій / и Ярославскій.;* під текстом, у межах відбитка унизу посередині: *Изъ Собранія Портретовъ издаваемыхъ Платономъ Бекетовымъ.*

Гравюра увійшла у видання «Изображенія людей знаменитыхъ, или чѣмъ нибудь замечательныхъ, принадлежащихъ по рожденію или заслугамъ Малороссіи». Москва, 1844.

Стан збереження: задовільний; по краях за межами зображення угорі та внизу згини й незначні розриви і втрати, по всьому полю аркуша жовті плями.

Інв. № 776931/10.

Ел. БД № 0173

Дідіон Барб Франсуаза
Мадлен (*Didion Barbe Françoise*
Madeleine; 1798—1836)

Французька благодійниця. Народилась у м. Нансі. Була власницею прибуткового підприємства, де виготовлялися вишивки і мережива, заощадила великі кошти та заповіла їх Нансі для оплати навчання бідних дітей. 1846 її коштом засновано першу безкоштовну школу для бідних.

Дата: 1836.

Гравер: Бланшар Огюст Старший (*Blanchard, Auguste*, 1766 — бл. 1832). Французький гравер на міді кінця XVIII — першої третини XIX ст. Жив і працював у Парижі. Автор понад 110 гравюр, частину з яких складають портрети (імператора Наполеона, Жозефіни де Богане, маршала Нея, імператора Олександра I та ін.). Батько відомого гравера Огюста Бланшара (*Auguste Blanchard*; 1792—1849).

Альбертотипія. 23,1 × 14,4.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша внизу праворуч від зображення підпис гравера: *Blanchard sculp.-t*; ліворуч: *Durupt pinx.-t*.

У нижній частині аркуша посередині під зображенням прізвище портретованої особи: *M.-lle Didion*.

Стан збереження: добрий.

Інв. № 33ин.

ББД № 0697

Дідро Дені
(*Diderot Denis*; 1713—1784)

Видатний французький філософ-матеріаліст, просвітитель, письменник, видавець, редактор, бібліофіл. Закінчив Празький університет з дипломом магістра мистецтв. З 1750 — член Празької Академії наук і мистецтв. Автор гострополітичних, філософсько-публіцистичних та художньо-критичних творів, драм, романів, новел. Редактор багатомної «Енциклопедії, або тлумачного словника наук, мистецтв і ремесел» (1751—1780). Багата бібліотека Дідро і його рукописи 1765 придбані російською імператрицею Катериною II і зберігаються в Державній публічній бібліотеці ім. М. Є. Салтикова-Щедріна в Санкт-Петербурзі (РФ).

Дата: 1884.

Гравер: Лоо Шарль-Андре ван (*Loo, Charles-André van*; 1705—1765) [за живописним портретом пензля Луї-Мішеля ван Лоо 1767]. Відомий французький художник з династії Ванлоо. Навчався в Римі у Бенедетто Луті та у Французькій Академії (1727—1732). Працював при дворі короля Сардинії, виконував замовлення церков (1732—1734). Після повернення 1735 у Париж став академіком і зробив блискучу кар'єру: професор Академії (1752), її ректор (1754), перший художник короля (1762) і директор Академії (з 1763 і до кінця життя). Писав костюмовані та репрезентативні портрети, декоративні панно, виконував картони для мануфактури гобеленів, картини на міфологічні та релігійні сюжети. Одним з перших став писати картини в жанрі костюмованих сцен на східні та екзотичні теми.

Гравюра різцем. 16,3 × 11; 29 × 21.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша внизу ліворуч під зображенням прізвище художника: *C. Vanloo, inv.*; посередині текст (нерозбірливо); праворуч: *Imp. A. Quantin.*

У межах зображення, унизу під портретом у площині, відокремленій рамкою прямокутного горизонтального формату, награвіровано: *D. Diderot.*; нижче посередині під зображенням у два рядки награвіровано текст: *Centenaire de Diderot / mort le 30 Juillet 1784*; нижче: 1884; нижче посередині під зображенням у два рядки награвіровано текст: *Centenaire de Diderot / mort le 30 Juillet 1784*; нижче посередині: 1884.

Стан збереження: добрий, по краях аркуша за межами зображення незначні згини і забруднення.

Інв. № 34 ин.

ББД № 0034

Іконографія: 1. Луї-Мішель ван Лоо. Портрет Дені Дідро. 1767. П. о.; 81 × 65 см. Музей Лувра. Париж (Франція); 2. Дмитро Левицький. Портрет Дені Дідро. 1773—1774. П. о. Музей мистецтва та історії. Женева (Швейцарія).

Діоген Синопський (бл. 412—323 до н. е.)

Видатний давньогрецький філософ. Народився у Пафлагонії у м. Синоп на південному березі Чорного моря в сім'ї міняли Гікесія. Навчався у засновника школи кініків Антисфена. Своє житло влаштував біля афінської агори у піфосі (глиняна бочка). Був одним з непримиренних опонентів Платона. 338 до н. е. у Херонейській битві потрапив у полон до македонців і проданий у рабство Ксеніаду, який призначив його наставником своїх дітей.

Портрет давньогрецького філософа Діогена є майже точною копією фрагмента фрески Рафаеля «Афінська школа» (1510—1511) у кімнаті «Станца делла Сеньятура» Ватиканського палацу. Його постать розміщена посередині нижнього регістру композиції.

Дата: бл. 1810.

Гравер: Бонато П'єтро (Bonato, Pietro; 1765/6—1820/7). Італійський живописець і гравер доби бароко. Народився на півночі Італії у м. Басано-дель-Граппа. Навчався у відомоих італійських граверів. Відомий як майстер репродукційної гравюри. Працював у Римі. Автор гравюр за творами Леонардо да Вінчі, Гвідо Рені, Корреджо, Антоніо Канови та ін. Разом з гравером П'єтро Беттеліні створив пунктиром декілька гравюр з творів Рафаеля Санті. Також із граверами Анджело Кампанеллою, П'єтро Гіджі і П'єтро Фонтано брав участь у створенні серії історичних портретів за знаменитими ватиканськими фресками Рафаеля.

Рисувальник: Агрікола Луїджі (Agrigola, Luigi; 1750—1821).

Різцева гравюра; 25,8×22,3; 33,8×25,4; 42,7×34.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу під рамкою зображення награвіровано ліворуч: Luigi Agricola dis.; посередині: Raffaele Sanzio d'Urb. dipin nel quadro della Scuola d'Atene al Vatic-o.; праворуч: Pietro Bonato inis.

У нижній частині відбитка під рамкою зображення посередині награвіровано три рядки тексту: DIOGENE FILOSOFO / Nativo di Sinope nella Paflagonia. Visse nei tempi di Alessandro / il Grande, e mori in Corinto di circa anni 90; нижче: In Roma presso Agapito Franzetti nel Corso alle Convertite.

Стан збереження: добрий; гравюра наклеєна на картон і оформлена у золоту з тисненим орнаментом широку рамку.

Інв. № 5.

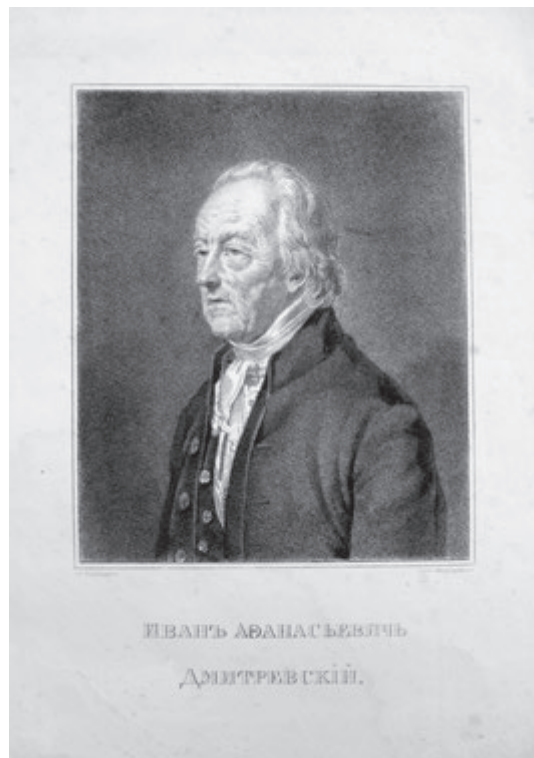
ББД № 0832

Іконографія: Джованні Батиста Ланджетті. Філософ Діоген шукає справжню людину. XVII ст. П. о.; 105×84 см.

Дмитревський Іван Панасович
(справжнє прізвище —
Д'яконов-Наріков; 1734—1821)

Видатний актор, драматург, перекладач, яскравий представник російського сценічного класицизму 1750—1760-х рр. Член Російської академії (з 1802). Народився в Ярославлі у родині протоієрея. Навчався в Ярославській семінарії, у Першому кадетському корпусі в Санкт-Петербурзі (1752—1756). Артистичну діяльність розпочав у трупі Ф. Г. Волкова. Провідний актор і режисер придворного театру. Керував «Вільним Російським театром» у Петербурзі (з 1780). Був близький з драматургами О. П. Сумароковим, Я. Б. Княжніним, Д. І. Фонвізіним (здійснив першу постановку «Недоросля», 1782). Переклав кілька п'єс з французької та італійської мов, а також долучився до перекладу багатомовного твору Ж.-Ж. Бартемі «Подорож молодого Анахарсиса Грецією» (1804—1809). За дорученням Російської академії близько 20 років працював над «Історією російського театру». Брав участь у «Бесідах любителів російського слова» (1811—1816).

Дата: 1830-ті рр.

Гравер: **Кашенцев Михайло Андрійович** (р.н. невід. — 1838). Російський художник, портретист першої половини XIX ст.

Гравюра на сталі, пунктир, різець. 15,4 × 12,8; 23 × 19; 30,1 × 22.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша у лівому куті під рамкою зображення награвіровано напис: *Рис: Кашенцевъ.*; у правому куті: *Лит: Мошарскаго.*

У нижній частині аркуша посередині під зображенням прізвище портретованої особи: *Іванъ Аванасєвичъ / Дмитревскій.*

Гравюра, вірогідно, виконана за літографією роботи художника К. П. Бегтрова (1822). Саме цей твір було взято за основу також при створенні літографії П. Ф. Бореля за рисунком І. С. Щедровського (1860-ті рр.).

Літографія увійшла у видання «Литографированные портреты членов Российской Академии». Санкт-Петербург: Изд. А. О. Мошарского, 1835—1841.

Стан збереження: задовільний; по краях аркуша за межами зображення згини, незначні розриви, жовті плями і забруднення; лівий край аркуша обрізаний.

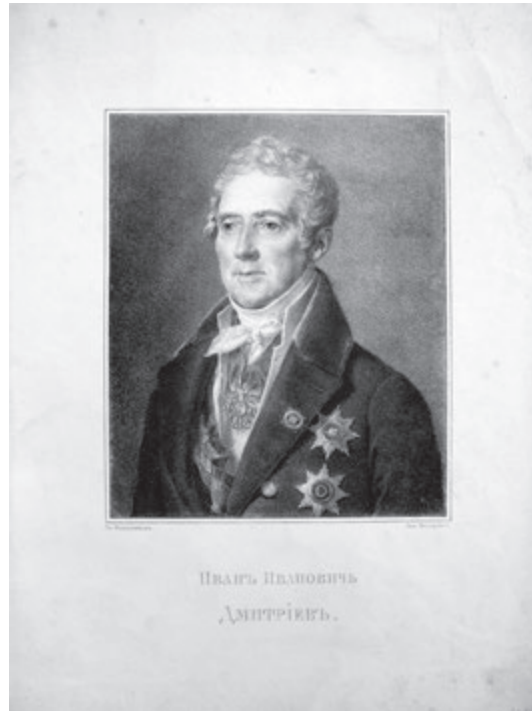
Інв. № 43.

ББД № 0082

Іконографія: Орест Адамович Кіпренський. Портрет Івана Панасовича Дмитревського. 1814 (за власним малюнком автора). М'який лак; відбиток тоном сепії. 48,5 × 30 см. Державний музей образотворчих мистецтв імені О. С. Пушкіна. Москва (РФ).

**Дмитрієв
Іван Іванович**
(1760—1837)

Російський поет і державний діяч, міністр юстиції. Належав до знатного роду. Учень і послідовник М. М. Карамзіна. З 14 років — рядовий Семенівського полку. Широку популярність йому принесли пісня «Стогне сизий голубочок» і казка-сатира «Модна дружина» (1792). Вважався визнаним майстром сентиментальних пісень, «поетичних дрібниць» (мадригалів, епіграм, написів), байок і сатир. В останні роки життя був членом Товариства любителів російської словесності, Товариства історії та старожитностей російських, Фізико-математичного товариства при Московському університеті, Товариства любителів комерційних знань та ін.

Дата: 1830-ті рр.

Гравер: Калашников Олексій Панасович (1795—1852) [за живописним портретом В. А. Тропініна 1835].

Гравюра на сталі, пунктир, різець. 15,5 × 13; 23 × 19; 29,1 × 22.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша у лівому куті під рамкою зображення награвіровано напис: *Рис: Калашниковъ.*; у правому куті: *Лит. Мошарскаго.*

У нижній частині аркуша посередині під зображенням прізвище портретованої особи: *Иванъ Ивановичъ / Дмитріевъ.*

Літографія увійшла у видання «Литографированные портреты членов Российской Академии». Санкт-Петербург: Изд. А. О. Мошарского, 1835—1841.

Стан збереження: задовільний; по краях аркуша за межами зображення незначні згини, жовті плями і забруднення; горішній край обрізаний.

Інв. № 691.

ББД № 0079

Іконографія: 1. Дмитро Григорович Левицький. Портрет поета Івана Івановича Дмитрієва. 1790. П. о.; 62,1 × 49 см. Державна Третьяковська галерея. Москва (РФ); 2. Василь Андрійович Тропінін. Портрет поета Івана Дмитрієва. 1835. П. о.; 3. Єгор Йосипович Скотников. Портрет Івана Івановича Дмитрієва. 1818 [за малюнком Я. Я. Рейхеля]. Гравюра різцем; 21 × 14; 30,1 × 21,5 см (обидва портрета зберігаються у Державному музеї образотворчих мистецтв імені О. С. Пушкіна. Москва (РФ)).

**Дмитрієв-Мамонов
Олександр Матвійович
(1758—1803)**

Фаворит російської імператриці Катерини II, наближений до двору Григорієм Потьомкіним. 1788 отримав звання генерал-ад'ютанта. Супроводжував Катерину II під час подорожі до Криму; брав участь у дипломатичних переговорах з Австрією і Польщею. З 1788 — флігель-ад'ютант імператриці, камергер. 1789 одружився з фрейліною Дар'єю Щербатовою й оселився у Москві. Імператор Павло I надав йому титул графа.

Дата: 1877.

Гравер: Борель Петро Федорович (1829—1898) [за живописним портретом М. І. Аргунова 1812].

Літографія. 30,5 × 21.

Пояс, 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша внизу ліворуч у межах зображення авторський підпис: *Борель*.

Унизу посередині під зображенням п'ять рядків тексту: *Графъ А. М. Дмитріевъ-Мамоновъ. / По фотографіи г. Лушева, съ портрета, находившагося на исторической выставкѣ 1870 г. (№ 477). / Рис. На камнѣ П. Борель. / Древняя и новая Россія, Т. I, 1877 г. / Дозволено цензурою. Спб., 20 января 1877 г. Хромофотографія В. Граціанскаго, Невскій, 16.*

Стан збереження: добрий.

Інв. № 42.

ББД № 0022

Іконографія: 1. Михайло Шибанов. Портрет графа Олександра Матвійовича Дмитрієва-Мамонова. 1787. П. о.; 63,5 × 51 см. Державний Російський музей. Санкт-Петербург (РФ); 2. Вокер Джеймс. Портрет О. М. Дмитрієва-Мамонова. 1787 (за оригіналом М. Шибанова). Мецо-тинто. 39 × 28,2 см (аркуш обрізаний). Державний музей образотворчих мистецтв імені О. С. Пушкіна. Москва (РФ).

Добролюбов
Микола Олександрович
(1836—1861)

Відомий російський літературний критик, публіцист. Народився в сім'ї священника. 1857 закінчив Головний педагогічний інститут у Петербурзі. Друкуватися почав з 1856. Від 1857 — один із керівників журналу «Современник», редагував його сатиричний відділ — «Свисток» (з 1859). У часописі друкувались і його основні праці, рецензії та нотатки. Від кінця травня 1860 і до липня 1861 перебував за кордоном на лікуванні (Франція, Італія). Повертаючись додому, відвідав Одесу та Харків.

Дата: не раніше 1860.

Гравер: **гравер другої половини XIX ст.** [за фотографією 1860].

Гравюра на сталі. 23,2×15,6.

На лицевому боці аркуша внизу праворуч під зображенням награвіровано напис: *Печ. Со стали Ф. А. Брокгауза в Лейпцигѣ.*

Стан збереження: задовільний; по всьому полю аркуша жовті плями невеликого розміру.

Інв. № 40.

ББД № 0140

Іконографія: 1. Петро Федорович Борель. Портрет Миколи Олександровича Добролюбова. 1864—1869. Літографія; 2. Ж. Грілле. Микола Олександрович Добролюбов у Неаполі. 1861. Фотографія. Літературний музей «Пушкінський Дім». Санкт-Петербург (РФ).

Дойчманн Йоганн
(*Deutschmann Johann*;
1625—1706)

Відомий німецький теолог другої половини XVII — початку XVIII ст. Народився в Йютербурзі. Виховувався у родині професора Авраама Каловіуса. Навчався, а згодом й викладав в університеті Віттенберга (з 1657 — екстраординарний, від 1662 — ординарний професор, пізніше — декан факультету теології). Стояв на позиціях крайнього ортодоксального лютеранства. Йому належала розробка «*Theologia paradisiacal*».

Дата: між 1706—1769.

Гравер: Крюгнер Йоганн Готфрід Старший (*Krügner, Johann Gottfried der Ältere*; 1684—1769).

Гравюра різцем і пунктиром. 12,2 × 11,2; 17,2 × 13,7.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша у нижньому лівому куті відбитка награвіровано прізвище гравера: *I.G. Krügner. Sc. Lips.*

У нижній частині гравюри на постаменті під овальною рамкою портрета награвіровано сім рядків тексту: *IOANNES DEUTSCHMANNUS / S. S. THEOLOG. DOCTOR ET PROFESSOR PUBL. PRIMARI / P.T. DECANUS EIUSD. FACULTATIS ET TOTI AC / DEMIÆ VITEMBERGENSIS SENIOR. TEMPLI O. O. S. S. / PRÆPOSIT ET ALUMNORUM ELECTORATIIUM EPHOR / NAT. IUTERBOGÆ ANNO MDCXXV MENSIS SEPTIL. D. X. / DEN. VITEMBERGÆ ANNO MDCCVI. D. XII. AUGUSTI.*

У нижній частині аркуша паперу, на який наклеєно гравюру, міститься чотири рядки напису чорним чорнилом: *Jean Deutschmann / Docteur de theologie Senior / de l'Universite de Witemberg / 1635.*

Стан збереження: добрий, гравюру наклеєно на аркуш паперу.

Іконографія: Основою гравюри, вірогідно, є живописний портрет роботи невідомого художника XVIII ст., що зберігається у бібліотеці Віттенберга — євангелійського проповідницького семінару в Лютерштадті (Німеччина).

Інв. № Ал. 598/61.

ББД № 0796

**Доліво-Добровольський
Флор Йосипович (1776—1852)**

Дійсний таємний радник. Працював інспектором пошт. До Петербурга приїхав із Польщі наприкінці XVIII ст. Служив у поштовому департаменті. Під час французько-російської війни 1812—1814 служив польовим інспектором пошт усіх армій та полковником 2-го Єгерського полку. 1836 — член Ради Головного управління пошт та телеграфів, дійсний статський радник. Кавалер ордена Святого Володимира 3-го ступеня (1813), прусського ордена «Pour la merite», золотої шпаги за хоробрість.

Дата: до 1848.

Гравер: **Шевальє Франц** (*Chevalier, Franz*; 1796—1848) [за живописним портретом С. К. Зарянка 1847]. Німецький літограф й портретист першої половини XIX ст. Навчався у Віденській академії, учень Йогана Якобса Кірхофа. Закінчив Віденську Академію мистецтв. Брав участь у виданні «Портреты лиц, отличившихся у командовавших действующими частями на войне 1853, 1854, 1855 и 1856 годов» (видання В. Дарленга 1863).

Літографія. 29 × 23,5.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша внизу праворуч під зображенням авторський підпис: *Рис: на кам. Шевальє; ліворуч: Пис: Уч: Вен: Зарянко; посередині: Лит. Мошарскаго.*

Стан збереження: задовільний; аркуш обрізано з чотирьох боків. Аркуш реставровано у Центрі консервації і реставрації НБУВ.

Інв. № 232 ин.

ББД № 0274

Іконографія: Сергій Костянтинович Зарянко. Портрет таємного радника Флора Йосиповича Доліво-Добровольського. 1847. П. о.

**Дорохов
Іван Семенович
(1762—1815)**

Генерал-лейтенант, герой французько-російської війни 1812. Народився у дворянській родині. Закінчив Інженерний кадетський корпус (1787). Відзначився у російсько-турецькій війні (1787—1791); у битві під Римником був ординарцем О. В. Суворова; учасник придушення Варшавського повстання (1794). Брав участь у війні з Францією (1806—1807). На початку 1812 командував авангардом корпусу. У Бородинській битві очолив атаку чотирьох кавалерійських полків, затримав просування французів, за що йому було присвоєно звання генерал-лейтенанта. Призначений командиром партизанського загону. За вдалу атаку на Верею і перетворення її на опорний пункт партизанських дій отримав від російського імператора Олександра I золоту шаблю з діамантами та написом «За звільнення Вереї». Першим сповістив М. І. Кутузова про початок відходу наполеонівських військ з Москви. У битві під Малоярославцем був важко поранений. Похований у соборі Різдва Христового міста Вереї.

Дата: не пізніше 1845.

Гравер: Долле (Доле) Віктор Жан Франсуа (*Dollet, Doule, Jean Francois-Victor*; 1815 — р.с. невід.) [за живописним портретом Дж. Доу 1827].

Літографія кольорова. 43,4×33,8.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу під зображенням ліворуч награвіровано авторський підпис літографа: *Victor Dollet Lith*; праворуч: *Lith. de la Gal-ie Imp-le de L'Ermitage Paul Petit*.

Посередині під зображенням три рядки тексту: *Генераль Лейтенантъ / Иванъ Семеновичъ / Дороховъ*.

Стан збереження: добрий, по краях аркуша за межами відбитка незначні забруднення.

Інв. № 151.

ББД № 0066

Іконографія: 1. Джордж Доу. Портрет генерал-лейтенанта Івана Семеновича Дорохова. 1827. П. о.; 70×62,5 см. Військова галерея Зимового Палацу. Державний Ермітаж. Санкт-Петербург (РФ); 2. Франческо Вендраміні. Портрет генерал-лейтенанта Івана Семеновича Дорохова. 1813 (гравюра за малюнком Франсуа Фер'єра).

Дорошенко
Петро Дорофійович
(1627—1698)

Політичний діяч, народився в українській шляхетській родині. Відзначився у Національній революції 1648—1676. За дорученням Б. Хмельницького 1657 вів переговори у Швеції про спільну війну проти Польщі. З 1657 полковник Прилуцького полку. Але по смерті Хмельницького Дорошенко пристав до І. Виговського й підтримував його намір повернути Україну під владу Речі Посполитої. Придушував повстання проти Виговського на Полтавщині, за що був позбавлений полковницької посади. Новий гетьман Ю. Хмельницький призначив його полковником Чигиринського полку. Відкрито перейшов на польську службу. 1663 гетьман Правобережної України П. Тетеря призначив його генеральним осавулом. Того самого року Дорошенко у складі польського війська намагався приєднати Лівобережну Україну.

1665 купка старшин проголосила його гетьманом Правобережної України. Поступово змінив політичну орієнтацію і зробив ставку на Туреччину й Крим. 1668 безуспішно домагається від московського уряду визнання його гетьманом усієї України. Спроба силоміць заволодіти Лівобережжям закінчилася також невдачею. 1669 підписав ганебну угоду з Туреччиною, за якою Україна відходила Туреччині. 1676 зазнав остаточної поразки. Жив у чернігівському м. Сосниці. 1679—1682 був царським воеводою у м. Вятка. Останні роки життя провів у с. Ярополч поблизу Москви.

Дата: не пізніше 1844.

Гравер: **Воробйов Михайло** (роки життя невідомі).

Гравюра на сталі, пунктир, різець. 10,2×8,3; 18×11,6; 32,3×25,3.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу посередині в межах овальної лінії, що обрамляє зображення, награвіровано напис: *Грав. под см. Осипова М. Воробьевъ.*

Нижче у два рядки: *Петръ Дорошенко, / Гетманъ.*; у межах відбитка внизу посередині: *Изъ Собранія Портретовъ издаваемыхъ Платономъ Бекетовымъ.*

Гравюра увійшла у видання «Изображенія людей знаменитыхъ, или чѣмъ нибудь замечательныхъ, принадлежащихъ по рожденію или заслугамъ Малороссіи». Москва, 1844.

Стан збереження: задовільний; по краях аркуша за межами зображення угорі та внизу згини й незначні розриви, по всьому полю аркуша жовті плями.

Інв. № 776931/11.

ББД № 0038

Іконографія: Лерх Йоганн Мартін. Портрет Петра Дорофійовича Дорошенка. 1674. Папір. Мідьорит. 17,8×14,8; 21,3×16,2 см. НХМУ.

Дурново
Іван Миколайович
(1782—1850)

Російський військовий діяч, генерал-майор (з 1814), учасник кампанії 1807 проти французів, французько-російської війни 1812 і закордонних походів російської армії 1813—1814. На військовій службі з 1799. 1812 — командувач 29-го егерського полку; від 1813 командир бригади. Відзначився у «битві народів» під Лейпцигом (1813) та у боях під час захоплення Парижа (1814). Після закінчення військової служби (1821) жив у родинному маєтку в с. Салтиково Тверської губернії. Похований біля церкви Різдва Богородиці.

Дата: бл. 1813.

Гравер: літограф першої половини XIX ст.

Літографія. 24,7×21,7; 58,8×48.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша внизу посередині під овалом портрета три рядки тексту: *Иванъ Николаевичъ / Дурново / Бригадный Командиръ.*

На лицевому боці аркуша внизу під овалом портрета зображення родового герба портретованого у колі.

Стан збереження: добрий; по верхньому краю аркуша є незначні розриви.

Інв. № 584.

ББД № 0388

Іконографія: Джордж Доу. Портрет Івана Миколайовича Дурново. 1822. П. о.; 70×62,5 см. Державний Ермітаж. Санкт-Петербург (РФ).

Дурново
Микола Дмитрович
(1792—1828)

Генерал-майор (з 1828), учасник французько-російської війни 1812 і закордонних походів російської армії 1813—1814. Військову службу розпочав у Генеральному штабі, потім став флігель-ад'ютантом російського імператора Олександра I (1815). Загинув під час російсько-турецької війни (1828—1829) під Варною.

Дата: не раніше 1828.

Гравер: **гравер XIX ст.** [з оригінала Бенуа-Шарля Мітуара].

Літографія. 25,6×22; 58,8×47,8.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша внизу посередині під овалом портрета чотири рядки тексту: *Николай Дмитриевичъ / Дурново. / Убитый въ сраженіи при Гаджи-Гассанъ-Ларъ / 18-го Сентября 1828 Года.*

На лицевому боці аркуша внизу під овалом портрета зображення родового герба у колі.

Стан збереження: добрий; по краю аркуша за межами відбитка незначні розриви паперу.

Інв. № 583.

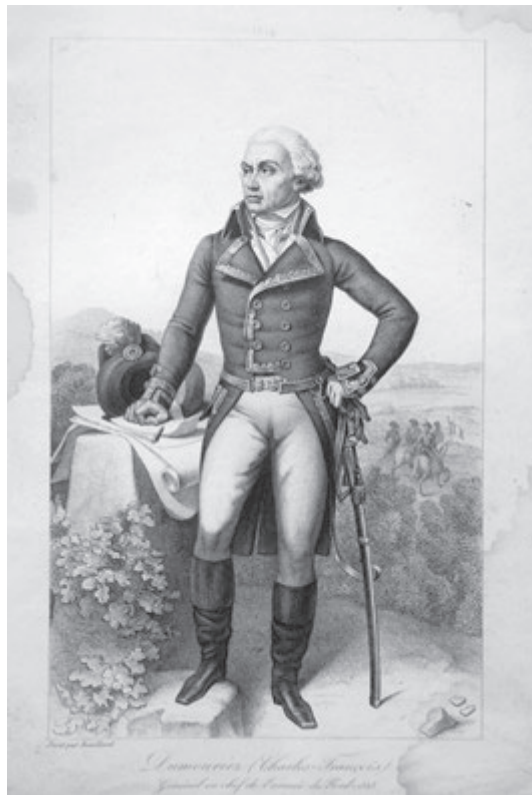
ББД № 0386

Іконографія: Бенуа-Шарль Мітуар. Портрет Миколи Дмитровича Дурново. 1790-ті рр. П. о.; 232×202 см. Державний Ермітаж. Санкт-Петербург (РФ).

Дюмурье Шарль Франсуа
(*Dumouriez Charles François*;
1739—1823)

Генерал і міністр Франції. Народився у м. Камбре в родині військового чиновника. Закінчив військове училище. 1758 — корнет Ескарського полку. 1759—1760 брав участь у Семилітній війні. Виявив надзвичайну хоробрість у бою поблизу Клостеркампена. Був взятий у полон. 1761 звільнений, нагороджений хрестом святого Людовіка. 1772 виконував таємну місію короля Людовіка XVI, але за наказом міністра іноземних справ герцога д'Егійона був заарештований у Гамбурзі і ув'язнений у Бастилії. Лише за Людовіка XVI був звільнений і відправлений у Лілль, а згодом призначений комендантом Шербура. На початку Французької революції став на бік Мірабо. 1792 обійняв посаду міністра іноземних справ. Після падіння міністерства призначений головнокомандувачем Північної армії. Був змушений 1793 втекти до Австрії. Остаточного оселився в Англії. Ім'я Дюмурье є серед 660 військових діячів Франції періоду Революції і Першої імперії, викарбованих на склепіннях паризької Тріумфальної арки на площі Шарля де Голля у Парижі.

Дата: 1835—1839.

Гравер: французький гравер першої половини XIX ст.

Рисувальник: Руйяр Жан Себастьян (*Rouillard, Jean Sebastien*; 1789—1859) [за власним живописним портретом 1834]. Французький живописець, портретист. Навчався у Жака-Луї Давида. З 1817 — постійний експонент Паризького Салону. Був нагороджений орденом Почесного легіону. Автор історичних портретів видатних діячів Французької революції. Деякі з написаних ним парадних портретів маршалів Наполеона зберігаються у Версальському палаці (Франція). Твори підписував: *Peint par Rouillard*.

Гравюра на сталі. Офорт. 20,6×12,9; 25×18,3.

На повний зріст, 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша прямокутного вертикального формату ліворуч під рамкою зображення прізвище рисувальника: *Peint par Rouillard*.

У нижній частині аркуша посередині під рамкою зображення прізвище і військове звання портретованої особи: *Dumouriez (Charles-François) / general en chef de l'armee du Nord † 1823*; над відбитком угорі праворуч: 161.

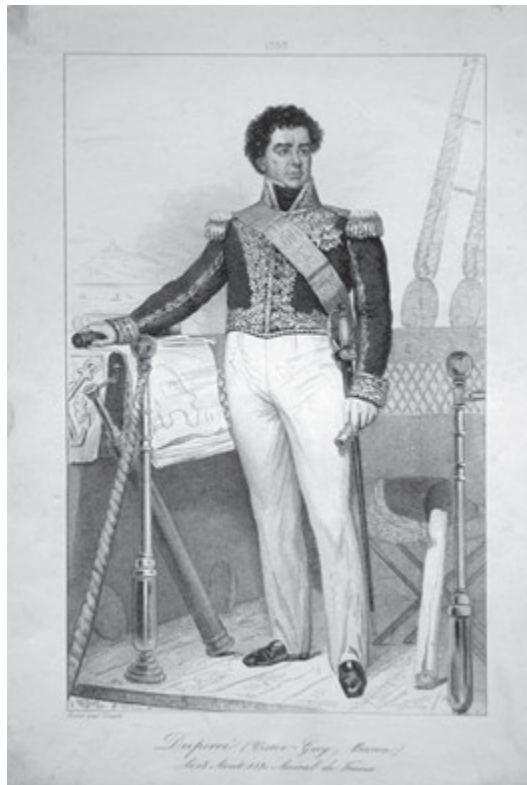
Стан збереження: добрий, за межами зображення на папері є жовті плями.

Інв. № 252 ин.

ББД № 1071

Дюперре Гі Віктор
(*Duperré Guy-Victor*;
1775—1846)

Адмірал Франції, барон. Освіту здобув у католицькому приватному закладі. 1792 розпочав службу у військово-морському флоті. Відзначився у морських битвах з англійцями. 1811 отримав від Наполеона звання контр-адмірала. 1812—1814 командував французько-італійським флотом Середземномор'я та Адріатики. Під час війни з Іспанією (1823) відзначився в битві за Кадіс, того ж року отримав звання віце-адмірала. 1830 командував флотом під час кампанії проти Алжиру; того ж року — пер Франції. 1831 отримав звання адмірала Франції і призначений головою Ради Адміралтейства. Обіймав посаду морського міністра 1834—1836, 1839—1840. Кавалер багатьох військових нагород. Ім'ям Дюперре названо вісім кораблів Військово-морських сил Франції.

Дата: 1835—1839.

Гравер: Буальї Луї Леопольд (*Boilly, Louis Leopold*; 1761—1845).

Рисувальник: Корт (Кур) Жозеф Дезіре (*Court, Joseph Désiré*; 1797—1865) [за власним живописним портретом 1832]. Французький живописець, майстер портретного та історичного жанрів. Був директором музею мистецтв у Руані. Яскравий представник європейського романтизму й сентименталізму в мистецтві живопису. Автор понад 900 творів.

Гравюра на сталі, офорт. 20,2×13; 25×18,6.

На повний зріст, 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша прямокутного вертикального формату ліворуч під рамкою зображення прізвище рисувальника: *Peint par Court*.

У нижній частині аркуша посередині під рамкою зображення прізвище і військове звання портретованої особи: *Duperré (Victor-Guy, Baron) le 13 Août 1830, Amiral de France*; посередині над рамкою зображення: 1558; у правому горішньому куті аркуша: 357.

Стан збереження: добрий; за межами зображення на папері є жовті плями.

Інв. № 266 ин.

ББД № 1061

Іконографія: Жозеф-Дезіре Кур (Корт). Портрет маршала Дюперре. 1732. П. о. Палац Версаль (Париж).

Дюшенуа Катрін-Жозефіна
(*Duchesnois Catherine-Josephine*;
1777—1835)

Відома французька актриса. Народилася у Парижі в сім'ї торговця. Навчалася швацькому ремеслу, працювала у Парижі та Валансьєні, де 1797 вперше виступила на сцені аматорського театру. Навчалася акторській майстерності в приватній студії мадемуазель Флоранс та поета Луї Віже. 1802 з великим успіхом дебютувала на сцені «Комеді Франсез» у ролі Федри в однойменній п'єсі Жана Расіна. Наступного дня на спектаклі був присутній Наполеон. 1804—1833 грала на сцені «Комеді Франсез». Кращими ролями її репертуару були Марія Стюарт, Жанна д'Арк, Роксана, Герміона та інші трагічні героїні.

Дата: перша половина XIX ст.

Гравер: літограф монограми PL.

Літографія. 19,3 × 15; 31 × 23,7.

Пояс., en face.

На лицевому боці аркуша у правому нижньому куті відбитка монограма літографа: PL.

У нижній частині аркуша посередині під зображенням три рядки тексту: *M-elle Duchesnois. / The-tre Francoiis / Role de Marie Stuart.*; нижче текст: *A Paris, chez Paul Legrand rue des Maçons Sorbonne №16.*

Стан збереження: добрий.

Інв. № 132 ин.

ББД № 0582

Іконографія: 1. Невідомий художник. Мадмуазель Дюшенуа у ролі Федри. 1802. Національна бібліотека Франції (Париж); 2. Єжені Тріпье-Лефран. Портрет актриси Катрін-Жозефіни Дюшенуа. 1833. П. о.; 92,7 × 73,5 см. Музей красних мистецтв у Валансьєні (Франція).

Дьолер Теодор
(*Dohler Theodor*; 1814—1856)

Австрійський піаніст, композитор. Народився в Неаполі. Музичну освіту здобув у Юліуса Бенедикта в Неаполі та у Карла Черні й Сімона Зехтера у Відні, де вперше виступив з великим успіхом як піаніст. Грав при дворі у Неаполі; подорожував Німеччиною, Австрією, Францією, Англією, Голландією, Данією і Росією (1837—1845). Оселився у Санкт-Петербурзі, присвятив себе викладанню й композиції. 1846 отримав від герцога Лукки титул барона, одружився з Єлизаветою Шереметєвою, жив у Москві, Парижі, а з 1848 у Флоренції. Останні десять років життя тяжко хворів.

Дата: 1830-ті рр.

Гравер: Штауб Андреас.

Літографія. 40,3 × 30,5.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша внизу ліворуч під зображенням авторський підпис: *Staub lith*; праворуч під зображенням: *ged. bei Leukut & Co.*

Унизу посередині під зображенням факсимільне відтворення підпису портретованої особи: *Theodor Döhler*; нижче посередині розміщено чотири рядки тексту: *Kammervirtuos bei S-r königl. Hoheit des Herzogs von Lucca. / Eigenthum der Verleger. / Wien bei Anton Diadelli und Compie. / Graben № 1133.*

Стан збереження: добрий, відбиток гравюри наклеєно на папір.

Інв. № ал 673/47.

ББД № 0434

Іконографія: 1. Йозеф Кригубер. Портрет піаніста Теодора Дьолера. 1842. Літографія; 2. Єлизавета Сергіївна Дьолер, уроджена Шереметєва, з чоловіком Теодором Дьолером. 1850-ті рр. Фотографія.

Еверс Катінка
(*Evers Chatinka*;
1822 — р.с. невідомий)

Відома німецька співачка, сестра композитора Карла Еверса. Її талант і чудовий голос був помічений відомим композитором та диригентом Генріхом Маршнером. Співала у Лейпцигу (1838), Вісбадені (1840), Штутгарті (1846). Мала великий успіх в Італії. Виконувала головні партії до 1856.

Дата: бл. 1840.

Гравер: Еліас Фрідріх Бернхард (*Elias, Friedrich Bernhard*; 1813—1846). Німецький художник і карикатурист.

Рисувальник: Канці Август (1808—1866). Австрійський художник, портретист, рисувальник, літограф, фотограф.

Літографія. 22,8 × 14.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша прямокутного вертикального формату внизу ліворуч під зображенням прізвище літографа: *Nach Canzi lith. v. F. Elias.*; праворуч: *gedr. v. G. Küstner.*

У нижній частині аркуша посередині під зображенням ім'я портретованої особи: *CHATINKA EVERS.*

Стан збереження: добрий.

Інв. № Ал. 673/79. ББД № 0746

Іконографія: Кароліна Штельцнер. Портрет співачки Катінки Еверс. Бл. 1850. Літографія; 27,7 × 18 см. Гамбурзька державна та університетська бібліотеки (Німеччина).

Егідій Антоній Канісій
(Егідій да Вітербо)
(*Aegidius Antonius Canisius*;
1470—1532)

Кардинал, гуманіст, філософ, гебраїст, християнський кабаліст. У поглядах на християнство був однодумцем відомих учених (Джованні Піко делла Мірандола та Йоганна Рейхліна). За його ініціативою була перекладена основна книга кабалістичної літургури «Зогар (Борухом ді Беневенто)», видано чимало інших кабалістичних трактатів у латинському перекладі. Егідій наполегливо збирав єврейські рукописи, більшість з яких зберігаються у провідних бібліотеках і музеях світу. Більшість його наукових праць і перекладів стосуються кабали, а декілька невеликих робіт присвячено єврейській мові.

Дата: між 1610—1650.

Гравер: [Галле Корнеліс] (*Galle, Cornelis*; 1576—1650). Фламандський художник і графік.

Гравюра різцем. 11,5×9; 14,6×11.

Пояс., 1/2, ліворуч.

На лицевому боці аркуша у площині, обмеженій овальною рамкою, праворуч посередині біля рамки монограма гравера: С. G.; внизу посередині у полі овальної рамки портрета награвіровано ім'я рисувальника: *I. Fran in.*

У нижній частині аркуша під овальною рамкою портрета у полі картуша награвіровано три рядки тексту: *AEGIDIUS VITERBIENSIS, Ord. Erem. / S. AUGUSTINI, Prior Generalis, S. R. E. Cardinalis, / et Patriarcha Constantinopolitanus.*

У центральній частині відбитка у площині, обмеженою овальною рамкою, ліворуч зображено герб портретованої особи.

Унизу під гравюрою на аркуші, на який наклеєно гравюру, міститься у чотири рядки напис чорним чорнилом французькою мовою, що повторює напис у картуші гравюри латиною.

Стан збереження: добрий, відбиток гравюри наклеєно на папір.

Інв. № Ал. 598/24.

ББД № 0760

Іконографія: Невідомий художник XVII ст. Кардинал Егідій з Вітербо. 2-га пол. XVII ст. Фреска. Палаццо деї Пріорі. Вітербо (Італія).

Егідій Римський (Колона)
(*Aegidius Romanus Columnius*;
1247—1316)

Відомий середньовічний теолог, філософ, учений, ідеолог державної і церковної політики, вчення якого було визнане офіційною доктриною ордену пустельників святого Августина. Походив зі старовинного неаполітанського роду. Молодим приїхав до Парижа, де в університеті слухав лекції Фоми Аквінського. Був його найкращим учнем і послідовником. Отримав ступень магістра. Професор Паризького університету (1285—1292). З 1265 — член ордену святого Августина. Активно сприяв розповсюдженню вчення свого вчителя. 1292—1295 генерал ордену августинців-єремітів, а з 1295 — єпископ Бурджа. Егідій є автором філософських трактатів та богословських праць, найвідоміший трактат «Про правління государів».

Дата: між 1610—1650.

Гравер: Галле Корнеліс (Galle, Cornelis; 1576—1650).

Гравюра різцем. 11,5×9; 14,2×10,5.

Погруд., 1/2, ліворуч.

На лицевому боці аркуша внизу посередині на картуші награвіровано ім'я гравера: *C. Galle fecit*; у полі овальної рамки портрета унизу посередині награвіровано ім'я рисувальника: *I. Fran in.*

У нижній частині аркуша під овальною рамкою портрета у полі картуша награвіровано чотири рядки тексту: *AEGIDIUS COLUMNIUS, Romanus, Ord. Eremit. / S.AUGUSTINI. Prior Generalis, Archiepiscopus / Bituricensis et Aquitaniae primas, in numerum / Cardinalium à Bonifacio VIII. adscriptus.*

У центральній частині відбитка у площині, обмеженою овальною рамкою, ліворуч зображено герб портретованої особи.

Унизу під гравюрою на аркуші, на який наклеєно гравюру, міститься у п'ять рядків напис чорним чорнилом французькою мовою, що повторює награвірований текст у картуші латиною.

Стан збереження: добрий, відбиток гравюри наклеєно на папір.

Інв. № Ал. 598/25.

ББД № 0759

Еделінк Жерар
(*Edelinck Gerard*;
1640—1707)

Фламандський гравер, придворний художник короля Людовіка XIV, який був його покровителем до кінця життя. Навчався в Антверпені у Корнеліса Галле, потім у Франсуа де Пуайї в Парижі. Віртуозно володів технікою гравірування різцем, з великою майстерністю відтворював матеріальність у зображеннях людського тіла, оксамиту, шовку, металу тощо. Був надзвичайно працелюбним. Автор близько 420 творів, в основному портретів (французького байкаря Жана де Лафонтена, короля Людовіка XIV, французького художника Філіппа де Шампеня) та гравюр за полотнами великих художників — Шарля Лебрена, Пітера Пауля Рубенса, Гвідо Рені та ін.

Дата: друга третина XVIII ст.

Гравер: **Дюпен Жан П'єр** (*Dupin Jean Pierre*; 1690 — бл. 1751) [за живописним портретом роботи Франсуа Тортєбата бл. 1680]. Французький рисувальник, гравер і кресляр. Працював у Ліоні та Парижі. Гравірував портрети для видання «Каталог портретів Мішеля Одьєвра», виданого 1752 у Парижі. Автор гравірованих портретів з творів Жана Батиста Шампаня, Франса Хальса, Франсуа Тортєбата, Жозефа Вів'єна (1730—1740-ві рр.).

Гравюра різцем. 11×8,8; 12,8×9; 13,8×10; 15,8×12.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу праворуч від овальної рамки портрета авторський підпис: *P. Dupin sculp.*; ліворуч: *Tortebat pinxit.*

Унизу посередині на постаменті три рядки тексту: *Gerard Edelinck. / Natis d'Anvers, Graveur ordinaire du Roy, consei-er / dans son Academie Royale. Mort le 2 Avril 1707.*

Стан збереження: добрий; в деяких місцях за межами відбитка незначні забруднення.

Інв. № 575 159 ин.

ББД № 0470

Іконографія: За живописним портретом роботи Франсуа Тортєбата бл. 1700 був виконаний і гравірований портрет Жерара Еделінка його сином Ніколя Етьєном: Портрет Жерара Еделінка. 1707—1767. Гравюра різцем. 36,7×25,7 см.

**Еммануель-Теодоз де ла Тур
д'Овернь, де Буйон** (*Emmanuel-
Théodose de la Tour d'Auvergne;*
1643—1715)

Кардинал де Буйон. Народився у Тюрені в родинному замку Ланке в родині герцога Буйонського Фредерика-Мориса де ла Тур д'Овернь та Елеонор Катрин де Берг. Здобув ґрунтовну освіту у Сорбоннському університеті, обрав духовну кар'єру. У двадцять чотири роки прийняв сан кардинала. Ця подія була зафіксована на парадному портреті, блискуче написаному відомим італійським живописцем Джованні Баттиста Гаулі. Кардинал де Буйон очолював абатство Клюні, був деканом Священної Колегії кардиналів (1700—1715). Помер у Римі.

Дата: бл. 1702.

Гравер: Меріан Йоганн Маттеус (*Merian, Johann Matthäus*; 1659—1716).

Різцева гравюра на міді. 18,3×15,5; 22,5×16,6.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша внизу на постаменті під овальною рамкою портрета награвіровано три рядки тексту: *EMANUEL THEODOSIUS S.P.E. EPISCOPUS / CARDINALIS BULLIONIVS GALLVS / CREATUS V. AVGVS. MDCLXIX.*

Гравюра увійшла у видання «*Theatrum Europaeum, oder ausführliche und wahrhaftige Beschreibung aller und jeder denckwürdiger Geschichten*». Frankfurt am Main. 1702, 1707.

Стан збереження: добрий; відбиток гравюри обрізано з чотирьох боків і наклеєно на папір.

Інв. № Ал 598/27.

ББД № 0909

Ендер Томас
(*Ender Thomas*; 1793—1875)

Австрійський пейзажист, майстер акварельного живопису. Народився у Відні. Навчався у Віденській академії мистецтв у Йозефа Мессмера і Лауренца Янші. Багато подорожував різними країнами. Під час перебування в Італії, Греції, Палестині, Бразилії малював краєвиди олійними фарбами та аквареллю. Понад 600 малюнків і ескізів зберігаються у музеях Ріо-де-Жанейро та Сан-Паулу. 1836—1851 працював на посаді професора Віденської академії мистецтв. Блискучий майстер передачі світлотіньових і кольорових ефектів.

Дата: 1834.

Гравер: Штюбер Франц (*Stöber, Franz*; 1760—1834).

Рисувальник: Данхаузер Йозеф (*Danhauser, Josef*; 1805—1845).

Офорт. 24 × 17,5; 31,6 × 24.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша в межах відбитка внизу ліворуч награвіровано прізвище рисувальника: *Jos. Danhauser. del*; праворуч — гравера: *Fr. Stöber. sc.*

У нижній частині аркуша праворуч під зображенням награвіровано факсиміле підпису портретованого і дата: *Thomas Ender 1834*; нижче посередині: *Geb. Anno. 1793 in Wien.*

Унизу в правому куті гравюри фіолетовим чорнилом відбиток овальної печатки з текстом: *Всенародня бібліотека України ВУАН*; відбиток цієї печатки міститься внизу праворуч під гравюрою.

Стан збереження: добрий; по краю аркуша за межами відбитка незначні розриви паперу.

Інв. № ал 674 8.

ББД № 0202

Іконографія: Фрідріх фон Амерлінг. Портрет художника Томаса Ендера. 1831. П. о.; 40,5 × 32,5 см. Австрійська галерея Бельведер. Відень (Австрія).

Епікур
(341—270 до н. е.)

Давньогрецький філософ. Засновник філософської школи «Сад Епікура» в Афінах. Народився на острові Самос у сім'ї шкільного вчителя. 306 р. до н. е. переїхав до Афін, де прожив до кінця життя. Вчителем філософа був Навсіфан, послідовник Демокрита, вчення останнього і стало основою філософії Епікура. Епікура вважають автором близько 300 праць. Епікуреїзм мав помітний вплив на філософську думку еллінізму та Стародавнього Риму.

Дата: бл. 1810.

Гравер: Фонтана П'єтро (Fontana, Pietro; 1762—1837).

Рисувальник: Агрікола Луїджі (Agricola, Luigi; 1750—1821).

Різець. 26 × 22; 34 × 25,3; 42,5 × 33,8.

Голова, 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша внизу під рамкою зображення награвіровано ліворуч: *Luigi Agricola dis.*; посередині: *Raffaele Sanzio d'Urb. Dipin. nel quadro della Scuola di Atene al Vaticano.*; праворуч: *Pietro Bonato inc.*

У нижній частині відбитка під рамкою зображення посередині награвіровано три рядки тексту: *EPICURO FILOSOFO / Nacque in Gargezio nell Attica circa 340 anni avanti l'Era Cristiana. / Mori di male di pietra quale soffri con somma pazienza essendo di anni 72.;* нижче: *In Roma presso Agapito Franzetti nel Corso alle Convertite.*

Стан збереження: добрий; по всьому полю відбитка є жовті плями. Гравюра наклеєна на картон і оформлена у золоту з тисненим орнаментом широку рамку.

Інв. № 18.

ББД № 0836

Ернст Бранденбурзький
(*Ernst von Brandenburg*;
1583—1613)

Принц із дому Бранденбург, маркграф Бранденбурга. Народився в сім'ї курфюрста Бранденбурзького Йоахима Фрідріха та Катерини, принцеси Бранденбург-Кюстріна. Після гран-тур (навчальна подорож) до Нідерландів та Англії 1610 призначений штатгальтером у Дюссельдорфі як представник дому Гогенцоллернів. 1610 відмовився від лютеранства, першим з дому Гогенцоллернів прийняв та активно сприяв розповсюдженню кальвінізму, зробив своїм придворним проповідником пастора Вільгельма Стефані. Під час війни 1610—1613 призначений штатгальтером герцогства Юліх-Клеве-Берга, а 1611 — магістром Бранденбурзького баліяжа лицарського ордену Святого Йоанна Єрусалимського. 1612 тяжко захворів у Рейнланді і 28 вересня 1613 помер неодруженим у Берліні.

Дата: перша третина XVII ст.

Гравер: Пассе Кріспін де Старший (*Crispijn (van) de Passe de Oude*; 1564—1637). Відомий голландський гравер, засновник династії граверів і видавців, які активно працювали здебільшого у північній Європі. Розпочав творчу діяльність в Антверпені, де став членом гільдії художників. Працював у Антверпені, Аахені та Утрехті. Виконав чимало гравюр з полотен відомого голландського художника Мартіна де Воса. Йому належить авторство 65 гравірованих портретів англійської знаті у виданні «*Heroologia Anglica*» (автор — Генрі Холланд, 1620).

Твори підписував: PCV.

Різець, офорт. 9,8×9,8; 10,5×9,7; 12,6×9,9; 13,5×10,9.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша у полі, окресленому широкою рамкою з текстом, посередині правої частини кола — монограма гравера з розташованими по вертикалі трьома літерами: PCV.

На гравюрі прямокутного вертикального формату у полі широкої овальної рамки награвіровано текст: *EFFIGIES ILLUSTRIS. PRINC. AC DOM. D. ERNESTI D. G. MARCH. BRANDEBURG. DUC. PRUSS etc*; унизу під овальною рамкою награвіровано чотири рядки віршованого тексту: *Mi pater Elector; nunc frater. cuius in oris / Belgarum tueor ius teneoque Nices / Fata viam invenient. Tot dotibus undiq sept, / Inuida fortunæ spicula cur timeam*; нижче у правому долішньому куті: *Gasp. Ens. am. et grav. Ergo Ludebat.*

Стан збереження: добрий, відбиток гравюри обрізано з чотирьох боків і наклеєно на папір.

Інв. № Ал. 672/96.

ББД № 1007

Іконографія: Франс Пурбус Молодший. Портрет Ернста Бранденбурзького. Бл. 1610—1613. П. о.; 205×116,8 см.

Ернст Казимир I Нассау-Діцький
(*Ernst Casimir van Nassau-Dietz*;
1573—1632)

Граф Нассау-Діца (1606—1632), штатгальтер Фрісландії (1620—1632), Гронінгена та Дренте (1625—1632). Був одинадцятою дитиною графа Йоганна VI Нассау-Ділленбурзького та його першої дружини графині Єлизавети Лейхтенберзької. Після смерті батька 1606 отримав у спадок п'яту частину графства Нассау з містом Діц. Талановитий воєначальник під час Вісімдесятирічної війни. Воював під командуванням принца Оранського Мориця Нассауського. Будучи штатгальтером Гронінгена, заснував фортецю Ньівесанс (1628). 1632 загинув під час боїв під Рурмондом.

Дата: 1646.

Гравер: Меріан Маттеус Старший
(*Merian, Matthäus der Ältere*; 1593—1650).

Різцева гравюра на міді; 11,4×10; 14×10,2; 14,6×10,7.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша у полі широкої овальної рамки портрета награвіровано прізвище і відомості про портретовану особу: *ERNESTUS CASIMIRUS COM. NASSAUIA CAT UAND. DIETZ DN. IN DILSTEIN. GUB. CAPITAN. GEN. FRISIAE. GROEN. OML. DRENT. MILITAE ILL. UNIT. PROVINC DELG. ORD. MARESCALLUS etc.*; у нижній частині відбитка під рамкою портрета награвіровано п'ять рядків тексту: *Quos dedit Heros Belgis generosa propago / Nassoui, hos inter talem CASIMIRUS habebat / Ernestus faciem quem FRISIA libera vidit / Rectorem et quondam valide defensa Groninga / Donec vitales patriæ donaverat auras.*

Стан збереження: добрий; відбиток гравюри прямокутного вертикального формату обрізаний з чотирьох боків і наклеєний на папір.

Інв. № Ал. 672/79.

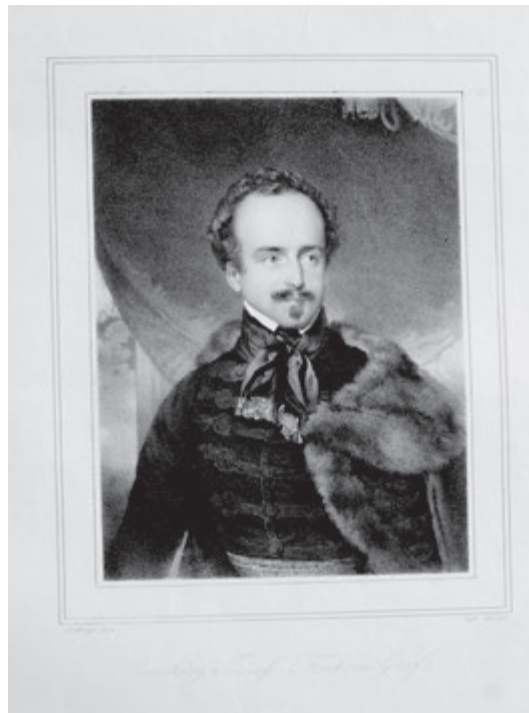
ББД № 1046

Іконографія: Вібранд Сімонс де Гест. Портрет графа Нассау-Діца Ернста Казимира 1633. Панель, олія. 66×58 см. Замок Мьойдерслот (Нідерланди).

Естерхазі Міклош Йозеф
(*Esterhazy Miklós József*;
1714—1790)

Представник знатного угорського роду Естерхазі, граф, державний діяч, магнат, меценат на прізвисько Розкішний. 1753 — командувач піхотного полку Андраші, 1764 — капітан угорської гвардії, брав участь у коронації Йосифа II у Франкфурті-на-Майні. 1765 став лицарем ордену Золотого Руна. Відзначився у Семилітній війні, отримав титул графа Форхенштейна. Був одружений з Марією Єлизаветою Унгнад фон Вейссенвольф. Родовий маєток Естерхазі, де була заснована музична школа і капела, у другій половині XVIII ст. став мистецьким осередком і зазнав слави «Австрійського Версалю», з 1766 Йозеф Гайдн обіймав там посаду головного капельмейстера. Влітку 1773 тут було влаштовано блискуче свято для імператриці Марії Терезії.

Дата: середина XIX ст.

Гравер: **Крігубер (Кріхубер) Йозеф**
(*Kriguber, Kriehuber, Josef*; 1800—1876).

Літографія. 16,5×12; 28,2×19,8; 44×
×29,8.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу праворуч під рамкою зображення авторський підпис: *Kriehuber lithogr.*; ліворуч: *Daffinger pinx.*

У нижній частині аркуша посередині під зображенням текст: *Esterhazy Josef Fraknoi Graf.*; нижче: *Gedr. bei Leykum & C-o in Wien.*

Стан збереження: добрий.

Інв. № 211 ин.

ББД № 0288

Іконографія: Мартін Кноллер. Портрет Міклоша Йозефа Естерхазі. До 1790. П. о.

Євгеній (світське ім'я —
Болховітінов Євфимій Олексійович;
1767—1837)

Митрополит київський (з 1822), історик, бібліограф, археолог. Народився у м. Воронеж у сім'ї священника. Навчався у Воронежській духовній семінарії (1778—1784), Слов'яно-греко-латинській академії (Москва) та Московському університеті (1784—1788). Викладач, префект, ректор Воронежської духовної семінарії (1789—1794). Протоієрей у м. Павловськ Воронежської губернії (з 1796), в Санкт-Петербурзі (з 1799). 1800 прийняв чернецтво. Викладач та префект Санкт-Петербурзької духовної академії (з 1800), настоятель Зеленецького Свято-Троїцького монастиря, Троїце-Сергієвої пустині. Вікарний єпископ Новгородський (з 1804), архієпископ Вологодський (з 1808), Калузький (з 1813), Псковський (з 1816), митрополит Київський та Галицький (1822—1837). Член-кореспондент Петербурзької академії наук (1806), академік Санкт-Петербурзької академії наук (1829). Член Святійшого Синоду. Автор біо-бібліографічних словників та багатьох наукових праць. Під його керівництвом та за власний кошт проводились археологічні дослідження у Києві фундаментів Десятинної церкви та Золотих воріт. Помер у Києві.

Дата: не пізніше 1871.

Гравер: гравер монограми **М. Р.** (роки життя невідомі). Російський гравер на дереві середини XIX ст., вірогідно, М. Рашевський. Твори підписував: *гр. М. Р.*

Ксилографія. 22,8×15.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу праворуч під зображенням авторський підпис: *гр. М.Р.*; ліворуч під зображенням прізвище рисувальника: *Р.В. Шпакъ*.

У нижній частині аркуша посередині під зображенням чорною тушшю напис: *Евгеній Митрополитъ Київскій*.

Стан збереження: добрий.

Інв. № 837.

ББД № 0736

Євгеній (світське ім'я —
Болховітінов Євфимій Олексійович;
1767—1837)

Дата: між 1837—1841.

Гравер: **Калашников Олексій Панасович** (1795—1852) [за живописним портретом 1837].

Літографія. 24,7×18,2; 32,5×24.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу ліворуч під рамкою зображення підпис автора: *Рис. Калашниковъ*; праворуч: *Лит. Мошарскаго*.

Унизу посередині під зображенням текст: *Евгеній / Болховитиновъ. / Митрополитъ*.

Живописний портрет митрополита Євгенія О. П. Калашников виконав 1837 з оригінала, що зберігався у Київському архієрейському домі.

Стан збереження: добрий; гравюру наклеєно на цупкий папір.

Інв. № 679.

ББД № 0249

Євгеній (світське ім'я —
Болховітінов Євфимій Олексійович;
1767—1837)

Дата: бл. 1860.

Гравер: Борель Петро Федорович
(1829—1898).

Літографія. 19,5 × 14,8; 36,5 × 27,3.

Поясне. 3/4 ліворуч.

На лицевому боці аркуша у лівому нижньому куті відбитка в межах зображення підпис автора: *Борель*.

У нижній частині аркуша під відбитком посередині надруковано ім'я і сан портретованої особи: *ЕВГЕНІЙ, Архієпископъ Псковскій и Порховскій*; нижче посередині прізвище власника літографічного закладу: *Литог. А. Траншеля*.

Стан збереження: добрий, відбиток літографії наклеєний на тонкий папір.

Інв. № 907.

ББД № 0869

Іконографія: 1. Серед багатьох зображень митрополита один з ранніх — гравюра О. Осипова, датована 1816. Ксилографія, що зберігається у фондах НБУВ, виконана за гравюрою І. Степанова 1823 за малюнком Є. Естеррейха. Відомі також близькі за іконографічним типом літографія А. Мошарського (бл. 1835) та два живописних поколінних портрета в інтер'єрі — середини XIX ст. (Державний музей-заповідник О. С Пушкіна «Михайлівське») та другої чверті XIX ст. (Державний історичний музей, Москва, РФ); 2. Невідомий художник. Портрет митрополита Євгенія (Болховітінова). 1820. П. о.; 97 × 76 см. Державний історичний музей. Москва (РФ).

Євгеній (світське ім'я —
Казанцев Андрій Юхимович;
1778—1871)

Російський церковний діяч, єпископ Курський і Білгородський (1818—1822), архієпископ Псковський (1822—1825), Тобольський і Сибірський (1825—1831), Рязанський (1831—1837), Ярославський і Ростовський (1837—1853). Народився в сім'ї священника у с. Белніцино Володимирської губернії. З 1803 — учитель риторики і бібліотекар. Прийняв постриг у Троїце-Сергіївській лаврі. Ієродиякон (1804), згодом ієромонах (1806) 1809 призначений інспектором Санкт-Петербурзької духовної академії і професором філософії. 1810 — ректор Троїцької семінарії, возведений у сан ігумена Ніколо-Угрешського чоловічого монастиря і архимандрита Дмитрівського Борисоглібського монастиря. З 1811 — архимандрит Можайського Лужецкого монастиря, а 1814 призначений ректором Московської семінарії, професором богослов'я і архимандритом Московського Заиконоспаського монастиря. 1817 переведений у Московський Донський монастир і призначений членом Московської Синодальної канцелярії. Останні роки життя (з 1853) перебував у Московському Донському монастирі. Похований у церкві Донської ікони Божої Матері.

Дата: 1850.

Гравер: Белоусов Лев Александрович (1806—1854). Російський літограф. Працював у Петербурзі. Твори підписував: Л. Белоусовъ.

Рисувальник: Мазер Карл Петер (Mazer, Carl Peter; 1807—1884) [з власного малюнка 1842]. Шведський художник-портретист, живописець і графік, дагеротипіст. Народився у Стокгольмі. Вчився в Шведській королівській академії красних мистецтв у Густава Еріка Хассельгрена, з 1825 — у Антуана Гро в Парижі. З 1848 створив серію портретів декабристів. 1851 відкрив ательє дагеротипа у Москві. Після повернення до Стокгольма працював фотографом. З 1876 жив у Парижі, а з 1878 — у Неаполі, де і помер.

Літографія. 35×26,3; 44×33,2.

Поколін., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша у центральній частині ліворуч від зображення підпис літографа і дата: Л. Белоусовъ. 1850; унизу під зображенням праворуч прізвище літографа і дата: Рис. на камні Л. Белоусовъ. 1850. г.; ліворуч — прізвище рисувальника і дата: Рис. съ натуры Чл. Р. Мазѣр. 1842. год.; посередині — назва літографічного закладу: Лит. Главн. Управл. Путей Сообщ. и Публич. Зданій. (К. Поль Дир.)

У нижній частині аркуша посередині за межами відбитка розміщено два рядки тексту: Высокопреосвященный Евгений / Архиепископ Ярославский и Ростовский.

Стан збереження: добрий; аркуш з гравюрою наклеєно на цупкий папір.

Інв. № 602.

ББД № 0018

Євгенія де Монтіхо

(уроджена Марія Еухенія Ігнасія Агустіна Палафокс де Гусман Портокарреро і Кіркпатрік; *Maria Eugenia Ignacia Agustina Palafox de Guzman Portocarrero y Kirkpatrick*; 1826—1920)

Дружина Наполеона III, остання імператриця Франції (1853—1871). Народилася в Гранаді в дворянській родині. Освіту здобула у Парижі в елітному пансіоні. Розумна високоінтелектуальна жінка виконувала повноваження регента під час відсутності імператора (1859, 1865, 1870). Після поразки Франції у франко-пруській війні (1870—1871) та краху Другої французької імперії разом із чоловіком емігрувала до Англії, де знайшла притулок у Кенті.

Дата: бл. 1854.

Гравер: Полле Віктор Флоранс (*Pollet, Victor Florence*; 1809/11—1882/3) [з живописного портрета роботи Ф. Х. Вінтергальтера 1854]. Французький живописець (історичний жанр, портрет), аквареліст і гравер на міді. Вчився в Національній вищій школі красних мистецтв (Париж). Учень відомого французького живописця Поля Делароша і рисувальника й гравера Жозефа Теодора Рішона. Кавалер Ордена Почесного легіону (1855), автор гравірованих портретів та акварелей.

Літографія. 10,8×7,3.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша внизу ліворуч під зображенням авторський підпис: *Grave par Pollet*; праворуч прізвище рисувальника: *Peint par F. Winterhalten*.

Унизу посередині під зображенням два рядки тексту: *Eugenie / Kaiserin der Franzosen*.

Стан збереження: добрий.

Інв. № 37 ин.

ББД № 0421

Іконографія: 1. П'єр-Дезіре Гійме. Портрет імператриці Євгенії у придворній сукні. 1856. П. о.; 242×158 см. Музей д'Орсе. Париж (Франція); 2. Жан-Батист Гюстав Ле Гре. Портрет Євгенії — останньої імператриці Франції. 1856. Фотографія.

Єлагін Іван Перфілійович
(1725—1793)

Державний і політичний діяч, історик, письменник. Народився в Петербурзі у дворянській сім'ї. Навчався в Сухопутному шляхетному корпусі (1738—1743). Полковник (з 1757). 1758 заарештований і засланий в Казанську губернію. Після перевороту 1762 отримав чин дійсного статського радника, став членом канцелярії. Таємний радник (1767), обер-гофмейстер (1782). Літературну діяльність розпочав 1748. Перекладав А. Ф. Прево, Ж. Б. Мольєра та ін. Автор комедії «Російський француз». Здійснював управління театрами (1755—1779). Член масонської ложі (з 1750). Член Російської академії (1783). Брав участь у проєкті створення словника російської літературної мови і керівництва з риторики та поезиї. 1789 почав роботу над твором «Досвід розповіді про Росію».

Дата: 1830-ті рр.

Гравер: Щедровський Ігнатій Степанович (1815—1870). Відомий російський рисувальник, гравер, літограф, живописець, жанрист. Здобув освіту у Віленському університеті. 1833—1836 як вільний слухач відвідував класи Петербурзької академії мистецтв і отримав звання вільного художника за успіхи у пейзажному живописі. 1839 був виданий його альбом з 36 літографій на теми з російського народного побуту, який мав великий успіх. 1842 отримав звання академіка за жанрову картину «Російське весілля».

Гравюра на металі, пунктир, різець. 15,7×12,5; 23×19; 29,4×22,9.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша у лівому куті під рамкою зображення награвіровано напис: *Рис. Щодровскій.*; у правому куті: *Лит. Мошарскаго*. Унизу посередині у два рядки текст: *Іванъ Перфілѣвичъ / Єлагинъ*.

Літографія увійшла у видання «Литографированные портреты членов Российской Академии». Санкт-Петербург: Изд. А. О. Мошарского, 1835—1841.

Стан збереження: задовільний; по краях аркуша за межами зображення згини, незначні розриви, жовті плями і забруднення.

Інв. №: 48

ББД № 0206

Іконографія: 1. Дмитро Герасимович Герасимов. Портрет Івана Перфілійовича Єлагіна. 1773. За оригіналом Жана Луї Вуаля (1773). Різець. 42,7×29,1 см; 2. Йоганн-Христоф Майр. Портрет Івана Перфілійовича Єлагіна. Після 1793. За оригіналом Жана Луї Вуаля (після 1793). Аквагінта. 51,6×37,4 см (обидві гравюри зберігаються у Державному музеї образотворчих мистецтв імені О. С. Пушкіна. Москва, РФ); 3. Жан Луї Вуаль. Портрет Івана Перфілійовича Єлагіна. Не раніше 1789. П. о.; 131×97,5 см. Державний Російський музей. Санкт-Петербург (РФ).

Єлизавета I
(*Elizabeth I*; 1533—1603)

Королева Англії та Ірландії (з 1558); остання з династії Тюдорів, дочка англійського короля Генріха VIII та Анни Болейн. Талановита, навчалася у кращих викладачів Кембриджа, знала іноземні мови, цікавилася давньоримською історією. Після смерті короля була відправлена у маєток Чешант (графство Хартфордшир), де продовжила навчання з енциклопедистом Роджером Ешамом. 1551 на запрошення брата — короля Едуарда VI — прибула до Лондона. Після його смерті 1553 Єлизавета була коронована як королева Англії та Ірландії. Часи її правління оцінювались як «золота доба Англії» із розквітом культури, зміцненням міжнародного авторитету країни.

Дата: між 1730—1750.

Гравер: **Обер Мішель-Гійом** (*Aubert, Michel-Guillaume*; бл. 1704—1757). Французький гравер, майстер портретного та історичного жанру. Працював у Версалі (Париж) та Дрезденській галереї.

Гравюра різцем. 11,7×9,9; 14×10; 15,4×11; 24,9×19,4.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша вертикального прямокутного формату в межах відбитка під овальною рамкою монограма: ліворуч автора рисунка: *AE. Pinx.*; праворуч — гравера: *M. Aubert Sculp.*

У нижній частині відбитка під овальною рамкою портретного зображення на постаменті напис: *ELIZABETH. / Reine d'Angleterre, / Née le 8. 7 bre 1533, morte le 3. avril 1603.*

Стан збереження: добрий.

Інв. № Інв. 246 ин.

ББД № 1054

Іконографія: 1. Корвус Йоханнес. Портрет Єлизавети I. Олія на панелі. 1575. 113×78,7. Національна портретна галерея. Лондон (Велика Британія); 2. Невідомий художник. Портрет королеви Єлизавети I. Олія на панелі. Бл. 1585—1590. 110×113. Приватна колекція; 3. Кріспін ван де Пасс Старший. Портрет королеви Англії Єлизавети I. 1598. Різцева гравюра на міді.

Єлизавета Олексіївна
(*Louise von Baden-Durlach*;
1779—1826)

Російська імператриця, дружина (1793) імператора Олександра І. Дочка маркграфа Баден-Дурласького Карла Людвіга. Переїхала до Санкт-Петербурга 1792. 1812 під її заступництвом було засноване Жіноче патріотичне товариство, училище для сиріт — дітей офіцерів, що залишилися після французько-російської війни 1812. Учасниця Віденського конгресу (1815).

Дата: до 1793.

Гравер: **Вайс Девид** (*Weiss, David*; 1775—1846). Австрійський гравер першої половини ХІХ ст. Навчався у відомого художника Фрідріха Генріха Фюгера (з 1795 — директор Віденської Академії мистецтв). Постійно жив і працював у Відні. Його портрети, жанрові картини, полотна на релігійну тематику користувалися значним успіхом.

Рисувальник: **Ернст Гебауер** (*Ernst Gebauer*; 1782—1865). Німецький живописець, відомий полотнами на тему визвольної війни проти правління імператора Наполеона, автор портретів вищої знаті Пруссії.

Гравюра пунктиром. 10×8,2; 12,8×8,3; 16,7×10,8.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша внизу під овальною рамкою праворуч напис: *Dav: Weiss sc: Viennæ* (прізвище гравера); ліворуч: *E: Gebauer del.* (прізвище рисувальника).

У нижній частині аркуша посередині під зображенням три рядки тексту: *Elisabeth. / Kronprinzessin von Preussen, / geb. Prinzes. von Baiern.*

Гравюра підфарбована рожевим кольором (квіти віночка на голові та деталі сукні).

Стан збереження: добрий, гравюру наклеєно на папір.

Інв. № 38 ин.

ББД № 0353

Єлизавета Олексіївна
(*Louise von Baden-Durlach*;
1779—1826)

Дата: 1817—1821 [з мініатюри Ж.-А. Беннера 1817].

Гравер: Меку Жозеф (*Mecou, Joseph (Andre)*; 1771—1837).

Рисувальник: Беннер Анрі (*Benner, Henri*; 1776—1836).

Офорт, пунктир, різець. 17,7×14,4;
30,3×21,8; 42,2×28,8.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша у нижній частині праворуч під рамкою портрета прізвище гравера: *J: Mécou sculpt-t*; ліворуч — прізвище рисувальника: *H: Benner pinx-t*.

У нижній частині аркуша під портретом посередині зазначені титул і прізвище портретованої особи: *Ея Величество Императорица / Елисавета Алексеевна.*; нижче: *S: M: l'Empératrice Elisabeth.*

Відбиток гравюри міститься у виданні «*Collection de vingt-quatre portraits de la Famille Imperiale, peint par H. J. Benner, Lui a obtenu sa majeste l'Empereur la permission de faire graver ces Portraits*» [Собрание двадцати четырех портретов Императорской фамилии, писанных живописцем Жаном-Анри Беннером... 1817].

Стан збереження: задовільний; по краях аркуша за межами відбитка незначні забруднення, жовті плями, затьоки.

Інв. № 753.

ББД № 0111

Іконографія: 1. Франческо Вендраміні. Портрет імператриці Єлизавети Олексіївни. 1813. Олівцева манера; 28,9×22,5 см; 2. Клаубер Йоганн Себастьян [за оригіналом Елізабет Віже-Лебрєн]. Портрет імператриці Єлизавети Олексіївни. 1798. Різець. 55×39; 45,7×33 см; 3. Олександр Іванович Сандомурі, Томас Райт [за оригіналом Джорджа Доу]. Портрет імператриці Єлизавети Олексіївни. 1820-ті рр. Літографія, пунктир; 59,1×37 см; 4. Джеймс Вокер [за оригіналом Герарда Франца фон Кюгельхена]. Портрет імператриці Єлизавети Олексіївни. 1802. Мецо-тинто; 40,1×28,6; 39×27,5 см (усі гравюри зберігаються у Державному музеї образотворчих мистецтв імені О. С. Пушкіна, Москва, РФ); 5. Елізабет Віже-Лебрєн. Портрет імператриці Єлизавети Олексіївни. 1795. П. о. Замок Фольфсгартен (Німеччина).

**Єлизавета Філіппіна Марія
Єлена Французька,
Єлизавета Французька**
(*Élisabeth Philippine Marie Hélène
de France; 1764—1794*)

Увійшла в історію як мадам Єлизавета, сестра французького короля Людовіка XVI. Молодша донька дофіна Франції Людовіка Фердинанда та Марії Жозефіни Саксонської, онука короля Франції Людовіка XV. Народилась у Версалі. Під час Великої французької революції 1789—1793 відмовилась емігрувати з країни і залишилась із родиною короля, котру після захоплення Тюільрі було ув'язнено. Після суду 1794 страчена.

Дата: третя чверть XIX ст.

Гравер: Руссо Еміль Альфред (*Rousseaux Emile Alfred; 1831—1874*). Французький рисувальник і гравер. Навчався живопису і графіці у Луї П'єра Генрікеля Дюпона. Дебютував на виставках Паризького салону 1861; нагороджений 1863 медаллю 2-го класу.

Гравюра різцем. 12,5×9,7; 16,8×10,2; 22,3×14,2.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша під зображальною частиною відомості про гравера та інших осіб, що брали участь у створенні портрета: *Gravé par Emile Rousseaux, sous la direction de Henriquel Dupont, d'après Cardon.*; нижче: *Publié par H. Plon.*

Унизу аркуша посередині на постаменті ім'я портретованої особи: *Madame Elisabeth.*

Стан збереження: добрий.

Інв. № 39 ин.

ББД № 0455

**Єлизавета Філіппіна Марія
Єлена Французька,
Єлизавета Французька**
(*Élisabeth Philippine Marie Hélène
de France; 1764—1794*)

Дата: 1835.

Гравер: **Леру Жан Марія** (*Leroux, Jean Marie; 1788—1870*). Французький рисувальник, гравер на міді, портретист XIX ст. Навчався рисунку і живопису у видатного французького художника-класициста Жана Луї Давида. 1819—1855 постійно експонував свої твори на виставках Паризького салону. 1824 був відзначений медаллю 2-го класу, 1831 — медаллю 1-го класу. 1834 нагороджений орденом Почесного Легіону.

Гравюра різцем. 9×9; 23,2×14,5.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша під зображенням ліворуч прізвище гравера: *Leroux sc.*; праворуч — автора рисунка: *Du-rupt pinx.*

У нижній частині аркуша посередині під зображенням ім'я портретованої особи: *Madame Elisabeth.*

Стан збереження: добрий.

Інв. № 40 ин.

ББД № 0803

Іконографія: 1. Елізабет Віже-Лебрєн. Портрет Єлизавети Філіппіни Марії. Бл. 1792. П. о.; 110×82 см. Палац Версаль. Париж (Франція); 2. П'єр-Франсуа-Леонар Фонтен, П'єр Адрієн ле Бо. Портрет Єлизавети Філіппіни Марії. Бл. 1775. Гравюра (Національна бібліотека Франції, Париж); 3. Аделаїда Лабіль-Жияр. Портрет Єлизавети Філіппіни Марії. 1788. П. о.; 83×63 см. Палац Версаль. Париж (Франція).

Єрмолов Олексій Петрович
(1777—1861)

Російський військовий та державний діяч, дипломат, герой французько-російської війни 1812, генерал-майор (1808), генерал-лейтенант (1812), генерал від артилерії (1818), головнокомандувач у Грузії і командир Окремого Грузинського корпусу (1816—1827), член Державної ради (з 1830). Народився у Москві в родині статського радника. Освіту здобув у Шляхетному пансіоні Московського університету. Учасник польської кампанії (1794), Перського походу (1796), російсько-французьких війн (1805—1807, 1812), закордонних походів (1813—1814), Кавказької війни (1816—1827), російсько-перської війни (1826—1828).

Дата: 1850-ті рр.

Гравер: Борель Петро Федорович (1829—1898).

Літографія. 23 × 19,4; 30,4 × 23,2.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу ліворуч у межах відбитка авторський підпис: *Борель*; праворуч: *Imp. Lith. F/Munster (Editeur)*.

Унизу посередині під відбитком текст: *Издание Лит А. Мюнстера*; нижче факсиміле відтворення підпису портретованої особи: *Ермоловъ*; під факсиміле підпису текст: *A. YERMOLOFF*.

Стан збереження: добрий, аркуш наклеєно на цупкий білий папір.

Інв. № 51.

ББД № 0217

**Єрмолов
Олексій Петрович
(1776—1861)**

Дата: середина XIX ст.

Гравер: літограф XIX ст.

Літографія. 26 × 20; 46,5 × 32.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша внизу ліворуч під зображенням напис: *Lith. Caboché Garneray et C-іe.*

Стан збереження: добрий; гравюру наклеєно на папір.

Інв. № ал 673/41.

ББД 0450

Єрмолов
Олексій Петрович
(1776—1861)

Дата: 1840-ті рр.

Гравер: **літограф XIX ст.** Гравер, літограф, 1833—1865 співпрацював із директором літографії Головного управління шляхів сполучень та публічних будівель у Петербурзі Карлом Полем.

Літографія. 17,2 × 13,2; 23,6 × 14,6; 29,5 × 22,5.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу посередині під відбитком текст: *Лит: Глав. Управл. Путей Сообщ. и Публ. Зданий (К. Поль, Дир);* нижче посередині три рядки тексту: *Генераль отъ Артиллеріи / Алексей Петровичъ / Ермоловъ.*

Стан збереження: добрий, відбиток літографії наклеєний на тонкий картон.

Інв. № 50.

ББД № 0650

Іконографія: 1. Петр Захарович Захаров-Чеченець. Портрет генерала Олексія Петровича Єрмолова. Бл. 1843. П. о.; 52 × 43 см; Музей Тропініна та московських художників його часу, Москва (РФ); 2. Джордж Доу. Портрет О. П. Єрмолова. 1824. П. о.; 70 × 62,5 см. Військова галерея Зимового палацу. Санкт-Петербург (РФ); 3. Джордж Доу (майстерня). Портрет генерала Олексія Петровича Єрмолова. 1825. П. о.; 137 × 109 см. Державний історичний музей. Москва (РФ).

Жан де Бурбон Суассон
(*Jean de Bourbon; 1528—1557*)

Граф де Суассон, Енгієн і Сен-Поль, герцог д'Естутвіль. Французький військовик. Син Шарля IV де Бурбона і Франсуази Алансонської. 1552 брав участь в обороні Меца. 1557 взяв шлюб із двоюрідною сестрою Марією де Бурбон, графинею де Сен-Поль і герцогинею д'Естутвіль. Перебуваючи в армії конетабля Монморансі, 10 серпня 1557 загинув у битві за місто Сен-Кантені.

Дата: між 1590—1612.

Гравер: Лью (Леу) Томас де (*Leu, Thomas de; 1560—1612*).

Гравюра різцем. 12×9,5; 14,5×10.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша у зображальній частині гравюри, у площині овальної рамки портрета награвіровано текст: *JEAN de Bourbon COMTE D'ANGUYEN*; у нижній частині відбитка під овальною рамкою портрета награвіровано чотири рядки тексту: *Ce beau nom d'Anguyen, par les armes illustre, / S'est cogneu tant heureux, que ceux qui sont porté, / Par sur tous de leur siecle ont l'honneur remporté, / Ni l'oubly ne pourra leur oster ce clair lustre.*

На аркуші паперу, на який наклеєно гравюру, під відбитком міститься у два рядки напис чорним чорнилом: *Jean de Bourbon Comte / D'Anguyen.*

Авторство гравюри встановлено за стилістичними ознаками в результаті порівняльного аналізу з гравюрами, підписаними Томасом де Лью.

Стан збереження: добрий, гравюру наклеєно на папір.

Інв. № Ал. 598/89. ББД № 0790

Іконографія: Корнель де Ліон. Портрет Жана де Бурбон, графа Суассон і Енгієн. 1550. Олія; 19×15,5×3 см. Лувр. Париж (Франція).

Жорж Санд (*George Sand*;
справжнє ім'я — *Дюпен Аврора*;
Durip Amandine Aurore Lucile;
за чоловіком — *Дюдеван*;
1804—1876)

Всесвітньо відома французька письменниця. Народилася в Парижі. Дитинство провела в англійському католицькому монастирі в столиці Франції. Літературну діяльність розпочала на початку 1830-х рр. романом «Роз і Бланш», написаним спільно з письменником Жулем Сандо. 1832—1834 вийшли самостійно написані романи «Індіана», «Валентина», «Лелія» і «Жак». Захопилася ідеями утопічного соціалізму А. Сен-Сімона, християнського соціалізму П'єра Леру. Пропаганді цих ідей присвячено її романи «Мопра», «Мандрівний підмайстер», «Гріх пана Антуана» та ін. Всесвітня слава прийшла з романом «Консуело» (1842—1843). Активно брала участь у революції 1848. 1854—1858 написала багатотомну «Історію мого життя». Померла в садибі Ноані, поблизу м. Шатору (Франція).

Дата: 1840.

Гравер: **Каламата (Каламатта) Луїджі** (*Calamata (Calamatta) Luigi*; 1801/2—1869). Італійський гравер на міді, літограф, портретист. Навчався у Доменіко Маркетті в Римі та у гравера Антоніо Річчіані. Більшу частину життя жив і працював у Франції. Експонував свої твори на виставках Салону в Парижі. З 1837 — професор Академії мистецтв у Брюсселі. Потім викладав мистецтво гравюри в Академії красних мистецтв Брера у Мілані.

Різцева гравюра. 26 × 18; 36 × 27.

Поколін., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу праворуч у межах зображення підпис гравера і дата: *L. Calamatta ad vivum delineavit et sculpsit. Paris 1840.*

Угорі аркуша над зображенням ліворуч і праворуч прізвище портретованої особи: *George / Sand.*

Стан збереження: добрий.

Інв. № 120 ин.

ББД № 0529

Іконографія: 1. Фелікс Надар. Жорж Санд: фотографія на склі (друга половина XIX ст.); 2. Ежен Делакруа. Фрідерік Шопен і Жорж Санд. 1838. П. о.; 45,5 × 38 см. Лувр. Париж (Франція).

Жуан V Великодушний
(D. João V, o Magnânimo;
1689—1750)

11-й герцог Браганський, онук Жуана IV, син Педру II, король Португалії (з 1706). Був одружений з дочкою імператора Леопольда I Марією Анною Австрійською, мав шестеро дітей. У війні за Іспанську спадщину (1701—1714) став на бік Священної Римської імперії та Англії. На прохання Папи Климента XI взяв участь у битві проти турецької ескадри біля мису Матапан. 1720 Жуан V заснував Академію історії Португалії. Він прихильно ставився до науки й мистецтва, його особистим секретарем був бразильський винахідник Бартоломеу Лоренсу де Гусман. Італійський композитор Доменіко Скарлатті був частим гостем короля. Жуан V витрачав значні кошти на будівництво монастирів, за що отримав прізвисько Король Ченців.

Дата: 1730.

Гравер: Буш Георг Пауль (Busch, Georg Paul; р.н. невідомий — 1756).

Різцева гравюра на міді. 20,3 × 15.

Поколін., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша під зображенням у правому нижньому куті підпис гравера і дата: G. P. Busch sculp. a Berlin. 1730; ліворуч — номер відбитка: XXV entrevue.

Унизу відбитка під портретним зображенням награвіровано два рядки тексту: Der jetzt Regierende König in Portugall / Johannes V geboren 24 octobr. 1689.

Під портретом унизу посередині у колі зображено родовий герб.

Стан збереження: добрий; відбиток гравюри обрізано з чотирьох боків і наклеєно на папір.

Інв. № Ал 672/39.

ББД № 0912

Іконографія: Жан Ранк. Портрет короля Жуана V Великодушного. 1729. П. о.; 109 × 91 см. Музей Прадо. Мадрид (Іспанія).

Жуковський
Василь Андрійович
(1783—1852)

Відомий російський поет, перекладач, критик, почесний член (з 1827) та академік (з 1841) Петербурзької академії наук, таємний радник (з 1841). Позашлюбний син тульського поміщика А. І. Буніна і полоненої туркені Сальхи. Після публікації елегії «Сільське кладовище» (1802) за пропозицією М. І. Карамзіна співпрацював у «Віснику Європи». У серпні 1812 вступив до Московського ополчення, брав участь у Бородинській битві, у штабі М. І. Кутузова писав листівки і складав військові бюлетені. З 1815 — постійний секретар літературного гуртка «Арзамас». Був близький до декабристів. Займався вихованням царських дітей. Квартира Жуковського наприкінці 1820—1830-х рр. була важливим культурним центром Петербурга. Тут постійно бували О. С. Пушкін, М. В. Гоголь, І. А. Крилов. У квітні — травні 1833 Жуковський проживав у Римі, де часто зустрічався з художниками К. П. Брюлловим та О. А. Івановим, з французьким письменником Стендалем. З 1836 — активний співробітник пушкінського часопису «Современник».

Дата: 1876.

Гравер: **Пожалостін Іван Петрович** (1837—1909) [за живописним портретом роботи О. А. Кіпренського 1816].

Гравюра різцем, офорт. 10,8×9,5; 11,8×10,2; 21,8×15,8.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу посередині під рамкою зображення прізвище гравера і дата: *Гравироваль Ив. Пожалостинъ 1876 г.*

У нижній частині аркуша посередині під зображенням факсимільне відтворення автографа поета: *Жуковскій*.

Стан збереження: добрий.

Інв. № ал 665/32.

ББД № 0661

**Жуковський
Василь Андрійович
(1783—1852)**

Дата: не раніше 1870.

Гравер: **гравер другої половини XIX ст.** [з живописного портрета пензля Ф. Крюгера].

Гравюра на сталі, різець. 11×10,5; 22×15,2.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша унизу посередині під зображенням награвіровано напис: *Грав. у Ф. А. Брокгауза вь Лейпцигъ*; нижче — факсимільне відтворення підпису портретованої особи: *Жуковск*; нижче під факсиміле підпису — текст: *Печ. вь Артистическомъ зав. А. Ф. Маркса Измайл. Пр. № 29.*

Стан збереження: задовільний; по всьому полю аркуша жовті плями і затьоки.

Інв. № 611.

ББД № 0129

Іконографія: 1. Франческо Вендраміні. Портрет Василя Андрійовича Жуковського. 1817. Офорт, різець; 32,5×25; 24×19 см [за оригіналом О. А. Кіпренського 1816]; 2. Микола Іванович Уткін. В. А. Жуковський в Швейцарії. Між 1832—1835. Офорт, різець. 21,3×14,4 см [за оригіналом Є. Р. Рейтерна]; 3. Іван Васильович Чеський. Портрет В. А. Жуковського. 1821. Різець; 21×12,4 см (усі — Державний музей образотворчих мистецтв імені О. С. Пушкіна, Москва, РФ); 4. Орест Адамович Кіпренський. Портрет Василя Андрійовича Жуковського. 1816. П. о.; 64,8×58,1 см. Державна Третьяковська галерея. Москва (РФ); 5. Петро Федорович Соколов. Портрет Василя Андрійовича Жуковського. Кінець 1820-х рр. Папір, акварель; 19,5×15,5 см. Державний музей О. С. Пушкіна. Санкт-Петербург (РФ).

**Завадовський
Петро Васильович**
(1739—1812)

Граф (1793), дійсний таємний радник, сенатор (1780), член Державної ради (1801). Навчався в єзуїтському училищі (Орша) та Київській духовній академії. Учасник російсько-турецької війни (1768—1774); один з авторів тексту Кючук-Кайнарджійського мирного договору 1774. Фаворит російської імператриці Катерини II. Йому були подаровані великі маєтки в Чернігівській і Могильовській губерніях. 1776—1793 відігравав помітну роль при дворі: кабінет-секретар, генерал-майор. Після смерті свого друга князя О. А. Безбородька впав у немилість і звільнений у відставку (1799). 1802 імператор Олександр I призначив Завадовського міністром народної освіти. Сприяв відкриттю університетів у Харкові, Казані, Дерпті, Вільно, парафіяльних училищ (у селах — народні школи), перших у Російській імперії закладів для підготовки вчителів.

З

Дата: не пізніше 1844.

Гравер: Кудряков Юхим Матвійович (роки життя невідомі). Російський гравер першої половини XIX ст. Навчався у Москві в школі, заснованій П. П. Бекетовим для майстрів-кріпаків. Учителем був відомий гравер-портретист О. А. Осипов, під керівництвом якого він брав участь у створенні серії портретів, що видавалася П. П. Бекетовим.

Гравюра на сталі, пунктир, різець. 10×7,8; 17,8×11,6; 32,2×25,4.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу посередині в межах овальної лінії, що обрамляє зображення, награвіровано напис: *Грав. Е. Кудрековъ.*

Унизу посередині під зображенням у чотири рядки текст: *Графъ Петръ Васильевичъ / Завадовскій, Дѣйствительный Тайный Советникъ, / Министръ Народнаго Просвѣщенія.;* нижче посередині в межах відбитка: *Изъ Собранія Портретовъ издаваемыхъ Платономъ Бекетовымъ.*

Стан збереження: задовільний; по краях аркуша за межами зображення угорі та внизу згини й незначні розриви, по всьому полю аркуша жовті плями.

Інв. № 776931/12.

ББД № 0100

Іконографія: 1. Йоганн Батист Лампі Старший. Портрет Петра Васильовича Завадовського. 1795. Олія; 2. Невідомий художник. Портрет Петра Васильовича Завадовського. Після 1797. П. о.; 76×59 см. НХМУ.

Загоскін
Михайло Миколайович
(1789—1852)

Російський історичний романіст, прозаїк, комедіограф. Походив із прадавнього дворянського роду. Директор Московських театрів (з 1831), очолював Оружейну палату. Автор романів «Юрій Милославський, або Росіяни в 1612 році» (1829, вихід якого вітали О. С. Пушкін, В. А. Жуковський, С. Т. Аксаков), «Рославлев, або Росіяни в 1812». 1833 опублікував роман «Аскольдова могила. Повість із часів Володимира І». Популярною стала створена 1835 на його основі однойменна опера О. М. Верстовського.

Дата: до 1852.

Гравер: **Мюнстер (Мінстер) Олександр Ернестович** (1824—1908) [з оформлення роботи невідомого гравера 1839].

Літографія. 13 × 11; 25 × 16,7.

Погруд., праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу ліворуч: *Рис. Гурке.*; праворуч: *Лит. Минстера.*

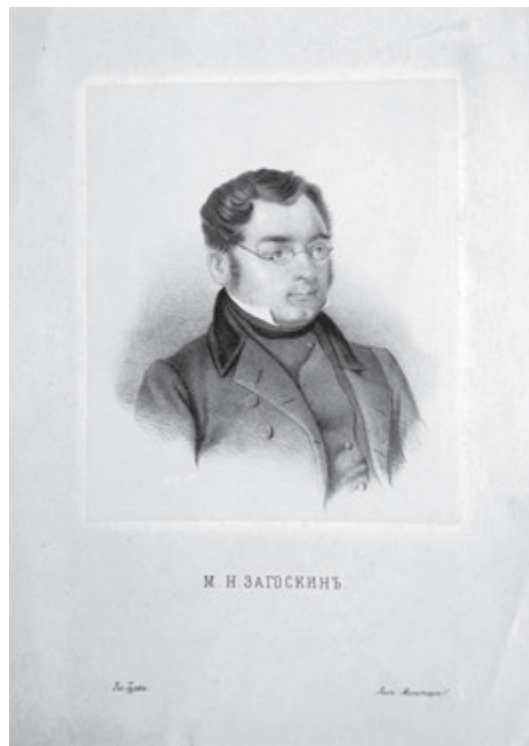
У нижній частині аркуша посередині під відбитком прізвище портретованої особи: *М. Н. Загоскинъ.*

Стан збереження: добрий, гравюру наклеєно на папір.

Інв. № 53.

ББД № 0311

Іконографія: Василь Андрійович Тропінін. Портрет Михайла Миколайовича Загоскіна. Між 1830—1840. П. о.; 61,3 × 50,7 см. Державний літературний музей. Москва (РФ).

Замойський Ян
(*Zamoyski Jan*; 1541—1606)

Відомий польський державний і військовий діяч. Навчався юридичним наукам у Парижі, Страсбурзі і Падуї. Був на службі у короля Сигізмунда II Августа. Сприяв обранню на польський престол Стефана Баторія, під час правління якого отримав булаву великого гетьмана (1581). Після смерті Баторія 1586 підтримав отримання корони для Сигізмунда III. Як полководець здобув кілька важливих перемог над Туреччиною і Московією. Був покровителем наук і мистецтв, заснував Замойську Академію. Автор трактатів латиною.

Дата: 1829.

Гравер: Хорварт Людвік (*Horwart, Ludwik*; 1806—1837). Польський рисувальник і літограф XIX ст. Художню освіту здобув на відділенні красних мистецтв Варшавського університету. Експонував свої твори на виставках 1821, 1825, 1828. Автор літографій на події смерті російського імператора Олександра I та коронації імператора Миколи I. Ілюстрував твори Вальтера Скотта. Виконав портрети до видань «Портрети польських королів та видатних осіб» (1829, 1830). Співпрацював із літографічним zakładом Йозефа Космінського.

Літографія. 11 × 13; 29,5 × 23,3.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша у правому нижньому куті прізвище літографа: *Lit. L. Horwart.*; ліворуч: *W Warszawie 20/7 29 w Litogr.: Józefa Kośmńskiego i tegoż nakładem.*

Посередині під зображенням прізвище та дати життя портретованої особи: *Jan Zamoyski / uro: v 1541 + 1606.* 3/6; нижче награвіровано 17 рядків тексту — біографія Я. Замойського.

Стан збереження: задовільний, по нижньому краю аркуша незначні розриви.

Інв. № ал 665/39.

ББД № 0568

Іконографія: 1. У Львівській національній галереї зберігається живописний портрет Яна Замойського (до 1602), виконаний Яном Шванковським. Цей портрет міг слугувати іконографічною основою для створення пізніших зображень гетьмана; 2. Невідомий художник. Портрет Яна Замойського. Кінець XVI ст. П. о.; 100 × 76,5 см. НХМУ.

Земля Георгій-Лаврентій
(*Zemla Georgius Laurentius*;
роки життя невідомі)

Підстароста м. Ошмяни, секретар
казначейства Великого князівства Литов-
ського, походив зі знатного роду Ваглів.

Дата: 1690.

Гравер: Тарасевич Леонтій (бл.
1650—1710). Видатний український гра-
вер кінця XVII — початку XVIII ст. Разом
зі старшим братом Олександром актив-
но сприяв впровадженню й розповсю-
дженню в Україні техніки гравюри на
міді. Працював як ілюстратор друкова-
них книг (Псалтир, Тріодь, Євангеліє),
а також як майстер станкової гравюри.
Вчився в Аугсбурзі (Баварія). Жив і пра-
цював у Вільно, Чернігові, Києві. Перші
твори виконав у Вільно на початку
1680-х рр.: геральдичні композиції на
честь духовних і світських вельмож Лит-
ви і Польщі. Наприкінці 1680-х рр. ра-
зом з І. Ширським працював у Москві,
де створив кілька гравірованих портретів царівни Софії, а також мідерит на честь
початку Азовської військової кампанії. В Києві Л. Тарасевич зробив гравюри на
честь В. Ясинського і В. Шереметьєва, проілюстрував декілька книг. Вершиною
творчості художника вважають два великі цикли ілюстрацій — до «Патерика Пе-
черського» (1702) і Нового Завіту (1703), видані у друкарні Києво-Печерської лав-
ри. Остання з відомих гравюр Л. Тарасевича надрукована в підручнику артилерії
Брінка (1710), що вийшов у Москві.

Твори підписував: *L. Tarasewicz; Leo Tarasewicz; Leon Tarasewicz; L. T.; Л. Т.*

Гравюра на міді, офорт. 21 × 14,2; 25,8 × 18.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша внизу під зображенням у лівому куті авторський під-
пис: *L. Tarasewicz fecit.*

Портрет овального формату вкомпоновано в алегоричну композицію у вигляді
розкішного барокового порталю. Написи на стрічках: на колоні ліворуч: *plus*; на ко-
лоні праворуч: *ultra*; ліворуч над колоною стрічка з написом: *veritate*; праворуч над
колоною стрічка з написом: *prudenti sinceritate*; ліворуч від голови образу Слави
стрічка з текстом: *nam Miora tibi reserabit honor*; по овалу портрета на лавровому вінку
ім'я та титули портретованого: *Georgius Laurentius Zemla sud dapifer osmianesis notariq
thesauri M.D.L. etc etc*. Під портретом у бароковому картуші герб «Ваглів».

Стан збереження: добрий, незначні розриви аркуша по нижньому краю ліворуч.

Інв. № 660.

ББД № 0218

Іконографія: Леонтій Тарасевич. Портрет Георгія Лаврентія Землі. 1688. Папір;
мідьорит; 18,8 × 13,5 см. НХМУ.

Зенон Кітійський
(334/3—262/1 до н.е.)

Давньогрецький філософ, засновник стоїцизму. Походив з родини купця, вихідця з Фінікії. Деякий час займався морською торгівлею. Близько 311 до н. е. приїхав до Афін, де вивчав філософію. Заснував свою школу, мав багато учнів. Нагороджений золотим вінцем і встановленням статуї. Збереглися фрагменти його наукових праць «Держава», «Про сутність», «Про природу», «Про світобудову», «Про знаки», «Про закон» та ін.

Дата: бл. 1810.

Гравер: Гіджі П'єтро (Ghigi, Pietro; р.н. невідомий — після 1830). Італійський гравер різцем, майстер репродукційної гравюри. Навчався у відомого італійського гравера Рафаеля Моргена, який допомагав своєму вчителю Джованні Вольпато у роботі над копіями ватиканських розписів Рафаеля Санті. Не виключено, що до цієї роботи був залучений і П'єтро Гіджі. Разом із граверами Анджело Кампанеллою, П'єтро Бонато і П'єтро Фонтано брав участь у створенні серії історичних портретів за ватиканськими фресками Рафаеля Санті. Йому належать гравіровані портрети Джованні Боккаччо, Алкея, Овідія, Арістотеля, Сократа, Марка Антонія та ін., надрукованих у гравірувальні Агапіто Фарцетті у Римі.

Рисувальник: Аґрікола Луїджі (Agricola, Luigi; 1750—1821).

Різцева гравюра. 26 × 22; 34 × 25,5; 42,2 × 34.

Голова, 1/2, ліворуч.

На лицевому боці аркуша внизу під рамкою зображення награвіровано ліворуч: Luigi Agrigola dis.; посередині: Raffaele Sanzio d'Urb. dipin. nel quadro della Scuola di Atene al Vaticano; праворуч: Pietro, Ghigi incise.

У нижній частині відбитка під рамкою зображення посередині награвіровано три рядки тексту: ZENONE FILOSOFO / Originario di Cipro autore della Setta Stoica. Disesi che senza aver / sofferto alcuna infermità morisse in Atene di anni 98; нижче: In Roma presso Agapito Franzetti nel Corso alle Convertite.

Стан збереження: добрий; гравюра наклеєна на картон і оформлена у золоту з тисненим орнаментом широку рамку.

Інв. № 6.

ББД № 0827

Іконографія: Портрет давньогрецького філософа Зенона є майже точною копією фрагмента фрески Рафаеля Санті «Афінська школа» в кімнаті «Станца делла Сеньятура» Ватиканського палацу. Його постать у зеленому плащі зображена у крайній правій групі середнього регістру композиції.

Зубов
Платон Олександрович
(1767—1822)

Російський державний діяч, князь, генерал-фельдцейхмейстер, головнокомандувач Чорноморського та Азовського флотів, генерал-губернатор Новоросії, член Державної військової колегії, фаворит російської імператриці Катерини II. Походив з родовитих дворян. 1796 після смерті Катерини II відсторонений від державних справ. 1801 взяв участь у державному перевороті. Останні роки життя мешкав в одному зі своїх маєтків. Помер у власному замку Руєнталь.

Дата: 1875.

Гравер: **Пожалостін Іван Петрович** (1837—1909) [за живописним портретом 1793 роботи Й. Б. Лампі Старшого].

Гравюра різцем. 23,3×14,4.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша у нижній частині праворуч під зображенням авторський підпис і дата: *Грав. Ив. Пожалостинъ, 1875.*

Посередині під зображенням текст: *Eudes imp. Paris.*

Унизу посередині графітним олівцем написано прізвище та ініціали портретованої особи: *Зубовъ П. А.*

Стан збереження: добрий.

Інв. № 54.

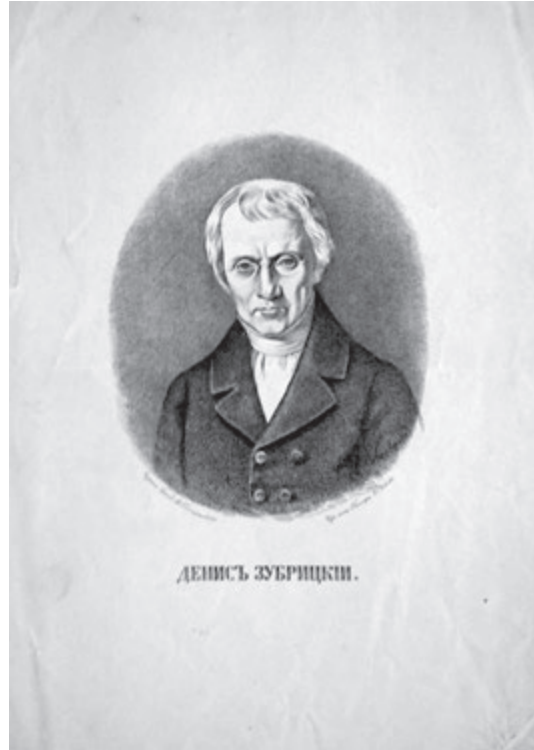
ББД № 0851

Іконографія: 1. Джеймс Вокер. Портрет Платона Олександровича Зубова. Початок 1790-х рр. Мецо-тинто. 46×34,5; 34×28 см [за оригіналом Йоганна Батиста Лампі Старшого між 1792—1796]; 2. Йоганн Батист Лампі Старший. Портрет князя П. О. Зубова. Між 1792—1796. П.о.; 109×90 см. Державний Російський музей. Санкт-Петербург (РФ); 3. Йоганн Батист Лампі Старший. Портрет князя Платона Олександровича Зубова. 1793. П. о.; 107,5×88,2 см. Державна Третьяковська галерея. Москва (РФ).

Зубрицький Денис Іванович
(Денис Венява із Зубриці;
1777—1862)

Український історик, дослідник історії Галичини, зокрема Львова. Походив зі старовинного дворянського роду. Обіймав різні адміністративні посади у Львові. У 1830-ті рр. був префектом друкарні Ставропігійського інституту. Упорядкував величезний архів інституту, видав народні пісні з текстом і нотами. Ґрунтовна праця Зубрицького «Хроніка міста Львова» (1844) — результат колосальної роботи з систематизації міського архіву. Він також є автором тритомної праці «Історія Галицько-Руського князівства» (1852—1855), «Галицька Русь у 16 столітті» (1862) та ін. Був членом археографічної комісії у Санкт-Петербурзі, Київської тимчасової комісії Імператорської академії наук та членом Краківського наукового товариства.

Дата: до 1859.

Гравер: Ауер Карел (Auer, Karl; 1818—1859) [за живописним портретом роботи Алоїзія Рейхана до 1859]. Український літограф і графік чеського походження, майстер пейзажного та портретного жанрів. Навчався у Віденському університеті. На запрошення відомого львівського видавця Йозефа Піллера у 1830-х рр. переїхав до Львова, де і працював у літографічному закладі при друкарні до 1859. Перші відомі літографії художника львівського періоду датуються 1837. Автор 48 літографій до альбому «Galicja w obrazach...», який вийшов 1838. З початку 1840-х рр. для видання «Львів'янин» виконав літографічні портрети Болеслава Хороброго та Адама Чайковського, а у літографії Петра Піллера вийшли портрети Казімежа Ягеллончика, графа Олександра Фредра, митрополита Атаназія Шептицького, єпископа Холмського Михайла Куземського, ректора Львівського університету Мелетія Гриневецького та ін. Широко відомі його літографічні пейзажі Львова та галицьких сіл і містечок.

Альбертотипія. 17,5 × 12,5; 33,5 × 22,5.

Погруд., en face.

На лицевому боці аркуша внизу ліворуч під зображенням текст: *Издание Венед. М. Площанского*; праворуч: *Изъ лит Пиллера во Львовѣ.*

У нижній частині аркуша посередині прізвище портретованої особи: *Денисъ Зубрицкій.*

Стан збереження: добрий.

Інв. № 536.

ББД № 0530

Іконографія: Алоїзій Рейхан. Портрет Дениса Івановича Зубрицького. До 1860. П. о. Львівський історичний музей.

Іаков (світське ім'я —
Вечерков Йосип Іванович;
1792—1850)

Російський церковний діяч, єпископ Нижньогородський (з 1839) і архієпископ Арзамаський, проповідник, історик, археолог. Магістр Духовної академії в Санкт-Петербурзі. Ректор Катеринославської духовної академії (1823—1832). З 1832 очолював Саратовську єпархію, а 1847 Нижньогородську кафедру. Активно боровся з церковним розколом. Автор полемічних статей у спеціальних виданнях («Православный собеседник», «Херсонские епархиальные ведомости», «Записки Казанского университета»). Під час служби у Катеринославі збирав матеріали зі сторії України. Помер у Санкт-Петербурзі.

Дата: бл. 1850—1860.

Гравер: **Ергот Каспар** (*Ergot Caspar*; роки життя невідомі). Літограф XIX ст., майстер архітектурних пейзажів, портретист. Працював у Москві приблизно до 1882. З 1865 мав власний літографічний заклад. Виконував замовлення на виготовлення рекламних фірмових бланків. Автор літографічних портретів графа М. Муравйова та московського купця К. Єгорова, що зберігалися у колекції О. Морозова, а також портрета П. І. Ягужинського (1882) за рисунком художника О. Скіно, відомого портретами, що зберігаються у музеї декабристів.

Літографія. 17,2 × 10,7; 35,3 × 27.

На лицевому боці аркуша внизу посередині під зображенням прізвище літографа: *Лит. К. Эргот.*

У нижній частині аркуша посередині прізвище портретованої особи: **ІАКОВЪ АРХ. НИЖЕГОРОДСКІЙ.**

Стан збереження: добрий; незначні розриви по краях аркуша та затьоки на верхній частині відбитка. Відбиток наклеєний на папір.

Інв. № 840.

ББД № 0740

Ігор Рюрикович
(Ігор I Київський, Ігор Старий;
877/8—945)

Великий князь київський, єдиний відомий в історії син новгородського князя Рюрика. Народився у Новгороді, за никоновським літописом 865, за іншими свідченнями — 877. До смерті київського князя Олега 912 був під його опікою. Потім став княжити у Києві. Його правління було позначено посиленням податкового тиску на древлян, мирною угодою з печенігами (915) на п'ять років, невдалим походом на Візантію (941), другим походом на Візантію (944) і підписанням мирної угоди (945). Політика щодо древлян спричинила їхній спротив і жорстоку смерть великого князя восени 844.

Дата: 1805.

Гравер: Осипов Олексій Агапійович (1770—1850).

Гравюра різцем і пунктиром. 11,8×9,8; 28,5×21.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу на постаменті під овалом портрета награвіровано прізвище зображеної особи: *Игорь. I. / Вел. Кн. Россійскій.*

Стан збереження: добрий.

Інв. № 819.

ББД № 0701

Іконографія: Великий князь Київський Ігор. Мініатюра. Радзивіллівський літопис. Кінець XV ст. Бібліотека Російської академії наук. Санкт-Петербург (РФ).

Ігор Святославич
(Ігор II, Ігор-Георгій Святославич;
1151—1202)

Князь новгород-сіверський, путивльський, курський і чернігівський. Середній син чернігівського князя Святослава Ольговича з роду Ольговичів (онук Олега Святославича, праправнук Ярослава Мудрого). Головний герой визначної пам'ятки руської літератури «Слово про похід Ігорів». Воював з половцями, брав активну участь у міжусобних війнах з іншими київськими князями. 1169 був учасником походу на Київ Андрія Боголюбського. 1173 разом зі своїм військом розбив орди половецьких ханів Кончака і Кобяка під Переяславом. 1183 під час битви на річці Каяла був узятий половцями у полон. Ці події описані у «Слові про похід Ігорів». Похований у Спасо-Преображенському соборі м. Чернігів.

Дата: 1805.

Гравер: невідомий художник початку XIX ст. (кола О. А. Осипова).

Гравюра різцем і пунктиром. 8×6,5; 22,5×14,7; 29×20,7.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу на постаменті під овалом портрета награвіровано ім'я зображеної особи: *ІГОРЬ II. / Вел. Кн. Россійскій.*

Стан збереження: добрий.

Інв. № 827.

ББД№ 0714

**Ізабелла (Ісабель)
Фернанда (де Бурбон)**
(*Isabel Fernanda*; 1821—1897)

Іспанська принцеса, старша дитина інфанта Франсіско де Паула де Бурбон та принцеси Луїзи Карлоти. Навчалася у паризькій школі. 1841 одружилася з польським графом Ігнатієм Гуровським та оселилась у Брюсселі. Після одруження 1846 її брата з іспанською королевою Ізабеллою II отримала право на громадське життя. 1850 після смерті королеви Бельгії стала першою леді бельгійського двору. 1854 повернулася до Іспанії.

Дата: друга третина XIX ст.

Гравер: **Морен Антуан** (*Maurin, Antoine*; 1793—1860).

Літографія. 35,8×27,2; 49×35,8.

Поколін., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу у правому куті в межах зображення авторський підпис: *A Maurin*.

У нижній частині аркуша в межах зображення ліворуч текст: *Lith. de Maurin rue de Vaugirard, 72*.

Стан збереження: добрий, гравюру наклеєно на папір.

Інв. № ал 673/36.

ББД № 0364

Іконографія: Карлос Луїс де Рібера-і-Фієве. Портрет інфанти Ісабель Фернанди де Бурбон. 1860. П. о.; 222×143 см. Музей Прадо. Мадрид (Іспанія).

Ізяслав II Мстиславич
(у хрещенні Пантелеймон;
бл. 1096—1154)

Син князя новгородського Мстислава і онук великого князя Володимира Мономаха, князь курський (з 1132), перяславський, волинський і київський (1146—1149; 1151—1154). Талановитий полководець, розважливий політик, мав підтримку київського віча. Докладав чимало зусиль для поширення влади на всю Південно-Західну Русь. У боротьбі за владу постійно воював з Юрієм Долгоруким. Уперше рішуче розірвав церковні стосунки з Константинополем й особисто призначив київського митрополита.

Дата: 1805.

Гравер: гравер початку XIX ст. (кола О. А. Осипова).

Гравюра різцем і пунктиром. 7,8×6,4; 21,2×14,5; 22,5×14,7; 29,5×20,5.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу на постаменті під овалом портрета награвіровано ім'я зображеної особи: *ІЗЯСЛАВЪ II. / Вел. Кн. Россійскій.*

Стан збереження: добрий, незначні розриви по краях аркуша.

Інв. № 826.

ББД № 0712

Ізяслав III Давидович
(р.н. невід. — 1161)

Великий князь київський (1157—1158); князь стародубський, чернігівський, 3-й син чернігівського князя Давида Святославича. Разом із братами вів запеклу боротьбу за зміцнення й розширення свого князівства й збереження правління роду Давидовичів. Після смерті київських князів Ізяслава II Мстиславича (1154) та Юрія Долгорукого (1157) тричі захоплював Київ (1154, 1157, 1161). Загинув у битві з Мономаховичами.

Дата: 1805.

Гравер: невідомий художник початку XIX ст. (кола О. А. Осипова).

Гравюра різцем і пунктиром. 10×8,5; 20,7×13,7; 27×20,5.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу на постаменті під овальною рамкою портрета розміщений текст із зазначенням прізвища портретованої особи: *ИЗЯСЛАВЪ III / Вел. Кн. Російскій.*

Стан збереження: добрий, незначні розриви аркуша по нижньому краю ліворуч.

Інв. № 828.

ББД № 0703

Іліодор (світське ім'я —
Чистяков Іоанн Борисович;
бл. 1792—1861)

Російський церковний діяч, проповідник, архієпископ Курський та Білгородський (з 1844). Народився у с. Воскресенському Калузької губернії в сім'ї священника. Навчався у Калузькій семінарії та Московській духовній академії (1816—1820). З 1820 інспектор і професор Костромської семінарії; прийняв чернецтво. 1822 призначений інспектором Московської семінарії. З 1823 — ректор Рязанської семінарії, соборний ієромонах при Московському Донському монастирі. Ігумен Рязанського Іоанно-Богословського чоловічого монастиря (з 1824), настоятель Рязанського Свято-Троїцького монастиря, архімандрит, ректор Новгородської семінарії (з 1827), настоятель Новгородського Антонієвого монастиря (з 1828), почесний член конфедерації Казанської духовної академії (з 1844), настоятель Білгородського Троїцького монастиря (з 1845).

Дата: не раніше 1844.

Гравер: **Мартинів Дмитро Никифорович** (1826—1889). Російський живописець, працював в історичному і портретному жанрах, сценографії. Художню освіту здобув у Рисувальній школі в Санкт-Петербурзі, потім в Академії мистецтв (1843—1857). Учень О. Т. Маркова. Працював помічником викладача в оригінальних класах. Удосконалював майстерність за кордоном як пенсіонер Академії мистецтв (1858). Академік Академії мистецтв з 1864.

Літографія. 34 × 29,2; 54 × 37.

Пояс., en face.

На лицевому боці аркуша внизу праворуч під зображенням авторський підпис: *Литогр: Мартыновъ*; ліворуч: *рисоваль съ натур: Шульцъ*; посередині: *Печаталь Польш-Пети*.

У нижній частині аркуша посередині під відбитком два рядки тексту: *Илиодоръ / Архієпископъ Курскій и Белогородскій*.

Стан збереження: добрий, гравюру наклеєно на папір.

Інв. № 456 812.

ББД № 0370

Інзов
Іван Микитович
(1768—1845)

Державний діяч, генерал від інфантерії; головний опікун і голова Комітету у справах колоністів південної Росії (з 1818); повноважний міністр Бессарабської губернії (з 1820). Навчався у шляхетному пансіоні Московського університету. Брав участь у російсько-турецькій війні (1787—1791), Італійському і Швейцарському походах О. В. Суворова. В чині генерал-майора призначений шефом Київського гренадерського полку (1801). У війні 1812 був начальником штабу армії О. П. Тормасова, командувачем 9-ї піхотної дивізії. 1814 брав участь в облозі Гамбурга, нагороджений Людовіком XVIII орденем Почесного легіону. 1844 вийшов у відставку.

Дата: 1840-ві рр.

Гравер: Клюквін Іван Абрамович (1818—1868) [за живописним портретом роботи Дж. Доу 1828].

Літографія. 23,7×20,4; 34,8×26,7.

Погруд., en face.

На лицевому боці аркуша внизу посередині під зображенням: *Литог. Песочкаго.*; нижче три рядки тексту: *Генералъ отъ Инфантеріи / Иванъ Никитичъ / Инзовъ.*

Стан збереження: добрий, гравюру наклеєно на папір.

Інв. № 515 560.

ББД № 0411

Іконографія: Джордж Доу. Портрет генерал-майора Івана Микитовича Інзова. 1828. П. о.; 70×62,5 см. Військова галерея Зимового палацу. Державний Ермітаж. Санкт-Петербург (РФ).

Інокентій (світське ім'я —
Борисов Іван Олексійович;
1800—1857)

Відомий церковний діяч, проповідник, учений, доктор богослов'я (з 1828), ректор Київської духовної академії (з 1830), ординарний професор богослов'я. Народився у сім'ї священника. Закінчив повітове училище Воронежа, Орловську духовну семінарію (1819), Київську духовну академію (1823). Виявив неабиякий таланти проповідника. З 1823 — інспектор і професор церковної історії та грецької мови Санкт-Петербурзької духовної семінарії, ректор Санкт-Петербурзького Олександрівського училища. 1823 узяв чернечий постриг. З 1826 — архімандрит, від 1836 єпископ, а з 1845 — архієпископ. Від 1836 — член Російської академії. З 1837 єпископ Чигиринський, вікарій Київської єпархії, 1842 — вікарій Харківської єпархії. Від 1848 — архієпископ Херсонський і Таврійський. З 1856 — член Святійшого Синоду. Його надзвичайно популярні проповіді друкувалися й розповсюджувалися в Росії, перекладалися французькою, німецькою, польською, грецькою, сербською, вірменською мовами.

Дата: 1878.

Гравер: Серяков Лаврентій Авксентійович (1824—1881).

Рисувальник: Брож Карл Йосипович (Brož, Karel; 1836—1901). Російський графік, ксилограф, художник-ілюстратор, аквареліст, портретист чеського походження. Художню освіту здобув у Празькій академії мистецтв (1850-ті рр.). Працював у Петербурзі (з 1858) для популярних періодичних видань: «Иллюстрация» (1858), «Всемирная иллюстрация» (1869—1901), «Русская старина», «Нива», «Север» (1870—1890-ті рр.).

Ксилографія. 24,7×16,3.

Погруд., en face.

На лицевому боці аркуша ліворуч у межах зображення підпис гравера, дата і місце друку: Л. Серяковъ. 1878. Ницца.

У нижній частині аркуша під зображенням посередині прізвище, церковні посади та роки життя портретованої особи: ИННОКЕНТИЙ, / АРХИЕПИСКОПЪ ХЕРСОНСКИЙ И ТАВРИЧЕСКИЙ, / род. 1800†1857 г.; нижче текст: Приложение къ «Русской старине», изд. 1879 г.; ліворуч нижче: Дозволено цензурою. СПб., 20 дек. 1878 г.; праворуч: Экспедиція загот. госуд. бумагъ.

Гравюра була вміщена у виданнях «Русские деятели в портретах гравированных академиком Лаврентием Серяковым», виданих у Санкт-Петербурзі 1879, 1882, 1886.

Стан збереження: добрий.

Інв. № 838.

ББД № 0737

Інокентій
(світське ім'я —
Борисов Іван Олексійович;
1800—1857)

Дата: 1860.

Гравер: Борель Петро Федорович
(1829—1898).

Літографія. 19,6×15,3; 36,2×27,5.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша у нижньому правому куті відбитка підпис автора літографії: *Борель*.

У нижній частині аркуша посередині під зображенням ім'я портретованої особи та його сан: *ИННОКЕНТИЙ. / Архієпископъ Херсонскій и Таврическій.*; нижче прізвище власника літографічного закладу: *Литог. А. Триншеля*.

Портрет виконано для видання «Портреты духовных лиц» А. И. Триншеля. Санкт-Петербург, 1860—1862.

Стан збереження: добрий, відбиток наклеєно на тонкий папір.

Інв. № 890.

ББД № 0859

Інокентій
(світське ім'я —
Борисов Іван Олексійович;
1800—1857)

Дата: бл. 1860.

Гравер: Седов Григорій Семенович (1836—1884). Російський історичний живописець, літограф, портретист. Походив з купецької родини. Початкову художню освіту здобув у Москві. З 1857 навчався в Імператорській академії мистецтв. За роки навчання отримав 9 золотих і срібних медалей. 1862 був експонентом академічної виставки. 1864 удостоєний малої золотої медалі за програмну картину «Меркурій усиляє Аргуса». 1866 нагороджений великою золотою медаллю, отримав звання художника 1-го ступеня із правом шестирічного перебування за кордоном. 1867—1870 працював у Парижі. Останні три роки пенсіонерства працював у Москві. 1870 за картину «Іван Грозний і Малюта Скуратов» отримав звання академіка. Брав участь у художньому оздобленні московського храму Христа Спасителя. Серед графічних творів, виконаних Седовим у техніці літографії, відомі портрети та літографії з власних живописних творів для альбому «Художественный автограф. Виставка Императорской Академии художеств в 1870 году». Санкт-Петербург: Лит. А. Ильина, 1870.

Літографія. 22,8 × 18,5; 30,5 × 24.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша у правому нижньому куті відбитка в межах зображення підпис: *Рис. на Кам. Гр. Седовъ*; у лівому нижньому куті відбитка в межах зображення зазначено прізвище власника літографічного закладу: *Печат. И. Корелинъ въ С.П.Б.*

У нижній частині аркуша під відбитком посередині награвіровано ім'я і сан портретованої особи: *Иннокентій архієпископъ Херсонскій.*

Стан збереження: добрий; відбиток літографії наклеєний на тонкий папір, що наклеєно на цупкий папір холодного зеленого кольору.

Інв. № 0889.

ББД № 0879

Іконографія: 1. Аугуст Дейнерт. Портрет архієпископа Херсонського і Таврійського Інокентія. 1860. Літографія (вміщено у виданні «Портреты лиц, участвовавших в событиях войны 1853, 1854, 1855 и 1856 годов»); 2. Невідомий художник. Портрет єпископа Інокентія (Борисова). 1840-ві рр. П. о.

Інокентій (світське ім'я —
Попов-Веніамінов Іоанн;
1797—1879)

Святитель, митрополит Московський і Коломенський, місіонер. Народився в сім'ї пономаря Євсевія Попова. Навчався в Іркутській духовній семінарії, де отримав нове прізвище — Веніамінов. З 1817 — диякон і вчитель приходського училища. 1823 направлений до колонії Російсько-Американської компанії на острів Уналашку, де проповідував алеутам. 1834 переведений на острів Сітху. 1839 прийняв постриг, а 1840 висвячений на єпископа Камчатського, Курильського і Алеутського. З 1850 — архієпископ. 1868 призначений митрополитом Московським і Коломенським. Заснував місіонерське товариство і перетворив Покровський жіночий монастир (Москва) на місіонерський. Помер у Москві. Похований у Троїце-Сергіївській лаврі (м. Сергієв Посад).

Дата: середина XIX ст.

Гравер: літограф XIX ст.

Літографія, 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша внизу по середині факсимільне відтворення підпису портретованого: *Инокентій М. Московский*.

Стан збереження: добрий.

Інв. № 550.

ББД № 0564

Інокентій XI (світське ім'я —
Бенедетто Одескалькі; Benedetto
Odescalchi; 1611—1689)

Папа Римський (1676—1689). Народився в італійському місті Комо. Навчався в єзуїтській школі. Вивчав юридичні науки у Генуї, Римі та Неаполі. Доктор права. Церковній кар'єрі посприяла родина італійських магнатів Барберіні, члени якої були непоматами Папи Урбана VIII. Був єпископом м. Новара (1650—1656), папським легатом у Феррарі. Кардиналом став у 33 роки. Обраний Папою, розпочав боротьбу з корупцією, видав дві булли, які обмежували діяльність ордену єзуїтів. Інокентій XI був далекоглядним адміністратором. Він покращив фінансовий стан папської держави, але (на відміну від багатьох своїх попередників) не був меценатом і дотримувався суворого способу життя.

Дата: 1677.

Гравер: **Меріан Маттеус Молодший**
(*Merian, Matthäus the Younger; 1621—1687*).

Гравюра різцем. 15,5×13; 19,5×14,2.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша в межах відбитка внизу під овальною рамкою портрета награвіровано текст: *INNO-CENTIUS XI. PONT: MAX.*

У нижній частині аркуша, на який наклеєно гравюру, міститься три рядки напису чорним чорнилом: *Innocent XI. / Benedict Odescalchi / 1676—1689.*

Гравюра увійшла у видання: «Theatrum Europaeum, oder ausführliche und wahrhaftige Beschreibung aller und jeder denckwürdiger Geschichten». Frankfurt am Main. 1682.

Стан збереження: добрий, гравюру наклеєно на папір.

Інв. № Ал 598/13.

ББД № 0780

Іконографія: Якоб Фердінанд Воєт.
Портрет Папи Інокентія XI. Між 1670—1680. П. о.; 72,5×59 см. Приватна колекція.

Інокентій XII (світське ім'я —
Антоніо Піньятеллі ді Спінаццола;
Antonio Pignatelli di Spinazzola;
1615—1700)

Папа Римський (1691—1700). Походив з княжої родини Піньятеллі. Виконував обов'язки нунція у Польщі (1660—1668) та Відні. Єпископ у італійському місті Лечче. 1689 Інокентій X призначив його кардиналом та архієпископом Неаполя. 1691 обраний конклавом новим Папою (як компромісна кандидатура). Після обрання на папський престол видав 1692 буллу «*Romanum decet Pontificem*», яка назавжди знищила практику непомітності. З того часу в кардинальській колегії міг бути тільки один родич Папи з обмеженими доходами. Папа продовжував політику співпраці з Францією. В Іспанії після смерті Карла II Габсбурга Папа підтримував кандидатуру Бурбонів на королівський трон. Активно займався реформуванням органів управління у Римі та наведенням дисципліни в монастирях.

Дата: не раніше 1691.

Гравер: Меріан Йоганн Маттеус (*Merian, Johann Matthäus*; 1659—1716).

Гравюра різцем. 18×16; 22,5×16,3.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша в межах відбитка внизу на постаменті під овальною рамкою портрета награвіровано два рядки тексту: *INNOCENTIUS XII. PIGNATELLUS NEAPOLITANUS / PONTIFEX MAXIMUS CREATUS DIE XII. IVLII. M. DC. XCI.*

На аркуші паперу, на який наклеєно гравюру, внизу під відбитком міститься рукописний напис чорним чорнилом: *Innocent XII. Antoine / Pignatelli 1691—1700.*

Гравюра увійшла у видання «*Theatrum Europaeum, oder ausführliche und wahrhaftige Beschreibung aller und jeder denckwürdiger Geschichten*». Frankfurt am Main. 1702, 1707.

Стан збереження: добрий, гравюру наклеєно на папір.

Інв. № Ал. 598/15.

ББД № 0798

Інокентій XIII (світське ім'я —
П'єтро Мікеланджело деі Конті;
Pietro Michelangelo dei Conti;
1655—1724)

Римський Папа (1721—1724). Народився у містечку Полі поблизу Рима. Належав до знатного роду Конті. Освіту здобув у Папському університеті в Римі. 1690 розпочав службу у папській курії Папи Олександра VIII. Був папським нунцієм у Люцерні та Лісабоні. З 1706 — кардинал; з 1709 — єпископ італійського міста Озімо; від 1712 — єпископ міста Вітербо. 1719 залишив єпархію. На час обрання Папою був вже тяжкохворим. За час свого трирічного понтифікату визнав імператора Карла VI королем Неаполітанським і Сицилійським, підтримував фінансами англійського претендента Якова III на британський престол, відмовився анулювати буллу «Unigenitus» («Єдинородний»). Похований у Римі у соборі Святого Петра.

Дата: не раніше 1721.

Гравер: гравер першої половини XVIII ст.

Гравюра різцем, офорт. 13,5×12; 18,2×13,5.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша у нижній частині відбитка під овальною рамкою портрета награвіровано чотири рядки тексту: *INNOCENTIUS XIII / DE COMITIBUS ROMANUS / PONTIFEX MAXIMUS / CREATUS VIII MAII MDCCXXI ÆT. LXVI.*

Унизу відбитка посередині під овальною рамкою портрета зображений герб портретованої особи.

У нижній частині аркуша, на який наклеєно гравюру, міститься чотири рядки напису чорним чорнилом: *Innocent XIII. Michel / Auguste Conti / 1721 – 1724. / 8. ... Conti.*

Нижче посередині відбиток фіолетовим чорнилом овальної печатки з текстом: *Всенародня бібліотека України. ВУАН.*

Стан збереження: добрий, гравюру наклеєно на папір.

Інв. № Ал. 598/18.

ББД № 0781

**Іноходцев
Петро Борисович
(1742—1806)**

Астроном, історик астрономії, академік Імператорської академії наук (1779), член Академії російської (1785). Народився у Москві в родині солдата Преображенського полку. Навчався в Академічній гімназії (з 1752), Академічному університеті при Петербурзькій академії наук, Геттінгенському університеті (1764—1766). Проводив спостереження проходження Венери по диску Сонця (1769). Очолював експедиції для з'ясування можливості спорудження каналу між Волгою і Доном (1771—1774); визначення географічних координат міст Росії (1781—1785). Брав участь у створенні академічного словника російської мови. Похований у Санкт-Петербурзі на Смоленському православному цвинтарі.

Дата: 1830-ті рр.

Гравер: Калашников Олексій Панасович (1795—1852).

Гравюра на сталі, пунктир, різець.
15,5 × 13; 23 × 19; 29,3 × 21,3.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша у лівому куті під рамкою зображення награвіровано напис: *Рис. Калашниковъ.*; у правому куті: *Лит. Мошарскаго.*

У нижній частині аркуша посередині під зображенням прізвище портретованої особи: *Петръ Барисовичъ / Иноходцевъ.*

Літографія була виконана за портретом невідомого художника для серії «Литографированные портреты членов Российской Академии». Санкт-Петербург: Изд. А. О. Мошарского, 1835—1841.

Стан збереження: задовільний; по краях аркуша за межами зображення незначні згини, жовті плями і забруднення, горішній та правий краї обрізані.

Інв. № 692.

ББД № 0080

Іоанн (світське ім'я —
Петін Олексій Олексійович;
1813—1889)

Єпископ Російської православної церкви, архієпископ Полтавський і Переяславський. Народився в с. Волове Орловської губернії. Навчався в Орловській духовній семінарії, потім у Київській духовній академії, після її закінчення 1839 працював учителем у Тверській, потім в Орловській духовній семінарії. 1840 висвячений на диякона та священника. Кандидат богослов'я (з 1841), наглядач Києво-Подільського духовного училища (з 1842). 1842 прийняв чернецтво. 1848 возведений у сан архімандрита, призначений ректором Київської духовної семінарії та настоятелем Пустинно-Микільського монастиря в Києві. З 1852 — намісник Києво-Печерської лаври. Від 1862 єпископ Полтавський, 1878 архієпископ. Помер у Полтаві. Похований у Хрестовоздвиженському жіночому монастирі.

Дата: 1863.

Гравер: **Барішев М.** (роки життя невідомі). Російський літограф, портретист середини XIX ст. Навчався у В. Ф. Тимма, працював у Петербурзі. Виконував кольорові літографії за малюнками П. К. Губарева до альбому рисунків строю лейб-гвардії гусарського полку.

Літографія. 27,5 × 21,5; 31,5 × 25,5; 36,4 × 25,5.

Поколін., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша у лівій нижній частині овалу в межах зображення авторський підпис: *М. Барішевъ 1863*; унизу посередині під рамкою овалу: *Печ. въ Лит. В. Тимма.*

У нижній частині аркуша посередині під зображенням три рядки тексту: *Преосвященнейшій / ІОАННЪ, / Епископъ Полтавскій и Переяславскій.*

Стан збереження: добрий, гравюру наклеєно на папір.

Інв. № 458 578.

ББД № 0372

Іконографія: Андрій Іванович Денсьєр. Іоанн, єпископ Полтавський та Переяславський. Бл. 1864. Фотографія.

Іов
(світське ім'я — Іоанн;
1525—1607)

Патріарх Московський і всієї Русі (з 1589). Народився у м. Стариці Тверської губернії. Виховувався у Старицькому Успенському монастирі, де прийняв постриг. 1569 Іов був висвячений на архімандрита. 1571—1572 — настоятель Симонів Успенського монастиря у Москві, 1575—1580 Новоспаського, а 1581 висвячений на єпископа Коломенського. 1586 — архієпископ Ростова Великого, 1587 — митрополит Московський. 1589 відбулося урочисте представлення митрополита Іова на патріарха Московського і Всієї Русі. Після смерті царя Федора Іоанновича (1598) сприяв сходженню на трон Бориса Годунова. Під час правління Лжедмитрія I (1605) був засланий до Старицького монастиря. 19 червня 1607 патріарх Іов помер і був похований в Старицькому Успенському монастирі. 1652 мощі святителя перенесені в Успенський собор Москви.

Дата: 1821—1824.

Гравер: **Афанасьєв Афанасій** (роки життя невідомі).

Гравюра на сталі, пунктир, різець. 10,2×8,2; 16,5×11,3; 27×20.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу посередині в межах овальної лінії, що обрамляє зображення, награвіровано напис: *Г. А. Афанасьєвъ.*

У нижній частині аркуша під овалом портрета розміщено три рядки тексту: *Іовъ, / Первый Патріархъ Московскій / и всея Россіи.;* в межах відбитка внизу посередині: *Изъ Собранія Портретовъ издаваемыхъ Платономъ Бекетовымъ.*

Гравюра увійшла у видання «Изображенія людей знаменитыхъ, или чѣмъ нибудь замечательныхъ, принадлежащихъ по рожденію или заслугамъ Малороссіи». Москва, 1844.

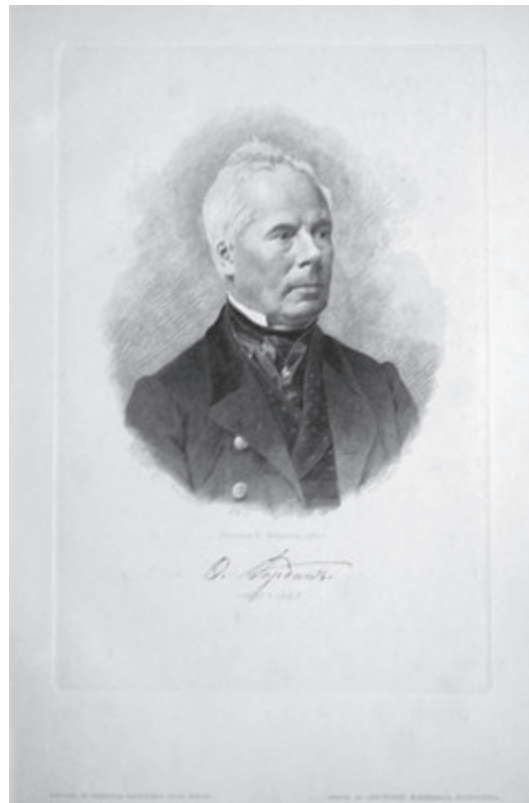
Стан збереження: задовільний; краї аркуша обрізані; за межами зображення по всьому полю жовті плями; аркуш наклеєно на фіолетовий папір.

Інв. № 734.

ББД № 0010

**Іордан
Федір Іванович
(1800—1883)**

Російський гравер. Народився у сім'ї придворного декоратора (шпалерника). З 1809 навчався в Імператорській академії мистецтв, спочатку вихованець, а з 1819 — студент гравірувального класу професора М. І. Уткіна. Був залишений в академії для виконання програмної гравюри з картини А. Лосенка на здобуття великої золотої медалі. 1829 удостоєний золотої медалі і направлений у Париж до відомого гравера Ж.-Т. Рішма. 1830 переїхав у Лондон, де навчався технікам офорту, акватинти, гравіруванню на сталі. З 1844 академік, від 1850 — професор; 1855 очолив кафедру гравірування Імператорської академії мистецтв. З 1860 призначений фондоутримувачем естампів та оригінальних малюнків Ермітажу. 1871 обійняв посаду ректора живопису і скульптури у Петербурзькій академії мистецтв.

Дата: 1871.

Гравер: Іордан Федір Іванович (1800—1883).

Гравюра різцем. 22,5 × 15; 24 × 20.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу посередині під зображенням награвіровано напис: *Н: Гравир. Ф. Іорданъ, 1871 г.*

У нижній частині аркуша посередині під зображенням факсимільне відтворення підпису гравера; нижче — дати життя художника: *Ф. Іорданъ / 1800 – 1883*; унизу аркуша, за межами відбитка, ліворуч: *Печатано в експедиції заготовлення госуд. бумагъ*; праворуч: *Прилож. къ «Вестнику изящных искусствъ»*.

Стан збереження: добрий.

Інв. № 587.

ББД № 0074

Іконографія: 1. Сергій Костянтинович Зарянко. Портрет Федора Івановича Іордана. 1855. П. о.; овал; 2. Єлизавета Іванівна Шарлеман. Портрет Федора Івановича Іордана. 1855. Фотографія [Альбом фотографических портретов Августейших особ и лиц известных в России. Санкт-Петербург: Изд. Г. Демьера, 1867]; 3. Федір Федорович Шведе. Портрет Ф. І. Іордана. Бл. 1864. П. о. Науково-дослідний музей Російської академії мистецтв. Санкт-Петербург (РФ).

Іринарх (світське ім'я —
Попов Яків Дмитрович;
1790—1877)

Проповідник, єпископ Російської православної церкви. Походив з родини священника. Навчався у Курській духовній семінарії (з 1804) та Санкт-Петербурзькій духовній академії (1814—1817). Кандидат богослов'я. 1817 прийняв чернецтво і був висвячений на ієромонаха. 1818 призначений інспектором Орловської духовної семінарії, отримав ступінь магістра. 1824 переведений до Імператорської Російської місії у Флоренції, а 1827 — до Рима. 1831 призначений архімандритом Ярославського Толгського монастиря. З 1835 — єпископ Ризький та вікарій Псковської єпархії. 1867 переведений в Рязанський Спаський, а 1868 — у Рязанський Троїцький монастир. Автор богословських праць: «Исторический очерк православной церкви в греческом королевстве» (1836), «Беседы на некоторые воскресные дни» (1868), «О положении православной церкви в Греции» (1893) та ін.

Дата: бл. 1860.

Гравер: Борель Петро Федорович (1829—1898).

Літографія. 19,3 × 15; 34,6 × 26,4.

Пояс., en face.

На лицевому боці аркуша у лівому нижньому куті відбитка в межах зображення підпис автора: *Борель*.

У нижній частині аркуша під відбитком посередині надруковано ім'я і сан портретованої особи: *ИРИНАРХЪ, / Архієпископъ Подольскій и Брацлавскій*; нижче посередині прізвище власника літографічного закладу: *Лит. А. Траншея*.

Стан збереження: добрий; відбиток літографії наклеєно на тонкий папір, що наклеєний на цупкий папір синього кольору.

Інв. № 904.

ББД № 0868

Іриней Клементьєвський
(світське ім'я — Клементьєвський
Іван Андрійович; 1753—1818)

Проповідник та богослов, єпископ Російської православної церкви, архієпископ Псковський, Лифляндський, Курляндський. Народився у сім'ї священника. Освіту здобув у Володимирській духовній семінарії та Московській духовній академії. З 1772 — учитель і проповідник Московської духовної академії. 1774 прийняв чернечий постриг та ім'я Іриней. 1776 призначений ігуменом Московського Микола-Перервинського монастиря та префектом Перервинської духовної семінарії. 1782 переведений у Московський Хрестовоздвиженський монастир, 1783 Московський Знаменський монастир, 1784 Ростовський Борисоглібський монастир. 1784 возведений в сан архімандрита Ростовського Борисоглібського монастиря та призначений ректором Ярославської духовної семінарії. З 1788 — член Святійшого Синоду, архімандрит Новгородського Юрієва монастиря. Від 1792 єпископ Тверський і Кашинський. 1796 — архієпископ. Був членом Російської Академії наук, займався літературною діяльністю.

Дата: не пізніше 1843.

Гравер: Граčov Олексій Петрович (1786 — після 1850).

Гравюра на сталі, пунктир, різець. 9,8 × 7,8; 16,4 × 11,5; 28,6 × 22,8.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша внизу посередині в межах овальної лінії, що обрамляє зображення, награвіровано напис: *Гр. А: Грачовъ.*

Нижче у три рядки: *Ириней, Клементьевский, / Архиепископъ Псковскій Лифляндскій / и Курляндскій.*; в межах відбитка унизу посередині: *Изъ Собранія Портретовъ издаваемыхъ Платономъ Бекетовымъ.*

Гравюра увійшла у видання «Изображенія людей знаменитыхъ, или чѣмъ нибудь замечательныхъ, принадлежащихъ по рожденію или заслугамъ Малороссіи». Москва, 1844. Аркуш вміщено у видання «Портреты именитыхъ мужей российской церкви». Москва, 1843.

Стан збереження: задовільний; по краях за межами зображення жовті плями, аркуш наклеєно на картон.

Інв. № 739

ББД № 0050

Іконографія: Володимир Лукич Боровиковський. Портрет архімандрита Іринєя Клементьєвського. 1820-ті рр. П. о.; 87,6 × 68 см. Державний Російський музей. Санкт-Петербург (РФ).

Исидор (світське ім'я —
Нікольський Яків Сергійович;
1799—1892)

Відомий церковний діяч, єпископ Російської православної церкви, екзарх Грузії (1844—1858), митрополит Київський (1858—1860), Новгородський, Санкт-Петербурзький та Фінляндський (1860—1892), член Святійшого Синоду. Освіту здобув у Санкт-Петербурзькій духовній академії, від 1826 — магістр. Працював ректором Орловської (з 1829) та Московської (1833) духовних семінарій. Єпископ Полоцький і Віленський (від 1837) та Могильовський (від 1840). Архієпископ з 1844. Був нагороджений орденом Святого апостола Андрія Первозванного.

Дата: бл. 1860.

Гравер: Борель Петро Федорович (1829—1898).

Літографія. 19,2×15,2; 36×27,2.

Поколін., en face.

На лицевому боці аркуша у правому нижньому куті відбитка в межах зображення підпис автора: *Борель*.

У нижній частині аркуша під відбитком посередині надруковано ім'я, духовний сан і посада портретованої особи: *ИСИДОРЪ, / Митрополитъ Кіевскій и Галицкій*; нижче посередині прізвище власника літографічного закладу: *Литог. А. Траншеля*.

Стан збереження: добрий, відбиток наклеєно на аркуш паперу.

Інв. № 899.

ББД № 0866

Йоасаф
(світське ім'я — Горленко Іоаким;
1705—1753)

Єпископ Російської православної церкви. Ігумен Мгарського Спасо-Преображенського чоловічого монастиря, намісник Троїцької лаври, єпископ Белгородський і Оболонський (1748). Народився в с. Замість Київської губернії. Налігав до знатного роду Горленків, онук гетьмана Данила Апостола по материнській лінії, дядько Григорія Квітки-Основ'яненка. Приділяв багато уваги розвитку освіти на Слобожанщині, виступав проти латинізації шкіл. Автор численних духовних праць. Помер у с. Гайворон Білгородської губернії (Росія). Канонізований у вересні 1911.

Дата: друга половина XIX ст.

Гравер: Брож Карл (Карел) Йосипович (Brož, Karl; 1836—1901).

Ксилографія. 19,2×13,4.

Поколін., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша внизу ліворуч під зображенням авторський підпис: К. Брожъ.

Унизу посередині під зображенням текст: Смиранный Йоасафъ / Еписпъ Белогородскій.

На звороті аркуша посередині відбиток фіолетовим чорнилом печатки круглого формату з текстом: Лаврський музей м. Київ При Губполітосвіті.

Стан збереження: добрий.

Інв. № 564 574.

ББД № 0459

Йоахим Ернст
Бранденбург-Ансбахський
(*Joachim Ernst von Brandenburg-Ansbach*; 1583–1625)

Маркграф Ансбахського князівства. Син курфюрста Йоганна Георга Бранденбурзького та Єлизавети Ангальт-Цербстської. Після смерті останнього представника Ансбах-Егерндорфської династії Георга Фрідріха Старшого став засновником молодшої лінії франконських Гогенцоллернів. 1603 – правитель маркграфства Бранденбург-Ансбах (згідно з Герською династійною угодою 1598). У релігійних війнах XVII ст. був на боці протестантсько-кальвіністських сил, підтримував визвольний рух у Нідерландах, активно сприяв становленню Євангельської унії (1608). 1612 одружився з німецькою принцесою Софією Сольмс-Лаубахською, мав п'ятьох дітей.

Дата: 1620.

Гравер: Кіліан Лукас (*Kilian Lucas*; 1579–1637).

Різець. 16,5×12,9; 16,6×13; 18,9×13,7.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша прямокутного вертикального формату у полі широкій овальній рамці награвіровано текст: *SERENISSIMUS PRINCEPS AC DOMINUS DUX: IOACHIMUS ERNESTUS, MARCHIO BRANDENBURG: BORUSS: STETIN: POMERAN: CASSUB: VAND: SILLES: CARN: etc: DUX, BURGRAU: NORIBERG, PRIN: RUG: etc;* унизу аркуша посередині під овальною рамкою награвіровано чотири рядки тексту: *OT ROSÆ PRÆ RELIQUIS IUCUNDUM EXPIRAT ODOREM, / FLORIBUS ET SERTIS ADDITA, SUAVE RUBET. / SIC TU PRÆ MULTIS, DUX INCLYTE MARTIS ET ARTIS, / GERMANAM SERVAS CUM PIETATE FIDEM.*

У Британському музеї зберігається відбиток гравюри, підписаний гравером Лукасом Кіліаном і датований 1620, в якому портретне зображення у широкій овальній рамці з текстом розміщено у багато декорованій бароковій рамі із гербом і розкішним зброярським натюрмортом. Овальна рамка з текстом і портретне зображення повністю співпадають і, найвірогідніше, відтиснені з одного кліше.

Стан збереження: добрий, гравюра обрізана з чотирьох боків і наклеєна на папір.

Інв. № Ал. 672/84.

ББД № 0969

Йоахим Ернст
Бранденбург-Ансбахський
(Joachim Ernst von Brandenburg-
Ansbach; 1583—1625)

Дата: 1662.

Гравер: **Меріан Маттеус Молодший**
(Merian, Matthäus the Younger; 1621—1687)
[за гравюрою Лукаса Кіліана 1620].

Різець. 10,9×9,6; 11,1×10; 15,3×11,6.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша прямокутного вертикального формату у полі широкої овальної рамки награвіровано текст: IOACHIM, ERNEST, D. G. MARCH: BRANDENB: BORUSS: STETIN: POMERAN: CASSUB: VAND: SILLES: CARN: etc; унизу аркуша посередині під овальною рамкою награвіровано чотири рядки тексту: *Ut rosa prae reliquis incum dum expirat odorem. / Flor us et fertis addita, suave rubet. / Sic tu prae multis, Dux inclyte, martis et artis. / Germanam seruas cum pietate fidem.*

Гравюра вміщена у виданні «Theatrum Europaeum, oder ausführliche und wahrhaftige Beschreibung aller und jeder denckwürdiger Geschichten».

Стан збереження: добрий, гравюру обрізано з чотирьох боків і наклеєно на папір.

Інв. № Ал. 672/43.

ББД № 0970

Йоахим I Нестор
(*Joachim I Nestor*; 1484—1535)

Курфюрст Бранденбурга (з 1499). Батько — Йоганн Цицерон, курфюрст Бранденбурга. Освіту здобув в м. Ансбах. Після смерті батька разом із молодшим братом Альбрехтом під опікою дядька маркграфа Фрідріха V Ансбах-Байрейтського управляв Бранденбургом до 1513. Відомий в історії як жорсткий та рішучий управитель. Помер у м. Штендаль (Саксонія).

Дата: кінець XVI ст.

Гравер: гравер другої половини XVI ст.

Різець, пунктир. 11 × 10,5; 17 × 12,5.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша прямокутного вертикального формату під зображенням герба та зброярського натюрморту награвіровано три рядки тексту: *IOACHIMUS. I. D. G. MARCH. BRAND./S. R. I. ARCHICAM. ET. ELECTOR. /DUX. POM. BURGG. NOR. PR. RUG.*

У нижній частині гравюри під овальною рамкою портрета зображений зброярський натюрморт та в овальному бароковому картуші — родовий герб правителів Бранденбурга.

Стан збереження: добрий, відбиток гравюри обрізано з чотирьох боків і наклеєно на папір.

Інв. № Ал 672/55.

ББД № 0945

Іконографія: Лукас Кранах Старший. Портрет Йоахима I Нестора. 1529. П. о.; 63, 7 × 42, 2 см. Державна галерея Ашафенбурга (Німеччина).

Йоахим II Гектор
(*Joachim II Hector*;
1505—1571)

Курфюрст Бранденбурга. Народився у Кельні в родині курфюрста Бранденбурзького Йоахима. Після смерті батька наслідував правління історичними областями — Старою та Середньою маркою. 1539 прийняв лютеранство зі збереженням багатьох старих церемоній богослужіння. За своє правління бездумними витратами призвів державу до глибокої фінансової кризи. Не досяг вагомих успіхів і як командувач імператорським військом в Угорщині під час турецького походу 1542. Був двічі одружений: 1524 з дочкою саксонського герцога Георга Бородатого Магдаленою Саксонською, а 1535 з дочкою великого князя литовського і короля Польщі Сигізмунда I Ядвігою Ягеллонкою.

Дата: бл. 1602.

Гравер: **Кустос Домінік** (*Custos, Custodis, Dominicus*; 1559/60—1612).

Гравюра різцем. 17,2×12,7; 17,4×13.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша прямокутного вертикального формату у полі овальної рами портрета текст: *IOACHIMVS MARCH. BRAND. S. R. IMP. ARCHICAM. PRINC ELECT. & c.*; у нижній частині аркуша під овальною рамою два рядки тексту: *Hæc tua Cæsareus forma est IOACHIME creator, / Dux Senonum qui huius nominis alter eras.*

Цей портрет є вирізкою з видання «*Atrium heroicum, Caesarum regum aliarumque summatum ac procerum: qui intra proximum seculum vixere aq̃t hodie supersunt, imaginibus illustre*». Augsburg, 1602. Т. 4. III. 3.

Повна ілюстрація на сторінці містила такі тексти: угорі над відбитком гравюри — *IOACHIMVS II. MARCHIO BRANDEBURGENSIS / S. Rom: Imp. Archicamerarius & Princeps Elector. & c.*; унизу під відбитком гравюри — *Limitis antiquis Senonum dominator in agris, / Quivēntis à Brenno nomina limes habet; / Quid bello posses, sensit Germania, quando / Guincia non cessit Thracibus oppidulum: / Civili fessa bello, IOACHIME, quietem / Cūm pareres, fame, fumme, erat illa tua. / D IOHA.*

Стан збереження: задовільний; аркуш обрізаний з чотирьох боків та наклеєний на білий тонкий папір.

Інв. № ал 672/59.

ББД № 0958

Іконографія: 1. Лукас Кранах Старший. Портрет курфюрста Йоахима II Гектора. 1529. Дошка, олія; 59,4×41,6 см. Музей мистецтв Філадельфії (США); 2. Лукас Кранах Молодший. Портрет курфюрста Йоахима II Гектора. Бл. 1570. Дошка, олія; 112,2×88 см. Мисливський палац Груневальд. Берлін (Німеччина).

**Йоганн Август
Анхальт-Цербстський**
(*Johann August von Anhalt-Zerbst*;
1677—1742)

Князь Анхальт-Цербстський (з 1718). Старший син князя Карла Вільгельма Анхальт-Цербстського та Софії Саксен-Вейсенфельської — дочки герцога Августа. Отримав добру домашню освіту (вивчав історію, цивільне та державне право, математику, фортифікацію та інші необхідні для державного управління науки). Подорожував Європою. Після смерті батька 1718 успадкував правління князівством Анхальт-Цербст. Стиль правління Йоганна відрізнявся виваженістю, що сприяло мирному розвитку князівства. Був двічі одружений (з дочкою герцога Фрідріха I принцесою Фрідерікою Саксен-Гота-Альтенбурзькою 1702 та з Гедвігою Фрідерікою Вюртемберг-Вейльтінгенською 1715). Після смерті Йоганна Августа, який не мав дітей, заснована князем Рудольфом лінія Анхальт-Цербст була перервана.

Дата: між 1730—1750.

Гравер: Сізанг Йоганн Крістоф (*Sysang, Johann Christoph*; 1703—1757).

Різець, пунктир. 15,5×9,6.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша у правому нижньому куті під зображальною частиною відбитка награвіровано підпис гравера: *Sysang sc.*

На лицевому боці аркуша внизу під зображенням награвіровано три рядки тексту: *Johann August / Jetztregieren der Fürst von / Anhalt Zerbst.*

Стан збереження: добрий, відбиток гравюри обрізано з чотирьох боків і наклеєно на папір.

Інв. № Ал 672/93.

ББД № 0933

Іконографія: Мартін Бернігерот. Портрет Йоганна Августа Цербстського. 1718—1733. Різець, пунктир. 141×87 см. Рейксмузеум. Амстердам (Нідерланди).

Йоганн Георг I
(*Johann Georg I*; 1585—1656)

Курфюрст Саксонії (з 1611) з альбертинської лінії Веттінів. Успадкував від свого брата Крістіана II одне з наймогутніших німецьких князівств, але своєю політикою зробив його значно слабшим й віддав гегемонію Бранденбургу. На початку Тридцятирічної війни допомагав військам Католицької ліги придушувати повстання у Чехії. У політиці виявляв нерішучість і зрадництво. Всупереч саксонському законодавству права першородства, частину своїх володінь залишив трьом молодшим синам — Августу, Крістіану і Морицю, заснував слабкі побічні лінії (Саксен-Вейсенфельс, Саксен-Мерзебург та Саксен-Цайц), які занепали у XVIII ст.

Дата: між 1611—1617.

Гравер: Клерк Ніколас де (*Clerk; Clerck, Nicolas de*; бл. 1570 — після 1617).

Різцева гравюра на міді. 15,3×12,2; 18,3×13,7; 18,3×14,5.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша у правому нижньому куті награвіровано авторський підпис: *N. de Clerc. etc.*

У полі широкої овальної рамки портрета награвіровано текст: *IOANNIS GEORGIUS, ARHM. ARS. ETELECT. DUX SAXONIÆ, IUL, CLIV. MONT. LANTG. TURING. MARCH. MISNIÆ etc.*; унизу під прямокутною рамкою портрета три рядки тексту: *Iohannes Georgius bij der gratien Gods Ceurvorst / Hertoch van Saxen, Gulick, Cleve, Berg. Santg. / is Durmtgen, Marcgraef tot Myssen etc.*

Стан збереження: добрий.

Інв. № ал 672/53.

ББД № 0819

Іконографія: 1. Франс Льюкс. Портрет курфюрста Саксонії Йоганна Георга I. 1652. П. о.; 145,2×116,7 см. Державні художні зібрання Дрездена (Німеччина); 2. Невідомий художник. Портрет курфюрста Йоганна Георга I. 1613. П. о.; 84×66 см. Замок Скуклостер (Швеція); 3. Невідомий художник. Портрет курфюрста Йоганна Георга I. 1611. П. о.; 48×35,8 см. Приватна колекція; 4. Якоб Зандрарт. Портрет курфюрста Йоганна Георга I. 1653. Гравюра на міді; 32×21,5 см.

**Йоганн-Мориць
Нассау-Зігенський**
(*Johann Moritz Fürst
von Nassau-Siegen; 1604–1679*)

Князь, фельдмаршал Сполучених провінцій на прізвисько Бразиліанець. Народився у родинному замку Ділленбург. Представник дому Нассау. Внучатий племінник принца Оранського Вільгельма. З 1621 на службі у Нідерландах під командуванням свого кузена, принца Фрідріка Генріха Оранського. 1626 відзначився у битві за Хертогенбос. З 1636 був призначений Голландською Вест-Індською компанією управителем голландських володінь у Бразилії. За вісім років правління розширив володіння Голландії за рахунок узбережжя від Сержипі і до Сан-Луїса, відвоював у Португалії острів Сан-Томе, фортецю Сан-Жоржі-да-Міна на Золотому березі й місто Луанду. Збудоване ним нове місто отримало назву Мауріцштад, особиста резиденція у Гаазі — Мауріцхейс. Після невдалої експедиції 1643 у Чилі був відправлений в Європу. За пропозицією курфюрста Бранденбурга став його намісником у герцогстві Юліх-Клеве-Берге. 1652 удостоєний титулу імператорського князя (рейхсфюрст). Брав участь у Другій англо-голландській війні (1665–1667), у війні проти короля Франції Людовіка XIV (1672–1674). Останні роки життя мешкав у Клеве.

Дата: 1646.

Гравер: Меріан Маттеус Старший (*Merian, Matthäus der Ältere; 1593–1650*).

Різець, офорт. 11,1×9,8; 14,1×9,8; 14,6×10,6.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша прямокутного вертикального формату у широкому полі овальної рамки портрета награвіровано текст: *Ioannes Com. Nass. Cattimeliboci Viand Dietz etc. Eques Aurei Velleris Reg. Hispan. Militæ Præfect. et Consil Bellicus.*; унизу під овальною рамкою награвіровано шість рядків тексту: *Si mihi disphunt Patriu Genitoris, neriguc / Relligio, et Fratrum Nassouiaeq domus / Quid tum me Rex Hispanus, me Cæsar, et... ula / Belgicor sublimem me facit atq. fovet / Quam multi contra patriam ferere IOHANNES / Nassovus, forti pectore ad arma ferare.*

Стан збереження: добрий, гравюру обрізано з чотирьох боків і наклеєно на папір.

Інв. № Ал. 672/47.

ББД № 0984

**Йоганн-Мориць
Нассау-Зігенський**
(*Johann Moritz Fürst
von Nassau-Siegen*; 1604–1679)

Дата: 1650.

Гравер: **Меріан Маттеус Старший**
(*Merian, Matthäus der Ältere*; 1593–1650).

Різець, офорт. 12,3×9,4; 12,6×9,9;
14,8×11,8.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці гравюри прямокутного вертикального формату під овальною рамкою портрета награвіровано два рядки тексту: *J. Mauritius Com. Nassovia, Cattimel: Viandæ, / Dietz Dom. Beilstein etc: Capitan. Gener. Brasiliæ etc.*

Стан збереження: добрий, відбиток гравюри обрізаний з чотирьох боків і наклеєний на папір.

Інв. № Ал. 672/54.

ББД № 0999

**Йоганн-Мориць
Нассау-Зігенський**
(*Johann Moritz Fürst
von Nassau-Siegen; 1604—1679*)

Дата: бл. 1666.

Гравер: Хаген? Крістіан (*Hagen (Hagens), Christian*; бл. 1635—після 1687) [за живописним портретом Яна де Бана бл. 1666].

Різцева гравюра на міді. 19,5×15,2; 20,5×16,2.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша у лівому нижньому куті за межами зображальної частини відбитка підпис рисувальника: *J. de Baen pinxs.*

У нижній частині аркуша під портретом посередині у полі картуша два рядки тексту: *Joan Maurits, / Prins van Nassouw. etc;*

Лівою рукою портретований тримає аркуш паперу з текстом: *Requ't / Prins Mau van / Nass: Stadthoud: / tot / Cleve en / St. Vytrecht.*

Стан збереження: добрий, відбиток гравюри обрізано з чотирьох боків і наклеєно на папір.

Інв. № Ал 672/80.

ББД № 0625

Іконографія: 1. Ян де Бан. Портрет Йоганна Мориця, князя Нассау-Зігенського. Бл. 1668—1670. П. о.; 151,5×114,5 см. Королівська галерея Мауріцгейс. Гаага (Нідерланди); 2. Міхиль Янсон ван Міревельд. Портрет Йоганна Мориця Нассау-Зігенського. 1637. П. о. Зігерландський музей мистецтв. Зіген (Німеччина); 3. Пітер Насон. Портрет Йоганна Мориця Нассау-Зігенського. Бл. 1685. П. о.; 116×92 см. Посольство Нідерландів у Швеції; 4. Пітер Насон. Портрет Йоганна Мориця Нассау-Зігенського. 1663. Замок єпископів Вармійських. Ольштин (Польща); 5. Пітер Насон. Портрет Йоганна Мориця Нассау-Зігенського. 1675. Рейксмузеум. Амстердам (Нідерланди).

Йоганн Хуго фон Орсбек
(*Johann Hugo von Orsbeck*;
1634—1711)

Архієпископ і курфюрст Тріра (1676—1711). Навчався у гімназії Кельна (з 1642), єзуїтській гімназії Майнца (з 1648). 1652—1655 вивчав богослов'я в Колегіум Германікум (Папський коледж) у Римі. Після закінчення навчання здійснив двомісячну подорож Італією. 1655—1657 завершив освіту в Паризькому університеті. 1675 обраний єпископом Шпейєра, а на наступний рік — Тріра. У сорок два роки став архієпископом та курфюрстом Тріра. Хоча правління Йоганна Хуго проходило у несприятливих умовах Війни за іспанську спадщину, він намагався стабілізувати економіку, ініціював прийняття нового земельного законодавства, введення нової медичної системи, доклав чимало зусиль для покращення освіти, зокрема будівництва сільських шкіл. Захоплювався музикою і театром, був покровителем мистецтв.

Дата: бл. 1680.

Гравер: **Шенк Пітер Старший** (*Pieter Schenck der Ältere*; 1660—1711/13). Німецький гравер, видавець, картограф. Народився у Ельберфельді. З 1675 навчався у гравера Герарда Валка в Амстердамі технікам офорта і мецо-тинто, згодом займався видавничою справою, репродукційною гравюрою і виконував на замовлення портрети відомих нідерландців (правителя Нідерландів Вільгельма III Оранського та його дружини королеви Марії II Стюарт; бургомистрів Амстердама). Вважається автором близько тисячі гравюр.

Різець, офорт. 13,4×11,9; 16,6×12,6; 19,9×13,7.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша вертикального формату внизу під овальною рамкою у вигляді лаврового вінка, переплетеного оксамитовою стрічкою, на постаменті, прикрашеному посередині родовим гербом, награвіровано готичним письмом чотири рядки тексту: *Der Hochwürdigste Fürst: Her Herz Johann / Hügo Erz Bischoff zů Trier des heil Röm Reihß dñrh Galli- / en ünd des König Reich Xrelat Erz Canzler ünd Chürfürst Bi- / schoff zů Speier Administrator zů Orün, Gefürste Reihß Orobit zů / Meisenbürg ünd Odenheim, Röm: Kajz: Man: Camer Richter zů Speyer.*

Стан збереження: добрий, відбиток гравюри обрізаний з чотирьох боків і наклеєний на папір.

Інв. № Ал. 672/82.

ББД № 1023

Іконографія: 1. Леонард Геккенауер. Портрет архієпископа Йоганна Хуго фон Орсбек з гербом. Бл. 1680. Різдева гравюра; 2. Йоганн Батист Рюель. Портрет архієпископа Йоганна Хуго фон Орсбек. 1676. П. о.; Музей Міттельрейн (Музей Середнього Рейну). Кобленці (Німеччина); 3. Пітер Шенк Старший, Ян Норель. Портрет архієпископа Йоганна Хуго фон Орсбек. 1690—1713. Гравюра. 18,5×14 см. Рейксмузеум. Амстердам (Нідерланди).

**Йоганн III Сигізмунд
(Бранденбурзький)**
(*Johann Sigismund*; 1572–1619)

Курфюрст бранденбурзький і регент Пруссії (з 1608), герцог Пруссії (з 1618) з династії Гогенцоллернів. Народився у місті Галле в сім'ї курфюрста Йоахима Фрідріха і Катерини Бранденбург-Кюстринської. Завдяки одруженню (1594) зі старшою дочкою герцога Пруссії Альбрехта Фрідріха Анною Пруською після смерті тестя отримав права на володіння Пруссією і титул герцога. 1613 перейшов з лютеранства у кальвінізм, але окремим указом 1615 дозволив підданам залишатися суворими лютеранами. В результаті правитель Пруссії отримав серйозну опозицію і в Пруссії, і у Бранденбурзі, і у власній родині — його дружина Анна була затятою лютеранкою. За час свого правління Йоганн Сигізмунд фактично створив Бранденбурзько-пруську державу зі столицею у Берліні.

Дата: 1637.

Гравер: **Меріан Маттеус Старший** (*Merian, Matthäus der Ältere*; 1593–1650).

Різець, офорт. 11×9,6; 11,2×10; 14,8×10,7.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці відбитка гравюри прямокутного вертикального формату у полі широкої овальної рамки награвіровано текст: *IOANNES SIGISMUNDVS. D.[ei] G.[ratia] MARCH.[IO] BRAND.[eburgensis] S.[acri] R.[omani] I.[mperii] ARCHICAM.[erarius] ELECT[or] PRUSS [iæ] IUL.[iæ] CLIU[iæ] VAND.[alorum] CROSS[iæ] I[a] EG[erndorfii] DUX. BURG. [gravius] NOR [imbergensis] PR. [inceps] RVG.[iæ] CO.[mes] MARC.[hiæ] ET. RAU ENSP.[eri] D[omi]N[us] IN RAUENST[ein]*; під портретним зображенням у долішній частині площини, виокремленої овальною рамкою, текст: *PRO LEGE ET PRO / GREGE*; під рамкою у нижній частині гравюри чотири рядки віршованого тексту: *Sceptriferum te Cæsar habet, sacroque Cubili, / Praefectum, prisci qui Marchio limitis audis, / Ad Viadrum, ad sueuum, tot agros, rura atque tot, urbes, / IANE, regis, referens magnos, SIGMUNDE parentes.*

Стан збереження: добрий, відбиток гравюри обрізано з чотирьох боків і наклеєно на папір.

Інв. № Ал. 672/97.

ББД № 1006

Йоганн III Сигізмунд
(Бранденбурзький)
(Johann Sigismund; 1572—1619)

Дата: між 1608—1619

Гравер: **Кіліан Вольфганг** (Kilian, Wolfgang; 1581—1662). Німецький гравер, портретист з династії граверів Кіліанів з Аугсбурга. Син Бартоломеуса Кіліана Старшого та Марії Пфейфельман, батько граверів Філіппа (1628—1693) та Бартоломеуса Молодшого (1630—1696). 1604—1608 здійснив подорож до Італії, працював у Венеції, Мантуї та Мілані. Твори підписував: *Wolf. Kilian. sculp. et. exc.*

Різець. 15 × 12,3; 20,5 × 14,2.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша прямокутного вертикального формату у правому долішньому куті підпис гравера: *Wolf. Kilian sculp. et exc.*

У полі широкої овальної рамки текст: SER[enissi]mus ET POT[entissi]mus PR[inceps] D[omi]N[us] IOANNES SIGISMVNDVS D[ei] G[ratia] MARCHIO BRANDEBVRG[ensis,] S[acri] R[omani] I[mperii] ARCHICAMER[arius] ET PR[inceps] ELEC[tor,] PRUS-SIAE[,] IVLIA[e,] CLIV[iae,] MONT[ium,] STET[ini,] POMER[aniae,] CASSVB[iorum,] VANDAL[orum] ET IN SILES[ia] CROS[siae,] I[a]EGERN[or]fii DVX[,] BVRGGR[avii] NORIMBER[gensis,] PRINC[eps] RVG[iae,] COM[es] MARC[hiae] ET RAVENSPER[i,] D[omi]N[us] IN RAVENSTEIN:; під портретом у долішній частині площини, виокремленої овальною рамкою, текст: PRO LEGE ET PRO / GREGE; під рамкою у нижній частині гравюри чотири рядки віршованого тексту: *Scep[tri]ferum te Caesar habet, sacroque Cubili. Praefectum, prisci qui Marchio limitis audis. Ad Viadrum, ad suaeum, tot agros, rura atque tot urbes, IANE, regis referens magnos, SIGMVNDE, parentes.*

У виданні «Theatrum Europaeum...» (1635, с. 320) є копія гравюри у дзеркально-му відтворенні без авторської сигнатури.

Стан збереження: добрий, відбиток гравюри обрізано з чотирьох боків і наклеєно на папір.

Інв. №: ал 672/99.

ББД № 0928

Іконографія: 1. Невідомий художник. Портрет курфюрста Йоганна Сигізмунда. Бл. 1610. П.о. Мисливський палац Груневальд. Берлін (Німеччина); 2. Невідомий художник. Портрет курфюрста Йоганна Сигізмунда. Між 1608—1616. П. о. Бранденбурзький музей. Берлін (Німеччина); 3. Людвіг Бургер. Портрет курфюрста Йоганна Сигізмунда. 1876. Гравюра на дереві. 14 × 16; 23 × 29 см.

Йосиф (світське ім'я —
Нелюбович-Тукальський Йосип;
р.н. невід. — 1675)

Православний митрополит Київський, Галицький і всієї Русі (1663—1675), екзарх Константинопольського престолу. Народився у родині православного шляхтича з Пінщини. Освіту здобув, ймовірно, у Києво-Могилянській академії. Тривалий час навчався у Західній Європі. Повернувшись на батьківщину, прийняв чернечий постриг в одному з монастирів Великого князівства Литовського. У роки Національної революції 1648—1676 був архимандритом Лещинського православного монастиря під Пінськом (1648—1658), який 1656 зазнав нападу з боку католиків та уніатів. 1648 брав участь у Переяславській раді. 1663 обраний митрополитом Київським, що викликало ворожу реакцію у Москві та Варшаві. 1664 внаслідок інтриг гетьмана

Правобережної України Павла Тетері потрапив до фортеці Мальборк у Пруссії, але 29 листопада 1665 звільнений через обурення української громадськості. Не визнавав зверхності над собою Московського патріарха. Мешкав у гетьманській столиці — Чигирині, був першим радником гетьмана Петра Дорошенка. Відіграв велику роль у церковному, політичному та культурному житті України. Створював школи, підтримував Києво-Могилянську академію, контактував з визначними діячами Української православної церкви та української культури. Автор кількох пристрастних проповідей і послань, спрямованих проти польського і московського втручання у справи України. Патріарх Константинопольський Мефодій 1668 визнав його канонічним предстоятелем всієї православної церкви в Україні та Білорусі.

Дата: не пізніше 1844.

Гравер: невідомий художник першої половини XIX ст.

Гравюра на сталі, пунктир, різець. 10,2×8,2; 18,8×13,4; 32,5×25,4.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці нижньої частини аркуша посередині під зображенням у три рядки награвіровано прізвище і церковна посада портретованої особи: *Иосифъ III Нелюбовичъ Тукальскій, / Митрополитъ Кіевскій, Галицкій, / и всея Малыя Россіи.*; нижче напис: *Изъ Собранія Портретовъ издаваемыхъ Платономъ Бекетовымъ.*

Гравюра увійшла у видання «Изображенія людей знаменитыхъ, или чѣмъ нибудь замечательныхъ, принадлежащихъ по рожденію или заслугамъ Малороссіи». Москва, 1844.

Стан збереження: задовільний; по всьому полі за межами відбитка жовті плями, аркуш дубльовано на папір, по кутах аркуша незначні втрати.

Реставрацію проведено 1993 у Центрі реставрації та консервації НБУВ, реставратор Л. Бабутіна.

Інв. № 776931/37.

ББД № 0149

Йосиф Клеменс Баварський
(*Joseph Clemens*;
1671—1723)

Курфюрст та архієпископ Кельнський (з 1688), єпископ Льєжа (1694—1723), молодший син курфюрста Баварського Фердинанда Марії з династії Віттельсбахів та прищеси Савойської Генрієтти Аделаїди. Старання курфюрста Максиміліана II Баварського віддати Йосифу ще й курфюршество Кельнське, хоча й зустріло шалений спротив з боку Страсбурзького єпископа Вільгельма фон Фюрстенберга, все ж таки були успішними. Після перемоги армії Священної Римської імперії над французами Клеменс став єпископом Кельна, а 1694 отримав єпископство Люттїх. Після підписання Рівікської мирної угоди Йосиф Клеменс, якому вкрай потрібні були кошти, звернувся до французького короля. Це викликало незадоволення громадян Кельна. Управління курфюршеством імператор Йосиф I поклав на свого міністра, залишивши Йосифу Клемену лише церковні справи. Згодом за умовами Раштаттського миру йому повернули права курфюрста Кельна. Був покровителем мистецтва, сам писав п'єси.

Дата: бл. 1645.

Гравер: Шенк Пітер Старший (*Pieter Schenck der Ältere*; 1660—1711/13).

Різець. 14,2 × 12; 16,7 × 12,6; 15,5 × 17,7.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша унизу під гербом, що прикрашає овальну рамку у вигляді лаврового вінка, у прямокутному полі, видовженому по горизонталі, награвіровано готичним шрифтом шість рядків тексту: *Der Hochwürigste Durchleühsigste Fürst u: Herz / Herz, Der Joseph Clemens Erz Bischoff zů Cölln, des H[eiligen]: Röm[ischen]: Reich[es], / vürch Italien, Erz Canzler, ünd Chürfürst, Legatus des H: Apostol: Stuels / Zů Rom, Bischoff zu freising ü: Regensburg, in Ober ü: Nider Bayrn , aüch der / Obern Pfalz vañ zu Westphalen ü: Engern Gerzog, Pfalz Grafven Rein, / Land Graf zů Leüchtenberg, ü: Administrator des Fürstlich: Stiffts Bertholdsgade.*

Стан збереження: добрий, відбиток гравюри обрізано з чотирьох боків і наклеєно на папір.

Інв. № Ал. 672/102.

ББД № 0968

Йосиф Клеменс Баварський
(*Joseph Clemens*; 1671–1723)

Дата: не пізніше 1743.

Гравер: Менцель Йоганн Георг (*Mentzel (Menzel), Johann*; 1677–1743).

Різдева гравюра на міді. 15 × 10.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша за межами зображальної частини гравюри у правому нижньому куті підпис гравера: *J. G. Mentzel sc.*

У нижній частині аркуша під зображальною частиною два рядки тексту: *Josephus Clemens / Churfürst in Cölln.*

Стан збереження: добрий, відбиток гравюри обрізано з чотирьох боків і наклеєно на папір.

Інв. № Ал 672/100 **ББД № 0921.**

Іконографія: Жозеф Вів'єн. Портрет курфюрста Йосифа Клеменса Баварського. Перша третина XVIII ст. П. о.; 139 × 105 см. Музей красних мистецтв Валансьєна (Франція).

Каннінг Джордж
(*Canning George*; 1770—1827)

Англійський політичний діяч, представник ліберального крила партії торі. Народився у сім'ї ірландського землевласника. З восьми років виховувався у багатого родича, банкіра Стратфорда Каннінга. Навчався в елітній британській школі для хлопчиків (м. Ітон), а потім у Оксфордському університеті. 1793 став членом палати громад. 1797 призначений помічником міністра закордонних справ. З березня 1807 по жовтень 1809 у чині міністра закордонних справ відповідав за політику Великої Британії під час наполеонівських воєн в Європі. Один з головних опонентів Священного союзу. 1816 запрошений на посаду президента контролю у кабінеті графа Ліверпуля. 1822—1827 був міністром закордонних справ і одним із найвпливовіших державних діячів.

Дата: 1827.

Гравер: **Греведон Генрі** (*Grevedon, Henry*; справжнє ім'я — Греведон, П'єр Луї; *Grevedon, Pierre Louis*; 1776—1860). Французький рисувальник, живописець, мініатюрист, літограф. Академік Санкт-Петербурзької академії мистецтв (з 1861). Навчався у Жана Батиста Реньо. Творчу діяльність розпочав як живописець (історичні картини, сцени народного побуту. Деякий час працював у Росії (1830—1840-ті рр.). Згодом працював майже виключно у портретному жанрі, переважно у техніці літографії, які створював за власними малюнками і творами інших художників.

Літографія. 36×28,5; 48×34.

Пояс., en face.

На лицевому боці аркуша внизу праворуч під зображенням авторський підпис і дата: *G. Grevedon. 1827*; ліворуч — прізвище літографа: *Lith: de C. Motte*.

У нижній частині аркуша посередині під зображенням: *G. Canning*.

Іконографічним джерелом, вірогідно, був живописний портрет Дж. Каннінга на повний зріст роботи художника Річарда Еванса, що зберігається у Національній портретній галереї в Лондоні.

Стан збереження: добрий, гравюру наклеєно на папір.

Інв. № 425 ал 673/7.

ББД № 0319

Іконографія: 1. Річард Еванс. Портрет Джорджа Каннінга. Бл. 1825. П. о.; 91,4×60,3 см. Національна портретна галерея. Лондон (Велика Британія); 2. Річард Вестмакотт. Пам'ятник Джорджу Каннінгу на Парламентській площі в Лондоні. 1832. Бронза; 3. Джон Хопнер. Портрет Джорджа Каннінга. 1808. П. о.; 76×64 см. Будинок Еразма Дарвіна (Лічфілд, Велика Британія); 4. Карл Фердинанд Майєр. Портрет Джорджа Каннінга. 1850-ті рр. Різцева гравюра на міді, пунктир; 17,5×10,5; 24,5×16 см.

Капніст
Василь Васильович
(бл. 1756—1823)

Український письменник, просвітител, громадський діяч. Народився в с. Обухівці Миргородського повіту на Полтавщині у дворянській сім'ї, що мала козацьке коріння. Обіймав посади предводителя дворянства Київської губернії (1785), Генерального судді (1802), директора народних училищ, маршала дворянства Полтавської губернії (1820). Належав до просвітницького гуртка О. Паліцина — «Попівської академії» (с. Попівка Харківської губ.). В «Оді на рабство» виступив проти закріпачення селян України (1783). Склав проєкт «Положення, за яким може бути набране й утримане військо охочих козаків» (1788), де виклав ідею відродження українського козацтва. Підтримував тісні зв'язки з декабристами С. Муравйовим-Апостолом і П. Пестелем. Своєю діяльністю зробив вагомий внесок у розвиток української культури.

Дата: не пізніше 1844.

Гравер: Осипов Олексій Агапійович (1770—1850).

Гравюра на сталі, пунктир, різець. Другий відбиток. 10,1 × 8,2; 17,4 × 12,2; 32 × 25,2. Погруд., en face.

На лицевому боці аркуша унизу посередині в межах овальної лінії, що обрамляє зображення, награвіровано прізвище автора: *Грав. А. Осиповъ*.

У нижній частині аркуша під овалом зображальної частини зазначено прізвище портретованої особи: *Василій Василієвичъ / Капнистъ, / Статскій Советникъ.*; нижче посередині в межах відбитка текст: *Изъ Собранія Портретовъ издаваемыхъ Платономъ Бекетовымъ.*

Гравюра увійшла у видання «Изображенія людей знаменитыхъ, или чѣмъ нибудь замечательныхъ, принадлежащихъ по рожденію или заслугамъ Малороссіи». Москва, 1844.

Стан збереження: задовільний; по краях за межами зображення вгорі та внизу згини й незначні розриви і втрати, по всьому полю аркуша жовті плями.

Інв. №: 776931/14.

ББД № 0155

Іконографія: 1. Петро Федорович Борель. Портрет письменника В. В. Капніста. 1864—1869. Літографія. Вміщено у виданні «Портретная галерея русских деятелей». Санкт-Петербург: тип. и лит. А. Мюнстера, 1864—1869. Т. II. Іл. 42; 2. Володимир Лукич Боровиковський. Портрет письменника Василя Васильовича Капніста. Бл. 1793. Мініатюра: кістка, олія; 8 × 8 см (коло). Державний Російський музей. Санкт-Петербург (РФ).

Каподістрія Августинос (1778—1857)

Граф, молодший брат Іоанніса Каподістрія. Служив секретарем посольства Семи островів в Стамбулі. 1800 призначений Імператорським уповноваженим секретарем з управління Іонічними островами. Із заснуванням 1814 в Одесі грецької революційної організації «Філікі Етері» («Спілка друзів») став її членом. З 1828 обіймав важливі посади в тогочасному уряді Греції. 1831 після вбивства брата Іоанніса у Нафпліоні був обраний президентом тимчасового уряду, але після кількох повстань склав повноваження. 1832 повернувся на острів Корфу, а потім до Санкт-Петербурга, де вийшов у відставку та мешкав до кінця життя.

Дата: 1834.

Гравер: Цьольнер Людвиг Теодор (Zöllner, Ludwig Theodor; 1796—1860) [з оригіналу Л. Летрона].

Літографія. 30,2×25,3; 37×30; 49,5×36,2.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша внизу ліворуч під зображенням авторський підпис: *Lith: sous la dir: d. L. Letronne*; праворуч: *Imprimé par Louis Zoellner, Dresde 1834*.

Унизу посередині під рамкою текст: *Le comte Augustin Capodistrias*.; нижче ліворуч грецькою мовою: *Κ. Αβγ. Καποδίστριας*; праворуч факсимільне відтворення підпису портретованої особи.

Стан збереження: добрий, гравюру наклеєно на папір.

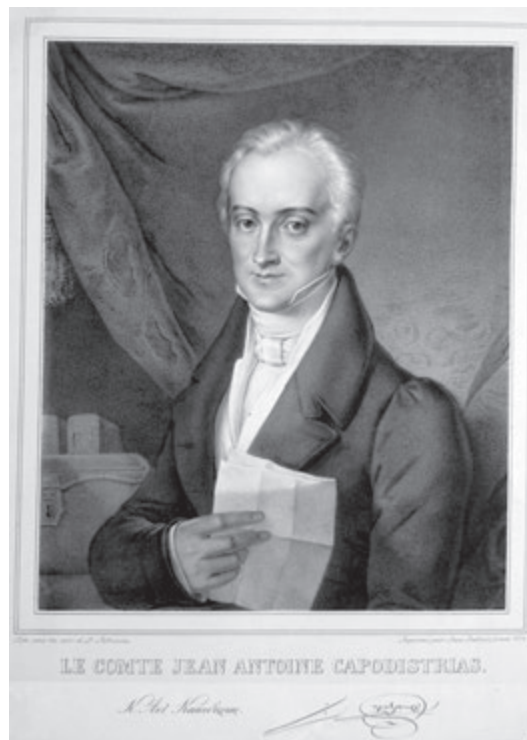
Інв. № ал 673/37.

ББД № 0316

Каподістрія Іоанніс Антоніос (Іван Антонович; 1776—1831)

Видатний державний діяч Греції, граф, дипломат, лікар, міністр іноземних справ Росії, президент незалежної Греції. Вивчав медицину, філософію і право у Падуанському університеті. 1799 розпочав медичну практику на рідному острові Корфу, призначений начальником медичної служби військового шпиталю. 1802 заснував Національну Медичну Асоціацію. 1809—1821 на запрошення імператора Олександра I працював у російській дипломатичній службі. 1813 був неофіційним послом Росії у Швейцарії. З 1822 жив у Швейцарії. Під час грецької національно-визвольної революції (1821—1829) обраний (1827) президентом Греції. Вбитий внаслідок змови. Його вважають засновником грецької незалежності та сучасної держави Греція.

Дата: 1834.

Гравер: Петрон Луї.

Літографія. 29,7×25; 37×30; 40,7×31,7.

Пояс., en face.

На лицевому боці аркуша внизу ліворуч під зображенням авторський підпис: *Lith: sous la dir: d. L. Letronne*; праворуч: *Imprimé par Louis Zoellner, Dresde 1834*.

У нижній частині аркуша посередині під рамкою портрета текст: *Le comte Jean Antoine Capodistrias.*; нижче ліворуч грецькою мовою: *Κ. Αητ. Καποδίστριας*; праворуч факсимільне відтворення підпису портретованої особи.

Стан збереження: добрий, літографію наклеєно на папір.

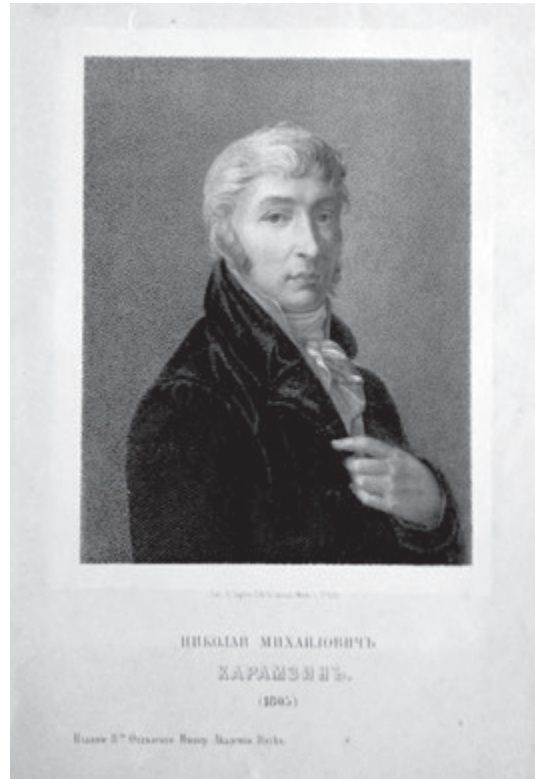
Інв. № ал 673/17.

ББД № 0315

Іконографія: Томас Лоуренс. Портрет Іоанніса Антоніоса Каподістрія. 1818—1819. П. о.; 128,4×102,8 см. Британська королівська колекція. Лондон (Велика Британія).

**Карамзін
Микола Михайлович
(1766—1826)**

Російський історик, письменник, журналіст і видавець. Почесний член Петербурзької академії наук (1818). Народився у сім'ї дворянина. 1775—1782 навчався в приватному пансіоні професора Московського університету Й. М. Шаде-на, одночасно відвідував лекції в університеті. 1782—1784 перебував на військовій службі в Санкт-Петербурзі. Вийшов у відставку поручиком, жив у Симбірську, потім у Москві. Займався перекладами, писав вірші, редагував журнал «Детское чтение». 1789—1790 здійснив закордонну подорож до Європи, зустрічався у Кенігсберзі з І. Кантом. Враження від поїздки виклав у «Письмах русского путешественника». У 1790-х рр. був найпопулярнішим російським письменником завдяки повісті «Бедная Лиза». 1801—1803 видавав журнал «Вестник Европы». 1803 призначений офіційним історіографом для написання повної історії Росії. Результатом двадцятирічної праці стала 12-томна «История государства Российского», яка з часом набула статусу класичного зразка російської великодержавної імперської історіографії.

Дата: середина XIX ст.

Гравер: **Брезе Микола Костянтинович** [за живописним портретом роботи Д. Б. Дамон-Ортолані, 1805]. Російський живописець і літограф середини — другої половини XIX ст. Художню освіту здобув у Петербурзькій академії мистецтв (1855—1861). Отримав звання вільного художника портретного живопису. Працював у Петербурзі. Автор портретів К. І. Арсенєва, М. К. Карамзіна, П. І. Ричкова, І. І. Хемніцера, а також книжкових ілюстрацій.

Літографія. 16,3 × 12,8; 27,7 × 18,2.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу посередині під зображенням авторський підпис: *Лит. Н. Брезе СПб. Больш. Мьщ. д. № 8/10.*

У нижній частині аркуша посередині під авторським підписом три рядки тексту: *Николай Михайловичъ / Карамзинъ. / (1805);* нижче ліворуч: *Издание II-го Отделения Импер. Академии Наукъ.*

Стан збереження: добрий, гравюру наклеєно на папір.

Інв. № 801.

ББД № 0355

**Карамзін
Микола Михайлович
(1766—1826)**

Дата: середина XIX ст.

Гравер: **Бреже Микола Костянтинович** [за живописним портретом роботи О. Г. Венеціанова, 1828].

Літографія. 16,7×13; 27,5×18.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу посередині під зображенням авторський підпис: *Лит. Н. Бреже СПб. бльш. Мещанская д. № 8/10.*

У нижній частині аркуша посередині під авторським підписом два рядки тексту: *Н. М. Карамзинъ / (1816).*

Гравюра увійшла у видання «Торжественное Собрание Императорской Академии Наук 1 декабря 1866 г., в память столетней годовщины рождения Н. М. Карамзина». Санкт-Петербург, 1867.

Стан збереження: добрий, гравюру наклеєно на папір.

Інв. № 802.

ББД № 0356

**Карамзін
Микола Михайлович
(1766—1826)**

Дата: 1819.

Гравер: Уткін Микола Іванович (1780—1863) [за малюнком О. Г. Варнека 1818].

Гравюра різцем. 15,2×11,5.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу праворуч під відбитком овального формату підпис гравера: *Грав: Уткинъ.*; праворуч прізвище автора рисунка: *Рис: Варникъ.*

Унизу аркуша, посередині під овалом відбитка, прізвище портретованої особи: *Карамзинъ.*

Гравюра М. І. Уткіна стала основою живописного портрета М. М. Карамзіна 1828 роботи відомого художника О. Г. Венеціанова.

Стан збереження: добрий. Зображальна частина відбитка овального формату вирізана і наклеєна на папір синього кольору.

Інв. № 665/64.

ББД № 0541

Іконографія: 1. Василь Андрійович Тропінін. Портрет Миколи Михайловича Карамзіна. 1818. П. о.; 62,6×48,3 см. Державна Третьяковська галерея. Москва (РФ); 2. Олексій Гаврилович Венеціанов. Портрет історика Миколи Михайловича Карамзіна. 1828. П. о. Всеросійський музей О. С. Пушкіна, Москва (РФ); 3. Микола Іванович Уткін. Портрет Миколи Михайловича Карамзіна. 1819. Офорт, різець. 29,7×22 см. Державний музей образотворчих мистецтв імені О. С. Пушкіна. Москва (РФ).

Карафа П'єтро Луїджі
(*Carafa Pietro Luigi*;
1677—1755)

Відомий церковний діяч, кардинал (з 1728). З 27 березня 1717 призначений титулярним архієпископом м. Лариса (Греція), а вже 20 липня — нунцієм у Тоскані. Був секретарем Конгрегації пропаганди віри та Конгрегації з питань єпископів. Кардинал-священник з титулом церкви Сан-Лоренцо-ін-Панісперна (1728—1737); кардинал-священник з титулом церкви Санта-Пріска (1737—1740); кардинал-єпископ Альбано (1740—1751); кардинал-єпископ Порто та Санта-Руфіна (1751—1753); кардинал-єпископ Остії та Веллетрі (з 1753). 1751—1753 — віце-декан Конгрегації з питань кардиналів. Декан Священної Колегії кардиналів (1753—1755).

Дата: між 1720—1743.

Гравер: Колб Йоганн Крістоф (*Kolb, Johann Christoph*; 1680—1743). Німецький гравер і видавець першої половини XVIII ст. Працював у Аугсбурзі. Автор збірки гравірованих портретів кардиналів. Виконував гравюри пейзажів і орнаментів.

Гравюра різцем. 16 × 13,4; 22 × 16,2.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша у правому нижньому куті гравюри в межах відбитка прізвище гравера: *Johann Christoph Kolb. exc: A: V.*; у лівому нижньому куті: *Cum Grat: et Priv: Sac. Cæs: Maj:.*

На лицевому боці аркуша у нижній частині відбитка під овальною рамкою портрета награвіровано чотири рядки тексту: *Petrus Aloysius Caraffa Neapolitanus Archiepiscopus Larissæ, / Sac. Cong. Episcoporum, et Regularium Secretarius S. / R. E. Presbyter Cardinalis creatus á SS.-mo D. N. BENEDICTO / PAPA XIII. in Consistorio secreto die 20 Septembris, 1728.*

У нижній частині аркуша, на який наклеєно гравюру, міститься шість рядків напису чорним чорнилом: *Piere Aloize Caraffa Neapolitanie...* (далі нерозбірливо).

Стан збереження: добрий, гравюру наклеєно на папір.

Інв. № Ал. 598/39.

ББД № 0775

Іконографія: Франц Пурбус (молодший). Портрет Луїджі Карафи. Бл. 1605. П. о. Національна галерея Парми (Італія).

Карл І Людвіг Пфальцьський
(*Karl I Ludwig von der Pfalz*;
1617—1680)

Курфюрст Пфальца (1648—1680). Батько — Фрідріх V, курфюрст Пфальца з династії Віттельсбахів, мати — англійська принцеса Єлизавета Стюарт. Після смерті батька довгий час намагався повернути успадковані володіння. 1638 разом із молодшим братом Рупертом набрав військо, але зазнав поразки біля м. Гюфельд (Північна Рейн-Вестфалія). Лише 1648 за підсумками Вестфальського миру Карл Людвіг отримав успадковані від батька землі і став восьмим курфюрстом Пфальца. За час правління, попри несприятливі умови й військові витрати, спромігся відновити економіку курфюрства, за що отримав прізвисько відновлювача Курпфальців. Був двічі одружений. Мав троє дітей з Шарлоттою Гессен-Кассельською і тринадцять — з Марією Луїзою фон Дегенфельд.

Дата: бл. 1650.

Гравер: **Меріан Маттеус Старший?**
(*Merian, Matthäus der Ältere*; 1593—1650).

Різець, офорт. 14,6×12,1; 15,2×12,2;
16,4×13,3.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша прямокутного вертикального формату у широкому полі овальної рамки портрета награвіровано текст: *S. P. CAROLUS LUDOVIC. COM: PALATIN. AD. RHENUM. S. ROM. IMP: PRINCEPS ELEC: DUX BAVARIAE.*

Стан збереження: добрий, відбиток гравюри обрізаний з чотирьох боків і наклеєний на папір.

Інв. №: Ал. 672/58.

ББД № 1015

Карл І Людвіг Пфальцський
(*Karl I Ludwig von der Pfalz*;
1617—1680)

Дата: бл. 1667.

Гравер: Меріан Маттеус Молодший
(*Merian, Matthäus the Younger*, 1621—1687).

Різець. 11,9×10; 12,5×10,5; 15,8×11;
16,3×13,1.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша вертикального формату внизу під овальною рамкою портрета награвіровано три рядки тексту: *Carolus Ludovicus, Comes Palat. ad Rhen. S. Rom. Imp. Archi-Thesaur. Princ. / Elect. Dux Bavar. Etc.*

Стан збереження: добрий, відбиток гравюри обрізаний з чотирьох боків і наклеєний на папір.

Інв. № Ал. 672/57.

ББД № 1016

Іконографія: 1. Антоніс ван Дейк. Портрет Карла І Людвіга Пфальцського. Бл. 1637. П. о. Приватна колекція; 2. Антоніс ван Дейк. Портрет Карла І Людвіга Пфальцського. 1641. П. о.; 107×93 см. Приватна колекція; 3. Йоганн Батист Руел. Портрет Карла І Людвіга Пфальцського. 1676. П. о. Курпфальцський музей. Гейдельберг (Німеччина); 4. Віллем ван Хонтхорст. Портрет Карла І Людвіга Пфальцського. Бл. 1850 (?). П. о.; 114×94,5 см. Державний Ермітаж. Санкт-Петербург (РФ).

Карл I Стюарт
(*Charles I, Stuart; 1600–1649*)

Син Якова I (Джеймса I Англійського, Джеймса VI Шотландського), батько Карла II. Належав до династії Стюартів. 1624 одружився з Генрієттою-Марією, дочкою короля Франції Генріха IV. Намагався ввести абсолютистське правління без участі парламенту, що призвело до громадянської війни. 1640 зібрав «Довгий парламент» з метою отримати дозвіл на фінансування заходів проти релігійних заворушень у Шотландії та Ірландії. У відповідь парламент обмежив королівську владу. Армія, яку очолив Олівер Кромвель, стала на бік парламенту. 1649 парламент звинуватив короля у державній зраді, суд виніс йому смертельний вирок. 30 січня 1649 Карл I був публічно страчений у Лондоні.

Дата: друга половина XIX ст.

Гравер: **Пейн Альберт Генрі** (*Paune, Albert Henry; 1812–1902*) [за живописним портретом роботи Антоніса Ван Дейка 1630-х рр.].

Мецо-тинто. 16,8 × 13; 29,7 × 20,5.

Поколін., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша у нижній частині праворуч під зображенням прізвище гравера: *А. Н. Раун*; ліворуч під зображенням прізвище автора живописного портрета: *Ant. van Dyck*.

Стан збереження: задовільний, гравюру наклеєно на папір.

Інв. № 117 ин.

ББД № 0515

Карл І Стюарт
(*Charles I, Stuart*; 1600—1649)

Король Англії й Ірландії (з 1625) династії Стюартів.

**Генрієтта
Марія Французька**
(*Henriette Marie*; 1609—1669)

Молодша дочка короля Франції Генріха IV і Марії Медічі. 1625 стала дружиною англійського короля Карла І Стюарта. Її сини Карл II та Яків II були королями Англії. Була надзвичайно непопулярною в Англії. 1642 у кулуарах парламенту навіть обговорювалася пропозиція суду над нею. 1644 змушена емігрувати до Франції. Після страти чоловіка стала активно просувати на англійський престол свого старшого сина Карла. 1660 повернулася до Англії, де зустріла вороже ставлення не лише з боку народу, а й стриманість свого сина — короля Карла II. Останні роки життя провела у французькому монастирі Шале.

Дата: між 1841—1860.

Гравер: **Барні Джузеппе** (*Barni, Giuseppe*; роки життя невідомі). Італійський гравер середини ХІХ ст., майстер техніки різцем на сталі.

Рисувальник: **Муцці Антоніо** (*Muzzi, Antinio*; 1815—1894) [з оригінала Яна ван Дейка]. Італійський художник середини — другої половини ХІХ ст. Майстер історичного та декоративного живопису, портретист, рисувальник. Навчався живопису у Флоренції. Саме у цьому місті згодом працював у літографічному закладі Одоардо Боррані і Муцці.

Гравюра на сталі різцем. 20,5×23,4; 35,7×46,7.

Пояс., 3/4, праворуч та пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша внизу праворуч під зображальною частиною відбитка прізвище гравера: *G. Barni inc.*; посередині під зображальною частиною відбитка прізвище рисувальника: *A. Muzzi dis.*; ліворуч під зображальною частиною відбитка прізвище автора живописного оригіналу: *A. Van-Dyck dip.*

У нижній частині аркуша посередині під зображальною частиною відбитка текст: *CARLO I. D'INGHILTERRA E ENRICHETTA DI FRANCIA*.

Стан збереження: добрий.

Інв. № 221ін.

ББД № 0613

Іконографія: 1. Деніел Мейтенс старший. Портрет короля Англії Карла І. 1631. П. о.; 215,9×134,6 см. Національна портретна галерея. Лондон (Велика Британія); 2. Деніел Мейтенс старший. Портрет (поясний) короля Англії Карла І. 1632. П. о.; 76,2×61,6 см; 3. Антоніс ван Дейк. Портрет короля Англії Карла І. 1636. П. о.; 253,4×153,6 см. Британська королівська колекція. Лондон (Велика Британія); 4. Антоніс ван Дейк. Портрет Генрієтти Марії Французької. 1632. П. о.; 109×86,2 см. Британська королівська колекція. Лондон (Велика Британія); 5. Антоніс ван Дейк. Генрієтта Марія зі своїм придворним карликом Джеффрі Хадсоном. 1633. П. о.; 220×135 см. Національна галерея мистецтва. Вашингтон (США).

Карл I
Фрідріх Олександр
(*Karl Friedrich Alexander*
von Württemberg; 1823—1891)

Король вюртемберзький Карл I (з 1864). Єдиний син короля Вільгельма I та вюртемберзької принцеси Пауліни Терези. Навчався у Тюбінгенському та Берлінському університетах. 1846 одружився із дочкою російського імператора Миколи I великою княгинею Ольгою Миколаївною. Король Карл I продовжував стиль правління свого батька. 1866 він став на бік опонентів Пруссії. Під час франко-пруської війни підпорядкував свої війська пруському головнокомандувачу і погодився на створення німецької імперії. У внутрішній політиці управління державою дотримувався тісної співпраці із ландтагом (земельними представницькими зборами).

Дата: бл. 1846.

Гравер: **Емінгер Еберхард** (*Emminger, Markus Eberhard Alois*; 1808—1885). Німецький живописець, рисувальник, літограф, пейзажист і портретист. Навчався у гімназії, де отримав початкові уроки малювання. З 1822 займався гравюрою у майстерні Георга де Ебнера, опановував техніку літографії. Згодом прийнятий студентом художньої школи Штутгарта і одночасно навчався літографії. Восени 1835 здійснив подорож до Італії. У Римі познайомився із відомими художниками, зокрема датським скульптором Бертелем Торвальдсеном. У травні 1837 повернувся у рідне місто Біберах. 1854 разом із родиною переїхав до Мюнхена. 1873—1878 працював у Штутгарті. Останні сім років жив у місті Бібербах.

Рисувальник: **Мюллер Карл** (*Müller, Karl*; 1818—1893).

Літографія. 45,2×34; 49,8×36,4.

Поколін., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша у правому нижньому куті відбитка прізвище літографа: *Gezeichnet von E. Emminger*; у лівому нижньому куті — прізвище рисувальника: *Gemalt von Carl Müller.*; посередині — прізвище друкаря: *Gedruckt von G. Küstner.*

У нижній частині аркуша посередині під відбитком ім'я портретованої особи: *Karl / Kronprinz von Württemberg.*

Стан збереження: добрий, відбиток літографії наклеєний на тонкий папір.

Інв. № 276 ин.

ББД № 0893

Карл I
Фрідріх Олександр
(*Karl Friedrich Alexander*
von Württemberg; 1823—1891)

Дата: 1845.

Гравер: **Федерер Людвіг Фрідріх** (*Federer, Ludwig Friedrich*; 1810—1853). Німецький художник, рисувальник, аквареліст і літограф. Автор жанрових композицій, портретів. Майстерно володів технікою літографії.

Рисувальник: **Мюллер Карл** (*Müller, Karl*; 1818—1893). Німецький живописець, рисувальник, портретист, представник творчого об'єднання німецьких та австрійських художників-романтиків «назарейців». Навчався у К. Зона та Й. Шадова у Дюссельдорфі. Автор картин на релігійну тематику, розписів церкви святого Аполінарія у м. Ремаген. Професор Дюссельдорфської академії.

Літографія. 40,5 × 28,8; 49,3 × 36.

Поколін., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша у лівому нижньому куті відбитка в межах зображення підпис літографа: *Federer*; у нижньому правому куті відбитка текст: *Gezeichnet von F. Federer*; у лівому нижньому куті відбитка: *Gemalt von Carl Müller*.

У нижній частині аркуша посередині під відбитком ім'я портретованої особи: *Karl / Kronprinz von Württemberg*.

Стан збереження: добрий, відбиток літографії наклеєний на тонкий папір.

Інв. № 275 ин.

ББД №: 0894

Іконографія: Фрідріх Брандсеф. Портрет короля вюртемберзького Карла I. 1850-ті рр. Фотографія; 10,6 × 6,3 см. Державний музей Вюртемберга (Німеччина).

Карл II Зачарований (*Carlos II*; 1661–1700)

Король Іспанії (з 1665), останній представник Габсбургів на іспанському престолі. Єдиний з народжених у шлюбі синів Філіппа IV Великого та рідної племінниці короля Маріанни Австрійської, який пережив батька. Мав надзвичайно слабе здоров'я. Після наслідування престолу країною в основному правила мати у якості регентші. Іспанія за часи його правління знаходилася в найважчий за всю історію політичний та економічний кризи.

Дата: кінець XVII ст.

Гравер: **Меріан Маттеус Молодший**
(*Merian, Matthäus the Younger*; 1621–1687).

Різцева гравюра на міді. 14,6×12; 17,6×12,6.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша прямокутного вертикального формату під овальною рамкою портрета награвіровано два рядки тексту: *CAROLUS II HISPANIARUM ET INDIARUM REX CATHOLICUS*.

Гравюра увійшла у видання «*Theatrum Europaeum, oder ausführliche und wahrhaftige Beschreibung aller und jeder denckwürdiger Geschichten*». Frankfurt am Main. 1691, 1707.

Стан збереження: добрий, відбиток гравюри обрізано з чотирьох боків і наклеєно на папір.

Інв. № Ал 672/26.

ББД № 0943

Іконографія: 1. Хуан Карреньо де Міранда. Портрет іспанського короля Карла II Зачарованого. Між 1665–1685. П. о.; 2. Клаудіо Коельйо. Портрет Карла II, короля Іспанії. Бл. 1680–1685. П. о.; 93,4 × 73 см. Британська Королівська колекція. Лондон (Велика Британія); 3. Хуан Карреньо де Міранда. Портрет Карлоса II у дитинстві. П. о.; 183×123 см. Державний Ермітаж. Санкт-Петербург (РФ).

Карл IV
Лотаринзький
(*Charles IV de Lorraine*;
1604—1675)

Герцог Лотарингії та герцог Бара (1625—1675). Виховувався при французькому дворі разом із Людовіком XIII. Після повернення до Лотарингії через деякий час покинув країну і вступив на військову службу до імператора Фердинанда II і брав участь у битві на Білій Горі (1620). Після одруження 1621 з дочкою Генріха II Лотаринзького за чотири роки отримав трон як Карл IV герцог Лотаринзький. Таємно підтримував ворогів кардинала Рішельє. Після окупації Лотарингії французьким військом був змушений 1634 зректися престолу та приєднатися до імператорського війська. Правління Карла IV до кінця життя пройшло у постійній боротьбі за трон та у нерівних війнах з Францією та Швецією за незалежність Лотарингії.

Дата: не пізніше 1639.

Гравер: **Меріан Маттеус Старший**
(*Merian, Matthäus der Ältere*; 1593—1650).

Офорт, різець. 10,7×9,5; 13,2×10.

Погруд., 1/2, ліворуч.

На лицевому боці аркуша в межах відбитка у площині широкої овальної рамки текст: *PER ILLUSTR. ET GENEROSIS PRINCEPS D. D. CAROLUS IIII DUX CALABRÆ ET LOTHARINGIÆ etc MARCHIO POTAMUS. COM. PROVINCIÆ VAUDEM et ZUPTHEN*; унизу під овалом рамки портрета награвіровано два рядки тексту: *FUGIANT QUI ODERUNT EUM / A FACIE EIUS*.

Гравюра увійшла у видання «Theatrum Europaeum, oder ausführliche und wahrhaftige Beschreibung aller und jeder denckwürdiger Geschichten». Frankfurt am Main, 1639. С. 98; 1643. С. 99; 1644. С. 103; 1648. С. 432.

Стан збереження: добрий, гравюру обрізано з чотирьох боків і наклеєно на аркуш паперу.

Інв. № Ал. 672/7.

ББД № 0962

Карл IV
Лотаринзький
(*Charles IV de Lorraine;*
1604—1675)

Дата: бл. 1654.

Гравер: **Меріан Маттеус Молодший**
(*Merian, Matthäus the Younger; 1621—1687*).

Гравюра різцем. 12,6 × 10,3; 15,5 × 11.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша в межах відбитка внизу під овалом рамки портрета награвіровано два рядки тексту: *Sereniss. Carolus. Dei Gratia / Lotharingia etc. Dux.*

Гравюра увійшла у видання «*Theatrum Europaeum, oder ausführliche und wahrhaftige Beschreibung aller und jeder denckwürdiger Geschichten*». Frankfurt am Main, 1667. С. 1296.

Відома гравюра 1654 із дзеркальним зображенням герцога в овалі, дуже близька за зображенням рис обличчя, зачіски, костюма та постави.

Стан збереження: добрий, гравюру обрізано з чотирьох боків і наклеєно на аркуш паперу.

Інв. № Ал. 672/3.

ББД № 0960

**Карл IV
Лотаринзький**
(*Charles IV de Lorraine;*
1604—1675)

Дата: бл. 1630.

Гравер: **Обрі Пітер II** (*Aubry, Peter II;*
1596—1666).

Різцева гравюра на міді. 13,5×10; 14,8×
×10,8.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці відбитка вертикального формату внизу під рядком тексту посередині награвіровано підпис гравера: *Peter Aubry excudit.*

У нижній частині відбитка під овальною рамкою награвіровано текст: *Charles Duc de Lorraine.*

Стан збереження: добрий. Відбиток гравюри обрізано з чотирьох боків і наклеєно на папір.

Інв. № Ал 672/4.

ББД № 0938

**Карл IV
Лотаринзький**
(*Charles IV de Lorraine;*
1604—1675)

Дата: бл. 1675.

Гравер: Хаген Крістіан (*Hagen (Hagens), Christian;* бл. 1635 — після 1687).

Німецький рисувальник і гравер з Бремена. З 1667 працював у Амстердамі. Виконував гравюри на біблійну тематику, зокрема для ілюстрованої Біблії у перекладі Мартіна Лютера («*Bilderbibel von Scheitz*», 1672). Автор портретів, награвірованих за творами інших художників та за власними рисунками.

Твори підписував: *C. Hagen sculps.*

Гравюра різцем. 20,2×16.

Поколін., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша в межах відбитка внизу під портретним зображенням награвіровано два рядки тексту: *Carolus der IV. / Herzog in Lotharingen.*

Герцог Лотаринзький Карл IV зображений як полководець у лицарському обладунку на тлі батальної сцени, яка, вірогідно, відтворює його перемогу над маршалом Крекі 1675.

Стан збереження: добрий, гравюру наклеєно на аркуш паперу.

Інв. № Ал. 598/94.

ББД № 0800

Карл IV
Лотаринзький
(*Charles IV de Lorraine;*
1604—1675)

Дата: 1682.

Гравер: **Меріан Маттеус Молодший**
(*Merian, Matthäus the Younger; 1621—1687*).

Гравюра різцем. 14,3 × 11,5; 18,3 × 13,5.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці гравюри внизу під овальною рамкою портрета награвіровано два рядки тексту: *Serénissim, Princps ac Dn.Dn. Carolus IV. Dux / Lotharingiæ.*

Стан збереження: добрий.

Гравюра увійшла у видання «*Theatrum Europaeum, oder ausführliche und wahrhaftige Beschreibung aller und jeder denckwürdiger Geschichten*». Frankfurt am Main, 1677, 1682.

Інв. № Ал 598/95.

ББД № 0801

Карл IV
Лотаринзький
(*Charles IV de Lorraine*;
1604—1675)

Дата: кінець XVII ст.

Гравер: **гравер XVII ст.**

Гравюра різцем. 8,5×6; 12×6,8.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша у нижній частині відбитка під овальною рамкою портрета награвіровано два рядки тексту: *CHARLES III. / Duc. de Lorraine.*

Стан збереження: добрий, гравюру наклеєно у нижній частині аркуша паперу.

Інв. № Ал. 598/96.

ББД № 0802

Карл VI
Йосиф Франц Габсбург
(*Karl VI*; 1685—1740)

Імператор Священної Римської імперії (1711—1740), останній нащадок лінії Габсбургів, син імператора Леопольда I. Безуспішно домагався іспанського трону, воював з Туреччиною (1617—1618; 1636—1639). 1713 прийняв «Прагматичну санкцію», за якою усі землі австрійської корони залишалися неподільними і, за відсутності спадкоємця чоловічої статі, переходили до старшої дочки Марії Терезії. Карл VI підтримував московського царевича Олексія як опозиціонера реформ Петра I. Внутрішня політика Карла VI була спрямована на зміцнення влади Габсбургів й панування німецької нації в межах багатонаціональної імперії.

Дата: третя чверть XVIII ст.

Гравер: **Равене Симон Франсуа** (*Ravenet, Simon Francois*; 1707/21—1774). Французький рисувальник і гравер. Народився в Парижі. Навчався у французького гравера Жака Філіппа Леба. З 1749 працював в Англії в історичному і портретному жанрах. Автор гравюр за творами Карла Дольчі, Ніколя Пуссена, Антуана Шарля Куапеля, Гіацинта Ріго, Джошуа Рейндольса, Гвідо Рені та ін.

Гравюра різцем. 10,3×8,8; 12,8×9; 14,2×10,2; 15,2×14,5.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша внизу праворуч від овальної рамки портретного зображення авторський підпис: *F. S. Ravenet Sculp.*; ліворуч: *J. Wernewins Belga / Pinx. Viennæ. 1797.*

Унизу посередині на постаменті три рядки тексту: *Charles François / d'Autriche, Empereur / Né le premier Octobre. 1686.*

Стан збереження: добрий.

Іконографія: 1. Франческо Солімена. Портрет Карла VI (Йосифа Франца Габсбурга). Бл. 1707. П. о.; 188×127 см. Національний музей Каподімонте. Неаполь (Італія); 2. Йоганн Готфрід Ауербах. Карл VI — імператор Священної Римської імперії. Бл. 1730. П. о. Імператорський палац. Відень (Австрія).

Інв. № 597 136 ин.

ББД № 0489

Карл IX
(*Charles IX*; 1550—1574)

Король Франції з династії Валуа (з 1561), герцог Орлеанський (1550—1560), син короля Генріха II та Катерини Медічі. Головною подією, яка стала поворотним моментом його правління та підірвала довіру до королівської влади, стало масове вбивство гугенотів, відоме в історії як «Варфоломійська ніч» (1572). У результаті Франція обрала шлях повного викорінення протестантизму. Така політика вкрай загострила політичну ситуацію в країні й змусила протестантів розпочати збройний спротив. Намагання влади виправити кризу провалилися. Після придушення заколоту проти Карла IX і його матері здоров'я короля вкрай погіршилося. 30 травня 1574 він помер у замку Венсенн.

Дата: бл. 1560—1570.

Гравер: **гравер другої половини XVI ст.** [за малюнком Франсуа Клуе бл. 1560].

Різець, офорт. 14,5×12; 15×12,1; 15,6×12,6.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша у полі широкої овальної рамки портрета награвіровано прізвище і відомості про портретовану особу: *CAROLUS NONUS DEI GRATIA GALLARU ET NAVARRAE REX CHRISTIANISSI*.

На аркуші паперу, на який наклеєно гравюру, під відбитком чорним чорнилом напис французькою мовою від руки: *Charles IX. Roi de France / 1550 – 1561 – 1574*.

Стан збереження: добрий, відбиток гравюри обрізаний з чотирьох боків і наклеєний на папір.

Інв. № Ал. 598/76.

ББД № 1028

Іконографія: 1. Франсуа Клуе. Портрет Карла IX. Між 1565—1572. Дошка, олія. 36,2×25,4. Фонд Музею Бемберга. Тулуза (Франція); 2. Франсуа Клуе. Король Франції Карл IX. 1566. Чорна крейда, сангвіна. Державний Ермітаж. Санкт-Петербург (РФ); 3. Франсуа Клуе. Портрет Карла IX Валуа. 1571. Вугілля, сангіна; 35,3×25,2 см. Національна бібліотека Франції (Париж).

Карл X Густав
(*Karl X Gustav*; 1622—1660)

Другий пфальцграф Пфальц-Клебурзький, перший король Швеції з Пфальц-Цвейбрюккенської династії, генералісім шведської армії (1648). Син клебурзького пфальцграфа Йоганна Казимира та дочки короля Карла IX Катаріни. Отримав ґрунтовну освіту, навчався в Упсальському університеті, володів німецькою, латинською і французькою мовами. 1642 розпочав військову службу у шведській армії в Німеччині під командуванням Леннарта Тортенссона. 1643 — полковник Курляндського кавалерійського полку, 1647 — головнокомандувач шведської армії у Німеччині. 1649 проголошений сподкоємцем шведського престолу, який обійняв 1654 після зречення королеви Крістіни. З метою поліпшення фінансової ситуації у державі здійснив «четверту редукацію» — повернення дворянами четвертої частини усіх пожалувань, отриманих за роки правління королеви Крістіни. Правління Карла X проходило у складних умовах військової боротьби із сусідніми державами за панування у балтійському регіоні.

Дата: 1693.

Гравер: гравер XVII — початку XVIII ст.
Різець, офорт. 12,7×10,6; 15,4×11;
16,2×11,5.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці відбитка вертикального прямокутного формату у нижній частині під овальною рамкою портрета награвіровано два рядки тексту: *Carolus Gustavus Suecorum / Gothorum et Vandalorum Rex. etc.*

Стан збереження: добрий, відбиток гравюри обрізано з чотирьох боків і наклеєно на папір.

Інв. № Ал. 672/11.

ББД № 0985

Карл X Густав
(*Karl X Gustav*;
1622—1660)

Дата: 1652.

Гравер: **Кюссель Мельхіор?** (*Küssel, Melchior*; 1626—1684). Німецький гравер. Учень гравера і видавця Маттеуса Меріана Старшого. Гравірував портрети для видань Меріанів. За свідченням нідерландського художника та історика мистецтва Арнольда Хоубракена, Кюссель награвірував за малюнками Йоганна Вільгельма Баура «Страсті Христові» та серію до «Метаморфози» Овідія.

Офорт, різець. 17,5 × 12,5.

Пояс.

На лицевому боці відбитка вертикального прямокутного формату у нижній частині під овальною рамкою портрета награвіровано чотири рядки тексту: *Serenissimus et Celsissimus Princeps ac Dominus / Dn. Carolus Gustavus Comes Palatinus Rheni Bav. / Jul: Cli: & Mont Dux, et Regiæ M-tis et Coronæ Sueciæ per / Germaniam Exercitus Dux Generalissimus. etc.*

У нижній частині овальної рамки посередині зображено у колі родовий герб Пфальц-Цвейбрюккенської династії.

Гравюра увійшла у видання: *Schleider Joh. Georg. Theatri Europæ Sechster und letzter Theil. Frandfurt am Majn, 1652. S. 329.*

Стан збереження: добрий, відбиток гравюри обрізано з чотирьох боків і наклеєно на папір.

Інв. № Ал 672/10.

ББД № 0961

Карл Х Густав
(*Karl X Gustav*; 1622—1660)

Дата: між 1654—1660.

Гравер: ван де Пассе (Пасс) Симон. Гравер, син Кріспейна ван де Пассе. Працював у Німеччині, Голландії, Данії, Англії. Майстер портретного жанру.

Рисувальник: Гейвуд, Річард (*Gauwood, Richard*; бл. 1630—1680). Англійський рисувальник і гравер, портретист. Навчався у чеського художника Вацлава Холлара. Активно співпрацював з англійським живописцем, гравером та ілюстратором Френсісом Барлоу.

Офорт, різець. 13×10; 15,8×11,5.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша вертикального формату у правому нижньому куті награвіровано монограму гравера: *PS exudit*.

У нижній частині відбитка під овальною рамкою портрета награвіровано чотири рядки тексту: *Carolus Gustavus / King of Swethens, Goths, & Vandalls, greate / prince of Finland, Duke of Estonia, & Carelia, / Lo:d of Ingria. & Crowned An:o...: 1654.*

Праворуч від відбитка, наклеєного на аркуш паперу, міститься десять рядків напису чорним чорнилом французькою мовою: *Charles X. / Gustave / roi eu Suisse / et Goths... 1651—1660.*

Стан збереження: добрий, відбиток гравюри обрізано з чотирьох боків і наклеєно на папір.

Інв. № Ал 672/9.

ББД № 0937

Іконографія: 1. Себастьян Бурдон. Портрет короля Швеції Карла Х. 1652—1653. П. о.; 102×82 см. Національний музей Швеції (Стокгольм); 2. Юстус ван Егмонт. Король Карл Х Густав. 1654—1660. П. о.; 121×87,5 см. Приватна колекція; 3. Абрахам Вухтерс. Король Карл Х Густав. Бл. 1650. П. о.; 35×23 см. Замок Гріпсгольм (Швеція).

Карл XI
(*Karl XI*; 1655—1697)

Король Шведської імперії (1660—1697) з Пфальц-Цвайбрюккенської династії, герцог фон Бремен-Верден. Син Карла X Густава та Гедвіги Елеонори Гольштейн-Готторпської. До повноліття короля (1672) державою управляла регентська влада на чолі з Магнусом Габріелем Делагарді. За цей час були підписані мирні угоди із державами-супротивниками. 1682 парламент надав королю право одноосібно розпоряджатися феодальними володіннями, контролювати дотримання законів, змінювати і вводити нові. Карл XI провів важливі реформи майже в усіх сферах життєдіяльності: фінансах, торгівлі, судочинстві, церкві, військовій справі.

Дата: після 1672.

Гравер: гравер другої половини XVII.

Різець, офорт. 19,6×16.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша прямокутного вертикального формату внизу посередині у бароковому картуші награвіровано сім рядків тексту: *CAROLI XI / Svecorum, Gothorum Wandolorumq. / Regis, Magni Principis' Finlandiæ Ducis / Scaniæ, Pasthanæ, Livoniæ &c. &c. &c. / Effigiem æri incisam in præsentato Josepho / Exemplari S. P. Q. Revaliensi, in æternam optimi / Principis memoriam observo: D. D. D.*; по чотирьох кутах восьмигранної рамки портрета по верхньому краю круглих медальйонів награвіровані тексти: у горішньому лівому медальйоні із зображенням церкви: *Zum Croft de: Kirchen Glied;*; у горішньому правому медальйоні із зображенням лева в короні: *u. Schuß der Cläybens Krüd;*; у долішньому лівому медальйоні із зображенням прапора, гармати, порохової діжки та іншої зброї: *Säfft Wogdühreh Hoffdanide;*; у долішньому правому медальйоні із зображенням лицарського шолома, меча із обвитим лавровим листям леза і розгорнутої книги з написом (*Gloria in Exelsisico & in Terra Pax*) текст: *und blüht des Friede wieder.*

Стан збереження: добрий, відбиток гравюри обрізано з чотирьох боків і наклеєно на папір.

Інв. № Ал 672/15.

ББД № 0955

Карл XI
(*Karl XI*; 1655—1697)

Дата: 1682.

Гравер: Меріан Маттеус Молодший
(*Merian; Matthäus the Younger*; 1621—1687).

Різцева гравюра на міді. 15×12;
18,5×13.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша під широкою овальною рамкою портрета награвіровано три рядки тексту: *Carolus, D. G. Suecorum, / Gothorum et Vandalorum / Rex.*

На аркуші паперу, на який наклеєно гравюру, під відбитком написано чорним чорнилом французькою мовою три рядки тексту: *Charles XIII roi de Suède / des Gothes et des Vandales. / 1758—1818.*

На аркуші паперу, на який наклеєно гравюру, під відбитком у написі колекціонера портретована особа помилково зазначена як Карл XIII.

Гравюра увійшла у видання «Theatrum Europaeum, oder ausführliche und wahrhaftige Beschreibung aller und jeder denckwürdiger Geschichten». Frankfurt am Main. 1707.

Стан збереження: добрий, відбиток гравюри обрізано з чотирьох боків і наклеєно на папір.

Інв. № Ал 672/18.

ББД № 0953

Іконографія: Давид Клекер-Ереншталь. Портрет Карла XI короля Швеції. Не раніше 1685. П. о.

Карл XII
(*Karl XII*; 1682—1718)

Король Швеції (1697—1718), полководець, який втратив значну частину своїх володінь унаслідок тривалих невинуватених війн в Європі. Карл XII посів трон після смерті батька Карла XI (1697). Через три роки розпочав активну участь у Північній війні (1700—1721). Численні військові кампанії за межами країни (у Данії, Польщі, Росії) з метою остаточно зробити Швецію домінуючою силою в Північній Європі призвели врешті-решт до краху його правління. Після поразки під Полтавою (1709) був змушений шукати притулку у Туреччині. 1715 повернувся до Швеції. 1718 в останньому військовому поході до Норвегії загинув під час облоги фортеці Фредріксхальд.

Дата: 1820.

Гравер: Росмеслер Йоганн Фрідріх (Rossmässler (*Rosmäesler*), *Johann Friedrich*; 1775—1858).

Гравюра різцем. 9×7; 18,7×11,7; 24,7×19,7.

Погруд., 3/4, праворуч.

На аркуші прямокутного формату під восьмигранною рамкою портрета праворуч розміщено прізвище гравера і дата: *F Rosmäsler jun. 1820*.

Унизу аркуша посередині в межах відбитка прізвище портретованої особи: *Carl XII.*; нижче посередині текст: *Zwickau b. G-eb. Schuman*.

Стан збереження: добрий; по всьому полю аркуша жовті плями.

Інв. № 502 181ін.

ББД № 0039

Карл XII
(*Karl XII*; 1682—1718)

Дата: друга половина XVIII ст.

Гравер: Сент-Обен Огюст (*Saint-Aubin, Augustin*; 1736—1817). Французький рисувальник і гравер на міді. Спочатку навчався у своїх братів — Габрієля Жака, який працював з текстилем, і офортиста Шарля Жермена, потім у гравера на міді й офортиста Етьєна Фесара. Автор більше 300 гравюр, виконаних за творами Франсуа Буше, Жана Батиста Грюза, Жана Дюплессі, Карла Ванлоо та ін. Його називали майстром віньєток.

Гравюра різцем і пунктиром. 8,8 × 7,6; 13,2 × 8,7; 22 × 15,3.

Погруд., 1/2, ліворуч.

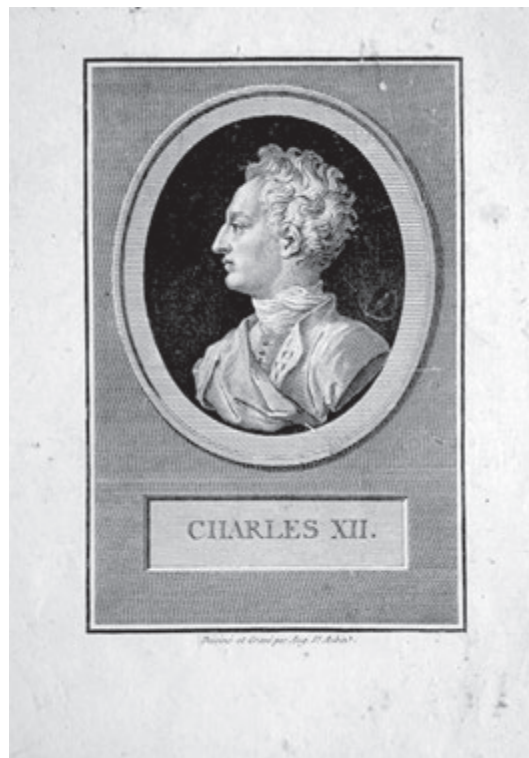
На лицевому боці аркуша унизу посередині під прямокутною рамкою зображальної частини авторський підпис: *Dessiné et Gravé par Aug. S-t Aubin*.

У нижній частині відбитка під овальною рамкою портрета у прямокутному полі текст: *Charles XII*.

Стан збереження: добрий.

Інв. № 509 174 ин.

ББД № 0404

Карл XII
(Karl XII; 1682—1718)

Дата: бл. 1697.

Гравер: Гофман Йоганн Бенедикт І (Hofman (Hoffman), Johann Benedikt; 1668—1745). Нідерландський гравер, портретист, видавець, походив з родини художника. 1688 видав багатоілюстрований лексикон (480 гравірованих портретів на 30 аркушах до біографічних статей): Freheri, D Pauli. Theatrum Virorum. Eruditione Clarorum. In Quo Vitae & Scripta Theologorum, Jureconsultorum, Medicorum & Philosophorum, Volume I: Theologorum. Nuremberg: Johannis Hofmanni, 1688. 722 s., il. Твори підписував: *Johan Hoffman Excudit Noriberg.*

Різець. 26 × 21; 29,1 × 21.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша у нижньому лівому куті відбитка награвіровано підпис гравера: *Johan Hoffman Excudit Noriberg.*

У нижній частині відбитка під овальною рамкою у вигляді лаврового вінка на постаменті награвіровано три рядки тексту: CAROLUS D. G. SVECORUM GOTHORUM ET VANDALORUM / REX MAGNUS PRINCEPS FINLANDIÆ DUX ETHONIÆ ET CALERIÆ NEC NON INGRIÆ DOMINUS.

Унизу посередині на постаменті зображено родовий герб. Угорі на аркуші паперу, на який наклеєно відбиток, розміщено чорним чорнилом напис: *Charles XII roi du Suisse etc. etc. 1682— 1718*. Унизу посередині на аркуші паперу, на який наклеєна гравюра, фіолетовим чорнилом тиснення печатки овальної форми: ВУАН ВСЕНАРОДНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ.

Стан збереження: задовільний, відбиток гравюри обрізано з чотирьох боків і наклеєно на папір.

Інв. № Ал 672/16.

ББД № 0932

Іконографія: 1. Мікаель Даль. Король Швеції Карл XII. Бл. 1707—1717. 131 × 71,7 см. Національний музей Швеції (Стокгольм); 2. Аксель Спарре. Портрет короля Швеції Карла XII. 1715. П. о.; 134 × 94 см. Національна портретна галерея Швеції (Стокгольм).

**Карл Євгеній
Вюртемберзький**
(*Karl Eugen von Württemberg*;
1728—1793)

Герцог Вюртемберзький (1737—1793), старший син герцога Карла Олександра Вюртемберзького та Марії Августи фон Турн-і-Таксіс. Часи правління Карла Євгенія припадають на розквіт абсолютизму. При його дворі працювали кращі художники, було побудовано розкішні палаци — Новий, Солітюд та Гогенгейм. Свята, які влаштовувалися за Карла Євгенія, стали легендою.

Дата: середина XVIII ст.

Гравер: Сізанг Йоганн Крістоф (*Sysang, Johann Christoph*; 1703—1757).

Різець, пунктир. 10×8,5; 16×10.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша під фігурним картушем унизу посередині підпис гравера: *Sysang sc.*

У нижній частині відбитка під овальною рамкою портрета на фігурному постаменті награвіровано два рядки тексту: *Carl Eugeniuss / Herzog za Württemberg.*

Стан збереження: добрий, відбиток гравюри обрізано з чотирьох боків і наклеєно на папір.

Інв. № Ал 672/73.

ББД № 0918

Іконографія: Помпео Джироламо Батоні. Портрет Карла Євгенія Вюртемберзького. Між 1753—1756. П. о. Земельна бібліотека Вюртемберга. Штутгарт (Німеччина).

**Карл Людвіг Йоганн
фон Остеррайх-Тешен**
(*Carl Ludwig Johann Joseph
Laurentius von Osterreich-Teschen*;
1771—1847)

Третій син імператора Леопольда II, брат імператора Франца I, ерцгерцог Австрійський, герцог Тешинський, фельдмаршал. Брав участь у війні проти Франції (1793—1809). Як військовий міністр Австрії провів реорганізацію армії (1805). Автор книг з військової історії і теорії військової справи.

Дата: 1834.

Гравер: **Кригубер Йозеф** (*Kriguber, Josef*; 1800—1876).

Літографія. 30,2×25; 47,2×34,7.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша внизу ліворуч під зображенням авторський підпис і дата: *Kriehuber 834*; праворуч: *ged: bei Leykum & C-o*.

У нижній частині аркуша посередині під зображенням два рядки тексту: *Carl / Erzherzog von Oesterreich.*; нижче ліворуч: *Eigenthum der Verleger.*; праворуч: *Wien bei Artaria & Comp.*.

Стан збереження: добрий, відбиток наклеєно на папір.

Інв. № ал. 673/20.

ББД № 0339

Іконографія: 1. Томас Лоуренс. Портрет Карла Людвіга Йоганна фон Остеррайх-Тешен. 1819 р. П. о.; 270,1×179,5 см. Віндзорський замок (Велика Британія); 2. Антон Ейнсле. Портрет Карла Людвіга Йоганна фон Остеррайх-Тешен. XIX ст. П. о.; 79×64 см.

**Карл Людовік
Бурбон-Пармський**
(*Charles Louis de Bourbon-Parma*;
1799—1883)

Король Етрурії (під ім'ям Луїджі або Людовік II; 1803—1807), герцог Лукки (під ім'ям Карл I; 1815—1847), герцог Парми (під ім'ям Карл II; 1847—1849). Народився у сім'ї Людовіка Бурбон-Пармського та Марії Луїзи Іспанської. 1849 зрікся престолу на користь сина — Карла III Фердинанда. Останні 34 роки життя Карла Людовіка пройшли у Сардинському королівстві та Тоскані, де він був відомий під титулом графа Віллафранка. З 1860 відійшов від політики, постійно жив у Німці, де і помер.

Дата: 1828.

Гравер: Джентілі Анжело (*Gentili, Angelo*; р.н. невід. — після 1840). Живописець, гравер, літограф. Майстер акватинти. Працював у Берліні (з 1826 — у Берлінській академії мистецтв). Автор портретів з рисунків Франца Крюгера.

Рисувальник: Крюгер Франц (*Krüger, Franz*; 1797—1857).

Літографія. 27×23; 42,2×32,4.

Пояс., en face.

На лицевому боці аркуша внизу праворуч під зображенням авторський підпис: *Gentili lithogr.*; ліворуч: *Kruger delineavit*; посередині: *Berlin chez C. G. Luderitz*.

У нижній частині аркуша посередині під зображенням два рядки тексту: *Charles de Bourbon, / Infant d'Espagne, et Duc de Lucques*; нижче: *impr. dans l'institut lith. Berlin 1828. par Helmléchner*.

Стан збереження: добрий, гравюру наклеєно на папір.

Інв. № ал 673/42.

ББД № 0329

Іконографія: 1. Джордж Фредерік Воттс. Король Етрурії Карл Людовік Бурбон-Пармський. Бл. 1850—1860. П. о.; 125×90 см. Пармська національна галерея (Італія); 2. Андреас Штауб. Портрет Карла Людовіка Бурбон-Пармського. 1830-ті рр. Літографія; 3. Невідомий фотограф. Карл II, герцог Пармський. Фото. Бл. 1850.

Каспар Карл фон дер Лейєн
(*Kaspar Karl von der Leyen*;
1618—1676)

Трірський архієпископ (1652—1676). Походив із старовинного дворянського роду фон дер Лейєнів. Після смерті архієпископа Тріра Філіппа Крістофера 1652 був висвячений на архієпископа. Доклав чимало зусиль щодо відродження Тріра й ліквідації руйнівних наслідків Тридцятирічної війни: завершив будівництво зруйнованого кафедрального собору святого Петра, закладеного у 320-ті рр. за наказом імператора Костянтина (будівництво розпочате єпископом Тріра Максиміліаном), розширив й зміцнив фортецю, сприяв встановленню правосуддя, відродженню сільського господарства, ремісництва, реформував податкову систему тощо.

Дата: 1659.

Гравер: гравер кінця XVII — початку XVIII ст.

Гравюра на міді. 30,5×18,2; 34,3×20,4.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша внизу на постаменті під овальною рамкою портрета три рядки тексту: *Carolus Casparus, / Archiepiscopus Trevirensis, S. R. / Impery Elector. A.-o 1659.*; унизу під відбитком чорним чорнилом напис: *Charles Gaspard Archieveque de Trévisé Electeur. 1659.*

Стан збереження: добрий, гравюру наклеєно на папір.

Інв. № 170 ин.

ББД № 0453

Каспар Карл фон дер Лейен
(*Kaspar Karl von der Leyen*;
1618—1676)

Дата: бл. 1650.

Гравер: Меріан, Маттеус Старший?
(*Merian, Matthäus der Ältere*; 1593—1650).

Різець, офорт. 12,4 × 10,3; 15 × 10,8;
15,8 × 12,6.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша прямокутного вертикального формату під овальною рамкою награвіровано текст: *Carolus Casparus, Archi Episc. Trevir. / S. / Rom. Imp. Per Gall. Et Regn. Arelat. / Archi-Canc. Princ. Elect. Etc.*

Унизу під відбитком чорним чорнилом міститься напис від руки у три рядки: *Charles Gaspaes Archi Evegn / de Treves Archi Chanciller / Prime Elector.*

Стан збереження: добрий, відбиток гравюри обрізано з чотирьох боків і наклеєно на папір.

Інв. № Ал. 598/53.

ББД № 0986

Іконографія: Каспар Меріан. Портрет архієпископа Каспара Карла фон дер Лейєна. 1658. Різець, офорт.

Кастелліо Себастьян
(*Castellio Sebastian;*
1515—1563)

Французький проповідник і теолог, один із перших протестантських ідеологів свободи совісті, ідеологічний опонент Жана Кальвіна. Народився у с. Сен-Мартен-дю-Френ у Савойї. Навчався в Ліонському університеті, де здобув блискучу освіту. 1539 став на бік Реформації. З 1540 — протестантський проповідник. Після зустрічі з Кальвіном, який запропонував йому посаду ректора Женевського коледжу, 1542 опублікував свій перший твір «Чотири книги церковних діалогів». 1544 стосунки з Кальвіном погіршилися. Після звинувачення у підриві престижу церкви залишив посаду ректора і проповідника. Працював учителем і перекладачем. З 1553 — магістр мистецтв Базельського університету. Відстоював ідеї невтручання держави у справи громадян та відділення церкви від держави. Помер у Базелі.

Гравюра є титулом Біблії, що була надрукована 1750 у Лейпцигу відомим німецьким видавцем Бернхардом Крістофом Брайткопфом.

Дата: бл. 1750.

Гравер: Сізанг Йоганн Крістоф (*Sysang, Johann Christoph; 1703—1757*).

Гравюра різцем і пунктиром. 15,2 × 9,7; 16 × 10,5; 19,2 × 12.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу під рамкою зображення у правому нижньому куті підпис гравера: *Sysang sc.*

У нижній частині аркуша в площині прямокутного видовженого по горизонталі формату — три рядки тексту: *Sebastianus Castellio. / Græc. litterar. in Academ. Basil. / Prof. Publ.*; нижче ліворуч: *Nat. Anno 1515.*; праворуч: *Denat. 1563. d. 29 dec.*

Стан збереження: добрий, незначні розриви по краях аркуша.

Інв. № 122 ин.

ББД № 0549

Катерина І Олексіївна
(уроджена Марта Скавронська;
1684—1727)

Імператриця всеросійська (1724). Друга дружина імператора Петра І. 1705 фактично стала дружиною Петра І; прийняла православ'я та ім'я Катерина. Народила двох дочок — Анну (1708) та Єлизавету (1709), майбутню імператрицю. Супроводжувала Петра І у Прутському поході (1711). 1712 обвінчана з Петром І, а 1724 з його волі сталася коронація Катерини. Після смерті Петра І, який не залишив заповіту, здобула престол з допомогою гвардії; правила спільно з Верховною таємною радою. За роки правління завершила ряд реформ, розпочатих Петром І; заснувала орден Олександра Невського (1725).

Дата: друга чверть XVIII ст.

Гравер: **Вортман Христіан Альберт** (Wortmann, Christian Albert; 1680/8—1760) [з живописного портрета роботи Йоганна Готфрида Танауера]. Німецький гравер, портретист. Навчався у Й. Г. Вольфганга в Берліні. В Росії з 1727/31. Майстер Гравірувальної палати Петербурзької академії наук (1727—1745). Брав участь у підготовці видань «Палаты С.-Петербургской Императорской Академии Наук, Библиотеки и Кунсткамеры etc.» (1738) та «Описание коронации императрицы Елисаветы Петровны» (СПб., 1745); автор гравірованих портретів царських вельмож та імператорської родини. Вчитель російських граверів Г. А. Качалова та І. О. Соколова.

Офорт, різець. 34,8 × 23,5; 35,6 × 24,4; 62,3 × 43,7.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу праворуч під зображенням авторський підпис: С. А. Wortmann sculp.:

У полі овальної рамки портрета текст: *Екатерина Алексеевна Императрица и Самодержица Всероссийская.*; у нижній частині гравюри посередині на постаменті три рядки тексту: *Catharina / Alexewna / Imperatrix totius Russiae.*

Унизу праворуч за межами відбитка печатка овальної форми синім чорнилом: *Императорская 18 март. 80 Академія Художествъ.* На звороті аркуша у правому нижньому куті фіолетовим чорнилом кругла печатка: *Лаврський музей При губ політосвіти м. Київ.*

Стан збереження: добрий, по верхньому краю аркуша є незначні розриви.

Інв. № 626.

ББД № 0280

Катерина І Олексіївна
(уроджена Марта Скавронська;
1684—1727)

Дата: між 1837—1843.

Гравер: Качалов Григорій Анікієвич (1711/12—1758) [з портрета Йоганна Готфрида Таннауера 1714]. Російський гравер і рисувальник. Народився у с. Заозер'я Новгородського повіту в дворянській сім'ї. Навчався у гімназії Російської академії наук (з 1726). Художню освіту здобув у Гравірувальній палаті, де навчався в О. Еллігера та Х. Вортмана та малюванню у Шумахера. Брав участь у колективних працях Гравірувальної палати. Після смерті І. Соколова (1757) очолював Гравірувальну палату. У створенні репродукційних гравюр майстерно поєднував різець та офорт. Автор понад 30 творів — краєвидів, портретів, а також ілюстрацій, заставок та кінцівок для видань Академії наук. Помер у Санкт-Петербурзі.

Гравюра різцем, пунктир. 25,5×20,5.
Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу у правому куті під зображенням підпис гравера: *штиховаль Григ: Качаловъ*.

У полі овальної рами текст: *Екатери-на Алексеевна Императрица и Самодержица Всероссийская.*; унизу посередині на постаменті текст: *Catharina / Alexeowna / Imperatrix totius Russiae.*

Стан збереження: добрий, гравюру наклеєно на картон.

Інв. № 192.

ББД № 0247

Катерина І Олексіївна
(уроджена Марта Скавронська;
1684—1727)

Дата: 1817—1821 [з мініатюри Ж.-А. Беннера 1817].

Гравер: Меку Жозеф (Mecou, Joseph (Andre); 1771—1837).

Рисувальник: Беннер Анрі (Benner, Henri; 1776—1836).

Офорт, пунктир, різець. 18×14,6;
30×22; 42×29,1.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша у нижній частині праворуч під рамкою портрета прізвище гравера: *J: Mecou sculp-t*; ліворуч — прізвище рисувальника: *H: Benner pinx-t*.

У нижній частині аркуша під портретом посередині зазначені титул і прізвище портретованої особи: *Ея Величество Императрица Екатерина I.*; нижче: *S: M: l'Empératrice Catherine I.*

У нижній частині аркуша ліворуч під рамкою зображення закомпоноване способом тиснення літери у овальній рамці: *HB?*.

Відбиток гравюри міститься у виданні «Collection de vingt-quatre portraits de la Famille Imperiale, peinte par H. J. Benner, Lui a obtenu sa majeste l'Empereur la permission de faire graver ces Portraits».

Стан збереження: задовільний; по краях аркуша за межами відбитка незначні забруднення, жовті плями, згини.

Інв. № 749.

Ел. БД № 0114

Іконографія: 1. Олексій Федорович Зубов. Портрет Катерини І. 1742—1745. Мецо-тинто; 33,6×23 см (за оригіналом Й. Г. Таннауера); 2. Жан-Марк Наттє. Портрет Катерини І. 1717. П. о.; 142,5×110 см; Державний Ермітаж. Санкт-Петербург (РФ); 3. Карел де Мор. Портрет Катерини І. Між 1825—1838. П. о.; 81×64 см (овал). Державний Ермітаж. Санкт-Петербург (РФ).

Катерина II
(Катерина Олексіївна;
1729—1796)

Російська імператриця (1762—1796), за походженням німкеня — принцеса Софія Августа Фредеріка фон Анхальт-Цербст-Дорнбург. 1745 стала дружиною великого князя Петра Федоровича (з 1761 — імператор Петро III). Унаслідок палацового перевороту 1762 та вбивства чоловіка стала повновладною імператрицею Росії. За час правління нею проведено реорганізацію Сенату (1763), секуляризацію земель, запроваджено кріпацтво, розформовано слобідське козацтво. Проводила активну політику, спрямовану на розширення імперії: російсько-турецькі війни (1768—1774; 1787—1791) за вихід у Чорне море, приєднання Північного Причорномор'я, Криму, Прикубання, прийняття під російське підданство Східної Грузії (1783), здійснила розподіл Речі Посполитої (1772, 1793, 1795). Намагалася зарекомендувати себе освіченою монархинєю: листувалася з Вольтером та іншими діячами французького просвітництва, писала белетристичні, драматургічні, публіцистичні, науково-популярні твори.

Дата: бл. 1789.

Гравер: **Вокер Джеймс** (Walker, James; 1748—1808?) [з камеї роботи великої княгині Марії Федорівни 1789].

Гравюра пунктиром. 17,6×13,4; 22,8×16,8.

Голова, 1/2, праворуч.

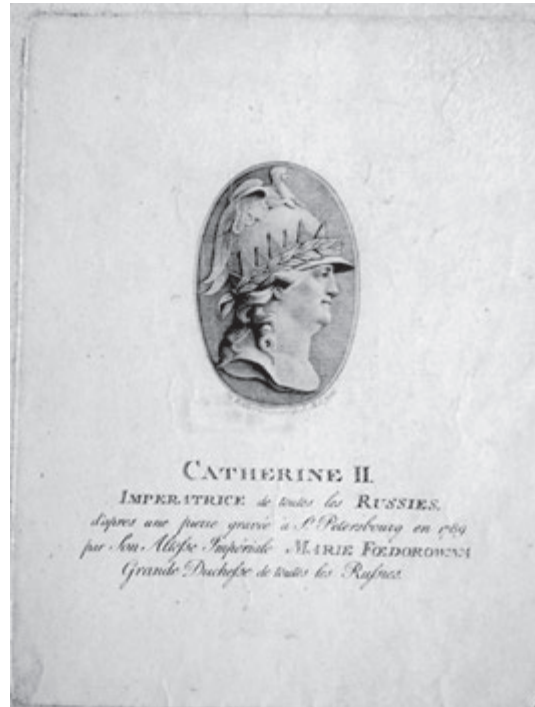
На лицевому боці аркуша під овальною рамкою портрета награвіровано прізвище гравера: *Ja-s Walker. Graveur de S. M. F. fecit.*

У нижній частині аркуша посередині під зображенням награвіровано п'ять рядків тексту: *Catherine II. / Imperatrice de toutes les Russies, / d'après une pierre gravée à S.-t Petersbourg en 1789 / par Son Altesse Impériale Marie Fædorowna / Grande Duchesse de toutes les Russies.*

Стан збереження: добрий.

Інв. № 47.

ББД № 0857

Катерина II
(*Катерина Олексіївна*;
1729—1796)

Дата: бл. 1804.

Гравер: Колпашников Олексій Якович (1744—1814).

Гравюра різцем. 31 × 21,2; 33,2 × 25,4.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша внизу праворуч під зображенням прізвище гравера: Г. М. А. Колпаш.

У полі широкої овального формату рамки портрета награвіровано текст: *ЕКАТЕРИНА ВТОРАЯ ЗАКОНОДАТЕЛЬНИЦА ВСЕРОССИЙСКАЯ.*; на обкладинках книг, зображених біля постаменту, текст: *Наказ / Учреж. Нам.*; у нижній частині аркуша під зображальною частиною відбитка награвіровано два стовпчики віршованого тексту: *Трофеи собрала на суше, на водахъ, / Въ ЕЯ деснице громъ, премудрость во устахъ, / Въ блаженстве подданныхъ ЕЯ не смеркнетъ слава, / Россіи давъ законъ, решитъ народовъ права.*

У правому нижньому куті аркуша за межами відбитка фрагмент печатки овального формату з текстом по овалу: *ИМПЕРАТОР.*

Стан збереження: добрий, гравюру наклеєно на цупкий картон.

Інв. № 221.

ББД № 0727

Катерина II
(Катерина Олексіївна;
1729—1796)

Дата: 1771.

Гравер: Колпашников Олексій Якович (1744—1814) [за оригіналом В. Еріксона 1771].

Різець. 12,2×10,8; 17,2×11,2; 18×11,6; 31×21.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша внизу праворуч під зображальною частиною награвіровано прізвище гравера: *Гр. Ак. Наукъ. Учен. А. Колпашниковъ. 1771.*; ліворуч під зображальною частиною награвіровано: *Писалъ В. Эриксонъ.*

У полі широкої овального формату рамки портрета награвіровано ім'я імператриці, дату народження та початку правління: *Екатерина II. Импер. и самодерж. Всероссийская. Родилась 21 Апр. 1729; Воцарилась 28 Июня 1762 г.;* під овальною рамкою портрета, на постаменті, награвіровано текст: *Се зримъ великія лице Екатерины! / Россіяне при Ней цвѣтутъ какъ райски Крины. / См. Соч. В. Рубанъ.*

На лицевому боці аркуша у правому нижньому куті овальна печатка синього кольору з текстом: *ИМПЕРАТОРАСКАЯ АКАДЕМІЯ ХУДОЖЕСТВЪ. 18 МАРТ.*

Основою портретного зображення на гравюрі є поясний портрет Віргіліуса Еріксена «Катерина Велика», який є точною авторською копією фрагмента з відомого парадного полотна «Портрет Катерини II перед дзеркалом» (між 1762 та 1764).

Стан збереження: добрий.

Інв. № 866.

ББД № 0887

Іконографія: 1. Олексій Петрович Антропов. Портрет Катерини II. До 1766. П. о.; 51×38 см; 2. Федір Степанович Рокотов. Портрет Катерини II. Кінець 1770—1880. П. о.; 162×122 см; 3. Стефано Тореллі. Портрет Катерини II. 1762—1766. П. о.; 60×47,5 см (усі — Державний Ермітаж. Санкт-Петербург, РФ); 4. Гавриїл Іванович Скородумов. Портрет Катерини II. 1777 (за оригіналом Ф. С. Рокотова). Гравюра пунктиром. 42,1×33 см; 5. Луї Бонне. Портрет Катерини II. 1765. Олівцева манера; 61,9×49,7 см (за малюнком Жан-Луї де Веллі) (обидві — Державний музей образотворчих мистецтв імені О. С. Пушкіна. Москва, РФ).

Катерина Австрійська
(*Katharina von Österreich*;
1533—1572)

Ерцгерцогиня Австрії, принцеса Угорщини та Богемії, герцогиня Мантуї, королева Польщі, велика княгиня Литовська. Дочка імператора Священної Римської імперії Фердинанда I Габсбурга та королеви Німеччини Анни Ягеллонки. Перший шлюб: 1549 — з Франсуа III де Гонзага, герцогом Мантуї. Другий шлюб: 1553 — з Сигізмундом II Августом, королем Польщі та Великим князем литовським. Згодом шлюб був розірваний і Катерина 1566 покинула Польщу та жила в австрійському місті Лінц до кінця життя.

Дата: 1830.

Гравер: Теплер Антон Іванович (*Teplar*; *Teplar*; 1804 — р.с. невідомий).

Гравюра різцем і пунктиром. 28,3 × 19; 39 × 27,4.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу праворуч під рамкою портрета: *Rytował Ant: Teplar w Nozdzcu*; ліворуч під рамкою портрета: *Rysował Haw: Prek*.

У нижній частині аркуша в межах відбитка посередині під зображенням двох медалей текст: *KATARZYNA KROLOWA POLSKA / ARCY — XIĘZNICZKA AUSTRYACKA*; на медалях по колу тексти — ліворуч: *Sigismund Augustus D. G. Rex Poloniae. A. 1561*; праворуч: *Catharina D.G. Regina Poloniae*.

У нижній частині композиції під портретом посередині містяться зображення двох круглих медальйонів із портретними зображеннями короля Сигізмунда Августа (ліворуч) та королеви Катерини Австрійської (праворуч).

Стан збереження: добрий.

Інв. № ал 665/48.

ББД № 0674

Катерина Австрійська
(*Katharina von Österreich*;
1533—1572)

Дата: 1860-ті рр.

Гравер: Мулен Г. (*Moulin H*; роки життя невідомі) [з живописного портрета роботи Лукаса Кранаха Молодшого. Бл. 1556].

Хромолітографія. 19,7×17,8; 28,5×22,5.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу під лівим кутом рамки прізвище літографа: *Lith. H. Moulin.*; посередині під рамкою назва літографічного закладу: *Chromolith Lemerrier, Paris.*; під правим нижнім кутом рамки прізвище рисувальника: *Rys Schults.*

У нижній частині аркуша посередині під назвою літографічного закладу — прізвище портретованої особи: *KATARZYNA AUSTRYACZKA, / Trzecia Żona Zygmunta-Augusta.*; нижче: *M. Fajans direx.*; у горішній частині аркуша над правим кутом рамки зображення: *WIEK XVI.*; посередині над рамкою зображення: *G.*

У правому нижньому куті портрета монограма родини художників Кранахів.

Стан збереження: добрий.

Інв. № 50 ин.

ББД № 0696

Іконографія: 1. Лукас Кранах Молодший. Портрет Катерини Австрійської. Бл. 1553. Олія на пластині з олова; 19,5 × 17,5 см. Краківський музей князів Чорторийських (Польща); 2. Тиціан Вечеліо. Юна Катерина Австрійська. Між 1548—1549. Олія. Замок Фюрстенберг, Бранденбург (Німеччина); 3. Антоніс Мор. Портрет Катерини Австрійської. Між 1552—1553. Олія, дошка; 107 × 84 см. Музей Прадо. Мадрид (Іспанія).

**Катерина Генрієтта
де Бальзак д'Антраг** (*Catherine
Henriette de Balzac d'Entragues*;
1579—1633)

Фаворитка французького короля Генріха IV. Маркіза де Верней(ль), дочка губернатора Орлеана Франсуа де Бальзака д'Антрага та Марі Туше. 1605 після звинувачення її родичів в участі у заколоті проти короля була відправлена у монастир, згодом їй дозволено повернутися до Парижа. Вона знову стала фавориткою короля і залишалася нею до 1609. Померла у Парижі.

Дата: між 1730—1750.

Гравер: **Обер Мішель-Гульєм** (*Aubert, Michel-Guillaume*; бл. 1704—1757). Французький гравер, майстер різцевої гравюри на міді. Працював у Парижі. Його гравюри за живописними творами відомих французьких художників Пітера Пауля Рубенса, Жана-Антуана Ватто, Франсуа Буше, Жака Франсуа Куртена та ін. відзначаються високою майстерністю відтворення живописних оригіналів графічною технікою. Відомо близько тридцяти шести портретів, виконаних у стилі класицизму. Твори підписував: *M. Aubert Sculp.*

Рисувальник: **художник монограми АВ.**

Гравюра різцем. 10,9×9,7; 13,7×9,9; 15,2×11; 24,9×19,5.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша вертикального прямокутного формату в межах відбитка під овальною рамкою ліворуч монограма рисувальника: *AB. Pinxit*; праворуч гравера: *M. Aubert Sculp.*

У нижній частині відбитка під овальною рамкою портретного зображення на постаменті напис: *HENRIETTE DE BALSAC. / Marquise de Verneuil Morte en 1633. / en sa 54 Année.*

Стан збереження: добрий.

Інв. № Інв. 245ін.

ББД 1053

Іконографія: 1. Тома де Лью. Портрет Катерини Генрієтти де Бальзак д'Антраг. 1600—1612. Гравюра різцем на міді (за живописним портретом Франсуа Квеснеля); 2. Невідомий художник. Портрет Катерини Генрієтти де Бальзак д'Антраг. XVII ст. П. о.; 45×44,5 см. Замок Бюссі-Рабютен, Бургундія (Франція); 3. Невідомий художник. Портрет Катерини Генрієтти де Бальзак д'Антраг. XVII ст. Палац Версаль. Париж (Франція).

**Квітка-Основ'яненко
Григорій Федорович
(1778—1843)**

Класик української літератури, прозаїк, драматург, журналіст, літературний критик і культурно-громадський діяч. Народився в с. Основа (м. Харків) у старшинсько-козацькій родині Квіток. Здобув домашню освіту. Згодом учився у Курязькій монастирській школі при Курязькому Преображенському монастирі поблизу Харкова. Активний діяч громадського і культурного життя Харкова. Член Товариства наук при Харківському університеті. Один із засновників Харківської губернської бібліотеки. Основоположник художньої прози і жанру соціально-побутової комедії в класичній українській літературі. Твори письменника утверджували високі морально-етичні якості людини з народу, відіграли помітну роль у розвитку української мови. Як письменник, видавець, літературний критик і публіцист захищав художні можливості української літературної мови. Брав участь у заснуванні професійного театру в Харкові (1812), у виданні першого в Україні журналу «Украинский Вѣстник».

Дата: не пізніше 1862.

Гравер: **Китченко Давид** (роки життя невідомі) [з портрета 1810-х рр. роботи невідомого художника]. Літограф середини XIX ст., український графік, живописець, жанрист, рисувальник, портретист.

Літографія. 15×12; 27,3×20,7.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу праворуч під зображенням підпис: *Лит. А. П. Червякова*; ліворуч прізвище рисувальника: *Рис. Давидъ Китченко*.

Унизу посередині під відбитком текст: *Г. О. Квитка-Основ'яненко.*; нижче — факсимільне відтворення підпису портретованої особи: *Григорій Квитка-Основ'яненко*.

Гравюра увійшла у видання «Портреты украинских писателей». Санкт-Петербург, 1862. Вып. 2.

Стан збереження: добрий, гравюру наклеєно на папір.

Інв. № 63.

ББД № 0294

Кембл Джон Філіпп
(*Kemble John Philip*;
1757—1823)

Видатний англійський актор і драматург доби класицизму. Походив з акторської династії, започаткованої Роджером Кемблом. Розпочав театральну кар'єру у Королівському лондонському театрі «Друрі-Лейн». Згодом працював як актор і керівник у театрі «Ковент-Гарден». Один з кращих виконавців ролей Гамлета, Отелло, Макбета та ін. Автор декількох драматургічних творів. Мав великий успіх не лише на батьківщині, а й у Бельгії, Франції, Німеччині, США. 1817 залишив сцену і читав лекції про творчість Шекспіра. Сприяв підвищенню престижності акторської професії.

Дата: 1833.

Гравер: Едкок Джордж Генрі (*Adcock, George Henry*; 1803—1850/51) [за живописним портретом роботи Т. Лоуренса 1802]. Англійський гравер на міді першої половини XIX ст. Автор численних портретів видатних осіб свого часу. Гравірував переважно з живописних оригіналів Дж. Рейнольдса, Т. Лоуренса, Дж. Сандерса тощо.

Мецо-тинто. 11,4×9,2; 22,8×14,5; 27,8×21,2.

Поколін., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша під рамкою портрета праворуч прізвище гравера: *Engraved by G. Adcock*; ліворуч: *Painted by sir Tho-s. Lawrence. P.R.A.*

У нижній частині аркуша під зображенням два рядки тексту: *John Philip Kemble, esq. / Fisher, son & Co. London, 1833*; між рядками тексту факсимільне відтворення підпису портретованої особи: *J. P. Kemble*.

Стан збереження: добрий.

Інв. №: 506 177 ин.

ББД № 0401

Іконографія: 1. Генрі Вільям Бічі. Портрет актора Дж. Ф. Кембла. Між 1798—1799. П. о. Картинна галерея Далвіч. Лондон (Велика Британія); 2. Томас Лоуренс. Джон Філіпп Кембл у ролі Гамлета. 1802. П. о.; 3. Вільям Гамільтон. Джон Філіпп Кембл у ролі Річарда III. Бл. 1787. П. о.; 55,5×46,5 см. Шекспірівська бібліотека Фолджера. Вашингтон (США).

Кенель Паск'є
(Кеснель Пасхазій;
Quesnel, Quesnell Pasquier;
1634—1719)

Католицький богослов, лідер янсенізму. Закінчив Сорбонну (1653) з відзнакою. 1657 вступив до конгрегації ораторіанців. Викликав незадоволення церковного керівництва схильністю до янсенізму й виданням книги «Моральні міркування з приводу Нового Завіту» (1668, 1693) та коментарями видання праць Папи Римського Лева Великого (1675). 1681 емігрував до Брюсселя. Був заарештований єзуїтами (1703), але втік до Амстердама. Його книга була найбільш популярним викладом янсеністських поглядів, яку 1713 засудив Папа Климент XI як єретичну.

Дата: 1716.

Гравер: **Орсемель Марія Анна Гіацинт** (*Horthemels, Marie-Anne-Hyacinthe;* 1682—1729). Відома представниця французької гравюри першої третини XVIII ст. Належала до династії французьких граверів й книготорговців. Близько 1705 одружилася з кондитером Жерменом-Жаком Лекоком, який працював на французького короля Людовіка XIV та герцогиню Бургундську. Після смерті першого чоловіка стала дружиною (1712) королівського гравера Нікола Анрі Тардье. Надзвичайно талановитий гравер, здобула славу майстерно виконаними гравірованими портретами французької знаті.

Гравюра різцем. 10,2×8; 13,7×8; 14,8×9,3.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу під овальною рамкою портрета ліворуч: *Gravé par Marie;* праворуч: *Horthemels 1716.*

Унизу посередині на постаменті три рядки тексту: *Pasquier Quesnel / Prestre de l'Oratoire né à Paris / le 15 Juillet. 1634 Mort à Amsterd. le 2x.-bre.*

Стан збереження: добрий.

Інв. № 580 154 ин.

ББД № 0475

Кирил (світське ім'я —
Наумов Василь Миколайович;
1823—1866)

Церковний діяч Російської православної церкви, єпископ Мелітопольський (з 1857). Народився в сім'ї диякона. Закінчив Калузьку духовну семінарію. З 1843 навчався у Санкт-Петербурзькій духовній академії. 1847 узяв постриг і був висвячений у сан ієромонаха. Цього ж року призначений бакалавром та помічником інспектора духовної академії. Десять років викладав моральне і пастирське богослов'я та церковне красномовство. Магістр (з 1849), екстраординарний професор (від 1851), інспектор Санкт-Петербурзької духовної академії, доктор богослов'я та ординарний професор (з 1855). 1857 очолив Російську духовну місію в Єрусалимі. 1857—1863 — єпископ Мелітопольський. Останні три роки життя провів у Казанському Спасо-Преображенському монастирі. Автор праць: «Пастирське богослов'я», «Листи до митрополита Макарія (Булгакова)», «Життя святого Олександра Невського», «Акафіст святому Олександру Невському» та ін.

Дата: бл. 1860.

Гравер: Борель Петро Федорович (1829—1898).

Літографія. 19,5 × 15; 36 × 27.

Поколін., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша у правому нижньому куті відбитка в межах зображення підпис автора: *Борель*.

У нижній частині аркуша під відбитком посередині надруковано ім'я, духовний сан і посада портретованої особи: *КИРИЛЛЪ, / Епископъ Мелитопольскій, Начальникъ Духовной Миссии въ Иерусалиме.*; нижче посередині прізвище власника літографічного закладу: *Литог. А. Траншеля*.

Стан збереження: добрий, відбиток наклеєно на аркуш паперу.

Інв. № 912.

ББД № 0865

Климент VII

(світське ім'я — Джуліо ді Джуліано де Медічі; *Giulio di Giuliano de' Medici*; 1478—1534)

Римський Папа (1523—1534). Народжений поза шлюбом син Джуліано Медічі, узаконений Папою Левом X. Архієпископ Флоренції і кардинал (з 1513). Після довгого вагання став на бік Франциска I Французького в його боротьбі з імператором Карлом V, що призвело до розграбування Риму імператорськими військами 1527. Відмовився розірвати шлюб Генріха VIII Англійського з Катериною Арагонською, що стало приводом до Реформації у Англійській церкві й відділенню її від Риму. Підтримував Рафаеля, Мікеланджело Буонарроті, Челліні.

Дата: перша половина XVII ст.

Гравер: гравер XVII ст.

Гравюра різцем. 9,8×8; 14,2×8,8.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша прямокутного вертикального формату внизу під зображенням награвіровано ім'я портретованої особи: *Pabst Clemens VII.*

Унизу під гравюрою на аркуші, на який наклеєно гравюру, міститься напис чорним чорнилом у три рядки: *Clemens VII. / Jules de Medicis / 1523—1534.*

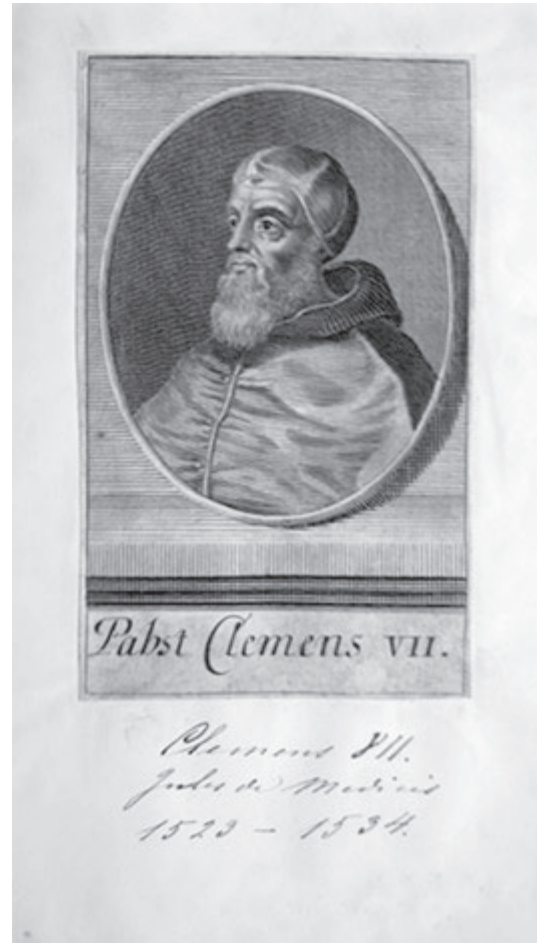
Основою зображення був, вірогідно, відомий живописний портрет роботи Себастьяно дель Пьомбо бл. 1531.

Стан збереження: добрий, гравюру наклеєно на аркуш паперу.

Інв. № Ал. 598/8.

ББД № 0758

Іконографія: Себастьяно дель Пьомбо. Портрет Римського Папи Климента VII. Бл. 1531. П. о.; 105,4×87,6 см. Музей Гетті. Лос-Анджелес, Каліфорнія (США).

Климент IX

(світське ім'я — Джуліо Роспільозі;
Gullio Rospigliosi; 1600—1669)

Римський Папа (1667—1669). Народився у м. Пістою. Освіту здобув у Пізанському університеті, де вивчав філософію та теологію. 1644 був нунцієм в Іспанії. 1657 отримав сан кардинала й був призначений керівником Конгрегації з державних справ, створеної за правління Урбана VII. Папою обраний під тиском Франції. Климент IX майже відсторонився від управління церквою, переклав в основному цю справу на римську курію. Політику церкви за час його правління визначали представники італійських аристократичних родин. Лише незадовго до смерті Папа дізнався про втрату останнього бастиону християнської церкви на Криті, захопленому турками.

Дата: 1677.

Гравер: Меріан Маттеус Молодший (Merian, Matthäus the Younger; 1621—1687).

Різець, офорт. 14,1×11,5; 17,3×12,3; 18,2×13,2.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша прямокутного вертикального формату під овальною рамкою портрета награвіровано сім рядків тексту: *Iulius Rospigliosus / Patria Pistoensis Rom. Ecclesiae Tit. S... / Sixti Cardinalis, etc. electus 20. 10. iunii / 1667. Pontifex Maximus / et / CLEMENS IX / dictus.*

Унизу під гравюрою, на аркуші паперу, на який наклеєно відбиток, чорним чорнилом напис: *Clemens IX. / Jules Rospiglioni / 1667—1669.*

Стан збереження: добрий, гравюру обрізано з чотирьох боків і наклеєно на папір.

Інв. № Ал. 598/12.

ББД № 0982

Іконографія: Карло Маратті. Портрет Папи Римського Климента IX. 1669. П. о.; 158×118,5 см. Державний Ермітаж. Санкт-Петербург (РФ).

Климент XI

(Альбані Джованні Франческо;
Albani Giovanni Francesco;
1649—1721)

Папа Римський. Народився в Урбіно. Отримав фундаментальну освіту в Римському коледжі. 1677 став священником. 1690 від Папи Олександра VIII отримав сан кардинала. Папою був обраний 1700. За 21 рік правління активізував дипломатичну діяльність папської курії, що сприяло підвищенню авторитету папства на міжнародній арені. 1708 запровадив свято Непорочного зачаття (8 грудня). 1713 опублікував буллу «*Unigenitus*», в якій засуджувався янсенізм.

Дата: не раніше 1700.

Гравер: гравер монограми GL. Майстер гравірованого портрета кінця XVII — початку XVIII ст. Працював у техніці різцевої гравюри на міді.

Твори підписував: *gl.*

Гравюра різцем. 13 × 11; 30,5 × 19,5.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша у нижній частині ліворуч у межах зображення на постаменті монограма гравера: *gl.*

У центральній частині аркуша у площині овальної рамки портрета награвіровано текст: *CLEMENS XI. ALBANUS URBINAS PONT. MAX. Creatus die 23 Nov.-bris MDCC*; нижче під овальною рамкою три рядки тексту: *Natus MDCIL / die. 22. Julii / Denatus die 19 Martii MDCCXXI*; нижче на постаменті: *Quod capita tot sensus.*; унизу посередині на постаменті награвірована аббревіатура: *I. P. H.*

Стан збереження: добрий, гравюру наклеєно на папір.

Інв. № Ал. 598/17.

ББД № 0769

Климент XI

(Альбані Джованні Франческо;
Albani Giovanni Francesco;
1649—1721)

Дата: не раніше 1700.

Гравер: Меріан Йоганн Маттеус
(*Merian, Johann Matthäus*; 1659—1716).

Гравюра різцем. 17,5 × 15,5; 22,3 × 16,5.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша унизу під авлом портрета на постаменті, прикрашеним гербом, текст: *CLEMENS XI. PONT. MAX.*

Унизу відбитка посередині під овальною рамкою портрета на постаменті зображений герб портретованої особи.

Аркуш паперу, на який наклеєно відбиток, містить напис чорним чорнилом: *Clement XI. G. François / Albano — 1700—1721.*

Стан збереження: добрий, відбиток наклеєно на папір.

Інв. № Ал. 598/16.

ББД № 0799

Іконографія: 1. Ян ван Хельмонт. Портрет Папи Климента XI. 1717. П. о.; Музей Плантена-Моретуса. Антверпен (Бельгія); 2. П'єр Леоне Гецці. Портрет Папи Климента XI. 1708—1712. П. о.; Музей Рима. Палаццо Браскі (Італія).

Климент XII (світське ім'я —
Лоренцо Корсіні; *Lorenzo Corsini*;
1652—1740)

Римський Папа (1730—1740). Походив зі флорентійського дворянського роду. Навчався у Римській колегії та опановував юридичні науки у Пізанському університеті. Отримав ступінь доктора права. 1685 став священником. 1691 отримав номінальний титул архієпископа Никомедії і був призначений нунцієм у Відні. З 1691 — генерал-казначей і губернатор замку Сант-Анджело. 1706 був призначений Папою Климентом XI кардиналом. Папою обраний у 78 років майже сліпим і тяжко хворим. За нього фактично управляв Ватиканом його непот — кардинал Нері Корсіні. Завдяки Клименту XII Республіка Сан-Маріно отримала незалежність. 1738 видав буллу «*In eminenti apostolatus specula*», яка вперше засудила таємну організацію масонів. Він заснував бібліотеку, прикрасив Рим новими пам'ятками архітектури, придбав у кардинала Альбані колекцію скульптур, розпочав будівництво знаменитого фонтана Треві, побудував порт у Анконі.

Дата: не раніше 1730.

Гравер: Буш Георг Пауль (*Busch Georg Paul*; р.н. невід. — 1756).

Гравюра різцем, офорт. 19,7×14; 20,5×14,5.

На повний зріст, 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу під зображенням награвіровано три рядки тексту: *Der jetzt lebende Pabst Clemens XII. / aus dem Hause Corsini / erweglet Anno 1730.*; у лівому нижньому куті гравюри під рамкою портрета — XXVII. ENTREVUE.

Унизу відбитка посередині під портретом розміщено зображення герба поретрованої особи.

На аркуші паперу під гравюрою три рядки напису чорним чорнилом: *Clement XII / Laurent Corsini / 1730—1740.*

Стан збереження: добрий, гравюру наклеєно на папір.

Інв. № Ал. 598/19.

ББД № 0773

Іконографія: 1. Невідомий художник. Портрет Папи Римського Климента XII. 1739. П. о.; 148×106 см. Саламанкський університет. Саламанка (Іспанія); 2. Едме Бушардон. Бюст Папи Римського Климента XII. 1730. Мармур. Приватне зібрання; 3. Філіппо делла Валле. Бюст Папи Римського Климента XII. 1730—1740. Мармур. Музей Рима. Палаццо Браскі (Італія).

Климент XIV

(світське ім'я — Джованні Вінченцо
Антоніо (Лоренцо) Ганганеллі;
Giovanni Vincenzo Antonio (Lorenzo)
Ganganelli; 1705—1774)

Римський Папа (1769—1774). Народився у сім'ї лікаря з Реміні. Вступив до ордену францисканців. Папа Бенедикт XIV призначив його на відповідальну посаду у римській курії. Папа Климент XIII зробив його кардиналом. Папою ж кардинал Ганганеллі був обраний за підтримки Бурбонів. 1773 видав буллу «*Dominus ac Redemptor*» про заборону діяльності ордену єзуїтів.

Дата: кінець XVIII ст.

Гравер: Лібе Готліб Август (*Liebe, Gottlieb August*; 1746—1819). Французький гравер, портретист останньої чверті XVIII — початку XIX ст. Автор портретів французького письменника та філософа-просвітителя Дені Дідро, знаменитої авантюристки Мадам де ла Мотт та ін. Гравірував книжкові ілюстрації, мапи для картографічних видань.

Твори підписував: *Liebe*.

Гравюра різцем. 4,8×4,2; 8,5×6,5.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша прямокутного вертикального формату праворуч унизу під овальною рамкою прізвище гравера: *Liebe sc.*

У нижній частині аркуша посередині під овальною рамкою — ім'я портретованої особи: *CLEMENT XIV. / (Ganganelli)*.

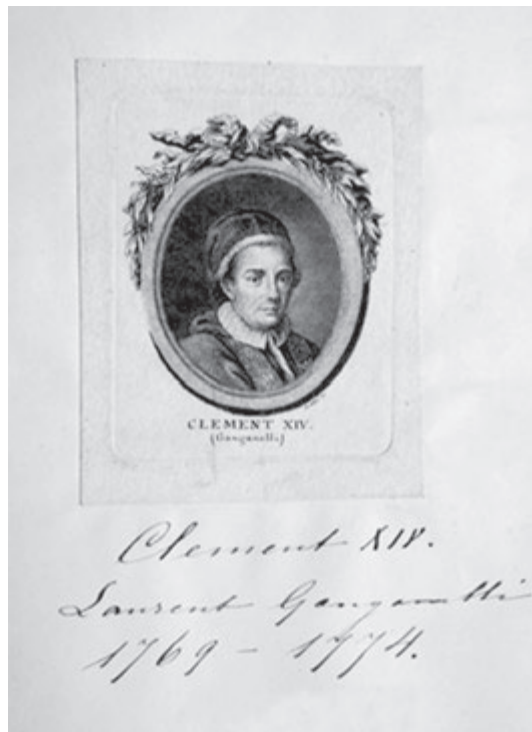
Унизу під гравюрою на аркуші, на який наклеєно гравюру, міститься у три рядки напис чорним чорнилом: *Clement XIV. / Laurent Ganganelli / 1769—1774.*

Стан збереження: добрий, гравюру наклеєно на аркуш паперу.

Інв. № Ал. 598/20.

ББД № 0757

Іконографія: 1. Вінченцо Мілліоне. Портрет Папи Климента XIV. 1774. П. о.; 131×95 см. Ватикан; 2. Крістофер Хеветсон. Бюст Римського Папи Климента XIV. 1773. Мармур; 80,6×67×32,5 см. Музей Вікторії та Альберта. Лондон (Велика Британія).

Климент (Клеменс)-Август
(*Clemens August Ferdinand*
Maria Hyazinth von Bayern;
1700—1761)

Єпископ Альтєттинга (1715—1722), князь-єпископ Регенсбурзький (1716—1719), Падєрборна та Мюнстера (з 1719), архієпископ і курфюрст Кельнський (з 1723), князь-єпископ Хільдєсхайма (від 1724), Оснабрюка (з 1728), великий магістр Тєвтонського ордену (від 1732). Син курфюрста баварського Максиміліана Емануєля фон Віттєльсбах. Зосєредив величєзну владу й спрямував зусилля на підвищення баварського дому. У війні за польську корону (1733—1735) став на сторону Людовіка XV. Після смерті брата та примирення Баварії та Австрії сприяв обранню імператором Франца Лотаринзького.

Дата: бл. 1730.

Гравєр: Сізанг Йоганн Крістоф (*Sysang, Johann Christoph*; 1703—1757).

Твори підписував: *Sysang sc. lips.*

Різець, пунктир. 14,5×10,8.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша унизу праворуч під зображальною частиною відбитка награвіровано підпис гравєра: *Sysang sc. lips.*

У нижній частині відбитка під портретом награвіровано три рядки тексту: *Clemens August / Ertz-Bischoff und Churfürst / zu Cöln.*

Стан збереження: задовільний, відбиток гравюри обрізано з чотирьох боків і наклеєно на папір.

Інв. № Ал 672/69.

ББД № 0948

Іконографія: Георг Демаре. Портрет архієпископа і курфюрста Кельнського Климента-Августа. 1745. П. о. Міський музей. Бонн (Німєччина).

Климовський Семен
(бл. 1705 — бл. 1785)

Український поет і філософ XVIII ст., харківський козак-піснетворець. Автор віршованого твору «О правде и великодушии благодетелей» (1724), який залишився у рукописі. Йому приписують: «О дивных Всероссийского Монарха (Петра I) делах, о премудрости его и трудах»; «О пришествии короля Шведскаго Карла XII внутрь Украины»; «Об измене Мазепы» (віршами) та «О правосудии начальствующих»; та кілька українських віршів («Не хочу я нічого, тільки тебе одного»). Автор знаменитої пісні «Іхав козак за Дунай».

Дата: не пізніше 1844.

Гравер: Розоно́в Іван (роки життя невідомі).

Гравюра на сталі, пунктир, різець, другий відбиток. 10,1×8; 18,2×13,2; 32×25,4.

Пояс., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша унизу посередині в межах овальної лінії, що обрамляє зображення, награвіровано прізвище гравера: *Грав. И. Розоно́въ*.

У нижній частині аркуша посередині під зображенням зазначено прізвище портретованої особи: *С. Климовскій*; нижче посередині в межах відбитка текст: *Изъ Собранія Портретовъ издаваемыхъ Платономъ Бекетовымъ*.

Гравюра увійшла у видання «Изображения людей знаменитыхъ, или чѣмънибудь замечательныхъ, принадлежащихъ по рожденію или заслугамъ Малороссіи». Москва, 1844.

Стан збереження: задовільний; по краях за межами зображення угорі та внизу згини й незначні розриви і втрати, по всьому полю аркуша жовті плями.

Інв. № 776931/15.

ББД № 0169

**Клюкі-фон-Клугенау
Франц Карлович**
(*Klugenau Franz Klüge von*;
1791—1850)

Російський воєначальник періоду Кавказької війни. Генерал-лейтенант, відзначився у боях за Кавказ. Народився у Богемії в сім'ї військового; службу розпочав у австрійських військах, був контужений в битві поблизу Лейпцига. 1818 перейшов на службу до російської армії. Понад 30 років прослужив на Кавказі. Відзначився у війні з персами, брав участь у кампанії в Малій Азії (1829), в експедиції проти лезгінів (1830), у бойових діях у Дагестані проти Кази-Муллі та Гамзат-Бека (1831). 1839 — командувач лівого флангу Кавказької лінії, учасник воєнних дій у Дагестані (1842—1843), експедиції до Дарго (1845). Загалом брав участь у 20 воєнних кампаніях та 100 битвах. У кінці життя мав звання начальника піхотної дивізії.

Дата: не пізніше 1876.

Гравер: Серяков Лаврентій Авксентійович (1824—1881).

Рисувальник: Шпак Віктор Сильвестрович (1846—1884) [за власним рисунком]. Російський графік, ілюстратор і карикатурист. Народився у м. Білосток у сім'ї викладача гімназії. Після переїзду родини до Петербурга 1857 навчався у Андріївському приходському училищі та у безкоштовній школі. Через два роки розпочав рисувати для часописів. Навчався в Академії мистецтв і продовжував співпрацювати з часописом «Сын Отечества». Після одруження змушений залишити навчання в Академії. Працював у часописах «Нива», «Стрекоза», «Развлечение» та ін., ілюстрував книги.

Ксилографія. 23,4 × 15.

Погруд., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша внизу праворуч у межах зображення підпис: *Л. Серяковъ.*

Унизу посередині під овалом факсимільне відтворення підпису портретованої особи: *Франц фон Клугенау*; під підписом розміщений у два рядки текст: *Приложение къ «Русской Старине», 1876 г., т. XV./ Дозволено цензурою. С.-Петербургъ, 4-го февраля 1876 г. — экспедиція заготовленія государственныхъ бумагъ.*

Гравюра була вміщена у виданнях «Русские деятели в портретах гравированных академиком Лаврентием Серяковым», виданих у Санкт-Петербурзі 1876, 1882, 1886.

Стан збереження: добрий.

Інв. № 659.

ББД № 0214

Коженівський Юзеф
(*Korzeniowski Józef*; 1797—1863)

Польський романіст, прозаїк, поет, драматург, професор. Народився у сім'ї Віцентія та Клари з Вінклерів. Навчався у Бродах, Збаражі, Чернівцях та Кременці, у Волинській гімназії. 1819 переїхав до Варшави. Працював домашнім учителем, бібліотекарем у родині Замойських, налагодив співпрацю з відомими варшавськими періодичними виданнями. 1820 обійняв посаду викладача польської літератури у Кременецькому ліцеї. Через шість років став членом Королівського Товариства Приятелів Наук у Варшаві. Після польського повстання 1831 Кременецький ліцей було ліквідовано, а його викладачів примусово приєднано до Київського університету. Коженівський став там ад'юнктом на філологічному відділі: викладав історію Риму і міфологію, читав лекції з польської мови. 1838 переведений до Харкова, де виконував обов'язки директора місцевої гімназії і візитатора шкіл. 1846 отримав посаду директора губернської гімназії у Варшаві, а за два роки став членом-кореспондентом Наукового Товариства у Кракові. 1863 виїхав за кордон на лікування. Помер у Дрездені. Похований в родинному гробівці на Варшавському цвинтарі. Творча спадщина Коженівського становить десятки п'єс, оповідань та повістей. Був відомий як публіцист та реорганізатор шкільництва у Королівстві Польському.

Дата: середина XIX ст.

Гравер: **Пейн Альберт Генрі** (*Payne, Albert Henry*; 1812—1902).

Гравюра на сталі. 19,5×13,2.

Пояс., 3/4, ліворуч.

На лицевому боці аркуша внизу праворуч під зображенням авторський підпис: *A. H. Payne sc.*; ліворуч: *Rypinsky pinx-t.*

У нижній частині аркуша посередині під зображенням факсимільне відтворення підпису портретованої особи: *J. Korzeniowski*; нижче посередині текст: *Widal Adam Zawadzki.*

На звороті аркуша угорі чорним графітним олівцем напис: *Портрет Йосифа Корженівського від вдови Ліонард Хойнацького в Житомирі через гр. Туркевич.*

Стан збереження: добрий.

Інв. № 800.

ББД № 0354

Іконографія: Невідомий автор. Портрет польського поета і прозаїка Юзефа Коженівського. 1851. Літографія; 10,5×6,5 см.

Козімо II Медічі
(*Cosimo II de' Medici*;
1590—1621)

Великий герцог Тоскани (з 1609). Народився у Флоренції в сім'ї великого герцога Тоскани Фердинандо I Медічі та Крістіни Лотаринзької. Козімо отримав ґрунтовну домашню освіту: 1605—1608 його вчителем був видатний італійський вчений Галілео Галілей, з яким герцог до кінця свого життя підтримував дружні стосунки. В державному правлінні дотримувався політики балансування між інтересами Іспанії і Франції, намагався обходити будь-які конфлікти. Саме завдяки зваженій політиці за правління Козімо II економіка герцогства Тоскани досягла стабільності й високого рівня. Стараннями герцога значно посилювався флот Тоскани на чолі з адміралом Якопо Інґірамі, були виділені й значні кошти на розвиток порту Ліворно. Герцог виявляв інтерес до науки. 1610 запросив Галілео Галілея повернутися у Флоренцію і стати радником та наставником його дітей. Козімо II був одружений з ерцгерцогинею Марією Магдалиною Австрійською, дочкою ерцгерцога Австрійського Карла II, мав восьмеро дітей.

Дата: 1609.

Гравер: Кіліан Лукас (*Kilian Lucas*; 1579—1637).

Різцева гравюра на міді. 15×12; 20×13.

Погруд., 3/4, праворуч.

На лицевому боці аркуша внизу праворуч під овальною рамкою портрета в межах відбитка підпис гравера: *L. Kilian. Aug. excud. cum privileg. S. Cæs. Mai*; ліворуч під овальною рамкою портрета текст: *Eidem Sereniss. MAGNO DUCI subiectiss. Observ. Ergo consecr. Dominicus Custos Chalcograph. Civ. Aug. Vindel.*

У широкому полі овальної рамки портрета розміщено текст: *SERENISSIMUS COSMUS MEDICES. MAGNUS DUX HETRURIAE QUARTUS.*

У нижній частині відбитка у прямокутному полі, відокремленому лінійною рамкою, награвіровано шість рядків тексту: *Quartus ades dux, Cosme, tuo de stemmate, MAGNUS, / Pergis et Hetruscis dicere vire tuis. / Iustitiane esset, validisne potentior armis, / Ceu tuus et dubium fecit ut esset, auus: / Cuius habes nomen, tanto tu propatre dignus, / Sic facis populos et dubitare tuos.*

Стан збереження: добрий, відбиток гравюри обрізано з чотирьох боків і наклеєно на папір.

Інв. № Ал 672/6.

ББД № 0927

Іконографія: 1. Юстус Сустерманс. Портрет Великого герцога Тоскани Козімо II Медічі. XVII ст. П. о.; 203×116 см; 2. Крістофано Аллорі. Портрет Козімо II Медічі. 1608—1618. П. о. Палаццо Пітті. Флоренція (Італія).

Козлов Іван Іванович
(1779—1840)

Російський поет, перекладач. Походив зі знатного дворянського роду. Служив у гвардії, з 1798 — на цивільній службі. 1821 після довгої хвороби (параліч і сліпота) зайнявся літературною творчістю. Перший вірш «До Світлани» опубліковано 1821. Був близький до О. С. Пушкіна, В. А. Жуковського, П. А. Вяземського і декабристів братів Тургєневих. Член Вільного товариства любителів російської словесності (з 1824). Успіх прийшов з поемою «Чернець» (1825), яку високо оцінив О. С. Пушкін (вірш «Козлову»). Під певним впливом цієї поеми написані «Мцирі» М. Ю. Лермонтова і «Гризна» Т. Г. Шевченка. Як талановитий перекладач активно пропагував західноєвропейську поезію: Дж. Байрона («Абідоська наречена»), В. Скотта, Данте, Т. Тассо, Л. Аріосто, А. Шеньє, Р. Бернса, А. Міцкевича та ін.

Дата: бл. 1840.

Гравер: гравер першої половини XIX ст. [з рисунка О. А. Кіпренського 1840].

Гравюра на сталі, різець. 12×8,5; 8,3×12,8.

Погруд., 1/2, ліворуч.

На лицевому боці аркуша внизу посередині під зображенням награвіровано напис: *Гравіровано у Ф. А. Брогауза въ Лейпцигъ*; нижче — факсимільне відтворення підпису портретованої особи: *Іванъ Козловъ*; унизу у лівому куті — текст: *Дозволено Цензурою въ С.П.Б.*; праворуч: *Печат. въ артистич. зав. А. Ф. Маркса въ С. Петербургъ*.

Стан збереження: задовільний; лівий і верхній край аркуша обрізані; по краях за межами зображення незначні забруднення.

Інв. № 177.

ББД № 0130

Іконографія: Олександр Іванович Лебедев (за рисунком О. А. Кіпренського). Портрет І. І. Козлова. 1864—1869. Літографія.

Наукове видання

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
імені В. І. ВЕРНАДСЬКОГО

ЮХИМЕЦЬ Гліб Миколайович
ФОМЕНКО Діна Дем'янівна
ЦИНКОВСЬКА Ірина Іванівна
СКРИПНИК Петро Ількович

**ЄВРОПЕЙСЬКИЙ
ГРАВІРОВАНІЙ
ПОРТРЕТ XVI—XIX ст.**

з фондів
Національної
бібліотеки України
імені В. І. Вернадського:
дослідження,
ілюстрований каталог

У ДВОХ КНИГАХ

Книга перша

Редактор *О. М. Чадюк*

Художнє оформлення *Є. О. Льницького*

Технічний редактор *Т. М. Шендерович*

Комп'ютерна верстка *Н. М. Коваленко, В. М. Канищевої*

Підп. до друку 26.12.2022. Формат 84 × 108/16. Гарн. Book Antiqua.
Ум. друк. арк. 52,08. Обл.-вид. арк. 39,94. Тираж 200 прим. Зам. № 6840.

Видавець і виготовлювач Видавничий дім «Академперіодика» НАН України
01024, Київ-4, вул. Терещенківська, 4
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 544 від 27.07.2001 р.